CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART III.

Saṃskṛit Literature:

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

II. RHETORIC AND LAW.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1891.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

CONTENTS OF PART III.

SANSKRIT LITERATURE :—

V. Rhetoric and Poetics (Alaṃkāraśāstra).

1128.

1497. Foll. 113; size $16\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; fair Bengalī writing (generally without the diacritic *r*-point), of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyādarśavivṛiti, with the special title *Kāvyatattvavivecakakaumudī,* a commentary on *Daṇḍin's Kāvyādarśa,* by *Krishṇakiṃkara Tarkavāgīśa,* of *Gopālapura* in Bengal.

It begins:

स पायाद्यस्याङ्के स्फुरति गिरिजा प्रेमतरला
जटाजूटाद्यस्य स्खलति निभृता केलिकलया ।
दुरापा त्रैलोक्यत्रिदिवतटिनी यस्य नयनं
रूपा कामं देवं प्रकृतिमधुरं भूतिमनयत् ॥
क्व मन्दमतिरस्मि दयालो क्व दण्डिमतमतिगभीरं ।
भारमुज्जिहीर्पुरस्मि तस्य यत्केवलं त्वमिह शरण्यं ॥
आत्मा रसः शरीरं च काव्यं प्राणा गुणा मताः ।
अलङ्काराश्च काव्यानां शोभासंपादका मताः ॥
यथात्मनो ऽपकर्पस्य हेतवो विविधा मताः ।
दोपाः काणत्वखञ्जत्वकुब्जत्वप्रमुखास्तथा ॥
रसात्मनः काव्यदोपा हेया यत्नेन सर्वथा ।
अन्यथा रसहानिः स्यात् प्रतिभाभावितात्मनां ॥
कृतिनो दण्डिनः काव्यादर्शव्याख्या यथामति ।
क्रियते तर्कवागीशकृष्णकिङ्करशर्मणा ॥

अथ ग्रन्थारम्भे निखिलावगीतशिष्टाचारपरम्परानुमितश्रुतिप्रतिपादितप्रारिप्सितग्रन्थपरिसमाप्तिपरिपन्थिव्यूहध्वंससाधनसरस्वतुत्कीर्तनरूपं मङ्गलमाचरति चतुर्मुखेति ॰

Paricchcda II. beg. fol. 29*b*; III., fol. 85*b*.

It ends:

महात्मनः कतिपये विरला एव ते भुवि ।
स्वस्यैरप्यन्यविज्ञानैर्निर्भरानन्दमेदुराः ॥

गौडदेशीयगोपालपुरनिवासिना श्रीकृष्णकिङ्करतर्कवागीशेन रचितायां काव्यतत्त्वविवेचककौमुद्यां काव्यादर्शविवृतौ तृतीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥ ॰ सागरगगननगोर्वीमितशकवर्षे लिलेख नभसि मा ॰ श्रीरघुनाथसनाथो भोलानाथो द्विजः पुस्तीं ॥ शकाब्दाः १७०४ ॥

An edition of the *Kāvyādarśa,* with a commentary, has been published, in the Bibliotheca Indica, by *Premacandra Tarkavāgīśa* (1863).

[H. T. COLEBROOKE.]

1129.

396c. Foll. 70; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Daśarūpāvaloka, a commentary, by *Dhanika,* on *Dhanaṃjaya's Daśarūpa,* or compendium of dramaturgy, the text of which is embodied in the comment. A very indifferent copy.

Edited, by Dr. Fitz-Edward Hall, in the Bibliotheca Indica, 1865. [H. T. COLEBROOKE.]

1130.

566. Foll. 79; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Sāhityasarvasva, a commentary, by *Maheśvara Subuddhi-Miśra,* on *Vāmanācārya's* manual of poetics, entitled *Kāvyālaṃkāravṛitti.* Incomplete. The MS. breaks off in the 3rd adhyāya of the 4th *adhikaraṇa.*

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं जगज्जन्मादिकारणं ।
साधुवामनसूत्राणां व्याख्या प्राख्यायते मया ॥

For another MS. of the first four *adhikaraṇas* see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 488.

The *Kāvyālaṃkāravṛitti* has been edited by Dr. C. Cappeller, 1875. [H. T. COLEBROOKE.]

1131.

290b. Foll. 24; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śṛiṅgāratilaka, a treatise, by *Rudrabhaṭṭa* (or *Rudraṭa*), on that part of poetics (*kāvyālaṃkāra*) dealing with the sentiments of love; with the author's own poetic illustrations.

Edited by R. Pischel (1886). The author's personality has been discussed by Profs. Pischel and Jacobi, in the Vienna 'Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes,' II., p. 151 seq. (J.); and 'Zeitsch. der Deutschen Morgenl. Ges.,' XLII., p. 296 seq. (P.); ib. p. 425 seq. (J.).

The present MS. calls the author *Rudraṭa*. Dated: संवत् १६४० वर्षे आषाढसुदि ७ रवौ महंपुरुषोत्तमसुतरामल्लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1132.

1365a. Foll. 34; size 10 in. by 2⅞ in.; clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; seven lines in a page.

Śṛiṅgāratilaka. The author's name is spelled *Rudrabhaṭṭa*.

The last leaf, containing the last word or two of the colophon, has been supplied at the beginning of the present century.

[H. T. COLEBROOKE.]

1133.

49. Foll. 211; size 9½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa, a treatise on poetics, in five chapters (*pariccheda*), attributed to King *Bhojadeva* of *Dhārā*.

It begins:

ध्वनिर्वर्णाः पदं वाक्यमित्यास्पदचतुष्टयं ।
यस्याः सूक्ष्मादिभेदेन वाग्देवीं तामुपास्महे ॥

For an analysis of the work (including a list of the authorities whence the author drew his poetic illustrations) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 489.

I. *Doshaguṇavivecana* ends fol. 28; II. *śabdālaṃkāra*, fol. 70*b*; III. *arthālaṃkāra*, fol. 97; IV. *ubhayālaṃkāravivecana*, fol. 140*b*; V. *rasavivecana*, fol. 211.

Another MS. is noticed in Burnell's Index of Tanjore MSS., p. 58*a*.

The MS. ends: लेखक लक्ष्मणब्राह्मण गुजरगोडदेशवालीय श्रीमकारहनेवालाज्योसी: ॥ संवत् १८५३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1134.

2876a. Foll. 3; size 12½ in. by 6¼ in.; small, modern, Telugu handwriting; 16–21 lines in a page.

A fragment of the same work, comprising the first 28 *ślokas* of chapter II., with a commentary, entitled *Ratnadarpaṇa*, by *Ratneśvara* (? or *Rāmasiṃhadeva*).

The text begins: शब्दार्थोभयसंज्ञाभिर् °

The comment begins:

क्षेत्रमध्यं विशालाक्षी यस्याधिवसति प्रिया ।
अविमुक्तप्रतिष्ठाय तस्मै कामदुहे नमः ॥ १ ॥

अद्य स्फुरतु वाग्देव्याः कंठाभरणकौतुकं ।
मयि प्रह्वमनोवृत्तौ तन्वाने रत्नदर्पणं ॥ २ ॥

एवं दोषगुणेषु निर्णीतेष्वलंकाराः प्राप्तावसरास्तत्रालंकारसामान्यलक्षणमाद्यपरिच्छेदे तद्विभागं दर्शयन् परिच्छेदत्रयं संगमयति । शब्दार्थोभयसंज्ञाभिरिति । इत्थंभूतलक्षणे तृतीयामध्यमपदलोपी समासः °

For the same commentary see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 490; Peterson, Report 1884–6, p. 350. [MACK. COLL.]

1135.

1008b. Foll. 145; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sahṛidayāloka (also called *Kāvyāloka*, or *Dhvanyāloka*), a treatise, in four chapters (*uddyota*), on the figure of speech, called *dhvani* ('implied meaning'), with a brief exposition (*vṛitti*), by *Ānandavardhana*, son of *Jonopādhyāya* (*Nonopādhyāya*, fol. 139*a*); and a fuller com-

mentary, entitled *Sahṛidayālokalocana* (or *Kāvyālaṃkāralocana*), on the first three chapters, by *Abhinavaguptācārya*.

Abhinavagupta is quoted by *Mammaṭa;* and *Maheśacandra Nyāyaratna*, in the preface to the *Kāvyaprakāśa*, calls his work simply *Ālocanagrantha;* whilst Burnell, in the Index to the Tanjore MSS., p. 55, gives its title as *Kāvyālokālocana*.

The MS. which unfortunately is far from correct, and written in bad style, though apparently copied from a good original, begins:

[*Abhinavagupta.*]

उपास्महे स्वानुभवैकवेद्यं स्वच्छंदमानंदसमुद्रमीशं ।
व्याप्तं जगच्छक्तितरत्नतरंगैरदृष्टपारं परमेष्ठिनापि॥ [१] ॥
अपूर्वं यद्वस्तु प्रथयति विना कारणकलां
जगद्ग्रावप्रख्यं निजरसभरात्सारयति च ।
क्रमात्प्रख्योपाख्याप्रसरसुभगं भावयति तत्
सरस्वत्यास्तत्त्वं कविसहृदयाख्यं विजयते ॥ [२] ॥
भट्टेंदुराजचरणाब्जकृताधिवास-
हृद्यस्ततो ऽभिनवगुप्तपदाभिधो हम् ।
यत्किंचिदप्यनुरणत्स्फुटयामि काव्य(ा)-
लोकं सलोचननियोजनया(l. स्वलो°) जनस्य॥ [३]॥

स्वयमविच्छिन्नपरमेश्वरनमस्कारसंपत्तिचरितार्थो ऽपि व्याख्यातृश्रोतृणामविघ्नेनाभीष्टव्याख्याश्रवणलक्षणसंपत्तये समुचिताशीः-प्र(क)टनद्वारेण परमेश्वरसांमुख्यं व्यनक्ति वृत्तिकारः (*Ānandavardhana*) । स्वेच्छेति । ओं विघ्नहर्त्रे नमः । ओं ।

[*Ānandavardhana.*]

स्वेच्छाकेशरिणः स्वच्छस्वच्छायायासितेंदवः ।
त्रायंतां वो मधुरिपोः प्रपन्नार्त्तिच्छिदो नखाः ॥ [१] ॥

मधुरिपोः नखाः वो युष्मान् व्याख्यातृश्रोतॄन् त्रायंतां तेषामेव संबोधनयोग्यत्वात् संबोधनसारो हि युष्मदर्थः त्राणं चाभीष्टलाभं प्रति साहायकाचरणं तच्च तत्प्रसिद्धं ° । किंगुणाः (नखाः) । स्वच्छेन स्वच्छतागुणेन नैर्मल्येन स्वच्छमृदुप्रभृतयो हि मुख्यतया भाववृत्तय एव स्वच्छायया च वक्रहृद्यरूपया आकृत्या आयासितः खेदितः इंदुर्यैः °

[*Dhvanikāra.*]

काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति बुधैर्यः समाम्नातपूर्वस्
तस्याभावं जगदुरपरे भाक्तमाहुस्तमन्ये ।
केचिद्वाचा स्थितमविषये तत्त्वमूचुस्तदीयं
तेन ब्रूमः सहृदयमनस्तुष्टये तत्स्वरूपम् ॥ [१] ॥

बुधैः काव्यतत्त्वविद्भिः काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति संज्ञितः परंपरया यः समाम्नातः समाख्यातः तस्य सहृदयजनमनःप्रकाशमानस्याप्यभावमन्ये जगदुः । तदभाववादिनां चामी विकल्पाः संभवंति केचिदाचक्षीरन् शब्दार्थशरीरं तावत्काव्यं तस्य शब्दगताश्चारुत्वहेतवो ऽनुप्रासादयः प्रसिद्धा एव अर्थगताश्चोपमादयः वर्णसंघटनाधर्माश्च माधुटदयः (? माधुर्यादयः) तेपि प्रतीयंते तदनतिरिक्तवृत्तयो ऽपि याः कैश्चिदुपनागरिकाद्याः प्रकाशिताः ता अपि गता श्रवणगोचरं रीतयश्च वैदर्भीप्रभृतयः तद्व्यतिरिक्तः को ऽयं ध्वनिर्नामेति ॥

अ(थ) टी(का) ॥ काव्यात्मशब्दसन्निधानाद् बुधशब्दो ऽत्र काव्यात्मा वचोर्ध्वनि(नि)मित्तक इत्यभिप्रायेण विवृणोति काव्यतत्त्वविद्भिरिति । आत्मशब्दस्य तत्त्वशब्देन विवृण्वानः सारत्वमपरशब्दवैलक्षण्यकारित्वं च दर्शयति । ° ॥

मूलं ॥ अन्ये ब्रूयुर्नास्त्येव ध्वनिः प्रसिद्धप्रस्थानव्यतिरेकिणः काव्यप्रकारस्य काव्यत्वहानेः सहृदयाह्लादि शब्दार्थमयत्वमेव काव्यलक्षणं न चोक्तप्रस्थानातिरेकिणो मार्गस्य तत्संभवति । न च तत्समयांतःपातिनः सहृदयान्कांश्चित्परिकल्प्य तत्प्रसिद्धध्वनौ काव्यव्यपदेशः प्रवर्तितो ऽपि सकलविद्वन्मनोग्राहितामवलंबते (?) ॥

अथ टीका ॥ °

Ch. I. ends fol. 37: इति श्री(म)दभि(न)व(गु)प्तो-(न्मी)लि(त)सहृदयलोकलोचने (ध्व)नि(सं)के(ते) प्र(थ)-मो(द्यो)तः ॥

Ch. II. begins: एवमविवक्षितवाच्यविवक्षितान्यपरवाच्यत्वेन ध्वनिर्द्विप्रकारः प्रकाशितः । तत्राविवक्षितवाच्यस्य ध्वनेर्वाच्यं (*lacuna*) द्विधा मतं (half-*śloka*)। तथाविधाभ्यां च वाच्याभ्यां व्यंग्यस्यैव विशेष इति व्यंग्यप्रकाशपरस्य ध्वनेरेवायं प्रकारः । तत्रार्थांतरसंक्रमितवाच्यो यथा । स्निग्धश्यामलकांतिलिप्तवियतो वेल्लद्बलाका घना वाताः शीकरिणः पयोदसुहृदामानंदकेकाः कलाः कामं संतु दृढं कठोरहृदयो रामो ऽस्मि सर्वं सहे वैदेही तु कथं भविष्यति ह हा हा देवि धीरा भव । अत्र रामशब्देन व्यंग्यधर्मांतरस्य परिणयतः संज्ञी प्रत्याय्यते न संज्ञिमात्रं ॥

अथ टीका ॥

या स्मर्यमाणा श्रेयांसि सूते ध्वंसयते रुजः ।
तामभीष्टफलोदारकल्पवृक्षां स्तुवे शिवां ॥

वृत्तिकारः संगतिमुद्योतस्य कुर्वाण उपक्रमते। एवमिति। प्रदर्शित (!) इति। मया वृत्तिकारेण सतेति भावः न चैतन्मयोत्सूत्रमुक्तं(!) अपि तु कारिकाकाराभिप्रायेणेत्याह तच्चेति द्विप्रकारप्रकाशने वृत्तिकारकृते यन्निमित्तं वीजभूतमिति संबंधः। °

Ch. II. ends fol. 67*b*: इति श्रीमदभिनवगुप्ताचार्यविरचिते सहृदयालोकध्वनिलोचने द्वितीय उद्योतः॥

Ch. III. ends fol. 139*a*: इति शारदाचरणरजःकणपविचित्तस्थलवास्तव्यनोनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसहृदयचक्रवर्तिश्रीमदानंदवर्धनाचार्यविरचिते काव्यालंकारे ध्वनौ नानाविधध्वनिप्रभेददर्शनं नाम तृतीय उद्योतः॥ इति श्रीमहामहेश्वरश्रीमदभिनवगुप्ताचार्यविरचिते काव्यालंकारलोचने ध्वनिसंकेते तृतीय उद्योतः॥ अतः परं टीका नास्ति प्रतिरूपकं न लब्धं॥

Ch. IV. begins: एवं ध्वनिं सप्रपंचं विप्र(ति)पत्तिनिरासार्थं व्युत्पाद्य तद्व्युत्पादने प्रयोजनांतरमुच्यते। ध्वनेर्यः सगुणीभूतव्यंग्यस्य च मार्गः प्रकाशितस्याफलांतरं (?) कविप्रतिभानंत्यम्। कथमिति चेत् ततो ऽन्यतमेनापि प्रकारेण विभूषिता वाणी नवत्वमायाति। पूर्वार्थान्वयवत्यपि ततो हि ध्वनेरुक्तप्रभेदमध्यादन्यतमेनापि प्रकारेण विभूषिता सती वाणी पुरातनकविनिबद्धार्थसंस्पर्शवत्यपि नवत्वमायाति। तथा हि। अविवक्षितवाच्यस्य ध्वनेः प्रकारद्वयसमाश्रयेण नवविलासोक्तिसरसः गतीनामारंभः। किसलयितलीलापरिमलः स्पृशंत्यास्तारुण्यं किमिव हिरण्यमृगदृशः। इत्यस्य

सविभ्र(माः) स्मितोद्भेदा लोक्यः(r. विश्लोक)प्रसरन्गिरः :
मितमालसगामिन्यः कामिन्यः कस्य न प्रियाः॥

इत्येवमादिषु श्लोकेषु सत्स्वपि तिरस्कृतवाच्यध्वनिसमाश्रयेण अपूर्वत्वं प्रतिभासते °

It ends:

सत्काव्यतत्वविषयं स्फुरितप्रसुप्त-
कल्पं मनस्सु परिपक्वधियां यदासीत्।
तद् व्याकरोत्सहृदयोदयलाभहेतोर्
आनंदवर्धन इति प्रथिताभिधानः॥

इति श्रीशारदाचरणसरोजरजःकणपविचित्तस्थलवास्तव्यविपश्चिद्वरश्रीजोनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसहृदयचक्रचक्रवर्तिश्रीमदानंदवर्धनाचार्यविरचिते सहृदयालोके काव्यालंकारे ध्वनौ चतुर्थ उद्योतः॥ ° समाप्तो ध्वन्यालोचनः॥

Cf. Dr. G. Bühler's Report on Sanskrit MSS. in Kashmir, etc. (1877), pp. 65; cxxxi.

[H. T. Colebrooke.]

1136.

1419a. Foll. 71 (and a *śuddhipattra* after 39); size 12½ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Kāvyaprakāśa, the well-known work on rhetoric, by the Kāshmirian *Mammaṭa* (? 12th century), whose name however is not mentioned in this MS.

Editions of the work have been published at Calc. in 1829 and 1866; the latter with an interesting critical essay, in which the editor, *Maheśa Candra Nyāyaratna*, treats of *Mammaṭa's* age and place in rhetorical literature. The relations between *Mammaṭa* and *Rājānaka Ānanda* (who is supposed to have completed the work) are discussed in Prof. Peterson's Reports, I. (1882-3), p. 21 seq.; II. (1883-4), p. 10 seq.; and by Prof. G. Bühler, Ind. Ant., vol. xiii. p. 30.

The present MS. was transcribed by one *Kāśīnātha*, in Saṃvat 1791 (A.D. 1734).

[H. T. Colebrooke.]

1137.

2098e. Foll. 6; size 8 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 14–17 lines in a page.

Kāvyaprakāśakārikā, the text of the versified rules of the *Kāvyaprakāśa*, without the author's commentary.

It begins: नियतिकृतनियमरहितां ° The *ślokas* (142) are numbered consecutively.

It ends: उक्तेष्वंतःपतंतीति न पृथक् प्रतिपादिताः॥४१॥ (ed. p. 360).

इत्येष मार्गो विदुषा विभिन्नो
ऽप्यभिन्नरूपः प्रतिभासते यत्।

न तद्विचित्रं यदमुत्र सम्यक्
विनिर्मिता संघटनैव हेतुः ॥ ४२ ॥
इति दशम उल्लासः ॥ एता मूलकारिकाः ॥

[GAIKAWAR.]

1138.

1927. Foll. 71 (the first 6 of which are lost, the matter having been supplied on 5 leaves by a later hand); size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1780 A.D.; 12–14 lines in a page.

Kāvyaprakāśakārikā. [DR. J. TAYLOR.]

1139.

1604. Foll. 204; two of which (42 and 43) are lost, and replaced by one leaf in a more modern hand; between foll. 96 and 97 three *śuddhipattras* have been inserted by a third hand; size 11½ in. by 3 in.; good Devanāgarī writing, but much faded in places; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśaṭīkā, a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa*, compiled, at Benares, by *Sarasvatī-Tīrtha Yati*, whose original name was *Narahari*—born in A.D. 1242, at the town of *Tribhuvanagiri* in the Telugu (*Āndhra*) country—younger brother of *Nārāyaṇa*, son of *Mallinātha* and *Nāgammā*, grandson (?) of *Narasiṃha Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara*, of the *Vatsagotra*.

It begins:

ढुंढिसंज्ञमभिनौमि सिद्धिदं विघ्नराजमिभसुंदराननं ।
यस्य संस्मरणलेशतो ऽखिलो विघ्नराशिरपयाति दूरतः॥१॥
हंसगा सितदुकूलभूषणा चीक्षणा कुचनता चतुर्भुजा ।
देववंद्यचरणा शुचिस्मिता भारती वसतु वाचि मे सदा॥२॥
अयंति (जयंति B) गिरिजापतेश्चरणरेणवो ये ऽन्वहं
वहंत्यखिलमंगलप्रततिसंततेर्वीजतां ।
धृता हरिसुरेश्वरप्रभृतिभिः स्वमौलिस्थले
सतां कतकवद्यथा विमलयंति ये मानसं ॥ ३ ॥
अपि पंचबाणमित्रं गौरीमुखसाम्यलेशलोभेन ।
मौलौ सदा मृगांकं कलयत्कल्याणकेलये ऽस्तु शिवः॥४॥
विधातुकामः सुकृतं गरीयः क्षमातलं स्वर्ग इवावतीर्णः ।
आलंबनं सर्वविशेषणानां जयत्यखंडस्थितिरांध्रदेशः॥५*॥
फलमिव सुकृतानां लोकधात्र्याः समग्रं
विगलितमिव भूमौ नाकलोकस्य खंडं ।
नगरमतिगरीयः सर्वसंसारसारं
त्रिभुवनगिरिनाम्ना तत्र विख्यातमास्ते ॥ ६ ॥
तत्राभवत्सकलशास्त्रविचित्रपात्रं (विचारपात्रं B)
श्रीवत्सगोत्रसुरकाननपारिजातः ।
अन्यद्विधातुरवलंबनमाम्रवाचां
रामेश्वरः कलिकलंककथांतरायः ॥ ७ ॥
आसीत्प्रमाणपदवाक्यविचारशीलः
साहित्यसूक्तिबिसिनीकलराजहंसः ।
ब्रह्मामृतग्रहणनाटितलोभवृत्तिस्
तस्यात्मजो निपुणधीर्नरसिंहभट्टः ॥ ८ ॥
तस्मादचिंत्यमहिमा महनीयकीर्तिः
श्रीमल्लिनाथ इति मान्यगुणो बभूव ।
यः सोमयागविधिना कलिखंडनाभिर्
अद्वैतसिद्धमिव सत्ययुगं चकार ॥ ९ ॥
लक्ष्मीरिव मुरारातेः पुरारातेरिवांबिका ।
तस्य धर्मवधूरासीन्नागंमेति गुणोज्ज्वला ॥ १० ॥
ज्येष्ठस्तदीयतनयो विनयोदितश्रीः
नारायणो ऽभवदशेषनरेंद्रमान्यः ।
वाग्देवताकमलयोरपि यस्य गात्रे
सीमाविभागकलहो न कदापि शांतः ॥ ११ ॥
विरिंचेः पर्यायो भुवि सदवतारः फणिपतेस्
त्रिदोषो दोषाणां सकलगुणमाणिक्यजलधिः ।
अवाचां प्राचां वा सकलविदुषां मौलिकुसुमं
कनीयांस्तत्सूनुर्जयति नयशाली नरहरिः ॥ १२ ॥
खवसुग्रहहस्तेन ब्रह्मणा समलंकृते ।
काले नरहरेर्जन्म कस्य नासीन्मनोरमं ॥ १३ ॥
तत्काले सह मंगलेन गुरुणा मित्रेण लेभे वणिक्
राशिस्तु प्रमदाश्रयेण समभूदुच्चैः सकाव्यो बुधः ।
सत्केतुः शुभहेतवे द्विजपतिर्जातिः (° पतिर्जातः B) कुलीरागतो
मैत्रं शांतिमयं दधार कलशं जन्मोत्सवाडंबरे॥ १४ ॥

* This stanza, together with the preceding *Āryā*, is numbered 4 in both MSS.

विचार्य सर्वं सुखमेव दुःखं सुधामये ब्रह्मणि लोलुपस्य ।
संन्यस्यतस्तस्य बभूव साथी सरस्वतीतीर्थ इति प्रसिद्धिः॥१५॥
तर्के कर्कशकेलिना बलवता दांतेन विद्यारसे (बलवता वेदांतविद्यारसे B)
मीमांसागुणमांसलेन परितः सांख्ये ऽप्यसांख्योक्तिना ।
साहित्यामृतसागरेण फणिनो व्याख्यासु विख्यावता
काश्यां तेन महाशयेन किमपि ब्रह्मामृतं पीयते ॥ १६ ॥
काश्यां सरस्वतीतीर्थयतिना तेन रच्यते ।
टीका काव्यप्रकाशस्य बालचित्तानुरंजिनी ॥ १७ ॥

ननु नियतीत्यादिरादिमश्लोको ऽनुपपन्नः प्रारिप्सितकाव्यमीमांसाशास्त्रे ऽनुपयुक्तत्वादित्याशंक्य प्रारिप्सितग्रंथपरिसमाप्तिपरिपंथिविघ्ननिरासहेतुनमस्कारलक्षणमंगलाचरणप्रतिपादकत्वादुपपन्न एवेत्याह । ग्रंथारंभ इत्यादि । ०

It ends:

एवं सरस्वतीतीर्थयतिनाम्नेण निर्मिता ।
टीका काव्यप्रकाशस्य मुदे स्याद्विदुषां चिरं ॥ १ ॥
पंच क्लेशानजैषुर्जगति सुकृतिनो दुश्चरैर्ये तपोभिर्
येषां चेतोऽरविंदे स किल पुरहरो वासमंगीचकार ।
येषां पादारविंदस्मृतिरपि जडताहारिणी देहभाजां
तैष्टीकेयं सरस्वत्युपपदविलसत्तीर्थसंज्ञैरकारि ॥ २ ॥
साहित्यकुमुदकाननिद्राविद्राणयामिनीनाथाः ।
काव्यप्रकाशटीकां व्यरीरचंस्ते सरस्वतीतीर्थाः ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीसरस्वतीतीर्थश्रीचरणविरचितायां काव्यप्रकाशटीकायां दशम उल्लासः समाप्तः ॥ संवत् १५७० समये पुसवदि ५ एतवारवारे (!) ॥

On this work see Prof. Peterson's Report, I. (1882-3), p. 25. [H. T. COLEBROOKE.]

1140.

189. Foll. 261; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Sarasvatī-Tīrtha's Kāvyaprakāśaṭīkā.

Dated: संवत् १७४६ माहकृष्णपक्षे २ बुद्धवासरे लिखितं मया रामसाः (!) ॥ after which by a different hand: पुस्तकमेतत्काशीस्थदिवाकरांम्रदीक्षितेन क्रीतं तुंगारण्यक्षेत्रे निवसता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1141.

491. Foll. 161; size 12¾ in. by 4¼ in.; on the whole well written, in the Bengali character, A.D. 1806; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśa-dīpikā, a commentary on *Mammaṭa's* manual, composed by *Caṇḍīdāsa*, at the instance of his friend *Lakshmaṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

सुरारिवक्षोविक्षोभप्रारम्भस्फारडम्बरः ।
क्रीडासिंहस्वरूपस्य हरे ष्टाद्वो विभूतये ॥
श्रीचण्डीदासकविवाक्कौमुदीसारनिर्मिता ।
भूयात् काव्यप्रकाशस्य दीपिका कृतिनां मुदे ॥
श्रीमल्लक्ष्मणभट्टानां सुहृदामनुशासनात् ।
ध्वनिप्रकरणस्यास्य रहस्यं वर्णयामहे ॥

प्रारिप्सितनिर्विघ्नपरिसमाप्तिहेतुभूताविगीतशिष्टाचारपरम्परापरिप्राप्तस्वाभीष्टदेवताप्रसादेन परत्वं प्रथमकारिकायाः प्रकाशयन्नवतारणिकामाह वृत्तिकृत् ग्रन्थेति ०

Vācaspati Mitra seems to be referred to as a commentator on the same work, at p. 7a: रत्नुमिति (*Kāvyapr.* p. 5, l. 13) तु फलं व्यज्यत इति संबन्ध[:] प्राचीनानां श्रीमद्वाचस्पतिमिश्रप्रभृतीनां व्याख्यातॄणां मतं ।

It ends:

काव्यप्रकाशतरुरेष कुसंप्रदाय-
व्याख्याविलोलमरुदाकुलितप्रतानः ।
सिक्तः पुनश्च प्रतिपल्लवतामुपेत्य
श्रीचण्डिदासकवियागमृतप्रवाहैः ॥ १७२८ ॥
सायं सूर्यात्मजायाः पुलिनपरिसरे बालकैरावृतः सन्
धावन्धायन् (!) कृतविविधचरो गोसमूहं विचिन्वन् ।
स्वैरं गोपाङ्गनाभिः कृतविविधवनक्रीडनो दैत्यवंश-
ध्वंशी वंशी विलाशी व्रजकुलतिलकः पातु वो गोपवेशः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1142.

1514. Foll. 264 (numbered 262; no. 76 having been missed, and nos. 69, 79 and 173 used twice); size 11¾ in. by 3½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāvyaprakāśa-tilaka, a philosophical com-

mentary on the *Kāvyaprakāśa*, by *Jayarāma Nyāyapañcānana Bhaṭṭācārya.* It begins:

श्रीजयरामः सुकृती नत्वा शंभोः पदांभोजं ।
काव्यप्रकाशटीकां तनुते विद्वद्विनोदाय ॥

समीहितकर्मारंभे कार्ये शिष्टाचारपरम्परायातं मंगलं ग्रंथकृदाचरितवाानुपनिबद्धवांश्च व्याख्यातृश्रोतृणामनुषंगतो ऽपि मंगलसंपत्तये तथा कृतमपि हि मंगलं विघ्नं विनाशयति हरिर्हरति पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृत इत्यादिस्मृतेः । अत एव च वृत्तिकृदपि तन्निबद्धश्लोकं व्याख्यातुमवतारयति । ग्रंथेति ०

It ends:

बद्धः श्रीजयरामेण रामेणेव महोदधेः ।
अलंकारांबुधौ सेतुः संचरंतु बुधाः सुखं ॥
अलंकारनिबंधो ऽयं रचितो न्यायविस्तरैः ।
न्यायालंकारनिपुणैः कृपया परिगृह्यतां ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीजयरामन्यायपंचाननभट्टाचार्यरचितं काव्यप्रकाशतिलकं संपूर्णं ॥ संवत् १७५४ ॥

Cf. Peterson, Report, II. (1883-4), pp. 21, 107.

[H. T. COLEBROOKE.]

1143.

361. Foll. 219; size 10¾ in. by 3½ in.; on the whole well written, in Devanāgarī, by three different hands; from fol. 61 about 1780 A.D.; foll. 1–60 at the beginning of the present century; 9–12 lines in a page.

Kāvyaprakāśa-vyākhyā, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*; grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*; and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa.* It begins:

नत्वा गणेशं वाग्देवीं सांबं शंभुं च राघवं ।
श्रीरामकृष्णं पितरं नत्वोमाख्यां च मातरं ॥
नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णात्मजः कृती ।
काव्यप्रकाशगां व्याख्यां तनोति कमलाकरः ॥
काव्यप्रकाशे टिप्पण्यः सहस्रं संति यद्यपि ।
ताभ्यस्त्वस्या विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

स्वकृतकारिका व्याचिख्यासुराद्यश्लोकस्यावतारिकामाह । ग्रंथेति ०

It ends: ननु पूर्वग्रंथेषु सत्सु किमनेनात आह इतीति । विदुषां ध्वनिकृद्धामनादीनां भिन्नो ऽपि मार्गः अविरोधेन संगृहीतो यत् प्रतिभासते तत्र चित्रं । यत् यस्मादत्र ग्रंथे संघटना संग्रहेण संदर्भ एव हेतुः कृता सर्वसंग्रहार्थो ऽयं ग्रंथः । अतो न तैः सिद्धिरिति भावः ॥

गुणिनो ऽनंतपुत्रस्य विनोदाय सतां मुदे ।
कमलाकरसंज्ञेन श्रम एष विनिर्मितः ॥
तर्के दुस्तर्कमेधः फणिपतिभणितिः पाणिनीये प्रपंचे
न्याये प्रायः प्रगल्भः प्रकटितपटिमा भाट्टशास्त्रप्रघट्टे ।
प्राभः प्राभाकरीये पथि मथितदुरूहांतवेदांतसिंधुः
श्रौते साहित्यकाव्ये प्रखरतरगतिर्धर्मशास्त्रेषु यश्च ॥
येनाकारि प्रौढटा वार्त्तिकस्य
टीका चान्या विंशतिर्ग्रंथमाला ।
श्रीरामांघ्र्योरर्पिता निर्णयेषु
सिंधुः शास्त्रे तत्त्वकौतूहले च ॥
श्रीमन्नारायणाख्यात्समजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानस्
तत्सूनुः सर्वविद्यांबुधिनिजचुलकीकारतः कुंभजन्मा ।
टीकां काव्यप्रकाशे कमलपदपरस्त्वाकरो ऽरीरचच्च
श्रीपित्रोः पादयुग्मे रघुपतिपदयोः स्वश्रमं प्रापयच्च ॥
रामकृष्णतनूजेन कमलाकरशर्मणा ।
यो ऽत्र श्रमः कृतस्तेन प्रीयतां रावणांतकः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणजगद्गुरुश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टसुतविद्वन्मुकुटहीराकरश्रीरामकृष्णभट्टसुतमहामहोपाध्यायश्रीकमलाकरभट्टकृतायां काव्यप्रकाशव्याख्यायां दशमोल्लासः समाप्तः ॥

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in Saṃvat 1668 (A.D. 1611).

This commentary was printed with the text at Benares in 1866. [H. T. COLEBROOKE.]

1144.

3073. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 9–12 lines in a page.

Madhumatī, a commentary on the *Kāvyaprakāśa*, [by *Ravi*, son of *Ratnapāṇi*].

This MS. only contains the first two *ullāsas*, and the beginning of the third on the last page.

It begins: शिष्टाचारपरिप्राप्तया मंगलं प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगतयाभिधेयं वा प्रथममभिधातुमुचितं न तु देवताकीर्तनमिति शंकां निराकर्तुमाह । ग्रंथारंभ इति । ०

A MS. described in Prof. Peterson's Report for 1884–6, p. 332, contains five introductory verses in which the author gives his name as *Ravi*, son of *Ratnapāṇi*, who again was the son of *Acyuta*, minister of king *Śivasiṃha* of *Mithilā*.

Ānandavardhana(-pādāḥ) is referred to at fol. 4*b*. [J. R. BALLANTYNE.]

1145.

74A. Foll. 199 (numbered 200; no. 94 having been passed over); size 17 in. by 5½ in.; Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyaprakāśādarśa (or *Bhāvārthacintāmaṇi*), a commentary on *Mammaṭa's* manual, by *Maheśvara Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*. It begins:

मुखैश्चतुर्भिः स्तुवते विधात्रे स्तोत्रे श्रुतीनां च चतुष्टयाय ।
भुजैश्चतुर्भिश्चतुरो ऽर्थवर्गान्नमो ददानाय चतुर्भुजाय ॥
दुर्व्याख्याजनितप्रमोहशमनी वैषम्यविध्वंसिनी
वैशद्यादतिरोचनी रसखनी काव्यार्गलोद्घाटिनी ।
टीका विप्रजनप्रमोदजननी भावार्थचिन्तामणी
भट्टाचार्यमहेश्वरेण रचिता काव्यप्रकाशोपरि ॥ .....

अथ सुकुमारान् राजकुमारान् °

See Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 69; iv., p. 115; Weber, Cat. Berl., nos. 820, 821; Burnell, Tanjore MSS., p. 55*a*.

The ten chapters (*pratibimba*) end as follows: I. *Kāvyaprayojanādinirṇaya* fol. 13*b*; II. *śabdanirṇaya*, fol. 28*b*; III. *arthanirṇaya*, fol. 31*b*; IV. *dhvaninirṇaya*, fol. 76*a*; V. *guṇībhūtavyaṅgyanirṇaya*, fol. 91*a*; VI. *citranirūpaṇa*, fol. 91*b*; VII. *doshapratibimba*, fol. 137*b*; VIII. *guṇapratibimba*, fol. 143*b*; IX. *śabdālaṃkārapratibimba*, fol. 154*b*; X. *arthālaṃkārasya pratibimbaḥ*. [H. T. COLEBROOKE.]

1146.

2764c. Foll. 130; size 13¾ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvyapradīpa, a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa*, by *Govinda*, son of *Keśava* and *Sonodevī*, and younger (half-) brother of *Rucikara-kavi*. It begins:

सोनोदेव्याः प्रथमतनयः केशवस्यात्मजन्मा
श्रीगोविंदो रुचिकरकवेः प्रेमपात्रं कनीयान् ।
श्रीमन्नारायणचरणयोः सम्यगाधाय चित्तं
नत्वा सारस्वतमपि महः काव्यतत्त्वं व्यनक्ति ॥

वचनसंदर्भविशेषरूपस्य ग्रंथस्य प्रारिप्सितत्वेन स्तोतुमुचितायाः सेव्यमानायाश्च वाग्देव्याः स्वास्मदभूतां कविभारतीं तदभिन्नत्वेनाध्यवसितां प्रारिप्सितप्रतिबंधकदुरितशांतये ग्रंथकृत्संस्तौति ॥ नियतिकृतेति °

For other MSS. see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 502–4; Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 124; Peterson, Report, I. p. 26; II. p. 17.

It ends:

परिशीलयंतु संतो मनसा संतोषशीलेन ।
इदमद्भुतं प्रदीपं प्रकाशमपि यः प्रकाशयति ॥
दीपिकाद्वितयं कन्ये प्रदीपद्वितयं सुतौ ।
स्वमतौ सम्यगुत्पाद्य गोविंदः शर्म विंदति ॥

इति श्री[महा]महोपाध्यायश्रीगोविंदविरचिते काव्यप्रदीपे ऽर्थालंकारनिर्णयो नाम दशम उल्लासः समाप्तः ॥

[COLL. FORT WILLIAM.]

1147.

1008a. Foll. 155; size 12 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1148.

2904. Foll. 314; size 9½ in. by 4 in.; thick, clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work.

This copy commences with the following *śloka*:—

यस्य हस्ते गदा चक्रं गरुडो यस्य वाहनं ।
शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥

सोनोदेव्याः ° [RICH. JOHNSON.]

1149.

3078. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; small, legible, modern Devanāgarī writing; 12–14 lines in a page.

The first six chapters of the *Kāvyapradīpa*.

[J. R. BALLANTYNE.]

1150.

176c. Foll. 76; size 12 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvyapradīpa-ṭīkā, by an unknown author.

It begins: प्रारिप्सितत्वेनेति केचित् प्रकाशे ग्रंथारंभे इति अस्य करिष्यमाणे इति शेषः ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 504.

It ends: संपूर्णं काव्यलक्षणमिति सम्यक्लेशतो ऽपि न्यूनताविरहादिति भावः काव्यं लक्ष्यते स्वरूपतो विशेषतश्च ज्ञाप्यते ऽनेनेति काव्यलक्षणं प्रकटग्रंथ इत्यर्थः ॥ इति प्रदीप दशम उल्लासः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1151.

943b. Foll. 114; size 12¼ in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāvyaprakāśodāharaṇavivriti, or *Udāharaṇa-candrikā*, a commentary, by *Vaidyanātha*—son of *Rāma(candra) Bhaṭṭa Sūri*, and grandson of *Viṭṭhala Bhaṭṭa*—on the poetic examples adduced by *Mammaṭa*, for the purpose of illustrating the rules laid down in his *Kāvyaprakāśa*. The work was completed in Saṃvat 1740 (A.D. 1683).

It begins:

निजभक्तधुरीणस्य गिरं कर्तुं गरीयसीम् ।
स्तंभादाविष्कृताकारं नमामि कुलदैवतम् ॥ १ ॥
गंगोल्लासितमौलिश्चंद्रकलाललितशेखरैः सततम् ।
अंगीकृतगलगरलो जयति जयंतीपतिर्जगति ॥ २ ॥ ...
आधाय हृदि वाग्देवीचरणांबुजमादरात् ।
कुर्वे प्रकाशसंबद्धामुदाहरणचंद्रिकाम् ॥ ५ ॥
चिरंतनकृता व्याख्याः समालोच्य यथामति ।
रचिता वैद्यनाथेन रामचंद्रात्मजन्मना ॥ ६ ॥
कृतिरेषा कृपावद्भिः साधुभिर्व्विनिर्पडितैः ।
गुणदोषविभागज्ञैर्निपुणं परिशोध्यताम् ॥

स्वाधीनपति(का) काचिदसकृदुपयुक्तेष्वपि वरोपकरणादि-मूत्कंठोत्पा(? ष्टा) तेषामत्यंतोपादेयतां सूचयंतीं सखीमाह । यः कौमारेति । ०

Caṇḍīdāsa's Dīpikā is quoted on fol. 2*a*, l. 4 (cf. MS. 491, fol. 6*a*, l. 5).

It ends:

गोपीनयननिपीतं वासो मृदुलं वसानमतिपीतं ।
नवघनकांतिकलापं नमत मुकुंदं कलालापः ॥ १ ॥
अनल्पकविकल्पिताखिलसदर्थजंपिकां(? जोषिकां)
सदन्वयविबोधिकां विबुधसंशयोच्छेदिकां ।
उदाहरणयोजनाजननसज्जनाह्लादिकाम्
उदाहरणचंद्रिकां भजत वैद्यनाथोद्यतां ॥ २ ॥
वियद्वेदमुनिक्ष्माभिर्मिते ऽब्दे कार्त्तिके सिते ।
बुधाष्टम्यामिमं ग्रंथं वैद्यनाथो ऽभ्यपूरयत् ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञधर्मशास्त्रपारावारीणतत्स-द्विठ्ठलभट्टात्मजश्रीरामभट्टसूरिसूनुना वैद्यनाथेन रचितायां काव्यप्रकाशोदाहरणविवृतावुदाहरणचंद्रिकाव्याख्यायां दशम उल्लासः संपूर्णः ॥ संवत् १८११ मितिकार्त्तिकसुदिचतुर्थीशनि-वासरे शुभदिने पुस्तकं लिखितं मया ॥ This date probably belongs to the MS. from which this one was transcribed. Cf. Peterson, Rep. II. (1883-4), p. 108. [H. T. COLEBROOKE.]

1152.

3079. Foll. 239; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 8–14 lines in a page.

Udāharaṇavivaraṇa, a similar commentary on the poetic illustrations of the *Kāvyaprakāśa*; by an unknown author. *Ullāsas* V.–X.

The text of the examples is given in full. Each chapter is paged separately: viz. VI. foll. 7; [VI. no example]; VII. foll. 6; VIII. foll. 82; IX. foll. 17; X. foll. 127.

It ends: एवमन्ये ऽप्येवंविधा यथासंभवमलंकारदोषा उक्तरीत्या पूर्वोक्तदोषेष्वेवान्तर्भवन्तीति पूर्णमिदमुदाहरणविवरणं विद्वांसो विदां कुर्वन्तु शमस्तु ॥ संवत् १८५९ श्रीमुखनामसंवत्सरे ज्येष्ठे मासि शुक्लपक्षे सप्तम्यां सोमवासरे काश्यां °

[J. R. Ballantyne.]

1153.

2020. Foll. 13; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra, a treatise on rhetoric, by *Vāgbhaṭa* (or *Vāgbhaṭṭa*), son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā.*

It begins:

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।
मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 509, where the author is shown to have lived under King *Jayasiṃha,* son of *Karṇadeva.* According to Lassen, Ind. Alt. III., pp. 562 seqq., *Jayasiṃha* reigned in Guzerat from 1093 till 1154 A.D. As in the Oxford MS., the treatise consists, in those MSS., of five chapters, to which a MS., described by Weber, Cat. Berl., no. 1718, adds, however, a sixth chapter. See also Burnell, Tanjore MSS., p. 57*b*.

Chapter V. ends:

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारणं
नानालंकृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरंत्या सतां ।
तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कविः
स्रष्टारो घटयंतु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥
इति वाग्भटालंकारे पंचमः परिच्छेदः ॥

[Dr. J. Taylor.]

1154.

2531a. Foll. 19; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra. A more ancient, but less correct copy. Foll. 16 and 17 had changed places before being numbered. [Gaikawar.]

1155.

702b. Foll. 87; size 9¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, A.D. 1713; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāravivaraṇa, a commentary on the preceding work, by *Gaṇeśa,* son of *Bhaṭṭānanta,* and disciple of *Bhāskara.*

It begins:

श्रीवाग्वास्वामिचरणसरसीरुहाभ्यां नमः । श्रीशंभुर्जयति ॥
कौशल्यायां दशरथनृपाद्रामचंद्रो यदासीद्
वैकुंठाख्यो निखिलभवनाधस्तदा शून्य आसीत् ।
पूर्णस्तस्मादयमिहावतारेषु कृष्णादिकेषु
मत्वैवैवं रघुपतिमहं मुक्तये संश्रितो ऽस्मि ॥ १ ॥
अव्याद्व्याजभव्यामरनरहितकृत् त्यक्तवैकुंठ ईशो
ऽप्युर्वीमासाद्य माद्यद्रिपुमथनपरो देहिनां नायको ऽसौ ।
रामः शृंगारमूर्तिः करुणरसनिधिर्वीर एवाद्भुतो ऽपि
भक्त्यै नः [?क्रोध]मूर्तिः प्रशमितविषमो जानकीजानिरस्मान् ॥ २ ॥
श्रीरामं पितरं वंदे जानकीं मातरं ततः ।
वाग्भट्टालंकृतिव्याख्यां कर्तुं किंचिन्नियंत्रितः ॥ ३ ॥
भट्टानंततनूजेन गुरुं श्रीभास्कराभिधं ।
नत्वा टीका गणेशेन वाग्भ[टिना विरच्यते ?] ॥

With वाग्भ ends fol. 1, while fol. 2 begins in the middle of a dissertation on general topics connected with verse 2 of the original text, a leaf having apparently been lost here.

It ends: ग्रंथमुपसंहरति । दोषैरिति° स्वस्यापि सारस्वतोपास्तिसामर्थ्यादेव तादृशग्रंथसामर्थ्यं न स्वतो व्युत्पत्तिबलादेति सूचितवान् मूलकृदिति शिवं ॥ ३२ ॥

इति वाग्भट्टालंकारविवरणे पंचमः परिच्छेदः ॥ शके १६३५ ॥ रविवासरे आषाढे मासि शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ काचीश्वरोपनाम्ना निंबदेवसुतभवानीशंकरेणेदं पुस्तकं लिखितं स्वार्थं परोपकारार्थमस्तु ॥ [H. T. Colebrooke.]

1156.

2656c. Foll. 43; size 9¾ in. by 5¼ in.;

legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāraṭīkā, another commentary on *Vāgbhaṭa's* treatise, by *Jinavardhana-sūri*, son of *Jinarāja* (? or *Jinendra*). Incomplete.

It begins:

श्रीमान् श्रीआदिनाथः श्रियमिह दिशतु श्रेयसीं भूयसीं वो विभ्राणः सौरभेयं हृदयमतशिवः शंकरः शंकराभः ।
सेव्यो भूतैर्विभूत्या परिकलिततनुर्वर्णनीयो ह्यहीनैर् विभङ्गर्णं सुवर्णं तुहिनशिखरिणो भाति यः कामजेता ॥ १ ॥
प्रभावविभवावासं प्रतिभादानदक्षिणं ।
स्पृशामि शिरसा सौरं गुरुपादरजःकणं ॥ २ ॥
बालानामवबोधाय स्वस्यार्थस्फुरणाय च ।
वाग्भट्टालंकृतेः कुर्वे व्याख्यां संक्षेपयुक्तितः ॥ ३ ॥

ततः शास्त्रस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थं वाहडदेवो (श्रीवाग्भट्टदेवो Rāj. M.; but see Weber, Cat. Berl., ii., p. 275, note.) विशिष्टदेवनमस्कारमाह । श्रियमिति °

According to Dr. Klatt, Indian Antiquary, xi., p. 249, and Prof. Bhandarkar, Report 1882-3, p. 25, this *Jinavardhana* acted as *Sūri* of the *Kharataragacha* (see first colophon below) from *Saṃvat* 1461 to 1475 (A.D. 1404–1418) when he was removed from the office.

The colophons of the chapters read thus:

I. इति श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनराजसूरि[?सूनु] भट्टश्रीजिनवर्धनसूरिविरचितायां वाग्भट्टालंकारटीकायां प्रथमः परिच्छेदः ॥ fol. 9*a*.

II. इति श्रीजिनराजसूनुविरचितायां (!) वाग्भट्टालंकारटीकायां द्वितीयः परिच्छेदः ॥ fol. 15*a*.

III. इति श्रीजिनेंद्रे (!) विरचितायां ° तृतीयः परिच्छेदः ॥ fol. 18*a*.

The comment breaks off in the 151st verse of the 4th chapter; a loaf has been lost before the last leaf; the gap extending from verse 145 to 149 of the chapter.

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 257 (where the author's name is, however, set down as *Ādinātha*), and Weber, Cat. Berl., nos. 1719, 1720.

[GAIKAWAR.]

1157.

2543a. Foll. 31; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.; good Jaina Devanāgarī writing of 1458 A.D.; seventeen lines in a page.

Kāvyānuśāsanavṛitti, or *Alaṃkāratilaka*, another treatise on rhetoric by *Vāgbhaṭa*, son of *Nemikumāra* and *Vasundharā*.

The work is founded on the same plan, and travels over the same ground, as the author's *Vāgbhaṭālaṃkāra*. He even quotes from it every now and then a rule or an example in the same, or very similar, terms. He also keeps up in this work the division into five chapters (*adhyāya*), and very nearly the succession of topics within this frame. But there the similarity ends, and the difference of conception shows itself in the preponderance of the *vṛitti* over the *mūla*. The earlier treatise is written in *ślokas* and rests on itself, while in the present work the rules are couched in terse prose depending on the accompanying commentary for the full development of particulars, and of kindred topics not strictly embraced by the text of the rules. Thus the first *adhyāya*, which treats of the *kāvya*, and its different kinds generally, is especially characterized by its wide digressions on the whole field of Hindu literature and learning.

It begins: नमः सर्वज्ञाय ॥

प्रणिपत्य प्रभुं नाभिसंभवं भक्तिनिर्भरः ।
विवृणोमि स्वयमहं निजं काव्यानुशासनं ॥

ग्रंथारंभे शिष्टसमयपरिपालनाय अभिधेयसंबंधप्रयोजनप्रतिपादनाय च कौंतेयकुलकमलविकाशनैकभास्करस्य ° - - वसुंधरावधूहृदयहारस्य श्रीमन्नेमिकुमारस्य नंदनो विनिर्मितानेकनव्यभव्यनाटकछंदोलंकारमहाकाव्यप्रमुखमहाप्रबंधबंधुरो ° महाकविश्रीवाग्भटो ऽभीष्टदेवतानमस्कारपूर्वकमुपक्रमते । यथा ।

सर्वार्धमागधीं सर्वभाषासु परिणामिनीं ।
सर्वीयां सर्वतोवाचं सार्वज्ञीं प्रणिदध्महे ॥
विलोक्यानेकशास्त्राणि निजबुद्धिप्रकर्षतः ।
विदुषां हर्षपोषाय वच्मि काव्यानुशासनं ॥ २ ॥

तद्यथा । काव्यं प्रमोदाय अनर्थपरिहाराय व्यवहारज्ञानाय त्रिवर्गफललाभाय कांतातुल्यतयोपदेशाय कीर्तये च । ०

The author, having declared '*kîrti*' to be the only legitimate purpose of poetry—because surer to perpetuate the glory of heroes than any monument of stone (अमरसदनादि, explained as चैत्यादि in the margin),—he goes on to define the cause and origin of poetry in the human mind, as व्युत्पत्त्यभ्याससंस्कृता प्रतिभा ऽस्य[काव्यस्य] हेतुः । i. e., 'the perceptive faculty cultivated by extensive reading and constant practice.' This leads him into a long review of what he understands by *śāstras*, and curiously enough into a geographical survey of India, merely because he wishes to comment on the word '*loka*.'

Towards the end of the first chapter, in speaking of some minor kinds of dramas, he remarks (fol. 9*a*): एवं प्रकरणभेदात् प्रकरणिकापि विज्ञेया । सट्टको ऽपि कैश्चिदुक्तः । तद्यथा । विष्कंभकप्रवेशकरहितो यस्त्वेष भाषया भवति । अप्राकृतसंस्कृतया स सट्टको नाटिकाप्रतिमः । गेयं विभजते । डोंबिका-भाण-प्रस्थान-भाणिका-प्रेरण-सिंगक-रामाक्रीड-हल्लीसक-श्रीगदित-रासक-गोष्ठीप्रभृतीनि गेयानि । ० This chapter concludes with an account of tales; the *Kādambarī*, *Līlāvatī*, *Vāsavadattā* and *Damayantī* being referred to as examples (see Weber's account of the Berlin MS., Cat. no. 1717).

In the *Mahākāvya* the author only admits four dialects, and mentions representative works in each. The *Raghuvamśa* and others (he says, fol. 7*b*) are composed in Sanskrit, and divided into *sargas*; the *Setubandha* and others are in Prākrit, and divided into *āśvāsakas*; in the *Apabhramśabhāshā* we have the *Abdhimathana* and others, divided into *sandhis*; while in the *Grāmyabhāshā* we have the *Bhīmakāvya*, divided into *avaskandhaka*. He afterwards (fol. 11*b*, 13–13*b*, 10) defines '*grāmyam*' as the low language, faulty in words and ideas, and put in the mouth of the *Vidūshaka* and silly people generally with the view of producing a comic effect (cf. *Vāgbhaṭālaṃkāra* II., v. 8), and gives instances for it in Sanskrit and Prākrit.

The following additional works and authorities have been found mentioned: *Rishabhadevacarita*, by the author, fol. 8*a*; *Karpūramañjarī*, fol. 31*a*, ll. 7, 13; *Kāvyaprakāśa* often; *Kirātārjunīya*, fol. 8*a*, l. 14; *Kumārasambhava*, fol. 8*a*, ll. 14, 17; *Candraprabhamahākāvya* or *Candraprabhacarita*, a Sanskrit poem, fol. 8*a*, ll. 5, 15; *Cāṇakyanītiśāstra*, fol. 1*b*, l. 6; *Damayantīkāvya*, foll. 9*b* etc.; *Neminirvāṇa*, fol. 8*a*, etc.; *Bāṇa*, fol. 1*b*, l. 2; *Bālarāmāyaṇa*, fol. 31*a*, l. 6; *Bharatamuni* (*a.* of *Bharataśāstra*), fol. 8*b*, l. 5; *Mayūra*, fol. 1*b*, l. 2; *Meghadūta*, fol. 7*a*, l. 14; *Ratnāvalī*, fol. 31*a*, l. 12; *Rājīmatīparityāga*, fol. 8*a*, ll. 16, 17; *Vishṇuvijaya*, ib.; *Śiśupālabadha*, fol. 8*a*, etc.; *Harivaṃśa*, fol. 8*a*, l. 15; *Harshacarita*, fol. 8*b*, l. 3.

His native town of *Rāhaḍapura*, famous, it appears, as a shrine of the god *Rāhaḍa*, and referred to in the introduction (cf. Weber's extracts, where he reads *Rahaḍapura*), is celebrated in a verse by the author himself, fol. 5*b*, l. 9: अस्माभिरुक्तं ।

सजलजलदनीला भाति यस्मिन् वनाली
मकरतमणिकृष्णो यत्र नेमिर्जिनेंद्रः ।
विकचकुवलयालिश्यामलं यत्सरोभिः
प्रमदयति न कांस्तान् तत्पुरं राहडस्य ॥

It ends: प्रधान आंगिनो ऽननुसंधे ऽप्यननुसंधानं यथा । रत्नावल्यां चतुर्थे ऽंके बाभ्र – गमनेन सारिकाया विस्मृतिः ॥ अनुम –: सानुपकारकस्य वर्णनं अंगगाभिधानं यथा । कर्पूरमंजर्यां नायिकया स्वात्मने च वसंतवर्णनमनादृत्य – दिवर्णे तस्य तस्य राज्ञः प्रशंसनं ॥ इति महाकविश्रीवाग्भटविरचितायां स्वोपज्ञकाव्यानुशासनवृत्तौ रसादिविवेचनो नाम पंचमो ऽध्यायः ॥ अलंकारतिलकाभिधानो अलंकारः समाप्तः ॥ ग्रंथ १६३० ॥

तत्रानेकमहाप्र (lacuna) विसर्जितः स्फारो ० श्रयः ।
श्रीमन्नेमिकुमारसूनुरखिलप्रज्ञालचूडामणिः
[काव्या supplied]नामनुशासनं वरमिदं चक्रे कविर्वाग्भटः ॥

इति अलंकारतिलकनामालंकारः समाप्तः ॥ संवत् १५१५ वर्षे अश्वनवदि ७ शनौ लिखितमिति ॥

The MS., which on the whole is very correct, seems to have been derived from the same source as the Berlin one. [GAIKAWAR.]

1158.

2656b. Foll. 9; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Candrāloka (or *Alaṃkāra-nirūpaṇa*), a treatise on poetic ornaments, by *Jayadeva Pīyūshavarsha*.

It begins: अथालंकारः लिख्यते ॥

परस्परतपःसंपत्फलायितपरस्परौ ।
प्रपंचमातापितरौ प्रांचौ जायापती नुमः ॥ १ ॥
उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीरुल्लसति द्वयोः ।
हंसीव कृष्ण ते कीर्तिः स्वर्गं गामवगाहते ॥ २ ॥
वर्ण्योपमानधर्माणामुपमावाचकस्य च ।
एकद्वित्र्यानुपादानैर्भिन्ना लुप्तोपमा यथा ॥ ३ ॥

It ends:

हेतुहेतुमतोरैक्यं हेतुं केचित्प्रचक्षते ।
लक्ष्मीविलासा विदुषी कटाक्षा वेंकटप्रभोः ॥ १६१ ॥
हेत्वलंकारः ॥
इत्थं शतमलंकारा लक्षयित्वा निदर्शिताः ।
प्राचामाधुनिकानां च मतान्यालोच्य सर्वतः ॥ १६२ ॥

इति चंद्रालोके अर्थालंकारा संपूर्णं (!) । समाप्तमगमत् पंडितश्रीदामोदरस्येदं पुस्तकं ॥

This is the work which *Apyadīkshita* avows having used extensively for the composition of his *Kuvalayānanda* (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505); and in comparing the two side by side, one will find the whole of the *Candrāloka* embodied in the *Kuvalayānanda* in regular succession, so much so that the one looks like an enlargement and continuation of the other rather than like an independent work. According to Dr. Burnell (Tanjore MSS., p. 55*b*) the *Candrāloka* is sometimes attributed to *Appayyadīkshita* (see the next two MSS.), and identity of authorship would certainly best account for the peculiar relationship between the two works—the *Kuvalayānanda* serving as a kind of *vṛitti* to the former work.

As a matter of fact, however, this work forms a section of *Jayadeva's Candrāloka*, a general compendium of rhetoric, in ten chapters (*mayūkha*). An edition of this larger work (beg. उच्चैरस्यति मन्दतामरसतां°) was published by *Jīvānanda*, Calc. 1874, the fifth chapter of which (*alaṃkāranirūpaṇa*) consists of two parts, *śabdālaṃkāra* and *arthālaṃkāra*—this latter portion coinciding with the present treatise.

Probably owing to the fact that this section became a favourite manual of poetics, and was specially adapted as such through *Apyadīkita's Kuvalayānanda*, the title of *Jayadeva's* complete work (*Candrāloka*) is also commonly applied to this section on poetic ornaments. Hence a certain confusion prevails,—see, f. i., Weber, Cat. Berl., no. 1721, where three different texts of this title seem to be recognized. The present treatise (or chapter) has been printed at Madras, 1861, and, with a commentary, 1863. Both editions contain no indications regarding the authorship; nor is the author mentioned in this and other MSS., viz. Cat. Berl., no. 1721; Burnell, Tanjore MSS., p. 55*b*; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 52 (168 *ślokas*, the first of which, परस्परतपःसंपत्°, as above, is wanting in the Berlin MS.; while the second, अलंकारेषु बालानामवगाहनसिद्धये । ललितः क्रियते तेषां लक्ष्यलक्षणसंग्रहः ॥ is neither given by the present, nor by the Berlin MS., though it is found in the Calc. edition as well as in *Kuvalayānanda, śl.* 4).—MSS. of the complete text of *Jayadeva's Candrāloka* are described, Not. ii., p. 177; v., p. 103; Peterson, Rep. II., p. 109.

The several chapters of the *Candrāloka* are thus named in the Calcutta edition:

I. *Vāgvicāra* (16 *ślokas*); II. *doshanirūpaṇa* (44½); III. *lakshaṇanirūpaṇa* (11); IV. *guṇanirūpaṇa* (12); V. *alaṃkāranirūpaṇa* (a. *śabdālaṃkāranirūpaṇa*, *śl.* 10; b. *alaṃkārānukramaṇikā*, *śl.* 15½; c. *arthālaṃkāranirūpaṇa*, *śl.* 174); VI. *rasādinirūpaṇa* (24); VII. *dhvaninirūpaṇa* (18); VIII. *guṇībhūtavyaṅgyanirūpaṇa* (10); IX. *lakshaṇanirūpaṇa* (15); and *abhidhānirūpaṇa* (4).

At the beginning of the work the author calls himself *Pīyūshavarsha*; at the end (acc. to MS. Peterson, Rep. II., p. 109) *Pīyūshavarsha Jayadevakavi*. *Vaidyanātha* also calls him *Jayadeva*.

At the end of the fifth chapter, the Calcutta edition has the following additional *śloka* (after that beginning इत्थं ° above):

चन्द्रालोकाभिधानो ऽयं जयदेवविनिर्मितः ।
विपश्चितां मुदे भूयादलंकारस्य संग्रहः ॥

In the final *ślokas* of the work the edition does not agree with the description of the two MSS. in Rāj. Mitra's Notices. Not. ii., p. 177, the author is said to be *Jayadeva*, son of *Mahādeva* (? and author of *Prasannarāghava*); ib. v. 103, *Jayadeva*, the author of the *Gītagovinda*.

[GAIKAWAR.]

1159.

2185. Foll. 35; size 11½ in. by 5¼ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Candrāloka, here called *Kuvalayānandakārikās* (and ascribed to *Apayyadīkshita*); with a commentary (*dīpikā* or *vyākhyā*) by *Āśādhara*, son of *Rāmajī Bhaṭṭa*, and pupil of *Dharaṇīdhara*. The commentary begins:

शिवयोस्तनयं नत्वा गुरुं च धरणीधरं ।
कुर्वे कुवलयानंदकारिकादीपिकां मुदे ॥ १ ॥
आशाधरेण कविना रामजिभट्टसूनुना ।
क्रि(य)ते (का)रिकाटीका बालानामुपकारिणी ॥ २ ॥

अपाचान्नवानप्पय्य(दी)क्षितनामा कविः सहृदयहृदयानंदार्थमर्थालं(का)राणां लक्ष्यलक्षणोपेताः कारिकाः कृत्वा तद्व्याख्यानरूपं कुवलयानंदाख्यग्रंथं कृतवान् ॥ कारिकाश्च तत उद्धृत्य क्रमेण लिखितवान् ॥ तत्र निष्प्रत्यूहार्थं मंगलमाचरति स्म । परस्परेति । °

The text consists here of 172 *ślokas*—*ślokas* 169 and 172 of which correspond to 161 and 162 in the preceding MS., while between them are inserted the two couplets चत्वारो रसवत्प्रेय ° and अष्टौ प्रमाणालंकाराः ° (see Kuvalay. ed. Calc. 1874, p. 321), which however are only just referred to in the comment.

The commentary ends: किंच काव्यं यशसे ऽर्थकृते इत्यादिकप्रामाणिकपंडितोक्तं राजप्रसादादिकमभिहितं । एवं हि श्रूयते । अपय्यदीक्षितो नाम (चं)द्रालोकं नाम ग्रंथं चउः (? चिकीर्षुः) पंडितो रंगराजसूनुः स पितुराज्ञया वेंकटाद्रिराजमुपजगाम । स च राज्ञाभ्यर्थितश्चंद्रालोकं नाम ग्रंथं चकार । राज्ञा वर्णाशनं दृष्ट्वा प्रहितो ऽलंकारविवेचनाय प्रार्थितश्चेमाः कारिका(:) कुवलयानंदं च कृत्वा व्यंकटेशं प्रसादयामासेति । धरणीधरगुरुचरणशरणीकरणात् कुवलयानंदस्फूर्तिर्मम सानुबंधा । सूचयितुं प्रयत्नो ऽयं । अर्थोद्देशमात्रेणावशिष्टान् पंचदशालंकारानाह । यद्यपि तेषां लक्ष्यलक्षणयोरपि वचनार्हत्वमस्ति शास्त्रांतरसाकांक्षत्वेन बालेदुर्ग्रहत्वादुद्देशमात्रेणाभिधानं युक्तं । तथाहि । चत्वार इति । एवं क्रमादन्यानपि च दशालंकारान् बुधाः पंडिता विदुः । लक्षणा(नि) कथयंतीत्यर्थः । ते च रसवत्प्रेय ° । अष्टौ प्रमाणालंकाराः ॥ प्रमाणान्येवालंकारा इति ॥ १७२ ॥

इति षड्वाक्यप्रमाणपारावारीणरामजीभट्टात्मजाशाधरभट्टविरचितायां कुवलयानंदकारिकाव्याख्यायामलंकारसमाख्यायां प्रथमं लक्ष्यलक्षणप्रकरणं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

1160.

2656a. Foll. 10; size 10¼ in. by 4¾ in.; well written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 11–13 lines in a page.

The same treatise.

It consists here of 205 *ślokas*, the first 169 of which correspond to the text as contained in MS. 2656*b*. Then follow the two couplets, inserted before the last *śloka* of MS. 2185; and thereupon the *kārikās* of the last portion of the *Kuvalayānanda*, viz. मुनिर्जयति °, अयं स रसनोत्कर्षी ° etc., ending with चंद्रालोको विजयते ° (see next no.), and the colophon: इति श्रीम(द)द्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलनिधिकौस्तुभश्रीरंगराजाध्वरिइवरद(!) सूनोरप्पदीक्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः क्रमः संपूर्णं ॥

[GAIKAWAR.]

1161.

843. Foll. 45; size 12 in. by 4⅜ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1729 A.D.; twelve lines in a page.

Kuvalayānanda, the well-known manual of poetic figures, by *Apyadīkshita* (or *Appayadīkshita, Appayyadīkshita*), son of *Raṅgarāja*.

Frequently printed in India. It begins:

अमरीकबरीभारभ्रमरीमुखरीकृतं ।
दूरीकरोतु दुरितं गौरीचरणपंकजं ॥ १ ॥
परस्परतपःसंपत् ° see preceding MS.

The work was composed at the instance of prince *Veṅkaṭa* (of *Vijayanagara*, towards the end of the 16th century, as Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505, supposes). The title 'The delight of the lotuses' was evidently chosen with special reference to the *Candrāloka* ('the sight, or light, of the moon'). It ends:

अमुं कुवलयानंदमकरोदप्पदीक्षितः ।
नियोगाद्वेंकटपतेर्निरुपाधिकृपानिधेः ॥ १ ॥
चंद्रालोको विजयते शरदागमसंभवः ।
हृद्यः कुवलयानंदो यत्प्रसादादभूदयं ॥ २ ॥

इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीरंगराजा(° राज 2764, राद् 931)ध्वरींद्रवरदसूनोरप्पदीक्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः समाप्तः ॥ संवत् १७८६ पौषवदि १३ रविवार तद्दिने इदं ग्रंथं उद्धवजीनागेशयथाप्रति संपूर्णं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1162.

2050. Foll. 76; size 11¼ in. by 5¼ in.; good Devanāgarī writing, of 1792 A.D.; eleven or twelve lines in a page.

Kuvalayānanda.

Dated: संवत् १८४९ नाववें पौषमासे कृष्णपक्षे पंचमीतिथौ बुधवासरे लिखापितं मेताजीश्रीकुबेरजीचिरंजीविपठनार्थं ॥ [GAIKAWAR.]

1163.

931. Foll. 51; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; ten or eleven lines in a page.

Kuvalayānanda. [H. T. COLEBROOKE.]

1164.

601. Foll. 119; size 9¾ in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1804 A.D.; seven or eight lines in a page.

Kuvalayānanda. [H. T. COLEBROOKE.]

1165.

2764b. Foll. 52; size 13⅝ in. by 5¼ in.; good Devanāgarī writing, of 1820 A.D.; eleven lines in a page.

Kuvalayānanda. [COLL. OF FORT WILLIAM.]

1166.

1832. Foll. 50; size 12 in. by 5½ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen or fourteen lines in a page.

Kuvalayānanda. [DR. JOHN TAYLOR.]

1167.

2233. Foll. 45; size 9 in. by 5¼ in.; legible, modern Devanāgarī writing; seventeen or eighteen lines in a page.

Kuvalayānanda. [R. JOHNSON.]

1168.

276. Foll. 85; size 11¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven or twelve lines in a page.

Alamkāracandrikā, a commentary on the *Kuvalayānanda*; by *Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra* (or *Rāmabhaṭṭa*).

It begins:

अनुचिंत्य महालक्ष्मीं हरिलोचनचंद्रिकां ।
कुर्वे कुवलयानंदसदलंकारचंद्रिकां ॥

चिकीर्षिताविघ्नसिद्धये इष्टदेवतां स्तौति अमरीति ।

This commentary has been printed, along with the text, in most editions.

Dated:

चैत्रशुक्लद्वितीयायां सौम्यवारे निशागमे ।
भोलानाथो लिलेखाब्दे रसखाष्टेंदु१८०६चिह्निते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1169.

2660. Foll. 49; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 19–23 lines in a page.

Alamkāracandrikā. [R. JOHNSON.]

1170.

533. Foll. 123; size 9¼ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

Dated Saṃvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. COLEBROOKE.]

1171.

957a. Foll. 91; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different, modern hands; 10–13 lines in a page.

Alamkāracandrikā. [H. T. COLEBROOKE.]

1172.

784a. Foll. 74, one of which (58) is wanting; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the seventeenth century. Nine lines in a page.

Citramīmāṃsā, a manual of rhetoric, by an unknown author.

It begins:

अभिवंद्य चंद्रशेखरमाद्यं गौरीसखं परं ज्योतिः ।
वितनोमि विपुलविषयां विशदार्थामर्थचित्रमीमांसां ॥

त्रिविधं तावत्काव्यं । ध्वनिगुणीभूतव्यंग्यचित्रभेदात् । यत्र वाच्यातिशयि व्यंग्यं स ध्वनिः । यथा । ० स्थिताः क्षणं ० बिंदवः (*Kumāras.* 5, 24)। अत्र तपस्यंत्या देव्या देहोपरि निपततां प्रथमवृष्टिबिंदूनां क्रियास्वभाववर्णनेन देव्याः समाध्युचितावस्था नाभिव्यक्तिद्वारा चिरनिदाघतप्तदेहोपरि निपतनेन सुखपारवश्यसंभ्रमहेतौ प्रथमवृष्टावप्यविहता समाध्यवस्था व्यज्यते । तथा हि । नासाग्रन्यस्तनयनः संवृतास्यः सुनिश्चलः । ०

Fol. 4. इति चित्रमीमांसायां ग्रंथारंभप्रकरणम् ॥

उपमैका शैलूषी संप्राप्ता चित्रभूमिकाभेदात् ।
रंजयति काव्यरंगे नृत्यंती तद्विदां चेतः ॥

चंद्र इव मुखमिति सादृश्यवर्णनं तावदुपमा । सैवोक्तिभंगीभेदेनानेकालंकारभावं भजते । तथा हि । चंद्र इव मुखं मुखमिव चंद्र इत्युपमेयोपमा । ०

इति ० उपमाप्रकरणम् fol. 26*b*; इत्युपमेयोपमाप्रकरणम् fol. 30; इत्यनन्वयप्रकरणम् fol. 32; इति स्मरणालंकारप्रकरणम् fol. 32*b*; इति ० रूपकप्रकरणम् fol. 39; इति ० परिणामप्रकरणम् fol. 43; इति ससंदेहालंकारप्रकरणम् fol. 46*b*; इति भ्रांतिमत्प्रकरणम् fol. 47; इत्युल्लेखप्रकरणम् fol. 50*b*; इत्यपह्नुतिप्रकरणम् fol. 52*b*; इत्युत्प्रेक्षाप्रकरणम् ॥ अथातिशयोक्तिः । fol. 72.

It ends:

उपमा सहोपमेयोपमयाथानन्वयः स्मरणं ।
रूपकपरिणतिसंशयभ्रांतिमदुल्लेखनिह्नुतिप्रेक्षाः ॥
अप्यर्धं चित्रमीमांसा न मुदे कस्य मांसला ।
अनूरुरिव तीक्ष्णांशोरर्धेंदुरिव धूर्जटेः ॥

इति श्रीचित्रमीमांसा समाप्ता ॥ लिखितमिदं विश्वनाथेन स्वार्थं परार्थं च ॥ ग्रंथसंख्या १५०० ॥

For other MSS. of this treatise (labelled as composed by *Appayadīkshita*) see Burnell, Tanjore MSS., p. 56*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1173.

1716. Foll. 251 (fol. 2 of which is lost, while foll. 57–61 have been replaced by three

leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (foll. 57–59, 124–7, 164-5, 167, 183, 188-9, 194-5, 212, 229, 251 supplied by three more recent hands); six lines in a page.

Sāhityadarpaṇa, the favourite manual of *Alaṃkāra*, and literay criticism, composed—in the 15th century, on the banks of the *Brahmaputra*—by *Viśvanātha Kavirāja*, son of *Candraśekhara Mahākavicandra.*

Of this work there are several editions, esp. one in the Bibliotheca Indica, in which series a complete translation, by Dr. Ballantyne and Bābū Pramadādāsa Mitra, has also been published (1875).

It begins: ग्रंथारंभे निर्विघ्नेन °

Colophon (after the two *ślokas* श्रीचंद्रशेखर ° and यावत्प्रसन्नेंदु °): इत्यालंकारिकचक्रवर्तिध्वनिप्रस्थानपरमाचार्यशिखाविलासिनीभुजंगसाहित्यार्णवकर्णधारमहापात्रश्रीविश्वनाथकविराजकृते साहित्यदर्पणे दशमः परिच्छेदः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1174.

313. Foll. 214+13; size 16¾ in. by 5¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Sāhityadarpaṇavivṛiti, a commentary on the preceding work, composed in Śaka 1622 (1700 A.D.), by *Rāmacaraṇa Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*, a Brāhman of the *Rāḍha* country (in Western Bengal). It begins:

वागीश्वरीसरसगीतगुणप्रवादं
सारस्वतीसततसेवितपादपद्मं ।
हेमाद्रिमारकतशेखरकांतमीशं
वंदे खगेंद्रभुजमौलिगतं मुकुंदं ॥
श्रीविश्वनाथकविराजकृतिप्रणीतं
साहित्यदर्पणमतिस्थगितप्रमेयं ।
श्रीमद्विधाय चरणं शरणं गुरूणां
यत्नेन रामचरणो विवृणोति विप्रः ॥
यः परः परगुणप्रकाशने लब्धवर्णनिकरो जयत्यसौ ।
दोषगानरचितायसंचया यात्वधः पिशुनराजिरञ्जसा ॥

It ends (after the colophon):

अक्षिपक्षरसचन्द्रसंमिते हायने शकवसुन्धरापतेः ।
श्रीलरामचरणाग्रजन्मना दर्पणस्य विवृतिः प्रकाशिता ॥

दोषं कंचन ° see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 255; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 511–513.

The last 13 leaves of this volume contain a careful index of reference, and a list of 26 writers and books occasionally used by the author. [H. T. COLEBROOKE.]

1175.

1616. Foll. 66 (two of which, 33 and 34, are wanting); size 9¼ in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing, by two different hands, of about A.D. 1730; 11–14 lines in a page.

Sāhityakautūhala, a versified manual of poetic composition, by *Yaśasvin Kavi*, son of *Gopāla* and *Kāśī*; with a commentary, entitled *Ujjvalapadā*, by the same author.

The first chapter only.

It begins:

यच्छुद्धं विमलं वदंति विबुधाः कृष्णं तथा निर्गुणं
यन्मूलं जगताममूलमिति तत्सच्चिन्मयं व्यापकं ।
यद्वाचां मनसो ऽप्यगोचरमधिश्च्यात्माश्रयं सर्वदा [॥१॥
कस्मै चिन्महसे नमो ऽस्तु तमसः स्तोमौघविच्छित्तये
ये साहित्यकलाकलापकुशला ये चित्रचित्रीकृत-
स्वांता ये च विमत्सराः परगुणास्वादेषु बद्धस्पृहाः ।
तेषां साधुमुदे धरीकृतसुधां साहित्यकौतूहल- [॥२॥
व्याख्यां व्यातनुते स उज्ज्वलपदां धीमान् यशस्वी कविः
मूलपद्यं ।
भद्रात्मा वनमालिनो ऽस्य जगतो भूरिश्रिये सो ऽस्ति यः
संपन्नालसुवर्णपद्धतिरलं श्रीवत्सलक्ष्मेति च ।
यानास्यादिपदं हि कश्च न रतो ज्यायांश्चिदानंदवान्
यत्र श्रीविधिसंमुखा इव सुराश्चित्रीकृता आसते ॥ १ ॥°

This chapter is mainly devoted to directions for the composition of enigmas and other artificial poetry (*citrakāvya*, fol. 9*b*, l. 10 seq.). The different modes of constructing them

(*bandhāḥ*) are specified by name in three verses on fol. 21*a*, ll. 9–21*b*, l. 2*a* (e.g. *padmabandha*, *cakrabandha*, *sarvatobhadra*, *maṇḍala*, etc.), and then defined and exemplified in the subsequent pages. Illustrations of verses, the syllables of which have to be arranged in a peculiar way in writing so as to represent the shape of lotuses, etc., are found on fol. 23*b*, and on an extra leaf facing fol. 47.

Colophon: इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारीणस्य यशस्विकवेः कृतौ साहित्यकौतूहलटीकायां सदुज्ज्वलपदायां (? from misreading *śloka* 2, above) प्रथमः परिच्छेदः समाप्तिमगमत् ॥ [H. T. Colebrooke.]

1176.

1833. Foll. 96; size 11¾ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pratāparudrayaśobhūshaṇa, a manual of rhetoric, in 9 chapters (*prakaraṇa*) by *Vidyānātha*.

It begins:

विद्याकैरवकौमुदीं श्रुतिशिरःसीमंतमुक्तामणिं
दाराम्पद्मभुवस्त्रिलोकजननीं वंदे गिरां देवतां ।
यत्पादाब्जनमस्क्रियाः सुकृतिनां सारस्वतप्रक्रिया-
बीजन्यासभुवो भवंति कविता नाट्यैकजीवातवः॥१॥०

See Burnell, Tanjore MSS., p. 56.

I. *Nāyakaprakaraṇa* ends fol. 6*b*; II. *kāvyapr.*, fol. 16*b*; III. *nāṭakapr.*, fol. 44*a*; IV. *rasapr.*, fol. 55*a*; V. *doshapr.*, fol. 62; VI. *guṇapr.*, fol. 65*a*; VII. *śabdālaṃkārapr.*, fol. 68*a*; VIII. *arthālaṃkārapr.*, fol. 95*a*; IX. *miśrālaṃkāraprakaraṇa*, fol. 96*b*.

The peculiarity of this work consists in the poetic illustrations, by which the author exemplifies his rules, being throughout composed with the view of glorifying *Pratāparudradeva Kākatīya*; in ch. III. a complete drama, in five acts, being even introduced, with *Pratāparudra* (otherwise *Vīradeva*) as the hero. The king, who is referred to (and during whose reign the author may be supposed to have written his work) is doubtless the one who for fifty years (1268–1319 A.D.) ruled at *Ekaśilānagara* (fol. 22*a*, l. 3), a city called Orangallu (touchstone) in Telugu, Warangole in English, about 80 miles N.N.E. from Hyderabad. This prince seems to have been a great patron of literature, and it was in his days that the *Rāmāyaṇa* was translated into Telugu. Towards the end of his reign the Muhammadans overran the southern peninsula, and conquered the Telugu country.

It ends: एवं यथासंभवमन्येषामप्यलंकाराणां संसृष्टिसंकरौ बोद्धव्यौ तत्र तत्रालंकारेषु ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणश्रीविद्यानाथकृतौ प्रतापरुद्रयशोभूषणनामालंकारशास्त्रं समाप्तम् ॥

An edition of this work was published at Poonah in 1849; another, with a commentary (*Ratnāpaṇa*, by *Kumārasvāmin*, son of *Kolācala Mallinātha*, and younger brother of *Peddārya*, for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 56*b*), Madras 1869. [Dr. John Taylor.]

1177.

612. Foll. 44 + 56; size 9¾ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing, by two different hands; 12 and 9 lines resp.

Pratāparudrayaśobhūshaṇa. Chapters I.–III., and VII.–IX. [H. T. Colebrooke.]

1178.

295b. Foll. 57; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā, a manual of rules for composition, by *Deveśvara* (*Devendra*) *Kavīśvara*, son of *Vāgbhaṭa* (minister of some prince of *Mālava*).

It begins: गंगावारिभिरुक्षिताः ० १ ॥
मालवेंद्रमहामात्यश्रीमद्वाग्भटनंदनः * ।
देवेश्वरः प्रतनुते कविकल्पलतामिमां ॥ २ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 498; Weber, Cat. Berl., no. 822;—also *Kavikalpalatikā* (without author's name), Burnell, Tanjore MSS., p. 54*b*.

The treatise (which is divided into four *stavakas* of 4, 5, 6, 8 *kusumas* resp.), has been printed in the *Pratnakamranandinī*, nos. 1–31.

It ends:

सर्वं विनश्यति विहाय कवित्वमेकं
कायेन साकमिति कस्य न हि प्रसिद्धं ।
एतद्विमृश्य कविकल्पलतासुकाव्य-
संपत्तये सुमतिभिः सततं निषेव्या ॥
आविष्कृता वसुमती सुमतीश्वरेण
देवेश्वरेण कविना कविनायकेन ।
काव्यज्ञमानसमुदे समुदेतु भूमा-
वाकल्पमेष कविकल्पलतावतारः ॥

इति श्रीमद्वाग्भट्टनंदनश्रीदेवेश्वरकवीश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

1179.

290c. Foll. 49; size 10 in. by 4¼ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1735 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā.

Colophon: इति श्रीवाग्भट्टसूनुमहाकविश्रीदेवेन्द्रविरचिता कविकल्पलता संपूर्णा ॥ संवत् १७९१ समये ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे दशम्यां भउवासरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

1180.

2598. Foll. 57; size 12½ in. by 5¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1769 A.D.; 9–11 lines in a page.

The same work.

Colophon: श्रीवाग्भटसूनुमहाकविदेवेश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ सम्वत् १८२६ मिति अग्रहणवदि ६ षष्ठी रविवार ॥ [Mackenzie Coll.]

[* Thus all MSS., except the Bengali one which reads *Vābhaṭa*.]

1181.

811. Foll. 53; size 15½ in. by 5¼ in.; indifferent Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमद्वाग्भटसूनुमहाकविदेवेश्वरसूरिविरचितायां कविकल्पलतायां चतुर्थस्तवके सप्तमं कुसुमं ॥ [H. T. Colebrooke.]

1182.

2684c. Foll. 11; small 4to; size 8 in. by 6 in.; small Telugu writing; 30–32 lines in a page; European paper (watermark 1810).

Another copy of *Deveśvara's Kavikalpalatā*; incomplete. It breaks off abruptly shortly before the end of II. 2. [Mackenzie Coll.]

1183.

848. Foll. 43; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of the Jaina type, dated 1418 A.D.; nineteen lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti), a practical course of poetic composition (*kaviśikshā*), by *Amaracandra Yatīndra*, a Jaina (*vīratīrthaṃkaraprahvātmā*) and disciple of *Jinadatta Sūri*, of the *Vāyaṭagaccha*. It consists of a series of rules in *ślokas*, embedded in a great mass of illustrative examples (*vṛitti*).

It begins:

विमृश्य वाङ्मयं ज्योतिरमरेण यतींदुना ।
काव्यकल्पलताख्येयं कविशिक्षा प्रतन्यते ॥ १ ॥
सारस्वतामृतमहार्णवपूर्णिमेंदोर्
मत्वारिसिंहसुकवेः कवितारहस्यं ।
किंचिच्च तद्रचितमात्मकृतं च किंचिद्
व्याख्यास्यते त्वरितकाव्यकृते ऽत्र सूत्रं ॥ २ ॥

शास्त्रारंभे शास्त्रकारः समुचितेष्टदेवतानमस्कारपूर्वं शास्त्रस्याद्यां प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगप्रयोजनयुक्तमभिधेयं चाह ॥

वाचं नत्वा महानंदकरसत्काव्यसंपदे ।
कविशिक्षामिमां वच्मि काव्यकल्पलताह्वयां ॥ १ ॥

वाचं नत्वेति श्रेयोहेतुः ० - - शास्त्रसंग्रहमाह ॥

चत्वारो ऽत्र छंदःशब्दश्लेषार्थसिद्धिनामानः ।
क्रमशस्तताः प्रतानाः पंचचतुःपंचसप्तभिः स्तवकैः ॥ २ ॥

सिद्धिशब्दः प्रत्येकं योज्यः स्तवकसंख्या यथासंख्यं अत्र काव्यकल्पलतायां छंदःसिद्धिप्रतानः पंचभिः स्तवकैः । शब्दसिद्धिप्रतानश्चतुर्भिः ० - - क्रमेण स्तवकानां नामान्याह ।

अनुष्टुप्शासनं छंदो ऽभ्यासः सामान्यशब्दकः ।
वादो वर्ण्यस्थितिः पूर्वप्रताने स्तवका मताः ॥ ३ ॥
रूढयौगिकमिश्राख्या यौगिकाह्वानमालिका ।
अनुप्रासो लाक्षणिको द्वितीये स्तवकाः स्मृताः ॥ ४ ॥
श्लेषव्युत्पादनं सर्ववर्णनोद्दिष्टवर्णने ।
अद्भुतं चित्रमित्येते तृतीये स्तवका मताः ॥ ५ ॥
तुर्ये पुनरलंकाराभ्यासवर्णाकृतिक्रियाः ।
प्रकीर्णकाभिधः संख्यासमस्ये स्तवकाः स्थिताः ॥ ६ ॥

इति शास्त्रसंग्रहः ॥ काव्यस्य छंदोमूलत्वात् प्रथमं छंदःसिद्धिप्रतानस्तत्र पूर्वमनुष्टुप्शासनं । यथा । आदौ साध्यपदं स्थाप्यं । आदौ प्रथमं साध्यमवश्यप्रयोज्यं पदं कार्यं ०

Fol. 2*b*, l. 12: अन्यच्छंदो मत्कृतच्छंदोरत्नावल्यां ज्ञेयं ॥

Fol. 6*a*, l. 5: एते शब्दा मत्कृतकाव्यकल्पलतापरिमलात् ज्ञेयाः ॥

Fol. 18*a*, l. 7: ०शब्दाश्च बहवः काव्यकल्पलतामंजर्यां (- परिमले gloss) ज्ञेयाः ॥ also fol. 19*a*, l. 3.

Fol. 32*a*, l. 18: शेषानलंकारान् मत्कृतादलंकारप्रबोधादवबुध्याभ्यस्येत् ॥

The authorship of the *Kāvyakalpalatā* is expressly claimed by *Amaracandra* (fol. 29*b*, l. 18, B. p. 55*a*, l. 10), in a *śloka* which is to be read on the felloe of a wheel, and which is interwoven with another verse constructed as an '*ashṭāracakrabandha*' on its spokes. This '*paridhiśloka*' runs thus:

वाचं स्मृत्वा यतींद्रेण काव्यकल्पलता कृता ।
तारश्रीरमरेणेयं भावनीया सतां गणैः ॥

The author seems purposely to avoid everything specifically Jaina (except mentioning *Jina*, *Jinendra* or *Jineśvara* in some half a dozen places). Nor does he name his sources, save in one or two instances, as when he quotes *Śākaṭāyana* as an authority on etymology (fol. 8*a*, l. 3), or when he refers to the *Vaiśeshika* philosophy, in describing '*saṃkhyā*' as a '*guṇa*' (fol. 8*a*, l. 6).

As regards the general plan of the work, little need be added here to the account given by Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 497, and Dr. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 282:—

Pratāna I. (*chandaḥsiddhi*) consists of five sections; viz. (1) circumlocutions for the requirements of metre; (2) enumeration of the principal metres; shifts in grammatical forms of the verb; on *Prākrit* loan-words (where *Hemacandra* seems to be quoted superficially from memory); transmutation of one's own or another poet's ideas into the same or a different metre; conversion of one metre into another; cæsura (*yati*); (3) use of expletive particles and words for filling up the verse, such as *śrī*, *sam*, *sat*, *drāk*, *vi*, *pra*, etc.; (4) argumentation, pointed sayings, subjects of laudation and vituperation (e.g. *kulaśāstrādi*, *svaśāstrādhyayanaprathā*); (5) subjects for descriptive poetry.

Pratāna II. (*śabdasiddhi*) treats (1) of etymology; (2) derived meanings of compounds; (3) alliteration and rhyme in the middle of a verse (*anuprāsa*); (4) direct, indirect, and double meaning (*mukhya*, *lākshaṇika*, *vyañjaka*).

Pratāna III. (*śleshasiddhi*) deals with *jeux de mots* of various kinds: (1) composing of words in such a way that they can be read differently according as they are divided; (2) a kind of *ślesha* occurring in the description of an object by analogies in each of which the same quality or condition has to be traced in the same words or in synonyms; (3) cases of *double entente*,

produced by homonyms capable of widely different interpretations; (4) ambiguity produced by similarity of inflexions of different origins; (5) surprises of different kinds, such as verses in which the same consonant or vowel is repeated in each syllable; verses spread out in diagrams, to be read according to the move of the knight in chess or otherwise.

Pratāna IV. (*arthasiddhi*) treats of the construction of similes; the parallelism of members in them arising from the observation of like conditions in the objects compared; with ellipsis and other such-like figures.

It ends: ० चंद्राद् गुणाधिकं यशः।
सद्गांभीर्यगुणस्याग्रे समुद्रो गोष्पदायते।
सन्मानससरोजांतर्गगनं भ्रमरायते ॥ ६३ ॥

एवमौचित्येन तद्गुणाधिकमारोप्यं ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यमहाकविश्रीमदमरचंद्रविरचितायां काव्यकल्पलताकविशिक्षावृत्तौ अर्थसिद्धिप्रताने चतुर्थे समस्यास्तवकः सप्तमः ॥ संपूर्णश्चायमर्थसिद्धिप्रतानश्चतुर्थः ॥

श्रीमद्वायटगच्छवारिधिविधोः पादारविंदद्वये
येन श्रीजिनदत्तसूरिसुगुरोः शृंगारभृंगायितं।
स श्वेतांबरमौलिरत्नसमरः श्रीवीरतीर्थंकर-
प्रह्वात्मा ऽकृत काव्यकल्पलतिकावृत्तिं सतां संमतां॥१॥
सिद्धेयमुद्धृतैः शास्त्राब्धिभ्यः सारसुधारसैः।
काव्यकल्पलताकल्पं तनोतु सुमनोमुदं ॥ २ ॥
काव्यमेव परब्रह्मास्वादसोदरशर्मदं।
आलोकं पालयामास कालिदासकवेर्यशः ॥ ३ ॥
वाल्मीकिव्यासयोर्विश्वे विश्वदिक्कूलकूलगा।
कल्पांतोल्लंघिनी कीर्त्तिः काव्यादेव विजृंभते ॥ ४ ॥
काव्यकल्पलतावृत्तौ ससूत्रायामनुष्टुभां।
त्रिसहस्री त्रिशती च सप्तपंचाशदुत्तरा ॥ ५ ॥

ग्रं ९५१। एवं सर्वसंख्याग्रंथाग्रं ३३५७। एवं परिपूर्णः स्वस्ति श्रीसंवत् १४७५ वर्षे श्रीमत्तपागच्छनायकभट्टारकश्रीजयतिलकसूरीश्वरपट्टोदयदिनकरभट्टा[रक]श्रीरत्नसिंहसूरिचरणकमलोपसेविना पं० देवदर्शनगणिना (? l. देवद०) स्वपरोपकाराय सुश्राद्धवरैः कविशिक्षावृत्तिर्लेखयामास॥ श्रीश्रमणसंघस्य शुभं भवतु कल्याणं भवतु॥ On the *Tapāgaccha* (? *Ratnasiṃha*=*Ratnaśekhara*) see Dr. Klatt, Indian Antiq., xi. p. (251-)256.

The handwriting, though decidedly Jaina, is singularly free from those intricacies so common in the *Prākrit* MSS. even of later periods (and described by Prof. Weber in the introduction to his memoir on the *Bhagavatī*). Indeed these perplexing characters are scarcely a safe criterion for determining the age of MSS.

[H. T. Colebrooke.]

1184.

667a. Foll. 80; size 11 in. by 4¾ in.; excellent Devanāgarī writing resembling the Jaina type; thirteen lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti).

Dated: संवत् १६६४ वरषे नावसुदिबारसिदिने भुमवारे।० श्रीपटननगरे इदं पुस्तकं स्यामदासभट। आत्मपठनार्थं ०॥

[H. T. Colebrooke.]

1185.

2456. Foll. 120; size 10¼ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

The same work.

It ends:

संवति खखमुनिचंद्रैः समन्विते १७०० श्रावणस्य शितिपक्षे।
भूतेष्टायां सुरगुरुवारे पुष्यस्थिते चंद्रे ॥ १ ॥
राज्ये विजयानंदाभिधानसूरीशितुर्यतिप्राज्ये।
श्रीगुणविजयगणीनामनंतगुणरत्नसिंधूनां ॥ २ ॥
वृतिरियमलेखि (! orig. प्रतिरि०) शिष्युना
हर्षवशात्संघविजयविबुधेन।
निजशिष्यस्य दीप्तिविजया-
भिधानस्य (!) पठनार्थमिति भद्रम् ॥ ३ ॥

श्रीराजनगरसमीपे स्ति प्रेमापुरवरे मंडण (? ०लं) श्रीशंभवनाथ। तथा श्रीसंखेसरपार्श्वनाथप्रसादात् शुभं भवतु कल्याणमस्तु ॥

This date (A.D. 1643) cannot be that of the

present MSS., which seems to have been written at least 100 years later. It is, however, generally correct, and its value is, moreover, enhanced by marginal and interlinear glosses, added up to fol. 70, which help to make the meaning of the text clearer. [GAIKAWAR.]

1186.

1740b. Foll. 65; size $9\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

The same work.

Copied, at *Akbarābād*, in Saṃvat 1757 (A.D. 1700). [H. T. COLEBROOKE.]

1187.

879. Foll. 83 (numbered 85; nos. 50 and 63 being passed over); size $9\frac{3}{4}$ (partly 9) in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the last century; 12–15 lines in a page.

Kāvyakalpalatā(vṛitti). An imperfect MS., made up of two different copies (foll. 1–49, and 51–85) with a considerable gap between them. Occasional gaps in the first part have been supplemented by a third hand.

A leaf has been lost at the end, the MS. breaking off in the second concluding stanza, at तनोतु. [H. T. COLEBROOKE.]

1188.

1723. Foll. 71; size $8\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; clear Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; twelve lines in a page.

Kāvyaparīkshā, a short, versified treatise on poetics, in five chapters (*ullāsa*), with a commentary, by *Śrīvatsalāñchana Bhaṭṭācārya.*

It begins:

पद्मापद्माटवीभास्वत्पद्माभपदषट्पदः ।
वागीशः काव्यमधुनः परीक्षायै प्रवर्तते ॥

इह तावत्परीक्षितमेव काव्यं फलाय भवतीति तत्परीक्षायामुद्यमः । तत्रादौ काव्यस्वरूपमाह ।

काव्यमास्वादजीवातुः पदसंदर्भ उच्यते ।
सालंकारगुणादोषौ शब्दार्थाविति केचन ॥

काव्यं करोति काव्यं पठति काव्यं शृणोतीत्यादिव्यवहाराच्छब्द एव काव्यमिति प्रांचः । केचित्तु आस्वादव्यंजकत्वमेव काव्यत्वप्रयोजकत्वं तत्र शब्दे चार्थे चाविशिष्टमिति शब्दवदर्थेऽपि काव्यत्वं काव्यं करोतीत्यादौ काव्यपदस्य शब्दमात्रपरत्वमित्याहुः । अदोषाविति किं । यत्किंचिद्दोषाभावो यावद्दोषाभावो वा । नाद्यः । अव्यावर्तकत्वात् । यत्किंचिद्दोषाभावस्य सर्वत्र सुलभत्वात् । नांत्यः । तथा सति काव्यलक्षणं निर्विषयं विरलविषयं वा स्यादिति चेदुच्यते । दुष्टेष्वपि रसोद्बोधात्काव्यत्वदर्शनाददोषाविति काव्यलक्षणे न देयमेव किंतु यत्नतो दोषाभावः काव्ये कर्तव्य इति एतावन्मात्रपरमिति टीकाकृतः । तदुक्तं । "टीकानुविद्धरत्नादिसाधारण्ये न काव्यता । दुष्टेष्वपि मता यत्र रसाद्यनुगमः स्फुट" इति ॥ अन्ये तु । एकस्मिन्नेव पद्ये यदंशे दोषाभावस्तदंशे काव्यत्वं यदंशे दोषस्तदंशेऽकाव्यत्वं । तथा चैकमेव पद्यं काव्यमकाव्यं च । यथैकमेव ज्ञानं प्रमा चाप्रमा चेति । दोषसामान्याभाव एव लक्षणे प्रवेश्य इत्याहुः । अत्र विशेषालंकारविरहेऽपि सामान्यालंकारसत्त्वान्न काव्यत्वहानिरिति स्मर्तव्यं । यथा । यः कौमारहर इत्यत्र वक्रोक्तिनामकसामान्यालंकारसत्त्वादेव काव्यत्वं । तदुक्तं । "सैषा सर्वत्र वक्रोक्तिरनयार्थो विभाव्यते । यत्नोऽस्यां कविना कार्यः कोऽलंकारोऽनया विना ॥" तथा च वक्रोक्तिः काव्यजीवितमिति । वक्रोक्तिश्चमत्कारकारिण्युक्तिरित्यर्थः । अत्र रसस्य हि प्राधान्यान्नालंकारता ॥ इदानीं शब्दार्थयोः स्वरूपमभिधातुं तयोर्विभागमाह ।

स्याद्वाचको लाक्षणिकः शब्दोऽत्र व्यंजकस्तथा (*Kāvyapr.* 2, 1) ।

अत्रेति काव्ये ।

एषामर्थास्तथा वाच्यलक्ष्यव्यंग्या इति त्रयः ॥

अथ वाचकादीनां स्वरूपमाह ।

शक्तिमत्त्वं वाचकत्वं शक्तिर्जातौ परं मता ।
ईश्वरेच्छा विशेषोऽथ पदार्थांतरमेव सा ॥

यत्र यस्य शक्तिस्तत्र तस्य वाचकत्वमित्यर्थः । °

I. *Śabdārthanirṇaya* ends fol. 9*a*; II. *kāvyabheda*, fol. 29*a*; III. *doshanirūpaṇa*, fol. 47*b*; IV. *guṇanirṇaya*, fol. 53*a*; V. *alaṃkārāḥ*.

It ends:

उदंचत्तर्कौघस्नपितमतिरेकांतसुभगं
न विष्णोः श्रीविष्णोश्चरणमधुलुंटाकमधुपः ।
प्रबंधं निर्बंधादिममतितरां युक्तिलहरी-
परीरंभारंभं जडभरतनामा भणितवान् ॥ १ ॥
प्रत्यक्षरप्रचलकर्कशतर्कचर्चा
रत्नच्छटाविविधविभ्रमगुंफितश्रीः ।
कंठे सतां लुठतु [चित्ते सतां वसतु B] हार इवैष हारी
श्रीवत्सलांछनकवेर्वचसां विलासः ॥ २ ॥
येनामंडि कणादगौतममतं सांख्यं च संक्षोभितं
मीमांसा चुलकीकृतैव सकलं पीतं च पातंजलं ।
वेदांतार्थविचारपारगमतेर्ब्रह्मैकलब्धस्थितेः
श्रीवत्सस्य कृतिः सुधापरिणतिस्तस्येयमुन्मीलति ॥ ३ ॥

इति श्रीवत्सलांछनभट्टाचार्यकृतायां काव्यपरीक्षायां पंचम उल्लासः ॥ समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1189.

436c. Foll. 40; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; thirteen or fourteen lines in a page.

Kāvyaparīkshā. [H. T. COLEBROOKE.]

1190.

607b. Foll. 71; size 10 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1790 A.D.; nine lines in a page.

Kāvyaparīkshā. Apparently copied from the preceding MS. [H. T. COLEBROOKE.]

1191.

1627b. Foll. 41; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing, of A.D. 1757; rough European paper; eleven lines in a page.

Kāvyavilāsa, a treatise on rhetoric, by *Ciramjīva Bhatta*, son of *Ācāryaśatāvadhāna*.

It consists of two chapters, treating of poetic sentiments and rhetorical figures respectively, in brief explanations, illustrated by stanzas composed by the author.

It begins:

तमोगणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी
धरातलविहारिणी जडसमाजविद्वेषिणी ।
कलानिधिसहायिनी लसदलोलसौदामिनी
मदंतरविलंबिनी भवतु कापि कादंबिनी ॥ १ ॥
कृतिभिः कतिभिर्विलसन्मतिभिः
कति वा न कृताः कृतयः कविभिः ।
इति सत्कविताभिरुचिः शिथिली-
भविता जगतामिति चेत् कथये ॥ २ ॥

कथयतु नाम तरतानो नो दुनोति चेतः । यतः ।

मणिं कलितनीलिमंकमपि काचबोधा मुहुस्
त्यजंति यदि पामराः कथय कैव हानिस्तदा ।
यतो जगति कश्च न स्फुरितमुग्धबुद्धा जगत्-
परीक्षणविचक्षणः क्षणमपि क्षणं धास्यति ॥ ३ ॥
अलंकाररसानेकवृत्त्यादिषु गुणेषु च ।
लक्ष्यंते स्वीयपद्यानि प्राचीनकृतलक्षणैः ॥ ४ ॥

तत्रादौ काव्यस्वरूपं निरूप्यते । तथा च काव्यप्रकाशे । ० ॥ अतिनवीनास्तु गंगाधरप्रभृतयः वैदर्भिलाटादिविलक्षणचमत्कारकारित्वमेव काव्यत्वमामनंति । ०

तत्र रसानाहुः ।
शृंगारहास्यकरुणरौद्रवीरभयानकाः ।
रसा नव समुद्दिष्टा वीभत्साद्भुतशांतयः ॥ ०

Iti śriṅgārarasaḥ, fol. 4; *hāsya-*, *karuṇarasaḥ*, fol. 4*b*; *raudrarasaḥ*, fol. 5; *vīrarasaḥ*, fol. 5*b*; *bhayānakaḥ*, *bībhatsārasaḥ*, fol. 6; *śāntarasaḥ*, fol. 6*b*; इति ० रसमयी प्रथमा भंगिः ॥ अथालंकारा निरूप्यंते ॥ ते चार्थालंकारशब्दालंकारभेदेन द्विधा । ० *pratīpopamālaṃkāra*, fol. 11; *ullikhitālaṃkāra*, fol. 12; *paryastāpahnuti*, fol. 13; *kaitavāpahnuti*, fol. 13*b*; *utprekshā*, fol. 14; *bhrānti*, fol. 14*b*; *sandeha*, *mīlitāl.*, fol. 15; *unmīlitāl.*, *anumāna*, fol. 15*b*; *āpattyal.*, fol. 16; *parikarāl.*, *parikarāṅkural.*, fol. 16*b*; *kāvyāliṅgāl.*, fol. 17; *praharshaṇāl.*, *vishādanāl.*, fol. 17*b*; *sāmānyāl.*, fol. 18; five kinds of *atiśayoktyal.*, fol. 19*b*; *tulyayogitāl.*, *sambhāvanāl.*, fol. 20; *dīpakāl.*, *prativastūpamāl.*, fol. 20*b*; *bimbapratibimbabhāva*, fol. 21; *vyatirekāl.*, fol. 21*b*; *sahoktyal.*, *vinoktyal.*, fol. 22; *samāsoktyal.*, fol. 22*b*; *śleshāl.*, fol. 23; *apra-*

stutapraśaṃsāl., *sāmānyaviśeshāl.*, *nyāyāl.* fol. 23*b*; *paryāyoktyal.*, *stutinindāl.*, fol. 24; *nindāstutyal.*, *ākshepāl.*, fol. 24*b*; *virodhāl.*, fol. 25; *virodhābhāsāl.*, fol. 25*b*; *viśeshoktyal.*, *vibhāvanāl.*, fol. 26; *saṃgatyal.*, fol. 26*b*; *vishamāl.*, *samāl.*, fol. 27; *vicitrāl.*, *adhikāl.*, fol. 27*b*; *anyonyāl.*, *viśeshāl.*, *vyāghātāl.*, fol. 28; *gumphāl.*, fol. 28*b*; *ekāvalyal.*, fol. 29; *sārāl.*, fol. 29*b*; *yathāsaṅkhyāl.*, fol. 30; *parivṛityal.*, *parisaṅkhyāl.*, fol. 31; *vikalpāl.*, fol. 31*b*; *samādhyal.*, *samuccayāl.*, fol. 32; *pratyanīkāl.*, fol. 32*b*; *ullāsāl.*, fol. 33; *pūrvarūpāl.*, fol. 33*b*; *tadguṇāl.*, fol. 34; *avajñāl.*, *anuguṇāl.*, fol. 34*b*; *uttarāl.*, fol. 35; *pihitāl.*, fol. 35*b*; *vyājoktyal.*, *vakroktyal.*, fol. 36; *svabhāvoktyal.*, fol. 36*b*; *bhāvikāl.*, *bhāvikachaviral.*, fol. 37; *udāttāl.*, *atyuktyal.*, fol. 37*b*; *atha śabdālaṅkārā nirūpyante*, fol. 38; *sphuṭānuprāsāl.*, fol. 39 °; *yamakāl.*, fol. 40; *punaruktipratīkāśāl.*, fol. 41. No other quotations, besides those in the beginning have been met with.

It ends:

वीक्षणाय सदसद्विवेकिनां
  शिक्षणाय लघुबुद्धिशालिनां ।
लक्षणैरिह चिरंतनैर्मया
  लक्षिता स्वकृतपद्यपद्धतिः ॥ १०२ ॥ (१०० B.)
द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयविधिप्रोद्बुद्धबुद्धिश्रुतो
  भट्टाचार्यशतावधान इति यो गौडोद्भवो ऽभूत्कविः ।
ग्रंथे काव्यविलाससंज्ञिनि चिरंजीवेन तज्जन्मना-
  लंकारैरियमादितो (० मपरादितो B) हृदि सतां
    संगाय भंगिः कृता ॥ १०३ ॥]

इति श्रीचिरंजीवभट्टाचार्यकृतकाव्यविलासे अलंकारमयी द्वितीया भंगिः परिसमाप्ता । समाप्तश्चायं ग्रंथः श्रीरस्तु संवत् १८१४ शक १६७९ ईश्वरनामसंवत्सरे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षे ६ गुरुवासरे षष्ठ्यां तिथौ कार्नाटकदेशे मुदविहाडाख्यग्रामे लिखितमिदं पुस्तकं ॥ [H. T. Colebrooke.]

1192.

1570A. Foll. 27; size 9¾ in. by 3⅝ in.; indifferent, small Bengalī handwriting; 10–12 lines in a page.

Kāvyavilāsa. [B.]

Dated: Saṃvat 1760 (1703 A.D.).

[H. T. Colebrooke.]

1193.

413. Foll. 74; size 12¾ in. by 4¼ in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Kāvyacandrikā, an elementary treatise on rhetoric, in fifteen chapters (*prakāśa*), by *Kavicandra-datta* (of *Dīrghāṅkagrāma*), son of *Kavikarṇapūra* and *Kauśalyā*.

It begins: कृष्णाङ्घ्रिपङ्कजमपङ्कजनस्य ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499, A.

The subjects treated in the chapters are as follows:—I., *kāvyalakshaṇa* ends fol. 4*b*; II., *vṛittāni*, fol. 6*b*; III., *śabdaśaktiḥ*, fol. 11; IV., *rasanirūpaṇam*, fol. 13*b*; V., *bhāvabhedāḥ*, fol. 18; VI., *rasasya bhedāḥ*, fol. 22*b*; VII., *rasābhāsaḥ*, fol. 23; VIII., *kāvyabhedāḥ*, fol. 28*b*; IX., *pramāṇanirūpaṇam*, fol. 37*b*; X., *rītiḥ*, fol. 38; XI., *guṇāḥ*, fol. 40*b*; XII., *śabdālaṃkārāḥ*, fol. 53*b*; XIII., *arthālaṃkārāḥ*, fol. 62*b*; XIV., *doshāḥ*, fol. 68*b*; XV., *kavitvopāyāḥ*, fol. 71; XVI., *nāṭyam*.

The author quotes very frequently verses composed by himself (**यथा मम °**), especially in the *alaṃkāra* chapters (45 times in the *śabdālaṃkāra*); besides his own grammar, *Sāralaharī*, fol. 48*b*, and his *Dhātucandrikā*, fol. 50; as also one verse from each of his two sons, viz. *śrī-Kavivallabha*, fol. 51*b*, and *śrī-Kavibhūshaṇa*, fol. 52. For the author's quotations from poems composed by himself (viz. *Ratnāvalī*, *Rāmacandracampū*, *Śānticandrikā*, *Stavāvalī*) in the earlier portion of the treatise, see Aufrecht's Catalogue, p. 212*a*, where also the final *śloka* and colophon are given from this MS.

[H. T. Colebrooke.]

1194.

1392c. Foll. 7; size 13½ in. by 3¼ in.; fair, modern Bengalī handwriting; six or seven lines in a page.

Kāvyacandrikā, directions on poetical composition, by *Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya,* son of *Vidyānidhi.*

It begins: सगुणा सालङ्कारा ० ॥

विद्यानिधितनूजेन न्यायवागीशधीमता ।
गुणालङ्कारा दोषाख्या क्रियते काव्यचन्द्रिका ॥ ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499B.

It ends:

इति चतुर्दश दोषाः क्रमेणोक्ताः समासतः ।
अन्ये ऽप्युपेक्षिता ग्रन्थगौरवादेव ते मया ॥
अलङ्कारमहाशास्त्रसमुद्रं रससागरं ।
बालकानां प्रबोधाय रचितं कतिचित्पदैः ॥

इति महोपाध्यायन्यायवागीशभट्टाचार्यविरचिता काव्यचन्द्रिका समाप्ता ॥ [H. T. Colebrooke.]

1195.

240. Foll. 249 (numbered 2–150; no. 3 occurring twice, and 195 having been passed over); size 12½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; six lines in a page.

Alaṃkārakaustubha-dīdhitiprakāśikā, a commentary on *Kavi-Karṇapūra's Alaṃkārakaustubha,* by *Vṛindāvanacandra Tarkālaṃkaracakravartin,* son of *Rādhācaraṇa Kavīndracakravartin.*

The MS. is imperfect, the last (10th) chapter, with the exception of the first leaf of it (fol. 250) being wanting. Fol. 1 is likewise missing; and there seems to be a gap between foll. 246 and 247, where the end of the 8th chapter should occur.

On the original work—which is of a *Vaishṇava* tendency, the rules being illustrated by verses relating to *Kṛishṇa* (and *Rādhā*)—see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 492–494; Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 237. According to Dr. Mitra (introduction to the *Caitanyacandrod* p. vi.) *Kavi-Karṇapūra* was born in the year 1 In this MS. he is twice mentioned at the en chapters, viz. fol. 38*a*, l. 3, and fol. 158*a*, l

श्रीमतः कर्णपूरस्य चरणावनिशं भजे ।
निर्मितः कृष्णकण्ठार्हो येनालङ्कारकौस्तुभः ॥

The chapters (*kiraṇa*) end:—I., fol. 18*a*; fol. 38*a*; III., fol. 52*b*; IV., fol. 56*a*; fol. 158*a*; VI., fol. 167*b*; VII., fol. 20 [VIII. ?]; IX., fol. 250*a*.

[H. T. Colebrook

1196.

1654. Foll. 202; size 9¼ in. by 4 in.; i different Devanāgarī writing (by two differe hands) of 1801 A.D.; 9–11 lines in a page.

Alaṃkārakaustubha, by *Viśveśvara Paṇḍit* son of *Lakshmīdhara Sūri.*

Apparently a modern compilation, professin to give the essence of many books on *alaṃkār*

It begins:

दत्तस्तत्परसंकराग्रिमभुवा वक्रांतरेष्वादराद्
देविक्षेपनिषिद्धकुम्भविचरन्मत्तद्विरेफोत्करम् ।
अम्बाया धयतोः पयोधरयुगं तिर्यङ्मुखः पश्यतोर्
वात्सल्यस्नेहविजृम्भितं विजयते द्वैमातुरस्कन्दयोः ॥ १ ॥
लोकस्वान्तघनान्धकारपटलध्वंसप्रदीपाङ्कुरा
विद्याकल्पलताप्रतानजनने बीजं निजासंगिनां ।
मध्येमौलि ममासतां सुविमला मालोपमानाश्रितं
श्रीलक्ष्मीधरविद्वदंघ्रिनलिनोद्भीताः परागाणवः ॥ २ ॥
अर्थालंकाराणां भूरिग्रंथस्थितं सारम् ।
संगृह्णाति सुखेन ज्ञप्त्यै विश्वे(श्व)रो ऽन्येषाम् ॥ ३ ॥
धिया वैधेयानां भवति विषयो सारविषयो
बुधानां स्वाधानं न च कुतुकमेतादृशकृतेः ।
तथापीदं पारिप्लवयति मनो मे सुमहतां
निबंधानामेकीभवितुमभिसंधाननिवहः ॥ ४ ॥

अथ तेषामुद्देशः । उपमानान्वय उक्तः ०

The MS. is in the worst style of modern *Kāśī* writing. It concludes with a Prākrit

verse: यथा: मार्गसिणी ० चिरं दिष्टा:। followed by the colophon:

इति श्रीलक्ष्मीधरसूरिसूनुश्रीविश्वेश्वरपंडितकृतो ऽलंकारकौस्तुभ: संपूर्ण: ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1197.

5b. Foll. 31 (foll. 60–90 of vol.); folio; size 13 in. by 8 in.; modern Bengalī handwriting; ten lines in a page; English paper.

Alaṃkāraśekhara, a compendium of rhetoric, compiled by *Keśava Miśra,* under orders of *Mahārāja Māṇikyacandra,* of *Tīrabhukti (Tirhut).* Incomplete.

It begins:

प्राणान् कृशोदरीणां राधानयनान्तसर्वस्वं ।
तेजस्तमालनीलं शरणागतवज्रपञ्जरं वन्दे ॥ १ ॥
स्वप्रकाशचिदानन्दमयाय परमात्मने ।
अविद्यानिविडध्वान्तभास्कराय नमाम्यहं ॥ २ ॥

ग्रन्था: काव्यकृतां हिताय विहिता ये सप्त पूर्वं मया
ते तर्कार्णवसंप्लवव्यसननिभि: शक्या: परं वेदितुं ।
इत्यालोक्य हृदा मदालसवधूपादारविन्दक्वणन्-
मञ्जीरध्वनिकोमलो ऽयमधुना प्रस्तूयते प्रक्रम: ॥ ३ ॥

आसीत्प्रत्यर्थिपृथ्वीरमणकमलिनीवृन्दहेमन्तमास:
कीर्तिभ्राजत्स्वशर्मान्वयकुमुदवनीयामिनीजीवनाथ: ।
राजद्राजन्यराजीमुकुटमणिगणप्रोल्लसत्पादपीठ: [न्द्र:॥४॥
प्रोद्यत्साम्राज्यलक्ष्मीशिथिलितनहुषो रामचन्द्रो ऽवनी-
मित्राणि प्रतिपालयन् त्रिजगतीं कीर्तीन्दुनाह्लादयन्
शत्रूणां हृदयं प्रतापदहनै रात्रिन्दिवं ज्वालयन् ।
सर्वस्वेन कृतार्थयन् द्विजगणान् देवान् मखैस्तोषयन्
एष प्रौढमनाश्चिराय बुभुजे सप्तार्णवां मेदिनीं ॥ ५ ॥
सुत्रामोद्दामदिल्लीपरिवृढविलसत्कालवि(r. काविल)क्षोणि-
[भर्तुः
प्रक्रान्ते प्रौढयुद्धे समदलयदसौ कोटिशो वैरिवीरान् ।
पश्चान्मांसास्थिमेद:कलुषितवसुधां प्रोज्झ्य तांश्चाकलय्य
द्यां यातान्वैरिवर्गान् दिवमपि सहसा जेतुकामो जगाम॥६॥
क्षीराम्भोधे: शशीव श्रुतिरिव वदनाद्वेधसो रामचन्द्रात्
तस्मादुद्यत्प्रताप: समजनि सुमना धर्मचन्द्रो नरेन्द्र: ।
यस्याद्यापि प्रसन्नस्मितसुभगमुखा: खिद्यदंचत्कपोला [॥७॥
रोमाञ्चस्तम्भभव्यास्त्रिदशयुवतयो हन्त गायन्ति कीर्तीः
निष्क्रान्तं भवनादुदैक्षि भगवानम्भोजिनीवल्लभस्
ते वाता: परिशीलिता: कमलिनीसौरभ्यमेदस्विन: ।
विश्रान्तं गिरिकाननेषु निविडच्छायेषु भाग्योदयाद्
इत्थं स्मेरमुखा: स्तुवन्ति विपदं यद्वैरिवामभ्रुव: ॥ ८ ॥

प्रत्यर्थिभूपतिपरिग्रहराज्यलक्ष्मी-
धम्मिल्लमाल्यसुरभीकृतपाणिपद्म: ।
तस्मादजायत समस्तगुणाभिरामो
माणिक्यचन्द्र इति राजकचक्रशक्र: ॥ ९ ॥

काव्यालङ्कारपारङ्गममतिरखिलक्ष्माभृतां चक्रवर्ती
सर्वेषामस्तु काव्ये मतिरतिनिपुणेत्याशये सन्निवेश्य ।
वेदान्तन्यायविद्यापरिचयचतुरं केशवं सन्नियुञ्जन् [॥१०॥
श्रीमन्माणिक्यचन्द्र: क्षितिपतितिलको ग्रंथमेतं विधत्ते

बहुदोषो ऽपि विदोष: क्रियते सुजनेन बाण इव हरिणा ।
गुणवदपि निर्गुणीयति दुर्जनतो मूषिकात इव पुस्तं ॥
परोद्वेगे परानन्दे खलसज्जनयोर्द्वयो: ।
स्वभाव एव शरणं विषपीयूषयोरिव ॥

अलङ्कारविद्यासूत्रकारो भगवान् शौद्धोदनि: (सौ० MS.) परमकारुणिक: स्वशास्त्रे प्रवर्तयिष्यन् प्रथमं काव्यस्वरूपमाह ।

काव्यं रसादिमद्वाक्यं श्रुतं सुखविशेषकृत् ।

आदिशब्देनालङ्कारपरिग्रह: । तथा च तदुभयान्यतरवत्त्वं लक्षणं । ०

The matter contained in this MS. is divided into five *ratna* (jewels), and these again into (generally three) *marīci* (rays), viz.:—

I. *Upakramaratna:* (1) *kāvyasvarūpaphalakāraṇamarīci* ends fol. 64*a*; (2) *rītyādibahiraṅgatrayamar.*, fol. 66*b*; (3) *vṛittimarīci*, fol. 68*a*.

II. *Dosharatna:* (4) *padadoshamar.*, fol. 69*b*; (5) *vākyadoshamar.*, fol. 72*a*; (6) *kāvyadoshamar.*, fol. 74*a*.

III. *Guṇaratna:* (7) *śabdaguṇamar.*, fol. 75*a*; (8) *arthaguṇamar.*, fol. 76*a*; (9) *vaiśeshikaguṇamar.*, fol. 79*a*.

IV. *Alaṃkāraratna:* (10) *śabdālaṃkāramar.*, fol. 81*a*; (11) *arthālaṃkāra-upakramamar.*, fol. 83*a*; (12) *rūpakamar.*, fol. 84*a*; (13) *ity alaṃkāraratnam.*, fol. 87*b*.

V. [*Varṇakaratna*:] (14) *upamānanīlaratna-marīci.*

It ends:

चकार सा मत्तचकोरनेत्रा विलोलनेत्रभ्रमरैर्गवाक्षात् ।
पूर्णेन्दलैः काञ्चनकेतकीनामहो वधूनां पृथगेव दृष्टिः॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमन्माणिक्यचन्द्रकारिते ऽलङ्कारशेखरे उपमाननीलरत्नमरीचिः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

According to a MS. described in Dr. Bühler's Detailed Report of a Tour in Kāśmir, p. cxxviii., the complete work consists of eight *ratna*, the last four of which are: V. *Varṇakaratna* (3 *marīcis*); VI. *Kavisampradāyaratna* (4 *mar.*); VII. *Kavisāmarthyaratna* (2 *mar.*); VIII. *Viśrāntaratna* (3 *mar.*).

The present MS. was transcribed by *Vrajanandana*, in 1795 A.D., for Colebrooke, who has annotated the text in several places, and who quotes a passage from the work in his Misc. Ess. II. p. 1.

[H. T. Colebrooke.]

1198.

235d. Foll. 85; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; careless Devanāgarī writing of 1790 A.D.; eleven lines in a page.

Alaṃkāracandrodaya, a work on rhetoric in six chapters (*ullāsa*), by *Veṇīdatta Śarman Tarkavāgīśa-bhaṭṭācārya*, son of *budha-Vīreśvara-śrīvara*, and grandson of *śrīvara-Lakshmaṇa*. In the concluding ślokas the author's pedigree is traced still further back; *Lakshmaṇa* and his elder brother *Rāma* being the sons of *Kalyāṇa*, and grandsons of *Mahīdhara-budha*, a *māntrika* of *Kāśīpurī*, belonging to the *Nāgachatradharadvijottamakula*.

The MS. is very incorrect.

It begins:

जयतीह रमालोलदृगपांगतरंगिणी ।
यदंतः संचरन्मोदभर[:] स्मेरमुखो हरिः ॥ १ ॥
दुर्जनोक्तिकदुध्वांतममुत्सारणबंधुरः ।
सन्मनःकैरवाह्लाद(क)श्चंद्रोदयो [जय]त्ययं ॥ २ ॥
दुरुक्तिध्वांतमुद्रास्य काव्यकांतार्थसन्मणिं ।
संप्रकाश्यं चिरं जीयात्काव्यचंद्रोदयः परः ॥ ३ ॥
नियतिनियमहीनानंदपूर्णां स्वतंत्रां
नवरसरुचिरांगीं निर्मितिं या तनोति ।
दुरितदलनदक्षां सर्वसंपत्निदात्रीं
जयति कविवराणां देवता भारती सा ॥ ४ ॥

The subjects of the chapters are: I. *Kāvyasvarūpa* ends fol. 12*b*; II. *Kāvyasya vibhāgaviśesha lakshaṇāni*, fol. 31*b*; III. *Doshasvarūpa*, fol. 49*b*; IV. and V. *Guṇālaṃkārayor viveka*, fol. 55*a*, 61*b*; VI. *Upamā*, etc.

It ends (somewhat corrected):

नागच्छत्रधरद्विजोत्तमकुले विख्यातकीर्तिवरः
संजातो हि महीधराभिधबुधः काशीपुरीमांत्रिकः ।
तत्पुत्रः सकलार्तिमर्दनकरः कल्याणनामाभवत्
तस्मान्नंदनरामलक्ष्मणवरौ जातौ धराधीश्वरौ ॥ १ ॥
तत्र श्रीवरलक्ष्मणांगजबुधोवीरेश्वरः (वा॰ MS.) श्रीवरो
येन स्वेष्टमणिः सदाशिवपरब्रह्मापरोक्षीकृतं (!) ।
तज्जेनाखिलतर्कवारिधिपरंपारंगमो ऽयं बुधो
वेणिदत्त इति प्रभासमुदयाचंद्रोदयो ऽलंकृतः ॥ २ ॥ °
सुहृदयकैरवमदनः कुहृदयकंजमुदितीकरणः ।
सुमतिप्रकाशरचनो कृतो ह्यलंकारचंद्रो ऽयं ॥ ४ ॥ °
माधुर्यसाररमगर्भितकाव्यवर्चो
माणिक्यमौक्तिकमनोहरगुंफितश्रीः ।
श्रीकृष्णकंजकृतहार इवोपहारो
श्रीवेणिदत्तसुकवेर्वचसां विलासः ॥ ६ ॥

इति श्रीतर्कवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तशर्मणा विरचितालंकारचंद्रोदये षष्ठ उल्लासः समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1199.

1148d. Foll. 52; size 9 in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nāṭyapradīpa, a manual of the scenic art, composed in 1613 A.D., by *Sundaramiśra* (*Aujāgari*). Perhaps the author's original manuscript.

It begins:

स्फुरत्सुरतरंगिणि प्रवलदक्षिकोणादृत-
प्रविष्टनगनंदिनि प्रलवदंगिनिर्वाहणं ।
नटन्नटवरस्थितिस्थगिततालकालस्थिरं
दिगंवरपुरंदरं नमत सुंदरं तन्महः ॥ १ ॥
सालसानलसशीलशालिनां दक्षतातिजडताजुषां कृते ।
नाटकप्रकृतिरूपलक्षणं संक्षिपामि निजलसरक्षणं ॥ २॥

अथ प्रकृतोपयोगी क्रमेणैव नांद्यादिविचारः क्रियते । तत्र भरतः ।

आशीर्वचनसंयुक्ता नित्यं यस्मात्प्रयुज्यते ।
देवद्विजनृपादीनां तस्मान्नांदीति संज्ञिता ॥
सूत्रधारः पठेत्तत्र मध्यमं स्वरमाश्रितः ।
नांदीं पदैर्द्वादशभिरष्टाभिर्वाप्यलंकृतां ॥

अस्य व्याख्याने मातृगुप्ताचार्यैः षोडशाङ्घ्रिपदान्वितापीयमुदाहृता । अत्र श्लोकपादं पदं केचित्तु सुप्तिङंतमथापरे °

The author refers continually to his play *Abhirāmamaṇināṭaka* (Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 269, 270; composed 1599 A.D.), first under the designation निजकृते प्रकृते ऽभिराममणिनाटके, and afterwards under that of प्रकृते simply. *Bharata*, the *Daśarūpa* and (*Sāhitya-*) *Darpaṇa* are also occasionally referred to.

इति नाटकलक्षणं fol. 48; इति दशरूपकलक्षणानि ॥ अथ प्रसिद्धानि कानिचिदुपरूपकाणि fol. 51*b*; अथ तोटकं°॥ अथ सट्टकं । ° fol. 52*a*.

It ends: लक्ष्यमत्र कर्पूरमंजरी ॥ एवं शेषाणि पंचदशोपरूपकाणि ग्रंथांतरादनुसर्तव्यानीति ॥

शाके शरग्रामशरेंदुतुल्ये १५३५
ग्रामे वरिष्ठाश्रमतः प्रसिद्धे ।
तदेतदौजागरिणा निबद्धं
मुदे कवीनां कविसुंदरेण ॥ १ ॥
बुधैकबोधाः सविशेषलेखाः
स्थले स्थले सन्निहिताविशेषा ।
रम्यातिरम्यं न हि तारतम्यं
पुष्पेषु पुष्पंधयभिन्नगम्यं ॥ २ ॥

इति श्रीसुंदरमिश्रविरचितो नाट्यप्रदीपः समाप्तः ॥

A later hand has added: गणेशोपाध्यात्क्रयेण गृहीतमिदं पुस्तकं (it seems to have previously belonged to one *Maṭhakara Gaṅgādhara*) दिवाकरेण संवत् १७३८ वैशा सु १. [H. T. COLEBROOKE.]

1200.

843A. Foll. 35; size 12 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Another copy of the same work. Very incorrect. [H. T. COLEBROOKE.]

1201.

3029. Foll. 16; size $13\frac{1}{4}$ in. by $8\frac{3}{4}$ in.; folio; recently written half-margin, in the Telugu character; thin European paper; 21–26 lines in a page.

Nāṭakaparibhāshā, the principles of dramaturgy, in ślokas, by *śrī-Śiṅga Dharaṇīśa.*

It begins:

अथ रूपकनिर्माणपरिज्ञानोपयोगिनी ।
श्रीशिंगधरणीशेन परिभाषा निरूप्यते ॥ १ ॥
परिभाषा तु मर्यादा पूर्वाचार्योपकल्पिता ।
सा हि नौनति(? नौरति)गंभीरं विपक्षो (!) नाट्यसागरं ॥ २ ॥
एषा च भाषानिर्देशनामपि स्त्रियधर्मता (!) ।
तत्र दोषादि - - - विभाषा चेति भेदतः ॥ ३ ॥
चतुर्दश विभाषाः स्युः प्राच्याद्यवाक्यवृत्तयः ।
आसां संस्कारराहित्याद्विनियोगो न कथ्यते ॥ ४ ॥
उत्तमादिषु यद्देशव्यवहारात्प्रतीयते ।
भाषा द्विधा संस्कृता च प्राकृती चेति भेदतः ॥ ५ ॥
कौमारपाणिनीयादिसंस्कृता संस्कृता मता ।
तत्र तु प्राकृतं स्त्रीणां सर्वासां नियतं भवेत् ॥ ६ ॥ °

It ends:

व्याजान्निवारयित्रोस्तु संग्रामं भीक्षणं मतं ।
अन्योदाहरणं ज्ञेयं प्राज्ञैर्मायाकुतूहलं ॥

नाटकपरिभाषा समाप्ता ॥ [A. BURNELL.]

1202.

3088. Foll. 11; small quarto; size 9 in. by $7\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī writing; twenty lines in a page; European paper (watermark 1862).

Another copy of the same work; apparently transcribed from the preceding MS.

The *anusvāra* is everywhere written as म्; the author's name thus appearing as श्रीशिमग-धरणीश. [A. Burnell.]

1203.

280. Foll. 223; size 10½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of 1796 A.D. by two or three different hands; 11 or 12 lines in a page.

Rasagaṅgādhara, a somewhat diffuse treatise on rhetoric, by *Jagannātha Bhaṭṭa Paṇḍitarāja,* son of *Peru Bhaṭṭa Sūri.*

The work is now in progress of publication, together with *Nāgeśa Bhaṭṭa's* commentary *Gurumarmaprakāśa,* in the Benares Sanskrit Series, by Paṇḍit Gaṅgādhara Śāstrī Mānavallī.

The present MS. is perhaps one of the worst specimens of modern Kāśī writing, being full of blunders in every line, and the constant confounding of similar letters and conjunctions with one another showing the utter ignorance of the copyists.

It begins:

स्मृतापि तरुणातपं करुणया हरंती ० ॥ १ ॥

श्रीमज्ज्ञानेंद्रभिक्षोर ० । the second half-*śloka* of *śl.* 2, and the first of *śl.* 3 have been omitted;

तं वंदे पेरुभट्टाख्यं लक्ष्मीकांतं महागुरुं ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

मननतरितीर्णविद्यार्णवो जगन्नाथपंडितनरेंद्रः ।

रसगंगाधरनाम्नीं करोति कुतुकेन काव्यमीमांसां ॥ ७ ॥

The first chapter (or 'face') ends fol. 42*a* with the following colophon (ed: p. 170):

इति महोपाध्यायपदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीपेरामभट्टस्य (!श्रीपेरुभट्टस्य ed.) सूरेः सूनुना पंडितराजजगन्नाथेन निर्मिते रसगंगाधरे रसनिरूपणात्मकं पूर्वमाननं ॥

How many more chapters there are does not appear from this copy.

The end of the last published fasc. (6th, pp. 576) coincides with fol. 148*a* of this MS.

The last few sections of the MS. are: *athollāsaḥ,* fol. 215*b*; *athāvajñātaviparyayaḥ,* fol. 216; *atha mīlitam,* fol. 219*a*; *athottarālaṅkāraḥ,* fol. 221*a*; *atha pariparopakāraḥ,* fol. 221*b*.

It ends: किं कुर्वते दरिद्राः का सा[र]स्वती धरा मनोज्ञतरा कः पावनस्त्रिलोक्यां शुभमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 115.

According to the second introductory *śloka,* and the comment thereon, the author's father studied philosophy and grammar, at Benares, under *Jñānendra Bhikshu, Deva* (*Khaṇḍadeva*) and *Vīreśvara Paṇḍita.* His name (? for *Perumāl*) would seem to point to Tamil origin.

[H. T. Colebrooke.]

1204.

1713a. Foll. 61 (and a *śuddhapattra* to fol. 49); size 9 in. by 3½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Rasagaṅgādhara-vyākhyā. This is the title of the work, inscribed by another hand on the first and last pages; and it seems indeed to be a portion of *Nāgeśa's* commentary on *Jagannātha's* work.

The MS., however, is so hopelessly incorrect, that it looks more like a gloss on that commentary, than that work itself. The original MS. from which this was transcribed, seems to have been incomplete at the beginning. It begins (cf. Ben. ed., p. 6, text and commentary): श्रीगणेशाय नमः । रमणीयार्थप्रतिपाद इति । घटमानयेति वाक्यवारणाय रमणीयेति कटाक्षादिवारणाय शब्द इति व्यंग्यादिसंग्रहाय वाचक इति नोक्तं रमणीयशब्दप्रतिपादकशब्दे व्याकरणादिरूपे ऽतिव्याप्तिवारणायार्थेति. लोकोत्तरे निविर्पेषशात्र (? निर्विशेषात्र) संग्रहपुत्राजे (!) इति यत्किंचिच्चमत्कारजनकज्ञाने समूहालंवनविधया ० (ed. p. 7, l. 13).

० इति परिकरः fol. 49*b*; इति श्लेषः fol. 50*b*; इत्यप्रस्तुतप्रशंसा fol. 52; इति व्याघातः fol. 60*a*.

It ends: न च कैमुत्येन सिद्धिरपि तद्भेद एवास्तु प्राचामनुरोधेन भिन्नतयोक्तिरिति ॥ समाप्तः शुभं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1205.

235e. Foll. 29; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasapradīpa, a treatise on rhetorical subjects, in three chapters (*āloka*) by *Bhaṭṭāraka Prabhākara,* son of *Bhaṭṭa Mādhava,* and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara.*

The MS., like the one that precedes it (no. 1198, above), by the same hand, is extremely incorrect.

It begins: पुरतः प्रविलोक्य भर्गचापं ° see Weber, Cat. Berl., no. 823.

I. *Kāvyalakshaṇapariccheda* ends fol. 9*b*; II. *rasaviveka,* fol. 22*b*; III. *vyañjanānirūpaṇa,* fol. 29*a*.

From a *śloka* at the end (which, however, is very corrupt in the present MS.), it appears that the treatise was composed in the *Kharavatsara* 1640. On the outer page of this MS. it is wrongly called *Udāharaṇacandrikā.*

[H. T. Colebrooke.]

1206.

176a. Foll. 24; size 12 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; small, clear, modern Devanāgarī writing; 5–9 lines in a page.

Rasamīmāṃsā, a treatise, in 114 verses, on poetic sentiments, by *Gaṅgārāma,* surnamed *Jaḍin,* son of *Nārāyaṇa;* with a commentary entitled *Chāyā,* by the same author, written above and below the text.

The text begins:

बलरामेणाकाशं कलिंदकन्या यथानायि ।
गंगारामेण तथा रसमीमांसापि बालमनः ॥ १ ॥
कविभिः काव्यैः सुहृदां मानं सदनं समानीतैः ।
अनुभावैश्च विभावैर्व्यभिचारिभिरपि च संभूय ॥ २ ॥

The commentary begins:

व्या[ल]बलात्कारफूत्कृतिनिरस्तपूर्वापरप्रचुरविघ्नः ।
सव्यापसव्यलक्ष्यो गणाधिपो जयति सार्वभौम इव ॥ १ ॥
नाभीसरोरुहोच्चैर्वदनसरोजासनोपरि स्थित्वा ।
त्रिभुवनमपूर्वमिव या प्रदर्शयति सा सरस्वती जयति ॥ २ ॥
पदकौस्तुभभूषणं सदाचरणाक्रांतफणींद्रमंडनं ।
कवितावदनालयोद्भवं हृदि नारायणतातमाश्रये ॥ ३ ॥
अभिनवकौतुककारी गिरिवरधारी भवाब्धिसंहारी ।
कुंदनिकुंजविहारी मानसहारी हरिर्जयति ॥ ४ ॥
नत्वा राधादेवीं गंगारामो जडीति यः ख्यातः ।
सो ऽहं रसमीमांसां विवृणोम्यर्थप्रबोधसिद्ध्यर्थं ॥ ५ ॥

The MS. ends:

गंगारामोन्नीतां रसमीमांसां विजानानः ।
पुरुषोत्तमो ऽस्तु तुष्टः सर्वज्ञः सोऽपि गोविंदः ॥ ११४ ॥

गंगारामोन्नीतामिति रसमीमांसां विजानानः पुरुषोत्तमस्तुष्टो ऽस्तु स गोविंदः सर्वज्ञो ऽप्यस्त्वित्यन्वयः शेषं पूर्ववदिति ॥

गंगारामेण कृता रसमीमांसा स्वनिर्मिता टीका ।
पुस्तकलालसमनसो विदुषो मनसो ऽस्तु तोषाय ॥ १ ॥
नौकाया भानुतरंगिण्याश्छायामिमां समास्थाय ।
नवरसपात्रीभूता विहरंतः के न रामकृष्णांति ॥ २ ॥

इति श्रीजड्युपनामकगंगारामविरचिता छायाभिधा रसमीमांसाव्याख्या संपूर्णा ॥

This is followed by a fragment, inscribed *Gaurikasūtravṛitti,* on a separate leaf numbered 25, and written in the same hand as the preceding leaves; commencing: इति सर्वत्र १ इति शब्दात्सरस्वत्या इत्यादि १ प्रतीकस्याद्यंतयोरन्यतरच्च २ । °

It ends: न ज्योतिश्शास्त्रगोचरता ९ समूलमपि निर्मूलं यदहं प्रललाप तत् । विश्वचक्रं भ्रामयितुर्यंतुर्विलसितं भवेत् १ ॥ इति गौरिकसूत्रवृत्तिः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1207.

290a. Foll. 25; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; twelve lines to the full page.

Rasamīmāṃsā, with the author's commentary (beg. व्यालबलात्कार °). [H. T. Colebrooke.]

1208.

436b. Foll. 6; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legible, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasamīmāṃsā, without the commentary.

[H. T. Colebrooke.]

1209.

2526b. Foll. 24; size 10 in. by 4¾ in.; good, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasavilāsa, a treatise on poetic sentiments, by *Śuklabhūdeva.* Three chapters (*stabaka*) and the beginning of a fourth (?).

It begins:

काव्यवाक्यसमुत्पन्नमनोवृत्त्या विनाशिते ।
अज्ञानांशे स्फुरन्नव्यादात्मा [- - र torn]सात्मकः ॥ १ ॥

इह तावत्कालिदासादीनामिव यशोविस्ताराद्यनेकश्रेयःसाधनीभूतकाव्यस्य शब्दार्थौ शरीरपदे ऽभिषिक्तौ ॥ यमकादयः शब्दशोभाधायकत्वेन न उपमादयश्चार्थशोभाधायकत्वेनालंकारा हारादिस्थानीयाः ॥ वस्त्वलंकाररसादिरूपं व्यंगं चात्मा ॥ ओजःप्रसादमाधुर्याख्यास्त्रयो गुणाः शौर्यादिवदात्मविशेषरसाद्याश्रिता इति व्यवस्थिते ॥ प्रायशो सार्थमेव काव्यप्रवृत्तेः ध्वनिषु परमरमणीयत्वाच्च रसध्वनेस्तदात्मा रसस्तावदभिधीयते ॥ तदुक्तं दंडिना ॥

स्वादुपाके ऽप्यनास्वाद्यं भोज्यं निर्लवणं यथा ।
तथैव नीरसं काव्यं स्यान्नो रसिकतुष्टये ॥ इति ॥ १ ॥

ध्वनिकारो ऽपि ॥

नीरसो हि निबंधो यः सो ऽपशब्दो महाकवेः ।
स तेनाकविरेव स्यादन्येनास्मृतलक्षणः ॥ इति ॥ २ ॥

तत्र रसस्वरूपमाहुः काव्यप्रकाशकृतः । °

Fol. 6: इति ° रसविवेको नाम प्रथम स्तवकः ॥ शृंगारादीनां लक्षणं रत्यादिप्रकृतिकत्वं ॥ तत्र ॥

मनोनुकूलेष्वर्थेषु सुखसंवेदनं रतिः ।
रसो यस्तत्प्रकृतिकः स शृंगारो द्विधा मतः ॥ °

Fol. 12*b*: इति ° द्वितीयः स्तवकः ॥ अथ रसवद्भावस्यापि काव्यात्मरूपतया स्मृतत्वेनोपेक्षानर्हतया प्रसंगात् । °

It ends: विभावानुभावौ चात्र व्यंजकौ ॥ न त्वेकस्मिन् व्यभिचारिणि ध्वन्यमाने व्यभिचार्यंतरं व्यंजकतयावश्यमपेक्ष्यते तस्यैव प्राधान्यापत्तेरित्यास्तां विस्तरः ॥

इति श्रीमच्छुक्लभूदेवविरचिते रसविलासे भावनिरूपणो नाम तृतीय स्तवकः ॥

अथैषामुत्कर्षाधायकत्वेन स्मृता गुणास्तावन्निरूप्यंते ।

For a *Śuklabhūdeva* who wrote the drama *Dharmavijaya*, see Raj. Mitra, Notices, i., p. 37.

[GAIKAWAR.]

1210.

295a. Foll. 51; size 10¼ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8–10 lines in a page.

Rasacandra, a versified treatise on the poetic *rasas* in four chapters, composed, in 1696 A.D., by *Ghāsīrāma Kavi*, of the *Gautama-vaṃśa.*

It begins:

आखुव्यालमयूरसिंहवृषभा गंगाभवान्यौ तथा
काकोलश्च विधुश्च वैरिण इमे हंतैकवासं गताः ।
यत्रासाद्भवने शिवस्य कलहं विघ्नं प्रकुर्वंति नो
विघ्नानां पटलीं विनाशयतु स श्रीमान्गजेंद्राननः ॥ १ ॥

कति नो कृतयः कृताः कृतीद्रैः
कविभिः शास्त्रविचारपारगैः
निजचित्तविनोदनाय बाल्या-
द्रसचंद्रस्तु मया निरूप्यते ।

झटिति नवरसस्य ज्ञानहेतोः शिशूनां
सरससुगमपद्यैर्गद्यहृद्यानवद्यैः ।
व्यरचि सरलभावो दीर्घसाहित्यसिंधु-
प्रगटितरसचंद्रो घासिरामद्विजेन ॥ ३ ॥

अथ रसनामानि ।

शृंगारहास्यौ करुणा च रौद्रः
प्रोक्तौ तथा वीरभयानकौ च ।
बीभत्सकश्चाद्भुतशांतसंज्ञौ
वात्सल्यनामा कथितश्च कैश्चित् ॥ ४ ॥

अथ सर्वरसलक्षणं ।

विभावानुभावैः समं सात्त्विकाख्यैः
स संचारिभिः संयुतः स्थायिभावः ।
रसज्ञस्य सम्यग् मनोभावनातो
रसत्वं समायाति सर्वत्र काव्ये ॥ ५ ॥

आलंबनोद्दीपनसंज्ञया यो
द्विधानुभावः कथितो रसज्ञैः ।
स नायिकानायकरम्यभेदाद्
द्विनैकधा तत्र तु नायिका* स्यात् ॥ ६ ॥

शृंगारस्तु महाराजः सर्वेषां रसभूभुजां ।
शिष्टाचारेण तद्भेदास्तस्मादादौ निरूपिताः ॥ ७ ॥

---

* The MS. reads almost always नायका.

तत्र नायिका निरूप्यते ।

यासां वशत्वमायांति ज्ञानिनो ऽपि महर्षयः ।
वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञा धन्यास्तास्तु मृगीदृशः ॥ ८ ॥
रसग्रंथेषु कथितैर्लक्षणैर्नायिका युता ।
स्वीया च परकीया च सामान्या चेति सा त्रिधा ॥ ९ ॥

तत्र स्वीयालक्षणं ।

लज्जाशीलपतिप्रेमसंयुता धर्मतत्परा ।
स्वामिन्येवानुरक्ता या सा स्वीया कृतिनां गृहे ॥ १० ॥

सा यथा ।

अपांगवनभूतले नयनखंजनक्रीडनं
वचः कृपणवित्तवत्प्रियतमैककर्णातिथि ।
मनागधरपल्लवे मृगदृशः स्मितस्य स्थितिर्
जले जलतरंगवन्मनसि याति कोपः शमं ॥ ११ ॥
स्वीया तु त्रिविधा तत्र मुग्धा मध्या प्रगल्भिका ।
तत्रांकुरिततारुण्या मुग्धा सा च द्विधा मता ॥ १२ ॥
अज्ञातयौवना रम्या द्वितीया ज्ञातयौवना ॥ १३ (!) ॥
लज्जाभयपराधीनरतिश्च क्रमशस्तु वा ।
सैव प्रोक्ता नवोढेति नायिका रसवेदिभिः ॥ १४ ॥
विश्रब्धनूतनोढा सप्रश्रया सैव च क्रमात् ।
ह्रिया मनोहरा कोपे मृदुला भूषणप्रिया ॥ १५ ॥

मुग्धा यथा ।

कांतांगे राजधान्यां मदननरपतेराज्ञया स्वीयवासे
कर्तुं तारुण्यमारादिह शुभसमये शीघ्रमायास्यति ।
यद्वा हंसस्य दार्ढ्यं वदनगतरुचा चंद्रसौर्यभावो
दृग्भ्यामामंत्रितं किं विजितमृगदृशो खंजनक्रीडनं च
[॥ १६ ॥

अथाज्ञातयौवना ।

आगतं यौवनं स्वांगे या न जानाति बालिशा ।
अज्ञातयौवनानेकविधभ्रमभयान्विता ॥ १७ ॥

यथा पद्यमुक्तावल्यां ।

ममोरसि दिने दिने ऽपि शितवृद्धिरेका कुतस्
तथेयमुदरे मनागसितसूक्ष्मरेखा कुतः ।
अहो ध्वनि पदक्रमः कथमतीव मंदायतः
शमं नयचिकित्सितैर्झटिति दीर्घरोगं सखि ॥ १७ ॥
आगतं यौवनं स्वांगे या जानाति वरांगना ।
सा ज्ञातयौवना प्रोक्ता स्वांगवीक्षणतत्परा ॥ १८ ॥

यथा तत्रैव ।

कुचयोः सदृशं भवेन्न वेदं
सरसं हेमसरोजकोरकं ।
उरसीति निधाय भाति बाला
मुकुरे दत्तविलोललोचना ॥ २० ॥

नवोढालक्षणं पूर्वोक्तं । यथा तत्रैव ।

संप्रापितापि रमणी रमणीयतल्पे
गंतुं वहिश्च यतते परिकंपमेति ।
तत्कालजालधृतबालशुकांगनेव
संवेशिता कनकपंजरगर्भवासं ॥ २१ ॥

विश्रब्धनवोढा यथा ।

वाससा समभिवेष्ट्य सर्वतः
स्वां तनुं कनकवह्निसन्निभां ।
अर्धमुद्रितनिमीललोचना
स्वापमेति सह केन कामिना ॥ २२ ॥

In this way poetic illustrations are throughout introduced either by a simple यथा or (less commonly) by यथा पद्यमुक्तावल्यां (or तत्रैव). Here follow a few more from the latter source:

गत्वा कियंत्यपि पदानि सखीसमूहाद्
अग्रे निवृत्य किमपि ब्रुवतां सहासं ।
मां वीक्ष्य चंचलकटाक्षमनोजबाण-
विक्षेपैरिह करोति सुविक्षतांगं ॥ fol. 6*b*.

बिंबोष्ठं भ्रमरा द्विजानपि शुका नेत्रे वकाणां गणा
वेणीं केकिगणा मरालनिचया मुक्तावलीनां लताः
आदातुं परितो भ्रमंत्युपवने स्नातुं सरो वामलं
गच्छंत्या मम विप्रियं बत मया तेषां कृतं किं सखि ॥
[fol. 9*a*.

वियोगिनीं पंकजकोमलांगीं
मूर्छांगतां प्राणसखीं कृशांगीं ।
जलार्द्रवस्त्रांतरिता प्रतीतुं
प्रिया सखी गच्छति साहसेन ॥ fol. 11*a*.

संकेतस्थलतल्पमेत्य परितो व्यापारयित्वा दृशं
भीतिव्याकुलितां स्वकंकणरणत्कारस्य हंत श्रुतेः ।
गाढालिंगनपूर्वकं सचकितं पीत्वाधरीयां सुधां
कांतेशः परिचुंब्य गंडमभितः सांद्रं प्रमोदं गतः ॥ fol.

हा प्राणेश गतः किमन्यवनितां कांतेन चाहं गतः [19*b*.
क्षिप्रं मंदमते विधेहि शपथं तत्त्वं ममाग्रे ऽधुना ।
कांतां वाचमिमां निशम्य चतुरः प्रोवाच मंदस्मितं
त्वद्वक्षोरुहहेमशंकरशिरः पश्यालपामि प्रिये ॥ fol.

दहति देहमयं मलयानिलो [20*b*.
व्रजति केकिरवो हृदि शल्यतां ।
हरति जीवनदो मम जीवनं
वद कथं विपरीतमिदं सखि ॥ fol. 23*a*.

Not unfrequently, however, the examples are given without even these introductory indi-

cations, as in one of the following stanzas (fol. 7*a*):

अनेकपुरुषैः सार्धमत्यंतसुरतस्य च ।
यस्याश्चित्ते सदा वांछा कुलटा नायिका तु सा॥ यथा॥
यं यं युवानं रमणीयरूपं
महोत्सवे पश्यति कातराक्षी ।
रतिं विधातुं खलु तेन तेन
कामातुरा वांछति निःश्वसंती ॥
निर्भयात्मीयसंकेतस्थलनाशस्य शंकया ।
नायिकानुशयानाख्या कविभिः परिकीर्तिता ॥
मित्राणां सदसि स्वकुंजकदलीच्छेदं विधातुं प्रिये
दासेभ्यस्तु समादिशत्यपि सदा सत्यप्रतिज्ञव्रते ।
कार्श्यं पीतरुचिं मदभ्रमभया नाधिं दुरंतां गता
वामाक्षी पुटपाकदारुणतरं संतापमेवांचति ॥
भविष्यन्निजसंकेतस्थलाभावस्य शंकया ।
मनसा दुःखिता चेत्सानुशयाना द्वितीयका ॥

Perhaps all the poetic examples (including those of the *Padyamuktāvalī*) are by the author himself.

I. *Nāyikāgaṇabheda* (198 *ślokas*) ends fol. 19*a*; II. *nāyakasaṃghavarṇana* (85 *śl.*), fol. 26*b*; III. *anubhāvādimoghasthāyivyabhicārisāttvika-gaṇa* (150 *śl.*), fol. 40; IV. *rasadaśaka* (162 *śl.*) ends:

सौधः संप्रति बोधो वा प्राप्तार्थो ऽपि मनीषिणां ।
कामं न शोभते नूनं रसचंद्रं विना क्वचित् ॥ १६१ ॥
शाके वेदनगाद्रिशीतगुमिते ज्येष्ठस्य पक्षे सिते
द्वादश्यामधिकस्य वासरमणेर्वारे च सौख्यप्रदं ।
सद्वर्णामलकोमलाद्भुतपदः प्राकट्यमापन्बुधान्
ग्रंथो ऽयं रसचंद्रकः सुखयतात्साहित्यसिंधूद्गतः ॥ १६२ ॥
वंशे यो ऽजनि गौतमस्य विदिते षट्शास्त्रपारंगमे
घासीरामकविः कवींद्रचरणप्राप्तप्रबोधोदयः ।
रम्यार्थे रसचंद्रके सुमतिना तेन स्वयं निर्मिते
पूर्णत्वं दशकं च भावसहितं सर्वं रसानां गतं ॥
समाप्तो ऽयं रसचंद्रः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1211.

2238b. Foll. 48; size 6¾ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1723 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Rasataraṅgiṇī, an exposition of the theory of poetic sentiment, in eight chapters (*taraṅga*): by *Bhānudatta Miśra*, of Mithilā, son of *Gaṇanātha* (*Gaṇapati, Gaṇeśvara*).

It begins:

लक्ष्मीमालोक्य लुभ्यन्निगममुपहसञ्शोचयन्यज्ञजंतून्
क्षत्रं शोणाक्षि पश्यन्समिति दशमुखं वीक्ष्य रोमांचमंचन् ।
हत्वा हैयंगवीनं चकितमपसरन्म्लेच्छरक्तैर्दिगंतान्
सिंचन्दंतेन भूमिं तिलमिव तुलयन्पातु मां पीतवासाः ॥१॥
भारत्याः शास्त्रकांतारश्रांतायाः शैत्यकारिणी ।
क्रियते भानुना भूरिरसा रसतरंगिणी ॥ २ ॥
वाणीकमलिनी भानोरेषा रसतरंगिणी ।
हंसाः कृतधियस्तत्र युक्तमत्र प्रतीयतां ॥ ३ ॥
गिरां देवि तरंगिण्यां वारय क्रूरवारणान् ।
यद्भविष्यति लोकानामाविलो विरलो रसः ॥ ४ ॥

हेतोः पूर्ववर्तित्वनियमात् अतः पूर्वमेव तस्योपन्यासः समुचितो रसस्य हेतवो भावादयस्तेन रसेभ्यः पूर्वं भावादय एव निरूप्यंते । ०

I. *Sthāyibhāvanirūpaṇam*, fol. 6*a*; II. *vibhāvanirūpaṇam*, fol. 10*a*; III. *anubhāvanirūpaṇam*, fol. 13*b*; IV. *sāttvikabhāvanirūpaṇam*, foll. 16*b*; V. *vyabhicāri*(*bhāva*)*nirūpaṇam*, fol. 28*b*; VI. *śṛiṅgārarasanirūpaṇam*, fol. 35*b*; VII. (*hāsyādi-*)*rasanirūpaṇam*, fol. 41*b*; VIII. *rasa-*(*bheda*)*nirūpaṇam* ends:

अवगाहस्व वाग्देवि दिव्यां रसतरंगिणीं ।
अस्मत्पद्येन पद्मेन रचय श्रुतिभूषणं ॥
यावद्भानोः कृता [l. सुता] कापि कालिंदी भुवि नंदति ।
तावत्तिष्ठतु मे भानोरेषा रसतरंगिणी ॥

इति श्रीमैथिलश्रीमत्कलासनाथश्रीगणनाथसन्मिश्रतनय-भानुदत्तमिश्रविरचितायां रसतरंगिण्यामष्टमस्तरंगः ॥ लिखितं भट्टगोपीथेन पंचनदान्वयदामोदरभट्टसुतेन संवत् १७८० वर्षे भाद्रपदमासि कृष्णपक्षे षष्ठ्यां शनिवासरान्वितायां ॥ मुकाम अजमेर ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 824; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 506; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 311; Burnell, Tanjore MSS., p. 57*a*.

According to a note, by Colebrooke, in MS. 699*a*, the author was a descendant of *Maṇḍana Miśra*, usually called *Sureśvarācārya*, the *Vedānta* critic (*vārttikakāra*). [GAIKAWAR.]

1212.

3198. Foll. 32; size 8¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. A less correct MS. [J. F. FLEET.]

1213.

2021. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

1214.

699a. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Rasataraṅgiṇī. [H. T. COLEBROOKE.]

1215.

120. Foll. 161, of which foll. 58 and 59 are wanting, while five *śuddhipattras* have been inserted after foll. 61, 107, 158 (two), 159; size 10 in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Naukā, a commentary on the preceding work, by *Gaṅgārāma Jaḍin* (son of *Nārāyaṇa*).

It begins:

लीलागृहीतगात्रं नवरसपात्रं सुतं यशोदायाः ।
श्रीभानुतरंगिण्या नौकायाः कर्णधारमहमीडे ॥ १ ॥
गंगारामेण मया यत्नात्कोपादिव बलरामेण ।
प्राक्प्रवणाप्यर्वाक्प्रवणासौ क्रियते तरंगिणी भानोः॥२॥

It concludes with fivo ślokas, the last of which runs thus:

पत्या स्वर्गसुखाभिमुख्यपदवीं यातुं समुत्कंठया
यस्य स्वात्मनि राधया दिनकरो जीवातुरालक्षितः ।
स्वास्माकीनकृतिद्विदर्वि(वि)गलच्छास्त्रामृताप्यायितं
यं चामंस्त सुतेन सो ऽस्य फलितं शार्दूलविक्रीडितं॥५॥

इति श्रीजड्युपनामकगंगारामविरचितायां नौकाख्यायां रसतरंगिणीव्याख्यायामष्टमस्तरंगः ॥

For the same author's commentary on the *Rasamīmāṃsā* see no. 1206.

1216.

1703a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; legible, Devanāgarī writing of 1715 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasikarañjanī, another commentary on *Bhānudatta's Rasataraṅgiṇī*, composed (? in 1552 A.D.) by *Veṇīdatta-śarman Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya.*

It begins:

नमो ऽनवतमस्तोमतोमरोत्तमकांतये ।
कलिताशेषकल्याणकलिकल्मषसंमुषे ॥ १ ॥
रुचिरतमालललामं वर्हि[णवर ?]वर्हशेखरं सुखदं ।
राधाहृदयनिवासं राधाहरमाश्रये नित्यं ॥ २ ॥
प्रणम्य लक्ष्मीनृहरिं प्रत्यूहव्यूहनाशनं ।
कुर्वे रसतरंगिण्या व्याख्यां रसिकरंजनीं ॥ ३ ॥
तत्राभिमतग्रंथसमाप्तिप्रतिबंधकविघ्नविघाताय °

It ends:

वाग्देवतावरकृपास्फुरितं हृदब्जे
विज्ञेन तल्लिखितमत्र मया समग्रं ।
ईर्ष्यां विहाय मयि दोषजिहीर्षयाज्ञा
संशोध्य साधु विबुधैः परिशीलनीयं ॥ १ ॥
तरणी रचितेयं मे तया रसतरंगिणी ।
रसपारगतीच्छद्भिः ससुखं परितीर्यतां ॥ २ ॥
श्रीमन्नागफणातपत्रनृहरेर्भक्तो धरामंडनो
. विख्यातो महिदासभट्ट इति यस्तत्तनृजन्यात्मजः(?) ।
वेणीदत्तकवींदुशेखरवरः सत्तर्कवागीश्वरस्
तस्येयं कृतिरुज्ज्वला वितनुतां मोदं सतां सर्वदा ॥ ३ ॥
वेदर्ष्यब्धीं(? l. र्ष्यब्धीं)दुगणिते वत्सरे ऽर्जुनमासके ।
त्रयोदश्यां रवौ पूर्णा टीका रसिकरंजनी ॥ ४ ॥

इति श्रीतर्कवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तकृता रसतरंगिणीव्याख्या रसिकरंजनी समाप्ता ॥ संवत् १७१२ । °

[H. T. COLEBROOKE.]

1217.

2097b. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; good, large Devanāgarī writing, of 1696 A.D.; nine lines in a page.

Rasamañjarī, a description of the characteristics of lovers and their mistresses, in erotic poetry; by *Bhānudatta Miśra* (son of *Gaṇanātha*). The author lived in Videha (Mithilā), on the borders of the Ganges (*surasarit*).

The work begins:

आत्मीयं चरणं दधाति पुरतो निम्नोन्नतायां भुवि
स्वीयेनैव करेण कर्षति तरोः पुष्पं श्रमाशंकया ।
तल्पे किंच मृगत्वचा विरचिते निद्राति भागैर्निजैर्
अंतः प्रेमभरालसां प्रियतमामंगे दधानो हरः ॥ १ ॥
विद्वत्कुलमनोभृंगरसव्यासंगहेतवे ।
एषा प्रकाश्यते श्रीमद्भानुना रसमंजरी ॥ २ ॥

तत्र रसेषु शृंगारस्याभ्यर्हितत्वेन तदालंबनविभावत्वेन नायिका तावन्निरूप्यते । सा च त्रिविधा । स्वकीया परकीया सामन्येति । तत्र स्वामिन्येवानुरक्ता स्वकीया । °

It ends:

माध्वीकस्यंदसंदोहसुंदरी रसमंजरी ।
कुर्वंतु कवयः कर्णभूषणं कृपया मम ॥
तातो यस्य गणेश्वरः कविकुलालंकारचूडामणिर्
देशो यस्य विदेहभूः* सुरसरित्कल्लोलकिर्मीरिता ।
पद्येन स्वकृतेन तेन कविना श्रीभानुना योजिता
वाग्देवीश्रुतिपारिजातकुसुमस्पर्धाकरी मंजरी ॥

इति श्रीमद्भानुदत्तमिश्रप्रकाशिता रसमंजरी समाप्ता ॥ संवत् १७५३ ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., nos. 597–9; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 507; Burnell, Tanjore MSS., p. 57*a*. [GAIKAWAR.]

1218.

2079b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing, of about 1650 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1219.

1942. Foll. 20; size 10 in. by 3¾ in.; excellent Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

The same work. Transcribed by *Bhāskara*. [DR. J. TAYLOR.]

1220.

2699. Foll. 18; size 10 in. by 3⅝ in.; indifferent Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

Another copy of *Bhānudatta's Rasamañjarī*, transcribed by *Bhavānīprasāda Miśra*. [MACKENZIE COLL.]

1221.

2602b. Foll. 9; size 12 in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 11–13 lines in a page.

The same work. [MACKENZIE COLL.]

1222.

2602a. Foll. 33; the first of which is wanting; size 9¾ in. by 4¼ in.; good Devanāgarī writing of 1712 A.D.; eleven lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa, a commentary on the preceding work, by *Nāgeśa Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa*, surnamed *Kāla*.

It begins (next MS.):

श्यामनीलोत्पलश्यामं वपुर्यस्य विभाति सः ।
यामिनीदयितद्योतन्मस्तको ऽस्तु शिवाय नः ॥ १ ॥
नागेशभट्टनामा शिवभट्टसुधीसुतः मुदे विदुषां ।
रसमञ्जरीप्रकाशं रचयामि मितैर्वचोभिरर्थघनैः ॥ २ ॥

श्रमाशंकयेति सर्वत्र करत्वेनान्वयेति °

* Thus all MSS., instead of विद्भभूः of the Oxford MS., and of the Madras print of 1872.

It ends: ३६ । पद्येनेत्येकत्वमपि विवक्षितं ग्रंथं ९९७ । इति श्रीकालोपनामशिवभट्टसुतनागेशभट्टकृतो रसमंजरीप्रकाशः समाप्तः ॥ संवत् १७६९ समे माघसुदी सप्तमीवार बुधवारके पोथी समाप्तकीहा भोजाकायथ लीषते काशीपुरामो । ० ककुलितीपंडितस्येदं पुस्तकं पठनार्थं ० ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 508.

[Mack. Coll.]

1223.

119a. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of about 1750 A.D. (foll. 29 –33 by a different, somewhat later hand); nine lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa. [H. T. Colebrooke.]

1224.

19. Foll. 99; size 9½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing, of 1743 A.D.; twelve lines in a page.

Rasamañjarī- vyaṅgyārthakaumudī, a commentary on *Bhānudatta's* work, composed, in Saṃvat 1692 (1635 A.D.), by *Ananta-śarman Paṇḍita*—a resident of *Puṇyastambha* on the *Gautamī* (*Godāvarī*)—the son of *Tryambaka* (or *Timājī*) *Paṇḍita*, grandson of *Bālo Paṇḍita*, and great-grandson of *Nīlakaṇṭha Paṇḍita*.

It begins:

सर्वे साधुजनाः सदायतहृदः सत्संप्रदायादलं
यज्ज्ञानाय कणादगौतममतान्यालोच्य तत्त्वार्थदान् ।
वेदांतान्परिशीलयंति रहसि स्वानंदकंदाकरं
वंदे तं जगदीश्वरं दयितया सानंदमालिंगितं ॥ १ ॥

The introduction, consisting of 34 stanzas, is mainly devoted (from *śl.* 6 to 30) to the glorification of the family of *Kāśirāja*, whose descendants ruled in succession at Benares, and who are said to have greatly distinguished themselves by their valour and liberality. From *Kāśirāja* was descended *Pratāpavara Rudra*, who was followed by his son *Madhukara Śāha*; he, again, by his son *Śrīvara Vīrasiṃhadeva*; and he, last, not least, by his son *Candrabhānu*, surnamed *Svaḥśākhin*, to whom our author was under great obligations all through his life.

This personal introduction ends:

व्यंजनामग्नचित्तेन गौतमीतीरवासिना ।
श्रीत्र्यंबकतनूजेन पंडितानंतशर्मणा ॥ २९ ॥
रसिकश्रुतिभूषास्ति भुवि या रसमंजरी ।
व्यंग्यार्थकौमुदी तस्यास्तन्यते तत्कुतूहलात् ॥ ३० ॥

The date of the composition is specified in the last of four concluding *ślokas*, as follows:

अब्दे लोचनरंध्रषड्विधुलसप्रस्तारसंलक्षिते*
मासे माधवसंज्ञके हरिदिने पक्षे ऽवलक्षे भृगौ ।
मुन्य(l. पुण्य)स्तंभनिवासिना बुधमुदे ऽनंताभिधेनादरात्
काश्यामिष्टकृपावशाद्विरचिता व्यंग्यार्थसत्कौमुदी ॥

इति श्रीगौतमीतीरपुण्यस्तंभस्थितिमतिविलासशालिनीलकंठपंडिततनूजबालोपंडितांगजश्रीत्र्यंबकपंडितात्मजानंतपंडितविरचिता श्रीमहाराजाधिराजप्रभुकुलतिलकायमानश्रीवीरसिंहदेवतनूजप्रौढप्रताद्युमणिमरीचिनिरस्तसकलजनदुःखौघध्वांतश्रीचंद्रभानुकुतूहलकुमुदवनविकासिनी रसमंजरीव्यंग्यार्थकौमुदी संपूर्णतामगमत् ॥ संवत् १८०० मीति अशाढवदी १२ वारबुध ॥

Ananta also wrote a commentary on the *Āryāsaptaśatī*, in 1645 A.D.

A lithographed edition of the present work, together with the text of the *Rasamañjarī*, has been published at Benares.

For another commentary, with a very similar title, viz. (*Rasamañjarī-*) *Vyaṅgārthakaumudī*, by *Viśveśvara Paṇḍita*, son of *Lakshmīdhara*, see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 122.

[H. T. Colebrooke.]

1225.

1120a. Foll. 85; size 12 in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. Slavishly transcribed from the preceding MS., which was frequently misread by the scribe. [H. T. Colebrooke.]

* Cf. Hindustani उलटाप्रस्तार 'in inverse order.'

1226.

119b. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; small, cursive Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 12–14 lines in a page.

Rasamañjarī-parimala, a commentary, by *Śesha Cintāmaṇi,* son of *Śesha Nṛisiṃha* of *Bradhnapura,* on *Bhānudatta's* (or, as the commentator calls him, *Bhānukara's*) *Rasamañjarī.*

It begins:

प्रेमार्द्रार्धनिरीक्षणादनुदिनं यश्चुंबनालिंगनाद्
यो दंतक्षतसीत्कृतान्नखपदोल्लेखाद्वियोगाच्च यः ।
यूनोः को ऽपि परस्परागतसखीसंभाषणाज्जायते
शृंगारः स विभूतये भवतु मे लक्ष्मीनृसिंहाख्ययोः ॥ १ ॥
दरोद्भिन्नपृथ्वीविनिर्यत्फणीं-
द्रस्फुरद्रत्नकांतौ मणिस्तंभबुद्ध्या ।
पितृभ्यां हि सस्मेरमालोकितौ मां
कपोलौ विघर्षन् गणेशः पुनातु ॥ २ ॥
इंद्रादिदेवपरिसेवितपादपद्मां
पद्मासनां विकचपद्मदलायताक्षीं ।
पद्मप्रभां विमलपद्मनिभाननां तां
वागीश्वरीमनुदिनं शरणं प्रपद्ये ॥ ३ ॥
अज्ञानहिरण्यक[शि]पोर्दलने साक्षान्नृसिंह इवापरः ।
तमहं शेषमुपासे [मत्]पितरं श्रीनृसिंहाख्यं ॥ ४ ॥
(अति)विषमरसमंजर्या व्याख्यामेतां परोपकाराय ।
तनुते नृसिंहतनयः श्रीमान् चिंतामणिः शेषः ॥ ५ ॥
यद्यपि दुर्जनतोषायैषा न स्यान्मया कृता टीका ।
तद्वैपि सन्मतिशुद्धिं सज्जनपादार्पिता करिष्यति ॥ ६ ॥

इह खलु सकलकविकुलमुकुटमणिमरीचिमंजरीनीराजितचरणकमलो हरचरणपरिचरणपरायणांतःकरणः श्रीभानुकरनामा कविः ० शृंगाररसप्रधानं रसमंजरीनामकं ग्रंथं विदधानो ०

It ends:

यन्मया जल्पितं बाल्याद् व्यक्तमव्यक्तमेव वा ।
कृपयैतदनुग्राह्यं साधुभिर्दीनवत्सलैः ॥ १ ॥
शेषावतंसश्रीशेषनृसिंहतनयः सुधीः ।
यूनां मनोविनोदाय मंजरीव्याकृतिं व्यधात् ॥ २ ॥

इति श्रीसकलपंडितघटाग्रणीयश्रीमच्छेषवंशालंकारभूतविद्वज्जनवृंदचूडामणिमरीचिपिंजरितचरणयुगलककलिशेषावतारश्रीमच्छेषनृसिंहतनयेन श्रीनृसिंहचरणोपासिना ब्रध्नपुरनिवासिना श्रीशेषचिंतामणिना निर्मितो रसमंजरीपरिमलः समाप्तः ॥

भटंभट्टस्य पुत्रेण पंचग्रामनिवासिना ।
श्रीधरेणोपकारिणा (marg.)
आचार्येत्युपनाम्ना वै लिखिता सारमंजरी ॥

शके १७०८ संवत् १८४३ पराभवसंवत्सरे चैत्रीपौर्णिमायां गुरुवारयुक्तायां तिथौ श्रीधराचार्येण लिखितं पुस्तकं ॥

The available space on the last leaf has been utilized by the same hand having added an explanation of two tantric verses, the *Gandharvarājamantra* (कन्याप्रदश्रीगंधर्वराजो०) and *Svapnavārāhīmantra* (विश्वावसुर्नाम गंधर्वः कन्यानाम्०).

[H. T. COLEBROOKE.]

1227.

2058. Foll. 116 (numbered 117, no. 79 having been passed over); size 10¾ in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; 7–11 lines in a page.

Rasamañjarīparimala, with the text of the *Rasamañjarī* written in the middle of the page. A less correct copy. [GAIKAWAR.]

1228.

1941. Foll. 47; size 10 in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1789 A.D.; nine or ten lines in a page.

Rasikarañjanī, another commentary on *Bhānukara's Rasamañjarī;* by *Gopāla Bhaṭṭa,* son of *Harivaṃśa Bhaṭṭa,* and grandson of *Nṛisiṃha Bhaṭṭa,* a native of the *Drāviḍa* country.

It begins:

सानंदानंदवक्त्रे स्फुरभिदुरसमा मल्लवर्गे सरोषाः
कंसे स्वभ्रातरि स्वप्रियसखसरसीजन्मभास्वत्स्वरूपाः ।
रज्यंतः स्त्रीसभे भास्वदतुलमहिमश्रीभरारंगभूमौ
कल्याणं कल्पयंतां हरिहलधरयोर्नैकलक्ष्याः कटाक्षाः [॥१॥
श्रीमद्गोपालभट्टेन द्रविडक्ष्मासुपर्वणा ।
क्रियते रसमंजर्याष्टीका रसिकरंजनी ॥ २ ॥

प्रारिप्सितरसमंजरीग्रंथनिर्विघ्नपरिसमाप्तये स्वेष्टदेवतं भवौ

वस्तुनिर्देशत्वेन दर्शयन् भानुकरनामा कविर्मंगलमाचरति । आत्मीयमिति । ०

It ends:

श्रीमद्द्राविडनीवृदंबुधिविधुः श्रीमान् नृसिंहो ऽभवद्
भट्टः श्रीहरिवंश उत्तमगुणग्रामैकभूस्तत्सुतः ।
तत्पुत्रस्य कृतिस्त्वियं वितनुतां गोपालनाम्नो मुदं
गोपीनाथपदारविंदमकरंदानंदचेतोलिनः ॥ १ ॥
मत्सरपरिहृतमनसां सुधियां पुरतः परिस्फुरत्वेषा ।
रसिकललाटतटस्था रम्या रसमंजरीटीका ॥ २ ॥

इति श्रीहरिवंशैकभट्टचरणशरणगोपालभट्टकृतरसिकरंजनी टीका समाप्ता ॥

सौम्यशाके शिवाद्रिचंद्रे ऽब्दे सौम्ये माधवे शुक्लसंज्ञके ।
वसंतगौरीतिथावैकर्ज्जनर्क्षे (!) महीसुते ॥ १ ॥ ०

The copyist was one *Viṭṭhala gaṇaka.*

For another MS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 294.

[Dr. John Taylor.]

1229.

114b. Foll. 60; size 10 in. by 4¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 7–13 lines in a page.

Rasikarañjanī; with the text of the *Rasamañjarī.*. Rather incorrect.

The final *śloka* (181: तातो यस्य गणेश्वरः ०) has been added by a different hand, in Bengalī characters, and is not explained. It is, however, commented upon in the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

1230.

543c. Foll. 2; size 16¾ in. by 10¾ in.; modern Bengalī handwriting; 20–30 lines in a page.

Rasamañjarī-sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhānudatta's Rasamañjarī.*

It begins: अथ रसमञ्जरीनामासौ ग्रन्थः। अस्य कर्ता श्रीभानुदत्तमिश्रनामा कविः। अस्मिन् ग्रन्थे नायिकानां नायकानां च विशेषलक्षणानि तदुदाहरणश्लोकाश्च ॥ अथ नानाजातीयच्छन्दसा श्लोका गद्यानि च । आत्मीयमित्यादिनां । ०

[H. T. Colebrooke.]

1231.

1446a. Foll. 140 (paged 141, no. 33 having been passed over); size 11½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Ujjvalanīlamaṇi, a *Vaishṇava* work of the nature of the *Rasamañjarī;* by *Rūpa Gosvāmin* (?).

The author expounds the theory of the *madhurarasa* or *ujjvalarasa*—both synonymous terms for the *śriṅgārarasa*—and defines the nature of the *nāyaka* and *nāyikā* in lyric poetry, and the effects to which they give utterance in different situations, by adducing examples from the leading poems which treat on the love stories of *Krishṇa* and *Rādhā,* and their companions and playmates.

The MS. begins: नमो । गोपीजननाथाय ॥

नामाकृष्टरसज्ञः शीलेनोद्दीपयन् सदानंदं ।
निजरूपोत्सवदायी सनातनात्मा प्रभुर्जयति ॥ १ ॥
मुख्यरसेषु पुरा यः संक्षेपेणोदितो रहस्यत्वात् ।
पृथगेव भक्तिरसराट् स विस्तरेणोच्यते ऽत्र मधुरः ॥ २ ॥
वक्ष्यमाणैर्विभावाद्यैः स्वाद्यतां मधुरा रतिः ।
नीताभक्तिरसः प्रोक्तः शृंगाराख्यो मनीषिभिः ॥ ३ ॥

तत्र विभावेष्वालंबनाः ।

अस्मिन्नालंबनाः प्रोक्ताः कृष्णस्तस्य च वल्लभाः ।

तत्र कृष्णः । यथा ।

पदद्युतिविनिर्धुतस्मरपराधरूपोद्धतिर्
दृगंचलकला नटी पटिमभिर्मनोमोहिनी ।
स्फुरन्नवघनाकृतिः परमदिव्यलीलानिधिः
क्रियान्नव जगत्त्रयीयुवतिभाग्यसिद्धिर्मुदं ॥ ४ ॥
अयं सुरम्यो मधुरः सर्वसल्लक्षणान्वितः ।
बलीयान्नवतारुण्यो वावदूकः प्रियंवदः ॥ ०

The following works are quoted again and again:—*Uddhavasandeśa, Gītagovinda, Dānakelikaumudī, Padyāvalī, Pādma* (i.e. *Padmapurāṇa*), *Bhāgavatapurāṇa,* book x., *Lalitamādhava, Vidagdhamādhava, Vishṇupurāṇa, Haṃsadūta;*—and once each: *Kramadīpikā* (fol. 102*a*, l. 7), and *Chandomañjarī* (fol. 71*a*, l. 7).

It ends:

अतलत्वादपारत्वादाप्तो ऽसौ दुर्विगाहतां ।
स्पृष्टः परं तटस्थेन रसाब्धिर्मधुरो मया ॥ २४ ॥

अयमुज्ज्वलनीलमणिर्गहनमहाघोषसागरप्रभवः ।
भजतु तव मकरकुण्डलपरिसरसेवौचितीं देव ॥ २५ ॥

संपूर्णो ऽयमुज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रंथः ॥ श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ॥ श्रीगोवर्धननाथसत्यः ॥

Though *Rūpa Gosvāmin's* authorship of the work is neither endorsed by the present MS., nor expressly stated in the commentary, the *Ujjvalanīlamaṇi* appears in the list of works traditionally ascribed to the famous *Gosāin* (Wilson, Works I., p. 167). It is worthy of notice, however, that the author, in quoting from such works as the *Haṃsadūta* etc., never once alludes to their being his own productions. In Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 36, the *Ujjvalanīlamaṇi* is ascribed to *Jīva Gosvāmin.*

[H. T. Colebrooke.]

1232.

474a & b. Foll. 70+69; size 16 in. by 5 in.; fair, modern Bengalī handwriting (without the *r*-point); nine lines in a page.

I. *Ujjvalanīlamaṇi.*

This MS. ends: समाप्तो ऽयं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रन्थः ॥

आददानस्तृणं दन्तैरिदं याचे पुनः पुनः ।
श्रीमद्रूपपदाम्भोजे धूलिः स्यां जन्मजन्मनि ॥

निर्णीय साध्यं बहुसाधनानि कुर्वन्ति विज्ञाः परमादरेण ।
श्रीरूपपादाब्जरजोभिषेकं व्रतं च मे तन्मम साधनानि ॥

इति श्रीमद्रूपगोस्वामिविरचित उज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रन्थः संपूर्णः ॥

II. *Locanarocanī*, a commentary on the preceding work (? by *Sanātana Gosvāmin*).

It begins: अथोज्ज्वलनीलमणेर्लोचनरोचनी टीका ।

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽयं श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥

श्रीहरिभक्तिरसामृतसिन्धोर्जाते पुरा दुरालोके ।
उज्ज्वलनीलमणौ मम लोचनरोचन्यसौ विवृतिः ॥

तथा हि । अथ स एव श्रीरसामृतसिन्धुप्रकाशकः पूर्वं सर्वस्मादप्यपूर्वं उज्ज्वलाख्यं रसं किंचिदेव विवृत्य कृतकृत्यताममन्यमानः संप्रति पिवत भागवतं रसमिति न्यायेन व्यङ्ग्यव्यञ्जकयोरभेदं व्यञ्जन्नुज्ज्वलनीलमणिनामग्रन्थं विधाय तं रसमतीव विवृण्वन् श्रीमन्निजदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि तन्त्रेण स्तुवन् प्रार्थयते । नामाकृष्ट इति । °

The introductory *śloka* सनातनसमो यस्य ° is repeated at the end; followed by the colophon: पूर्णेयं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणिनाम्नो ग्रन्थस्य लोचनरोचनीनाम्नी टीका ॥ श्रीकृष्णचैतन्यनित्यानन्दौ जयतां ॥ श्रीअद्वैतचन्द्राय नमः ॥

On the margin of the last page another hand has added the title, in Devanāgarī: सनातनगोस्वामिकृत उज्ज्वलनीलमणिटीका ° श्लो २४०० ॥

In the second introductory *śloka*, the commentator apparently refers to a commentary (? *Durāloka*), by himself, on the *Bhaktirasāmṛitasindhu* (ascribed variously to *Sanātana, Jīva* or *Caraṇadāsa;* cf. MS. 820). MSS. 806*b*, and 1489*b*, contain a commentary on the latter work, by an unknown author, entitled *Durgamasaṃgamanī*, which begins with the same *śloka* सनातनसमो यस्य ° (? a standing formula or *versus memorialis* of the *Caitanya-Sampradāyins*). At the end of MS. 806*b*, after the colophon, that commentary is ascribed to *Sanātana Gosvāmin* himself. [H. T. Colebrooke.]

1233.

1257b. Foll. 17; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1646 A.D.; eight or nine lines in a page.

Rasaratnāvalī, by *Paṇḍita Vīreśvara.*

It begins:

उदधितनयाजंघासज्जक्षणंक्षणमंगुली-
युगलघटनान्नीवीग्रंथिप्रमोचनहेतवे ।
प्रणिहितमिदं भूयो भूयः श्रिया लघुवारितं
पुलककलितं कंसारातेः स्मरामि पदांबुजं ॥ १ ॥

इयं नैयायिकोत्तंसवीरेश्वरकवेः कृतिः।
रसरत्नावली कंठे कृता चिंतामणीयतां ॥ २ ॥
अथ संसारचक्रे ऽस्मिन्भरतेन महर्षिणा।
शृंगार एव प्रणयादभ्यधायि रसेषु यत् ॥ ३ ॥
मनोविनोदहेतुत्वादेनं सहृदया अपि।
यत्प्रशंसंति बहुधा तेन सो ऽत्र विविच्यते ॥ ४ ॥
असौ रतिस्थायिभावः संभोगविरहात्मकः।
तत्र संभोगो यथा।
नाद्यायं तव वर्त्म यास्यति कुरु स्वापं सुखेनेति सा
सख्योक्तापि परीक्षितुं मम कृतिं दंभेन निद्रां व्यधात्।
उत्कंठातरलस्य साचिवलनस्पर्शात्कपोलस्थले
मीनाक्ष्याः पुलकं निरीक्ष्य पुरतः स्थातुं भवेत्कः क्षमः
विरहो यथा। [॥ ५ ॥
आस्येंदुस्तव चंद्रिका नयनयोरासीत्तदा भारती-
पीयूषं श्रवसोः प्रिये बत तनुस्पर्शो ऽपि हर्षप्रदः।
इत्थं त्वद्विषयेषु शर्मजनकीभावस्य विश्वासतो
नाचरिता स्मृतिः पुनरभूद् वज्राभिघातोपमा ॥ ६ ॥

The subject matter thus is limited to *śriṅgāra*, and to an enumeration of the different classes of *nāyikās*, as in the first chapter of (the *Śriṅgāratilaka* of) *Rudrabhaṭṭa*, who is quoted once on fol. 14*b*. It ends:

कुलटा स्वैरिणी गूढबहुपूरुषरागिणी।
यं समालोकते कांता पथि श्रांतमपि क्वचित् ॥ ८५ ॥
कटाक्षयतितं सर्वं पुंस्त्वमात्रावलंबिनी।
पुनस्त्रिधा भवेयुस्ता उत्तमामध्यमाधमाः ॥ ८६ ॥
इत्थं चतुरशीतिः स्युस्त्रिशतं सकला मिताः ॥

इति श्रीनैयायिकपंडितवीरेश्वरकृतरसरत्नावल्यां नायिकानिरूपणं ॥ शके १५६८ फाल्गुनशुद्धप्रतिपदि पुरीकरगोपीनाथेन लिखिता रसरत्नावली ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1234.

396b. Foll. 43; size 12¼ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Kāmasūtra, by *Vātsyāyana*. In seven adhyāyas. It begins:

नमो धर्मार्थकामेभ्यस्तत्कामेभ्यो नमो नमः।
त्रिनैमो मुक्तिकामेभ्यो ऽकामेभ्यस्त्वमितं नमः ॥
प्रजापतिर्हि प्रजाः सृष्ट्वा ०

For the text of the first three adhyāyas, printed from the present MS., see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 517, which MS. contains a commentary on the work, by *Bhāskara Nṛisiṃha* (composed 1788 A.D.). For another commentary (*Jayamaṅgalā*), by *Yaśodhara* (*Gurudattendrapāda*), see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 166.

[H. T. COLEBROOKE.]

1235.

2097a. Foll. 50; size 9 in. by 4¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Anaṅgaraṅga, a treatise on the *ars amandi*, composed by *Kalyāṇamalla* (*bhūpamuni*), for the amusement of *Lāḍa Khān*, son of *Ahmad* (*Lodī*).

It begins:

अतिललितविलासं ० शर्मदं नौमि विलासं ॥ १ ॥
लोदीवंशावतंसो हतरिपुवनितानेत्रवारिप्रपूर-
प्रादुर्भूतांबुवाहिन्यमलवरयशोलीलया* प्लावितश्च।
तत्पुत्रख्यातकीर्तिरहमदनृपतेः कामसिद्धान्तविद्वान्
जीयाच्छ्रीलाडखानः क्षितिपतिमुकुटैर्घृष्टपादारविंदः ॥
अस्यैव कौतुकनिमित्तमनंगरंगं [२ ॥
ग्रंथं विलासिजनवल्लभमातनोति।
श्रीमान्महाकविरशेषकलाविदग्धः
कल्याणमल्ल इति भूपमुनिर्यशस्वी ॥ ३ ॥

It ends (in both MSS.):

यावच्छंकरमौलिगा सुरनदी गौरी तदर्धांगना
यावत्प्रेमवती पयोधितनया वैकुंठनाथे हरौ।
वेदाभ्यासरतो विरिंचिरपि भूयावद्दिनेशः शशी
भूयात्तावदनंगरंगक इति प्रीत्यै सदा कामिनाम् ॥ १० ॥

इति श्रीमल्लाडनवल्लविनोदाय (thus both MSS.) महाकविकल्याणमल्लविरचिते अनंगरंगे संभोगनिरूपणं नाम दशमः स्थलः ॥

For other MSS. see Weber, Cat. Berl., no. 395; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 518, 519; Burnell, Tanjore MSS., p. 58*b*. [GAIKAWAR.]

* ० प्रपूरः प्रादुर्भूतांबुराशिः शमितवरयशा लीलया MS. 1801.

1236.

1801. Foll. 25; size 12¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; European paper (watermark 1810).

Anaṅgaraṅga.

This MS. has the following additional śloka at the beginning:

दत्वा लाक्षां नखाग्रे तदनु सुरधुनीधौतहस्ताग्रभागं
भंक्त्वा भालस्थलाग्रे तदनु नयनयोः कज्जलं संनिवेश्य ।
कंठे संप्रोक्ष्य नीले तदनु च विजयादत्तमादर्शभंगे
शंभोर्भस्मानुलिप्तः पुलकनिमिशती पार्वती वः पुनातु॥१॥

[Dr. John Taylor.]

1237.

2526a. Foll. 31; size 10½ in. by 4¾ in.; careless Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 9–11 lines in a page.

Pañcasāyaka, a treatise on women and love, in five chapters (*sāyaka*), by *Jyotirīśvara.*

It begins:

रतिपरिमलसिंधुः कामिनीकेलिबंधुर्
विहितभुवनमोदः सेव्यमानप्रमोदः ।
जयति मकरकेतुर्मोहनस्यैकहेतुर्
विरचितबहुसेवः कामिभिः कामदेवः ॥ १ ॥
अस्ति प्रत्यहमर्थितापहरणः क्षिप्रैकदीक्षागुरुः(?)
श्रीकंठार्चनतत्परो भुवि च तुष्यभ्रे: कलानां निधिः ।
संगीतागममात्मयोनिरचनाचातुर्यचूडामणिर् (l. ° मान्मथो-
[क्तिरचना °)
व्याख्यातः कविशेखरार्चितपदः श्रीज्योतिरीशः कृती ॥२॥
दृष्ट्वा मन्मथतंत्रमीश्वरमतं वात्स्यायनीयं मतं
गोणीपुत्रकमूलदेवभणितं बाभ्रव्यवाक्यामृतं ।
श्रीनंदीश्वररंतिदेवरचितं क्षेमेंद्रविद्यागमं
तेनाकल्प्यत पंचसायक इति प्रीतिप्रदः कामिनां ॥ ३ ॥
साचारः करुणामयः कृतमतिर्दांतावदाताशयः
काम्यः कामकलानिधिः सुवचनः स्त्रीणां मतः सुंदरः ।
आढ्यो नीतिपटुः क्षमी च कुतुकी शूरः कुलीनो युवा
प्रक्षेपादिह नायको नयोदितः(?) सुगीतिशिक्षान्वितः
[(l. संगीत °) ॥ ४ ॥

Iti jātisamuddeśaḥ, fol. 2b; *sāmānyacandrakalāsamuddeśa*, fol. 2; *padminīcandrakalā*, ib.; *citriṇīcandrakalā*, fol. 3b; *śaṅkhinīcandrakalā*, fol. 4; *hastinīcandrakalā*, ib.;—इति ° जात्यादिसमुद्देशो नाम प्रथमः मायकः fol. 4b;

Iti suratasamuddeśaḥ, fol. 5b; *purushajāti*, fol. 6; *prakṛitilakshaṇa*, fol. 7; *deśaviśishṭaśrīvarṇana*, fol. 8; *yonisamuddeśa*, ib.; *dharmasam.*, fol. 9; *rōgavināśa*, ib.; *durgandhiharaṇa*, fol. 9b; *snānīyasam.*, fol. 10; *sāmānyarāga*, ib.; *mukhavāsasamuddeśa*; इति ° द्वितीयः सायकः ॥ fol. 11;

Vājīkāraṇa, fol. 12; *gāḍhīkaraṇa*, fol. 12b; *drāvaṇasam.*, fol. 13; *sthūlīkaraṇa*, fol. 13b; *dṛiḍhīkaraṇa*, ib.; *vīryastambha*, fol. 14; *tilakasam.*, fol. 14b; *añjanasam.*, fol. 15; *cūrṇasam.*, ib.; *lepanasam.*, fol. 16; *dhūpasam.*, fol. 16b; *kāmamantra*, ib.; *cāmuṇḍāmantra*, fol. 17; *kāmeśvaramantra*, fol. 17b; *padminīvaśīkaraṇam.* ib.; *citriṇīvaśīkaraṇam.*, fol. 18, etc.; *stanotthāpana*, fol. 18b; *saṃskārasam.*, ib.; *lomanāśana*, *nashṭapushpa*, *prakṛitipushpaharaṇa*, fol. 19; *garbhadhāraṇa*, fol. 20; *sukhaprasava*, fol. 20b; *bandhyātvasam.*, fol. 21; *indralupta*, ib.; *śvetīkaraṇa*, *mukhakaṇṭakaharaṇa*, *nīlīharaṇa*, fol. 21b; इति ° मंत्रऔषधिकारवर्णनस्तृतीयः सायकः fol. 22;

Kanyādūshaṇa, fol. 22b; *jāmātṛilakshaṇa*, fol. 23; *varadūshaṇa*, ib.; *vivāhasam.*, fol. 23b; *paradārāgamana*, fol. 24; *svalpasādhyāsam.*, fol. 24b; *tyājyāsam.*, *sambhogavihitasthāna*, fol. 25; *cumbanasam.*, fol. 26; *nakhasam.*, *daśanasam.*, fol. 27; *keśasam.*; इति ° बाह्यसंयोगसमु[द्देश-श्चतुर्थः सायकः] fol. 27b;

Uttānabandha, *pārśvabandha*, *upavishṭabandha*, fol. 29; *adhomukhabandha*, *ūrdhvasthitabandha*, fol. 29b; *purushāyitabandha*, *lāḍitādisamuddeśa*, fol. 30. It ends:

यावल्लेखां वहति शिरसा शंकरः शीतरश्मेर्
यावद्वेदा वदनकमले ब्रह्मणः संति सांगाः ।
यावद्गंगा भवति भुवने यावदाभाति भानुस्
तावल्लोकं सुखयतु कृतं ज्योतिरीशस्य काव्यं ॥ ४९ ॥

इति कविशेखरश्रीज्योतीश्वरविरचिते पंचसायके संभोगवर्णनो नाम पंचमः सायकः ॥

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 211; Burnell, Tanjore MSS., p. 59*a*. [GAIKAWAR.]

1238.

2118b. Foll. 41 (two of which, viz. 31 and 41, are missing); size 9¾ in. by 2⅞ in.; fairly good Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; much injured by rubbing; eight lines in a page.

Ratirahasya, a treatise on the *ars amandi*, in ten *paricchedas*, composed by *Kokkoka* for the delectation of one *Vainyadatta*. [A.]

It begins:

येनाकारि प्रसभमचिरादर्धनारीश्वरत्वं
दग्धेनापि त्रिपुरजयिनो ज्योतिषा चाक्षुषेण ।
इंदोर्मित्रं स जयति मुदां धाम वामप्रचारो
देवः श्रीमान् भवरसभुजां दैवतं चित्तजन्मा ॥ १ ॥
परिजनपदे भृंगश्रेणी पिकाः पटुवंदिनो
हिमकरसितछत्रं मत्तद्विपो मलयानिलः ।
कृशतनुधनुर्वल्लीलीलाकटाक्षशरावली
मनसिजमहावीरस्योच्चैर्जयंति जगज्जितः ॥ २ ॥
कोक्कोकनाम्ना* कविना कृतो ऽयं
श्रीवैन्यदत्तस्य† कुतूहलेन ।
विलोक्यतां कामकलासु धीराः
प्रदीपकल्पो वचसां निगुंफः (निगुंभः = समूहः C.)
यद्वात्स्यायनसूत्रसंग्रहबहिर्भूतं किमप्यागमे [॥ ३ ॥ ॰
दृष्टं वाच्यमिदं मया मुनिगिरां श्रद्धा हि साधारणी ।
भावव्यंजितमन्यभंगिकथितं तत्रैव चेदस्ति तन्
मंदानामुपयुज्यते तदपि हि स्पष्टाभिधेयाकृति ॥ ८ ॥

तत्र प्रथमं नंदिकेश्वरगोणिकापुत्रयोर्मतमाद्यतया संग्रहीष्यामः । परतो वात्स्यायनीयं ॥

* कुक्कोकनाम्ना i.e. (कुक्कोक॰) B. The above form seems however the correct one, being probably a *nom de plume*. On the designation '*Kok-shāstar*' applied to this class of writings in Hindustani, see Garcin de Tassy, 'Histoire de la Littérature Hindouie et Hindoustanie,' second edition, I., p. 188.

† Thus also C. (राज्ञः comm.); वेणुदत्तस्य B.; *Vainyadatta*, Burnell, Tanj. MSS., p. 58*b*.

पद्मिनीं तदनु चित्रिणीं ततः
शंखिनीं तदनु हस्तिनीं विदुः ।
उत्तमा प्रथमभाषिता ततो
हीयते युवतिरुत्तरोत्तरं ॥ ९ ॥

In the 10th chapter (the last leaf of which is lost), treating of magic practices, *Nāgārjuna* is quoted as an authority on fol. 34*a*, l. 3.

The MS. breaks off in the middle of the last verse. [GAIKAWAR.]

1239.

1834. Foll. 24; size 12 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing, of 1812 A.D.; thirteen lines in a page.

Ratirahasya. [B]. It ends:

सुरतरुतगरवचागरुमृगमदमलयजगंधरस[? ज]धूपः ।
वेश्म[नि] चिहितस्तेषां परस्परं(॰रे C.) प्रीतिमातनुते [॥ ३० ॥

इति सिद्धपटीयपंडितकुक्कोकविरचिते [इति शिल्पाविकीयेपंडित॰ in the other chapters; सिद्धपाठीय॰ C. (? ॰पीठीय); सिद्धपटलीय (? 'known under a cover, or assumed name,') Burnell, Tanj. MSS., p. 58*b*] रतिरहस्ये योगाध्यायो नाम दशमः परिच्छेदः ॥ ॰ शके १७३४ अंगिरानामसंवत्सरे पौषकृष्णापष्ठ्यां भृगुवासरे तद्दिने पुस्तकं समाप्तं ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1240.

3250. Foll. 83; 4to; size 9¾ in. by 7½ in.; good, recent Devanāgarī writing (watermark of paper 1875); twenty lines in a page.

Ratirahasya-dīpikā, the same work, with a commentary, by *Kāñcīnātha*, on chapters I.–IX. (C.)

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 215*b*):

नत्वा महागणपतिं कोक्कोककृतस्य रतिरहस्यस्य ।
क्रियते दर्शितभावा कांचीनाथेन दीपिका सुधिया ॥

इह हि काव्यनाटकालंकारप्रभृतिसकलकलाकलापनिपुणो वाग्विलासविजितबृहस्पतिः कोक्कोकनामा कविर्नंदिकेश्वरश्वेतकेतुपांचालदत्तकपारायणसुवर्णनाभिगोनर्दीयघोटकमुखगोणिकापुत्रकूचीमारवात्स्यायनप्रभृतिकृतेभ्यः शास्त्रेभ्यः सारमादाय रतिरहस्यस्यादिमं ग्रंथमारभमाणः प्रस्तुतदेवतापूजया निर्विघ्नता-

मिच्छन् मकरध्वजं प्रस्तौति ॥ प्रजापतिः प्रजा सृष्ट्वा तासां स्थितिनिबंधनं त्रिवर्गसाधनं शास्त्रमध्यायानां च लक्षं प्रजापतिः शतसहस्रेणाग्रे प्रावोचत्। तस्यैकदेशः स्वायंभुवो मनुर्धर्माधिकारिकं पृथक् चकार। बृहस्पतिरर्थाधिकारिकं। भगवतः सुरासुरमौलिघटितकिरीटमणिप्रभादीपितपादारविंदस्य पार्वतीपतेरनुचरेण नंदिना सहस्रेणाध्यायानां पृथक्कामशास्त्रं प्रोक्तं। तदेव तु पंचभिरध्यायशतैरौद्दालकिः श्वेतकेतुः सं[चि]क्षेप। तदेव तु पुनरर्धेनाध्यायशतेन साधारणसांप्रयोगिकभार्याधिकारिकवैशिकपा[रदा]रिकौपनिषदादिकैः सप्तभिरधिकरणैर्बाभ्रव्यः पांचालः[संचिक्षेप]। तस्य वैशिकमधिकरणं षष्ठं पाटलिपुत्रकाणां गणिकानां नियोगाद् दत्तकः पृथक् चकार। तत्संप्रयोगात् पारायणः (? l. चारायणः) साधारणमधिकरणं प्रोवाच। सुवर्णोह्नाः (!) सांप्रयोगिकं घोटकमुखः कन्यासंप्रयुक्तं गोनर्दीयो भार्याधिकारिकं गोणिकापुत्रः पारदारिकं कूचीमार(? l. कुचुमार) औपनिषदादिकं। वात्स्यायनस्तु सप्तभिरधिकरणैः सर्वं प्रोवाच। एवमनेकैराचार्यैस्तच्छास्त्रं बाभ्रव्योक्तं खंडशः प्रणीतमुत्सन्नमभवत् (!)। एवमेते लोकहिताय कृतवंतः। तथा हि महतां प्रवृत्तिर्लोकहितायैव यथापन्नानां भूतानां प्रवृत्तिः प्रसूतिभाजो विश्वस्य स्त्रीपुंसाभ्यामेव निष्पन्नत्वात् कामस्य पुरुषार्थत्वेन पितृऋणमोचनहेतुभूतसंततिप्राशस्त्याच्च महापुरुषप्रणीतत्वाच्च शास्त्रमिदं सर्वहितमिति कोक्कोको नाम कविः स्वमतिविभावेन रतिरहस्याख्यं कृतवान्। तर्हि नंदिकेश्वरादिप्रणीतेषु शास्त्रेषु विद्यमानेषु किमनेकेनेति चेत्तत्र महत्त्वान्नंदिकेश्वरश्वेतकेतुबाभ्रव्यप्रणीतानां शास्त्राणां दुराधेयत्वाद् दत्तकादिभिः प्रणीतानां शास्त्रावयवादीनामेकदेशत्वाच्च वात्स्यायनप्रणीतस्य महत्त्वाद् गूढार्थत्वात्तत्कैबाहुल्याद्बालानां दुराधेयत्वेन च तेभ्यः सारमादाय सुप्रकाशितार्थं सुबोधमुपयुक्तांशमल्पमिदमित्यादरणीयं ॥ येनाकारि °

It ends: सुरतरु ° प्रीतिमातनुते ॥

उद्भूतः पारिभद्रामरनरफलभृत्प्रेयसीगीतकीर्तिः
नभा तेजोकनाम्नः(!) सदसि बहुमतः पंडितानां कवीनां।
एतत्श्रीराज्यविद्याधररुचितनयः कामकेलीरहस्यं
कुक्कोकः कामुकानां किमपि रतिकरं व्याकरोत्कौतुकेन॥

इति श्रीसिद्धपाठीयकविनिरवद्यविद्याधररुचितनयकोक्ककवींद्रविरचिते रतिरहस्ये योगाधिकारो नाम दशमः परिच्छेदः समाप्तोयं ग्रंथः ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 59*a*.

[A. BURNELL.]

1241.

176b. Foll. 26; size 12 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1793 A.D.; eleven lines in a page.

Śṛiṅgārasāriṇī, a monograph on amorous sentiments, and the usual subjects of *nāyikās* and *nāyakas* connected therewith, by *Citradhara*.

It begins:

जगज्जलधितारकः कृतिकुले मुदां धारकः
पराभवविदारकः सुकृतरीतिसंचारकः।
द्विषद्वनकुठारकः सकलखेदसंहारकः
सदैव सुखकारकः स्फुरतु शूलिनो दारकः ॥ १ ॥
कूले मोदानुकूले दिनकरदुहितुर्मोदयन्मानवीयं
चेतश्चामीकराच्छच्छविनवलतयालिंगितो लोलयैव।
छायाभिर्नीयमानः परमरुचिरतां चीयमानः फलौघैस्
तीव्रं तापं तनोर्नैस्तिरयतु ललितः को ऽपि बालस्तमालः॥२॥
शृंगारैकरसप्रचाररुचिरा चेतश्चमत्कारिणी
सल्लीलाललिता विलासवलिता भूयः श्रमोत्सारिणी।
यत्नाच्चित्रधरेण चारुरचिता तापावलीदारिणी
सद्यः संमदकारिणी सुकृतिनां भूयादसौ सारिणी॥३॥
रसं समर्पयत्येषा तापमुत्सारयत्यपि।
शृंगारसारिणीमेनामतः शीलयतात्सुधीः ॥ ४ ॥ ° ६ ॥

लोकोत्तरानंदमकरन्दरसालेषु रसेषु प्राथम्याद्विषयिणां प्रचुरप्रमोदप्रापकत्वाच्च शृंगारो ऽत्र निरूप्यते॥ तत्र रतिस्थायिभावको रसः शृंगारः। °

The *Sāhityadarpaṇa* is constantly quoted; while *Bhojarāja* is mentioned once, fol. 2*b*, l. 6.

It ends: एवमन्ये ऽपि शृंगाराभासाः सुधीभिरुदाहरणीया इति संक्षेपः ॥

शृंगारसारिणी नूनमपि दोषगणाविला।
सतां सदयबुद्धीनां मानसं मोदयिष्यति ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्चित्रधररचितेयं शृंगारसारिणी परिपूर्णा ॥ कृष्णजन्ममासिताष्टम्या दिने बुध इषुद्विपभूपैः कृष्णतुष्टिविधये ऽलिखनां ब्राह्मणः मितके रसपूरं १ वंशीधरप्रसादाय पतत्तामनुमोदिनी वंशीधरो ऽलिखत् ° ॥ ग्रंथसंख्या १००० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1242.

396a. Foll. 37; size 12¼ in. by 4½ in.; Devanāgarī writing of 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Kāmasamūha, verses illustrative of amatory sentiments, by *Ananta*, son of *bhishagvara Hīra mantrimaṇḍana.*

The date of the composition (? Saṃvat 1541) is expressed as follows:

संवत् पंचदशप्राप्ते चंद्रवेदप्रवत्सरे (!) ।
चैत्रशुक्ले चतुर्दश्यां तिथौ वारे च भार्गवे ॥
सर्वाणि कामशास्त्राणि विलोक्यानुक्रमैर्युतं ।
अनंतेन कृतं काव्यं मुनीनामपि कामदं ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन गुरूणामुपदेशतः ।
नागराभ्यंतरेणेदमनंतेन समुद्धृतं ॥
कामशास्त्रसुधांभोधिं मंथयित्वा रसामृतं । °

The MS. is very incorrect, and full of blunders, apparently owing to the copyist having misread an original which probably came from the Gujarat country. A note at the end, which must have been transcribed from a previous MS., reads thus: संवत् १७५६ वर्षे घेशाषवदे (i.e. *vaiśākha-badi*) १८ नेवडनगरमध्ये गोरदेवजी लखीत ।

The MS. begins with v. 6 of the introduction. [H. T. COLEBROOKE.]

1243.

2542g. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing, of about 1700 A.D.; fifteen lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana, four books (*pariccheda*) of stanzas containing various kinds of riddles and puzzles, and being at the same time descriptive of the feelings of separation from, and longing for, a lover, by the Jain *Dharmadāsa;* with a commentary by an unknown writer.

It begins:

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां
पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि
प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां
शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयंति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेः बौद्धस्य प्रवचनानि आगमवचनानि निष्पन्नौषधानि गदानां रोगाणां ॥ १ ॥

जयंति संतः सुकृतैकभाजनं
परार्थसंपादनसद्व्रतस्थिताः ।
करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनो
जयंति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

सुकृतस्य एकं भाजनं स्थानं। अत्र आविष्टलिंगं। परार्थस्य संपादनं करणं तदेव सत् प्रधानं व्रतं। तत्र स्थिताः। विदग्धस्य भावो वैदग्ध्यं। तस्य भुवः। विद्वत्ता स्थानं कवेः कवीश्वरस्य॥२॥°

It ends:

पूर्णचंद्रमुखी रम्या कामिनी निर्मलांबरा ।
करोति कस्य न स्वांतमेकांतमदनोत्तरं ॥ ७१ ॥

नामिनी स्त्री कस्य नरस्य स्वांतं चित्तं एकांतमदनोत्तरं कामविह्वलं न करोतिं। अपि च करोति। च्युतदत्ताक्षर २ पक्षे यामिनी पूर्णिमारात्रिः २ पूर्णचंद्रसमुखा १ पूर्णचंद्र एव मुखं यस्याः सा २ मलवर्जितवस्त्रा १ निर्मलः अंबरः आकाशो यस्याः सा ॥ ७१ ॥

च्युतदत्ताक्षरजातिः ॥ ८ ॥ इति धर्मदासकविकृते विदग्धमुखमंडनमहाकाव्ये चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Vidagdhamukhamaṇḍana* has been printed repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's Anthology, p. 269 seq. [GAIKAWAR.]

1244.

1574. Foll. 80 (the first of which is wanting); size 10¼ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 6–14 lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana, with *Tārācandra's* commentary, entitled *Vidvanmanoharā*.

A MS. of the commentary described in Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 294, commences:

श्रीगोकुलेशपदपद्ममधुव्रतेन
ताराभिधेन कविना शिवराजधान्यां ।
विद्वत्कुलोपकृतये क्रियते स्फुटार्था
टीका विदग्धमुखमण्डनसंज्ञकस्य ॥
विमत्सराणां विदुषां [नृणां?] टीका कृता मया ।
मुदं वितनुतां नित्यमेषा विद्वन्मनोहरा ॥

The title *Vidvanmanoharā* occurs again in the colophon of the first three chapters; whilst

at the end of the MS. the commentary is called *Vidvanmanoramā* :

ताराचन्द्रेण कविना कृता विद्वन्मनोरमा ।
टीकेयमस्यां पूर्णो ऽयं परिच्छेदश्चतुर्थकः ॥ १ ॥
कोशाननेकानवलोक्य टीका
कायस्थचूडामणिना कृतैषा ।
ताराभिधेयेन सतां कवीनाम्
आचन्द्रतारं रमतां मनस्सु ॥ २ ॥

इति टीका विद्वन्मनोरमा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1245.

2458a. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; nine lines in a page; fol. 1 supplied by a more recent hand.

Vidagdhamukhamaṇḍana, without commentary. [GAIKAWAR.]

1246.

584a. Foll. 12; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 14–16 lines in a page.

Vidagdhamukhamaṇḍana.

[H. T. COLEBROOKE.]

1247.

3084. Foll. 31; size 9½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of 1796 A.D.; eight lines in a page; European paper.

Vidagdhamukhamaṇḍana.

[J. R. BALLANTYNE.]

1248.

3090. Foll. 17 (paged 1–34); quarto; size 9 in. by 7⅜ in.; carelessly written, in Devanāgarī; twenty lines in a page; European paper.

Abhinayadarpaṇa, a treatise on the gestures and motions of the hands, as practised by dancers, for the purpose of mimic representation.

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 87*a*; 202):

पताकस्त्रिपताको ऽर्धपताकः कर्तरीमुखः ।
मयूरश्चार्धचन्द्रश्च अरालः शुकतुण्डकः ॥
मुष्टिकः शिखरश्चैव कपित्थः कटकामुखः (right) ।
सूचीमुखः पद्मकोशो बाणः सर्पशिरस्तथा ॥
मृगशीर्षः सिंहमुखो लाङ्गूलश्चालपल्लवः ।
चतुरो भ्रमरश्चैव हंसास्यो हंसपक्षकः ॥
संदंशो मुकुलश्चैव ताम्रचूडोर्णनाभकौ ।
इत्यसंयुतहस्तानामष्टाविंशतिसंख्यया ॥
नामान्युक्तानि कविभिर्भरतार्णवपारगैः ॥

चतुरो चतुर्विधः शुद्धचतुरः खण्डचतुरः सर्पचतुरः चलसर्पनिशिरः (!) ॥ अथ संयुतहस्ताः ॥

आदौ पुष्पपुटो ज्ञेयो अञ्जलिश्चतुरश्रकः ।
स्वस्तिकाभिधहस्तश्च कर्तरीस्वस्तिकः करः ॥
डोलाऽवहित्थका चैव वर्धमानस्ततः परम् ।
पताकस्वस्तिकश्चैव कर उत्तानवञ्चितः ॥
कलशाभिधहस्तश्च पक्षवञ्चित एव च ।
उत्सङ्गस्तिलको हस्तो नागबन्धश्च वैष्टवः(? l. नैषधः) ॥
इत्येते संयुता हस्ताः कविभिः षोडश स्मृताः ॥

अथ नृत्तहस्ता उच्यन्ते ।

उद्वृत्ताख्यस्तलमुखो विप्रकीर्णस्ततः परम् ।
गजदन्ताविद्धवक्त्रौ सूचीविद्धकरस्तथा ॥
रेचिताख्यः करः प्रोक्ता (!) अर्धरेचित एव च ।
पल्लवश्च नितम्बश्च केशबन्धस्तथा लता ॥
करहस्तो दण्डपक्ष ऊर्ध्वमण्डलिसंज्ञिकः ।
पार्श्वमण्डलिहस्तश्च पुरोमण्डलिनामकः ॥
नलिनी पद्मकश्चैव कपोतो मकरस्तथा ।
ज्ञानहस्तो ऽथ विज्ञेयो वरदाभयहस्तकः ॥
मुद्राहस्तस्त्रयोविंशन्नृत्तहस्ताः प्रकीर्तिताः ॥

पताकहस्तलक्षणमुच्यते । °; p. 3, त्रिपताकहस्तलक्षणम् ° etc. [A. BURNELL.]

1249.

3028. Foll. 65; thin paper; folio; size 13½ in. by 8½ in.; recently written, in half-column, in the Telugu character; 20–22 lines in a page.

Abhinayadarpaṇa, with a brief Telugu explanation.

The comment begins: पताकः पताकहस्तमुनु । °

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 60.

[A. BURNELL.]

VI. Religious and Civil Law (Dharma).

A. Original Institutes of Law.

1250.

723k. Foll. 18; size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Gautamīya-Dharmaśāstra, in twenty-nine adhyāyas.

Edited, for the Sanskrit Text Society, by Prof. A. F. Stenzler (1876).

Translated by Prof. G. Bühler, Sacred Books of the East, vol. ii. (1879).

[H. T. Colebrooke.]

1251.

2489c. Foll. 21; size 11 in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work, in twenty-eight adhyāyas; the 20th chapter of the preceding MS., not commented upon by *Haradatta,* being omitted, as it also is in the above-mentioned edition and translation. [Gaikawar.]

1252.

1787. Foll. 101; size 17 in. by 11 in.; folio; large, clear Devanāgarī writing; 22–24 lines in a page.

Gautamīya-Dharmaśāstra, with *Haradatta-miśra's* commentary, called *Mitāksharā.*

The commentary begins:

मुक्तांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशांतये ॥ १ ॥
निश्चित्य सर्वशास्त्राणि मूलं गौतमनिर्मितं ।
क्रियते हरदत्तेन तस्य वृत्तिर्मिताक्षरा ॥ २ ॥

वेदो धर्ममूलं । कर्मजन्यो ऽभ्युदयो नि[:]श्रेयसहेतुः । °

Colophon: इति गौतमीये [धर्मशास्त्रे some chapters] वृत्तौ हरदत्तविरचितायां मिताक्षरायां अष्टाविंशो ऽध्यायः ॥ सम्वत् १८६२ शाके १७२७ ॥

[?]

1253.

913b. Foll. 20; size $13\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vāsishṭha-Dharmaśāstra, in 21 adhyāyas.

It begins: अथातः पुरुषनिःश्रेयसार्थं धर्मजिज्ञासा । °

Printed in the Calcutta Dharmaśāstrasaṃgraha II., pp. 456–496. A critical edition has been published by A. A. Führer, Bombay, 1883; an English translation by G. Bühler, Sacred Books of the East, XIV. (1882).

For a *Vasishṭha-smṛiti* see further on, no. 1339. [H. T. Colebrooke.]

1254.

3247e. Foll. 9*a*–14*b*; size 10 in. by $7\frac{1}{2}$ in.; 4to.; Telugu character; 21–24 lines in a page.

The same work. Adhyāyas I.–VI.

Colophon: इति श्रीवसिष्ठे धर्मप्रसंगो नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥

[Mack. Coll.]

1255.

3248e. Foll. 11*b*–18*b*; size $9\frac{1}{2}$ in. by $7\frac{3}{4}$ in.; 4to.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same work. [Mack. Coll.]

1256.

3249e. Foll. 10*a*–16*a*; size 10 in. by $7\frac{3}{4}$ in.; 4to.; Telugu character; twenty-one lines in a page.

The same work.

The last three MSS. were probably derived from the same original. [Mack. Coll.]

1257.

2337. Foll. 257; size 10 in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra.

Numerous editions of this work have been published in India; as also in Europe those of G. C. Haughton, with an English translation (1825), and of L. Deslongchamps, with a French translation (1830–33). English translations have further been published by A. Burnell (1884), and G. Bühler (1886).

Kullūka Bhaṭṭa's commentary has also been printed repeatedly in India. An edition of the text, with the commentaries of *Medhātithi, Sarvajña-Nārāyaṇa, Kullūka, Rāghavānanda, Nandana, Rāmacandra* and *Govindarāja,* has been brought out by Viśvanāth Nārāyan Mandlik (1886); and Prof. Jolly, in the Bibliotheca Indica, is publishing a series of extracts from six commentaries. [GAIKAWAR.]

1258.

1786a. Foll. 158; size 14½ in. by 9½ in.; clearly written, in Devanāgarī, on European paper; 9–13 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, transcribed, according to a note of Colebrooke's on the fly-leaf, from a very correct copy.

The first page also contains an interlineary Latin translation, by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1259.

3235. Foll. 182; size 8½ in. by 7 in.; 4to.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; on European paper; fifteen lines in a page.

The same work, written out in half-śloka lines, with occasional English pencil notes.

[SIR. C. WILKINS.]

1260, 1261.

1551, 1552. Foll. 270 and 220 resp.; size 11½ in. by 6½ in.; well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with the commentary (*Manubhāshya*) of *Bhaṭṭa Medhātithi,* son of *Bhaṭṭa Vīrasvāmin.*

Vol. I. contains adhyāyas 1–5; vol. II. adhyāyas 6–12; each adhyāya having a separate pagination.

The 8th adhyāya is incomplete, the MS. breaking off in the middle of the comment on *śl.* 194 (as प्रकारोपसंहारो ऽनेन क्रियते । प्रीत्या उप).

Dated, at the end of adhyāyas 9 and 12, Saṃvat 1648 (A.D. 1591).

[H. T. COLEBROOKE.]

1262, 1263.

934, 935. Foll. 330 and 272 resp.; size 12½ in. by 4½ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by different modern hands; 10–12 lines in a page.

The same work.

Each volume contains six adhyāyas, paged separately. Vol. II., foll. 258–272 contain a *sūcīpattra.*

The title-page has the following note, in Colebrooke's handwriting: 'This copy is evidently taken from the same copy at Benares, which was transcribed for Sir Wm. Jones.'

[H. T. COLEBROOKE.]

1264–1267.

1407–1410. Foll. 253, 190, 186, and 55 resp.; size 12½ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a page.

The same work. Books 1–11, paged separately.

Vol. I. contains Books 1–3; II., 4–7; III., 8, 10 and 11; IV., 9.

The first three volumes were copied in Saṃvat 1845-6 (A.D. 1789-90), the fourth in Saṃvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. COLEBROOKE.]

1268.

1170. Foll. 236; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine (sometimes 10–13) lines in a page.

The same work. Books 7, 8, 10–12.

The seventh book is dated Saṃvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. COLEBROOKE.]

1269.

2155. Foll. 67; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different, modern hands; ten or nine lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary (*Manuṭīkā*) by *Govindarāja*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*. Rather incorrect.

Adhyāyas I. and II.; of foll. 21 and 46 resp.

It begins: मानवधर्मशास्त्रस्य गोविंदराजसंज्ञकं भाष्यं ॥

संसाराध्वगतागतक्लमतृपः पीयूषमीशं शनै-
र्ध्यात्वानर्गलसंप्रदायगुरुतः प्राप्ते मनोः शासने ।
दृष्ट्वा ग्रंथकृदाशयाननुसृतिं व्याख्यांतराणामिमां
टीकां शास्त्रकृदाशयानुसरणीं गोविंदराजो व्यधात् ॥१॥

इह भृगुशिष्यः कश्चिदविच्छिन्नविधिपारंपर्यात् स्मृत्यर्थप्रबंधमिदमाह । स्वयंभुवे °

Colophon: इति श्रीभट्टमाधवात्मजगोविंदराजविरचितायां मनुटीकायां मन्वनुसरण्यां ब्रह्मचर्याश्रमविधानं नाम द्वितीयोध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

1270.

236. Foll. 336 (and two *śuddhipattras*, inserted after foll. 179 and 205); size 12½ in. by 5¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands; 8–16 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary, entitled *Manvarthamuktāvalī* (or *Manumuktāvali*), by *Kullūka Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Divākara*.

Colophon: इति श्रीवारेंद्रनंद[ना]वासीयभट्टदिवाकरात्मजभट्टश्रीकुल्लूकविरचितायां मन्वर्थमुक्तावल्यां मनुवृत्तौ द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ संवत् १८५१ श्रावणवदि अमावस्यावार सनिवारे लख्यम्पदेसवालाकासिमध्ये ॥

At the end of the third chapter *Kullūka's* native place is likewise spelt *Vārendrananda* (with *na* suppl. in the margin); but at the end of the seventh chapter, it is spelt *Vārendranandanā*. In V. N. Mandlik's edition the name is spelt *Vārendrinandanā;* in the Calcutta edition *Vārendranandana*. According to the *Śabdakalpadruma* and *Vācaspatya*, *Vārendrī* is the modern *Rājśāhī* in Bengal.

At the end, twenty leaves containing a list of contents have been added.

[H. T. COLEBROOKE.]

1271.

2167. Foll. 39; size 13½ in. by 4 in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler, 1849; and, with an English translation by V. N. Mandlik, Bombay 1880.

[F. BUCHANAN.]

1272.

2823. Foll. 71; size 9 in. by 7½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The same work. Written in half-śloka lines, as if for press. [SIR C. WILKINS.]

1273.

1786b. Foll. 78; size 14½ in. by 9½ in. clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Another copy of the same work. Transcribed, according to a note in Colebrooke's handwriting, from an incorrect MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1274.

2047b. Foll. 57; size 11 in. by 5¼ in.; well written, in Devanāgarī, by three different modern hands; nine or ten lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra. Rather incorrect. [GAIKAWAR.]

1275.

2035. Foll. 421; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgarī writing; 10–18 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with the commentary, called *Mitāksharā* (or *Ṛijumitāksharā*), by *Vijñāneśvara*, son of *Padmanābha Bhaṭṭa*.

The three books are paged separately; the *ācāra* consisting of 86, the *vyavahāra* of 153, the *prāyaścitta* of 182 leaves.

There are several Indian editions of this important work which marks the beginning of a new era in Indian jurisprudence (probably c. 1100 A.D.). The section on the Law of Inheritance was translated by Colebrooke in 1810. [GAIKAWAR.]

1276; 1277.

2059, 2060. Foll. 229 each; size 11½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8–14 lines in a page.

Yājñavalkīya-Dharmaśāstra, with the *Mitāksharā*.

The *ācara* on 100, the *vyavahāra* on 165, the *prāyaścitta* on 196 leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

1278.

2170. Foll. 270; size 12½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1778 A.D.; fourteen or fifteen lines in a page.

The same works; on 57, 84 and 138 leaves respectively. [W. HASTINGS.]

1279.

1079. Foll. 350; size 13 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The sections on *ācāra* (foll. 123) and *prāyaścitta* (foll. 227) of the same works.

Transcribed, in 1808 A.D., by the Kāshmirian Paṇḍit Nānak Chanda.

At the end a *sūcīpattra* on four leaves has been added. [H. T. COLEBROOKE.]

1280.

1105. Foll. 191; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of 1795 A.D.; 8–10 lines in a page.

The *vyavahāra* section of the same works.

At the end there is a *sūcīpattra* of three leaves; and an English list of contents on the fly-leaf, in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1281.

868b. Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about 1500 A.D.; thirteen lines in a page.

The first leaf of a MS. of the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1282.

845. Foll. 414; size 12¾ in. by 4¾ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Lakshmīvyākhyāna, also called *Bālambhaṭṭaṭīkā*, a commentary on the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*; by *Lakshmīdevī Pāyaguṇḍe* (the wife of *Bālakṛishṇa Vaidyanātha*, son of *Mahādeva*), who also wrote under the name of (? her son) *Bālambhaṭṭa*.

It begins: पूर्वत्राते दुष्टदंडस्य शिष्टरक्षणस्य विधातादन्वयव्यतिरेकाभ्यां पालनाधिकारिणाहरहर्व्यवहारदर्शनं कर्तव्यमित्युक्तं ०

Colophon: इति श्रीमन्मिताक्षराव्याख्याने महादेवभट्टात्मजोमांगजवैद्यनाथाख्यांगिभूतनाल(वाल B)कृष्णाजननिपायगुंडोपाख्यश्रीलक्ष्मीदेवीविरचिते लक्ष्म्यभिधे व्यवहारप्रकरणं संवत् १८६५ ॥

Cf. Hall, Index of Bibliography, p. 175; West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 17; J. Jolly, Tagore Lectures, p. 15.

For another MS. (which seems to have been derived from the same source as the present one) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 632.

For an older commentary on the *Mitākshara*, the *Subodhinī* by *Viśveśvara*, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 633, 634; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1283.

1104. Foll. 257; size 12¾ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by three different, modern hands; 10–12 lines in a page.

The same work (B).

Three leaves inserted at the end contain a *sūcīpattra* of chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

1284, 1285.

3021, 3022. Foll. 266 and 326 resp.; size 12½ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī, by different hands, at the beginning of the present century; 11–13 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary —the *Yājñavalkīyadharmaśāstranibandha*—by *Aparāditya* (or *Aparārka*) *Deva*.

According to Prof. Bühler (Report on Kāśmīr, p. 52; West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 18) *Aparāditya* belonged to the *Koṅkaṇa* branch of the princely house of the *Śilāras*, or *Śilāhāras*, residing at Purī, and reigned and wrote between 1140 and 1186 A.D. His formerly assumed descent from *Jīmūtavāhana* (the author of the *Dāyabhāga* etc.) is now very doubtful; see no. 1496.

The commentary begins:

संसिद्ध्यैमिलत्सुरासुरनमन्मौलिस्थितप्रोल्लसत्
सद्रत्नप्रभवप्रकृष्टविविधप्रेंखन्मयूखोज्ज्वलं ।
श्रेयोविघ्नमहामयप्रशमने दिव्यं यदेकौषधं
भूयाद्वो द्विरदाननांघ्रिकमलद्वंद्वं तदिष्टाप्तये ॥
विश्वानुभूतिसंभूतिस्थितिसंहृतिमुक्तयः ।
प्रभवंति यतस्तस्मै परस्मै ब्रह्मणे नमः ॥
यो विश्वसर्गपरिपालनसंहृतीहे (!)
ब्रह्मा हरिस्त्रिनयनश्च भवत्यमेयः ।
संशुद्धबोधमभयं सुखसत्स्वभावम्
आत्मानमद्वयमनंतमुपास्महे तं ॥
विश्वात्मनः शुक्लयजूंषि भानोर्
अवाप यो योगिगणाग्रगण्यः ।
तं याज्ञवल्क्यंमुनिवृंदवंद्यं
नमामि तत्कीर्तितधर्मबुद्ध्यै ॥
भक्त्या यस्य सविस्मयः स्मररिपुर्मत्या च वाचस्पतिर्
विक्रांत्या द्विषतां गणः शुचितया भास्वान्क्षमित्वेन भूः ।
जीमूतान्वयभूषणं सविलेपे(? सविनयं) योगीश्वरोदीरिते
शास्त्रे वाक्यनयानुगां वितनुते वाचं सतां संमताम् ॥

धर्मसंहितामारभमाणस्तस्याः पौरुषत्वे सामान्याज्जायमानाप्रामाण्यशंकां महाजनस्य तदध्ययनधारणादिविषये परिपंथिनीमपनेतुमाह योगी संयमवान् ०

Vol. I. contains the 1st adhyāya (इति ० राजनीतिप्रकरणं) and a *sūcīpattra* (foll. 263*b*–266); Vol. II., the 2nd and 3rd adhyāyas.

The *Vyavahāra* (foll. 1–136 and one leaf of index) begins: प्रथमाध्याये नानावर्णानां नानाविधा धर्मा उक्ताः । तत्र राजधर्मेषु वक्ष्यमाणं व्यवहारदर्शनोपदेशमाश्रित्य व्यवहारान्स्वयं पश्येत् सभ्यैः परिवृतो ऽन्वहमित्यत्र धर्मो विहितः । This portion is dated Saṃvat 1859.

The *Prāyaścitta* (foll. 199, numbered separately) begins: पूर्वेणाध्यायद्वयेन वर्णानामाश्रमिणोश्च ब्रह्मचारिगृहस्थयोर्धर्मा उक्ताः । संप्रति गृहस्थस्य स्वेषु धर्मेषु येन

निमित्तेनानधिकारस्तस्मिंश्च सति येषु धर्मेष्वधिकारस्तदुभयपरिच्छेदार्थमध्यायांतरमारभ्यते । °

Colophon: इति श्रीविद्याधरवंशप्रभवश्रीशिलाहारनरेंद्र-[जीमूतवाहनान्वयप्रसूत Adhy. I. II.]-श्रीमदपरादित्यदेवविरचितयाज्ञवल्कीयधर्मशास्त्रनिबंधे तृतीयो ऽध्यायो समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 260; Cat. of MSS. of the Mahār. of Bikāner, p. 506.

[H. T. COLEBROOKE.]

1286.

1175B. Foll. 34; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengalī character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

The *Dāyabhāgaprakaraṇa,* or section on the law of inheritance, of the same work.

It begins: अथेदानीं विभागाख्यं व्यवहारपदमारभते । विभागं चेत् ° [H. T. COLEBROOKE.]

1287.

1278a. Foll. 86; size 13 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

Dīpakalikā, a succinct commentary on *Yājñavalkya's* Code, by *Śūlapāṇi.*

It begins:

अशेषकलुषध्वंसि नत्वा कृष्णपदांबुजं ।
याज्ञवल्क्यस्मृतेष्टीकां शूलपाणिः समातनोत् ॥
अज्ञानतिमिरग्रस्तशास्त्रार्थप्रतिपत्तये ।
कृतेयं दीपकलिका कलिकालमलापहा ॥

योगीश्वरमित्यादि । योगिनां सनकादीनामीश्वरमाराध्यं याज्ञवल्क्यनामानमृषिं संपूज्य °

Adhyāya II. begins fol. 31: व्यवहारानित्यादि । ऋणादानादिनानाविवादपदविषयः संशयो ह्रियते ऽनेनेति व्यवहारः । तथा च कात्यायनः । वि नानार्थे ऽव संदेहे हरणं हार उच्यते । नानासंदेहहरणाद् व्यवहार इति स्मृतः ॥

Adhyāya III. begins fol. 57: ऊनेत्यादि । असंपूर्णद्विवर्षं बालमकृतचूडं मृतं माल्यादिभिरलंकृत्य ग्रामाद्बहिः शुचौ भूमौ निखाय स्थापयेत् ॥ °

It ends: इति साहुडिया[ल]महोपाध्यायश्रीशूलपाणिविरचितायां याज्ञवल्क्यटीकायां तृतीयो ऽध्यायः ॥ ° । शकाब्दाः १७११ ॥

Acc. to Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, the author was a judge at the court of *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, in the early part of the 12th century; but he was probably considerably later; cf. Jolly, Tajore Lect., p. 14. For a chapter (*Prāyaścittaviveka*) of the author's *Smṛitiviveka* see further on, no. 1726.

[H. T. COLEBROOKE.]

1288.

1176. Foll. 348; size 13¼ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary by *Mitramiśra,* son of *Paraśurāma Miśra,* and grandson of *Haṃsa Paṇḍita.*

The commentary was written by order of king *Vīrasiṃha Deva* (of Kāśī, the son of *Madhukara Shah,* of the *Bundelā* family), and forms part of a series of legal works by this author, bearing the title of *Vīramitrodaya* (see further on, nos. 1407–10).

According to Prof. Bühler (West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 22) this *Vīrasiṃha* is identical with the well-known *Bīrsinh Deo* of Orchā, who murdered *Abul Fazl,* the minister of Akbar, and author of the *Āyīn-i-Akbarī;* whence the *Vīramitrodaya* would have been written in the first half of the seventeenth century.

The commentary begins (slightly corrected from the beginnings of the other chapters):

निःसाम्यं स्वस्य शंसन्निव विदधदिव द्वैतवार्तामिहार्ताम्
अद्वैते शीलयिष्यन्निव च निजपदं शीलताद्वैतभावः ।
अव्यात्स्वां शुद्धसत्वांकुर इव विशदो विश्वभृत्क्रोडभर्तुर्
दंष्ट्रेवोच्चैरनाशी हरमुकुटशशीवैकदंतस्य दंतः ॥ १ ॥ ° ॥

अरिकुलकरिकुंभकूटपाटी
शिखरितटीमिव यां प्रभापटीयान् ।
अधिवसति महींदुवीरसिंहो
मधुकरसाहिमहीशसिंधुजन्मा ॥ २ ॥ ० ॥
मगोला भूगोलाद्बहिरभियियासंति भवितुं
पठानाः पाठीना इव जलविलीनाधिपमधुः ।
मघोमोचारंभे(भो MSS.) ऽपसरति बुंदेलाकुलपतौ
रणार्थं दुर्वारे रणति रणसारे रणभुवि ॥ ७ ॥
विभाणो बुधमित्रतां कविगुरू राजा धरानंदनः
शोभाभिर्विलसत्तमो दिवि लसत्केतुश्च भास्वत्सुतः ।
इत्थं जन्यजनुर्नवग्रहतनुः किंत्वस्ति तुंगः सदा
सोद्रेकः किल वीरसिंहधरणीधौरेयचूडामणिः ॥ ८ ॥ ० ॥
आरोहो गीर्लतायाः सदुपकृतिपदं धर्मभूमीरुहाणाम्
उद्यानं शुद्धकीर्तेरुपचयभवनं श्रीमृगीवागुरैव ।
आकारो विप्रताया निधिरपि महसः सर्वविद्यानवद्यो
यद्वारि द्योतते श्रीद्युमणिरिव मह्यन्मित्रमिश्रः ॥ १४ ॥
क्ष्माचक्रं चारु चक्रे समुचितनयतो रक्षितुं भूमिदेवान्
देवांश्च प्राप्तसेवान्विमलमपि यशो वीरसिंहो नरेंद्रः ।
विज्ञं मत्वाप्यसारं वितरदविरतं याज्ञवल्क्योक्तिमुक्ता
वारं स्मृत्यर्थसारं रचयितुमथ स प्रादिशन्मित्रमिश्रं ॥ १५ ॥
उत्तंसस्तीरभुक्तेरखिलबुधगुरुः श्रीसदानंदधीमान्
श्रीभाजो मित्रमिश्राज्जगदुपकृतये विभ्रदादेशदीपं ।
ज्ञानानां दैन्यदोषापहमकलिमयं याज्ञवल्क्योक्तिकोशाद्
दृष्ट्वा स्मृत्यर्थसारं समचिनुत यशोधर्मलक्ष्मीविहारं ॥ १६ ॥
इह भगवता महर्षिणा याज्ञवल्क्येन लोकहिताय प्रणीतं धर्मशास्त्रं तच्छिष्यप्रवरो मानवं भृगुरिव प्रश्नोत्तरप्रबंधेन संक्षिप्य वक्तुं प्रस्तौति । योगीश्वरं ०

Adhyāya I. (*rājadharmaprakaraṇa*) occupies 171; II. (*prakīrṇaprakaraṇa*), 103; III., 74 leaves; each being paged separately.

Colophon: इति श्रीसकलसामंतचक्रचूडामणिमरीचिमंजरीनीराजितचरणकमलश्रीमन्महाराजाधिराजमधुकरसाहिसूनुश्रीमन्महाराजाधिराजचतुरु[दधिवलयवसुंधरा]हृदयपुंडरीकविकासदिनकरश्रीवीरसिंहदेवोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मजश्रीपरशुराममिश्रसूरिसूनुसकलविद्यापारावारपारीणधुरीणश्रीमन्मि[त्रमि]श्रकृते श्रीवीर(सिंह not in adhy. 1 and 2)मित्रोदयाख्याने श्रीयाज्ञवल्क्यव्याख्याने प्रायश्चित्तप्रकरणं नाम तृतीयोध्यायः ॥ संवत् १८६७ ॥ Two leaves appended at the end contain an index to the third adhyāya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1289

2193. Foll. 135; size $11\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; Fairly written, in Devanāgarī, about the end of the 17th century; eleven lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara-Dharmaśāstra, complete in twelve *adhyāyas.* The work is said to contain 3300 *ślokas;* but there seem to be only 2980 in these copies.

The work begins (cf. Calc. Dh., II., pp. 53-309; Weber, Cat. Berl., II., no. 1756):

व्यक्ताव्यक्ताय देवाय वेधसे ऽनन्ततेजसे ।
नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि धर्मान् पाराशरोदितान्* ॥ १ ॥
अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।
व्यासमेकाग्रमासीनं द्विजाः पृच्छन्ति धार्मिकाः ॥ २ ॥
मनुष्याणां हितं धर्मं वर्तमाने कलौ युगे ।
वर्णानामाश्रमाणां च किंचित्साधारणं वद ॥ ३ ॥
युगेषु त्रिषु ये प्रोक्ता धर्मा मन्वादिभिर्मुने ।
शक्यन्ते नैव ते कर्तुं वर्णैराश्रमवासिभिः ॥ ४ ॥
स पृष्टो मुनिभिर्व्यासो बहुभिः परिवेष्टितः ।
प्रष्टुं जगाम पितरं धर्मान् पाराशरं ततः ॥ ५ ॥
सर्वेषामाश्रमाणां च वरे बदरिकाश्रमे ।
संविवेशाश्रमे तस्मिन् योगीव वेधसस्तनुम् ॥ ६ ॥
नानापुष्पलताकीर्णे फलैः पुष्पैरलंकृते ।
नदीप्रस्रवणानेकैः पुण्यतीर्थोपशोभिते ॥ ७ ॥
मृगपक्षिभिराकीर्णे देवतायतनावृते ।
यक्षगन्धर्वसिद्धानां नृत्यगीतसमाकुले ॥ ८ ॥
तस्मिन्नृषिसभामध्ये शक्तिपुत्रः पराशरः ।
सुखासीनो महातेजा मुनिमुख्यगणावृतः ॥ ९ ॥
कृताञ्जलिपुटो भूत्वा व्यासस्तु मुनिभिः सह ।
प्रदक्षिणाभिवाद्यैश्च मुनिभिः परिपूजितः ॥ १० ॥
ततः संतुष्टमनसा पराशरमहामुनिः ।
व्यासस्य स्वागतं ब्रूयादासीनो मुनिपुंगवः ॥ ११ ॥
वत्साद्य स्वागतं ते ऽस्तु महर्षीणां समन्ततः ।
कुशलं कुशलेत्युक्त्वा व्यासः पृच्छत्यतः परम् ॥ १२ ॥
यदि जानासि मां भक्तुं स्नेहो ऽस्ति यदि वा मयि ।
धर्मं ब्रूहय मे तात अनुग्राह्यो ऽस्म्यहं यदि ॥ १३ ॥

* This MS. writes पारासर, परासर throughout.

श्रुतास्ते मानवा धर्मा गार्गीया गौतमास्तथा ।
वासिष्ठाः काश्यपाश्चैव तथा गोपालकस्य च ॥ १४ ॥
अत्रेर्विष्णोश्च सांवर्ता दाक्षाश्चाङ्गिरसास्तथा ।
शातातपाश्च हारीता याज्ञवल्क्यकृतास्तथा ॥ १५ ॥
आपस्तम्बकृता धर्माः शङ्खस्य लिखितस्य च ।
कात्यायनकृताश्चैव प्रचेतोगदितास्तथा ॥ १६ ॥
श्रुतिरात्मोद्भवा तात श्रुत्यर्थो मानवास्तथा ।
मन्वर्थः सर्वधर्माणां कृतादित्रियुगेषु च ॥ १७ ॥
धर्मं नु त्रियुगाचारं न शक्यं हि कलौ युगे ।
वर्णानामाश्रमाणां च किंचित्साधारणं वद ॥ १८ ॥
व्यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यः पराशरः ।
सुखासीनो महातेजा इदं वचनमब्रवीत् ॥ १९ ॥
क्रियन्ते नैव वेदाश्च न चापि प्रभवन्ति ते ।
न कश्चिद्वेदकर्तास्ति वेदकर्ता चतुर्मुखः ॥ २० ॥
तथा स्मरन्ति ते धर्मं कल्पे कल्पान्तरान्तरे ।
अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरे परे ॥ २१ ॥
अन्ये कलियुगे नृणां युगह्रासानुरूपतः ।
तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुत्तमम् ॥ २२ ॥
द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेकं कलौ युगे ।
कृते तु मानवा धर्मास्त्रेतायां गौतमस्य च ॥ २३ ॥
द्वापरे शाङ्खलिखिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ।
त्यजेद्देशं कृतयुगे त्रेतायां ग्राममुत्सृजेत् ॥ २४ ॥
द्वापरे कुलमेकं तु कर्तारं च कलौ युगे ।
कृते तु लिप्यते देशस्त्रेतायां ग्राम एव च ॥ २५ ॥ ०
पराशरश्च यत्प्राह शास्त्रं पुत्रस्य वत्सलम् ।
अथ तत्संप्रवक्ष्यामि द्विजकर्मादिकं द्विजाः ॥ ४८ ॥
षट्कर्म वर्णधर्माश्च प्रशंसा गोवृषस्य च ।
अदोह्यवाह्यौ यौ तौ तु सीरं सीरप्रयोगिणां ॥ ४९ ॥
अमावास्यानिमित्तानि ततश्च पशुपालनम् ।
अन्नतोयप्रशंसा च वाह्या वाह्या वसुंधरा ॥ ५० ॥ ०
प्रोक्तवान् व्यासमुख्यानां शेषं मुनिविभावितम् ।
नियुक्तः सुव्रतः शेषख्यापनाय द्विजन्मनाम् ॥ ६१ ॥
पराशरो व्यासवचो ऽवगम्य
यदाह शास्त्रं चतुराश्रमार्थम् ।
युगानुरूपं च समस्तवर्ण-
हिताय वक्ष्यत्यथ सुव्रतस्तत् ॥ ६२ ॥
शक्तिसूनोरनुज्ञातः सुतपाः सुव्रतस्त्विदम् ।
चतुर्णामाश्रमाणां च हितं शास्त्रमथाब्रवीत् ॥ ६३ ॥

इति वृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे व्यासप्रश्ने सुव्रतप्रोक्तसंहितायां शास्त्रसंग्रहो देशकथनं नाम प्रथमो ऽध्यायः ॥ fol. 4.

पराशरमतं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ।
विहितं ब्राह्मणार्थाय धर्मसंस्थापनाय च ॥ १ ॥
चतुर्णामपि वर्णानामाचारो धर्मपालनम् ।
आचारहीनदेहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः ॥ २ ॥
षट्कर्माभिरतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ।
हुतशेषं तु भुञ्जानो ब्राह्मणो नावसीदति ॥ ३ ॥ ०
उद्देशतो मया प्रोक्तः स्नानस्य परमो विधिः ।
द्विजन्मनां हितार्थं च जपस्यास्य परो विधिः ॥ २२३ ॥

इति वृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां षट्कर्मणि स्नानविधिः ॥ fol. 14.

Follow *praṇavasvarūpakathanam*, 33 *ślokas*, fol. 25*b* ; *japavidhi*, 109 *ślokas*, fol. 20*b* ; *devapūjāvidhi*, 44 *ślokas*, fol. 22*b* ; *vaiśvadevavidhi*, 38 *ślokas*, fol. 24*b*; *atithipūjā*, 28 *ślokas*, fol. 25: (*varṇadharmāḥ*), 14 *ślokas* ;

इति ० द्वितीयो ऽध्यायः ॥ fol. 26.

अतः परं गृहस्थस्य धर्माचारं कलौ युगे ।
धर्मं साधारणं साक्षाच्चातुर्वर्ण्यक्रमागतम् ॥ १ ॥
युष्माकं संप्रवक्ष्यामि पाराशरमुखाच्छ्रुतम् ।
षट्कर्मसहितो विप्रः कृषिवृत्तिं समाश्रयेत् ॥ २ ॥ ०

Iti - - - *gomatimā*, 43 *ślokas*, fol. 27*b*; *vrishabhapraśaṃsā*, 26 *ślokas*, fol. 28*b*; 136 *ślokas*; इति ० कृषिकर्मसीताधर्मो यज्ञोपधर्मो नाम तृतीयो ऽध्यायः ॥ fol. 34*b*.

स्वयं च वाहितैः क्षेत्रैः धान्यैश्च स्वयमर्जितैः ।
कुर्याद्विवाहयागादि पञ्चयज्ञांश्च नित्यशः ॥ १ ॥
अष्टौ विवाहा नारीणां संस्कारार्थं प्रकीर्तिताः ।
ब्राह्मादिकान् क्रमेणैतान् संप्रवक्ष्याम्यतः पृथक् ॥ २ ॥
[371 *ślokas*.

इति ० चतुर्थो ऽध्यायः ॥ fol. 51.

श्राद्धं वृद्धावचन्द्रे भच्छायाग्रहणसंक्रमे ।
व्यतीपातविषुकृष्णपक्षे पात्रार्थलब्धिषु ॥ १ ॥
[392 *ślokas*.

इति ० श्राद्धाधिकारे पञ्चमो ऽध्यायः ॥ fol. 69.

अथातः संप्रवक्ष्यामि शुद्धिं पाराशरोदिताम् ।
सूतके ऽप्यथवाशौचे यथावत्तां निबोधत ॥ १ ॥ ०
[334 *ślokas*.

इति ० प्रायश्चित्तनिर्णयो नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥ fol. 83*b*.

व्रतान्यथ प्रवक्ष्यामि ह्यैन्दवादिक्रमेण तु ।
पापक्षयकृतैर्यैः स्याद्धर्मार्थे तु महोदयः ॥ १ ॥
चन्द्रवृद्ध्या चरेद् ग्रासाञ्छुक्ले कृष्णे क्षयं नयेत् ।
चन्द्रक्षये न भोक्तव्यं यवमध्यं शशिव्रतम् ॥ २ ॥

[42 *ślokas*.

इति ० ऐन्दवादिव्रतनिर्णयो नाम सप्तमो ऽध्यायः ॥ fol. 85*b*.

दानानि विधिना सार्धं जगौ यानि पराशरः ।
व्यासस्य तानि वक्ष्यामि श्रूयतां द्विजसत्तमाः ॥ १ ॥
दानेन प्राप्यते स्वर्गे सुखं दानेन लभ्यते ।
इहामुत्र च दानेन पूज्यो भवति मानवः ॥ २ ॥ ०

[382 *ślokas*.

इति ० दानधर्मेष्टापूर्तनिर्णयो नामाष्टमो ऽध्यायः ॥ fol. 102*b*.

त्रिभिः श्लोकसहस्रैस्तु त्रिभिर्वृत्तशतैरपि ।
पराशरमुखाच्छ्रुत्वा शास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १ ॥*
शान्तीनामथ सर्वेषां ग्रहशान्तिः परा स्मृता ।
ग्रहेभ्यो ऽपि गणेशस्तु तस्य शान्तिरथोच्यते ॥ २ ॥ ०

इति विनायकशान्तिः after *śloka* 34; ग्रहशान्तिः 85; अद्भुतशान्तिः 107; रुद्रपूजाविधिः 152;—रुद्रशान्तिः 45 *ślokas*; तडागादिप्रतिष्ठा 36 *ślokas*; लक्षहोमविधिः 22 *ślokas*; कोटिहोमविधिः 34 *ślokas*; पुत्रार्थपुरुषसूक्तविधानं 26 *ślokas*.

इति ० शान्तिविधाननिर्णयो नाम नवमो ऽध्यायः ॥ fol. 118.

अथातो नृपतेर्धर्मं वक्ष्यामि हितकाम्यया ।
पराशराच्छ्रुतं विप्रा वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ १ ॥
भूभृद्भूमौ परो देवः पूज्यो ऽसौ परदेववत् ।
संविधाता हि सर्वस्य रक्षिता शासिता च सः ॥ २ ॥ ०

इति राजधर्मः 95 *ślokas*; वानप्रस्थधर्मः 50 *ślokas*; 30 more *ślokas*, after which इति ० ब्रह्मचारिगृहस्थवानप्रस्थयतिप्रभृत्याश्रमचतुष्टयभेदो नाम दशमो ऽध्यायः ॥ fol. 126.

मुमुक्षवो ऽपि रज्यन्ते देहाद्देहादितो यथा ।
शरीरज्ञास्तथा प्राहुः परब्रह्मलयंगमाः ॥ १ ॥
स्ववाग्वम्यसुधात्रीभिरारब्धमाशुनानि (? ० शुचीनि) च ।
तन्मुख्यगुणसंयुक्तं तत्पञ्चाक्षालयं त्यजेत् ॥ २ ॥

[82 *ślokas*.

इति ० आश्रमविवेचनं नाम एकादशो ऽध्यायः ॥ fol. 130.

तज्ज्ञानं निर्मलं शुद्धं ध्यातव्यं हृत्सरोरुहे ।
तज्ज्ञेयं तद्वरेण्यं च बीजं मुक्तेस्तदुच्यते ॥ १ ॥

संचिन्त्य व्याहृतीः सप्त प्रणवाद्यास्तदन्तिकाः ।
सम्यगुक्तमिदं ध्यात्वा परब्रह्मणि योजयेत् ॥ २ ॥

इति प्रणवध्यानविधिः 28 *ślokas*; then follow 102 more *ślokas*:

य इदं शृणुयाद्वापि श्रावयेत्पठयेदपि ।
स प्रध्वस्ततमस्तोमो ब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ १०० ॥
त्रिभिः श्लोकसहस्रैस्तु त्रिभिर्वृत्तशतैरपि ।
पराशरोदितं धर्मशास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १०१ ॥
नमो ऽस्तु याज्ञवल्क्याय मनवे विष्णवे नमः ।
गौतमाय वसिष्ठाय नमः पाराशराय च ॥ १०२ ॥†

इति श्रीबृहत्पाराशरे धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां योगोपदेशो नाम द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

1290.

1672. Foll. 205; size 9 in. by 3½ in.; written indifferently, in Devanāgarī, by two or three different hands, in Saṃvat 1654 (1597 A.D.); eight lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara. [H. T. COLEBROOKE.]

1291.

2335. Foll. 139; size 11¾ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1292.

2467. Foll. 153; size 10¾ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about the end of the 17th century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1293.

283. Foll. 118; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten or eleven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

* Some MSS. omit this *śloka* here, see the end.

† MS. 1672 omits the last two *ślokas*.

1294.

1814. Foll. 147; size 12¼ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Brihat-Pārāśara.

Dated: संवत् १८१६ वर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे पंचम्यां सोमवासरे लिखितेयं ० [Dr. John Taylor.]

1295.

2324b. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; on the whole well written, about the beginning of last century; Devanāgarī character; ten lines in a page.

Laghu-Pārāśarīya-Dharmaśāstra (A). In twelve adhyāyas.

It begins:

अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।
व्यासमेकाग्रमासीनमृषयः पर्यपृच्छति (!) ॥ १ ॥
मनुष्याणां हितार्थाय वर्तमाने कलियुगे ।
शौचाशौचं यथाशक्त्या वद सत्यवतीसुत ॥ २ ॥

There are considerable discrepancies between this (A) and the next MS. (B), as well as the text printed in the Calcutta Collection of *Smritis* (C), and that commented on by *Mādhavācārya* (M., ed. and transl. Bibl. Ind.), and by *Nanda Pandita,* as will appear from the following synopsis of the numbers of couplets in the several adhyāyas:

I.	A 62;	B 65;	C 64;	M. 73;	N. 67.
II.	A 65;	B 81;	C 16;	M. 15;	N. 15.
III.	A 39;	B 38;	C 54;	M. 41;	N. 48.
IV.	A 23;	B 24;	C 29;	M. 31;	N. 33.
V.	A 40;	B 42;	C 24;	M. 25;	N. 25.
VI.	A 56;	B 45;	C 71;	M. 75;	N. 75.
VII.	A 61;	B 42;	C 42;	M. 37;	N. 38.
VIII.	A 59;	B 32;	C 48;	M. 42;	N. 41.
IX.	A 46;	B 46;	C 62;	M. 60;	N. 60.
X.	A 45;	B 49;	C 41;	M. 37;	N. 41.
XI.	A 20;	B 23;	C 53;	M. 55;	N. 55.
XII.	A 13;	B 13;	C 74;	M. 82;	N. 82.
Total:	A 529;	B 500;	C 578;	M. 573;	N. 580.

Colophon: इति लघुपाराशरीये धर्मशास्त्रे समुद्रयानमहापातकनाशनं नाम द्वादशो ऽध्यायः ॥ [Gaikawar.]

1296.

1009A. Foll. 19; size 12 in. by 4¼ in.; indifferently written, in Devanāgarī, towards the end of last century; eleven lines in a page.

The same work (B). This MS. begins:

ऋषयो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।
व्यासमेकाग्रमासीनमृषिं पृच्छंति धार्मिकम् ॥ १ ॥
मानुषाणां हितार्थाय धर्मं वद कलौ युगे ।
शौचाचारौ यथाशक्त्या वद सत्यवतीसुत ॥ २ ॥ ०

Colophon: इति पाराशरे धर्मशास्त्रे द्वादशो ध्यायः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1297.

2586. Foll. 438; size 11½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. One of the oldest MSS. in the collection.

Parāśarasmritivyākhyā Mādhavīyā, commonly called *Pārāśara-Mādhavīya.*

b. Foll. 255, of which are missing 174–199 (partially supplied by twelve leaves in modern handwriting); 237–247 (supplied by twelve leaves); 249-250 (supplied by six leaves).

Adhyāyas I.–III.; the first of which ends fol. 119, the second should end at fol. 174, which is lost.

Dated: संवत् १४६८ समये आषाढसुदि २ शनौ श्रीकाश्यां ॥

Two old leaves at the beginning contain a table of contents of this portion of the work. There have also been inserted there four leaves of different sizes and by different modern hands.

a. Foll. 181. Adhyāyas IV.–XII. This portion begins with the first eight introductory stanzas with which the first book is prefaced.

Adhy. IV. ends fol. 16*b*; V., fol. 20; VI., fol. 37*b*; VII., fol. 50*b*; VIII., fol. 66*b*; IX., fol. 77*b*; X., fol. 95; XI., fol. 117*b*.

The work is being published in the Bibliotheca Indica, by Pandit Candrakānta Tarkālaṅkāra. For a full analysis of it see Aufrecht's Catalogue, nos. 636, 637.

The colophon runs thus: इति श्रीमहाराजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां द्वादशो ध्यायः समाप्तश्च प्रायश्चित्तकांडः॥ संवत् १[४]६७ समये ज्येष्ठवदि १ प्रतिपदा बुधवासरे॥ [MACK. COLL.]

1298.

402. Foll. 291; size $12\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; 12–20 lines in a page. One leaf is missing between foll. 146 and 147.

The same work.

Adhyāya I. ends fol. 100*b* (dated Saṃvat 1856=A.D. 1799); II., fol. 136*b*; III., fol. 184*b* (dated Saṃvat 1842=A.D. 1785 which is rather too early for this copy); IV., fol. 194*b*; V., fol. 196*b*; VI., 207; VII., fol. 214*b*; VIII., fol. 223*b*; IX., fol. 229*b*; X., fol. 239*b*; XI., fol. 253.

The date of the MS. from which this copy was transcribed is given at the end: संवत् अवरसाहिसरत्राणराज्ये संवत्सर नृपतिविक्रमादित्यराज्ये संवत् १६५३ वर्षे भाद्रापदवदि ६ बुधवासरे लिषितमिदं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1299.

1168. Foll. 227; size 13 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Vyavahāra-Mādhava, being the *Vyavahāra-kāṇḍa*—or supplementary (third) chapter on jurisprudence—of the *Pārāśara-mādhavīya.*

It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम्॥

सो ऽहं प्राप्य विवेकतीर्थपदवीमाम्नायतीर्थे परं
मज्जन् सज्जनसङ्गतीर्थनिपुणः सद्वृत्ततीर्थं श्रयन्।
लब्ध्वामाकलयन् [प्र]भावलहरीं श्रीभारतीतीर्थतो
विद्यातीर्थमुपाश्रयन् हृदि भजे श्रीकण्ठमव्याहतम्॥ ०

Eight *ślokas,* ending ० पराशरस्मृतिविवृतौ प्रवर्तते॥ (see Aufrecht, Cat. Oxf., nos. 636, 637); after which the MS. proceeds:

व्याख्याते आचारप्रायश्चित्ते॥ अथ व्यवहारः प्रस्तूयते॥ यद्यप्यृणादानादीनामष्टादशपदानां व्यवहाराणां मध्ये कमपि व्यवहारं पराशरो न व्युत्पादितवान्। तथाप्याचारकाण्डे चतुर्णां वर्णानां क्रमेणाचारान् ब्रुवन्। क्षत्रियस्तु प्रजाश्चैव क्षितिं धर्मेण पालयेदित्यस्मिन्वचने क्षत्रियविशेषस्य राजाचारविशेषमवोचत् ०

इति व्यवहारपरिच्छेदः fol. 9*b*; सभानिरूपणं fol. 15; व्यवहारदर्शनविधिः fol. 19; आसेधादिविधिः fol. 21; दर्शनोपक्रमः fol. 23*b*; प्रतिज्ञापादः fol. 27; उत्तरपादः fol. 35*b*; क्रियाभेदाः fol. 37*b*; साक्षिनिरूपणं fol. 48; लेख्यप्रकरणं fol. 56; भुक्तिप्रकरणं fol. 61; धटविधिः fol. 71*b*; अग्निविधिः fol. 74; जलविधिः fol. 76*b*; विषविधिः fol. 78*b*; कोशविधिः fol. 79*b*; तण्डुलविधिः fol. 80; तप्तमाषविधिः fol. 81; फालविधिः ib.; इति धर्मस्य विधिः॥ इति क्रियापादः॥ fol. 81*b*;

इति निर्णयपादः fol. 90; अष्टादशपदनिरूपणं fol. 94*b*; आधिविधिः fol. 102; ऋणादानप्रकरणं fol. 113*b*; निक्षेपप्रकरणं fol. 117*b*; अस्वामिविक्रयाख्यं पदं fol. 121; दत्ताप्रदानिकं fol. 128; अभ्युपेत्याशुश्रूषाख्यं विवादपदं fol. 137*b*; संविद्व्यतिक्रमाख्यं विवादपदं fol. 142; क्रीतानुशयः fol. 144; क्रयविक्रयानुशयाख्यं विवादपदं fol. 146*b*; स्वामिपालाख्यं विवादपदं fol. 150*b*; सीमाविवादनिर्णयः fol. 159; दण्डपारुष्यं fol. 165*b*; वाक्पारुष्यं fol. 167*b*; स्तेयप्रकरणं fol. 172*b*; साहसप्रकरणं fol. 178*b*; स्त्रीसंग्रहः fol. 184*b*;—

अथ दायभागाख्यं व्यवहारपदं कथ्यते॥ दायभाग इति प्रोक्तं व्यवहारपदं बुधैरिति। ० this chapter has been translated by Dr. Burnell (Madras 1868); ० इति दायविभागः॥ fol. 222*b*; इति द्यूतसमाह्वयाख्ये विवादपदे॥ अथ बृहस्पतिना निरूपितं प्रकीर्णकाख्यं विवादपदमभिधीयते। fol. 225*b*.

It ends: इति श्रीमहाराजाधिराजराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य

कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां व्यवहारमाधवः समाप्तः ॥ ० संवत् १८६६ शाके १७३१ वैशाखशुक्ल ८ अष्टम्यां शनिवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1300.

2883c & e. Foll. 23 and 66 resp.; size 9¾ in. by 6 in.; modern Telugu handwriting; 20–30 lines in a page.

The same work.

MS. c., the leaves of which have been bound in inverted order, contains from shortly after the commencement of the chapter on *vākpārushya* to the end.

It ends: इति ० (as above) माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां तृतीयो ध्यायस्समाप्तः ॥

The leaves have the marginal title *vyavahāra-mādhavam.*

[MACK. COLL.]

1301.

1699. Foll. 279; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

[*Laghu-*]*Parāśara-smṛiti,* with a commentary entitled *Vidvanmanoharā,* chiefly abridged from that of *Mādhava,* by *Nanda Paṇḍita,* also called *Vināyaka Paṇḍita,* son of *Rāma Paṇḍita.*

The MS. is very incorrect.

Adhy. I. begins (somewhat corrected):

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्यार्चने संविधाम्
आधातुं निहितं गिरींद्रसुतयोत्संगे स्वयं धूर्जटेः* ।
चूडाचुंबिकलंकपंकिलकलं चंद्रं मृणालभ्रमाद्
आदातुं करमुत्क्षिपंतमसकृद्दुंढिं चिरं भावये ॥ १ ॥
यं साक्षात्कर्तुमाद्यं पुरुषमविकृतिं योगिनः शुद्धचित्ता
मैत्र्याद्यैः क्लेशकर्मोद्भवविविधविपाकाशयैरप्रमृष्टं ।
भेदख्यातिं प्रपद्य प्रकृतिपुरुषयोराश्रयंते सबीजं
योगं तं श्रीसहायं हरिमनिशमहं सच्चिदानंदमीडे ॥ २ ॥

धर्माधिकारिकुलकैरवकाननेंदु-
श्रीरामपण्डितसुतेन विनायकेन ।
व्याख्यायते कलियुगोचितवर्णधर्म-
शास्त्रं पराशरमुखोद्गतमस्त्वजस्रैः ॥ ३ ॥
तरतः सततं विनेरणेन स्मृतिसिंधौ दृढतकनकबंधौ ।
स मृकंडुजनेरिवावलंबो मधुपादभपायकेशवो स्यं(!)॥४॥
माधवाचार्यनिर्दिष्टव्याख्यामार्गानुसारिणः ।
स्खलत्वपि (l. तो ऽपि) न मे दोषः परप्रत्ययगामिनः ॥ ५ ॥

इह खलु कलिकवलितानुभावान्वर्णाश्रमानुगृह्णानैः परमकारुणिकैर्महामुनिभिर्वेदव्यासपुरःसरैस्तत्वजिज्ञासया पृष्टान्कालिकालानुष्ठेयान्वर्णाश्रमधर्मान्पराशरस्तुनिमुखात् ० अथातो ० १ ॥ The number of *ślokas* commented upon is 67.

II. begins fol. 58:

द्विजांकधरमेकतो विधृतकौस्तुभं मध्यतो
रमाचरणपंकजस्खलितयावकं चान्यतः ।
सुरोदितमुरो निजं सततमीक्षमाणं मुदा
सदाभिमतसिद्धये नमत माधवं साधवः ॥ १ ॥
धर्माधिकारि ० ।
शास्त्रे पराशरकृते विवृतिर्द्वितीया-
ध्याये विधीयत इहोदितवृत्तिसिद्धै ॥ २ ॥

प्रथमाध्याये चतुर्णामपि वर्णानामैहिकामुष्मिकफलहेतू साधारणासाधारणौ धर्मौ निरूपितौ । इदानीं सर्ववर्णानां जीवनहेतुं साधारणधर्मं निरूपयितुं द्वितीयाध्यायमारभते । तत्राध्यायार्थं प्रतिजानीते । अतः परं गृहस्थस्य ० १ ॥ 15 *ślokas.*

III., beg. fol. 65:

विश्वस्यालंकरिष्णुस्त्रिभुवनजठरस्याप्यखिन्नः सहिष्णुर्
वारं वारं भविष्णुर्निजभजनकृतामर्थसिद्धौ वरिष्णुः ।
भक्तानां हृत्सु जिष्णुर्दितितनयभुवां संपदामाहरिष्णुर्
देवानां संवरिष्णुः सहृदयहृदयेष्वविरान्नास(? ० येष्वा-
[विरास्तां स) विष्णुः ॥ १ ॥
धर्माधिकारिकुलकैरव ० । विवृतिस्तृतीयाध्याये विधीयत
इहोदितवृत्तिसिद्धै ॥ २ ॥ ०
अतः परं प्रवक्ष्यामि जनने मरणे तथा ० १ ॥ 48 *ślokas.*

IV., beg. fol. 85:

सुरालयनिवासिनां मरकतप्ररोह ० १ ॥
धर्माधिकारि ० । क्रियते चतुर्थाध्यायप्रकारणकसुतादि-
विनिर्णयो (!) ऽत्र ॥ २ ॥ ०
अतिमानादतिक्रोधात् ० १ ॥ 33 *ślokas.*

* गिरींद्रसुतयोत्संगेश्वक्षणयधूर्जटेः MS.

V., fol. 105:

वामेनोत्क्षिप्य गोवर्धनमतिसुरतिन्यस्तदृष्टिः ० १ ॥

धर्माधिकारि ०। संस्कारसिद्धिमभिधातुमिहाहिताग्नेरारभ्यते विवरणांकिलपंचमे (!) ऽपि ॥ २ ॥ ०

वृकश्वानसृगालाद्यैर्दष्टो यस्तु द्विजोत्तमः ।

स्नात्वा जपेत्स गायत्रीं पवित्रां वेदमातरं ॥ १ ॥ ०

25 *ślokas.*

VI., fol. 113:

संवर्त्तोद्विलदुग्धांबु ० १ ॥

धर्माधिकारि०। व्याख्यायते हिमालिनिकरणादिशुद्धीर्वक्तुं पराशरवृत्ताविह षष्ठं (!) ॥ २ ॥ ०

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्राणिहत्यासु निष्कृतिं ० १॥ ० 75 *ślokas.*

VII., fol. 134:

दृप्ता वध्नाति कस्याप्यभिलम्भनयनं (?) ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । द्रव्येषु शुद्धिमभिधातुमिहाखिलेषु व्याख्यायते मनुविधामपि सप्तमो ऽयं ॥ २ ॥ ०

अथातो द्रव्यशुद्धिस्तु पराशरवचो यथा । ० १ ॥ 38 *ślokas.*

VIII., fol. 149:

आधाय प्रेमसाधारणमिव लगवान्पूर्वमस्मासु ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते विचारो ऽध्यायेऽष्टमे निखिलगोवधशुद्धिसिद्ध्यै ॥ २ ॥

गवां बंधनयोक्त्रेषु भवेन्मृत्युरकामतः । ० १ ॥ 41 *ślokas.*

IX., fol. 167:

यद्यत्कापुरुषादनुव्रजनतस्त्वचिंतसंरक्षणात्तत्तद्वा ० १ ॥

धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते व्यवस्थाध्याये ऽष्टमे ऽत्र नवमे विहितव्रतानां ॥ २ ॥ ० ।

गवां संरक्षणार्थाय ० १ ॥ 60 *ślokas.*

X, fol. 183:

प्रह्लादाह्लादहेतुः सकलसुरगणानंदकेतुः श्रुतीनां ० ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० । ० क्रियते ह्यगमागंनविशुद्धिवचनं दशमे विचारः ॥ २ ॥ ० ॥ चतुर्वर्ण्यो ० १ ॥ 41 *ślokas.*

XI., fol. 206:

पिंचतमसकृद्दुर्गं च सपुदैमुखं घोः सुधां श्रियः(!)०॥१॥

धर्माधिकारि ० । एकादशो विवरण क्रियते ऽधुनात्राध्यायेपराशरकृतावपनस्यंशुचै (!) ॥ २ ॥ ०

अमेध्यरेतो ० १ ॥ 55 *ślokas.*

XII., fol. 227:

समाने शब्दार्थे तदनुगतवर्णे ऽपि च समे स्वरूपे सामर्थ्ये सकलपुरुषादौ दाहरणे (!) । ० १ ॥

धर्माधिकारि ० । तद्द्वादशे विवरणं क्रियते ऽधुनात्राध्याये महाद्यवयशुद्धिविचारणार्थं ॥ २ ॥ ०

दुःस्वप्नं यदि पश्येत्तु ० १ ॥ 82 *ślokas;* the last being, as in the Calcutta edition:

यथाध्ययनकर्माणि धर्मशास्त्रमिदं तथा ।

अध्येतव्यं प्रयत्नेन नियतं स्वर्गकामिना ॥ ८२ ॥ ०

The commentary concludes with five mostly very corrupt couplets, the last of which runs thus:

पराशरस्मृतेः व्याख्या जाताभिख्या प्रकाशिता ।

येषां नांतरात्मा नाशो यमनया प्रीयतां हरिः ॥ ५ ॥

इति श्रीधर्माधिकारिरामपण्डितात्मजनन्दपाण्डितापरनामधेयविनायकपण्डितकृतौ पराशरस्मृतिविवृतौ विद्वन्मनोहरायां द्वादशो ध्यायः ॥ संवत् १८५९ वैशाखमासे शुक्लपक्षे नवमि ९ वारमंगलवारे ॥

The present commentary is referred to by *Nanda Paṇḍita* himself, in his *Keśava-Vaijayantī* on the *Vishṇusmṛiti,* which was written in 1622 A.D. For further particulars see no. 1342.

Another writer of the same name, the son of *Paṇḍita śrī Deva Mahāmahopādhyāya,* wrote the *Smārtasamuccaya* (Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 165) and *Jyotiḥśāstrasamuccaya* (ib. v., p. 80).

For another MS. of *Nanda Paṇḍita's* commentary, see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 111.

[H. T. COLEBROOKE.]

1302.

2042d. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; ten lines in a page.

Āṅgirasa-Dharmaśāstra, a treatise on defilement and expiation, in 168 *ślokas;* differing greatly from the *Āṅgirasa-smṛiti* of the Calc. Collection I., p. 554 (72 *ślokas*). Rather incorrect.

It begins:

धर्मजिज्ञासुभिः सम्यगमितौजा महाद्युतिः ।
भारद्वाजादिभिः पृष्टः प्राब्रवीदंतदंगिराः ॥ १ ॥
आश्रमेषु [च] सर्वेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं कृच्छ्रं वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ २ ॥
अन्त्यानामविशेषेण जगध्वानं (?l. जग्ध्वान्नं हि) द्विज-[न्मनां ।
चांद्रं कृच्छ्रं तदर्धं च ब्रह्मक्षत्रविशां स्मृतं ॥ ३ ॥
चंडालकूपभांडेषु यः त्वपः पिवते द्विजः ।
प्रायश्चित्तं कथं तेषां वर्णे वर्णे विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
चरेत्सांतपनं विप्रः प्राजापत्यं तु भूमिपः ।
तदर्धं तु चरेद्वैश्यः पादं शूद्रः समाचरेत् ॥ ५ ॥
चांडालोदकभांडेषु यः पिवेत्तृषितो जलं ।
तत्क्षणं तत्समुत्थाय प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ६ ॥
यदि चानुद्धृतं तोयं शरीरे तस्य जीर्यति ।
तदा विप्रः स्वशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रं सांतपनं चरेत् ॥ ७ ॥
चांडालभांडसंस्पृष्टं पिवेच्चेत्तृषितो जलं ।
गोमूत्रयावकाहारस्त्रिरात्रेण विशुध्यति ॥ ८ ॥
यस्तु चांडालसंस्पृष्टं पिवेत्तोयं च कामतः ।
मनुसंतापनं (? तनु ०) कृच्छ्रं चरेत् शुद्ध्यर्थमात्मनः ॥ ९ ॥ ०
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थसंभोगे शयनीये न दुष्यति ॥ ३२ ॥
[(Calc. ed., śl. 12).
संध्या स्नानं जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणं ।
वृथा तस्य महायज्ञा नीलीरक्तस्य धारणात् ॥ ३३ ॥
पालनाद्विक्रयाचैव नीलीवृत्त्युपजीवनात् ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ ३४ ॥
नीलीरक्तं यदा वस्त्रं विप्रो दोःषु (!) धारयेत् ।
अहोरात्रोषितो स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३५ ॥ ०
स्नानं रजस्वलायास्तु चतुर्थेऽहनि शुध्यति ।
कुर्याद्रजसि निर्वृत्ते नानिवृत्ते कदाचन ॥ ४१ ॥
रजस्वलायाः प्रेतायाः संस्कारादीनि नाचरेत् ।
ऊर्ध्वं त्रिरात्रं स्नाताया शये धर्मेण दाहयेत् ॥ ४२ ॥
रोगेण यद्रजः स्त्रीणामत्यंतं संप्रवर्तते ।
अशुद्धास्तु न तेन स्युस्तासां वैकारिको मदः ॥ ४३ ॥ ०
भस्मना शुध्यते कांस्यं सुरया यन्न लिप्यते ।
सुराविरमूत्रसंस्पृष्टं शुध्यते तापलेखनैः ॥ ५५ ॥
गवाघ्रातानि कांस्यानि शूद्रोच्छिष्टानि यानि च ।
शुध्यंते दशभिः क्षारैः श्वकाकोपहतानि च ॥ ५६ ॥
शुद्धिः सुवर्णरूप्याणां मारुतार्केंदुरश्मिभिः ।
गंडूषपाटशौचं च कुर्यात्कांस्यस्य भाजने ॥ ५७ ॥
भूमौ निक्षिप्य षण्मासान्पुनराकारमादिशेत ।
निर्लेपकांचनं भांडमद्भिरेव विशुध्यति ॥ ५८ ॥ ०

This section, as will be seen, shows considerable resemblance to the 6th, 7th and 8th adhyāyas of the *Āpastambīya-Dharmaśāstra*, Calc. Dh. I., p. 574–78; and below, no. 1313; see also next MS.

It ends:

अनुच्छिष्टेन संस्पृष्टो येन वाचमनं चरेत् । [śl. 11) ॥
तेनैवोच्छिष्टसंस्पृष्टस्त्रिरात्रेण विशुध्यति ॥ १६४ (Calc.,
शवसूते समुत्पन्ने सूतकं तु भवेद्यदि ।
शवेन शुध्यते सूतिर्न सूत्या शुध्यते शवं ॥ १६५ ॥
सूतकेन तु जातेन उभाभ्यां सूतकं यदि ।
मातकेन तु लिप्येत सूतकेनैव गच्छति ॥ १६६ ॥
सर्वव्रतेषु निर्दिष्टं पश्चात्सूतकिनो भवेत् ।
चीर्णव्रतेन निर्दिष्टं पश्चाद् ब्राह्मणभोजनं ॥ १६७ ॥
अधीते य इदं शास्त्रमुक्तमंगिरसा स्वयं ।
ऋषीणां सन्निधौ विप्रः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १६८ ॥
इति श्रीअंगिराप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124*a*.

[GAIKAWAR.]

1303.

2042c. Foll. 2; size and writing as above. *Aṅgiraḥ-smṛiti* (?), in 32 ślokas. Very incorrect.

It begins:

गृहाश्रमादिधर्मेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं दृष्ट्वा त्वंगिरोवचनं यथा ॥ १ ॥
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थं संयोजने तथा (!) ॥ २ ॥
बालानां विक्रयी चैव लाक्षायाश्च विशेषतः ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विशुध्यति ॥ ३ ॥
स्नानं दानं जपो होमः ० see above, śl. 33.

It ends:

अवासकीर्तिता नारी पुत्रभर्तृविवर्जिता ।
भोक्तुं प्रतिग्रहीतुं वा न तस्याः स्यात्कदाचन ॥ ३१ ॥

स्त्रीधनानि तु ये मोहादुपजीवंति बांधवाः ।
नारीयानानि वस्त्राणि तेषां पापमधोगतिः ॥ ३२ ॥
इति अंगिरोप्रोक्तं स्मृतिधर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

[GAIKAWAR.]

1304.

3245b. Foll. 2a–6b; size $15\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; 34–37 lines in a page.

Āṅgirasa-Dharmaśāstra, in twelve adhyāyas.

I. *Upodghāta*, begins (the first line partly rubbed out):

. . . . त्रिभुवनेश्वरं ।
धर्मस्य दर्शनाद्याय (? l. र्थाय) अंगिरा ऋषिमब्रवीत् ॥
अथ त्रयाणां वक्ष्यामि प्रमाणं सिद्धिमादितः ।
धर्मस्य पार्षदस्यैव प्रायश्चित्तक्रमस्य च ॥
प्रायश्चित्तं चतुष्पादं विहितं कर्मकर्तृभिः ।
परिपद्दशधा प्रोक्ता त्रिविधा हि समासतः ॥
प्रमाणाभिहितं यत्तु तत्सर्वं गिरये सुखं ।
अप्रमेयप्रमाणस्य दुःखेनाभिगमोद्भवे ॥

II. *Parishadupasthānavidhi:*

अथ ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि उपस्थानस्य लक्षणं ।
उपस्थितेनभिन्याये (!) न व्रतादेशमर्हति ॥
सद्यो निःसंशयः पापो न भुंजीतानुपस्थितः । ०

III. *Prāyaścittavidhāna:*

सत्येन द्योतते राजा सत्येन द्योतते रविः ।
सत्येन द्योतते वह्निः सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितं ॥

IV. *Parishallakshaṇakathana:*

प्रायो नाम तपः प्रोक्ता (!) तपोनिश्चय उच्यते ।
तपोनिश्चयसंयोगात् प्रायश्चित्तमिति स्मृतं ॥

V. *Prāyaścittanimnottārakathana:*

चतुर्वेद्यो विकल्पी च अंगविधर्मपाठकैः ।
यत्र चाश्रमिणो मुख्याः परिदे (!) षोडशावराः ॥

VI. *Prāyaścittājananakathana:*

पणस्तु परिमाकल्यस्य पल्यस्य (!) परिषद्बलं ।
कारिणं चाप्युपस्थानं बलं संध्यगवेदितं (!) ॥

VII. *Pāpaparigaṇana:*

आतीनो मार्गमाणानां प्रायश्चित्तानि ये द्विजाः ।
जान (!) प्रगच्छंति ते च यांति समंततः ॥

VIII. *Śūdrānnādinishedhakathana:*

आहिताग्निस्तु यो विप्रा[त्] प्रतिगृह्णाति गोव्रतः ।
भोक्तॄणां समतां याति तिर्यग्योनिं च गच्छति ॥

IX. *Abhakshyaprāyaścittavidhi:*

अंतर्देशाहे भुक्त्वान्नं सूतके मृतके ऽपि वा ।
दशरात्रं पिबेद्वज्रं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्य तु ॥

X. *Hiṃsāprāyaścittakathana:*

दंडादूर्ध्वं तु यद्येना (!) प्रहारेण निपातयेत् ।
द्विगुणं गोव्रतं तस्य प्रायश्चित्तं विधीयते ॥

XI. *Govadhaprāyaścittavidhi:*

उपपातकसंयुक्तो गोघ्नो भुंजीत यावकं ।
अक्षारलवणं रूक्षं षष्ठे काले ऽस्य भोजनं ॥

XII. *Kṛicchrādisvarūpakathana:*

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविधिं शुभं ।
यमधीत्य विमुच्यंते श्रुत्या स्मृत्या च वै द्विजाः ॥
सदा त्रिषवणं स्नायात् सकृत्स्नात्वा पयः पिबेत् ।
प्रातः समारंभं कुर्याज्जप्यस्तु नित्यशः (!) ॥

Colophon: इत्यंगीरसधर्मशास्त्रे कृच्छ्रादिस्वरूपकथनं (!) नाम द्वादशोध्यायः ॥ [MACK. COLL.]

1305.

2489i. Foll. 7; size 11 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in nine adhyāyas [A.]

I. हुताग्निहोत्रमासीनमत्रिं वेदविदां वरं ।
पृच्छंति जातसंदेहा ऋषयः संशितव्रताः ॥ १ ॥
भगवन् केन दानेन जप्येन तपसैव च ।
मुच्यंते पातकैर्युक्तास्तन्नो ब्रूहि महामुने ॥ २ ॥
अत्रिरुवाच ।
अविख्यापितदोषाणां पापानां महतां तथा ।
सर्वेषां चोपपापानां (A. B.) शुद्धिं वक्ष्यामि तत्त्वतः॥३॥
प्राणायामैः पवित्रैश्च व्याहृतिप्रणवैस्तथा । [ślokas.
पवित्रपाणिरासीनो ब्रह्मविन्यस्तमभ्यसेत् ॥ 10 (B 12)

II. प्राणायामांश्चरेत् त्रींस्तु (प्राणायामं चरेद्यस्तु B) यथा-
[कालमतंद्रितः ।
अहोरात्रकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ 13 ślokas.

III. अथ कार्यशतं साग्रं कृतं वेदश्च धार्यते ।
सर्वं तत्तस्य वेदाग्निर्दहत्यग्निरिवेंधनं ॥ 15 ślokas.

IV. अचीर्णप्रायश्चित्तानां यमविषयनरकपातनानि श्वपातितानां यदि कदाचिन्मानुष्यं भवति तदेतच्चिह्नांकितशरीरा जायंते । तद्यथा । अनृतवादी खलो ब्रह्महा कुष्ठी न्यासापहारी वानपत्यो ऽपि रत्नापहारी चात्यंतदरिद्रः । ° prose.

V. न स्त्री दुष्यति जारेण न विप्रो वेदकारणः ।
नापो मूत्रपुरीषेण नाग्निर्दहनकर्मणा ॥
बलात्कारोपभुक्ता वा चौरहस्तगतापि वा । [ślokas.
स्वयं चापि विपन्ना वा यदि वा विप्रवादिता ॥ 16

VI. सर्ववेदपवित्राणि तानि वक्ष्याम्यशेषतः ।
येषां जप्यैश्च होमैश्च पूयंते कल्मषावृताः ॥
followed by prose.

VII. अथातो रहस्यानि व्याख्यास्यामः । नटनर्तकगायनगांधर्विकश्वपाककारुकवीशोत्कट(विषोत्कट B)वीणाशास्त्रशकयवनकांबोजबाह्लीकखशद्रविडवंगपारशवीस्वातदीनां(पारशयविस्वातातादीनां B) भुक्त्वा प्रतिगृह्य च स्त्रीगमने सहभोजने रहस्ये रहस्यातिप्रकाशे प्रकाश्यानि चरेत् ° mixed prose and verse.

VIII. त ऋषयः पुनरत्रिमाहुः । भगवन् किमेतानि प्रायश्चित्तानि भवंत्याहो स्विदन्यानि संति रहस्यानि व्याख्यास्यामः ° । mixed prose and verse.

IX. यो ध्याता यच्च तद्ध्यानं यद्धेयं यत्प्रयोजनं ।
सर्वाण्येतानि यो वेत्ति स योगं योक्तुमर्हति ॥ १ ॥ °
प्रत्याहारस्तथा ध्यानं प्राणायामो ऽथ धारणा ।
तर्कश्चैव समाधिश्च षडंगो योग उच्यते ॥ ६ ॥
यस्त्विदं पठते शास्त्रं विप्रेभ्यश्च प्रयच्छति ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो ब्रह्मलोकं स गच्छति ॥ ७ ॥
इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमो ऽध्यायः ॥ समाप्तं चात्रिप्रणीतस्मृतिधर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanjore MSS., p. 124*a*.

[Gaikawar.]

1306.

2096a. Foll. 6; size 9 in. by 6¼ in.; legibly written, in Devanāgarī; 15–18 lines in a page.

The same work [B.]

Colophon: इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमोध्यायः संपूर्णमगमत् । संवत् १८५७ आषाढकृष्ण ३० सोमे राजनगरे लिखिता॥

[Gaikawar.]

1307.

913d. Foll. 20; size 13¼ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Ātreya-smṛiti, in 369 *ślokas*.

It begins:

हुताग्निहोत्रमासीनमत्रिं वेदविदां वरं ।
सर्वशास्त्रविधिज्ञातमृषिभिश्च नमस्कृतं ॥
नमस्कृत्य च ते सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ।
हितार्थं सर्वलोकानां भगवन् कथयस्व नः ॥

It agrees on the whole with the second of the three treatises printed in the Calc. Dharm., as ascribed to *Atri* (I. 13–46).

It ends:

विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ।
आयुष्कामस्तथैवायुः श्रीकामो महतीं श्रियं ॥
इत्यत्रिमहर्षिस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1308.

3245d. Foll. 10*b*–15*a*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 34–38 lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in six adhyāyas.

I. भुक्ताग्निहोत्रमासीनमत्रिं व्रतवतां वरं ।
उपागता स्म पृच्छंति ऋषयः संशितव्रताः ॥
भगवन् केन दानेन जप्येन नियमेन च ।
शुध्यंते पातकैर्युक्तास्तान् ब्रवीष्व महामुने ॥

II. *Rahasyaprāyaścittakathana:*
प्राणायामांस्तु यः कुर्याद् यथाविधिरतंद्रितः । °

III. *Dānaprakaraṇakathana:*
अस्य कार्यशतं साग्रं कृतं वेदश्च साध्यते । °

IV. *Rahasyaprāyaścittakathana:*
अथातो रहस्यप्रायश्चित्तविधिं व्याख्यास्यामः । अगमनस्त्रीगमने भोजने रहस्ये पावमानमनुतिष्ठेत् । अथाप्सु निमज्जैत्वातरसमंदीधत्रिरात्रमावृत्य (!) °

V. *Pitṛimedhaprakaraṇa:*
उदक्यामरणे प्राप्ते सूतिकामरणे तथा । °

VI. *Ācāraprakaraṇa:*

अस्नाताशी मलं भुंक्ते अजपिपूयशोणितं ।
अहुत्वाशी क्रमो (!) भुंक्ते अदाता विषमुच्यते ॥

Colophon: इत्यात्रेयधर्मशास्त्रे आचारप्रकरणं नाम षष्ठो स्मृतेरध्यायः ॥ इति आत्रेयस्मृतिः समाप्तं ॥

Cf. Calc. Dh. I. 1–12; 47–59.

[Mack. Coll.]

1309.

3246a. Foll. 1*a*–3*a*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to; coarse country paper; Telugu character; 19 or 20 lines in a page.

Atri-smṛiti; corresponding to the fifth adhyāya of the (*Vṛiddha-*)*Atri-saṃhitā*, Calc. Dh. I. 53.

It begins:

चतुष्कोणं ब्राह्मणस्य त्रिकोणं क्षत्रियस्य च ।
वर्तुलं चैव वैश्यस्य शूद्रस्याभ्युक्षणं तदा ॥
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च श्रीहुताशन एव च ।
मंडलान्युपजीवंति तस्मात्कुर्वीत मंडलं ॥

It ends:

सर्वं गंगासमं तोयं राहुग्रस्ते दिवाकरे ।
सोमे ऽप्येवं न संदिग्धं तस्मात्स्नानं समाचरेत् ॥
इत्यत्रिकृतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[Mack. Coll.]

1310.

3247c. Foll. 5*a*–6*b*; size 10 in. by 7½ in.; 4to; Telugu character; 21–24 lines in a page.

The same section.

Beginning and end as above.

[Mack. Coll.]

1311.

3248c. Foll. 6*b*–8*b*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to; Telugu character; 18–20 lines in a page.

The same section.

[Mack. Coll.]

1312.

3249c. Foll. 5*b*–7*b*; size 10 in. by 7¾ in.; Telugu character; 20 lines in a page.

The same section of the *Atri-smṛiti.*

The last three MSS. were probably derived from the same original.

[Mack. Coll.]

1313.

723h. Foll. 8; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra, a treatise on expiations, in ten adhyāyas [A.]

It begins:

आपस्तंबं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।
दूषितानां हितार्थाय वर्णानामनुपूर्वशः ॥
परेषां परिवादेषु निवृत्तमृषिसत्तमं ।
विविक्तदेश आसीनमात्मविद्यापरायणं ॥
अनन्यमनसं शांतं सत्वस्थं योगवित्तमं ।
आपस्तंबमृषिं सर्वे समेत्य मुनयो ऽब्रुवन् ॥

The text, as printed in the Calc. Dh. I., pp. 567–584 agrees with that of these MSS. as to the number of *ślokas,* the only discrepancy in this respect being in the fifth adhyāya, where after śl. 2 these two MSS. insert the following half-śloka:

अहोरात्रेण वैश्यस्तु (अहोरात्रं तु वैश्यस्य B) पंचगव्येन [शुध्यति ।

These MSS. offer however numerous (and many better) various readings.

It ends:

देवद्रोण्यां विवाहेषु यज्ञेषु प्रततेषु च ।
कल्पितं सिद्धमन्नाद्यं नाशौचं मृतसूतके ॥
इत्यापस्तंबीये [धर्मशास्त्रे B] दशमो ऽध्यायः ॥

For the *Āpastambīya-Dharmasūtra,* see above, nos. 313–316.

[H. T. Colebrooke.]

1314.

69f. Foll. 41; size 10¾ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing; 4–6 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra. [B.].

Dated (for the whole volume): **संवत् १८४८ भाद्रे मास्यसिते पक्षे नवम्यां भौमवासरे लिखितं देवरामेण धर्मशास्त्रसमुच्चयं ॥**

[H. T. Colebrooke.]

1315.

723a. Foll. 3; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Auśanasa-Dharmaśāstra, in 51 couplets on mixed castes.

It begins:

अतः परं प्रवक्ष्यामि जातिवृत्तिविधानकं ।
अनुलोमविधानं च प्रतिलोमविधिं तथा ॥

It ends:

एतत्संक्षेपतः प्रोक्तं जातिवृत्तं विभागशः ।
जात्यंतराणि दृश्यंते संकल्पादित एव तु ॥

इति श्री[उ marg.]**शनसं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥**

This is the first and smaller of the two treatises (*Auśanasa-dharmaśāstra* I., pp. 497–501) printed in the Calc. Dh., under the name of *Uśanas;* while the second (*Auśanasa-smṛiti* I., pp. 501–554) consists of nine adhyāyas (of together 628 *ślokas*). For a third treatise, ascribed to *Uśanas,* see next MS.

[H. T. Colebrooke.]

1316.

2489g. Foll. 8; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Auśanasa-Dharmaśāstra, a treatise on the duties of castes, in seven adhyāyas of mixed prose and verse.

The MS. is very incorrect, and there are several lacunæ, especially one in the 4th chapter, for which two pages have been left blank.

I. beg.: **तत्र जन्ममरणयोः काले देशांतरयोः शैवं दशरात्रं मातापितृभ्यः सूतकं मातुरित्येके उपस्पृश्य - - - - प्रतुराहवाले** (? **प्रातरहःकाले**) **देशांतरस्मे वानग्निके वोराद्वाते अजाशके** (!) **अग्निप्रवेशे युद्धे च मद्यः सौचानश्यपतितानिस्तनिंदिताचारैर्न सह संवसेत् । कृतलक्षणैर्दर्शनभाषणाद्विवर्जयेत् । दर्शने ज्योतिर्दर्शनं । स्पर्शने हृदयालंभनं । संभाषणे ब्राह्मणसंभाषणे ब्रह्मेण संभाषणं पुनरुपस्पर्शनं च ।**

ध्यायः (!) **शुद्धा भूमिर्गता यत्रणैवातृपी** (!) **भवेत ।**
अप्रामाप्तखेदमध्येन गंधवर्णरसात्मिकाः ॥ १ ॥

[II.?] **रहःसु स्त्रीमुखं शुचि शुचयः फलपातने पक्षिणः प्रसवे वत्सः शृंगग्रहणे च ऊर्ध्वं नाभेः पुरुषः गौर्मेध्या पृष्ठतः पुरस्तादजः °** perhaps the beginning of this adhy. is wanting.

III. fol. 2*a*: **अत ऊर्ध्वं वर्णविवेकं व्याख्यास्यामः । ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा इति चत्वारो वर्णा मुखबाहूरूपादप्रसवाः**(? **प्रभवाः**) **। तेषां ब्राह्मणः श्रेष्ठो वर्णः । °**

IV. fol. 2*b*: **न ब्राह्मणस्यापदं कुर्यान्न रुधिरं जनयेत् । यावंतो हि पांसवस्तेन रुधिरेण प्रुता भवंति तावंति वर्षसहस्राणि दारुणापातनानरके** (?) **तु भवति °**

V. fol. 5*b*: **अतः परं श्राद्धकल्पं व्याख्यास्यामः । तत्रादित एव पात्रपरीक्षा कार्या । पात्रमिति शोभनस्याख्या भवति । °**

VI. fol. 6*a*: **अथैतान्मंत्रबद्धो जपेन्नोपहसेत् ।**

VII. fol. 7*b*:

ब्राह्मणस्यापराधेषु चतुर्युगे विधीयते ।
गुरुतल्पे सुरापाने स्तैन्यब्राह्मणहिंसयोः ॥

It ends:

यस्य पुत्रः शुचिर्दक्षः पूर्वे वयसि धार्मिकः ।
नियंता वा स दोषाणां स तारयति बांधवं ॥

यथा हि वेदाध्ययनं धर्मशास्त्रमिदं तथा ।
अध्येतव्यं ब्राह्मणेन मूर्धः(? **मूर्ये**)**पुण्यमभीप्सता ॥**

इत्यौशनसे धर्मशास्त्रे सप्तमोध्यायः ॥ समाप्तं चेदमौशनसस्मृतिधर्मशास्त्रं ॥

[Gaikawar.]

1317.

723g. Foll. 3; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāśyapa-Dharmaśāstra; on the duties of householders.

It begins: अथातः काश्यपीयान् गृहस्थधर्मान् व्याख्यास्यामः। आहिताग्निसेवानिरतो हुताग्निहोत्री स्नानऋतुकालगामी देवपितृमनुष्यभूतब्रह्मयज्ञान् सेवमान एकद्वित्रिचतुर्णां ब्राह्मणानां [भोजनं] कुर्वाणो व्रतनियमहोमजप्यपरो मातृपितृभक्तो दारापत्यपोषकः शेषान्नभोजी उपवासी त्रैवर्णिकभेदकसूचकान् परिहरमाणो लांगलवृत्तिः। तत्र च भूम्याः पाटने वृक्षच्छेदने नास्याधर्मो भवति। कूपसेतु[त]डागविप्रदेवतायतनभेदने प्रायश्चित्तं ब्राह्मणेभ्यो निवेद्य चतस्र आज्याहुतीर्जुहुयात्। इदं विष्णुरिति प्रथमा मा नस्तोक इति द्वितीया। युवा सुवासा इति तृतीया। दंष्ट्राभ्यामिति चतुर्थी। यं वनस्पतिमुत्पाटयेत् तस्यै च देवतायै पूर्णाहुतिं जुहुयात्। ०

अथाकालिकानि व्याख्यास्यामहे fol. 2*b*; अथ नैमित्तिकानि ० ib.; अथातः पात्राणां शौचविधिं ० fol. 3*a*.

It ends:

पिता वा यदि वा माता भ्राता वा यदि वेतरः।
नरश्च कृतपापानां गतिं यां याति तां शृणु॥
अनिवर्ती यथा श्येनो गच्छत्येव यमालयं।
एवं च नरकं यांति कन्यास्वनृतकारकाः॥
पुनः संपद्यते नारी गतमात्मानमात्मनि।
अस्थिमात्रं त्वचं भित्त्वा शुक्रं तेजो बलं तथा॥
शुल्केन ये प्रयच्छंति दुहितां लोभमोहिताः।
ते यांति नरके घोरे यावदाभूतसंप्लवं॥
गमनागमनायोगादेवं शुल्के विधीयते।
एवं ज्ञात्वा च युक्तां तां कन्यां विंदेत सत्कुलात्॥
तस्माद्दैवे च पित्र्ये च दासी स्यादप सेविता (!)।
क्रयक्रीता तु सा दासी न सा पत्नी विधीयते॥
अग्निष्टोमातिरात्राणां शतं शतगुणीकृतं।
प्राप्नोति पुरुषो दत्त्वा होममंत्रैरलंकृतां॥
यस्तु सत्येन धर्मेण पिता समर्पयेत्सुतां।
स प्रेत्य लभते स्थानं यथा दक्षः प्रजापतिः॥
इति श्रीकाश्यपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं॥

For the same, or a similar treatise (*Upakāśyapasmṛiti*), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124*b*. [H. T. Colebrooke.]

1318.

723e. Foll. 9; size and writing as in preceding MS.

Dāksha-Dharmaśāstra, in seven adhyāyas.

It begins:

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञः सर्ववेदविदां वरः।
पारगः सर्वविद्यानां दक्षो नाम प्रजापतिः॥ १॥
उत्पत्तिः प्रलयश्चैव स्थितिः संहार एव च।
आत्मा चात्मनि तिष्ठेत आत्मा ब्रह्मण्यवस्थितः॥ २॥
ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थो यतिस्तथा।
एतेषां तु हितार्थाय दक्षः शास्त्रमकल्पयत्॥ ३॥ ०

For the same treatise see Calc. Dh. I., pp. 383–402; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*a*.

A. I. consists of 15 *ślokas*; II., of 43; III., of 31; IV., of 14½; V., of 14 (the last five *ślokas* of the Calc. Dh. being omitted); VI., of 15; beg.:

अशौचं तु प्रवक्ष्यामि जन्ममृत्युनिमित्तकं।
यावज्जीवं तृतीयं तु यथावदनुपूर्वशः॥ १॥

It ends:

यज्ञकाले विवाहे च देवयागे तथैव च।
हूयमाने तथा चाग्नौ नाशौचं नापि सूतकं॥

VII., 53½ *ślokas*, ends:

श्रावयित्वा त्विदं शास्त्रं श्राद्धकालेऽपि यो द्विजः।
अक्षयं भवति श्राद्धं पितॄंश्चैवोपतिष्ठते॥
इति दाक्षे धर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः॥

[H. T. Colebrooke.]

1319.

3245f. Foll. 16*b*–22*a*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 36–38 lines in a page.

Daksha-smṛiti. In part different from the text of the Calc. Dh.

It begins as above. After the *sūtaka* chapter (5th), here ending:

न सूतकं यमुच्यं (!) स्याद् यावज्जीवं तु सूतकं।
त्रिविधं सूत[कं] प्रोक्तं मरणं च तथाविधं॥

It proceeds:

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगशास्त्रस्य निर्णयं । ०

It ends: आत्मसंस्थापनं कृत्वा न किंचिदपि चिंतयेत्॥ इति दक्षस्मृतिः समाप्ता ॥

[MACKENZIE COLL.]

1320.

2489e. Foll. 10; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Daksha-smṛiti. This text again differs considerably from that of the Calc. Dh., especially as regards arrangement of the matter. It consists of 197 *ślokas*, not divided into chapters.

The beginning is the same; *śloka* 79*b* coincides with the beginning of Adhy. III. सुधा ०; *śl.* 98–110 correspond to Adhy. V.; *śl.* 111–121 to the last 12 *ślokas* of Adhy. III.; *śl.* 122–133 to Adhy. IV., 1–15; *śl.* 135–148 to Adhy. VI. Then it proceeds:

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगस्य विधिमुत्तमं ।
लोको वशीकृतो यैस्तु यैरात्मा च वशीकृतः ॥ ०

śl. 149–194 corresponding on the whole to Adhy. VII., 1–51.

For the last four verses of the edition, the MS. has the following:

अत्रात्मव्यतिरेकेण द्वितीयं नैव पश्यति ।
अतः शास्त्राण्यधीयंते श्रूयंते ग्रंथविस्तरात् ॥ ९४ ॥
योगमभ्यस्यमानस्य ध्रुवं कश्चिदुपद्रवः ।
विद्या वा यदि वाविद्या रक्षरंतु (!) जनार्दनः ॥ ९५ ॥
कृत्वा पर्यंकबंधं करकमलपुटे न्यस्य हृत्संप्रदेशे [यः।
नासाग्रे स्थाप्य दृष्टिं स्थिरनिभृतपदं निश्चलं स्वस्थका-
इछ्वोंकारमेकं स भवति सुकृती योगमार्गानुकारी
तत्त्वज्ञानेन सर्वं भुवि भुवनमिदं मंडलं याति भिक्षा॥९६॥
य इदं पठेत् (r. पठते) शास्त्रं विप्रेभ्यश्च प्र[य]च्छति ।
सर्वपापविशुद्धात्मा ब्रह्मलोके न हीयते ॥ ९७ ॥

इति श्रीदक्षप्रजापतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ दक्षस्मृतिः समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1321.

69d.

It begins: अथ देवलस्मृतिः ॥

सिंधुतीरे समासीनं देवलं मुनिमत्तमं ।
समेत्य मुनयः सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ॥ १ ॥
भगवन् म्लेच्छनीता हि कथं शुद्धिमवाप्नुयुः ।
ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैवानुपूर्वशः ॥ २ ॥
कथं स्नानं कथं शौचं प्रायश्चित्तं कथं भवत् ।
किमाचारा भवेयुस्ते तदाचक्ष्व सविस्तरं ॥ ३ ॥
देवल उवाच । त्रिशंकुं वर्जयेद्देशं सर्वं द्वादशयोजनं ।
उत्तरेण महानद्या दक्षिणेन तु कीटकं (!) ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि विस्तरेण महर्षयः ।
मृतं सूते (!) तु दासीनां पत्नीनां चानुलोमिनां ॥ ५ ॥
स्वामितुल्यं भवेच्छौचं मृते स्वामिनि यौनिकं ।
अपेयं येन संपीतम[भ]क्ष्यं चापि भक्षितं ॥ ६ ॥
म्लेच्छैर्नीतेन विप्रेण अगम्यागमनं कृतं ।
तस्य शुद्धिं प्रवक्ष्यामि यावदेकं तु वत्सरं ॥ ७ ॥ ०

It ends:

उदरं प्रविशेद्यस्य पंचगव्यं विधानतः ।
यत्किंचिद् दुष्कृतं तस्य सर्वं नश्यति देहिनः ॥ ९८ ॥
पंच सप्ताष्ट दश वा द्वादशोहोपि (!) विंशतिः ।
म्लेच्छैर्नीतस्य विप्रस्य पंचगव्यं विशोधनं ॥ ९९ ॥

इति श्रीदेवलर्षिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*a* (96 *ślokas*). [H. T. COLEBROOKE.]

1322.

1300. Foll. 45; size 13½ in. by 6 in.; good, large Devanāgarī writing of 1800 A.D.; ten lines in a page.

Nāradīya-Dharmaśāstra.

Dr. J. Jolly has published the text, with extracts from commentaries, in the Bibliotheca Indica (1886); as well as an English translation of the work (1876). [H. T. COLEBROOKE.]

1323.

69a. Foll. 4; size and writing as last MS.

Budha-smṛiti. A set of rules on the duties of castes.

It runs as follows: अथ बुधस्मृतिः ॥ अथातो बुधधर्मशास्त्रं व्याख्यास्यामः ॥

श्रेयोऽभ्युदयसाधनो धर्मः ॥ गर्भाष्टमे ब्राह्मणो वसंत आत्मानमुपनयेत् ॥ एकादशे क्षत्रियो ग्रीष्मे ॥ द्वादशे वैश्यो वर्षासु ॥ मेखलाजिनदंडकमंडलूपवीतानि धारयेत् ॥ वेदानधीत्य शुश्रूषां कुर्वन्दृष्टार्थांस्तनुयात् ॥ सावित्रीवेदव्रतीकोपनिषद्गोदानत्रिषुव-(1. सुप)र्णिकव्रतानि चरेत्॥ गुरुणानुज्ञातः स्नायात्॥ सवर्णां भार्यामुद्वहेत्॥ मातृतः पितृतः पंचमीं दशमीमन्यगोत्रजां ॥ ब्राह्मदैवार्षप्राजापत्यगांधर्वासुरपैशाचराक्षसाः॥ ऋतावुपेयात्॥ युग्मासु पुत्रमुत्पादयेत् ॥ गर्भाधानपुंसवनसीमंतोन्नयनसोष्यंतीकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचूडाकरणोपनयनं यावदग्न्याधानं ॥ तस्मिन् गृह्याणि देवपितृमनुष्यभूतपक्षकर्माणि कुर्यात्॥ अतिथीन्पूजयेद् भृत्यान्बंधून् पोष्यवर्गांश्च ॥ श्ववायसादिभ्यो भूमौ दत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ पित्रष्टकापार्वणश्राद्धश्रावण्याग्रह[य]णीचैत्र्याश्वयुजीं च पाकयज्ञं कुर्यात्॥ अग्नीनाधायाग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि निरूढपशुरनूबंध्यः सौत्रामणीति हविर्यज्ञान्कुर्यात्॥ अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति सोमयागाननुतिष्ठेत् ॥ दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनसूया शौर्य(?च)मनायासेन मंगलमकार्पण्यमस्पृहेति कुर्यात्॥ न्यायागतधनेन कर्माणि ॥ अध्यापनं याजनं प्रतिग्रहः सर्वक्रयविक्रयसंविभागपरिग्रहाधिगमशिलोंछनमयाचितकर्षण-वाणिज्यानि वृत्तयः ॥ तदसंभवे क्षत्रियवृत्त्या ॥ आपत्काले असाधु[भ्यः ?] प्रतिगृह्णीयात्॥ वृत्तिसंकरं न कुर्यात् ॥ कर्मवृत्तिसंकरौ रक्षोकुलशुद्ध्यर्थं॥ कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं वैश्यकर्म॥ शूद्रस्य विद्धि कर्म ब्राह्मणादीनां त्रयाणां भर्तृशुश्रूषाम-[? न]भिचरतस्तस्य गुरुभक्तिः प्रणामश्चेति धर्मः ॥ कृतकृतस्य वानप्रस्थ्यं ॥ विरक्तस्य पारिव्राज्यं ॥ स्वधर्मानुष्ठानं वर्णानामाश्रमाणां च॥ विहिताकरणे प्रतिषिद्धसेवने यावन्नदकुर्वतो नरकप्राप्तिः ॥ विहितमकुर्वतो राज्ञा कारयितव्याः ॥ कंटकांश्शोधयेत् ॥ व्यवहारानेकार्थिनां निर्णयेत् ॥ बलवतश्चैतान्-(? l. बलवच्चैतान्) स्वधर्मे स्थापयेत्॥ तेषु परस्वे दंडं दापयेत् ॥ तथा कुर्वतः कारयतश्चोभयोर्धर्मसिद्धिः ॥ तस्य धर्मो विनातो (l. धर्मविनीतो) ऽव्यसनी निरूपितमंडलाध्यक्षः प्रक्षिपेत् संधिविग्रहासन(ने Berl.)यानसंश्रयद्वैधीभावान्कामार्थं(? l. कर्मार्थं) कारयेत्॥ बलीयांसं (°या ' MS. & Berl.)प्रणमयेत्॥ अनिच्छति पलायनं ॥ उपरुध्य परदुर्गं गृह्णीयात् ॥ मंत्रौषधिप्रयोगेण परं निःसंज्ञं (निःसंगं Berl.) कृत्वा राज्यं गृह्णीयात् ॥ गृहीत्वा देवब्राह्म[ण]पूजनं ॥ एवं कुर्वन्दृष्टमदृष्टं फलं [ल]भेतेति ॥ इति बुधप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 130 (?the original of the present copy); Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125*b*; Weber, Cat. Berl. II., no. 1753.

[H. T. Colebrooke.]

1324.

69b. Foll. 9; size and writing as last MS.

Bṛihaspati-smṛiti, in 65 *ślokas.*

It begins: अथ बृहस्पतिस्मृतिः ॥

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणं ।
भगवंतं गुरुं श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् बृहस्पतिं ॥ १ ॥
भगवन् केन दानेन सर्वतः सुखमेधते ।
यदक्षयं महार्थं च तन्मे ब्रूहि महातप[ः] ॥ २ ॥
एवमिंद्रेण पृष्टो ऽसौ देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महाप्राज्ञो बृहस्पतिरुवाच ह ॥ ३ ॥

It ends:

बृहस्पतिमतं पुण्यं ये पठंति द्विजातयः ।
चत्वारि तेषां वर्धंते आयुर्विद्या यशो बलं ॥

इति बृहस्पतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥

The MS. follows the same order of *ślokas* as the Calc. Dh. I., pp. 644–651; omitting, however, the following lines:—p. 646, ll. 13–20, 24; p. 647, ll. 1, 4, 5, 10–16; p. 648, ll. 2, 3, 20, 21; p. 649, ll. 3, 4, 23; p. 650, ll. 1, 3, 14–17.

[H. T. Colebrooke.]

1325.

2096b. Foll. 4; size 9 in. by $6\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14–16 lines in a page.

Bṛihaspati-smṛiti, in 76 *ślokas.*

It begins:

दृष्ट्वा शतक्रतुं राजा समाप्तवरदक्षिणा (!) ।
भगवान्महायशाः श्रेष्ठः समपृच्छद्बृहस्पतिं ॥ १ ॥
भगवन्° २ ॥ एवमिंद्रेण° ३ ॥

स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
पितरः पादशौचेन सोक्षयः परमां गतिं ॥ ४ ॥
हिरण्यदानं गोदानं ० ४ ॥

This copy inserts the following lines:

After p. 645, l. 4:

धनुर्विश्रमते यत्र आपूर्तैर्यस्य धारणैः ।
तं गोचर्म जानियाद् (!) दत्त्वा पापैः प्रमुच्यते ॥ ९ ॥

After ib. l. 8:

निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्ममिति तद्ब्रूयाद् दृश्यते शास्त्रनिश्चयः ॥ १२ ॥

After ib. l. 14:

यथा बीजानि रोहंति प्रकीर्णानि महीतले ।
एवं कामाः प्ररोहंति भूमिदानसमन्विताः ॥ १५ ॥
इक्षुभिः संस्थितां भूमिं व्रीहीभिर्यवशाड्वलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते पुनः ॥ १६ ॥
सौवर्णा यत्र प्रासादा वासोद्धाराश्च मंडपाः ।
गंधर्वाप्सरसो यत्र तत्र गच्छति भूमिदः ॥ १७ ॥

After p. 646, l. 22:

षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

It omits p. 647, ll. 8–11, 20, 21; p. 649, ll. 2–5, 14–16; p. 650, ll. 8, 9; and varies considerably in order, and otherwise, as regards p. 648, l. 9—p. 649, l. 1. [Gaikawar.]

1326.

3245a. Foll. 1*a*–2*a*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 38 and 41 lines in a page.

Bārhaspatya-smṛiti.

It begins:

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणः ।
मघवान् वाग्विदां श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् बृहस्पतिं ॥
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
तदक्षय्यं महार्घ्यं च त्वं ब्रूहि भवतां वर ॥
एवं पृष्टः स इंद्रेण देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महातेजाः शतक्रतुमुवाच ह ॥
सुवर्णदानं भूदानं गोदानं चैव वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो हि स्वर्गतः सुखमेधते ॥
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिरत्नवसूनि च ।
सर्वमेतद्भवेद्दत्तं वसुधां यः प्रयच्छति ॥
फालकृष्टां महीं दद्यात् सबीजां सस्यमालिनीं ।
यावत् सूर्यकरा लोकास्तावत्स्वर्गे महीयते ॥
यत्किंचित् ० । अपि गोचर्ममात्रेण ० ॥
सप्तहस्तेन (!) दंडेन त्रिंशद्दंडनिवर्तनं ।
दश तान्येव गोचर्म इति वेदविदो विप्रः (? विदुः) ॥
विप्राय दद्यात्सुगुणान्विताय ० । यावन्मही तिष्ठति ० ॥
यथा गौर्भरते वत्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत ।
एवं दत्ता सहस्राक्ष भूमिर्भरति भूमिदं ॥
इक्षुभिः सहितां भूमिं व्रीहिभिर्यवशाड्वलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते दिवः ॥
शंखभद्रासनच्छत्रं वराश्या(l. चरस्या)वरयोषितः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरंदर ॥
गामेकां रत्नमेकं वा भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरन्नरकमाप्नोति यावदाभूतसंप्लवं ॥
बहुभिर्वसुधा दत्ता ० । यस्य यस्य यदा भूमिः ० ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति ० । तावुभौ पुण्यकर्माणौ ० ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधरां ।
षष्टिवर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते कृमिः ॥
अन्यायेन हृता भूमिरन्यायेन त (? च) हारिता ।
हरतो हारकस्यैव दहत्यासप्तमं कुलं ॥ ०
पंचतन्मात्रतो हंति साक्षी साक्ष्यं मृषा वदन् । ०

There is, throughout, a similar difference from the printed text both as regards arrangement and matter; but even the readings of these S. Indian MSS. are of some interest, as many of these verses are constantly quoted in grants of land.

This MS. has altogether 56 *'ślokas*, ending thus:

निष्कत्रयमिदं रूप्यदशदानप्रमाणिकं ।
अष्टगुंजासमं प्रश्निः (!) प्रश्नी षड्विस्तुला स्मृताः (!) ॥
तुलाद्वयं तु निष्कं स्यात् चतुर्निष्कं सुवर्णकं ।
अष्टमुष्टि भवेत् किंचित् किंचिदष्टौ च पुष्कलं* ॥
पुष्कलानि च चत्वारि आढकः परिकीर्तितः ।
आढकाश्चतुरो द्रोण इत्येवं मानलक्षणं ॥

इति बार्हस्पत्यस्मृतिः समाप्ता ॥

* अष्टमुष्टिर्भवेत्कुञ्चिः कुञ्चयो ऽष्टौ च पुष्कलम् । Kull. on M. 7, 126.

1327.

3246d. Foll. 10a–13b; size $8\frac{3}{4}$ in. by $7\frac{1}{2}$ in.; 4to; Telugu character; 18–20 lines in a page.

Brihaspati-smriti. It begins:

इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समग्रवरदक्षिणं ।
मघवान् वाग्मिनां श्रेष्ठः पर्यपृच्छद्बृहस्पतिं ॥ °
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
यदक्षयं महार्घं च तद्ब्रूहि वरतां (!) वर ॥
एवं पृष्टः स देवेन देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महातेजाः पुरुहूतमुवाच ह ॥
गुरुरग्निर्द्विजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ।
पतिरेव गुरुः स्त्रीणां सर्वस्याभ्यागतो गुरुः ॥
मुखतस्तुष्ट आदित्यः संभाषेण सरस्वती ।
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ॥
पितरः पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ।
वैश्वदेवे स्वयं ब्रह्म भुंजते हि ते त्रयः (!) ॥
अतिथिं चागतं दृष्ट्वा देशकाल(l. ले)पराङ्मुखः ।
षष्टिवर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते क्रिमिः ॥
सुवर्णदानं गोदानं भूमिदानं च वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो ऽपि स्वर्गतः सुखमेधते ॥
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिं रत्नं वसुंधरां । °

This text consists of 79 *ślokas.*

It ends:

न्यायार्जितस्य द्रव्यस्य द्वावनर्थौ प्रकीर्तितौ ।
अपात्रे प्रतिपत्तिश्च पात्रे च प्रतिपालनं ॥
दानपालनयोर्मध्ये दानात्श्रेयो ऽनुपालनं ।
दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं परं ॥
एकैव भगिनी मोके (? मोक्षे) सर्वेषामेव भूभुजां ।
न भोज्या न करग्राह्या विप्रदत्ता वसुंधरा ॥
इति बृहस्पतिकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1328.

2047c. Foll. 4; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Laghu-Brihaspati-smriti, in 49 *ślokas.*

It begins:

बृहस्पतिकृतं पुण्यं प्रवक्ष्यामि विशेषतः ।
यच्छ्रुत्वा तु नलो राजा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १ ॥
इष्ट्वा [क्र]तुशतं राजा ° २ ॥ भगवन्केन ° ३ ॥
एवमिंद्रेण ° ४ ॥
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
विष्णुस्तु पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ॥ ५ ॥
पादशौचं तथाभ्यंगं दीपमन्नं प्रतिश्रयं ।
ये ददति सहस्राक्ष नोपसर्पंति ते यमं ॥ ६ ॥
सुवर्णदानं ° ७ ॥
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं
भूर्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।
लोकास्त्रयस्तेन भवंति दत्ता
यः कांचनं गां च महीं च दद्यात् ॥ ८ ॥
सर्वेषामेव दानानामेकं जन्मानुगं फलं ।
हाटकक्षितिगौरीणां सप्तजन्मानुगं फलं ॥ ९ ॥
यः कश्चित्कुरुते पापं ° १० ॥
निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्म इति तद्ब्रूयात् ऋषिभिः परिकीर्तितं ॥ ११ ॥
दशहस्तेन ° १२ ॥
धेनुर्मिश्रमते यत्र आकर्षोदरपूरितं ।
तं च हस्तं विजानीयात् राजहस्तः स उच्यते ॥ १३ ॥
विप्राय दद्यात्स्वगुणान्विताय ° १४ ॥
यथाप्सु पतितं तैलं तैलबिंदु विसर्पति ।
एवं भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये प्ररोहति ॥ १५ ॥
फालकृष्टां महीं दद्यात् सबीजां सस्यमालिनीं ।
यावत्सूर्यकृतान् लोकान् तावत्स्वर्गे महीयते ॥ १६ ॥
इक्षुभिः संततां भूमिं व्रीहिभिर्यवशाड्वलैः ।
यो ददाति सहस्राक्ष न स प्रच्यवते दिवः ॥ १७ ॥
यथा गौर्भरते वत्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत् ।
एवं दत्ता सहस्राक्ष भूमिर्भरति भूमिदं ॥ १८ ॥
शंखं भद्रासनं ° १९ ॥
आदित्यो वरुणो विष्णुर्ब्रह्मा ° २० ॥
सौवर्णा यत्र प्रासादा वासोद्धाराश्च कामदाः ।
गंधर्वाप्सरसो यत्र तत्र तिष्ठंति भूमिदाः ॥ २१ ॥
आस्फोटयंति ° २२ ॥
सगरस्य दिलीपस्य ययातेर्नहुषस्य च ।
अन्येषां च नरेंद्राणां दत्त्वा भूमिं दिवं गताः ॥ २३ ॥

वहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ २४ ॥ °

It ends:

आमपात्रे यथा न्यस्तं क्षीरं दधि घृतं मधु ।
विनाशं(!) पात्रदौर्वल्यात् न तत्पात्रं विधीयते ॥ ४५ ॥
[(Dh., p. 649, l. 10).

एवं गावो हिरण्यं च वस्त्रमन्नं महीं तिलान् ।
अविद्वान्प्रतिगृह्णीयात् भस्मीभवति काष्टवत् ॥ ४६ ॥
अश्रोत्रियस्य विप्रस्य क्रियाहीनस्य पार्थिव ।
प्रतिग्रहो न दातव्यो न जले तारयेत् शिला ॥ ४७ ॥
श्रोत्रियाय कुलीनाय दरिद्राय पुरंदर ।
शांताय वै गृहस्थाय दत्तं भवति चाक्षयं ॥ ४८ ॥
एतेषु चैव यद्दत्तं दानं प्रेक्षेषु(? l. पात्रेषु) शक्तितः ।
कुलान्युद्धरते पुंसां दशपूर्वान्दशावरान् ॥ ४९ ॥

इति श्रीवृहस्पतिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं लघु समाप्तं ॥ लघुवृहस्पतिस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

1329.

2489a. Foll. 5; size 11 in. by 5¾ in.; well written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Yama-smṛiti [A], a treatise on purification, different from the one printed in the Calc. Dh. I., pp. 560–567, but agreeing with that described in Burnell's Index of Tanj. MSS., p. 126*a*. It begins:

श्रुतिस्मृत्युदितं धर्मं वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्राब्रवीदृषिभिः पृष्टो मुनीनामग्रणीर्यमः ॥ १ ॥
यो भुंजानो ऽशुचिर्वापि चंडालं पतितं स्पृशेत् ।
क्रोधादज्ञानतो वापि तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिं ॥ २ ॥
षड्रात्रं वा त्रिरात्रं वा यथासंख्यं समाचरेत् ।
स्नात्वा त्रिषवणं विप्रः पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥
भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित् स्रवतो गुदं ।
उच्छिष्टत्वे ऽशुचित्वे च तस्य शौचं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
पूर्वं कृत्वा द्विजः शौचं पश्चादप उपस्पृशेत् ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥
निगिरन्यदि मेहेत (मेहेत्तत् B) भुक्त्वा वा मेहने कृते ।
अहोरात्रोषितो भूत्वा जुहुयात्सर्पिषाहुतिं ॥ ६ ॥

यदा भोजनकाले स्यादशुचिर्ब्राह्मणः क्वचित् ।
भूमौ निधाय तद् ग्रासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
भक्षयित्वा तु तद् ग्रासमुपवासेन शुध्यति ।
अशित्वा चैव तत्सर्वं त्रिरात्रमशुचिर्भवेत ॥ ८ ॥

Up to *śloka* 13, this treatise is very similar to the *Vṛiddha-Śātātapasmṛiti*, no. 1360, below.

It consists of 99 *ślokas*, the last but one of which is wanting in this MS.:

आपो देवगणाः प्रोक्ताः आपः पितृगणास्तथा ।
तस्मादप्सु जलं देयं पितृणां हितमिच्छता ॥ ९६ ॥
[दिवा संध्यासु सततं (दिवा सूर्यांशुभिस्तप्तं B) रात्रौ [नक्षत्रमारुतैः ।
संध्ययोरप्युभाभ्यां (° रप्युभाभ्यां B) च पवित्रं सर्वदा [जलं ॥ other MSS.]
स्वभावयुक्तमव्याप्तममेध्येन सदा शुचि ।
भांडस्थं धरणीस्थं वा पवित्रं सर्वदा जलं ॥ ९७ ॥
[देवतानां पितृणां च जले दद्याज्जलांजलीन् ।
असंस्कृतप्रमीतानां स्थले दद्याज्जलांजलीन ॥ ९८ ॥]
श्राद्धे हवनकाले तु दद्यादेकेन पाणिना ।
उभाभ्यां तर्पणे दद्यादिति धर्मो व्यवस्थितः ॥ ९९ ॥

इति श्रीयमप्रणीतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ यमस्मृतिः समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1330.

2096c. Foll. 5; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 13–19 lines in a page.

Yama-smṛiti. [B]. [GAIKAWAR.]

1331.

3247a. Foll. 1*a*–4*a*; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; 21 or 22 lines in a page.

The same work [C].

Colophon: इति श्रीयमऋषिणा विरचितधर्मशास्त्रे सर्वधर्मप्रसंगो नाम प्रथमो ऽध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

1332.

3248a. Foll. 1*a*–5*a*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to.; Telugu character; 19–21 lines in a page.

The same work [D].

Colophon as in last MS.

[MACK. COLL.]

1333.

3249a. Foll. 1*a*–4*a*; size 10 in. by 7¾ in.; 4to; Telugu character; 19–21 lines in a page.

Another copy of the *Yama-smṛiti* [E]; with the same colophon as in last MSS. These three copies are probably derived from the same original. [MACK. COLL.]

1334.

3245e. Foll. 15*a*–16*b*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 39 or 40 lines in a page.

Yama-Dharmaśāstra, different from the preceding treatise.

It begins:

आश्रमस्थं सुखासीनं वेदशास्त्रविशारदं ।
अपृच्छनृषयो गत्वा यमं यतमानसं (? यतिन° or संय°) ॥
ऋषयः । महापात[क]संयुक्ता उपपातकिनस्तथा ।
यैर्यैर्वितैर्विमुच्यंति (?यैर्विहितै°) तन्नो ब्रूहि महामुने ॥
यमः । दिवा वातार्कसंसृष्टं रात्रौ नक्षत्रमारुतैः ।
संध्याद्वयोर्वा संध्याभ्यां पवित्रं सर्वदा जलं ॥
स्वभावयुक्तमव्याप्तममेध्येन सदा शुचिः ।
अपादोष्ट्रहयाद्यैश्च मानुषैश्चरितं विना ॥
दष्ट (?इष्ट्वा) स्नात्वा शुचिः सद्यो नरः संध्यादिरात्रिषु ।
अत्यादज्ञानते (? अद्यादज्ञानतो) भुक्त्वा चंडालान्नमथापि [वा ॥

It consists of 57 *ślokas* (*śl.* 38–57 in the *indravajrā* metre) ending thus:

केचिद्वदंत्येवमिमं प्रमाणं
नित्यं तज्जीवो म्रियते कदाचित् ।
वेदैश्च पुष्टमृषिभिश्च गीतं
चांद्रायणादीनीह पावनानि ॥
पापा यदिच्छंति हिताय कर्तुं
संसारमिच्छंति हिताय कर्तुं ।
संसारमिच्छंति फलं तदा स्याज्
ज्ञानप्रदीपेन तमोंधकारे ॥
इति यमकृतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[MACK. COLL.]

1335.

723b. Foll. 4; size 12¾ in. by 5¾ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Likhita-Dharmaśāstra [A].

It begins:

इष्टापूर्ते तु कर्तव्ये ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।
इष्टेन लभते स्वर्गं पूर्ते मोक्षमवाप्नुयात् ॥

It consists of 97 *ślokas* (not numbered), which follow the order of the text in the Calc. Dh. II., pp. 375–382 (92 *ślokas*), with the following five additional verses:—after p. 377, l. 19, it inserts:

अग्नौ करणशेषं तु विश्वदेवादि हूयते ।
अग्न्यभावे तु विप्रस्य पाणावेवोपपादयेत् ॥
यो ह्यग्निः स द्विजो विप्रैर्मंत्रदर्शिभिरुच्यते ।
अजस्य दक्षिणे कर्णे पाणौ विप्रस्य दक्षिणे ॥
रजते च सुवर्णे च नित्यं वसति पावकः ।
यत्र यत्र प्रदातव्यं श्राद्धं कुर्वीत पार्वणं ॥

p. 380, last line, it reads:

उद्यताः सह धावंते सर्वे ये शस्त्रपाणयः ॥

and then inserts:

यद्येकोऽपि हनेत्तत्र सर्वे ते ब्रह्मघातकाः ।
बहूनां शस्त्रघातानां यद्येको कर्मघातकः ॥

after p. 381, l. 4, it inserts:

स तस्यैव व्रतं कुर्यात् तत्संसर्गविशुद्धये ।
महापातकिसंस्पर्शे स्नानमेव विधीयते ॥

It ends:

यत्र यत्र च संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विजः ।
तत्र तत्र तिलैर्होमो गायत्र्यष्टशतं जपेत् ॥
इति श्रीलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1336.

2047e. Foll. 5; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Likhita-Dharmaśāstra, in 94 *ślokas* (numbered) [B].

Rather incorrect.

This MS. has the same additional five *ślokas* as A; but omits p. 377, ll. 5, 8, 14, 15, 17–19.

[GAIKAWAR.]

1337.

2096d. Foll. 3; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 13–16 lines in a page.

A shorter recension of the same treatise, but ascribed to *Śaṅkha*. It consists of only 71 *ślokas* (numbered), and otherwise also differs very considerably in its readings from the foregoing MSS.

It begins:

इष्टापूर्तौ तु कर्तव्यौ ब्राह्मणेन विशेषतः ।
इष्टेन लभते स्वर्गं मोक्षं पूर्तेन विंदति ॥ १ ॥
एकाहमपि कौंतेय भूमिस्थमुदकं कुरु ।
कुलानि तारयेत्तस्य यत्र गौर्वितृषी भवेत् ॥ २ ॥ ०

On p. 376 (Calc. Dh. II.), ll. 4–9, 18–21 are omitted in this MS. In the first part of this version there is more agreement with the larger treatise than in the latter part.

It ends:

बालस्त्वे तद्दशाहे तु प्रेतत्वं यदि गच्छति ।
सद्य एव विशुद्धिः स्यात् नाशौचं नैव सूतकं ॥
[Dh. II., p. 382, ll. 8, 9.

अहस्त्वदत्तकन्यास्तु बालेषु च विशोधनं ।
कुर्वंनैवाशिनौयातमातुलश्रोत्रिये तथा (!) ॥ ६४ ॥
आ दंतजन्मनः सद्यः आ चौडान्नैशिकी स्मृता ।
त्रिरात्रं तु व्रतादेशाद्दशरात्रमतः परं ॥ ६५ ॥
ज्येष्ठो भ्राता यदा तिष्ठेदाधानं नैव कारयेत् ।
अनुज्ञातस्तु कुर्वीत शंखस्य वचनं यथा ॥ ६६ ॥
आममांसं घृतं क्षौद्रं स्नेहश्च फलसंभवाः ।
म्लेच्छभांडस्थिता ह्येते निष्क्रांताः शुचयः स्मृताः ॥ ६७ ॥
दिवा कपित्थछायासु रात्रौ दधिफलेषु वा ।
धात्रीफलेषु सप्तम्यां (!) अलक्ष्मीर्वसते सदा ॥ ६८ ॥
शूर्पवातनखाग्रांतकेशवस्त्रघटोदकं ।
मार्जनीरेणुसंस्पर्शो हंति पुण्यं दिवा कृतं ॥ ६९ ॥
अर्धवासस्तु यः कुर्याज्जपहोमक्रिया द्विजः ।
तत्सर्वं राक्षसं विंद्या (? विद्यात्) वह्निर्जानु च यत्कृतं ॥ ७० ॥
यत्र यत्र च संकीर्णं पश्यत्यात्मं न संशयं (!) ।
तत्र तत्र तिलैर्होमं (l. °मो) गायत्र्यावर्तनं तथा ॥ ७१ ॥
इति शंखकृते शंखस्मृतिः संपूर्णा ॥

[GAIKAWAR.]

1338.

3246e. Foll. 13*b*–16*b*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to; coarse Indian paper; Telugu character; 13–24 lines in a page.

Another similar shorter recension of the *Likhita-smṛiti*, likewise ascribed to *Śaṅkha*. Though agreeing in many respects with the preceding version, it yet differs from it considerably, both in regard to matter and various readings. It also has a special introduction (whence it might be called *Dālbhya-smṛiti*); viz.:

कृताभिषेकं तु दाल्भ्यमाश्रमे समुपस्थितं ।
पर्यपृच्छंस्तु धर्मांश्च ऋषयो वेदपारगाः ॥
धर्माधर्मविवेकं च शुद्धिं जातमृतस्य च ।
अव्यङ्ग्यानि च वस्तूनि मासशुद्धिं तथैव च ॥
श्राद्धकष्टं च [? ब्राह्मणं] गोघ्नं चंडालसंकरं ।
परिवित्तिपरिवेत्ता च कथये ऽहं यथातथं ॥
दाल्भ्य उवाच ।
स्मृतिसारं प्रवक्ष्यामि यथा शंखेन भाषितं ।
इष्टापूर्तविधींश्चैव प्रायश्चित्तविधिं तथा ॥
इष्टापूर्तं च कर्तव्यं ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।
इष्टेन लभते मोक्षं पूर्तो स्वर्गं विधीयते ॥
भूमिदानेन ये लोका गोदानेन च कीर्तिताः ।
तान् लोकान् प्राप्नुयात्सर्वान् पादपानां प्ररोपणे ॥ ०

There are altogether 74 *ślokas,* ending thus:

वालकोंतदेशाद्दे तु ° । सद्य एव विशुध्य स्याद ° ॥
आ दंतजन्मन: °। आविवाहत्रिरात्रं स्याद्दशरात्रमत: परं॥
अहस्वदत्तकन्यासु ° ।
कुर्वंस्तेवाप्यनूचाने मातुलश्रोत्रियेषु च ॥
आदावारभ्य चाशौचं संयो[गो] यस्य नाग्निभि: ।
दहनाद्येव कर्तव्यं यस्य वैतानिको विधि: ॥
शावाशौचे समुत्पन्ने सूतकं तु यथा भवेत् ।
शावेन शुध्यते सूतिर्न सूत्या [शाव]शोधनं ॥
दाराग्निहोत्रसंयोगं य: करोत्यग्रजे स्थिते ।
परिवेत्ताशी विज्ञेय: परिवित्तस्तु पूर्वज: ॥
परिवित्ति: परिवेत्ता यया च परिविंदति ।
सर्वे ते नरकं यांति दातृयाजकपंचमा: ॥

[(Manu III. 171-2).

कुष्ठे वामनषंडेषु गद्गदेषु जडेषु च ।
जात्यंधे भदरे मूके न दोष: परिवेदने ॥
पितृव्यपुत्रा: सापत्न्या: परनारीसुताश्च ये ।
दाराग्निहोत्रसंयोगाच दोष: परिवेदने ॥

[The preceding six *ślokas* do not occur in the other version].

ज्येष्ठो भ्राता यदा ° । अनुज्ञातस्तु कुर्वीत ° ॥
आममांसं ° ।
शूद्रभांडस्थिता दृष्टा शुद्धा: पात्रांतरं गता: ॥
दिवा कपित्थछायायां रात्रौ दधिशमीषु च ।
धात्रीफलेषु सप्तम्यां दुर्लक्ष्मी वसते सदा ॥
यत्र यत्र तु संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विज: ।
तत्र तत्रैति वै होमो गायत्र्यावर्तनं तदा ॥
य इदं धर्मशास्त्रं तु शंखप्रोक्तं पठेद् द्विज: ।
श्रद्दधानो ऽनसूयश्च पुण्यांल्लोकानवाप्नुयात् ॥
इति शंखकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[Mack. Coll.]

1339.

1749a. Foll. 78; size 8½ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgarī, about the end of the 17th century; eight or nine lines in a page.

Vasishṭhasmṛiti, a compendium in ten adhyāyas, of religious duties enjoined on the votaries of *Vishṇu,* ascribed to *Vasishṭha.*

The work begins:

गुरुमिक्ष्वाकुवंशस्य वसिष्ठं ब्रह्मसंभवं ।
पप्रच्छुर्मुनय: सर्वे पराशरपुरोगमा: ॥
भगवन् भवता प्रोक्ता यज्ञदानव्रतादय: ।
वर्णाश्रमाणां कर्तव्यास्तथा राज्ञां महीभृतां ॥
अधुना श्रोतुमिच्छामो विप्राणां विष्णुसेविनां ।
कीदृग्विधा: प्रकर्तव्या नित्यनैमित्तिका: क्रिया: ॥
वैष्णवानां मुनिश्रेष्ठ ब्रूहि सर्वमशेषत: ।
श्रीवसिष्ठ उवाच ।
शृणुध्वं मुनय: सर्वे सर्वधर्मं सनातनं ॥
वैष्णवानां च विप्राणां यद्यदाचरणं शुभं ॥
सर्गादौ ब्राह्मणा: सृष्टा: वैष्णवत्वेन चोदिता: ।
इतरे च त्रयो वर्णा ब्रह्मणा विष्णुसेविना ॥
तस्माच्च वैष्णवा विप्रा: प्रकटा द्विजसत्तमा: ।
अवैष्णवत्वं विप्राणां महापातकसंमितं ॥
अवैष्णवाश्च ये विप्रा: सर्वकर्मसु गर्हिता: ।
रौरवं नरकं प्राप्य चाण्डालीयोनिमाप्नुयु: ॥ ° ॥
वैष्णवत्वेन संसिद्धिं लभते नात्र संशय: ।
नारायणं परं ब्रह्म ब्राह्मणानां हि दैवतं ॥
सोमसूर्यादयो देवा: क्षत्रियाणां विशामपि ।
शूद्रादीनां तु रुद्राद्या अर्चनीया: प्रयत्नत: ॥
यत्र रुद्रार्चनं प्रोक्तं पुराणेषु स्मृतिष्वपि ।
तदब्रह्मण्यविषयमेवमाह प्रजापति: ॥

Adhyāyas II.–IV. treat of the *saṃskāras* ordained for *Vaishṇava brāhmaṇas;* A. V., of the duties of women; A. VI. and VII., of the propitiation (*ārādhana*) of *Vishṇu;* A. VIII., of *śrāddha;* A. IX., of *āśauca;* A. X., of the setting up and inauguration of statues of *Vishṇu.*

It ends:

प्रतिष्ठासु च कर्तव्यो विधिरेष उदाहृत: ।
गृहार्चनं च कर्तव्यं विधिं वक्ष्यामि सत्तमा: ॥
स्नापयेत्पञ्चगव्येन मन्त्रपूतजलेन च ।
मन्त्रेणावाहयेद्देवं परो (? l. परे) व्योम्नि स्थितं विभुं ॥

महाभागवतः स्पृष्ट्वा मन्त्ररत्नं जपेत्सुधीः ।
दद्यात्पुष्पाञ्जलिं पश्चात्तेनैव शतसंख्यया ॥
आज्यं तेनैव होतव्यमष्टोत्तरशतं ततः ।
उपचारैः समभ्यर्च्य नमस्कुर्याच्च भक्तितः ॥
वैष्णवान् भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिः प्रतोषयेत् ॥
इति वसिष्ठस्मृतौ दशमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

This is one of the spurious sectarian codes. There are several other versified *smṛitis*, ascribed to *Vasishṭha*, for which cf. West and Bühler, Digest 3rd ed., pp. 28, 52; Burnell, Tanjore Cat., p. 127*a*. For the older *Vāsishṭha-Dharmaśāstra* see above, nos. 1251–54.

[H. T. COLEBROOKE.]

1340.

913a. Foll. 65; size 13¼ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vaishṇava - Dharmaśāstra (*Vishṇu - smṛiti*); Institutes of Law in 100 adhyāyas, which profess to have been taught by *Vishṇu* to his consort *Lakshmī*.

It begins:

ब्रह्मरात्रौ (° रात्र्यां other MSS.) व्यतीतायां विबुद्धे [(प्रबुद्धे v. l.) पद्मसंभवे ।
विष्णुः सिसृक्षुर्भूतानि ज्ञात्वा भूमिं जलानुगां ॥

Prof. J. Jolly has published a critical edition of this work in the Bibliotheca Indica (1881), and an English translation, in the Sacred Books of the East, vol. vii. [H. T. COLEBROOKE.]

1341.

540. Foll. 72; size 9½ in. by 2½ in.; fairly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; seven lines in a page.

The same work.

One or two leaves have been lost at the end, the MS. breaking off shortly after the beginning of the 97th adhyāya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1342.

915. Foll. 299; size 12½ in. by 5¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; fifteen lines in a page.

Vishṇu-smṛiti, with a commentary, entitled *Keśava-Vaijayantī*, composed, at Benares, in Saṃvat 1679 (1622 A.D.), by *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*.

The commentary begins:

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्यार्चने संविधाम
आधातुं निहितं गिरींद्रसुतयोत्संगे यां (? मणिं) धूर्जटेः ।
चूडाचुंबिकलंकपंकिलकलं चंद्रं मृणालभ्रमाद्
आदातुं करमुत्क्षिपंतमसकृद्दुंढिं चिरं भावये ॥ १ ॥ °

Ninety-three introductory verses, the last but one of which runs thus:

काश्या[ः] कर्माधिकारिप्रथितकुलमणिर्धर्मशास्त्रैकनिष्ठः
श्रीमा[न्श्रीम]न्महीपत्यविधबुधसुतानंतसूरेस्तनूजः ।
श्रीरामस्तस्य सूनुः प्रथितबहुकृतिर्धर्मशास्त्रेषु नंदो
व्याचष्टे केशवीयप्रणयपरवशो वैष्णवं धर्मशास्त्रं ॥ ९२ ॥

It ends:

वर्षे विक्रमभास्करस्य गणिते नंदाद्रिषड्भूमिभिः १६७९
पूर्णे कार्त्तिकमासि वृश्चिकगते भानौ वृषस्थे विधौ ।
काश्यां केशवनायकस्य नृपतेराज्ञामवाप्य स्मृतेर्
विष्णोर्व्याकृतिमाचकार विमलां श्रीनंदशर्मा सुधीः ॥ ७ ॥

इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीवशिष्ठवंशावतंसश्रीकोडपनायकात्मजश्रीतिम्मसानायकापरनामधेयश्रीकेशवनायकप्रोत्साहितश्रीवाराणशीवासिधर्माधिकारिश्रीरामपंडितात्मजश्रीनंदपंडितकृतौ विष्णुस्मृतिविवृतिः श्रीमती केशववैजयंती समाप्ता ॥

According to V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxii., *Nanda Paṇḍita* of Benares was descended from *Śrī Lakshmīdhara*, who originally resided at Bidar in Southern India, but subsequently went to live at Benares: 'from him *Nanda Paṇḍita* was sixth in descent (viz. *Śrī L.*—*Śrī Kṛishṇa*—*Mahīpati*—*Ananta*—*Rāma*—*Nanda P.*); and persons belonging to the ninth generation after *N. P.* are still flourishing in Upper India' (see complete genealogical chart). Thirteen works are there

attributed to *Nanda*, viz. 1. *Dattakamīmāṃsā* (no. 1539); 2. *Navarātrapradīpa;* 3. *Smṛitisindhu;* 4. *Harivaṃśavilāsa* (three sections: *dānakautuka, āhnikak.* and *saṃskārak.*); 5. *Bālabhūshā* (this comm. on 6., is by *Bālakṛishṇa*, acc. to Bik. Cat., p. 476); 6. *Tattvamuktāvalī;* 7. *Mādhavānanda-nāṭaka* (rather *kāvya*); 8. *Keśava-Vaijayantī;* 9. *Vidvanmanoharā* (on *Parāśarasmṛiti*, see no. 1301); 10. *Śrāddhakalpalatā* (no. 1730); 11. *Tīrthakalpalatā;* 12. *Kālanirṇayakautuka* (part of 3.); 13. *Kāśīprakāśa.*—*Govinda*, author of the *Jyotisha-Ratnasaṃgraha*, is said to have been *Nanda's* eldest brother.

[H. T. COLEBROOKE.]

1343-1345.

1543-1545. Foll. 219, 98 and 282 resp.; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Nanda Paṇḍita's Keśava-Vaijayantī.

Vol. I. contains adhyāyas 1-18; II., adhy. 19-32; III., adhy. 33-100.

[H. T. COLEBROOKE.]

1346, 1347.

1246, 1247. Foll. 1-187, 188-337 resp.; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 10-12 lines in a page.

The same work.

Vol. I. terminates in the middle of the comment on adhy. 16, *sūtra* 3.

[H. T. COLEBROOKE.]

1348.

723d. Foll. 5; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Laghu-*]*Vaishṇava-Dharmaśāstra*, or [*Laghu-*]*Vishṇu-smṛiti;* a treatise on *ācāra*, in 107-109 *ślokas*, here divided into five chapters.

I. ऋषिमेकाग्रमासीनं विष्णुं मतिमतां वरं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥
कृतयुगे ह्यपक्षीणे नष्टो धर्मः सनातनः ।
तेन वै शीर्यमाणेन धर्मेण परमार्थतः ॥ २ ॥
त्रेतायुगे तु संप्राप्ते कर्तव्यश्चास्य संग्रहः ।
यथा संप्राप्यते ऽस्माभिस्तत्त्वं नो वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥
वर्णाश्रमाणां यो धर्मो विशेषश्चैव यः कृतः ।
भेदस्तथैव तेषां यस्तन्नो ब्रूहि द्विजोत्तम ॥ ४ ॥
ऋषीणां समचित्तानां त्वमेव परमोत्तमः ।
धर्मस्येह समस्तस्य नान्यो वक्तास्ति सुव्रत ॥ ५ ॥
श्रुत्वा धर्मं च हृष्यामो यथावत्परिभाषितं ।
तस्माद्विद्धि द्विजश्रेष्ठ सर्वकामा इमे द्विजाः ॥ ६ ॥
इत्युक्त ऋषिभिस्तैस्तु मुनिस्तु प्रीतमानसः ।
अनाद्यः श्रूयतां धर्मो वक्ष्यमाणो यथाक्रमात् ॥ ७ ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्चेति तथापरः ।
एतेषां धर्मसारं यद्वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ ८ ॥
ऋतावृतौ तु संयोगाद् ब्राह्मणो जायते स्वयं ।
तस्माद्विप्रस्तु संस्कारं गर्भादौ तु नियोजयेत् ॥ ९ ॥
जातकं कर्म कुर्यात्तु पुत्रे जाते तु वैदिकं ।
बहिर्निष्क्रमणं कुर्यान्नामकर्म दशोर्ध्वतः ॥ १० ॥
षष्ठे मासे तु संप्राप्ते अन्नप्राशनमाचरेत् ।
तृतीये ऽब्दे तु संप्राप्ते केशकर्म च कारयेत् ॥ ११ ॥
सीमंतोन्नयनं कर्म न स्त्रीसंस्कार इष्यते ।
गर्भस्यैव तु संस्कारो गर्भे चैव प्रयोजयेत् ॥ १२ ॥ °

II. अथातः संप्रवक्ष्यामि गृहिणां धर्ममुत्तमं ॥ २७ ॥
प्राजापत्यं पदस्थानं सम्यक्स्थानं निबोधत ।
सर्ववर्णाः समुत्थाय कृतशौचः समाहितः ॥ २८ ॥

III. गृहस्थो ब्रह्मचारी वा वनवासं यदा व्रजेत् ।
चीरवल्कलधारी स्यादकृष्टं चाशयेन्मुनिः ॥ ४७ ॥

IV. ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वानप्रस्थो ऽथ वा मुनिः ।
विरक्तः सर्वकामेभ्यः पारिव्रज्यं (A. B.) समाश्रयेत् ॥६२॥

V. राज्ञां पुण्यवतामाज्ञा त्रिवर्गपरिरक्षणं ।
रक्षमाणस्तु यो धर्मस्तत्त्वतस्तन्निबोधत ॥ ९५ ॥
तेजः सत्यं व्रतं दीक्षा संग्रामेष्वपलायिता ।
दानमीश्वरभावश्च क्षात्रधर्मः प्रकीर्तितः ॥ ९६ ॥ ° - -
कुर्याच्छूद्रश्च शुश्रूषां विप्रक्षत्रविशां क्रमात् ।
कुर्यादितरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०६ ॥

परिव्राजिस्यु (? ०ज्या तु or ०जिस्तु) संप्राप्तिर्ब्राह्मणस्य [विधीयते ।
आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ॥ १०७ ॥
यद्यत्र विदितं किंचित्तदन्येभ्यो विनिश्चयेत् ॥ १०८ ॥

इति वैष्णवे धर्मशास्त्रे पंचमो ऽध्यायः ॥ इति विष्णुस्मृतिः समाप्ता ॥

For yet a third *Vishṇusmṛiti* see Calc. Dh. I., pp. 60–69; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1349.

2489k. Foll. 6; size 11 in. by 5¼ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work.

This rather incorrect MS. has 109 *ślokas*, not divided into chapters; and it differs considerably in its readings from the other MS.

It begins:

विष्णुमेकाग्रमासीनं श्रुतिस्मृतिविदां वरं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥
कृतयुगे ह्यपक्षीणे तु प्रोक्त धर्म (!) सनातनः ।
तेन वैश्वर्यमोहेन (!) धर्मो न प्रतिपादितः ॥ २ ॥ ०

It ends:

कुर्याच्छूद्रस्तु शुश्रूषां ब्रह्मक्षत्रविशां क्रमात् ।
कुर्यादुत्तरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०७ ॥
आश्रमास्तु त्रयः प्रोक्ता वैश्यराजन्ययोस्तथा ।
परिव्रज्याश्रमप्रति (!) ब्राह्मणस्यैव चोदिता ॥ १०८ ॥
आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ।
यदत्राविदितं किंचित् तदन्येभ्यो गमिष्यपः ॥ १०९ ॥

इति श्रीविष्णुप्रोक्तं लघुविष्णुधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ इति लघुविष्णुस्मृतिः समाप्ता ॥

[Gaikawar.]

1350.

69c. Foll. 37; size 10¾ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing of 1791 A.D.; four or five lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in four adhyāyas.

I. वाराणस्यां सुखासीनं वेदव्यासं तपोनिधिं ।
पप्रच्छुर्मुनयो ऽभ्येत्य धर्मान्वर्णव्यवस्थितान् ॥ १ ॥
[43 *ślokas*.

II. एवं स्नातकतां प्राप्तो द्वितीयाश्रमकांक्षया ।
प्रतीक्षेत विवाहार्थमनिंद्यान्वयसंभवां ॥ १ ॥
[56 *ślokas*.

III. नित्यं नैमित्तिकं काम्यं नैमित्तिकमतः परं ।
त्रिविधं कर्म वक्ष्यामि गृहस्थस्यावधार्यतां ॥ १ ॥
[75 *ślokas*.

IV. इति व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्माश्रितानि च ॥ १ ॥
[72 *ślokas*.

The MS. follows closely the order of verses of the text in the Calc. Dh. II., pp. 321–342; but it has the following additional lines:

After p. 322, line 3 (०कुटुंबिनः ।) it reads:

एते चान्ये च बहवः शूद्रा भिन्नाः स्वकर्मभिः ॥ ११ ॥
चर्मकारो भटो भिल्लो रजकः पुल्कसो नटः ।

After p. 325, l. 17 (०दूषिताम् ।) it inserts:

तावन्न दुष्टां दुष्टं च स्वार्थेभ्यो भेदयंश्च यत् ॥ ९ ॥

After p. 330, l. 4:

अहोत्यनुदिते (!) भानावित्येक उदिते रवौ ।
जपेदादित्यदेवत्यान्मंत्रान्मंत्रनियोगवित् ॥ ४ ॥

After ib. l. 19 (०फलमाप्नुयात्):

वेदेभ्यो ऽन्यत्र संतुष्टः स विप्रः शूद्रतामियात् ॥ १२ ॥

Before p. 338, l. 1:

क्रिमयः किं न जीवंति भक्षयंति परस्परं ।
परशोकाविरोधेन यो जीवति स जीवति ॥ २२ ॥

It ends:

पंक्तिभेदी वृथापाकी नित्यं ब्राह्मणनिंदकः ।
आदेशी वेदविक्रेता पंचैते ब्रह्मघातकाः ॥ ७१ ॥
इदं व्यासमतं नित्यमध्येतव्यं प्रयत्नतः ।
एतदुक्ताचारवतः पतनं नैव विद्यते ॥ ७२ ॥

इति वेदव्यासप्रोक्ते धर्मशास्त्रे चतुर्थो ऽध्यायः ॥ व्यासस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1351.

2489f. Foll. 5; size 11 in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Vyāsa-smṛiti. Adhyāya IV.

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि धर्माणि मोक्षधर्मं शृणुष्व मे ॥ १ ॥ ०

The MS., which is rather incorrect, counts 69 *ślokas*, but there is a lacuna extending from within *śloka* 32 to *śloka* 38.

It ends:

पंक्तिभेदी वृथापाको नित्यं ब्राह्मणनिंदकः ।
आदेशी वेदविक्री च मडेते (!) ब्रह्मघातकाः ॥ ६८ ॥
सुवर्णहारको हर्ता दाता हर्ता च ते त्रयः ।
नरकान्न निवर्तंते यावदाहूतसंप्लवं ॥ ६९ ॥
इति श्रीवेदव्यासमुनिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥ इति व्यासस्मृतिः ॥

[GAIKAWAR.]

1352.

3246b. Foll. 3*a*–6*a*; size 8¾ in. by 7½ in.; 4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 18–21 lines in a page.

The same section of the *Vyāsa-smṛiti.*

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्मेष्वशेषतः ॥

It ends:

ऋणहर्ता भूमिहर्ता धान्यहर्ता च ते त्रयः ।
नरकान्न निवर्तंते यावदाभूतसंप्लवं ॥
इति व्यासकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1353.

3247d. Foll. 6*b*–8*b*; size 10 in. by 7 in.; 4to; Telugu character; twenty-three lines in a page.

The same chapter of the *Vyāsa-smṛiti;* consisting of 64 *ślokas.*

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1354.

3248d. Foll. 8*b*–11*a*; size 9½ in. by 7¾ in.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same portion of the *Vyāsa-smṛiti.*

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1355.

3249d. Foll. 8*b*–11*a*; size 10 in. by 7¾ in.; Telugu character; twenty lines in a page.

Another copy of the same chapter of the *Vyāsa-smṛiti.*

Beginning and end as in no. 1352.

This and the two preceding MSS. were probably derived from the same original.

[MACK. COLL.]

1356.

3245c. Foll. 7*a*–10*b*; size 15¼ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-six lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in three adhyāyas.

This treatise corresponds to the *Laghu-Vyāsasaṃhitā* of the Calc. Dh. II., pp. 310–320, where, however, only two chapters are counted.

I. begins: ऋषय ऊचुः ।

अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां (क्रमान्वितं) महामुने ।
तदाचक्ष्वाखिलं कर्म येन मुच्येत बंधनात् ॥
व्यास उवाच । विप्राः समाहितास्त्वद्य शृणुध्वं वदतो [मम ।
अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां क्रमान्वितं ॥
ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत धर्मार्थाननुचिंतयेत् ।
कायक्लेशांश्च तन्मूला[न्] वेदतत्त्वार्थमेव च ॥
उषःकाले तु संप्राप्ते कृत्वा चावश्यकं बुधः ।
स्नायान्नदीषु शुद्धासु शौचं कृत्वा यथाविधि ॥

II. अथागत्य गृहं विप्रः समाचम्य यथाविधि ।
प्रज्वाल्य वह्निं विधिवज्जुहुयाज्जातवेदसं ॥ ०

III. ततः संध्यामुपासीत पूर्वोक्तविधिना ततः (? द्विजः) ।
आसीनस्तु जपेद् देवीं गायत्रीं पश्चिमां प्रति ॥ ०

The last seven *ślokas* of the Calc. text.

Cf. Burnell, Tanjore Cat., p. 127*a*.

[MACK. COLL.]

1357.

913c. Foll. 15; size 13¼ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Vṛiddha-*]*Śaṅkha-Dharmaśāstra*, in eighteen adhyāyas. It begins:

स्वयंभुवे नमस्कृत्य सृष्टिसंहारकारिणे ।
चातुर्वर्ण्यहितार्थाय शंखः शास्त्रमथाकरोत् ॥

This MS. has the same matter, in exactly the same order, as the text in the Calc. Dh. II., pp. 343–374; except that it makes the 10th adhyāya begin with X., *śl.* 2 of the ed. (*śl.* 1 being taken along with the 9th); and the 14th adhyāya with the 4th line of the chapter as edited (नर्मदायां); and that it has the following additional lines:

After p. 347, l. 13:

सपिण्डीकरणं कार्यं कुलजस्य तथा ध्रुवं ।
श्राद्धं द्वादशकं कृत्वा श्राद्धे प्राप्ते त्रयोदशे ॥

After p. 348, l. 16 (पतिपूजनात् ।):

न व्रतैर्नोपवासेन न यज्ञैश्च पृथग्विधैः ।
राजा स्वर्गमवाप्नोति प्रजानां परिपालनात् ॥

After adhy. viii., l. 4:

सप्तागारान् चरेद्भैक्ष्यं भिक्षितान्नान्विभक्षयेत् ।

After p. 354, l. 3 (० सर्वशः ।):

इत्येवमुक्त्वा कर्तव्यं ततः संमार्जनं जले ।
आपो हि ष्ठेति तिसृभिर्यथावदनुपूर्वशः ॥

After p. 360, l. 4 (० तिलोदकं ।):

हेम्ना तु सह यद्दत्तं क्षीरेण मधुना सह ।
तदप्यक्षयतां याति पितॄणां तु तिलोदकं ॥

After p. 361, l. 12 (० विनिवेदयेत् ।):

अन्यत्र वृक्षमूलेभ्यः पावकेभ्यश्च पण्डितः ।

After p. 370, l. 17 (० रङ्गावतारिणः ।):

चिकित्स[क]स्य शूद्रस्य तथा स्त्रीमृगजीविनः ।
षंडस्य कुलजायाश्च तथा वन्धनचारिणः ॥

There is also considerable difference of reading at the beginning of adhy. III., where the MS. reads:

उपनीय गुरुः शिष्यं शिक्षयेच्छौचमादितः ।
आचारमग्निकार्यं च संध्योपासनमेव च ॥
स गुरुर्यः क्रियां कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति ।
भृतकाध्यापको यस्तु उपाध्यायः स उच्यते ॥
माता पिता गुरुश्चैव पूजनीयाः सदा नृणां ।
क्रियास्तस्याफलाः सर्वे यस्यैते नादृतास्त्रयः ॥
प्रयतः कल्यमुत्थाय ०

The MS. ends:

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं यो ऽधीते प्रयतः सुधीः ।
सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ॥

इति श्रीमन्महर्षिशिरोरत्नायमानत्रयीनिरतरांजेगीयमानमहाविद्यान्यक्कृताखंडलोपदेशधिषण-शंखविरचितं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1358.

84c. Foll. 19; size 10¾ in. by 4¾ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work, marked on fol. 1*a* *Vṛihat-Śaṅkhasmṛiti-dharmaśāstra*.

It begins: स्वयंभुवे ० शास्त्रमकल्पयत् ॥

It ends:

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं योधीते द्विजपुंगवः ।
सर्वपापविनि[र्मु]क्तः स्वर्गलोके महीयते ॥ १५ ॥

इति शंखप्रोक्ते धर्मशास्त्रे अष्टादशोध्यायः ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b* (*Vṛiddha-Śaṅkhasmṛiti*).

For a short recension of the *Likhita-smṛiti*, ascribed to *Śaṅkha* see above, nos. 1337, 1338.

[H. T. Colebrooke.]

1359.

2047d. Foll. 2; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śaṅkha-Likhita-smṛiti, in 30 *ślokas*.

It begins:

वासुदेवं नमस्कृत्य शंखस्य लिखितस्य च ।
धर्मशास्त्रं प्रवक्ष्यामि दधि चैव घृतं यथा ॥ १ ॥
वैश्वदेवेन ये हीना आतिथ्येन विवर्जिताः । [॥ २ ॥
ते सर्वे वृषभावे (r. वृषला) ज्ञेयाः प्राप्तवेदा अपि द्विजाः
अकृते वैश्वदेवे तु ये भुंजंति द्विजातयः ।
वृथा ते तेन पाकेन काकयोनिं व्रजंति वै ॥ ३ ॥ ०

It ends:

मन्युप्रहरणा विप्राश्चक्रप्रह[र]णो हरिः ।
चक्रात्तीक्ष्णतरो मन्युस्तस्माद्विप्रान्न कोपयेत् ॥ २९ ॥
अग्निदग्धं प्ररोहेत सूर्यदग्धं तथैव च ।
दग्धस्तु संप्ररो[हे]त ब्रह्मशापहतो हतः ॥

इति शंखलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥ शंखलिखितस्मृतिः समाप्ता ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b* (*Śaṅkhasmṛiti*). [GAIKAWAR.]

1360.

69e. Foll. 11; size 10¾ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing of 1791 A.D.; 5–7 lines in a page.

Vṛiddha-Śātātapa-smṛiti, a treatise on defilement and purification, in 97 *ślokas*.

It begins:

वृद्धशातातपप्रोक्तं स्मृतितंत्रविनिश्चयं ।
संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि यावदर्थोपलब्धये ॥ १ ॥
मूत्ररेतःसमुत्सर्गे यो भुंजीत पिबेत वा ।
त्रिरात्रं तत्र कुर्वीत प्रायश्चित्तं विशुद्धये ॥ २ ॥
मूत्रं कृत्वा व्रजन् यस्तु स्मृतिभ्रंशाज्जलं पिबेत् ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥
भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित्स्रवते गुदं ।
उच्छिष्टमशुचित्वं च तस्य शौचं कथं भवेत् ॥ ४ ॥
पूर्वं कृत्वा तु तच्छौचं पश्चात्स्नानं समाचरेत् ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥
निगिरन्यदि मेहेत भुंक्ते वा मेहने कृते ।
अहोरात्रोषितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ६ ॥
यदा भोजनकाले तु अशुचिर्भवति द्विजः ।
भूमौ निक्षिप्य तं ग्रासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
अशित्वा सर्वं वापि त्रिरात्रेण विशुध्यति ।
अज्ञानात्पिबते तोयं ब्राह्मणः शूद्रजातिषु ॥ ८ ॥ ०

Up to *śloka* 12 this treatise shows great similarity to the *Yamasmṛiti* above, no. 1329.

It ends:

धात्रा विश्वं निर्मितं तु भूतग्रामानिमांस्तथा ।
कालः समस्तान्पचति कुर्यान्मोक्षे मनस्ततः ॥ ९५ ॥
विमुक्तविषयासंगः प्राणो हृदि निरुध्यते ।
यदायात्यमनोभावं तदा निर्वाणमिच्छति ॥ ९६ ॥
वृद्धशातातपो ह्येतदुक्तवानृषिसत्तमः ।
अध्येतव्यं प्रयत्नेन ब्राह्मणैः श्रेयईप्सुभिः ॥ ९७ ॥

इति वृद्धशातातपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

For another MS. (100 *ślokas*), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127*b*; Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 25.

[H. T. COLEBROOKE.]

1361.

2047a. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, a treatise on expiations and *ācāra*, in mixed prose and verse.

It begins: शातातपस्य महर्षेर्धर्मशास्त्रं व्याख्यामः ॥ ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थांतरं संचरेदात्मनः पापकीर्तनं कुर्वन् द्वाद[शा]ब्दैर्विशुध्यति ॥ अथाश्वमेधं पश्यति तद्दर्शनाच्छुद्धो भवति ॥ सुरापस्य सुरापाने शुद्धिः स्यात् ॥ ब्राह्मणसुवर्णहरणे राजसंनिधानात् सोमपानेन शुद्धिः स्यात् ॥ गुरुदाराभिगामिनस्तप्तायसीपरिष्वंजनेनैव शुद्धिः ॥ एषां यो येन संबध्यते तस्य तदेव प्रायश्चित्तं भवति ॥ पावकीयं चतुर्थकालं संविशेत् ॥ ०

Twenty precepts of this kind, followed by three *ślokas*:

अस्नाताशी अयाजी च विप्रकीर्णो भवेद् द्विजः ।
न तारयति दातारं नात्मानं न परिग्रहं ॥ ०

After which a few more rules: अथोपपातकान्याहुः ॥ अग्न्युत्सादी कन्यादूषी स्त्रीघाती गोघ्नः शूद्रघाती कुमारघाती यमितव्यवहारी ये तेषां प्रायश्चित्तानि ॥ अग्न्युत्सादने कृच्छ्रं ॥ कन्यादूषणे अर्धपादं ॥ स्त्रीघाती षण्मासान्कृच्छ्रेण ॥ वृषणाभिघाते प्राजापत्यं ॥ गोघ्नस्त्रीन्मासान्प्रजापत्यं कुर्यात् ॥ गोमतीं च जपेद्विद्यां ॥ शूद्रवधे तप्तकृच्छ्रेण शुध्यति ॥ आहस्त्यश्च दातारिवधे शूद्रवदकामकृते (!) प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ followed by 139 *ślokas*:

प्राणायामास्त्रयस्तस्य व्रतं प्राश्य विशुध्यति ।
विवाहयेन्न सगोत्रां समानप्रवरां तथा ॥
तस्याः संबंधे ऽतिकृच्छ्रं चरेद् द्विजः ।
य उद्वहेत्सगोत्रां दुहितरं चैव मातुलीं ।
पितृभिः सह तुल्यः स्यात् स तु चांद्रायणं चरेत् ॥

नोद्वहेत्कपिलां कन्यां नाधिकांगीं न रोगिणीं ।
नातिलोमां नालोमिकां न वा चाटां न पिंगलां ॥
[(Manu. 3, 8).

यस्यास्तु न भवेद् भ्राता ० ib. 11.

असपिंडा तु या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।
सा विवाह्या द्विजातीनां दारकर्मणि मैथुने ॥ (ib. 5).

हंसस्वनां मेघवर्णां मधुपिंगललोचनां ।
तादृशीमुद्वहेत्कन्यां स चैल(r. चैव) सुखमृच्छति ॥

दाराग्निहोत्रसंयोगं ० ib. 171.

It ends:

अच्छिद्रमिति यद्वाक्यं वदंति क्षितिदेवताः ।
प्रणम्य शिरसा ग्राह्यमग्निष्टोमफलैः सह ॥ १३८ ॥
शातातपमिति ख्यातं धर्मशास्त्रोत्तमोत्तमं ।
एतत् ज्ञात्वा द्विजः सम्यग्याति ब्रह्म सनातनं ॥ १३९ ॥

इति श्रीशातातपमहर्षिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥ इति शातातपमहर्षिप्रोक्तस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

1362.

3245g. Foll. 22*a*–27*b*; size $15\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; 36 or 37 lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, in twelve adhyāyas. A different treatise from the last, with which, however, it shows a few coincidences.

The MS. is extremely incorrect.

The chapters begin as follows:

I. *Mahā(pātaka)prāyaścitta:* ब्राह्मणो ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थान्यनुचरेत् । आत्मनः पापसंकीर्णं कृत्वा द्वादशवर्षात्प्रमोहयति (!) । अथवा अश्वमेधं यक्ष्यति इति तस्य दर्शनात्पूतो भवति ।

ब्राह्मणस्तु सुरापश्चात् (l. ० श्चेत्) कथंचिज्ज्ञानुमोहितः ।
अग्निवर्णां सुरां पीत्वा मृतः शुद्धिमवाप्नुयात् ॥
उपहृत्य सुवर्णं तु ब्राह्मणस्य तु तस्करं ।
कश्चित् मुसलमादाय राजानं स विधाय तु ॥ ०

II. *Abhakshyabhakshaṇakathana:* अथातो ऽवकीर्णिप्रायश्चित्तं व्याख्यास्यामः ॥ ब्रह्मचारी यद्यवकीर्येत चतुर्थकालापगमे नक्तं भैक्ष्यं(!) चरेदेव संवत्सरात् पूतो भवति । ०

III. *Upapātakaprāyaścittakathana:* अथ उपपातकानि त्युत्सादको [r. अग्न्यु ०] [क]न्यादूषी स्त्रीघाती शूद्रघाती वृषलघाती गोघ्नः केन मारादारायत्य । त्यागे पतित । मव्यापहारियत्येषां (sic) प्रायश्चित्तमनुपातने (?) । कृच्छ्रशब्देन स्त्रीघाती पवनानं शूद्रवधे सांतपनकृच्छ्रं ०

IV. *Hiṃsāprāyaścittakathana:* अथ मूत्रपुरीषकरणे सचेलस्नानं महाव्याहृतिभिश्च होमो रजस्वलाभिश्चमैदर्शने ०

V. *Vivāhaprakaraṇa:*

यो हि हित्वा विवाहाग्निं गृहस्थ इति (? गृहस्थ इति)
[मन्यते ।
अन्नं तस्य न भोक्तव्यं वृथापाको ह्यसंस्कृतः ॥
वृथापाकस्य भुंजानः प्रायश्चित्तं चरेद् द्विजः ।
प्राणायामांस्त्रिरभ्यस्य घृतं प्राश्य विशुध्यति ॥ ०

VI. *Vaiśvadevakathana:*

लौकिकैर्वैदिकैर्वापि भुंक्ते च्छिष्टे जले क्षितं (!) ।
वैश्वदेवं तु कर्तव्यं पंचसु (सू MS.) नावपन्नये (?) ॥

VII. *Śrāddhakathana:*

नाष्टं (!) तु पितृश्राद्धं कर्म वैदिकमाचरेत् । ०

VIII. (? *Pitṛitarpaṇa*):

दर्शश्राद्धं तु यत्प्रोक्तं पार्वणं तु प्रकीर्तितं ।
अपराह्णे पितॄणां तु यत्तु दानं प्रशस्यते ॥

IX. *Bhojanavidhi:*

अतिथिर्यत्र नाश्नाति न तत् श्राद्धं प्रशस्यते ।
श्रुतवित्तविहीनैश्च भुक्तमश्रोत्रियैस्तु वा ॥

X. *Śunādashṭaprāyaścitta:*

गवां शृंगोदकस्नानं महानद्युपसंगमात् ।
समुद्रदर्शनाद्वापि शुना दष्टः शुचिर्भवेत् ॥

XI. *Āśaucakathana:* अथाशौचं ब्राह्मणस्य दशाहं द्वादशाहं क्षत्रियस्य अर्धमासं वैश्यस्य । ०

XII. *Ācārakathana:*

अब्राह्मणस्तु षट् प्रोक्ता इति शातातपो ऽब्रवीत् ।
आद्यस्तु राजभृत्यः स्यात् द्वितीयः क्र[य]विक्रयी ॥

It ends:

अग्निकार्यैस्तु कुर्वीत वाग्यतो नान्यमानसः ।
भूतयज्ञं तथा श्राद्धं नित्यकृदिति तर्पणं ॥

इति शातातपधर्मशास्त्रे आचारकथनं नाम द्वादशोध्यायः ॥
इति शातातपधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS. see Burnell, Index Tanjore MSS., p. 127*b*.

[MACK. COLL.]

1363.

3246c. Foll. 6a–10a; size $8\frac{3}{4}$ in. by $7\frac{1}{2}$ in.; coarse Indian paper; Telugu character; 17–20 lines in a page.

Śātātapa-Dharmaśāstra, another treatise assigned to the same sage.

It begins:

परमाह्लादरूपाय ब्रह्मविष्ण्वीशमूर्तये ।
नित्याय [च] नमस्तस्मै जगदुत्पत्तिहेतवे ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि शाश्वतं श्रुतमव्ययं ।
धर्मस्वरूपं संक्षेपाच्छातातपमनामयं ॥
ब्राह्मणस्तु कदाचिद्वै ज्ञात्वा पापं करोति चेत् ।
उपपातकं यदि भवेत्तस्य चांद्रायणं चरेत् ॥
क्षत्रियस्त्रिककृच्छ्रेण वैश्यश्च नवभिर्दिनैः ।
शूद्रो ब्राह्मणभक्त्या वै विशुद्धो नात्र संशयः ॥
पतिव्रता यदि स्त्री स्याद् दोषावेशो ऽपि नास्ति वै ।
तस्याः संपोषणात्पुंसां पुण्यं वृद्धिश्च जायते ॥
ब्राह्मणो ब्राह्मणीं हत्वा तत्कपालधरः स्वयं ।
सर्वतीर्थेषु च स्नायात्कथयन्दोषमात्मनः ॥

The treatise consists of 85 *ślokas*, ending thus:

वैश्यः पंचशतेनैव क्षत्रियस्त्रिशतेन च ।
सत्त्रिणां दीक्षितानां च यतीनां ब्रह्मचारिणां ॥
सूतकं तावदेतेषां नैशिकस्य स चैव हि ।
दाने विवाहे यज्ञे च संग्रामे देशविप्लवे ॥
आपद्यपि च कष्टायां सद्यः शौचं विधीयते ।
अभोज्यादपि तद्ग्राह्यं यच्च गोष्ठिगतं (!) पयः ॥
अनाम्नातेषु धर्मेषु कथं स्यादिति चेद्भवेत् ।
यं शिष्टा ब्राह्मणा ब्रूयुः स धर्मं स्यादशंकितः ॥
इति शातातपकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[Mack. Coll.]

1364.

723c. Foll. 11; size $12\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Karmavipāka, another treatise on expiations, in six adhyāyas, likewise assigned to the *Śātātapa-smṛiti*.

It begins:

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणां ।
नरकांते भवेज्जन्म चिह्नांकितशरीरिणां ॥

The text of this treatise is included in the Calc. Dh. II., pp. 435–455. The present MS. contains (with considerable variations of reading) the entire matter contained in the edition—in the same order (except as regards the last ten *ślokas*, where the order is somewhat different)—omitting only fourteen lines; viz.: p. 440, l. 22; p. 441, ll. 4, 5, 19; p. 442, ll. 6, 7; p. 454, ll. 10, 20–22; p. 455, ll. 4, 5, 12, 13. On the other hand, it has a considerable amount of matter, not contained in the edition, scattered over the whole work (but esp. in the 2nd chapter), and amounting altogether to 93 lines.

A. I. consists of 34 *ślokas*;—II., of 80, ending:

तदर्धार्धप्रमाणेन क्षत्रियादिष्वनुक्रमात् ।
क्षत्रियो मृगयायां च मृगान्निघ्नन्न दुष्यति ॥ ७७ ॥
तस्य युद्धांगणगतानायुष्मांस्तान् प्रमापयेत् ।
गजादिकान्सप्तदश सप्तसप्तोत्तरान् क्रमात् ॥ ७८ ॥
गर्भपातकरी नारी स्वदेहे भोगलुब्धये ।
सप्तजन्मावधिं यावन्नरकांते हूसंतिका (!) ॥ ७९ ॥
तत्पातकविनाशाय बालं कुर्याद्धिरण्मयं ।
विधाय बालं वस्त्रेण प्रदेयं हेमसंयुतं ॥ ८० ॥

III., of 25 *ślokas*;—IV., of 36, beg.:

कुनखी नरकस्यांते ° चांद्रायणं चरेत् ॥ १ ॥

It ends: °देयं च शक्तितः ॥ ३५ ॥

माषतिललोहहारी गजधर्मा प्रजायते ।
माषद्वयमयं दद्याद्धेम वै द्विपलान्वितं ॥ ३६ ॥

V., 49 *śl.*, ends: °तत्तत्पुरुषसंगमात् ॥ ४७ ॥

आसुरी असती दासी चर्मकारी च नर्तकी ।
रजकीभिः समं भोगात् पतंति पितृभिः सह ॥ ४५ ॥
उपोष्यैकादशीं शुद्धां जागरं कारयेन्निशि ।
तस्य पापविशुद्ध्यर्थं दद्यादेकां पयस्विनीं ॥ ४९ ॥

VI., 49 *śl.*, beg.: अश्वशूकरकृमिद्रुमशृंगिशकटाहताः ।°

It ends:

मृते चापत्यरहिते कृच्छ्राणां नवतिं चरेत् ।
एवं कृते विधाने तु विद्ध्यादूर्ध्वदैहिकं ॥ ४८ ॥
ततः प्रेतत्वनिर्मुक्ताः पितरस्तपितास्तथा ।
दद्युः पुत्रांश्च पौत्रांश्च आयुरारोग्यसंपदः ॥ ४९ ॥

इति श्रीकर्मविपाके अगतिप्रायश्चित्तं नाम षष्ठो ऽध्यायः ॥ इति शातातपस्मृतिः समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 641. According to a MS. described by Dr. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 4 (containing 87 adhyāyas, estimated at 2376 *ślokas*), these six chapters would seem to be only a small fragment (273 *ślokas* in this MS.) of an extensive work entitled *Karmavipāka*, and ascribed to *Śātātapa*.

[H. T. Colebrooke.]

1365.

723i. Foll. 10; size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti, in 227 *ślokas* (wrongly numbered 212). [A.]

It begins:

संवर्त्तमेकमासीनमात्मविद्यापरायणं ।
ऋषयस्तु समागम्य पप्रच्छुर्धर्मकांक्षिणः (पृच्छंति ° B) ॥

Calc. Dh. I., pp. 584–603.

It ends:

धर्मशास्त्रमिदं पुण्यं संवर्त्तेन तु भाषितं ।
अधीत्य ब्राह्मणो गच्छेद् ब्रह्मणः सद्म शाश्वतं ॥

इति श्रीसंवर्त्तेन [प्रोक्तं] धर्मशास्त्रं ॥ इदं लिखितं संपूर्णमस्तु ॥

[H. T. Colebrooke.]

1366.

2489b. Foll. 10; size 11 in. by 5¼ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti, in 210 *ślokas*. [B.]

Beginning and end as above. This MS. omits *ślokas* 9, 12, 34, 35*a* (of the three lines), 47*a* (do), 57, 61*b*, 62, 63, 64*a*, 74, 77–79, 90, 93, 95*a*, 104*b*, 105*a*, 114*b*, 117*a*, 119*a*, 122*b*, 123*a* (of three), 124, 154, 155, 200*b*, 201*a*, 206*b*, 215*b* of the Calc. Dh.; but it inserts two *ślokas* of its own after 197 and 204 resp., viz.:

पतिता[द्] द्रव्यमादत्ते भुंक्ते वा ब्राह्मणो यदि ।
कृत्वा तस्य समुत्सर्गं अतिकृच्छ्रं समाचरेत् ॥
अयने विषुवे चैव व्यतिपाते दिनक्षये ।
चंद्रसूर्यग्रहे चैव दत्तं भवति चाक्षयं ॥

Colophon: इति श्रीसंवर्त्तप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ संवर्त्तस्मृतिः समाप्ता ॥ [Gaikawar.]

1367.

3245h. Foll. 27*b*–29*b*; size 15½ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-four lines in a page.

Saṃvarta-smṛiti. [C.]

Beginning as above. This text differs considerably from the printed text.

It consists of at least two adhyāyas, only the first of which (*brahmacārikathanam*) is however complete, the MS. terminating abruptly at the bottom of the last page. The MS. is very far from being correct.

The first seven *ślokas* are on the whole the same as in the Calc. Dh. It then proceeds:

पौर्वोत्तराभिमुखं (!) वा ह्यपरोत्तरदिङ्मुखः ।
साक्षसूत्राञ्जलिः (?) संध्याद्वयोरुदितधिष्ण्ययोः ॥
अग्निकार्यं च कुर्वीत ° । ततो ऽधीयीत वेदं च ° ॥

उपसंग्रहणं कुर्याद् गुरोः पूर्वं तु पादयोः ।
ऋचा वा यदि वार्धर्चं पादं वा यदि वाक्षरं ॥

सकाशाद्यस्य गृह्णाति नियतं तस्य गौरवं ।
प्रणवं प्राक् प्रयुंजीत व्याहृतीस्तदनंतरं ॥

सावित्रीं चानुपूर्व्येण ततो वृत्तांतमारभेत् ।
न चादावेव कर्तव्यं किंचन प्राकृतं वचः ॥

भाषणे तु गुणः (l. पुनः) कुर्यात् प्राणायामं विचक्षणः ।
हस्तौ तु संयुतौ धार्यौ जानुभ्यामुपरि स्थितौ ॥ °

[39 *ślokas*.

A. II. begins (cf. Dh., *śl.* 35 seq.):

अतः परं समावृत्तः सवेनामुहे (l. सवर्णामुद्वहेत्) स्त्रियं।
कुले महति संभूतां लक्षणैश्च समन्वितां ॥

ब्राह्मणेन विवाहेन शीलरूपसमन्वितां।
पंचयज्ञविधानं च कुर्याद्दहरहर्द्विजः ॥ ०

34½ *ślokas,* ending thus (Dh., *śl.* 66):

अष्टवर्षा भवेत्कन्या (!) नववर्षा तु रोहिणी।
दशवर्षा भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं रजस्वला ॥

प्राप्ते तु द्वादशे वर्षे यः कन्यां न प्रयच्छति।
मासि — [MACK. COLL.]

1368.

3249b. Foll. 4*b*–5*b*; size 10 in. by 7¾ in.; Telugu character; 19 or 20 lines in a page.

Saptarshisammata-smṛiti, in 36 *ślokas* [A].

The three MSS. of this treatise were probably derived from the same original, or perhaps the other two were copied from the present MS.

It runs as follows:

प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दंतधावने।
स्नाने भोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १ ॥
छर्दिते ऽभ्युदिते सूर्ये श्मश्रुकर्मणि मैथुने।
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे स्नानं षट्सु विधीयते ॥ २ ॥
गंगायां भास्करक्षेत्रे मातापित्रोर्मृते ऽहनि।
आधाने यज्ञकाले च पापं (? मौनं) षट्सु विधीयते ॥ ३ ॥
स्नाने तु वरुणः शक्तिं जुह्वतो ऽग्निः श्रियं हरेत्।
भुंजतो मृत्युरायुष्यं तस्मान्मौनं समाचरेत् ॥ ४ ॥
ब्राह्मणं स्नातमायांतं सह गच्छंति देवताः।
पितरस्तत्र गच्छंति वायुभूता जलार्थिनः ॥ ५ ॥
अवगाहेज्जले नग्नो वस्त्रं यत्तु परोद्धृतं।
क्रुद्धाः स्नानान्निवर्तंते देवता ऋषिभिः सह ॥ ६ ॥
स्नानकाले तु यो मूढो भक्षयेद्दंतधावनं।
पितृयज्ञेषु यच्छ्राद्धं निराशाः पितरो गताः ॥ ७ ॥
देवतर्षिपितॄणां च तर्पयेज्जलमध्यतः।
प्रयतः संस्थितानां च भूमौ दद्याज्जलांजलिं ॥ ८ ॥
हस्तौ तु युग्मं कृत्वा तु पूरयेदुदकांजलिं।
गोःशृंगमात्रमुद्धृत्य जलमध्ये तु निक्षिपेत् ॥ ९ ॥
जलस्थस्य जले शुद्धिर्बहिःस्थस्य बहिः शुचिः।
बहिरंतस्य आचम्य ह्युभयत्र शुचिर्भवेत् ॥ १० ॥
वस्त्रोदकमुपेक्षंते ये नपत्यात्मवर्गिणः। [॥ ११ ॥
तस्मात्पूर्वं प्रयत्नेन(° ना MSS.) कौपीनं पीठयेद्बहिः
उपस्युपसि यत्स्नानं संध्यायामुदिते ऽपि वा।
प्राजापत्येन तत्तुल्यं महापातकनाशनं ॥ ॥ १२ ॥
उषोदयस्नानफलस्य विद्धि (? सिद्धौ)
रूपं च तेजश्च बलं च शौचं।
आयुष्यमारोग्यमलोलुपत्वं
दुःस्वप्नघातश्च भवंति मेधा ॥ १३ ॥
माघे मासे रटंत्यापः किंचिदभ्युदिते रवौ।
ब्रह्मघ्नं वा सुरापं वा कंपतं तं* पुनीमहे ॥ १४ ॥
ददाति विपुलान्भोगान् भृत्यभार्याधनादिकान्।
प्रातःस्नानं त्यजन् विप्रः सप्ताहं शूद्रतामियात् ॥ १५ ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सूतके ऽपि हि न त्यजेत्।
युक्तकच्छस्तु यः कुर्याद्धर्मकार्यं क्वचिन्नरः ॥ १६ ॥
वृथा भवति तत्सर्वं गुह्यस्थानस्य दर्शनात्।
देवर्षिपितृमनुष्ययज्ञकार्ये सदा भवेत् ॥ १७ ॥
अपवित्रकरैर्जैर्म्न दत्तं भुक्तं हुतं च यत्।
देवा हव्यं न गृह्णंति कव्यं च पितरस्तथा ॥ १८ ॥
पवित्रं धारयेन्नित्यं कौशेयं दक्षिणे करे।
भुंजानस्तु विशेषेण दुष्कृतानि व्यपोहति ॥ १९ ॥
गोवालं दर्भसारं च पवित्रं ग्रंथिसंयुतं†।
करे च धारयेन्नित्यं न स पापेन लिप्यते ॥ २० ॥
कुशपूतं पिबेत्तोयं कुशपूतमुपस्पृशेत्।
कुशाग्रमिश्रितं तोयं सोमपानेन तत्समं ॥ २१ ॥
रोमकूपे तिलान् स्थाप्य यः कुर्यात्पितृतर्पणं‡।
ते तिलाः क्रिमिभिस्तुल्यास्तत्तोयं रुधिरं स्मृतं ॥ २२ ॥
गवां वालिपवित्रैस्तु (? वाल °) यस्तु संध्यामुपासयेत्।
स वै द्वादश वर्षाणि कृतसंध्यो भवेद् द्विजः ॥ २३ ॥
कुशहस्तेन यद्दत्तं कुशहस्तेन यद्धुतं।
कुशहस्तेन यज्जप्तमक्षय्यं फलमश्नुते ॥ २४ ॥

---

* ? ब्रह्मघ्नमपि चाण्डालं कं पतन्तं Wilson, Select Works, II., p. 183.

† करसंयुतं B. C. and orig. A.

‡ तिलतर्पणं A; कुर्यात्तिल ° B.

दक्षिणेन कुशान्दत्त्वा दक्षिणेतरपाणिना ।
आचमेन (l. आचामेन्) शुचिः पाणियेथा पाणिस्तथा [कुशः ॥ २५ ॥
पवित्रोदकहस्तस्तु कुर्यादाचमनक्रियां ।
नोच्छिष्टः स भवेद्दर्भो भुक्तोच्छिष्टं (भुक्तो° B. C. orig. [A.) तु वर्जयेत् ॥ २६ ॥
ग्रंथियैस्य पवित्रस्य न तेनाचमनक्रिया ।
आचामेद्यस्तु मोहात्मा यथा भोक्ता तथा भवेत् ॥ २७ ॥
वामहस्ते कुशान् कृत्वा आचम्य प्रयतो भवेत् ।
तान्कुशांस्तु परित्यज्य पुनराचम्य शुध्यति ॥ २८ ॥
पिंडार्थी ये कुशा दर्भा यैः कुशैः पितृतर्पणं ।
मूत्रोत्सर्गेषु ये दर्भास्तेषां त्यागो विधीयते ॥ २९ ॥
पवित्रग्रंथिमुत्सृज्य प्रक्षिपेत् क्षितिमंडले ।
पात्रे तु निक्षिपेद्यस्तु तदा चांद्रायणं चरेत् ॥ ३० ॥
कुशमूले भवेद् ब्रह्मा कुशमध्ये तु केशवः ।
कुशाग्रे तु स्वयं रुद्र एष धर्मः सनातनः ॥ ३१ ॥
जपैश्चतुर्युगं (जवै° MSS.) चैव अरिष्टैरष्टकं तथा ।
शंखानां च शतं ज्ञेयं प्रवालैस्तु सहस्रकं ॥ ३२ ॥
मुक्ताभिर्दशसाहस्रं मणिभिर्लक्षमुच्यते । [३३ ॥
कुशग्रंथ्या च पद्माक्षै (l. प्रयुतं) रुद्राक्षैः कोटिरुच्यते ॥
गृहे दशगुणं जप्यं गोष्ठे शतगुणं भवेत् ।
नदीतीरे सहस्रं स्यादनंतं च शिवालये ॥ ३४ ॥
वज्रं यथा सुरेंद्रस्य शूलं हस्ते हरस्य च ।
चक्रायुधं यथा विष्णोरेवं विप्रकरे कुशः ॥ ३५ ॥
नारदेन वसिष्ठेन कश्यपनरकौशिकैः* ।
पैंगळेन च गार्ग्येण दृष्टो धर्म इति स्मृतः ॥ ३६ ॥
इति सप्तऋषिसंमतधर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1369.

3247b. Foll. 4*a*–5*a*; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 21–24 lines in a page.

Saptarshisammata-smriti. [B.]

[MACK. COLL.]

* ? B. C. read कश्यपेन च कौशिकैः and also corrected in A, for something like the above; the orig. र of नर being doubtful, and श्य being a correction for some other original conjunction (? ख).

1370.

3248b. Foll. 5*a*–6*b*; size 9½ in. by 7¾ in.; 4to.; same paper and writing; 18–20 lines in a page.

The same treatise. [C.]

[MACK. COLL.]

1371.

723f. Foll. 8; size 12¾ in. by 5¾ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, in seven adhyāyas.

It begins:

ये वर्णाश्रमधर्मस्थास्ते भक्ताः केशवं प्रति ।
इति पूर्वं त्वया प्रोक्तं भूर्भुवःस्वर्द्विजोत्तमाः ॥ १ ॥
वर्णानामाश्रमाणां च धर्मं नो ब्रूहि सत्तम ।
येन संतुष्यते देवो नारसिंहः सनातनः ॥ २ ॥
मार्कंडेयः । अत्राहं कथयिष्यामि पुरावृत्तमनुत्तमं ।
ऋषिभिः सह संवादं हारीतस्य महात्मनः ॥ ३ ॥
हारीतं सर्वधर्मज्ञमासीनमिव पावकं ।
प्रणिपत्याब्रुवन् सर्वे मुनयो धर्मकांक्षिणः ॥ ४ ॥

This is the *Laghu-Hārītasmṛiti* of the Calc. Dh. I., pp. 177–193. The present MS. has exactly the same verses (with, of course, various readings) as the printed text, with the single exception that at the bottom of p. 192 of the Dh. (where a line is required to make up a complete *śloka*), the MS. not improperly repeats the line before last एवं तपश्च विद्या च°

It ends:

अतः कुर्वन् निजं कर्म यथाकालमतंद्रितः ।
सहस्रानीकदेवेशं नारसिंहं च सालयं ॥
उत्पन्नवैराग्यबलेन योगी
ध्यायेत्परं ब्रह्म सदा क्रियावान् ।
सत्यं सुखं रूपमनंतमाद्यं
विहाय देहं पदमेति विष्णोः ॥

इति हारीतधर्मशास्त्रे सप्तमो ऽध्यायः ॥ इति हारीतस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1372.

2489h. Foll. 7; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, another treatise, on defilement and purification, ascribed to the same sage; different from both the *Laghu-* and *Vṛiddha-Hārītasmṛiti* of the Calc. Dh.; but corresponding to the third treatise (*Hārīta-Dharmaśāstra*, 112 *ślokas*) described by Burnell, Index Tanj. MSS., p. 128*a*, no. xxxiii*b*.

It consists of 103 *ślokas*, beginning thus:

हारीतेनैवमाख्यातं लोकानां हितकाम्यया ।
प्रायश्चित्तं चिकित्सार्थमेतत्प्राहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥
श्वविष्टां काकविष्टां वा कंकगृध्रनरस्य च ।
अधोच्छिष्टं तु संस्पृश्य सचैलो जलमाविशेत् ॥ २ ॥
ऊर्ध्वोच्छिष्टं (l. अधो°) तु संस्पृश्य प्रायश्चित्तं विनि-
उपोष्य रजनीमेकां पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥ [र्दिशेत् ।
रजस्वला तु या नारी श्वानं काकमथ स्पृशेत् ।
प्रायश्चित्तं कथं तस्या येन सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
अतिक्रांते त्रिरात्रे तु स्नानं कृत्वाधिवाससा ।
त्रिरात्रं क्षपयेदूर्ध्वमेकरात्रमधः क्षिपेत् ॥ ५ ॥
नियमस्था व्रतस्था रजःस्त्री पश्येत्कथंचन ।
त्रिरात्रं तु क्षिपेदूर्ध्वं व्रतशेषं समाचरेत् ॥ ६ ॥
उच्छिष्टस्तु द्विजातिस्तु रजःस्त्री यदि संस्पृशेत् ।
उपवासस्त्वधोच्छिष्ट ऊर्ध्वोच्छिष्टे त्र्यहं क्षिपेत् ॥ ७ ॥

It ends:

अविभज्य सगोत्राणामा सहस्राद्धनादपि ।
यज्ञं क्षेत्रं च पत्रं च कृतान्नमुदकं स्त्रियः ॥ १०० ॥
ये जाता ये ऽपि चाजाता ये च गर्भे व्यवस्थिताः ।
वृत्तिं ते ऽपि हि कांक्षंति वृत्तिदानं न विद्यते ॥ १०१ ॥
पितृप्रसादार्जुंजंते (!) धनानि निर्धनानि च ।
स्थावरं तु न भुंज्येत प्रसादे सति पैतृके ॥ १०२ ॥
स्थावरं द्विपदं चैव यद्यपि स्वयमर्जितं ।
असंभूय सुतान्सर्वान् न दानं न च विक्रयः ॥ १०३ ॥

इति हारीतप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥ समाप्ता हारीतस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

B. GENERAL DIGESTS OF LAW.

1373.

850. Foll. 270; size 12½ in. by 4½ in.; modern, careless Devanāgarī writing; generally ten lines in a page. Very incorrect.

Smṛiticandrikā, a digest of Hindū law, by *Devaṇṇa* (*Devaṇa, Devāṇḍa, Devagaṇa*) *Bhaṭṭa*, son of *Keśavāditya Bhaṭṭa*.

The sections on *ācāra* and *prāyaścitta*.

I. *Ācārakāṇḍa* (foll. 148).

a. *Saṃskārāḥ* beg.:

श्रीमते शकलज्ञानसाम्राज्यपदमापुषे ।
गणेशाय नमो विघ्नं विघ्नते सर्वदा नृणां ॥ १ ॥
जयति गणपतेः परशुः सदोद्यतो विघ्नकंटकच्छेदे ।
प्रणतानामभिलषितार्थसाधनकृतप्रसंगस्य ॥ २ ॥
जगत्संसृतिसंरक्षासंहारैकविनोदिने ।
नमो भगवते तस्मै चिदानंदाय विष्णवे ॥ ३ ॥
मन्मनःसारसे नित्यं वसतात्सा सरस्वती ।
मत्सरःसूक्तिकुसुमविकासो यत्प्रसादतः ॥ ४ ॥
वागीश्वरीं गणेशं च नत्वा विद्वदनुग्रहात् ।
सर्वलोकहितार्थाय क्रियते स्मृतिचंद्रिका ॥ ५ ॥
स्मृतिप्रायेण(l. स्वाभि°) किंचिच्च नास्माभिरिह लिख्यते।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्येव निर्भयैः ॥ ६ ॥

मन्वादिप्रणीतानामेव धर्मशास्त्राणां वेदमूलत्वात्तान्येव धर्मे प्रमाणानीति तदधिगमोपयोगिकतया तच्छास्त्रप्रणेतारः प्रथमं प्रदर्श्यंते । तत्र पैठीनसिः ।

तेषां मन्वंगिरोव्यासगौतमात्र्युशनोयमाः ।
वशिष्ठदक्षसंवर्तशातातपपराशराः ॥
विष्ण्वापस्तंबहारीताः शंखः कात्यायनो भृगुः ।
प्रचेता नारदो योगी बौधायनपितामहौ ॥
सुमंतुः काश्यपो बभ्रुः पैठीनो व्याघ्र एव च ।
सत्यव्रतो भरद्वाजो गार्ग्यः कार्ष्णाय(l. जि)निस्तथा ॥
जावालिर्जमदग्निश्च लौगाक्षिर्ब्रह्मसंभवः ।
इति धर्मप्रणेतारः षट्त्रिंशदृषयः स्मृताः ॥

इति । ननु चेयं (?) किं परिसंख्या । मैवं तथा here a lacuna of nearly two full pages (fol. 1*b*, l. 10 to fol. 2*b*, l. 7), after which it proceeds [च]तुर्दशविद्यानां धर्मज्ञानानां स्थानानि निमितानि प्रमाणानि °

इति ० धर्मे प्रमाणानि fol. 5*a*; इति ० देशनिर्णयः fol. 8*a*; इति ० देशधर्माः fol. 8*b*; इति ० युगधर्माः fol. 9*a*; इति ० परिभाषा ॥ अधुना लेशतः संस्कारकाण्डमुच्यते fol. 9*b*; इति ० संस्कारपरिभाषा fol. 10*b*; इति गर्भाधाननिर्णयः fol. 12*a*, etc.; इति ० विवाहप्रकरणं ॥ उक्ताः संस्काराः ॥ fol. 53*b*.

b. Āhnikam, beg. fol. 53*b*:

अथेदानीमवसरप्राप्तमाह्निकं प्रस्तूयते । तत्र मनुः । ०

इति ० मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 55*b*; इति ० शौचविधिः fol. 58*b*; इति ० आचमनविधिः fol. 61*b*; इति० कुशोत्पाटनविधिः fol. 67*b*; अथ स्नानप्रशंसा। etc.

Near the end of this section on daily observances, a passage from the *Śrāddhaprakaraṇa* has found its way into it, extending from fol. 126*b*, l. 4 to fol. 147*b*, l. 3, corresponding to fol. 71*a*, l. 10–fol. 97*a*, l. 7 of the MS. of the *Śrāddhaprakaraṇa* in Burnell's Collection (B. 325). No indication whatever is given here of the insertion beyond several colophons occurring in the passage; viz. इति ० श्राद्धदिनप्राचीनकृत्यं fol. 130*a* (Burn. MS. 325, fol. 76*b*); इति ० श्राद्धदिनपूर्वाह्णकृत्यं fol. 133*a* (Burn., fol. 80*a*); इति ० श्राद्धकर्मणि द्रव्याणि fol. 138*a* (Burn., fol. 85*b*); इति नित्यभोजने मांसव्यतिरिक्तवर्ज्यद्रव्यविषयाणि fol. 146*a* (Burn., fol. 94*b*).

The *āhnika* section ends with the *śayanavidhi*: तस्मात्कर्माणि कुर्वीत तुष्टये परमेष्टिन इति ॥

आह्निकं व्यदधाद्देवः केशवार्यसुतः सुधीः ।
सर्वैर्वाचनिकैरर्थैरच्युतः प्रीयतामिति ॥

इति ० स्मृतिचंद्रिकायामाह्निकं ॥ then the headings of chapters, with the date Saṃvat 1859.

II. *Prāyaścittādhyāya*, foll. 122; begins:

दंतजाते पकृते चौले चाहोरात्रेण शुद्धिरिति । अत ऊर्ध्वं प्रागुपनान्यहः (!) यत्तु मनुवचनं । नृणामकृतचौलानां ० इष्यत इति तस्याप्ययमेव विषयः । ०

इति महापातकप्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ महापातकादिपंचकमध्ये महापातकादिपातकानुपपातकप्रायश्चित्तान्युक्ताधुनोपपातकप्रायश्चित्तानि ० fol. 85*b*.

Of this section there is no MS. in the Burnell collection, and without other MSS. this copy can be of but little use. It ends:

मनुनाप्यभोज्यभोजनशंकायामुक्तं । संवत्सरस्यैकमपि ० (v. 21) विशेषतः ॥ इति श्रीसकलविद्याविशारदश्रीकेशवादित्यभट्टोपाध्यायहवनयाज्ञिकदेवणभट्टोपाध्यायविरचितायां स्मृतिचंद्रिकायां प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥

As the *Smṛiticandrikā* is quoted repeatedly in *Hemādri's* Digest—e.g. *Pariśeshakh.*, Bibl. Ind. I., pp. 145, 149, 182, 194, 212 (where *Śaṅkhadhara* and *Harihara* mentioned as later)—it cannot have been composed later than about the middle of the 13th century.

Of authorities found referred to in the *Smṛiticandrikā* may be mentioned (besides *Smṛitis*, *Purāṇas* and *Sūtrakāras*): *Caturviṃśati*(*mata*), *Shaṭtriṃśanmata*, *Saṃgrahakāra* (*śloka*, ? *Smṛitisaṃg.*), *Bhūshyārthasaṃgraha* (*śloka*), *Devasvāmin* (comm.), *Āpastambabhāshya*, *Vishṇurahasya*.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 133*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1374.

929. Foll. 194; size $12\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of the 16th century; ten lines in a page. Many leaves are more or less injured, esp. foll. 20–32; damaged places have been pasted over with transparent paper; but in many cases part of the original leaf was already gone. Foll. 176 and part of 69 have been supplied by a modern hand.

Vyavahārakāṇḍa of *Devaṇṇa Bhaṭṭa's Smṛiticandrikā*.

It begins:

सरस्वतीपतिं वंदे श्रियः पतिमुमापतिं ।
त्विषांपतिं गणपतिं बृहस्पतिमुखान्मुनीन् ॥
पदे पदे प्रस्खलतां प्रतिवादिस्थितावपि ।
दृष्टानां दृष्टिविषये चन्द्रिका प्रवितन्यते ॥

अथेदानीं व्यवहारकांडमारभ्यते । तत्रादौ व्यवहारस्वरूपं निरूप्यते । तत्र बृहस्पतिः । ०

The work consists of two chapters, the first of which, treating of general rules of procedure, evidence, ordeals, punishments etc., ends fol. 76*b*: इति स्मृतिचंद्रिकायां बालादिधनविषयाणि ॥

श्रीकेशवादित्यसमुद्भवस्य देवस्य शांतद्विजराजमूर्तेः ।
तच्चंद्रिकां प्राप्य सुखेन लोकाः कुर्वंतु सर्वव्यवहारसिद्धिं ॥

इति सकलविद्याविशारदश्रीकेशवादित्यभट्टोपाध्यायसूनुयाज्ञिकदेवगणभट्टोपाध्यायसोमयाजिविरचितायां स्मृतिचंद्रिकायां व्यवहारकांडे प्रथमः परिच्छेदः ॥ then follows a list of contents (*prakaraṇānupūrvī*).

Chapter II., treating of deposits, bail, interest, debt, adoption, etc., begins:

वृहस्पतिमुखानेकमुनिवाग्वागुरांतरं ।
प्रविष्टो देवणाचार्यः कुरुते पदसंग्रहं ॥

The section on Inheritance, contained on foll. 153*b*–178*a* of this MS., has been printed at Calcutta (*Dāyabhāgaprakaraṇam* 1870), and a translation of it has been published at Madras, by T. Kristnasawmy Iyer (1867).

That section is followed by another on acts of violence. Three leaves at the end contain an index of contents by a modern hand.

Another Devanāgarī MS. of the *Vyavahārakāṇḍa* is available in the Burnell collection, no. 326.

See also Burnell, Ind. of Tanjore MSS., p. 134*a*. [H. T. Colebrooke.]

1375.

1780. Foll. 303; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; good, modern Devanāgarī writing, on European paper; nineteen lines in a page.

The same work.

For a different *Smṛiticandrikā*, by *Govindarāja*, see no. 1535. [?]

1376, 1377.

2518, 2519. Foll. 1–394; 395–765 resp.; size 10¼ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, in the 16th century; 10–16 lines in a page.

Caturvargacintāmaṇi, a digest of (mainly religious) law, by *Hemādri*, son of *Kāmadeva*, grandson of *Vāsudeva*, and great-grandson of *Vāmana*.

Chapter I. or *Vratakhaṇḍa*.

The entire digest consists of four chapters—*Vrata-*, *Dāna-*, *Tīrtha-*, and *Moksha-khaṇḍa*—and a supplementary fifth or *Pariśeshakhaṇḍa*. Little (if any*) attention is paid by the author to civil law.

The work is now in progress of publication in the Bibliotheca Indica; the first, second and part of the fifth chapters having already appeared.

The author (a Brāhman of the *Vatsa-gotra*) occupied some such post as keeper of the records (*samastakaraṇādhipati* or *karaṇādhyaksha*) under the *Yādava* princes *Mahādeva* (1260–1271 A.D.), and his nephew and successor *Rāmacandra* (*Rāmadeva*, *Rāmarāja* 1271–1309) of *Devagiri* (the modern *Dowlatābād*).

The present MS. of the *Vratakhaṇḍa* contains at the beginning the genealogical account (*rājapraśasti*) of the *Yādava* dynasty, published by Prof. Bhandarkar, in the appendix to his 'Early History of the *Dekhan*.' It is given here in much the same form as in his MS. G., the two introductory stanzas being followed by *ślokas* 1–17 of the shorter account (beginning with the reign of *Bhillima*); whereupon follows the longer *praśasti*, and finally the five concluding stanzas of the introduction. The two MSS. seem, indeed, to be closely related to each other, being either directly derived one from the other, or both of them from the same

* Cp. Prof. Jolly's Tagore Lectures, p. 17, where it is stated that the section on civil law is far less copious than the other portions of the work. Prof. Bhandarkar, Early History of the Dekhan, p. 89, makes no mention of any subdivision on *vyavahāra*.

original. The present MS. has the same two lacunæ as MS. G. (*śl.* 42 and 45 of the larger *praśasti*).

The MS. begins:

श्रीगोपालमपारवैभवभवस्वच्छंदलीलोदयं
सांद्रस्निग्धतमालकोमलदलश्यामाभिरामाकृतिं ।
कूजत्कोकिलकामिनीकलरवप्रोल्लासिगोपांगना-
गीतस्फीतपवित्रचित्रचरित्रव्रातं नमस्कुर्महे ॥ १ ॥
उन्मीलत्कमनीयकांतिसरसीमध्ये विबुद्धप्रभं
सारासारविचारचारुमनसा हंसेन संसेवितं ।
नित्यानंदपरागसंगसुभगं वंदारुवृंदारक-
श्रेणीभंगमनंगवैरिचरणांभोजद्वयं पातु वः ॥ २ ॥
वंशो हिमांशोर्जयति प्रसिद्धो यस्मिन्स राजा यदुराविरा-
[सीत् ।
बभूव यस्मिन्नसुरावतारभारापहाराय पुरा मुरारिः॥३॥ °
सा संपन्नदिदं यशो बलमिदं सोयं प्रतापो महान् [न्नर्]।
ऐकैकं पृथिवीभृतो भुवि महादेवस्य लाकोत्तरं(? लोकोत्तरं)
तस्य श्रीकरणाधिपः स्वयमहं हेमाद्रिसूरिः(!) परः
प्रौढप्रातिभवस्यमार्गेविलसद्वंशो भृशं शोभते ॥ ७५ ॥
इति राजप्रशस्तिः ॥ अथ ग्रंथकर्तुः प्रशस्तिः ॥
पादप्रांतविनिःसृतद्युसरितो देवस्य °

Vol. I. ends shortly after the conclusion of the *trayodaśīvratāni*.

The colophon runs thus: इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहादेवस्य समस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ व्रतखंडं समाप्तं ॥

Seven leaves at the end contain an index (*anukramaṇikā*) written by one *Rāmacandra*, in Saṃvat 1656 (A.D. 1599). Some portions of these volumes are, however, apparently somewhat older than this date.

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1173.

[GAIKAWAR.]

1378.

2572. Foll. 511, the first 23 of which are wanting; size 13 in. by 5¼ in.; good Devanāgarī writing of the 16th century; twelve lines in a page. Foll. 24–40, and some leaves at the end are more or less injured in the margin; and almost throughout the MS. the ink has spread, rendering the writing illegible in many places.

Vratakhaṇḍa; incomplete at the beginning and end.

The *pratipadvratāni* end fol. 25*b*.

[MACK. COLL.]

1379.

2633. Foll. 207, one of which (fol. 184) is wanting; and two *śuddhipattras* after foll. 126 and 138; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–29 well written, c. 1550 A.D.; eight lines in a page; the remainder fairly written, c. 1650 A.D.; eleven lines in a page; foll. 185 and 186 supplied by a third hand.

Śāntika-paushṭikāni, the section of *Hemādri's* Digest, on propitiatory rites. *Vratakhaṇḍa*, Vol. II., pp. 1003 seq.

It begins: अथ शांतिकपौष्टिकानि ।
नीतः शांतमनंतदान °

The text of this MS. differs very considerably from that printed in the Bibliotheca Indica edition.

The *vināyakasnapanam* ends fol. 5*a* (ed. II., p. 1008), when the MS. proceeds: नारद उवाच॥
अथवान्यत्प्रवक्ष्यामि गर्भोत्पत्तौ च कारणं ।
सिद्धक्षेत्रे महाद्रौ वा नदीनां संगमेषु वा ॥ °

Iti tattvasāgarasaṃhitoktagaṇādhyakshasnapanam, fol. 7*a*; सनत्कुमार उवाच ।
तृतीयाया महाभागकर्तव्यं च व्रतं शृणु ।
येनानंतभवेनसमेनः क्षपयति द्विजः ॥

iti garuḍapurāṇoktaṃ śāntivratam, fol. 11*a*; पुष्कर उवाच । स्नानमन्यत्प्रवक्ष्यामि ° (ed. II., p. 1009); *iti vishṇudharmottaroktam māheśvarasnānam*, fol. 12*a* (ed. II., p. 1010); *vishṇudh.-nānāsnānāni*, fol. 13*a* (ed. II., p. 1012); *bhavishyottaroktaṃ rudrasnānam*, fol. 15*a* (ed., fol. 1015);
अथापरं प्रवक्ष्यामि पावनं धर्ममुत्तमं ।
मोक्षदं च तथा क्लेशाद्भूमिभोगदमेव च ॥ °

iti kālikāpurāṇoktaḥ kalaśasnānavidhiḥ, fol. 16*a*;

अष्टोत्तरशतं वस्त्रे स्नपनं भुक्तिमुक्तिदं ।
अयने विषुवे चैव ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः ॥ °

iti kāraṇāgamoktam ashṭottaraśatakalaśasnānavidhiḥ, fol. 19*b*; *iti kāraṇāgamokta ekonapañcāśatkalaśasnānavidhiḥ*, fol. 20*b*; *iti pañcaviṃśatikalaśasnapanavidhiḥ*, fol. 22*a*; *iti bhavishyatpurārāṇokto ghaṭikābhishekaḥ*, fol. 23*a* (ed. II., p. 1016); *iti bhavishyottaroktam bandhyābhishekavidhiḥ*, fol. 26*a* (ed. II., p. 1021); *iti vishṇudharmottare rāhuvaradānam* (3½ *ślokas*), fol. 26*a*; मनुरुवाच। चंद्रादित्योपरागे च ° *iti matsyapurāṇoktaṃ candrasūryoparāgasnānam*, fol. 27*b* (ed. II., p. 1023); नारद उवाच ।

किमुद्वेगे हुते कृते सलक्ष्मीकेन हन्यते ।
मृतवत्साभिषेकादिकार्ये किं तु विधीयते ॥ °

iti matsyapurāṇoktaṃ saptamīsnapanam, fol. 30*a*; *iti vishṇudharmottaroktā sadantotpattiśānti*, fol. 30*b* (ed. II., p. 1025); *iti garbhoktā janamāraśāntiḥ*, fol. 31*b* (ed. II., p. 1027); *iti gośāntiḥ*, fol. 36*a* (ed. II., p. 1031); अथाश्वशांतिः । विष्णुधर्मोत्तरात् ॥ पुष्कर उवाच ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं शांतिकर्म निबोध मे ।
पंचमीषु च सर्वासु श्रीधरं पूजयेद्विभुं ॥ °

iti nityāśvaśāntiḥ; atha naimittikī, fol. 53*b*; *hayamārādhyāyaḥ*, fol. 59*a*; *iti śālihotroktāśvaśāntiḥ*, fol. 61*a* (ed. II., p. 1036); *iti śrīvardhanam nāma hayānāṃ karmakīrtanam*, fol. 62*b*; *atha gajaśāntiḥ*, fol. 64*b* (ed. II., p. 1036); *atha mahāvasthānimittaśāntiḥ*, fol. 70*a*; *iti parvatayajñavidhiḥ*, fol. 76*a*; *iti nīrājanayajñaḥ*, fol. 84*a*; *iti pālakapyasaṃhitāyām pushyagajaśāntiḥ*, fol. 95*b*; *iti bhavishyatpurāṇoktā mahāśāntiḥ*, fol. 109*b*; *iti matsyapurāṇoktāny adbhutaśāntikāni samāptāni*, fol. 119*a*; *iti nānotpātaśāntiḥ*, fol, 124*b*, etc.; *matsyapurāṇokto guruśukrapūjāvidhiḥ*, fol. 133*b*; *ekagrahapūjāvidhiḥ*, fol. 152*a*; *ayutahomaḥ*, ib.; *lakshahomānushṭhānapaddatiḥ*, fol. 165*a*; *koṭihomānushṭhānapaddhatiḥ*, fol. 178*b*; *vishṇudharmottare āvāhanādhyāyaḥ*, fol. 199*a*; ib. *anulepanādhyāyaḥ*, fol. 200*a*; ib. *pushyādhyāyaḥ*, fol. 201*a*; ib. *dhūpādhyāyaḥ*, fol. 201*b*; ib. *naivedyādhyāyaḥ*, fol. 203*a*; ib. *dakshiṇādhyāyaḥ*, fol. 207*a*; ib. *pratiśarabandhādhyāyaḥ*, fol. 207*b*; a few lines further on the MS. breaks off abruptly at the end of the leaf. According to a rough list of contents on fol. 1*a*, only one leaf seems to be lost at the end. [MACK. COLL.]

1380.

2039. Foll. 337; size 12 in. by 5¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; 11–15 lines in a page.

Dānakhaṇḍa, the second division of the *Caturvargacintāmaṇi*.

The scribe of the last 31 leaves (except foll. 317, 318, 328, 329, 331, 332, which are by a later hand) gives the following date: संवत् १५१०१ वर्षे वैशाखत्रितीयायां तिथौ रविदिने अद्येह श्रीस्तंभतीर्थे वास्तव्यमोढज्ञातीयत्रिवाडीहिरण्यगर्भसुतत्रिवाडीकश्यपेन सहभ्रातृणां पुत्रपौत्राणां पठनार्थं दानखंडं पुस्तकमिदमलेखि ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1218.

[GAIKAWAR.]

1381.

2327. Foll. 395; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

The same section of *Hemādri's* work.

[GAIKAWAR.]

1382.

2584. Foll. 473, the first of which is missing; size 12 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Another copy of the *Dānakhaṇḍa*, slightly incomplete at the beginning and end.

The *vṛikshapratishṭhāvidhi* ends fol. 472*a*.

[MACK. COLL.]

1383.

247. Foll. 457; size 12¾ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī; 11–17 lines in a page.

Śrāddhakalpa, the first of the four sections of the *Pariśesha-khaṇḍa*, or supplementary chapter of *Hemādri's Caturvargacintāmaṇi.*

It begins:

क्षीरोदार्णवसारसंग्रहकलालीलासमालिंगितो ०

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसकलश्रीकरणाधिपतिपंडितश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ परिशेषखंडे श्राद्धकल्पे जीवच्छ्राद्धप्रयोगः ॥ श्राद्धकल्पप्रशंसा मत्स्यपुराणे । etc. two stanzas ॥ इति श्रीश्राद्धकल्पः समाप्तः ॥ संवत् १८५८ जेष्ठमासे कृष्णपक्षे बुधवासरे दसमी ॥

[H. T. Colebrooke.]

1384.

2153. Foll. 360, twelve of which (1; 238–248) are wanting; while fol. 2 is much injured through damp and insects; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of 1524 A.D.; 11–13 lines in a page.

Kālanirṇaya, the second section of the *Pariśeshakhaṇḍa,* treating of the proper times and seasons for the performance of religious ceremonies.

It commences with 28 introductory verses, as in the Calc. edition.

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसमस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ परिशेषखंडे कालनिर्णयः समाप्तः ॥ संवत् १५ आषाढादि ८१ वर्षे ५ श्रावणशुदिपंचमी अपरं षष्ठीबुधे अद्येह श्रीमहेंद्रीपवित्रीकृतकच्छनिवासिनि देवग्रामाख्ये वृद्धपाटके वास्तव्यमेदपाठज्ञाय व्या· राजरिषिसुतव्या· विष्णुदत्तेन श्रीविद्याधरस्याध्ययनार्थं परोपकारार्थं पुस्तकं लिखितं ॥ - - - ॥ पंडितश्रीजनार्दनसुतपंडितश्रीविद्याधरपठनार्थं कालनिर्णयः समाप्तः ॥

For another, even older MS. of this section (1478 A.D.), see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 349.

[Gaikawar.]

1385.

1461. Foll. 101; size 8¾ in. by 3½ in.; Bengalī handwriting of Śaka 1510 (1588 A.D.): rather difficult to read; ten or eleven lines in a page; foll. 1–4 by a somewhat later hand.

Kṛityakalpataru, a general digest of religious (and civil) duties, by *Lakshmīdhara Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Hṛidaya(dhara)*, and foreign minister to *Mahārāja Govindacandra* (of Kanauj or Kāśī, cf. Colebrooke, Misc. Ess. 2nd, II., p. 253).

This MS. contains the *Dānakāṇḍa* (*Dānakalpataru*), or chapter on gifts.

It begins: ननु किन्नामसंशयत्वं तद्धि न तावत्सन्देह्मीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः चाक्षुषत्वादिना ०

इति कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डे पात्रापात्रनिरूपणपर्वे fol. 17*a*; इति ० षोडश महादानानि fol. 34*b*; इति श्रीलक्ष्मीधरविरचिते ० प्रकीर्णकदानानि fol. 89*b*.

It ends: इति श्रीभट्टहृदयात्मजमहासान्धिविग्रहिकभट्टश्रीलक्ष्मी[ध]रविरचिते कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डं समाप्तं ॥

सर्वेषां मौलिरत्नानां भट्टाचार्यमहात्मनां ।
एतद्विद्यानिवासानां दानकाण्डाख्यपुस्तकं ॥
व्योमेन्दुशरशीतांशुमितशाके विशेषतः ।
शूद्रेण कविचन्द्रेण विलिख्य परिशोधितं ॥

According to a MS. described by Prof. Peterson, Report I. (1882-3), p. 108, the entire work consists of the following twelve chapters:

1. *Brahmacāri-kāṇḍa.*	7. *Tīrtha-kāṇḍa.*
2. *Gṛihastha-kāṇḍa.*	8. *Śuddhi-kāṇḍa.*
3. *Naiyatakāla-kāṇḍa.*	9. *Rājadharma-kāṇḍa.*
4. *Śrāddha-kāṇḍa.*	10. *Vyavahāra-kāṇḍa.*
5. *Dāna-kāṇḍa.*	11. *Śānti-kāṇḍa.*
6. *Pratishṭhā-kāṇḍa.*	12. *Moksha-kāṇḍa.*

But, if this is a complete list of the chapters, their order must be somewhat different, as the *Rājadharma-kāṇḍa* is called the 11th in its introductory verse.

As the *Kalpataru* is quoted in *Caṇḍeśvara's Ratnākara*, it cannot be later than the beginning of the 14th century. [H. T. Colebrooke.]

1386.

852. Foll. 46; size 12½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Rājadharmakāṇḍa, the chapter on the duties of kings, of *Lakshmīdhara Bhaṭṭa's Kṛitya-kalpataru.* It begins:

न्याय्ये वर्त्मनि यज्ज्वगद्गुणवतां गेहेषु यद्दंतिनो
राज्ञां मूर्धनि यत्पदं व्यरचयद्गोविंदचंद्रो नृपः ।
तत्सर्वं खलु यस्य मंत्रमहिमाश्चर्यं स लक्ष्मीधरः
कांडे शंसति राजधर्मनिचयानेकादशे पुण्यधीः ॥ १ ॥
राजप्रशंसा प्रथममभिषेको गुणास्ततः ।
अमात्या अथ दुर्गाणि वास्तुकर्मविधिस्ततः ॥
राष्ट्रसंग्रहणं कोशो दंडो मित्रं ततः पुनः ।
राजपुत्राभिरक्षा च मंत्रः षाड्गुण्यमेव च ॥
यात्राभिषिक्तकृत्यानि देवयात्राविधिस्ततः ।
महोत्सवश्च कौमुद्या ध्वजोच्छ्रायविधिस्ततः ॥
महानवम्यां पूजा च विधिश्चिह्नस्य चाप्यथ ।
गवोत्सर्गो वसोर्धारा पर्वाण्येकादश क्रमात् ॥
अथ राजप्रशंसा । तत्र मनुः । °

इति राजप्रशंसा fol. 3*a*; इत्यभिषेकविधिः fol. 5*a*; इति राजगुणाः । अथामात्याः fol. 6*a*; अथ दुर्गाणि fol. 10*a*; अथ वास्तुकर्मविधिः fol. 14*a*; इति वास्तुशांतिः । fol. 20*b*; इति राष्ट्रं । अथ कोशः fol. 21*b*; अथ राजपुत्ररक्षा fol. 23*a*; अथ मंत्रः ib.; अथ षाड्गुण्यं fol. 25*a*; अथ यात्रा fol. 26*a*; अथाभिषिक्तस्य कृत्यानि fol. 31*b*; अथ देवयात्राविधिः fol. 38*a*; अथ कौमुदीमहोत्सवः fol. 39*a*; अथेंद्रध्वजोच्छ्रायविधिः fol. 39*b*.

It ends (? from *Bhavishyapurāṇa*):

एवं यो वाहयेद्धारां शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।
तस्य भूः सिच्यते सर्वा सनगा सहसागरा ॥
अश्वमेधसमं पुण्यं दिनहोमात्प्रजायते ।
वाजपेयशतं रात्रावग्निष्टोमशतं तथा ॥
आधयो व्याधयस्तस्य न भवंति कदा चन ।
आयुरारोग्यमैश्वर्यं तदंते च सुखी भवेत् ॥

इति श्रीमद्गोविं[दचं]द्रमहाराजसांधिविग्रहिकश्रीलक्ष्मीधरभट्टविरचिते कृत्यकल्पतरौ राजधर्मकांडः संपूर्णः ॥

No quotations other than from *Purāṇas* and *Smṛitis* have been met with.

[H. T. Colebrooke.]

1387.

989. Foll. 258; size 14 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Kṛityaratnākara, the first section of a general digest of Hindu law, compiled under the direction of *Caṇḍeśvara,* son of *Vīreśvara* (son of *Devāditya*), and minister of King *Harasiṃhadeva* of *Mithilā* (or *Nepāla*).

According to a *śloka* at the end of the section on Civil law, *Caṇḍeśvara* was living in Śaka 1236 (A.D. 1314, cf. no. 1390) when he gave away his weight in gold, on the river *Vāgvatī.*

Another *śloka* at the end of the same section states that the complete digest consists of the following seven sections: 1. *Kṛitya;* 2. *Dāna;* 3. *Vyavahāra;* 4. *Śuddhi;* 5. *Pūjā;* 6. *Vivāda;* 7. *Gṛihastha-ratnākara.*

The work begins (with the numbers of *ślokas* supplied):

हर्षव्यालोलमौलिद्रवदमरधुनीवारिधाराभिषेकाद्
विश्रान्ते लोचनाग्नौ विगलितगिरिजा संभ्रमादस्तविघ्ना ।
देयाद्धेन्दुरोचिर्विरचितकवरीकुन्दमालानुकारा
वासः श्रेयांसि गौरी वदनसरसिजे शांकरी भृङ्गलीना॥१॥
वेदद्रुमं सुकृतसत्फलमुच्चशाखम्
उल्लासयन्नधिपयोनिधिनीलमूर्तिः ।
भूमण्डलोद्धरणकर्म च कूर्मरूपो
देवः शिवं दिशतु विश्वजनीनमूर्तिः ॥ २ ॥ ° ३ ॥
अस्ति श्रीहरसिंहदेवनृपतिर्निःशेषविद्वेषिणां [वंशोद्भवः ।
निर्माथी मिथिलां प्रसाददखिलां (l. प्रशासद °) कार्णाट-
आशाः सिञ्चति यो यशोभिरमलैः पीयूषधाराद्रवैर्
देवः शारदशर्वरीपतिरिवाशेषश्रियं भावुकः ॥ ४ ॥
अस्मिन् दिग्विजयोद्यते बलभरात् कुब्जीभवद्भिः फणैर्
अन्योन्यं निविडं मिलद्भिरभितः शेषं सहस्रेशसः ।
गच्छत्यम्बुजबान्धवे दिनपतौ प्रत्यक्पयोधेरधः
सद्यः संकुचदब्जकोरकवपुःसादृश्यमालम्बते ॥ ५ ॥
सामाखेदं भजध्वं जलधिमुपगते बान्धवे पङ्कजानाम्
अन्तःपद्मेपुरोपव्यसनभयमुख(l. म)श्चक्रवाका वराकाः ।
श्रीमत्कार्णाटभूमीपतिमुकुटमणेः प्रोणयन्नस्य लोकान्
एष प्रौढप्रतापद्युमणिरुदयिनीं संपदं संतनोति ॥ ६ ॥

एतस्याद्धुतसन्धिविग्रहधुरा पात्रं पवित्रीकृत-
क्ष्मालोकः शरदिन्दुसुन्दरयशःसंदोहगङ्गाम्बुभिः ।
आसीन्मन्त्रमयद्युतिप्रतिहतामित्रान्धकारोदयो
देवादित्य इति प्रसन्नहृदयो देवद्रुमो जङ्गमः ॥ ७ ॥
महादानैस्तैस्तैर्विभवमहितैर्नन्दितमभूत्
कुलं भूदेवानां बहुविधमखैस्तैर्मखभुजां ।
तडागैरावासैः कमलमधुपानोन्मदनद-
द्विरेफश्रेणीनामुपकृतमनेन क्षितितलं ॥ ८ ॥
गुणाम्भोधेरस्मादजनि रजनीजानिरुदधेर्
इवाम्भोजाद् देवो द्रविण इव मन्त्रीशतिलकः ।
नवं पीयूषांशोरमृतमिव शक्तिप्रणयिनो
नयादनुः(? महादन्तः) श्लाघ्यादिव जगति वीरेश्वर इति॥९॥
लक्ष्मीभाजो द्विजेन्द्रानकृत कृतमतिर्यो महादानदानैः
प्रादात्तुष्टस्तु रामप्रभृतिपुरवरे शासनं श्रोत्रियेभ्यः ।
वापीचक्रेऽद्विवन्दुंदहिभतनगरे (?) निर्जितातङ्कदुःखः
प्रासादस्थेन तुङ्गो व्यरचि सुकृतिना स्वर्गसोपानमाहुः॥१०॥
यः सन्धिविग्रहविधौ विविधानुभावः
शौर्योदयेन मिथिलाधिपराज्यभावं ।
निर्मत्सरं स्वनयसञ्चितको[श]जातं
सप्ताङ्गसंघटनसंभृतमेव चक्रे ॥ ११ ॥
प्रज्ञावतां सदसि संसदि वाक्पटूनां
राज्ञां सभासु परिषत्स्वपि मन्त्रभाजां ।
चित्ते ऽर्थिनां च कवितास्वपि सत्कवीनां
वीरेश्वरः स्फुरति विश्वविलासिकीर्तिः ॥ १२ ॥
श्रीमानमुष्य तनयो नयचक्रचारुर्
आचारवल्लिनवकल्पतरुप्ररोहः ।
सत्संधिविग्रहधुरीणपदावलम्बम्
चण्डेश्वरो विजयते सचिवावतंसः ॥ १३ ॥ ० २३ ॥
विभ्राणः कल्पवृक्षं क्वचन परिसरे कामधेनुं दधानः
क्वाप्यन्तः पारिजातं क्वचिदपि च दधच्चोभयादोविमुक्तः ।
श्रीमच्चण्डेश्वरेण स्मृतिनिगमविदा तन्यते ते[न] तद्वद्
विष्णुव्यासादिवाक्यस्फुरदमृतमयः कृत्यरत्नाकरो ऽयं॥२४॥
स्वरूपफलमानेभ्यो निमित्ताच्च विधीयते । [० २६ ॥
अभीष्टफलदस्यात्र धर्मस्यादौ निरूपणं ॥ २७ ॥
परिभाषा ततः प्रोक्ता ततो मासपरिस्थितिः ।
अथात्र चैत्रवैशाखौ ज्यैष्ठाषाढौ ततः परं ॥ २८ ॥
ततश्च श्रावणो भद्र आश्विनः कार्त्तिकस्तथा ।
मार्गः पौषो ऽथ माघश्च फाल्गुनः परिकीर्तितः ॥ २९ ॥
मलमासव्यवस्थापि तरङ्गो ऽस्य ततः कृतः ।
प्रकीर्णकं च वाराणां व्रतादिविधिविस्तरः ॥ ३० ॥
रविसंक्रान्त्यमावास्याग्रहणस्थितयस्ततः ।
व्रतादितिथिवेधादिव्यवस्थितिरनन्तरं ॥ ३१ ॥
एवमागमविज्ञेन श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ।
द्वाविंशतिस्तरङ्गाणां कृत्यरत्नाकरे कृता ॥ ३२ ॥

तत्र प्रवृत्तौपायिकं धर्मनिरूपणं स्वरूपतः । तत्र मनुः । ० इति ० धर्मनिरूपणतरङ्गः fol. 17*a*; ० परिभाषातरङ्गः fol. 30*a*; ० मासपरिस्थितितरङ्गः fol. 31*a*; ० चैत्रतरङ्गः fol. 56*a*; ० वैशाखतरङ्गः fol. 70*b*, etc.; ० माघतरङ्गः fol. 210; ० फाल्गुनमासतरङ्गः fol. 216*b*; ० मलिम्लुचनिर्णयतरङ्गः fol. 220; ० प्रकीर्णकतरङ्गः fol. 240; ० वारव्रतादिविधितरङ्गः fol. 247*b*; ० संक्रान्तितरङ्गः fol. 251*b*; ० अमावास्यातरङ्गः fol. 252*b*; - - - ० ग्रहणकतरङ्गः ॥ अथ व्रतादितिथिवेधादिव्यवस्थितिः ॥ fol. 255*b*.

It ends:

वृन्दे मन्त्रीश्वराणां परिषदि विदुषां सामगानां समाजे
गोष्ठीषु स्तेमभाजां सदसि सुकृतिनां श्रीमतां मन्दिरेषु ।
आगङ्गाम्भःसभासु क्षितिवलयभुजामालये नीतिभाजां
श्रीमच्चण्डेश्वरो ऽयं निखिलगुणनिधिर्गीयतां गौरवेण ॥

महासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीवीरेश्वरात्मजमहासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीचण्डेश्वरविरचितः कृत्यरत्नाकरः समाप्तः ॥ See the same author's *Krityacintāmaṇi*.

Regarding the author's age see no. 1390.

[H. T. Colebrooke.]

1388.

467. Foll. 128; size 17 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the end of last century; nine lines in a page; the first two leaves have been replaced by three leaves in a large, somewhat more recent handwriting.

Dānaratnākara, the section on Gifts, of *Caṇḍeśvara's* Digest of Hindu law.

It begins:

तत्पातु लोचनं शम्भोः प्रियाश्लेषनिमीलितं । [॥ १ ॥
उक्तं सरजनीनाथ(l. सरोजिनीनाथे)निद्राणमिव नीरजं

उन्निद्रांभोजराजीवहलपरिमलोद्भूतरागैस्तलागैर्
उन्मीलद्ब्रह्मघोषश्रुतिविगलदघैः शासनैरग्रजानां ।
लक्ष्मीं विश्वंभरायाः स्फुटमकृत कृती यो महादानदानैः
श्रीमच्चण्डेश्वरोऽमुं रचयति रुचिरं दानरत्नाकरं सः ॥२॥
श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना
नेपालाखिलभूमिपालजयिना धर्मेन्दुदुग्धाब्धिना ।
वाग्वत्याः सरितस्तटे सुरधुनीसाम्यं दधत्याः शुचौ
मार्गे मासि यथोक्तपुण्यसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ ३ ॥
यस्य दानातिरेकेण लोके निर्जितगौरवः ।
कल्पद्रुमः पारिजातः कामधेनुः क्वचित्क्वचित् ॥ ४ ॥
अनोक्तमपि यद्दानं कृत्यरत्नाकरे पुनः ।
मासादिकृत्यसामस्त्यगौरवात्तदुदीरितं ॥ ५ ॥
दानधर्मविधिर्दानस्वरूपस्य निरूपणं ।
देयादेयतरङ्गेऽत्र पात्राणां कथनं ततः ॥ ६ ॥
महादानानि सर्वाणि गोसहस्रमनन्तरं ।
धान्यादिशैलदानानि गुडधेन्वादिकानि च ॥ ७ ॥
गवां स्वरूपतो दानं ततो हेमगवी परं ।
वृषकृष्णाजिने तद्वद्दानं भूमिसुवर्णयोः ॥ ८ ॥
विद्यादानं कल्पदानमन्नदानमतः परं ।
मासर्तुतिथिनक्षत्रप्रदानानां तरङ्गकाः ॥ ९ ॥
आरोग्याभयदाने च द्विजस्थापनकं ततः ।
प्रकीर्णकप्रदानानि वापीकूपसरोविधिः ॥ १० ॥
प्रतिष्ठा चैव वृक्षाणां दानमाश्रयचिह्नितं ।
द्रव्याणां देवतान्यत्र श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ॥ ११ ॥
देवद्रुमाधिकोल्लासिसाम्यत्वाभासितश्रिया ।
ऊनविंशदमी रम्यास्तरङ्गास्तेन निर्मिताः ॥ १२ ॥
अथ दानविधिः ॥ तत्र: मनुः । °

इति ° दानविधितरङ्गः fol. 3; ° दानस्वरूपतरङ्गः fol. 7b; ° देयादेयतरङ्गः fol. 10b; ° पात्रनिरूपणो नाम तरङ्गः fol. 19; ° तुलापुरुषमहादानं fol. 27; ° हिरण्यगर्भदानं fol. 29; ° ब्रह्माण्डदानं fol. 31; ° कल्पपादपदानं fol. 32b; ° गोसहस्रदानं fol. 34b; ° कामधेनुदानं fol. 35b; हिरण्याश्वदानं fol. 36b; कनकाश्वरथदानं fol. 37; हेमहस्तिरथदानं fol. 38; पञ्चलाङ्गलदानं fol. 39b; पृथ्वीदानं fol. 40b; विश्वचक्रदानं fol. 43; कल्पलतादानं fol. 44; सप्तसमुद्रदानं fol. 45; रत्नधेनुदानं fol. 45b; इति ° षोडशदानतरङ्गः fol. 46b; ° गोसहस्रदानतरङ्गः fol. 50; ° अचलदानतरङ्गः fol. 58; ° धेनुतरङ्गः fol. 65; ° गोदानतरङ्गः fol. 73; ° हेमगवीतरङ्गः fol. 73b; ° वृषदानतरङ्गः fol. 75; ° कृष्णाजिनदानतरङ्गः fol. 79; भूमिदानतरङ्गः fol. 82; ° सुवर्णदानतरङ्गः fol. 85; ° विद्यादानतरङ्गः fol. 94b; ° कल्पदानतरङ्गः fol. 95; ° अन्नदानतरङ्गः fol. 98; ° मासदानतरङ्गः fol. 100: ° धातुदानतरङ्गः fol. 100b; ° तिथिदानतरङ्गः fol. 103b; ° नक्षत्रदानतरङ्गः fol. 105; ° आरोग्यदानतरङ्गः fol. 106; ° द्विजस्थापनतरङ्गः fol. 107b; ° प्रकीर्णकदानतरङ्गः ॥ अथ वापीकूपतडागादिविधिः । fol. 119b.

The MS. concludes with the last two *ślokas* given at the end of the *Vivādaratnākara*, with, however, one or two lacunæ. In one of these the initial र of the last *śloka* containing the date is wanting.

The colophon runs thus: इति सप्रक्रियमहासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीवीरेश्वरात्मजसप्रक्रियमहासान्धिविग्रहिकठक्कुरश्रीचण्डेश्वरविरचितो दानरत्नाकरः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas* are found quoted: *Kalpatarukāra*, fol. 69b etc.; *Kāmadhenu*, fol. 109 etc.; *Chandogapariśishṭa*, fol. 23b; *Dānavyāsa*, foll. 12–15b; *Dānasāgara*, foll. 12, 16, 19b, 23 etc.; *Pariśishṭa*, fol. 22b; *Pārijāta*, fol. 16 etc.; *Shaṭtriṃśanmata*, fol. 7.

[H. T. Colebrooke.]

1389.

880. Foll. 70 (numbered 2–71); size 11 in. by 4 in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhiratnākara, the section on purification, of *Caṇḍeśvara's* Digest.

The beginning and end are wanting, the MS. having apparently been copied from one the first leaf of which had been lost, as well as several leaves at the end.

It begins:

- - स्तोपहतानां च पञ्चास्य विशुद्धता ।
स्नानात् शुद्धिरपां शुद्धिः सम्यगत्रोपवर्णिताः ॥

चतुस्त्रिंशत्तरङ्गेण शुद्धिरालोच्यते क्रमात् ।
मिथिलाधिपमन्त्रीन्द्रश्रीचन्द्रेश्वरसूरिणा ॥

अथ प्रायेण शुद्धिः ॥ तत्र मनुः ॥ ०

1. *Prāyeṇa-śuddhitaraṅga* ends fol. 8; 2. *jananāśuddhit.*, fol. 9b; 3. *jananamaraṇāśaucat.*, fol. 11b; etc.—27. इति शुद्धिरत्नाकरे स्वभावशुद्धितरङ्गः ॥ अथ तैजसादिद्रव्यतरङ्गः ० fol. 69b.

[H. T. Colebrooke.]

1390.

1423. Foll. 224; size 12½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing of the latter part of last century; foll. 1–150 in a large, clear hand, nine lines in a page; the remaining portion less clearly written, apparently by several hands; 9–14 lines in a page.

Vivādaratnākara, the section of *Caṇḍeśvara's* Digest, treating of Civil law [A.]

This section has been edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Dīnanātha Vidyālankāra.

That edition commences with an introduction of 29 verses, which is not contained in any of the three MSS. of this collection.

These MSS. begin:

सर्वात्मने नमस्तस्मै सर्वोपत्यरिपन्थिने ।
सर्वार्थसिद्धये सद्यः सर्वोपास्याय शंभवे ॥ १ ॥
सर्वोपकारे सुरवाहिनीव
सर्वार्थसिद्धौ कमलालयेव ।
सर्वाश्रया पातु पवित्रयन्ती
श्रीमत्क्षितीशं मुदिता भवानी ॥ २ ॥
विलोक्य मन्वादिमुनिप्रणीताः
स्मृतीस्तथाचार्यकृतान्निबन्धान् ।
चण्डेश्वरः सज्जनरञ्जनाय
विवादरत्नाकरमातनोति ॥ ३ ॥

तत्रादौ ऋणादानविवादपदम् । तत्र बृहस्पतिः । ०

इति ० ऋणादानतरंगः fol. 2b; ० वृद्धितरंगः fol. 7; ० अकृतवृद्धितरंगः fol. 8b, etc.

It ends:

कल्पद्रुमे वाप्यथ पारिजाते हलायुधे वाप्यथवा प्रकाशे ।
यत्सारमस्मादधिकं च तत्तद्दधाति रत्नाकर एक एव ॥ १ ॥
यं कामधेनुरनुयाति सकल्पवृक्षा
यं सेवते निजफलाय स पारिजातः ।
तं वैरिगोत्रभिदमुच्चसहस्रनेत्रं
चण्डेश्वरं तुलयितुं कतमे भवन्तु ॥ २ ॥
श्रीकृत्यदानव्यवहारशुद्धिपूजाविवादेषु तथा गृहस्थे ।
रत्नाकरा धर्मभुवो निबन्धाः कृतास्तुलापुरुषदेन सप्त ॥ ३ ॥
रसगुणभुजचंद्रैः संमिते शाकवर्षे
सहसि धवलपक्षे वाग्वतीसिंधुतीरे ।
अदित तुलितमुच्चैरात्मना स्वर्णराशिं
निधिरखिलगुणानामुत्तमः सोमनाथः* ॥ ४ ॥

इति समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांधिविग्रहिकठक्कुरश्रीविरेश्वरात्मज-समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांधिविग्रहिकठक्कुर-चंडेश्वरविरचितो विवादरत्नाकरः समाप्तः ॥

The date contained in the last verse, viz. Śaka 1236 (A.D. 1314)—when *Caṇḍeśvara,* the minister of *Harasiṃhadeva,* is stated to have given away his weight in gold, on the *Vāgvatī* (the modern *Bāgmatī,* the principal river of the Nepal valley)—seems to fit in fairly well with what is known of the history of the country. Though the legendary history of Nepal (D. Wright, p. 174 seq.), which represents *Harisiṃhadeva* (!) as having come into Nepal from Ayodhyā in 1324, and soon after succeeded in getting himself recognized king, is too little trustworthy to afford much help, other circumstances seem to point to the overthrow of the *Mallas,* traditionally connected with the name of *Harisiṃhadeva* (and perhaps

* This is also the reading of the Bibl. ind. edition and of a MS. in Rāj. Mitra's Notices, v., p. 152; whilst Mr. Rajkumar Sarvadhikari, Tagore Law Lectures 1880, p. 394 (? from a Benares MS.) reads ० गुणानामुत्तरं सोमनाथात् 'north of Somanātha.' No mention seems, however, to be made of such a shrine or place in Nepal, though *nātha,* no doubt, seems rather a favourite ending of local names there.

alluded to in the introduction to the *Kṛitya-ratnākara*) having taken place in the early decades of the 14th century. See C. Bendall, Cat. of Cambr. MSS., p. vii. Thus the present digest was probably compiled not long subsequently to the date recorded above. The author, no doubt, frequently quotes the *Pārijāta,* and if thereby the *Madana-pārijāta* were intended, the above date would be too early, since that work is posterior to the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350–60 A.D.). However, the passages quoted from the *Pārijāta* in the *Vivāda-ratnākara,* do not occur either in the printed or unprinted portions of the *Madanapārijāta*: hence the author must refer to some other work of that title. [H. T. Colebrooke.]

1391, 1392.

438, 439. Foll. 135 and 150 resp.; size 4to.; 11 in. by 8½ in.; written in Bengalī character, on European paper (water-mark 1802); eleven lines in a page.

Another copy of the *Vivādaratnākara.*

In some portions interlinear and marginal notes have been added by Colebrooke.

[H. T. Colebrooke.]

1393.

847. Foll. 112; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in, or shortly before 1789, for Sir W. Jones. Ten lines in a page.

Another copy of the same work. Incomplete. It breaks off at the end of the *Prakāśataskaradaṇḍataraṅga.* [H. T. Colebrooke.]

1394.

1556. Foll. 317 (numbered 318, no. 22 having been omitted); size 11 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing; 9–12 lines in a page.

Madanapārijāta, a compendium of religious and civil duties, in nine chapters (*stavaka*), compiled—under the patronage of the Ṭāka prince *Madanapāla* of Kāshṭhā (Kāṭha, near Ḍillī), son of (*Sādhāraṇa,* and grandson of) *Bharahapāla*—by *Viśveśvara Bhaṭṭa,* son of *Peṭṭi Bhaṭṭa* and *Ambikā.*

The work is being edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Madhusūdana Smṛitiratna. See also Aufrecht, Cat. nos. 651, 652; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 242.

The author composed successively: 1. the *Subodhinī,* a commentary on *Vijñāneśvara's Mitāksharā*; 2. the *Madanapārijāta*; 3. the (*Karmavipāka-*) *Mahārṇava*; 4. the *Smṛitikaumudī* (in which 2. and 3. are quoted); and 5. the medical dictionary *Madanavinoda.* As regards this last work, a *śloka* at the end of several MSS. avers that it was composed in Saṃvat 1431 (A.D. 1375); and since the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350–60 A.D.), as pointed out by Prof. Aufrecht, was largely made use of in the compilation of the *Madanapārijāta,* the date of the latter work (if the former date be correct) would probably fall somewhere between 1360 and 1370 A.D. See Prof. R. v. Roth's article on *Madanapāla,* Weber's Ind. Stud. xiv., p. 398; as also Prof. Bhandarkar's Report for 1883-84, p. 47. Mr. Sarvadhikari's conjecture, Tagore Law Lect. 1880, p. 390, to read the date of the *Madanavinoda* as Saṃvat 1231 (taking *yuga* as 2) is quite unnecessary.

On fol. 216*a* of the present (fol. 178*a* of the next) MS., the author refers to his commentary on the *Mitāksharā*: औरसाद्यभावे तु कानीनादीनामपि सकलपितृधनग्रहणमस्त्येव पूर्वाभावे परः पर इति वचनादिति विज्ञानेश्वरमतं । यथा चायमेव क्रमस्तथास्माभिरुपपादितं विज्ञानेश्वरटीकायां सुबोधिन्यां दायविभागप्रकरणे।

The colophon runs thus: इति पंडितपारिजातकट्टारमल्लेत्यादिविरुदराजीविराजमानस्य श्रीमदनपालस्य निबंधे

मदनपारिजाताभिधे नवम स्तवकः। समाप्तोयं मदनपारिजाताख्यः॥ संवत् १६८३ समये पौषवदि द्वादशी बुधवासरः। इदं पुस्तकं लिखितं माधवत्रेवारि काश्यां विश्वेश्वरसंनिधौ॥ This date applies, however, only to the last chapter (foll. 231–318); foll. 1–157 having been transcribed by a more modern hand; whilst foll. 158–230 were supplied at the beginning of the present century. Fol. 317 contains an index to foll. 1–104; but another index, on nine leaves, has been added within the present century. [H. T. COLEBROOKE.]

1395.

926. Foll. 235; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, at the beginning of the present century; 8–12 lines in a page.

Madanapārijāta. [H. T. COLEBROOKE.]

1396.

1795. Foll. 258 (of which 80–115, 157, 158 are wanting); size 14 in. by 5½ in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Two sections of the *Prayoga-pārijāta*, a digest of religious and civil duties, by *Narasiṃha*.

a. Pākayajñakāṇḍa begins:

त्वं पाकयजनेनैव हिरण्यकशिपुप्रदः।
लक्ष्मीनृसिंह किं दाता तदन्ययजनैरसि॥१॥
श्रवणकर्मविलोचनसाधन-
प्रभुफणामणिकांतिकनत्प्रदः।
नरहरे विहरन् घनतर्जनैः
प्रमुदितो ऽसि ससर्पबलिश्रिया॥२॥

अथाचार्योक्तक्रमेण सप्तपाकयज्ञविधिरभिधीयते॥ तथा च तदीयवचनं॥

अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिर्नियतोच्यते।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं॥
चौलकर्मोपनयनं तद् व्रतानां चतुष्टयं।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः॥

श्रावण्यां कर्तव्यं श्रवणाकर्म। °

अथ श्रवणाकर्मोच्यते fol. 3*b*; इति प्रोक्तं श्रवणाकर्म fol. 14*a*; इति नृसिंहीये प्रयोगपारिजाते पाकयज्ञकांडे श्रवणाकर्मसर्पबलिप्रकरणं fol. 18*b*; ° अश्वयुजीप्रकरणं fol. 22*a*; ° आग्रयणप्रकरणं fol. 27*b*; ° प्रत्यवरोहणप्रकरणं। ° अथोद्देशक्रमप्राप्तपाकयज्ञभूतश्राद्धविधिरभिधीयते fol. 35*b*; the end of the chapter on *śrāddha*, and the concluding portion of this section of the digest, is wanting.

b. Shoḍaśakarmakāṇḍa, incomplete at the beginning and probably also at the end.

Fol. 115 begins: नासित्यस्य मंत्रस्य आंगिरसः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप्। °

इति श्रीनरसिंहीये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे ग्रहयज्ञप्रकरणं fol. 118*a*; ° गर्भाधानप्रकरणं fol. 137*a*; ° पुंसवनानवलोभनप्रकरणं fol. 146*b*; ° सीमंतप्रकरणं॥°॥ अथेदानीं विष्णुबलिरभिधीयते fol. 156*a*; the end of this chapter is wanting (on foll. 157-8); इति ° सूतिकागृहनिर्माणविधिः fol. 160*b*; ° जातकर्मप्रकरणं fol. 209*a*; ° जननतिथ्यादिकृत्यविधिः fol. 210*a*; ° सूतिकानां कर्मनियमाः fol. 213*b*; ° पुत्रपरिग्रहविधिः fol. 218*b*; ° नामकरणप्रकरणं fol. 246*b*; ° दुग्धपानविधिः fol. 248*a*; ° कर्णवेधप्रकरणं fol. 254*a*; निष्क्रमणप्रकरणं fol. 254*b*; ° बालोपवेशनविधिः॥ अथेदानीमन्नप्राशनविधिरभिधीयते fol. 255*a*.

The MS. ends at the bottom of fol. 258*b*: दधि मधु घृतमन्नं प्राशयेत्सर्वकामो भवतीति विज्ञायत इति॥

Then follow fifteen leaves containing a list of contents, written in three parallel columns, without, however, any reference to fol. and page.

The author, as is indicated by him at the beginning of the first of these two sections,

follows chiefly the *Âśvalâyana Gṛihyasûtra*, together with the *Âśvalâyana-Kârikâḥ*, from which the above five *ślokas* are quoted at the beginning of the first section, and quotations from which are several times introduced by तथाचार्यः स्मृतिरूपेणाह (see no. 258, where these *kârikâs* are called *Âśvalâyanîya-dharmaśâstra*). *Nârâyaṇa's* (*Âśvalâyanagṛihya-*) *Vṛitti* is also occasionally referred to.

Other relatively modern authorities found quoted in this volume are: *Karmapradîpa*, fol. 213*b*; *Kâladîpabhâshya*, fol. 154*b*; *Kâlanirṇaya* [० ये शिवराघवसंवादे], fol. 47*b*, 256*b*; *Kâlavidhânavyâkhyâ*; *Kâlâdarśa*, fol. 41*b*; *Caturviṃśatimata*, fol. 62*a*; *Candrikâ* (probably *Smṛiticandrikâ*), foll. 36*a*, 37*b*, 41*b* etc.; *Jyotirarṇava*, fol. 256*a* (otherwise quoted as *Arṇava*, fol. 147*b*, 250*a* etc.); *Triṃśanmata*, fol. 40*a*, 58*b*, 64*a*; *Devakîrti*, fol. 175*b* etc. (on astron. or astrol. points); *Navanîtârishṭa*, fol. 195*b*, 200*b*, 206*b*; *Nṛisiṃha*, fol. 149*a*, 179*b* etc. (*ślokas*, astron., or on points of *kâlanirṇaya*); *Nṛisiṃhaprasâda* fol. 238*a* [० प्रसादे। चित्राद्यार्धे पुष्यमध्ये द्विपादे पूर्वाषाढाधिष्ण्यपादे तृतीये। etc., verse]; *Mâdhavîya-parâśaravyâkhyâ*, fol. 213*a*; *Muhûrtasaṃgraha*, fol. 258*a*; *Ratirahasya*, fol. 133*b*; *Ratnakośa*, 160*a*; *Lalla*, 256*a*; *Vidhiratna*, [तदुक्तं विधिरत्ने।

आदित्यातिथ्यः श्रवणः श्रविष्ठाः
पूषा विरिंचः पवनो ऽपि मित्रः।
हस्तो मघाद्यो वरुणश्च मूलं
त्रीख्युत्तराणां दुरुडूतिनाम्नी॥ fol. 220*a*, 255*b*;

Viśvâdarśa, fol. 256*b* [अन्नप्राशनकार्ये तु ० *śloka*];
[वृद्धिदौस्यं पुंसवाद्धि प्रेतकर्मानुमासिकं।
नित्यं मास्यधिके ऽप्यन्तु सर्वं दैवादि चोत्तर इति॥]
[fol. 138*a*;

Śrîdharâcârya, fol. 219*a*; *Śrîdharîya*, fol. 120*b* (० ये गुरुः। प्रथमायां पतिं हंति द्वितीयायां सुखं भवेत्। ०); fol. 132*b*, etc.; *Śrîdharîye Vṛihaspatiḥ*, 252*b*; ० *Vyâsaḥ*, fol. 216*a*;

[श्रीधरीये। मासे षष्ठे सप्तमे वाष्टमे वा
वेध्यौ कर्णौ द्वादशे षोडशे हि।
मध्ये बाह्नः पूर्वभागे न रात्रौ
नक्षत्रे द्वे द्वे तिथी वर्जयित्वा॥ fol. 248*a*;
मासे तृतीये दिवसे दिनेशं
शिशुं चतुर्थे शशिनं च धेनुं।
विलोकयित्वा ऽत्र विधिप्रयुक्ते
काले गृहान्निष्क्रमणं विदध्यात्॥] fol. 251*a*;

Śrîpati, foll. 133*b*, 200*a*, 256*b*; *Shaḍguruśishya*, fol. 32*b*; *Saṃgrahakâra*, foll. 45*a*; 167*a* (? *Smṛitisaṃgraha*); *Sâyaṇîya*, fol. 38*b*;

[ऋच्या तु तृप्यतु पिता यजुषा तु पितामहः।
पितुः पितामहः साम्रां छंदोगो ऽभ्यधिकस्ततः॥] fol.

foll. 73*a*, 221*a*; [० ये जातूकर्ण्यः। [71*b*;
सीमंतोन्नयनं कुर्यान्न कुर्यात्पुंसवं यदि।
पुंसवं प्राग्विनिर्वर्त्य ततः सीमंतमुन्नयेत्॥] fol. 154*a*;

Sârâvalî (? astron.), fol. 202*b*; *Smṛiticandrikâ* (? see *Candrikâ*); *Smṛitibhârgava* (-ve *Gargaḥ*), fol. 160*a*; *Smṛitibhâskara*, foll. 41*a*, 147*b*, 154*b*; *Smṛitimañjarî*, foll. 119*b*, 126*b*; *Smṛitiratna*, foll. 121*a*, 125*a*; *Smṛityarthasâra*, foll. 41*b*, 129*a*; *Haradatta* (on *Âpastambasûtra*), fol. 3*a*; *Hemâdri*, fol. 38*b*, etc.; *Horâsâra*, foll. 175*b*, 195*b*, 199*a*. [Dr. J. Taylor.]

1397.

776b. Foll. 39; size 10 in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanâgarî, in the latter part of the last century; nine or ten lines in a page.

Grahayajña-prakaraṇa, being a section of the *Shoḍaśakarmakâṇḍa* of *Narasiṃha's Prayogapârijâta*.

The MS., which is rather incorrect, begins:

मन्महे तन्महापद्मानुषकुंकुमाङ्कितं(? थांकितं)।
यत्स्वरूपतया यज्ञाः श्रूयंते श्रुतिसीमनि॥
अथेदानीं ग्रहयज्ञविधिरभिधीयते। ०

अथ मंडपादिलक्षणमुच्यते fol. 2*b*; अथ कुंडलक्षणं ib.; अथ ग्रहवर्णाः fol. 3*a*; अथ प्रतिमाद्रव्याणि fol. 3*b*, etc.

It ends: ० स्वयं हृष्टात्मना बंधुभिः सह भुंजीत ॥ इति श्रीनरसिंहीये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे ग्रहयज्ञप्रकरणं ॥

० अथेदानीमुद्देशक्रमप्राप्तगर्भलंभनविधिरभिधीयते । तत्र तावद्गृह्य उपनिषदि गर्भलंभनं पुंसवनमवलोभनं चेति। अस्यार्थः। आम्नातमिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1398.

249a. Foll. 90 (and a leaf inserted after fol. 18); size 13 in. by 5 in.; fairly good Bengalī handwriting; 9–12 lines in a page.

Vivādacintāmaṇi, the section on Civil procedure, of *Vācaspati Miśra's* Digest of Hindu law, entitled *Cintāmaṇi.*

It begins: श्रीराम्भेरुज्झितानां त्रिदशपरिषदि ०

Colophon: इति महामहोपाध्यायसन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविरचितो विवादचिन्तामणिः संपूर्णः ॥ शाके १७१८ । संवत् १८५२ ॥

सप्तभूशैलचन्द्रैश्च युते शाके तपस्यके ।
पक्षे शुभ्रतरे तिथ्यां पूर्णिमायां गुरोर्दिने ॥
मिर्जापुरे पुरे रम्ये सहिबाज्ञासमाश्रितः ।
विवादचिन्तामण्याख्यमात्मारामो द्विजो ऽलिखत् ॥

Then follows an additional leaf containing a list of contents.

For the authorities quoted by the author, cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 646, 647.

The text of the work, which enjoys a great reputation in the Maithila school, was published at Calcutta in 1837; an English translation, by *Prasanna Kumār Tagore,* in 1863.

According to Colebrooke, Misc. Ess., 2nd ed., I., p. 471, no more than ten or twelve generations had passed (in 1798), since the author flourished at Semaul in Tirhūt. In a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 22, he is stated to have lived at the court of *Mahārāja Harinārāyaṇa* (of Mithilā) who, acc. to *Rajk. Sarvadhikari,* Tagore Law Lect., p. 399, was the son of *Hṛidayanārāyaṇa,* who was the son of *Darpanārāyaṇa,* and brother of *Candrasiṃha* (husband of *Lakshmī Devī,* cf. no. 1500). On the other hand, the same author's* *Dvaitanirṇaya* (see no. 1572) was composed by order of *Jayā,* Queen of King *Bhairava,* and mother of *Purushottama Deva* (of Mithilā).

[H. T. COLEBROOKE.]

1399.

2588. Foll. 92; size 13 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Vivādacintāmaṇi.

Colophon: इति श्रीपतिवाचस्पतिविरचितो विवादचिन्तामणिः समाप्तः ॥ [MACK. COLL.]

1400.

249b. Foll. 68; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, towards the end of last century; eight lines in a page.

Vyavahāracintāmaṇi, the section on jurisprudence, of *Vācaspati Miśra's* Digest.

It begins:

आराध्य नन्दनन्दनमनुसंधाय प्रयत्नतो ग्रन्थान् ।
श्रीवाचस्पतिविबुधो व्यवहृतिचिन्तामणिं तनुते ॥
भाषोत्तरा क्रिया पादा निर्णयः सोपदेशकः ।
चतुष्पात्सविषयो व्यवहारो निरूप्यते ॥

तत्रादावुपदेशे वर्णनीये तन्मूलव्यवहारसमयमाह नारदः। ०

Colophon: इति महामहोपाध्यायसर्वशास्त्रपारगश्रीवाचस्पतिमिश्रकृतो व्यवहारचिन्तामणिः समाप्तः ॥

---

* Dr. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 35, would take the jurist and the philosopher *Vācaspati Miśra* to be one and the same person, the son of *Keśava* and father of *Lakshmīdāsa,* and to have lived in Śaka 1423 or 1501 A.D. This, however, is impossible as the philosopher *Vācaspati Miśra* is quoted in *Mādhavācārya's Sarvadarśanasaṃgraha* (c. 1360 A.D.). Prof. Cowell, *Kusumāñjali,* p. x., indeed, places him as early as the 10th century. See also F. E. Hall, Index, p. 21, *Sāṅkhyapravacanabhāshya,* pref. p. 36.

A few notes and references have been added by Colebrooke, in the margin. An extra leaf at the beginning contains a list of contents, written by Colebrooke, in Devanāgarī.

For another MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 34.

[H. T. Colebrooke.]

1401.

1441a. Foll. 96; size 12 in. by 4 in.; fairly written (without stops), in Devanāgarī, foll. 1–54 by a different hand from the rest; 11 and 10 lines in a page resp.

Śrāddhacintāmaṇi, the section on obsequies, of *Vācaspati Miśra's* Digest. Not very correct.

It begins:

प्रणम्य परमं तेजो विचार्याचार्यसंहिताः ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण श्राद्धस्य विधिरुच्यते ॥

अथ श्राद्धस्वरूपं । तत्रापस्तंवः । अथैतन्मनुः श्राद्धशब्दं कर्म प्रोवाच प्रजानिःश्रेयसार्थं ०

It ends: सुराप्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीपरमिति सर्वं चतुरस्रं ॥ इति महामहो[पाध्याय]सन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविरचितः श्राद्धचिंतामणिः समाप्तः । संवत् १८५६ पौषमासे शुक्लपक्षे ३ रविवासरे ॥

For another *Śrāddhacintāmaṇi*, by *Śivarāma* (*Sarveśvara*), see no. 1735.

[H. T. Colebrooke.]

1402.

1548b. Foll. 18; size 11 in. by 6½ in.; modern Bengalī handwriting; 10–12 lines in a page.

The concluding portion of *Vācaspati Miśra's Śrāddhacintāmaṇi*.

It begins: अथ श्राद्धाधिकारिणः ॥ तत्र त्रिविधा क्रिया भवति पूर्वा मध्यमोत्तरा च । ०

It ends: स्तेना हिरण्यमात्रापहर्तारः । सुराप्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीमात्रपरमिति सर्वं चतुरस्रं ॥

इति महामहोपाध्यायसन्मिश्रश्रीवाचस्पतिविर चितः श्राद्धचिन्तामणिः संपूर्ण इति ॥

For other MSS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 244; iv., p. 223; for a commentary (*Śrāddhacintāmaṇi-bhāvadīpikā*) ib. v., 165.

[H. T. Colebrooke.]

1403.

899. Foll. 96; size 15 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Tīrthacintāmaṇi, the section of *Vācaspati's* Digest treating of the sacred places along the river Ganges, and the rules and ordinances to be observed on pilgrimages thereto.

It begins:

कनकनलिनलक्ष्मीम्यधिराधाकुचाग्र-
ग्रथितनयनभृङ्गः स्मेरवक्त्राम्बुजश्रीः ।
नवगगणतमालश्यामलामन्दगात्रः
क्षपयतु मम कर्म क्रूरमक्रूरमित्रः ॥
श्रीकृत्यकल्पद्रुमपारिजातरत्नाकरादीनवलोक्य यत्नात् ।
प्रणम्य मूर्ध्ना मधुसूदनाय वाचस्पतिस्तीर्थविधिं तनोति ॥

अथ तीर्थविधिः । तत्र महाभारते । ० इति सामान्यविधिः ॥ fol. 4*a*. Then follow five chapters:

1. *Prayāgaprakāśa*, beg.: तत्र पद्मपुराणे । कुरुक्षेत्रसमा गङ्गा ०
2. *Purushottamaprakāśa*, beg. fol. 13*a*: अथ पुरुषोत्तमादिविधिः । तत्र ब्रह्मपुराणे ब्रह्मर्षिसंवादे ०
3. *Gaṅgāprakāśa*, beg. fol. 40*a*:

जलक्रीडालोलत्रिदशतरुणीनागरमणी-
नवश्यामश्रेणीघनजघनपीनस्तनभरैः ।
त्रुटद्वीचीचञ्चत्कनककणहंसीकलरवैः
समाहूतब्रह्मा स्त्रियमिव भजे देवसरितं ॥
मज्जद्देववधूटिका ० ॥ २ ॥
तत्रादौ माहात्म्यं । तत्र विष्णुपुराणे । ०

4. *Gayāprakāśa* beg. fol. 68*a*:

वायव्यगारुत्मतकल्पवृक्षान्
दृष्ट्वा विचार्यापि च शास्त्रयुक्त्या ।
तनोति नत्वादिगदाधराय
वाचस्पतिः श्रीपितृतीर्थसंस्थां ॥
अथ गयाविधिः । तत्र कल्पतरौ मत्स्यपुराणं । ०

5. *Vārāṇasīprakāśa* beg. fol. 88*a*:

संसारिणो नरकपावकदह्यमानान्
आलोक्य मौलिनिहितेन सुधाकरेण ।
या निर्ममे निखिलदुःखहरी हरेण
तामन्तरीक्षनगरीमनिशं स्मरामि ॥

अथ वाराणसीमाहात्म्यं ॥ तत्र मत्स्यपुराणे । ०

It ends: न भूतपापसदृशं तीर्थं क्वापि ॥ without colophon.

An incomplete MS. of a *Tīrthacintāmaṇi*, described by Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, seems to belong to the same work, though neither the beginning nor the end there given has been found in this MS.

Other sections of *Vācaspati Miśra's* Digest are *Ācāracintāmaṇi* (Rāj. Mitra, Notices, v., p. 169), *Śūdrācāracintāmaṇi* (ib. vi., p. 22), *Prāyascittacintāmaṇi* (Benares Cat. of S. Coll. Lib., p. 141), *Laghupurushārthacintāmaṇi* (? ib. p. 140). By the same author are the *Dvaitanirṇaya* (see no. 1572), *Smṛitisārasaṃgraha* (no. 1490), *Tithinirṇaya* (Not., v., 149), *Kṛityamahārṇava* (Not., v., p. 202).

[H. T. Colebrooke.]

1404.

2566. Foll. 42 (fol. 32 left blank); size folio; $15\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{3}{4}$ in.; written by different hands, in the Telugu character, on European paper; 40–75 lines in a page.

Sarasvatīvilāsa, a Digest of Hindu law, prepared under direction of King *Pratāpa Rudra Deva* of *Kaṭakanagarī* (Cuttack), who reigned over *Orissa* in the early part of the 16th century (probably 1503 to 1524 or 1532 A.D.).

The *Vyavahārakāṇḍa*, or section on Civil law.

It begins (with the numbers supplied):

वंदे महिमहीयांसमंसलंबिजटाधरं ।
यत्कंकणक्वणत्काररवः शब्दानुशासनं ॥ १ ॥
पदानतशचीपतिं पशुपतिं दिशाचीवरं
सुरालयशरासनं सुकृतिहृद्विहारालयं ।
विमुक्तिविविधामयं विमलचित्तमेधामयं
पुरां समधिकद्विषं पुनरुपैमि शाकद्विषं ॥ २ ॥
निर्भिन्ननीलमणिगर्भनिकायकायं
नीलाद्रिशेखरमणिं नितरां स्मरामि ।
ज्योतिर्मये वपुषि यस्य सितेतरत्वं
कंजेक्षणस्य गगनात्मतये समानं ॥ ३ ॥
श्रीवीररुद्रनृपतिश्रियमातनोतु
नीलाद्रिनाथनिजपादसरोजयुग्मं ।
यद्योगिभिर्हृदयपंकजमध्यभाग-
संरोधनादिव समुन्नतरक्तभागं ॥ ४ ॥
प्रतापश्रीरुद्रं नृपमवतु दुर्गापदयुगं
सरक्तं रक्तौघैर्महिषदनुजोरस्थलभवैः ।
शुभान्यस्मै दिश्याच्छ्रुतियुवतिहेमंतसरणि (!)
प्रतोलीसिंदूरैः परिचयवशेनारुणचणं ॥ ५ ॥

अथ नृपतिप्रणेतृवंशावतारो ऽवतार्यते न ह्यत्र तत्र भवतां वंशावतारनिबंधनमनुपपन्नमिति मम मनीषायाः समुन्मेषः । यतः खल्वनुगुणगुणरुचितरुचिरतरतारहारावलेरपि नायकमणिनिगुंभनवशेनैव विजृंभणं । यथा नालीमोत्तरचमत्कारभुवो ऽपि नायककायास्यानुगुणनायकसंबंधेनैव चलितार्थता । यथा वा नयनानंदकरस्यापि तारागणस्य निशाकरकरपरिचयो देवसौभाग्यातिशयः । ०

Iti śāstramukhasvarūpanirūpaṇam, fol. 10*a*; *dharmasthānāvasthānanirṇayaḥ*, 11*b*; *vyavahāretikartavyatānirūpaṇam*, ib.; *pratijñāvādaḥ*, 12*b*; *uttarasvarūpanirūpaṇam*, 13*b*; *likhitabhuktinirūpaṇam*, 16*b*; *riṇādānākhyasya padasya vilāsaḥ*, 24*b*; *vratanānāpākarmākhyasya*-- 28*b*; *anyāvikrīyākhyasya* -- 29*a*; *vikrīyānutthadānākhyasya* -- 29*b*; *krītvānuśayākhyasya* -- 30*b*; *samayānapākarmākhyasya*-- ib.; *apratibandhadāyavibhāgaprakaraṇam*, 35*b*; *dāyavibhāgākhyasya*--- 39; *sāhasākhyapadasya vilāsaḥ*, 41; *vākpārushyasya padasya*-- ib.; *daṇḍapārushyākhyasya* -- 41*b*; *dyūtasamāhvayākhyasya* --- 42*a*; *sarvaśeshadaṇḍavidhivilāsaḥ*, ib.

The colophon of the last chapter (as of many others) runs thus: इति [वीर] श्रीगजपतिगौडेश्वरनव-

कोटिकर्णाटककलुबर(alias रि)गेश्वर-[शरणागत]जमुनापुराधीश्वरहुशनसाहुसुर(alias साहिबुसुर)त्राणशरणरक्षणश्रीदुर्गावरपुत्रपरमपवित्रचरित्रराजाधिराजराजराजपरमेश्वर-वीरप्रतापरुद्रदेवमहाराजविरचिते स्मृतिसंग्रहे सरस्वतीविलासे व्यवहारकांडे प्रकीर्णकाख्यस्य पदस्य विलासः ॥ समाप्तश्च व्यवहारकांडः ॥

The chapter on inheritance which forms part of this section has been edited, with an English translation, by the Rev. Th. Foulkes (1881).

Dr. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. vii., took the king *Pratāpa Rudra Deva*, under whose patronage the work was compiled, to be the last ruler of the *Kākaṭeya* (or *Gaṇapati*) dynasty of Warangal, in whose reign the kingdom was conquered by the Muhammadans, he himself being carried off as a prisoner to Delhi in 1322 A.D. Mr. Foulkes has, however, shown beyond doubt that the prince intended was *Pratāpa Rudra Deva* of the *Gajapati* dynasty of Orissa, the son of *Purushottama Deva*, and grandson of *Kapilendra*, or *Pratāpa Kapileśvara* (who founded the dynasty in A.D. 1451). It was in the reign of the same prince that the great *Vaishṇava* revival, inaugurated by *Caitanya*, took place in Orissa, *Pratāpa Rudra* himself eventually becoming a convert to the new faith, though the introductory verses of this code still show him an adherent of *Śaivism*.

The *Sarasvatīvilāsa* is a work of considerable authority throughout Southern India.

[H. T. COLEBROOKE.]

1405.

632. Foll. 66; size 16¾ in. by 5½ in.; good Bengalī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Malamāsatattva (or *Malimlucatattva*), the chapter on intercalation, of the *Smṛititattva*, a general digest of (chiefly religious) law, by *Raghunandana Bhaṭṭācārya* (often called *Smārta*), son of *Harihara Bhaṭṭācārya*. The MS. has numerous marginal glosses.

The *Smṛititattva* has been published at Serampore (*Śrīrāmapura*) in Bengalī letters, under the title 'Institutes of Hindoo Religion, by *Raghoo Nundun*' (2 vols. 1834-35), but with a somewhat arbitrary arrangement of the 28 *Tattvas*. According to the introduction to the first or *Malamāsatattva* (see Stenzler, in Weber's Cat., Berl., no 1177; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 693), the *Smṛititattva* consists of the following 28 chapters (with references to the edition):

1. *malamāsatattva* I., 427–492.
2. *dāyatattva* II., 91–110.
3. *saṃskāratattva* I., 493–543.
4. *śuddhitattva* II., 131–228.
5. *prāyaścittatattva* I., 277–327.
6. *udvāhatattva* II., 59–83.
7. *tithitattva* I., 1–121.
8. *janmāshṭamītattva* I., 25–34.
9. *durgāpūjā-(durgotsava-)tattva* I., 40–66.
10. *vyavahāratattva* II., 111–130.
11. *ekādaśītattva* II., 1–58.
12. *jalāśayotsargatattva* II., 289–297.
13. *ṛigvedi-vṛishotsargatattva* II., 377.
14. *yajurvedi-vṛishotsargatattva* II., 363–367.
15. *chandoga-vṛishotsargatattva* II., 299–317.
16. *vratatattva* II., 85–90.
17. *devapratishṭhātattva* II., 283–288.
18. *divya-*(or *parīkshā-*) *tattva* II., 327–348.
19. *jyotistattva* I., 329–425.
20. *vāstuyāgatattva* II., 229–235.
21. *dīkshātattva* II., 369–376.
22. *āhnik(ācār)atattva* I., 199–275.
23. *kṛityatattva* II., 237–269.
24. *maṭhapratishṭhātattva* II., 349–359.
25. *śrīpurushottamatattva* II., 319–325.

26. (*chandoga-*)*śrāddhatattva* I., 123–198.
27. *yajurvedi-śrāddhatattva* II., 270–281.
28. *śūdrakrityavicāraṇatattva* II., 361-2.

Some of the Oxford MSS. seem to contain additional *Tattvas*, viz.: *tīrthayātrātattva* (Aufrecht, Cat. no. 683), *durgotsavatattva* (different from *T.* 9 above, no. 688); *purushottamatīrthaprayogatattva* (or *purushottamapaddhati*, no. 689), *grahayajñatattva* (no. 675, apparently identical with Ser. ed. I., p. 540 seq.); see also *dvādaśayātrāpramāṇatattva*, Rāj. Mitra, Not., vi., p. 296; *rasayātrāpaddhati*, ib. I., 191; but these were probably additional treatises or practical manuals written after the completion of the Digest, which deals with the matter chiefly with reference to recognized authorities.

According to Prof. Aufrecht, Cat. no. 707, *Raghunandana* lived some time between 1430 and 1612 A.D.; and Prof. Jolly, Tagore Lectures, p. 10, would therefore place him in the early part of the 16th century. See a note by Colebrooke under no. 1430 (MS. 223), below.

[H. T. Colebrooke.]

1406.

1619. Foll. 67; size 17¼ in. by 3 in.; folded to half their length; fairly good, modern Bengalī handwriting; 6–8 lines in a page.

Malamāsatattva of *Raghunandana's Smrititattva.* [H. T. Colebrooke.]

1407.

639a. Foll. 91; size 16 in. by 5 in.; Bengalī character; nine lines in a page.

Malamāsatattvavivṛiti by *Kāśirāma Vidyāvācaspati*, son of *Rādhāvallabha*, and grandson of *Rāmakrishṇa.*

It begins:

नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि मूर्ध्नी
श्रीकान्तकान्तचरणं च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिरामसुकृती कृतिनां हिताय
सम्यक् तनोति विवृतिं मलमासकस्य ॥

स्मृतिशास्त्राम्बुधौ लीलाकृतसेतुं जगद्गुरुं ।
विदितं त्रिषु लोकेषु नमामि रघुनन्दनं ॥

मीमांसादिनानाशास्त्रपारदृश्वा वन्द्यघटीयः श्रीमान् रघुनन्दनाचार्यः प्राचीनविचक्षणगणनानाविधव्याख्याजनितसंदेहस्य स्मृतिशास्त्रस्य मुन्यन्तरवचनयुक्तिभ्यां तत्त्वं निर्णीय इदानीन्तनानां सुखबोधाय निबन्धांश्चकार । तत्र च स्मृतिशास्त्रस्य स्वभावतो दुर्गमतया कानिचित् कठिनानि सन्ति । अतस्तानि मया यथामति व्याख्यायन्ते ॥ ० मलिम्लुचे इत्यादेस्तत्त्वं वक्ष्यामीति पारणान्वयः । तत्र मलिम्लुचादिपदस्य मलमासादिपरत्वे तत्त्वं अनारोपितधर्मं संहितापरत्वे तु तत्त्वं पूर्वोक्तमेव बोध्यं । व्यवहृतौ व्यवहारे । तडागेति तडागोत्सर्गे भवनोत्सर्गे चेत्यर्थः । वृषोत्सर्गत्रये ऋग्वेदियजुर्वेदिसामवेदिभेदादित्यर्थः । व्रते व्रतारम्भप्रतिष्ठयोरित्यर्थः । प्रतिष्ठायां प्रतिमादिप्रतिष्ठायां । सामान्यत उक्त्वा संप्रति वक्तव्यमाह प्रणम्येति ०

For the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 103. For another commentary, by *Rādhāmohana Śarman Gosvāmin*, see Notices, iii., 107; vi., 179.

The MS. has the date 1671, which must, however, belong to a former MS., as this must have been transcribed within the present century. [H. T. Colebrooke.]

1408.

1123b. Foll. 24; size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

Dāyatattva, or chapter on the law of succession and inheritance, of *Raghunandana's* Digest.

The text of this treatise has also been published, in Devanāgarī, Calc. 1828.

The MS. ends:

अलेखि काशीवासिश्रीशिवनारायणात्मना ।
शर्म्मणा स्मृतितत्वान्तर्हाय तत्वं रघोः कवेः ॥

Two leaves containing an index are appended. [H. T. COLEBROOKE.]

1409.

191a. Foll. 32; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; indifferent Bengalī handwriting; European paper (watermark 1794); fourteen lines in a page.

The same treatise, with interlineary notes and marginal references by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1410.

1386b. Foll. 19; size 14½ in. by 2¾ in.; fairly written, in the Bengalī character, in Śaka 1584 (A.D. 1662); seven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1411.

1056. Foll. 43; size 15½ in. by 3 in.; folded to half the length; good Bengalī handwriting of the beginning of the present century; five lines in a page; the first two leaves supplied by a different hand.

Another copy of *Raghunandana's Dāyatattva.* [H. T. COLEBROOKE.]

1412.

386b. Foll. 34; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Kāśirāma Vācaspati's commentary on *Raghunandana's Dāyatattva.* Beginning as in former chapters, substituting दायस्य तत्त्वविवृतिं in the first *śloka.*

An index has been added at the end, occupying one page.

For another MS. of this commentary, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 101; for *Rādhāmohana's* commentary, ib. iii., p. 106.

[H. T. COLEBROOKE.]

1413.

1021. Foll. 167; size 11 in. by 8¾ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; European paper; nine lines in a page.

Saṃskāratattva, or chapter on initiatory rites, of *Raghunandana's Smṛitittattva.*

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं श्रीकृष्णं भुक्तिमुक्तिदं ।
संस्कारतत्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ संस्काराः । ० [H. T. COLEBROOKE.]

1414.

673. Foll. 156; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; plainly written, in the Bengalī character; European paper.

Śuddhitattva, or chapter on defilement and purification rites, of *Raghunandana's Smṛititattva.*

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगदात्मकमीश्वरं ।
शुद्धितत्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Transcribed by one *Ātmā Rāma* in San 1212, Saṃvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. COLEBROOKE.]

1415.

637c. Foll. 107; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Śuddhitattva.*

It begins: नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि ० शुद्धेर्मितेन वचसा विवृतिं तनोति ॥

स्मृतिशास्त्राम्बुधौ ० ॥ above, no. 1407.

तत्र शुद्धितत्वव्याख्या । सुकर्तव्यग्रन्थसमाप्ति ०

Colophon: इति ० शुद्धितत्वटिप्पनी समाप्ता ॥ शकाब्दा: १७२८ ॥ समाप्तेयं टीका ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1416.

1572a. Foll. 50; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Prāyaścittatattva, or chapter on expiation, of *Raghunandana's* Digest.

Colophon: इति महामहोपाध्यायहरिभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दन ० ॥ संवत् १७६२ ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1417.

875. Foll. 75; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; Bengalī character; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1418.

633b. Foll. 78; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight, sometimes seven, lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Prāyaścittatattva.*

It begins: नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि ० प्रायश्चित्ततत्वविवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ ० above, no. 1407.

For *Rādhāmohana's* commentary on this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, iii., 108.

[H. T. COLEBROOKE.]

1419.

191b. Foll. 31; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; European paper (watermark 1794); Bengalī character; 13 lines in a page.

Udvāhatattva, or chapter on marriage, of *Raghunandana's* Digest.

The first two pages contain some interlineary renderings, and marginal references in Colebrooke's handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

1420.

821. Foll. 129, two of which (101 and 102) are wanting; size 16 in. by 2½ in.; small Bengalī handwriting of Śaka 1606 (1684 A.D.); partly corrected; 5–7 lines in a page.

Tithitattva, or the chapter of the *Smṛititattva,* treating of the lunar days suitable for religious ceremonies.

According to a statement in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 237, the treatise is based on *Śūlapāṇi's Tithiviveka.*

The gap caused by the missing leaves extends from p. 87, l. 11 inf. to p. 90, l. 10 inf. of the Seramp. ed., thus including the well-known description of the play of chess (*caturaṅgakrīḍana*), reproduced in the *Śabdakalpadruma,* and translated by Sir W. Jones.

Dated:

शकाब्दे रसखाङ्के भूमिलिते स्मार्तनिर्मितं ।
तिथितत्वमलेखि श्रीमुकुन्दशर्मणा मया ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1421.

707A. Foll. 103; size 16 in. by 5 in.; modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Tithitattva* or *Tithyāditattva,* including, as it does, the *Janmāshṭamī-* and *Durgotsava-tattvas.*

It begins in the same way as the commentary on the *Malamāsa-tattva,* having the two introductory stanzas (only substituting तिथ्यादितत्त्वविवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ for the last *pāda* of the first), and the succeeding prose passage.

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682. Like the Oxford MS., the present copy only carries the comment to the end of the *Durgotsava*, and then breaks off without colophon: मूलानुरोधात् मूलानक्षत्रानुरोधात् मध्याह्नादौ यदि गृहं प्रविशतीत्यन्वयः। विसर्गं पत्नीविसर्जनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1422.

191c. Foll. 27; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

Vyavahāratattva, or chapter on civil and criminal law, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

Occasional interlineary English renderings and marginal references have been added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains an index to this section. [H. T. COLEBROOKE.]

1423.

836. Foll. 99; size 12¾ in. by 4½ in.; well written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Ekādaśītattva-ṭippanī, a commentary on *Raghunandana's* treatise on the fast of the eleventh day of the month; by *Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya*.

It begins:

भवे ऽस्मिन् कान्तारे मुहुरटनदुःखैकविकलः
समीहे संलब्धुं तव चरणपाथोजशरणं।
न योगो ज्ञानं वा भजनमपि मे यद्यपि हरे
तथाप्याशा दीर्घा तव च करुणा किं न कुरुते ॥
वन्दे श्रीकृष्णमानन्दघनं परममीश्वरं।
राधास्वर्णलतासंगतमालरुचिविग्रहं ॥
श्रीराधामोहनो दीपं करोति शुभदर्शनम्।
एकादश्यादितत्त्वानां पूर्वाचार्यमतेच्छया ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय मङ्गलमाचर्य शिष्यशिक्षायै निबध्नाति प्रणम्येति। ०

Colophon: इति गोस्वामिभट्टाचार्य्यविरचितैकादशीतत्त्वटिप्पनी संपूर्णा। शकाब्दा १७२८ ॥—here गोस्वामि is a later correction for some other word of five or six syllables (? *Rādhāmohana* or *Vidyāvācaspati*).

After this, by a later hand: राममोहनगोस्वामीकृत एकादसीतत्वटीका ॥

For *Kāśirāma's* commentary on the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 102.

[H. T. COLEBROOKE.]

1424.

379a. Foll. 83; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, by two different hands (foll. 1–17 and 18–83 resp.), at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Another copy of *Radhāmohana's* commentary on the *Ekādaśītattva*.

Colophon: इति विद्यावाचस्पतिभट्टाचार्य्यविरचितैकादशीतत्वे टिप्पणी संपूर्णा।

On the blank page of fol. 1 the title is given: एकादसीतत्वटीका ० काशीरामविद्यावाचस्पतिकृता.

[H. T. COLEBROOKE.]

1425.

1057a. Foll. 10; size 15½ in. by 3 in.; folded to half the length; good, modern Bengalī handwriting; six or seven lines in a page.

Jalāśayotsargatattva, or chapter on the dedication of tanks, wells etc., of *Raghunandana's* Digest.

Colophon: इति वन्द्यघटीयश्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं पुष्करणीप्रतिष्ठाप्रमाणतत्त्वं समाप्तं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1426.

473c. Foll. 96*b*–112 of vol.; size 16 in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Sāmaga-Vṛishotsargapramāṇatattva, the chapter of *Raghunandana's* work, setting forth various authoritative opinions regarding the details of the ceremony of letting loose a bull.

It corresponds to the *Chandoga-Vṛishotsargatattva* of the Serampore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1427.

1301A. Foll. 25; size 13¼ in. by 3 in.; good, modern Bengalī handwriting; five lines in a page.

Chandoga-Vṛishotsargaprayoga(tattva), a practical manual for the performance of the ceremonies connected with the *Vṛishotsarga,* in accordance with the *Chandoga-sūtra* (of *Gobhila*), but without special reference to authorities. It is not included in the Serampore edition.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ।
छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगं विदुषां मुदे ॥

अथ छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगः । गोशालायां पुण्यभूमौ वा प्रागुदक्प्रवनं देशं गोमयेनोपलिप्य दूर्व्वाख्यासादयेत् °

It ends: ततो आशीर्वादं च कुर्यादिति ॥ इति वृषोत्सर्गप्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1428.

1386a. Foll. 40; size 14½ in. by 3 in.; good, modern Bengalī handwriting; five lines in a page.

Divyatattva, or chapter on Ordeals, of *Raghunandana's Smṛitittattva.*

[H. T. COLEBROOKE.]

1429.

191d. Foll. 39; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengalī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise, with occasional interlineary renderings added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains a table of contents.

At the end, from fol. 35*b*, some paragraphs have been added, bearing on the consecration of the sacrificial fire, and on weights and measures, beginning: अथ कुशण्डिका । कुशैर्हस्तमात्रमितां चतुरस्रां भूमिं परिसमूह्य °

Fol. 36: अथ परिभाषा ।

न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।
अतः प्रयोगकार्य्यार्थं मानमत्रोच्यते मया ॥
त्रसरेणुर्बुधैः प्रोक्तस्त्रिंशता परमाणुभिः ।
त्रसरेणोस्तु पर्य्यायो नाम्ना वंशी निगद्यते ॥ °

(*Śārṅgadhara-saṃh.* I. 1, 14–34).

Fol. 38*b*: इति मानपरिभाषा ॥

यवो द्वादशभिर्गौरसर्षपैः प्रोच्यते बुधैः ।
यवद्वयेन गुञ्जा स्यात् त्रिगुञ्जो वल्ल उच्यते ॥

etc. 6 *ślokas,* viz.: *Śārṅg.-s.* I. 1, 39–41; 36; after which:

अष्टमुष्ट्या भवेत्कुञ्चिः कुञ्चेरष्टौ तु पुष्कलं ।
पुष्कलानि च चत्वारि आढकः परिकीर्त्तितः ।
तैश्चतुर्भिर्भवेत् खारी वाहः खार्य्यश्च विंशतिः ॥

[(see final *ślokas* of no. 1326, above.)

इति कलिङ्गपरिभाषा ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1430.

223. Foll. 108; size 15 in. by 3 in.; fairly good Bengalī handwriting of 1715 A.D.; six or seven lines in a page.

Jyotistattva, or chapter on astronomical and astrological calculations, of *Raghunandana's* Digest.

The MS. was transcribed for one *Siddheśvaraśarman.*

The fly-leaf has the following note by Colebrooke:

'From the date at p. 3, *Raghunandana*

must have written this work about the year 1421 Saca, as he there states the Equinox as at the middle of Mína and Canyá in Saca 1421.'

The passage referred to runs thus: विषुवं मीनकन्यार्धे त्वेकाब्धीन्द्रे शकाब्दके ।

[H. T. Colebrooke.]

1431.

1606. Foll. 77; size 19 in. by 3 in.; folded; small, indifferent, modern Bengalī handwriting; seven or eight lines in a page.

The same treatise. [H. T. Colebrooke.]

1432.

515A. Foll. 114; size 13¼ in. by 2¾ in.; Bengalī handwriting of 1712 A.D. (by the same hand and for the same owner as no. 1430 (MS. 223) above; six or seven lines in a page; the first two leaves have become partly illegible through wear.

Āhnikācāratattva, the chapter of *Raghunandana's Smṛititattva*, treating of the daily religious practices enjoined on the pious.

[H. T. Colebrooke.]

1433.

572. Foll. 58; size 11½ in. by 9½ in.; 4to.; European paper; large Bengalī handwriting; generally nine lines in a page.

Kṛityatattva, the chapter of *Raghunandana's* Digest, which treats of the religious duties and festivals to be observed throughout the year.

It begins:

प्रणम्य कामदं कृष्णं भक्तानुग्रहकारकं ।
कृत्यतत्त्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1434.

473a. Foll. 1–84*a*; size 16 in. by 4¼ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Chandoga - Śrāddhatattva(pramāṇam), the chapter of *Raghunandana's* Digest, treating of obsequies, chiefly in accordance with the *sūtras* of *Gobhila*.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं छन्दोविदां मुदे ।
पार्वणादिविधेस्तत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः । अथ श्राद्धममावस्यायां ०

Serampore ed. I., pp. 123 seq.

The MS. is corrected throughout.

[H. T. Colebrooke.]

1435.

1179. Foll. 170 (paged 168; two leaves being numbered 124 and 167 each); well written, in the Bengalī character, about the end of last century; five lines in a page.

[*Chandoga-*]*Śrāddhatattva.* It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं वेदान्तविस्तृतं ।
पार्वणादिश्राद्धतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः ०

Colophon: इति स्मार्त्तविरचितं श्राद्धतत्त्वं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1436.

817. Foll. 134; size 16 in. by 5 in.; legibly written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Kāśīrāma's commentary on the *Śrāddhatattva.* It commences in the same way as the commentary on the *Tithitattva* above, substituting सुश्राद्धतत्त्वविवृतिं for तिथ्यादितत्त्वविवृतिं.

It ends:

यं प्रासूत समस्तशास्त्रनिपुणः श्रीरामकृष्णात्मजः
श्रीराधोत्तरवल्लभाख्यसुकृती सद्वीरचूडामणिः ।
तेन श्रीयुतकाशिरामकृतिना यत्नेन निष्पादिता
टीका नातिसुभृङ्खलापि कृतिभिः सानुग्रहैर्दृश्यतां ॥

इति काशीरामवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता श्राद्धतत्त्वटीका समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७२८ ॥ [H. T. Colebrooke.]

1437.

1237. Foll. 45; size 10¾ in. by 5¼ in.; modern Bengalī handwriting; nine or ten lines in a page.

The *Śrāddhatattvabhāvārthadīpikā*, being a brief commentary on *Raghunandana's Śrāddhatattva*, by *Gaṅgādhara*.

It begins:

भुवनानन्दमानन्दाकारं सीतापतिं मुदा ।
नमामीष्टविसिद्ध्यर्थं ग्रन्थारम्भे मुहुर्मुहुः ॥
शाङ्करेषु गौभिलेषु शौलपाणिषु सत्स्वपि ।
हालायुधेषु गार्गेषु दौर्गसिंहेषु साक्षिषु ॥
स्थितेषु स्मृतिशास्त्रेषु श्रीलश्रीरघुनन्दनः ।
स्मृतिशास्त्रं कृतो(l. तं) यत्नात् लोकानां हितकाम्यया ॥
अल्पायुषां नराणां च तथैव ह्यल्पमेधसां ।
तेभ्यः सारं समाहृत्य स्मृतिशास्त्रेभ्य एव सः ॥
हूँकृतो ह्रीँकृतो यत्नाद् गृह्यतां ज्ञातुमिच्छुभिः ।
स्मार्त्तैवाक्यं स्फुटं येन तत्करोमि यथामति ॥
गृह्यतां गृह्यतां सद्भिर्भवतां यदि रोचते ।
क्वचिद्वाक्यं स्फुटं कुर्यां क्वचिद्विशङ्कनपूरणं
[(? MS. ० ड्रिष्ट्या ०)
क्वचिद्भावार्थव्याख्यां हि व्यवस्थानां दृढं क्वचित् ।
प्रतिशब्दं क्वचिद्द्यां लोकानां हितकाम्यया ॥
० श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यग्रन्थकरणप्रत्यूहनिराकर्तुमना आह प्रणम्येत्यादि ०

It ends:

श्रीलगङ्गाधरेणैषा रुद्राज्ञामनुपालनात् ।
व्याख्या कृता कथं किंचित् कियत् किमुत कैमुतं ॥ ०

इति श्रीगङ्गाधर[चक्रवर्त्ति suppl.]रचिता समाप्तेयं श्राद्धतत्वभावार्थदीपिका ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1438.

473b. Foll. 84*b*–96*a*; size 16 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Yajurvedi-Śrāddhatattva, another chapter of *Raghunandana's Smṛititattva*, on obsequies for the use of followers of the White Yajus.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कामदं नन्दनन्दनं ।
यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Colophon: इति रघुनन्दनभट्टाचार्यविरचिते स्मृतितत्त्वे यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1439.

2158. Foll. 76; size 10¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Ācāra-mayūkha, the second section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, a Digest of (mainly religious) law, compiled by *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, son of (*Mīmāṃsaka*) *Bhaṭṭa Śaṅkara*, and grandson of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

The 'Sun of *Bhagavanta*,' consisting of twelve 'rays' (*mayūkha*), takes its name from King *Bhagavantadeva*, of the *Rājput* tribe of *Seṅgaras* (or *Saṅgaras*), under whose auspices it was compiled (probably about 1640 A.D.*).

The first section, or *Saṃskāramayūkha*, is the only section of the work not represented in our collection, another work on the same subject by the author's son—viz. the *Saṃskārabhāskara* by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, likewise compiled by order of the same prince—having to some extent superseded it. See nos. 1464–66.

The work begins:

पादौ दिवाकरस्याहमवलंबे मुहुर्मुहुः ।
यत्पादालंभितं पद्मं पद्मा रोहति सांप्रतं ॥ १ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र किंचिन्
मया तु निर्मूलतया तदुज्झितं ।
जनोज्झितातो न हि तेन काचित्
खपुष्पहीनापचितिर्न हीयते ॥ २ ॥

---

* The *Kuṇḍoddyotadarśana*, by *Nīlakaṇṭha's* son, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, was composed in 1671 A.D.; and the *Nirṇayasindhu*, by *Nīlakaṇṭha's* cousin (father's brother's son), *Kamalākarabhaṭṭa*, in 1612 A.D.

श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तन्नन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।
चिरंतनाचारचयं च बध्ना-
त्यथाह्निकं संप्रति नीलकंठः ॥ ३ ॥

तत्र परिभाषा कर्मप्रदीपे । यत्रोपदिश्यते कर्म कर्तुरंगं न तूच्यते । °

इति ° परिभाषा fol. 2*b*; इति प्रबोधविधिः fol. 5*b*; इति मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 6*b*; ° शौचप्रकरणं fol. 9; इत्याचमननिमित्तानि fol. 10; ° आचमनप्रकरणं fol. 15; इति दंतधावनं fol. 18*b*; इति स्नानविधिः fol. 29*b*; इति तिलकधारणं fol. 31*b*; [इति संध्यावंदनं] fol. 39*b*; इति होमप्रकरणं fol. 42*b*; इति तर्पणप्रकरणं fol. 51*b*; इति देवपूजा fol. 60*b*; इति वैश्वदेवविधिः fol. 62*b*; इति पंचमहायज्ञाः fol. 64; इति शयनविधिः fol. 72*b*; इति स्वप्नफलनिर्णयः । अथ स्वस्त्यादिदर्शनि । fol. 75.

इति श्रीमीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टशंकरसूनोर्भट्टनीलकंठस्य कृताचारमयूखः संपूर्णः ॥

For an account of the author's family, see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiv. Cf. also West and Bühler, Digest, 3rd ed., p. 19. [GAIKAWAR.]

1440.

1132b. Foll. 72; size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Ācāramayūkha.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 352; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1441.

1132c. Foll. 115; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Samaya-mayūkha, the third section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the particular times and seasons enjoined for religious acts and ceremonies. Rather incorrect.

It begins:

यो लीलया संतनुते ° see no. 1444 ॥ १ ॥
श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तन्नन्निबंधानपि संनिबंधान् ।
श्रीशंकरस्यात्मजनीलकंठस्
तिथ्यादिकृत्यं विवृणोति सर्वं ॥ २ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ° ३ ॥
समूलनिर्मूलमपि व्यवस्थां
विनादृतं यद्विपयस्य कैरपि ।
नानौषधिस्तद्वणिगायुणस्थैर्
भिषग्वरानुक्तगुणैः समप्रभं ॥ ४ ॥

संस्काराचारकालाः श्राद्धं नीतिर्विवाददाने च
अत्रोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं विशुद्धिशां[तो] च ।
तिथिर्द्वेधा °

It ends: इति कलिवर्ज्यनिर्णयः ॥ इति सेंगरवंशावतंसमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिष्टश्रीभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठेन कृते भास्कराख्ये निबंधे समयमयूखः समाप्तिमगमत् ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 451; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1442.

271a. Foll. 97; size 12 in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing, of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Śrāddha-mayūkha, the fourth chapter of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's* Digest, treating of obsequial rites.

It begins:

तिथ्येमैयूखं प्रतिपाद्य सम्यग्
आराध्य धामाय रिरामगोचरः (l. गिरामगोचरं) ।
श्राद्धं वदत्यत्र स नीलकंठः
संप्रेरितः श्रीभगवंतवर्मणा ॥ १ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ° ॥ २ ॥

मृतोद्देश्यको विप्रस्वीकारांगको द्रव्यत्यागः श्राद्धं जीवच्छ्राद्धे दैवश्राद्धे च तत्पदं गौणं कौंडपाय्यग्निहोत्रवत् । °

Cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 471. [H. T. COLEBROOKE.]

1443.

233a. Foll. 64; size 12½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1806 A.D.; thirteen lines in a page.

The same treatise.

The first introductory *śloka* reads as follows:

तिर्यग्मयूखं प्रतिपाद्य सम्यग्
आराध्य धामाथ गिरामगम्यं ।
श्रीशंकरस्यात्मजनीलकंठः
श्राद्धस्य कृत्यं विवृणोति सर्वं ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 657.

[H. T. COLEBROOKE.]

1444.

2092. Foll. 50; size 9½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Nīti-mayūkha (or *Rājanītimayūkha*), the fifth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the science of policy and ethics.

This MS. (A) commences with the following introduction, also found in MSS 1006 (B) and 2553 (C). Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 656 (D); V. N. Mandlik, Vyavahāra Mayūkha, p. lxxvii. (E).

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं
तत्पालयत्यात्मनि विश्वरूपं ।
लयं नयत्याशु च पूर्णरूपः
शिवं तनोत्वाशु रविर्महासौ ॥ १ ॥
जज्ञे पितामहतनोः खलु कश्यपो यस्
तस्मादजायत मुनिस्तु विभांडकाख्यः ।
तं पुत्रिणां धुरमरोपयदृष्यशृंगस्
तस्यान्वये ऽप्यजनि शृंगिवराभिधानः (शृंग° A) ॥ २ ॥
तस्मिन्वंशे महति वितते सेंगराख्ये (संग° B, E; शेंग° C) [नृपाणां
राजा कर्णः समजनि यथा सागरे शीतरश्मिः ।
कीर्त्यां यस्य प्रथिततरया श्रोत्रजाते ऽभिपूर्णे
कर्णस्यापि प्रविततकथा नावकाशं लभंते ॥ ३ ॥
विशोकाख्यदेवस्ततस्तत्सुतो ऽभूद्
विशोकीकृता येन सर्वा धरित्री ।
ततो ऽप्यास राजा* ऽस्तशत्रुस्ततो ऽभूद्
रयाख्यो (रजा° A, C.) रयेणैव सर्वाहितघ्नः ॥ ४ ॥
बभूवाथ वैराटराजस्ततो ऽभून्
नृपो मेदिनीवल्लभो वीठराजः (वीढ° B; मेदिनीशो [बभौ वीट° D) ।
नरब्रह्मदेवस्ततो मन्युदेवस्
ततो ऽभून्नृपश्चंद्रपालाभिधानः ॥ ५ ॥
शिवगणाख्यनृपः समजन्यथो
शिवगणाख्यपुरं प्रचकार यः ।
शिवगणेन समः सकलैर्गुणैः
शिवशिवप्रथमो गणनासु यः ॥ ६ ॥
रोलिचंद्र इति तत्तनयो ऽभूत्
कर्मसेननृपतिस्तमथानु ।
लोकपो (° यो A, B, D) नरहरिर्नृपराज्ञो
रामचंद्र इति तत्तनुजातः ॥ ७ ॥
यशोदेवस्ततो जातस्ताराचंद्रनृपस्ततः ।
चक्रसेनस्ततो राजा राजसिंहनृपो यतः ॥ ८ ॥
ततो ऽप्यभूद्भूपतिसाहिदेवः स्वकीर्तिभिर्निर्जितदुग्धसिंधुः ।
अभूत्ततः श्रीभगवंतदेवः सदैव भाग्योदयवान्क्षितीशः ॥ ९ ॥
यद्दानद्रविणाद्रिनिर्जितवपूरत्नाचलो लज्जया
दूरे स्तब्ध इलावृते निविशते नो यत्र पुंसां गतिः ।
किं च त्रस्यदरातिवामनयनानेत्रांबुभिर्वर्धितस्
तेजो ऽग्निर्वडवामुखोत्थहुतभुक्तुल्यः कथं नो भवेत् ॥ १० ॥
आज्ञप्तस्तेन राज्ञा विबुधकुलमणिर्दाक्षिणात्यावतंसो
भट्टः श्रीनीलकंठः स्मृतिषु दृढमतिर्जैमिनीये ऽद्वितीयः ।
आज्ञामादाय मूर्ध्ना सविनयममुना तस्य सर्वान्निबंधान्
दृष्ट्वा सम्यग्विविच्य प्रविततकिरणस्तन्यते भास्करो ऽयं [॥ ११ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र° see no. 1441 ॥ १२ ॥
संस्काराचारकालाः समुचितरचनाः श्राद्धनीती विवादो
दानोत्सर्गप्रतिष्ठा जगति जयकराः संगतार्थानुबद्धाः ।
प्रायश्चित्तं विशुद्धिस्तदनु निगदिता शांतिरेवं क्रमेण
ख्याता ग्रंथे ऽत्र शुद्धे बुधजनसुखदा द्वादशैते मयूखाः [॥ १३ ॥
भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे ऽस्मिञ्शिष्टसंमते च ततः ।
नरपतिनीतिमयूखाः प्रतन्यते नीलकंठेन ॥ १४ ॥

---

* ?1. राज्ञो; राजो A; °प्यासराज्ञोस्त° C; व्यासराजो B; थासराजो D; ° राज्ञां E.

तत्र राजशब्दः क्षत्रियमात्रे शक्तो न राज्ययोगिनि । अभिषेकोत्तरभाविराज्ययोगात् प्रागपि राजानमभिषिंचेदित्यादेः शास्त्रीयप्रयोगस्य क्षत्रियमात्रे ऽपि सद्भावादिति ०

Both our MSS. of this section conclude with several rather corrupt *ślokas*, from which we extract: अथ तातचरणानां श्लोकौ ॥ ० १ ॥

नारायणाह्वरमेशभूजनिःप्रतिसद्मनि ।
निनाय शंकरो वाहं स्वगेहात्स्व त्रिपथिभृत् ॥ २ ॥

अथ मामकः प्रकारः ॥ ० one *śloka;* after which (wanting in the next MS.):

चर्मण्वतीतरणिजाशुभ[सं]गमस्य
सांनिध्यभाजि कृतशालिनि मध्यदेशे ।
ख्याता भरेहनगरी किल तत्र राजा
राजीवलोचनरतो भगवंतदेवः ॥ २ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवोद्योतितभट्टशंकरात्मजश्रीनीलकंठभट्टकृते भगवंतभास्करे राजनीतिमयूषपंचमं समाप्तः। शुभं भवतु संवत् १८६८ माघमासे कृष्णपक्षे अमावास्यां ३० चंद्रवासरे पठनार्थे श्रीमिश्रहरिप्रसादात् । ०

[F. BUCHANAN.]

1445.

271b. Foll. 76; size 12 in. by 5 in.; clearly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. Incorrect.

This MS. begins as follows:

एतदेवर्षिरक्षः ॥ संधानामवागमनसगोचरं प्रत्यक्षमपि तद्वा सर्वदा समुपास्महे (!) ॥ १ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं द्वेधा बभूवात्र परः पुमान्यः ।
श्रीशंकरो भट्ट इहैकरूपो मीमांसकाद्वैतमुरीचकार ॥ २ ॥
पितृसौहित्यसंसिद्धिहेतुमुक्तार्थतस्ततः ।
नीलकंठः प्रकुरुते नं(!) नीतिं नृपादृतां ॥ ३ ॥

तत्र राजशब्द ० [H. T. COLEBROOKE.]

1446.

271c. Foll. 82; size 12 in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page; corrected throughout.

Vyavahāra-mayūkha, the sixth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of Civil and Criminal law.

Several editions of this treatise have been published at Bombay; the latest, with an English translation, by Vishvanāth Nārāyan Mandlik, Bombay 1880. There is also an English translation of it, by H. Borrodaile, (Surat 1827). The MS. begins:

उक्त्वा नृपनयरीतिं नत्वा भास्वत्पदांबुजं सम्यक् ।
विरचयति नीलकंठो व्यवहारविनिर्णये किंचित् ॥ १ ॥
द्विजराजैकमूर्धन्यं वृषाध्यक्षं शिवान्वितं ।
काश्यां सर्वोपदेष्टारं भावये शंकरं गुरुं ॥ २ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं ० ॥ ३ ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ ४ ॥

The other two MSS. omit *ślokas* 2–4.

After the colophon Colebrooke has added the note: 'This author calls the author of the *Dvaitanirṇaya* his preceptor towards the close of the chapter on the resumption of gifts.'

Cf. Mandlik, *Vyav. M.*, text, p. 78: अत्र विस्तरो गुरुकृते द्वैतनिर्णये द्रष्टव्यः ॥ transl., p. 124. 'Further explanation on this subject may be found by referring to the *Dvaitanirṇaya* by my revered father.'

At the end of the MS. there is a *sūcīpattra* of three pages. [H. T. COLEBROOKE.]

1447.

2009. Foll. 98; size 8½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

The same work.

Dated: शके १७३८ ईश्वरनामसंवत्सरे ० (A.D. 1817).

At the end of the MS. a *sūcīpattra* of twelve leaves has been added.

[DR. J. TAYLOR.]

1448.

233b. Foll. 60; size 12½ in. by 4¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; eleven lines in a page.

Vyavahāramayūkha, slightly incomplete at the end. The MS. ends with the *strīsaṃgrahaṇa.* [H. T. COLEBROOKE.]

1449.

1224. Foll. 156 (fol. 151 missing); size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 11 or 12 lines in a page; foll. 98–100 have been supplied by a more modern hand.

Dāna-mayūkha, the seventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of pious donations.

It begins:

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं ॰ ॥ १ ॥

श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तत्तन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।
श्रीशंकरस्यात्मज एष दाने
श्रीनीलकंठो विवृणोति कृत्यं ॥ २ ॥

परस्वत्वोत्पत्त्यंतो द्रव्यत्यागो दानं । ॰

Colophon: इति श्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठकृते भास्करे दानमयूखः षष्ठः (!) ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 373. [H. T. COLEBROOKE.]

1450.

333a. Foll. 181; size 12 in. by 5¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1451.

1006. Foll. 165; size 12½ in. by 4½ in.; plain Devanāgarī writing of 1805 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

This MS. has the same thirteen introductory *ślokas* given under no. 1444; after which it proceeds:

भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे ऽस्मिन् शिष्टसंमते च ततः ।
दानस्य विधिमयूखः प्रतन्यते नीलकंठेन ॥ १४ ॥

परस्वत्वोप(त्प)त्त्यंतो ॰ [H. T. COLEBROOKE.]

1452.

1345a. Foll. 16; size 12 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

The (*Jalāśayārāma-*)*Utsarga-mayūkha,* being the eighth section of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's* Digest, treating of the dedication to the public of tanks, ponds, wells, groves, etc.

It begins:

उक्ता दानविधिं नाम नायमाराध्य भास्करं ।
उत्सर्गविषयं भट्टनीलकंठो वदत्यथ ॥

तत्र जलाशयोत्सर्गप्रशंसा विष्णुधर्मोत्तरे ।
उदकेन विना तृप्तिर्नास्ति लोकत्रये सदा ।
तस्माज्जलाशयाः कार्याः पुरुषेण विपश्चिता ॥ ॰

It ends: इति श्रीमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते भास्करे जलाशयारामोत्सर्गमयूखः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1453.

1318b. Foll. 14; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1805 A.D.; 10–12 lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1454.

2177. Foll. 39; size 10½ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of last century; ten lines in a page. The MS. is much injured by damp, though still legible, except in a few places.

Pratishṭhā-mayūkha, the ninth section of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of the consecration of idols, temples, shrines, etc.

Lithographed editions of this treatise have been published at Bombay and Benares.

It begins:

महो महत्समाराध्य जलोत्सर्गमयोक्तवान् ।
प्रतिष्ठां सर्वदेवानां नीलकण्ठो वदत्यसौ ॥
तत्र तावत्काला विष्णुधर्मोत्तरे । ०

Burnell, Tanjore MSS., p. 132*a*.

[GAIKAWAR.]

1455.

1345b. Foll. 32; size 12 in. by 4¼ in.; plain Devanāgarī writing of 1798 A.D.; nine lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1456.

2661. Foll. 52; size 9¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; nine lines in a page.

Pratishṭhāmayūkha.

A fly-leaf at the end has the following would-be *śloka:*

संकाराचारसमयश्राद्धनीतिव्यवहारः ।
दानोत्सर्गप्रतिष्ठा च प्रायश्चित्तशुद्धिशांतिः ॥

[GAIKAWAR.]

1457.

1867. Foll. 150; size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing, of the earlier part of last century; ten lines in a page.

Prāyaścitta-mayūkha, the tenth chapter of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of expiations.

It begins:

नमामि भास्वत्पदपंकजं तत्
श्रीनीलकण्ठो ऽहमथ प्रकुर्वे ।
स्मृत्वोपदेशाद्गुरुशंकरस्य
विनिर्णयं पापविशुद्धिहेतु ॥ १ ॥
मतारकैरादृतमत्र ० ॥ २ ॥
पापविशुद्धिहेतुत्वं प्रायश्चित्तस्याह याज्ञवल्क्यः । ०

Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 436; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*b*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1458.

1345c. Foll. 85; size 12 in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1459.

168. Foll. 100 (wrongly numbered 103; nos. 12, 31 and 97 being omitted); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1805 A.D.; ten lines in a page.

The same section. [H. T. COLEBROOKE.]

1460.

333b. Foll. 34; size 12 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Śuddhi-mayūkha, the eleventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara,* treating of the rules and rites of purification.

It begins:

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं ० ॥ १ ॥
श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तत्तन्निबंधानपि सन्निबन्धान् ।
श्रीशङ्करस्यात्मजनीलकण्ठो
द्रव्यादिशुद्धिं विवृणोति सर्वाम् ॥ २ ॥
मतारकैरादृतमत्र ० ॥ ३ ॥
अथ द्रव्यशुद्धिः । आदित्यपुराणे । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1461.

1318c. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1462.

2553. Foll. 89; size 12¾ in. by 4¾ in.; good Devanāgarī writing of 1810 A.D.; nine lines in a page.

Śānti-mayūkha, the twelfth and last section of *Nīlakaṇṭha's Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the rites for averting evil.

A lithographed edition of this treatise has been published at Benares (1867).

This MS. has the twelve introductory stanzas given under no. 1444; after which it proceeds:

संस्काराचातिकालां (l. ० चारकालाः)
श्राद्धं नीतिविंवाददाने च ।
जलोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं
विशुद्धिशांती च ॥
भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे
स्मिन्शिष्टसंभ्रमतः (l. संमते) विमले ।
शांतिकपौष्टिकयूपः (? शांतिविवेकमयूखः)
प्रतन्यते श्रीनीलकंठेन (!) ॥ १४ ॥

अस्पष्टपापविशेषनिदानकैहिकमात्रानिष्टनिवर्तकं पापाप्रयोजकं वैधं कर्म शांतिकं ॥ ०

Colophon: इति श्रीविश्वामित्रवंशावतंशमहाराजाधिराजपूजितचरणकमलमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते भगवंतभास्करे शांतिमयूषः समाप्तिमगमत् ।

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 456; Burnell, Tanjore MSS., p. 132*b*. [MACK. COLL.]

1463.

167. Foll. 109; size 12¼ in. by 4¼ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; 10 or 11 lines in a page.

The same treatise.

It begins: यो लीलया ० ॥ [१] ॥ महो महत्समाराध्य ० ॥ [२] ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ [३] ॥ अस्पष्टपाप ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1464.

2043. Foll. 106; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; nine lines in a page.

Saṃskāra-bhāskara, a treatise on initiatory rites, composed, under the auspices of *Bhagavantadeva*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*.

The very title of the work would seem to imply that it was intended by the author as part of, or a supplement to, his father's Digest.

It begins:

ततः (l. यतः) सर्वं विश्वं भजति [जनि]सन्नालयमिदं
य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।
तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं
नमस्याम[:] कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥
श्रीभास्करं शिवकरं शिरसा प्रणम्य
श्रीनीलकंठपितरं जननीं च गङ्गां ।
तत्पादचिंतनबलो बुधशंकराख्यः
संस्कारभास्करममुं वितनोति काश्याम् ॥ २ ॥

तत्रास्य धर्मप्रमाणविवेचकत्वात् प्रथमं धर्मप्रमाणान्युच्यंते । ०

Colophon: इति श्रीसेंगरवंशावतंसमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिष्टश्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ संस्कारभास्करः समाप्तः ॥

For another MS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 658.

For another *Saṃskārabhāskara*, by *Khaṇḍabhatta* (son of *Mayūreśvara*), see Prof. Bhaṇḍarkar's Cat. of Deccan Coll. MSS., pp. 251, 290; for an anonymous work of the same title (with a different introductory stanza from those of the present MSS.), Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 454. See also no. 1629, below.

[H. T. COLEBROOKE.]

1465.

1132a. Foll. 82; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1466.

1318a. Foll. 77; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; twelve lines in a page.

Saṃskārabhāskara.

For the same author's *Sadācārasaṃgraha,* see no. 1800; his *Vratārka,* nos. 1684–91; *Karmavipāka,* no. 1768. [H. T. Colebrooke.]

1467.

401. Foll. 397; size 14¼ in. by 6¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, in 1802 A.D.; 13–16 lines in a page.

Nṛisiṃhaprasāda, a Digest of law, compiled by, or under the patronage of, *Dalapati* minister to *Nizām Shāh.*

The particular ruler of Ahmadnagar referred to, would seem to be either (and more probably) the founder of the *Nizām Shāh* dynasty, *Mallik Ahmad Nizām Shāh* (1489–1508 A.D.), or his son and successor, *Burhān Nizām Shāh* (1508–1553 A.D.).

The complete work is said to consist of twelve sections (*sāra*), viz.: 1. *Saṃskārasāra;* 2. *Āhnikasāra;* 3. *Śrāddhasāra;* 4. *Kālanirṇayasāra;* 5. *Vyavahārasāra;* 6. *Prāyaścittasāra;* 7. *Karmavipākasāra;* 8. *Vratasāra;* 9. *Dānasāra;* 10. *Śāntisāra;* 11. *Tīrthasāra;* 12. *Devapratishṭhāsāra.* For an account of the introduction to the first section, see Prof. Jolly's Tagore Law Lectures, p. 18. The present MS., which is rather incorrect, contains only sections 2–4 and 6–8; each of which is paged separately.

II. *Āhnikasāra,* foll. 64, begins:

प्रणम्य श्रीनृसिंहेनु (l. ०हं तु) दलाधीशेन भूभुजा ।
श्रीनृसिंहप्रसादेन दिनानुष्ठेयमुच्यते ॥ १ ॥
अस्मिन्नाह्निकभावे तु परिभाषा विराच्यते(?l. विरच्यते)।
तत्र चाह्निकसारे तु विभज्य दिनमष्टधा ॥ २ ॥
दिवसप्रथमे भागे कृत्यजातमथोच्यते ।
सदाचारप्रशंसैव प्रथमं हि निरूप्यते ॥ ३ ॥ ० २३ ॥
सर्ववेदेषु यत्प्रोक्तं सर्वस्मृतिसुदुर्गमं ।
विश्वोपकृतये तन्नु स्फुटमत्र विरच्यते ॥ २४ ॥

अथाह्निकसारो द्वितीय आरभ्यते । अथ गर्भाधानादिसंस्कारसंस्कृतस्य पुरुषस्य विहिताचारकृतेन दिनकृत्यमभिधीयते । ०

इति० सगर्भादिनियमशौचविधिः fol. 4*b*; इति० दंतधावनविधिः fol. 5*b*; इति दर्भपवित्रधारणविधिः fol. 8*b*; इति० आचमनविधिः fol. 13*a*; इति० स्नानविधिः fol. 27*b*; इति तिलकधारणविधिः fol. 29*a*; इति० संध्याविधिः fol. 38*a*; इति० गायत्रीकल्पः fol. 40*a*; etc.

Colophon: इति श्रीमल्लक्ष्मीनृसिंहचरणयुगलसरोरुहभ्रमरसकलभूमंडलमंडनसमस्तयवनाधीश्वरश्रीनिज़ामसाहसमस्तसाम्राज्यधुरंधरश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदलपतिराजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे आह्निकसारे शयनविधिः संपूर्णः॥ संवत् १८५९ समयचैत्रवदि ९ शुक्रवारे ॥

III. *Śrāddhasāra,* foll. 48, begins:

श्रीनृसिंहं नमस्कृत्य दलाधीशमहीपतिः ।
श्राद्धसारं प्रकुरुते सर्ववैदिकतुष्टये ॥ १ ॥
लिख्यते परिभाषात्र प्रक्रियानुसरेण तु ॥ २(!) ॥ ०

इति० श्राद्धमहिमा । अथ पितरो विधीयंते fol. 4*a*; इति० मातामहश्राद्धाधिकारिनिर्णयः fol. 7*b*; इति० पात्रनिरूपणं fol. 13*b*; इति० सुवर्णादिशुद्धिनिर्णयः fol. 23*b*; इति देशनिरूपणं fol. 29*a*, etc.

It ends (somewhat corrected by the end of the sixth section):

प्रौढश्रीद्विजराजवंशतिलकालंकारहीरः प्रभुर्
भारद्वाजकुलानुगः प्रथमया यः शाखयालंकृतः ।
श्रीमद्वल्लभसूनुरात्मनिरतः सत्संप्रदायाग्रणीः
सारे श्राद्धविनिर्णयेति चतुरे श्रीमान्दलाधीश्वरः ॥
निज़ामसाहसाम्राज्यधुरंधरमहीपतिः ।
श्रीनृसिंहप्रसादे ऽस्मिन् संपूर्णं कुरुते शुभं ॥

इति श्रीमल्लक्ष्मी० श्राद्धसारः परिपूर्णः॥ इति श्रीमच्चतुर्दशभुवनैकनाथमहेंद्रादिदेवगणपूजित० श्रीमत्प्रौढप्रतापमहाराजाधिराजसर्व(पुरि om. B.)सुंदरिदेवगिरिपुरिवराधीश्वरसमस्तयवनाधीश्वरश्रीमन्-(महाराजाधिराजयवनी- om. B)निज़ामसाहसमस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदयाज्ञवल्कीयलुमशाखाप्रवर्तकद्विजराजकुलालंकारहीरश्रीवैष्णवधर्मप्रवर्तकश्रीवल्लभात्मजश्रीवल्लभपंडितप्रसादासादितश्रीसूर्यपंडिताभिधगुरुमन्वादिप्रणीतनीतिशास्त्राभिज्ञम-

हाग्रभुखकार्यवीक्षणप्रतिनिधिकृतश्रीमहाराजश्रीदलपति-राजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे श्राद्धसारः संपूर्णः ॥

IV. *Kālanirṇayasāra*, foll. 75 (foll. 12, 13, 28–30 of which are wanting), begins:

यस्मिन् विभाति सकलं जगदेकरूपं
यस्मिन् विशत्यखिलमेव जगत्त्रयं च ।
नत्वा जगत्त्रयनतं भुवि तन्नृसिंहं(? तंत्व ° MS.)
कुर्मो वयं समयनिर्णयसारवर्यं ॥ १ ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन दलाधिपमहीपतिः ।
कलया कलनानर्हं कालं कलयति ध्रुवं ॥ २ ॥ °

Then follow some twenty *ślokas* giving an abstract of the contents.

इति ° संवत्सरनिर्णयः fol. 4*a*; इति ° ऋतुनिर्णय fol. 4*b*; इति ° मासनिर्णयः fol. 5*b*; इति ° मलमासनिर्णयः fol. 7*a*: इति ° सामान्यप्रतिपन्निर्णयः fol. 12*a*; etc. इति ° सामान्यचतुर्दशीनिर्णयः fol. 17*b*; इति ° व्रतदानकालनिर्णयः । अथ विशेषतिथिनिर्णयः । fol. 20*b*, etc.; there is a blank of some twelve lines on fol. 27*b*.

It ends with the same two stanzas (exc. कालविनिर्णयेति °) as the third section.

VI. *Prāyaścittasāra*, foll. 57, begins:

अनंतदेवेशकिरीटकोटिरत्नत्विषा रंजितपादपद्मं ।
कारुण्यनेत्रकमलाकलत्रं लक्ष्मीनृसिंहं हृदि भावयामि ॥
नैमित्तिकं धर्मजातं दलाधिपमहीभुजा ।
तत्प्रायश्चित्तसारेण प्रोच्यते लोकतुष्टये ॥ °

It ends with the same two verses, and with the additional longer colophon of section III. इति श्रीमच्चतुर्दश °

VII. *Karmavipākasāra*, foll. 63, begins:

श्रीमन्नृपंचहायमहं (l. पंचास्यमहं) प्रणम्य
धन्वंतरिं चोर्तिहरे (l. चार्तिहरं) महेशं ।
सिंहास्यदास्येन कृतप्रसादे
करोमि वै कर्मविपाकसारं ॥
प्रायश्चित्तमनुष्ठाने विपाककर्मणा भवेत् ।
सर्वकर्मक्षयार्थं मदुपाद्याश्चेत्यते (!) ऽधुना ॥

It ends: तस्मात्सूक्तं । तच्चा(? उक्त्या)भिरौषधैर्दानैर्जपहोमार्पणादिभिरिति ॥ इति श्रीमल्लक्ष्मी ° कर्मविपाकसारः संपूर्णः ॥

VIII. *Vratasāra*, foll. 95, begins:

अभिवंद्य नृसिंहाख्यं परं ब्रह्म सतां मुदे ।
क्रियते व्रतसारो ऽयं दलाधिपमहीभुजा ॥
अधिकारः क्वचित्पुंसां क्वचित्स्त्रीणां भवेत्क्वचित् ।
उभयोरप्यसौ तत्र सर्वेषामधिकारिता ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन व्रतानुष्ठानमुच्यते ।
मासव्रतानि सर्वाणि प्रोच्यंते क्रमशः स्फुटं ॥

Perhaps this section is not complete, there being no colophon at the end. The last two colophons of chapters are: इति स्कंदपुराणोक्तं शिवरात्रिव्रतं fol. 91*a*; इति नृसिंहजयंतीकल्पे भूतशुद्धिः fol. 93*b*.

It ends: प्रदक्षिणापि कार्या अनयैव दिशा छत्रचामरतालवृक्षनृत्यगानवाद्यस्तुतिसंप्रार्थनात्मार्पणादिकमपि कार्यं स्तुतिः सहस्रनामादिस्तोत्रमंत्रजपः ॥ श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः ॥

For MSS. of two other sections, viz. the *Dānasāra* and *Śāntisāra*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 429-30.

[H. T. COLEBROOKE.]

1468.

2782b. Foll. 279; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1745 A.D.; eleven lines in a page.

Vidhānapārijāta, a digest of religious and civil duties, compiled in 1625 A.D., by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāgadeva* (*Nāgeśa*) *Bhaṭṭa*, and grandson of *Yahnu* (*Jahnu*) *Bhaṭṭa*.

The complete work seems to consist of five chapters (*stabaka*), of which only the last chapter is contained in the present MS. (A), dealing with *śrāddha* (and *āśauca*), *vyavahāra* and *prāyaścitta*. It begins:

वन्दे श्रीमदनंतसंज्ञगिरियं लक्ष्मीनिवासं हरिं
विघ्नध्वांतदिवाकरं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ।
ब्रह्मा शर्वसुरेंद्रपूर्वकसुरा यस्य प्रसादात्सदा
सर्वारंभसमाप्तिमीयुरनिशं मङ्गंशदेवं हितं* ॥ १ ॥

* ब्रह्मेशार्कसुरेन्द्रपूर्वकसुरा ° मङ्गंशदेवं परं MS. of *Dānapārijāta*, Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 19.

नत्वा क्षीराब्धिजाजानिं तथा ब्रह्मादिकान् सुरान् ।
गणेशं विघ्नहर्तारं वंदे हैमवतीसुतं ॥ २ ॥
चतुर्दशसु विद्यासु निष्णाताः शुद्धचक्षुषः ।
अपरोक्षब्रह्मतत्त्वा जयंति गुरवो मम ॥ ३ ॥
श्रुतिसकलरहस्यं विंवितं यस्य चित्ते
मुकुर इव मुखाब्जे दोषमालिन्यशून्ये ।
स्वपदविमलभक्त्या यस्य तुष्टो रमेशो
जनकजनकयहूं(° जहुं Not.)भट्टमेतं नतो ऽस्मि ॥ ४ ॥
श्रीपितृचरणान्वंदे भट्टनागेशसंज्ञितान् ।
यत्प्रसादादहं जातो धर्मशास्त्रे विचक्षणः ॥ ५ ॥
श्रीमाननंतभट्टो ऽहं काण्वशाखाविदां प्रियः ।
चतुरः स्तवकानुक्त्वा पंचमं प्रारभे ऽधुना ॥ ६ ॥
सर्वशाखीयशास्त्रार्थः स्पष्टो ऽत्र परिकीर्त्यते ।
वासुदेवप्रसत्त्यर्थं विदुषामपि तुष्टये ॥ ७ ॥
संति ग्रंथसहस्राणि प्रेतकर्मविधौ बुधाः ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्ज्ञेयति सर्वतः ॥ ८ ॥
स्मार्तानि च पुराणानि वचनानि लिखाम्यहं ।
संदेहे त्वाकरग्रंथो विद्वद्भिरवलोक्यतां ॥ ९ ॥

अथ मरणचिह्नं ज्ञात्वा स्वहितं कर्तव्यमित्युक्तं देवजानीये ।
दुश्चिकित्स्यैर्महारोगैः पीडितस्तु पुमानथ ।
ज्ञात्वा ऽरिष्टादिभिर्मृत्युं स्वर्लोकहितमाचरेत् ॥ १ ॥
सितासिते सरिते यत्र संगते
तत्राप्लुतासो दिवमुत्पतंति ।
ये वै तन्वं विसृजंति धीरास् [॥ २ ॥
ते जनासो अमृतत्वं भजंते (khila to Rgv. x. 75)
सर्वेंद्रियविरक्तस्य वृद्धस्य कृतकर्मणः ।
व्याधितस्य स्मृतं तीर्थे मरणं तपसो ऽधिकं ॥ ३ ॥ ° १४ ॥
भारते ऽपि । °

अथ मरणसमये ° प्रायश्चित्तं fol. 5*b*; अथ प्रोषितस्य साग्नेर्दाहे विशेषः fol. 14*b*; अथ बालकसंस्कारविधिः fol. 21*a*, etc.; इति° नागबलिविधानं fol. 29*b*; इति ° नारायणबलिप्रयोगविधानं fol. 32*b*; इति ° सहगमनविधानं fol. 36*a*; इति° संततिप्रतिबंधहरविधानं fol. 47*a*; इति° त्रिपिंडीविधानं । अथाशौचं विधीयते fol. 49*a*; इति ° आशौचसंपातनिर्णयः fol. 63*b*; °आशौचापवादः fol. 67*b*; ° आशौचविधानानि fol. 72*b*; ° अग्निसंस्कारविधानं fol. 74*b*; °शोकापवादः fol. 78*a*; ° गृहप्रवेशनादिविधानं fol. 80*a*; ° दशाहपिंडोदकविधानं fol. 85*b*; °(अस्थि)-संचयनविधानं fol. 88*b*; ° वृषोत्सर्गविधानं fol. 96*a*; ° षोडशश्राद्धविधानं fol. 102*a*; ° सपिंडीकरणविधानं fol. 113*a*; ° जीवत्पितृकस्य धर्मविशेषनिर्णयः fol. 141*b*; इति विभक्ताविभक्तविधानं ॥ अभिधाय विधानानि श्राद्धे ऽस्य सामान्यमुच्यते । fol. 143*b*; अथ श्राद्धभेदाः fol. 144*b*; अथ कर्तारः fol. 146*a*; अथ श्राद्धदेशाः fol. 150*a*; अथ श्राद्धार्हब्राह्मणाः fol. 151*a*; अथ वर्ज्या fol. 152*b*; अथासादनीयानि fol. 168*a*; अथ श्राद्धपरिभाषा fol. 169*a*; अथ क्षणदानादि fol. 170*b*; अथ पाणिहोमप्रकारः fol. 179*b*; अथ परिवेषणं fol. 181*a*; अथ पिंडदानं fol. 185*b*; इति ° श्राद्धे सामान्यधर्मकथनं ॥ fol. 192*b*; इति ° श्राद्धानुकल्पविधानं fol. 195*b*; इति कलिवर्ज्यानि fol. 197*a*; इति ° वानप्रस्थाश्रमविधानं fol. 197*b*; इति संन्यासविधानं fol. 203*a*; इति योगः fol. 204*a*; इति यतिसंस्कारः ॥ समाप्तमाचारनिरूपणं ॥

Fol. 204*b*:

सांगोपांगमथाचारं निरूप्य परमार्थतः ।
याज्ञवल्क्योक्तमार्गेण व्यवहारो निरूप्यते ॥ °

इति व्यवहारमातृकाप्रकरणं । अथर्णदानविधिः fol. 206*b*; इदानीं साक्षिस्वरूपमुच्यते fol. 208*a*; अधुना लिखितं प्रमाणं निरूप्यते fol. 209*a*; अथ दिव्यं fol. 209*b*.

Fol. 210*b*:

प्रमाणं मानुषं दैवमिति भेदेन वर्णितं ।
अधुना वर्ण्यते दायविभागो योगमूर्तिना ॥

इति रिक्थविभागप्रकरणं ॥ अधुना सीमाविवादे निर्णय उच्यते fol. 214*a*; इति ° व्यवहाराध्यायः fol. 217*a*; cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1059, 'the concluding sentences of which correspond with those of the present division.

The MS. then proceeds:

आचारं व्यवहारं च निरूप्य स्मृतिवाक्यतः ।
सतामनुग्रहादेव प्रायश्चित्तं निरूप्यते ॥
तदकरणे ऽनिष्टमाह याज्ञवल्क्यः ।
महापातकजान्घोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् °
अथोपपातकानि fol. 218*a*, etc.

It ends: इति श्रीमदनंतभट्टविरचिते विधानपारिजाते गणहोमविधानं ॥

श्रीमत्काण्वकुलाब्धिशीतकिरणो विद्याकलानां निधिः
श्रीमद्विष्णुपदाश्रितः सरसगुर्विद्वच्चकोरप्रियः ।
यन्हंभट्ट (!) इति क्ष्माभूपृथुयशास्तस्यात्मजो ऽभून्महांम्
चंद्राचंद्रकलेव शुद्धगुणभृच्छ्रीनागदेवाभिधः ॥

तस्माच्छ्रीमदनंत आविरभवद् यद्यज्ज्ञानभक्त्यादिके-
ष्वंतो नास्ति गुणेषु यस्य च हरिः प्रेष्ठो वरीवर्तते ।
तेनायं रचितो विधानदिविपद्वृक्षो ऽर्थिसर्वप्रदः
काले ह्यष्टषडेकलांककमिते १६८२ काश्यामगात्पूर्णतां ॥
संति ग्रंथसहस्राणि विद्वद्भी रचितान्यपि ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्ज्ञेयति सर्वतः ॥
न पांडित्याभिमानेन न च वित्तस्य लिप्सया ।
ग्रंथो ऽयं रचितः किंतु हरेः प्रीत्यै सतामपि ॥
तिष्ठंति संतः सर्वत्र ज्ञातविद्वत्परिश्रमाः ।
अत्रत्यं मच्छ्रमं दृष्ट्वा कृपां कुर्वंतु ते ह्यपि ॥
न जाने श्रीजाने विहितम ॰ ॥
यावच्चंद्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी ।
जयतात्तावदेवायं ग्रंथो मे संततिस्तथा ॥
वचनप्रसूनमाला विचित्रा रचिता मया ।
पादे समर्पिता विष्णो तुष्टो भव सदा मम ॥

इति श्रीमद्विद्वज्जनकृपापात्रीभूतेन श्रीमदनंतभट्टेन विरचितः स्तबकपंचकसंयुतो विधानपारिजाताख्यो निबंधः समाप्तः ॥

विधानपारिजातो ऽयं पंचस्तबकसंयुतः ।
नानाविधानगंधाढ्यः संसेव्यो विबुधैरिह ॥
देवकीं मातरं नत्वा पितरं रामसंज्ञकं ।
विधानपारिजाताख्यं यादवो ग्रंथमलिखत् ॥ १ ॥
अगस्तिगोत्रोद्भवकृष्णशर्मणः
सुतः शिवाख्यो ऽस्य शरीरजन्मनः ।
रामाभिधेयस्य सुतेन वृष्णिना
विलेखितः श्रीविधिपारिजातकः ॥ २ ॥
द्विखवसुशशांके १८०२ यौवनाख्ये च वर्षे
शमन अयनकाले हेमन्तर्तौ तथैव ।
सुररिपुगुरुवारे मासि पौषे च दुर्गा-
प्रियवरवसुतिथ्यां (!) यादवेनाप्यलेखि ॥ ३ ॥ ॰

As regards the contents of the first four *stabakas* (treating apparently of the remaining sections of *ācāra*), the following references have been noticed in the present portion:

प्रायश्चित्तप्रयोगस्तु प्रथमस्तबके विष्णुश्राद्धविधाने द्रष्टव्यः । ग्रंथबाहुल्यान्न पुनरत्र लिख्यते । fol. 3*a*;—अत्र दानमंत्राश्च-तुर्थस्तबकस्यादिभागे (? i.e. the *Dānapārijāta*) द्रष्टव्याः । fol. 5*a*;—एतद्व्याख्यानं तृतीयस्तबके तीर्थप्रकरणे विशदं द्रष्टव्यं । fol. 131*b*.

[Coll. of Fort William.]

1469, 1470.

738, 739. Foll. 209 and 213 resp.; size 13 in. by 5 in.; excellent Devanāgarī writing of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Portions of the *Vidhānapārijāta* (B).

This MS. begins with the larger half of *stabaka* V., as contained in the preceding one, the two MSS. agreeing as far as fol. 144*a*, line 6 of MS. A, and fol. 152*a*, l. 4 of the present MS., when it breaks off abruptly in the middle of a word and proceeds with a portion of *stabaka* II., treating of rites of propitiation (*śānti*), followed by *stabaka* III.

The portion of *stabaka* II. begins in the middle of fol. 152*a*, l. 4: कलशैरभिषेचयेत् विष्णुद्वा-दशकं विवृणोति ॰

इति श्रीपांचरात्रागमोक्ततुलसीपाणिग्रहणविधानं fol. 153*b*; इति श्रीशौनकोक्तपुरनगरादिप्रतिष्ठाविधानं fol. 155*b*; ॰ अद्भुतशांतिविधानं fol: 156*b*, etc.; इति वसंतराजोक्त-शकुनं समाप्तं fol. 173*b*; इति प्रकारांतरेण काकमैथुनशांतिः॥ end of Vol. I.

अथ दुष्टनक्षत्रादिजननशांतिविधानानि द्वितीयस्तबके प्रोच्यंते beg. of Vol. II.; इति ॰ पुत्रोत्पत्तौ शांतिविधानम् ॥ अथ दत्तपुत्रकविधानं fol. 40*a*; इति दत्तपुत्रकविधानं fol. 42*a*; इति ॰ खट्वारोहणविधानं fol. 42*b*; इति प्रयोगपारिजातोक्तं बालकस्य दुग्धपानविधानं fol. 43*a*; इति शौनकीये जन्म-नक्षत्रकर्तव्यविधानं fol. 43*b*; ॰ इति कर्णवेधविधानं fol. 47*a*, etc.; इत्यनुपनीततत्पित्रादिधर्मविधानं ॥ अथोपनयवि-धानं fol. 54*b*; अथाध्ययनधर्माः fol. 74*a*; अथ ग्रहयज्ञ-स्वरूपमभिधीयते fol. 77*b*; अथायुतहोमविधानं fol. 79*a*.

Chapter II. ends fol. 117*b*: इति विधानपारिजाते पूर्णाहुतिविधानं ॥

हरेः प्रसादमासाद्य ग्रहयज्ञो निरूपितः ।
ग्राहग्रस्तद्विपेंद्रस्य मोचकस्तेन तुष्यतु ॥
मनोरथाभिवर्षिण्या विदुषामनुकंपया ।
विधानपारिजाते ऽत्र द्वितीयः स्तबको भवेत् ॥
अहो अस्य निबंधस्य महिमा किमु वर्ण्यते ।
यतः श्रीमदनंतो ऽस्य हरिः कारयिता मया ॥

संति ग्रंथसहस्राणि देशे देशे महांत्यपि ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्जेयति सर्वतः ॥

इति श्रीमत्परमवैदिकश्रीमन्नागदेवसूनुना श्रीमदनंतभट्टेन विरचिते विधानपारिजाते निबंधे द्वितीय स्तबकः समाप्तः ॥०॥ संवत् १८६६ ॥

Chapter III. begins (with a fresh pagination):

वंदे वंद्यतमं विष्णुं सत्यज्ञानस्वरूपिणं ।
ब्रह्मादिवंद्यचरणमनंतं विघ्ननाशनं ॥ १ ॥

अथेदानीं तृतीयस्तबक आरभ्यते ॥ स च संस्काराह्निककालभेदेन त्रिधा भिद्यते। तत्र गृहस्थसंबंधिविधानानि निरूप्यंते॥ तत्र तावद्गृहशांतिविधानं ॥ ०

अथ गोदानव्रतविधानं fol. 4*a*; अथ विवाहकालविधानं fol. 36*b*, etc.

For another MS. of this section on marriage, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1060.

It ends:

विधानपारिजातस्य स्तबके ऽस्मिंस्तृतीयके ।
विवाहाभिधसंस्कारसत्पुष्पं समजायत ॥
अनेन प्रीयतां देवो रमालालितपादुकः ।
समानं तस्य यासेनानंतो यो देशकालतः ॥

इति श्रीमत्परम० विधानपारिजाते तृतीयस्तबके विवाहविधानं समाप्तिमगमत् ॥

The following is a list of comparatively modern (or rarer) authorities which have been found quoted in the portion of the work common to both MSS. (reference being made to B.):—

Aparārka, foll. 67*a*, 70*a*, 80*b*, etc.; *Āśārka* (आशार्के तु व्याख्यातं ०) fol. 137*b*; *Kapardikārikā*, foll. 110*b*, 131*a*; *Kalpataru*, foll. 122*a*, 135*b*; *Kalpabhāshyārthasaṃgraha*, fol. 15*b*; *Kālādarśa*, foll. 125*b*, 127*b*, 142*a*; *Grihyakārikā*, fol. 11*a*; *Caturviṃśatimata*, foll. 4*b*, 64*a*, 136*a*; *Triṃśacchlokī*, fol. 67*b* (तत्तत्कार्येषु सचित्रतिनृपवद्दीक्षितत्विक्स्वदेश ०); *Trikāṇḍamaṇḍana*, foll. 42*a*, 143*a*, 144*a*; *Tristhalīsetau Nārāyaṇabhaṭṭāḥ*, fol. 120*a*; *Divodāsīya*, fol. 126*a*; *Devajānīya*, foll. 1*b*, 10*a*, 16*a*, 22*a* (० ये भृगुवचनं), 45*a* (० ये रेणुः), 89*a*, etc.; *Devayājnikabhāshya* (on *Kāty.*), foll. 15*b*, 24*a*, 42*b*; *Dharmapradīpa*, fol. 9*b*; *Dharmasāra* (A, fol. 177*b*); *Nārāyaṇabhaṭṭīya*, foll. 17*b*, 20*a*, 40*a*, 41*b* (० ये रेणुः) 101*a*, etc.; *Nārāyaṇavritti*, foll. 137*a*, 140*a*; *Parāśaramādhavīya*, fol. 65*b*, etc.; *Pārijāta*, fol. 107*b*; *Purāṇasamuccaya*, fol. 130*b*; *Prithvīcandra*, foll. 125*a* (० द्रे वृद्धगौतमः), 127*b*, 132*b*, 138*a*, 141*a*; *Prithvīcandrodaya*, fol. 123*a* (० ये वृद्धपाराशरः), 124*a*, 131*b*; *Prayogapārijata*, foll. 57*b*, 107*a*, 123*b*, 128*b*, etc.; *Prayogasāra*, fol. 120*a*; *Bahvricakārikā*, fol. 139*b*; *Madanapārijāta*, foll. 35*b*, 45*a*, 51*b*, etc.; *Madanaratna*, foll. 40*b*, 72*b*, etc.; *Mādhavīya*, fol. 56*b*; *Yajñapārśva*, fol. 15*a*; *Yatidharma*, fol. 121*a*; *Reṇu*, foll. 18, 21*b*, 42*b* (*ślokas*); *Reṇukārikā*, fol. 112*b* (कृते सपिंडीकरणे०); *Vidhānagumpha*, fol. 9*b* (आसंदीलक्षणं तु विधानगुंफे। साक्षाच्छवस्य पालाशैर्दर्भैः कृत्वाकृतिं दृढं । ०), 25*b*; *Vidhānamalā*, fol. 24*a*; *Viśvaprakāśa*, fol. 75*a*; *Viśvādarśa*, fol. 130*a*; *Śuddhipradīpa*, fol. 127*a*; *Śrāddhakalpa*, fol. 121*a*; *Śrāddhakaśikā*, foll. 37*a*, *b*, 108*b*, etc.; *Śrāddhatattva*, fol. 108*b*; *Śrāddhatilaka* (A, fol. 157*b*); *Śraddhadīpa* (A, fol. 161*b*); *Śraddhadīpakalikā*, fol. 123*b*; *Śrāddhapradīpakāra*, fol. 68*a*; *Śrāddhasāra*, fol. 113*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, foll. 4*a*, 20*a*, 44*a*, 71*a*, 128*a*; *Sudarśanabhāshyakāra*, fol. 128*a*; *Smrititattva*, fol. 141*b*; *Smritidarpaṇa*, foll. 78*a*, 128*b*; *Smritidīpa*, fol. 88*b*; *Smritimañjarī*, foll. 22*b*, 79*a*; *Smritiratnāvalī*, foll. 72*b*, 132*b*, 151*b*; *Smritisamuccaya*, fol. 119*a*; *Smritisaṃgraha*, foll. 9*b*, 22*b*, 78*a*, etc.; *Smrityarthasāra*, foll. 37*a*, 42*a*, 52*b*, etc.; *Haradatta*, fol. 70*a*; *Hariharabhāshya* (B, 166*b*). [H. T. Colebrooke.]

1471.

930. Foll. 472; size 12 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, by several hands, of the beginning of the present century; 10–13 lines in a page.

Vīramitrodaya, a digest of Hindu law, com-

piled—by order of king *Vīrasiṃha* of the Bundel branch of the royal house of Kāśī—by *Mitramiśra*, son of *Paraśurāmamiśra*, and grandson of *Haṃsapaṇḍita*.

The entire work (so far as hitherto known) consists of two chapters*, treating of sacred and civil law respectively.

The present volume contains the first or *Ācāra-kāṇḍa*, not quite complete. It begins:

सिंदूरारुणगंडमंडलगलद्दानांभसां धारया
सिंचंतं पदसक्तभक्तजनताविघ्नौघधूलीरिव ।
धम्मिल्लालिमिवालिवंतमनिशं मध्वादधानं हर-
प्रेयांसं गिरिजांगजं गजमुखं वंदे ऽरविंदेक्षणं ॥ १ ॥
दधानं भृंगालीरनिशममले गंडयुगले
ददानं सर्वार्थान्निजचरणसेवासुकृतिने ।
दयाधारं सारं सकलनिगमानामपि परं
गजास्यं स्मेरास्यं तमिह कलये चित्तनिलये ॥ २ ॥
हृदयभुवि मुनींद्रैः सेविता नारदाद्यैस्
तनुरुचिभिरजस्रं पारिजाभां (?) गिरंती ।
अतिविततगभीरग्रंथसिंधाविदानीं
प्रभवतु करुणातः शारदा पारदा नः ॥ ३ ॥
स्फूर्जद्धूर्जटितांडवे प्रतिदिशं वेगोच्चलज्जाह्नवी
वीचीध्वाननिपीतभृंगिमुरजस्फारस्वनाडंवरे ।
लालाटामृतरश्मिखंडमसकृद्व्योमस्थितेर्द्वे विधाव्
आघातादयसंचयं दलयतु प्रोतालापितं (!) ॥ ४ ॥
प्रातःकाले प्रयातो दिशि दिशि विबुधैरर्चितः पुष्पवृष्ट्या
प्रेमार्द्रैर्दृष्टिपातैर्मनसि मनसिजं दीपयन्गोपिकानां ।
कृत्वाग्रे धेनुसंघं सजलजलधरश्यामलो वेत्रपाणिः [५ ॥
कालिंदीकूलकेलिः प्रदिशतु भवतां वांछितं नंदसूनुः ॥
श्रीकाशीराजवंशप्रबलजलनिधेर्मेदिनीमल्लनामा
पूर्णः पीयूषरश्मिः समजनि जनतानंदसंदोहसिंधुः ।
बंधुर्दीनद्विजानां तदनु च समभूदूर्जितैरर्जुनाभो
गर्जत्प्रत्यर्थिसैन्यप्रमथननिपुणैरर्जुनो भूमिपालः ॥ ६ ॥
बुंदेलक्षितिपालवंशविलसद्रत्नं प्रयत्नं विना
यः पृथ्वीं निखिलां विधाय वशगां राज्यं चकाराद्भुतं ।
शौर्यौदार्यगुणैरगाधमहिमा दातावदाताशयः
श्रीमान् कीर्तिसमुद्रसान्द्रलहरीनिर्धौतदिङ्मंडलः ॥ ७ ॥

तस्मादभूद्विमलविष्णुपदावलंबो
लंबोदरांघ्रिकमलार्चनवीतविघ्नः ।
निघ्नन् रणे प्रतिभटान् प्रकटोग्रदर्पो
भूपाल[भाल]तिलको मलखाननामा ॥ ८ ॥
सदा समाराधनतुष्टरुद्रः प्रतापरुद्रस्तनयस्तदीयः ।
कृपासमुद्रः शरणागतानां बभूव राजा वसुधाधिपानां ॥ ९ ॥
ततो ऽभूदुद्भूतप्रचुरगुणगांभीर्यमहिमा
[हिमा]द्रिस्थेमासौ (!) मधुकरनृपः शूरविकृपः ।
यमालिंग्यालिंग्य प्रणयरसिकप्रेमतरला
न पूर्वेषामेषा स्मरति विरहं हंत कमला ॥ १० ॥
सत्कीर्त्तिर्नृपवृंदवंदितपदः संग्रामयज्ञांगणे [राशिभिः ।
दीक्षावान्सकलं निर्याषधवलैः सोमं (? सो ऽयं) यशो-
शश्वत्प्रज्वलति प्रतापदहने खड्गस्रुगाकर्पिता
यो वीरः प्रजुहाव वैरिनिवहप्राणाहुतीरन्वहम् ॥ ११ ॥
दिनकर इव विस्फुरत्प्रतापो
हिमकरवत्कमनीयकांतिपूरः ।
करिकर इव यत्करः सदा नो
मधुकरसाहमहीपतिर्महीयान् ॥ १२ ॥ ० ॥
दंडेन क्षोणिचक्रं भ्रमयति निभृतं यत्प्रतापः कुलालो
येनाकृष्टासिवल्ली दिशि दिशि तनुते हंत हल्लीसकानि ।
उल्लंघ्याचीन् (?) यदीया व्रजति दश दिशः कीर्त्तिवल्ली-
मतल्ली । [१४ ॥ ० ॥
तादृक् पुत्रस्तदीयः समजनि जगतीमंडले वीरसिंहः ॥

ślokas 15–22 in praise of *Vīrasiṃha*.

सूनुस्तस्य गुणैस्त्रिलोकविदितैः श्रेष्ठः कनिष्ठीकृत-
प्रौढप्रौढनरेंद्रचारुचरितश्लाभाकराभो युवा ।
वीरः श्रीलजुझारसिंहनृपतिः संग्रामसिंहो रण- [२३॥०
स्फूर्जन्स्फारकृपाणपाणिररिभिः प्रोदीवमालोक्यते (?) ॥

ślokas 24–26 extolling prince *Jujhāra's* valour and liberality.

राज्यं प्राप जुझारसिंहनृपतिर्यस्याग्रतो भूपतेस्
तत्पुत्रोऽपि गुणार्णवो समजनि श्रीविक्रमार्को नृपः ।
[(probably ० मार्कनृपः)
तत्सूनुर्नरसिंहदेवनृपतिः स्वं वीरसिंहं विना
भेजे राज्यपरंपरासुखमिदं मन्ये महेंद्रो ऽपि किं ॥ २७ ॥
गोपाचलस्थधरणीसुरवं [वं]शपद्म-
चंडांशुराविरभवद्विजजातिवंधुः ।
श्रीनंदनंदनपदद्वयचित्तवृत्तिः
श्रीहंसपंडित इति प्रथमात्तकीर्तिः ॥ २८ ॥

* There is, however, also a *Kālanirṇaya* which seems to form part of the work; cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 495.

यो दूरवाकुलभूरनुभूतमौख्य (!)
श्रीहंसपंडित इति प्रथितः पृथिव्यां ।
आसीद्विवेकचतुरश्चतुरः समग्र-
वेदानधीत्य कृतकर्म[कला]कलापः ॥ २९ ॥
यज्ञादिकर्मकरणाय किलावतीर्णः
पूर्णः श्रिया निजकुलाभरणायमान-
मिश्रापरः परशुराम इति द्विजेंद्रस्
तस्याभवत्स तनयो विनयोदितश्रीः ॥ ३० ॥
यो दर्भाग्रसमानबुद्धिविभवः प्रख्यातकीर्तिर्गुणैः
श्रीतस्मातसमस्तकर्मकुशलाच्चंडीश्वराख्याख्याद्गुरोः ।
अध्यायांतमधीत्य शास्त्रमखिलं मीमांसया मांसलः
शश्वत्खंडितखंडनः समभवत्संख्यावतामग्रणीः ॥ ३१ ॥
पुत्रस्तस्य विभाति सद्गुणनिधिर्दानोंबुसृष्टांबुधिः
वीरश्रीयुतमित्रमिश्रसुकृती कल्याणकल्पद्रुमः।°॥३२॥
चातुर्यं चतुराननस्य निभृतं गांभीर्यमंभोनिधेर्
औदार्यं विबुधद्रुमस्य मधुरां वाचं च वाचस्पतेः ।
धैर्यं धर्मसुतस्य शर्म सकलं देवाधिपस्याहरत् [३३ ॥
श्रीमान् ख्याततनयः सदात्मविनयः श्रीमित्रसेनस्सुधी ॥
दाता दापयिता दयादमपरः श्रीमानमात्सर्यवान् [मान्।
धीरो ऽधीतसमस्तशास्त्रनिवहव्याख्यारस[वि]ख्याति-
नानानाटकसाटक(? सट्टक)प्रकरणग्रंथौघतात्पर्यविद्° ॥
३४ ॥ [(? वद्दश्चा° MS.)
मंत्रे यो रसनायितः प्रतिदिनं दाने च हस्तायितो
विश्वासे हृदयायितो नृपसभाभूमीषु भूषायितः ।
यो विद्वन्निकषायितः प्रविलसत्कीर्त्यालवालायितः
श्रीमद्वीरमहीपतेः प्रतिपदं प्रेमास्पदं यो ऽजनि ॥ ३५॥
तेनानेकनिबंधसिंधुमनिशं निर्मथ्य बुद्धा पुनर्
वेदान् सांगपदक्रमोपनिषदान् श्रुत्वावधार्यापि च ।
धर्माधर्मादिप्रमाणनिर्णयपरः श्रीवीरसिंहाज्ञया
ग्रंथो ऽयं रचितः परोपकृतये श्रीवीरमित्रोदयः॥३६॥
मा कुर्वंतु मुधा बुधाः परिचयं ग्रंथेषु नानाविधेष्व्
अत्यंतं तर्हि तेषु सर्वविषयः कश्चित् क्वचिद्दृश्यते ।
पश्यंतु प्रणयादनन्यमनसो ग्रंथं मदीयं त्विमं
धर्म[शास्त्र]समस्तनिर्णयविधिर्यस्मिन् दरीदृश्यते॥३७॥

आदौ ब्रह्ममुहूर्तादिकृत्यप्रस्तावना ततः ।
तदोत्थाय स्वधर्मादि चिंतनादिकमुच्यते ॥
मंगल्यालोकनं चाथ विण्मूत्रोत्सर्गयोर्विधिः ।
विस्तरेण ततः प्रोक्तं शौचमाचमनं तथा ॥ °

30 *ślokas*, the last of which is:

इत्याह्निकप्रकाशे ऽस्मिन्नर्था एते महाशयैः ।
प्रसक्तानुप्रसक्त्याद्ये मित्रमिश्रैर्निरूपिताः ॥

The matter is treated in two divisions, the *āhnikaprakāśa* (ends fol. 221) and *saṃskāra-prakāśa*, but both the end of the former and the beginning of the latter (commencing with the *vivāhaprakaraṇa*) are wanting.

The colophon runs thus: इति क्षुरिकाबंधः ॥ इति श्रीमत्सकलसामंतचक्रचूडामणी - - (lacuna)राजाधिराजप्रतापरुद्रतनूजश्रीमन्महाराजमधुकरसाहसूनुश्रीमन्महाधिराज - छत्र - - कासदिनकरश्रीवीरसिंहोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मज - श्रीपरशुरामसूनुसकलविद्यापारावारमहागजपारींद्रविद्वज्जनजीवातुश्रीमन्मित्रमिश्रकृते वीरमित्रोदयनिबंधे संस्कारप्रकाशे उपनयनप्रकरणं समाप्तम् ॥ अथ परविवाहप्रकरणं ॥

Eight leaves added at the end contain an index of subjects, written by a different hand. Another leaf contains (in Devanāgarī) a list of the authorities quoted by the author (in the *ācāra* and *vyavahāra* chapters), which are here subjoined alphabetically, with a few omissions (of *Purāṇas*, *Smṛitis*, etc.) and the addition of a few references:

Aparārka, *Ashṭakādismṛiti*, *Kalpataru*, fol. 13*a*; *Kālamādhavīya*, *Kullūkabhaṭṭa*, *Gṛihya-pariśishṭa*, *Caṇḍeśvara*, *Cintāmaṇi*, *Chandoga-pariśishṭa*, *Jīmūtavāhana*, *Jyotishadīpikā*, *Dharmasaṃhitā*, (*Nāradaśikshā*, fol. 40*b*), *Nirṇaya-pramāṇa*, *Nirṇiktavyavahāra*, *Pārijātakāra*, *Pradīpaprakāra*, *Prabhākara*, *Prayogapārijāta*, fol. 33*b*, *Pravaranirṇayaprakāra*, *Prāyaścitta-viveka*, fol. 26*a*, *Bhavadevabhaṭṭa*, *Madanapārijāta*, *Madanaratna*, fol. 23, etc., *Madanaratna-pradīpa*, fol. 33*b*, *Mitāksharā*, *Medhatithi*, *Yoganirṇaya*, *Raghunandana*, *Ratnākara*, fol. 46*a*, *Lakshmīdhara*, *Vācaspatimiśra*, *Vijñāneśvara*, *Viśvarūpa*, (*Vishṇupurāṇaṭīkā*, fol. 43*a*), *Vyavahārasaṃgrahakāra*, *Śāradātilaka*, *Śūlapāṇi*, *Śrīkara*, *Śrīdatta*, *Śrīdhara*, fol. 43*a*, etc., *Śrīpati*,

Saṃgrahakāra, Smṛiticandrikā often, *Smṛitisaṃgraha, Smṛityarthasāra, Haradatta, Harihara, Halāyudha, Hemādri.*

Then follows the list of nine princes of the Bundel branch of the royal house of Kāśī (बुंदेलखखडे काशीराजवंशे), enumerated in the introductory stanzas, viz.: 1. *Medinīmalla;* 2. *Arjunasiṃha;* 3. *Malakhāna;* 4. *Pratāparudra;* 5. *Madhukarasiṃha;* 6. *Vīrasiṃha;* 7. *Jujhārasiṃha;* 8. *Vikramasiṃha;* 9. *Narasiṃhadeva;* and finally the author's genealogy.

Regarding the author's probable date, see above, no. 1288.

[H. T. Colebrooke.]

1472, 1473.

1501, 1502. Foll. 1–164, 165–372 resp.; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands; from fol. 177 to the end in 1795 A.D.; 10–12 lines in a page.

Vīramitrodaya. The *vyavahārakāṇḍa,* or chapter on civil law.

It begins:

पुरतः प्रविलोक्य भर्गचापं
परतः काममपि कामकार्मुकज्यां ।
पुलकांचितपीनबाहुदंडः
कुशलं नः कुरुताद्रघुप्रकांडः ॥ १ ॥
स्वस्ति श्रीयुतवीरसिंहनृपतेराज्ञावशादुत्सुकः
श्रीमित्राभिधपंडितः प्रतिदिशं कीर्त्यानिशं मंडितः ।
नानानिर्णयवर्णनं व्यसनिनां संख्यावतां प्रीतिदं
संग्रामव्यवहारसाधकमिदं कुर्वे प्रकाशं परं ॥ २ ॥ °

Of this portion of *Mitramiśra's* work, editions have been published, at Khidirapura (Khidderpore) Śaka 1737 (1815 A.D.); and at Calcutta, 1875.

Two leaves, containing a list of contents, have been inserted at the end of the first volume.

[H. T. Colebrooke.]

1474.

642. Foll. 69; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Vīramitrodaya. The section of the *vyavahāra* chapter, treating of the law of inheritance; incomplete.

It begins: अथ विभागाख्यव्यवहारपदं ॥

यत्र मन्वादिवचनव्याख्यासु बहुधा बुधाः ।
विवदन्ते दायभागः स प्र[ब]न्धेन वर्ण्यते ॥

The MS. terminates shortly after the end of the *bhrātṛiputrādhikāra.* [H. T. Colebrooke.]

1475.

679. Foll. 339; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Smṛitikaustubha, a Digest of Hindu law, by *Anantadeva* (*Bhaṭṭa*), son of *Āpadeva,* and grandson of *Ananta*(*deva*).

The whole work consists of twelve sections, of which the present MS. contains the first, viz. the *Saṃvatsaradīdhiti* (or *Saṃvatsarakṛitya*), being a calendar of religious ceremonies to be observed during the year [A].

It begins:

दध्नो मंथनकाम्यया व्रजवधूं कुंभे* तदा सिंचतीं
सस्नेहं दधि देहि मह्यमधुनेत्युक्ते रमेशेन या ।
ओमित्युक्तिपुरःसरं निजकरे तस्यार्पणं कुर्वतीं
प्रत्युक्तिः कुरु कार्यमस्तु शमिति श्रीशस्य सा पातु नः [॥ १ ॥
यः पूर्वजन्मार्जितपुण्यभारैः
संलब्धया दिव्यधियावनीशान् ।
वशे ऽकरोच्छ्रीतकरोच्चवंशे
स ज्ञानचंद्रो† नृपतिर्बभूव ॥ २ ॥

* निजवधूकुंभे A; व्रजवधूकंभे B.

† संज्ञानचंद्रो B.

कल्याणकर्ता सकलप्रजानां
  कल्याणचंद्रस्तत आविरासीत् ।
कदापि दंझा न यदीयराज्ये
  बभूवुरेषां क्व नु दंडवार्त्ता ॥ ३ ॥
प्रतापेन रुद्रोपमः स्वच्छकीर्त्या
  समाह्लादयन्यो जनांश्चंद्रतुल्यः ।
सदा सर्वविद्वद्गुणज्ञो वदान्यो
  ऽभवच्चंद्रवंशे ततो रुद्रचंद्रः ॥ ४ ॥
श्रीरुद्रस्य षडाननः शशधरस्यासीद्यथा वा बुधः
  श्रीमल्लक्ष्मणचंद्रनामकसुतो ऽभूद्रुद्रचंद्रस्य यः ।
तेनानेकहिमाचलस्थनृपतीन्दुष्टान् विजित्य स्वके
  राज्ये वृद्धिरकारि तुष्टिरमिता चाधारि विद्वद्धृदि ॥५॥
ततस्त्रिमल्लचंद्रो ऽभून्नृपो रूपोद्भटो भुवि ।
काशीस्थविद्वदादिभ्यो धनराशीनदात्सदा ॥ ६ ॥
तस्मिन्कुले ऽजनि ततः किल नीलचंद्रो
  यस्तीर्थसज्जननिषेवणभूरिपुण्यैः ।
तेजो दधार परमं पुरुषोत्तमाख्यं
  धत्ते यथेंद्रदिशि नीलगिरिः परं तत् ॥ ७ ॥
श्रीवाजबाहदुरचंद्रनृपस्ततो* ऽभूच्
  चांद्रान्वयस्य भुवि भूरियशो ऽकरोद्यः ।
सर्वावनिस्थविदुषामवनं प्रकुर्वन्
  यो ऽस्मिन् कलावपि ररक्ष समस्तशास्त्रं ॥ ८ ॥
यदीयप्रतापोदयाद् दूरदेशे
  स्वदुर्गांतरत्यूष्मणा त्यक्तदुर्गाः ।
परे ऽंभोधिपत्नीतटे संवसंतो
  वसंतोद्भवे नैव संतोषमीयुः ॥ ९ ॥
ब्रह्मण्यदेवस्य हरेरिवास्य
  गुणैरनंतैः श्रुतिषु स्पृशद्भिः ।
आकृष्य नीताः परभूपकन्या
  धन्या बभूवुः स्वकुलोद्भवानां ॥ १० ॥

सर्वाशापरिपूरण॰ ॥ ११ ॥ येनार्चिता बुधवराः॰ ॥ १२ ॥
[eulogies.

आसीद्गोदावरीतीरे वेदवेदिसमन्वितः ।
श्रीकृष्णभक्तिमानेक एकनाथाभिधो द्विजः ॥ १३ ॥

तत्सुतस्तद्गुणैर्युक्तः सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् ।
आपदेवो ऽभवद्देवात् प्राप यः सकलान्मनून् ॥ १४ ॥

मीमांसानयकोविदो मधुरिपोः सेवासु नित्योद्यतो
  विद्यादानसुभावितोत्तमयशा आसीत्तदीयात्मजः ।
यस्यानंतगुणैरनंत इति सन्नामार्थवतां गतं
  येनावादि च वादिनां श्रुतिशिरः सिद्धांततत्त्वं मुदे ॥१५॥

न्यायप्रकाशकर्ता निरवधिविद्यामृतप्रदः सततं ।
  मीमांसाद्वयनयवित्तनयस्तस्यापदेवो ऽभूत् ॥ १६ ॥

तस्यात्मजं वैदिकशास्त्रविज्ञं
  संतो ऽसकृत्प्राहुरनंतदेवं ।
वाजाह्वराज्ञो† वचसा विधेयं
  निबंधसारोद्धरणं त्वयेति ॥ १७ ॥
अनन्तदेवेन तदाज्ञयायो
  मुदे हरेः पूर्वनिबंधरूपं ।
क्षीरांबुधिं बुद्धिगुणैर्मथित्वा
  प्रकाश्यते ऽयं स्मृतिकौस्तुभः कौ ॥ १८ ॥

भवानीशंकरौ नत्वा ससुतौ प्रार्थयाम्यदः ।
धृतः श्रीहरिणा धार्यो राज्ञो ऽयं स्याच्छुभप्रदः ॥ १९ ॥

तिथिदीधितिरुक्ता प्राग्वक्ष्यामो ऽब्दौघदीधितिं ।
अब्दभेदान् वदाम्येनां माधवोक्त्यनुसारतः ॥ २० ॥

चांद्रः सौरः सावनो ऽथ बार्हस्पत्यो नभूस्तथा
[(मुभूस्तथा B; read भभू॰) ।
वत्सरः पंचधा प्रोक्तश्चांद्रो ऽत्र बहुकार्यभाक् ॥ २१ ॥

वक्ष्यामः पूर्वमेवातश्चांद्रवत्सरदीधितिं ।
मासानां च तिथीनां च यानि कार्याणि संति हि ।
कालं तेषां वदामो ऽत्र प्रयोगे मानपूर्वकं ॥ २२ ॥

संक्रांतीनां सकार्याणां निर्णयं सौरदीधितौ ।
वक्ष्यामो वासराणां च निर्णयं सौरदीधितौ ॥ २३ ॥

गुरौ सिंहादिराशिस्थे कार्याकार्यविनिर्णयं ।
तस्य शुक्रस्य चास्तादि बार्हस्पत्याब्ददीधितौ ॥ २४ ॥

अथ भानां सयोगानां करणानां च निर्णयं ।
कार्याकार्याणि चैतेषां वक्ष्ये नाक्षत्रदीधितौ ॥ २५ ॥

---

* ? श्रीवाजबाहदुर॰ A, श्रीबजबाहदुरचंद्र॰ B, both of which may be due to misreading a Bengalī original of श्रीराजबाहदुरचन्द्र, cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 196; while in the Bikāṇer Cat., p. 466, the name appears as *Rājā Caṇḍadeva Bahādur.* The name of *Anantadeva's* patron may, however, be श्रीवज्रबाहुवरचन्द्र॰, see Wilson, Mack. Coll., i., p. 24 (2nd ed., p. 106), where *Anantadeva's* patron is called *'Bajrabāhu* or *Vajravaracandra,* a Raja of Orissa, whose descent is thus recorded:—*Vajravara,* son of *Nīlacandra,* son of *Trimalla Candra,* son of *Lakshmaṇa Candra,* son of *Rudra Candra.'* See, however, Hall, Index, p. 185.

† Thus A, बाजाहराज्ञो B.

ततः स्मृत्यर्थसारादिनिबंधोक्तं कलौ युगे ।
यत्कार्यं यदकार्यं च वक्ष्यामो ऽत्राद्य दीधितौ ॥ २६ ॥
निर्णीतास्तिथयः प्राग्याः शुक्लाः कृष्णाश्च तद्गतौ ।
क्रमात्पक्षौ शुक्लकृष्णौ मुख्यो मा एष चंद्रभूः ॥ २७ ॥
मासा द्वादश चंद्राद्यास्तादृशाः साधिकाः क्वचित् ।
चांद्रसंवत्सरो ज्ञेयस्तदारंभो ऽथ कथ्यते ॥ २८ ॥

तत्र चांद्रसंवत्सरस्य चैत्रशुक्लप्रतिपदारंभः ॥ चांद्रोब्दो मधु-शुक्लप्रतिपदारंभ इति दीपिकोक्तेः । °

Fol. 30:

येनार्जितानि युधि भूमिपतीन्विजित्य
दुर्गाणि दुर्ग्रहतराणि धनैर्युतानि ।
श्रीबाजबाहदुरसंज्ञनृपस्य तस्य
वाचा हरेरिव गिरावनिदेवतुष्ट्यै ॥ १ ॥
यो ऽनंतदेवकृतमंथनसन्निबंध-
क्षीराब्धिजो ऽथ कमलापतिना धृतो यः ।
नित्यं निजे हृदि सतां प्रमुदे ऽस्तु तस्य
शुक्राख्यदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ॥ २ ॥

वैशाखदीधितिः fol. 18*a*; इति चैत्रकृत्यं fol. 13*b*; इति ज्येष्ठकृत्यं fol. 30*a*; °आषाढदीधितिः fol. 37*a*; °नभोभिध (or श्रावण)दीधितिः ° अथ भाद्रपदकृत्यानि fol. 78*a*; इति भाद्रपदकृत्यं । अथाश्विनकृत्यं fol. 130*b*; अथ कार्त्तिककृत्यं fol. 181*b*; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 225*a*; अथ पौषकृत्यं fol. 228*a*; इति° पौषाख्यदीधितिः। ° अथ माघमासकृत्यं fol. 233*b*; °अथ फाल्गुनकृत्यं fol. 285*a*; अथाधिमासकृत्यं fol. 290*b*; इति संक्रांतदीधितिः ° । इति मलमासकृत्यं fol. 298*b*; इति ° चांद्रादिदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य । इति चांद्रसंवत्सरकृत्यं fol. 299*a*; इति° सौराब्ददीधितिः ° fol. 316*b*; इति ° सौत्याब्ददीधिति ° । इति सावनाब्दकृत्यं fol. 319*a*; इति ° गुर्वब्ददीधितिः । इति बार्हस्पत्यवत्सरकृत्यं । fol. 321*b*; इति नाक्षत्रदीधिति (° कृत्यानि) । अथोक्तवत्सरसमुदाय ° fol. 327*a*.

It ends: येनार्जितानि ° सर्वाब्ददीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ॥ ° ॥ इति श्रीमत्सकलभूमंडलमंडनायमानश्रीबाजबाहदुरचंद्रदेववाक्प्रवृत्तेन विद्वद्वर्यापदेवसुतेनानंतदेवेन कृते स्मृतिकौस्तुभे संवत्सरकृत्यं समाप्तम् ॥ संवत् १८१५ ° पुस्तकं काशीनाथभट्टस्य ॥

Hemādri, the *Madanaratna* and the *Nirṇayāmṛita* are constantly laid under contribution by the author. Of other authorities referred to may be mentioned *Chandogapariśishṭa*, fol. 50*a*; *Jyotiḥprakāśa*, fol. 326*a*; *Jyotirnibandha*, fol. 319*a*; *Dāmarakalpa*, fol. 160*a*; *Tantraprakāśa*, fol. 38*a*; *Dānoddyota*, fol. 249*b*; *Dīpikā*, fol. 11*a*, 297*b*, 298*a*; *Parāśaramādhavīya*, fol. 119*a*; *Purāṇasamuccaya*, fol. 4*b*; *Pratāparudra*, fol. 131*a*; *Prayogapārijāta*, fol. 233*a*; *Prayogasāra*, fol. 246*a*; *Bhārgavacandrikā*, fol. 15*b*; *Madanapārijāta*, fol. 337*b*; *Ratnamālā*, foll. 11*a*, 321*a*; *Rājamārtaṇḍa*, fol. 321*a*; *Rāmārcanacandrikā*, foll. 6*a*, 13*b*; *Rudrayāmala*, foll. 131*a*, 160*a*; *Reṇukārikā*, foll. 50*b*; *Vishṇuyāmala*, fol. 188*a*; *Śivarahasya*, fol. 37*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 76*b*, 333*a*; *Haradatta*, fol. 120*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

1476.

2628. Foll. 221; size 10¾ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing, by several hands; 10–13 lines in a page.

The same work [B]. Incomplete.

There is some confusion in the order of leaves. The *bhādrapada* begins fol. 86*b*; *mārgaśīrsha*, fol. 155*b*; *pausha*, fol. 159*a*; *māghamāsa*, fol. 166*a*; foll. 180–199 contain part of the *bhādrapada* (ends fol. 193*b*) and *āśvina*.

The MS. ends: इति श्रीस्मृतिकौस्तुभे दुर्गापूजाविधानं समाप्तं ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*. [MACK. COLL.]

1477, 1478.

2480, 2481. Foll. 1–232, 233–468 resp.; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the 17th century; nine lines in a page.

Saṃskārakaustubha, the section on initiatory rites, of *Anantadeva's* Digest.

The work is considered one of considerable authority in the Mārāṭha country; see West and Bühler, Digest, 3rd ed., p. 24, where its probable age is stated to be that of the *Nirṇayasindhu* (1611-12 A.D.).

It begins:

गर्भाधानप्रभृतिविहितानेकसंस्कारशुद्धे
चित्तादर्शे सकलमुनयो यं प्रपश्यंति देवं ।
चंद्रादित्यानलभतडितांभाप्रवाहे निदानं
वंदे वेदैः शिरसि निहितं पालकं पांडवानां ॥ १ ॥

नत्वा हरिगुरुचरणौ वादिरणौघे जयप्रदं विदुषां ।
मधुनाशनमोदावहमधुना संस्कारकौस्तुभं तनुमः ॥ २ ॥

अथ षोडश संस्काराः ॥ तत्र गर्भाधानं प्रथममुच्यते । इतरसंस्कारान्प्रति उपजीव्यत्वेन तस्यैव स्मृतिकर्तृभिः गृह्यसूत्रकारैश्च गर्भाधानमृताविति उपनिषदि गर्भलंभनमिति च प्रथमनिर्देशात्।०

अथ पुंसवनकालः fol. 104*a*; जातकर्मप्रयोगः fol. 115*b*; इति ० सूर्यावलोकननिष्क्रमणोपवेशनान्नप्राशनप्रयोगः fol. 212*b*; ० कर्णवेधः fol. 214*a*; इत्युपनयनं fol. 302*a*; ० समावर्तनाधिकारः fol. 331*a*; गोत्रप्रवरणनिर्णयः । [अथ विवाहः] fol. 389*b*.

Colophon: इति श्रीमदनंतदेवसुतापदेवतनयेनानं[त]-देवेन विरचिते स्मृतिकौस्तुभे संस्कारदीधितिः समाप्ता ॥

The work has been printed at Bombay (1862).

See Weber, Cat. Berl., no. 1033; Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*. [GAIKAWAR.]

1479.

105. Foll. 313; size 10 in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by several hands; 10–12 lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमत् भूमंडलायमानविद्वर्यदेवसुतेनानंतदेवेन (!) कृतः संस्कारकौस्तुभनामको ग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1480.

684. Foll. 298; size 9½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. Incomplete at the end.

It ends: इति ० आपदेवात्मजअनंतदेवकृते संस्कारकौस्तुभे दर्शनिर्णयः ॥

Fol. 1*a* contains a table of contents.

Other sections of the *Smṛitikaustubha* are *Ācārakaustubha*, *Pratishṭhādīdhiti*, *Tithidīdhiti*, for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 128*b*; *Rājadharmakaustubha* (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 645; Rāj. Mitra, Notices, I., p. 196; II., p. 21), which includes the *Vyavahāradīdhiti*. See also *Dattakadīdhiti*, by *Ananta Bhaṭṭa*, no. 1542.

On the author cf. Fitzedw. Hall, Index, p. 185. [H. T. COLEBROOKE.]

1481.

169b. Foll. 60; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Smṛiticintāmaṇi, by *Gaṅgāditya* (or *Gaṅgādhara?*), son of *Gopīnātha Miśra*. The second part, treating of *Vyavahāra*.

It begins:

आयाहि त्वरितं गणेश दुरितप्रध्वस्तविश्रान्ततां
प्राप्तः पुत्रक मोदकं करगतं संभक्षय त्वं क्षणम् ।
इत्युक्ते ऽम्बिकया करेण कलयंस्तं तं प्रमोदालयं
कुर्वन्यो मदयन्गजानन इह श्रेयस्करो वो ऽस्तु सः ॥ १ ॥

किंचित्कल्पतरोरनेककृतिभिः संप्रार्थितार्थस्य यद्
हेमाद्रेरपि सारभारमखिलं श्रीकामधेनोरपि ।
आदायाद्भुतमर्थजातममलं श्रीश्रीधनानां पुरः
कर्तुं स व्यवहारमत्र रचयत्याधारनामा कृतौ ॥ २ ॥

अत्र तावद् व्यवहारस्वरूपं तस्य विषयः तस्येतिकर्तव्यताकलापश्चेति त्रितयमभिधानीयम् । ० अथासेधानासेधविभागः fol. 6; अथेदानीमनुवचनक्रमप्राप्त ऋणादानादिव्यवहारविषयो निरूप्यते fol. 7; अथ निक्षेपस्वरूपं fol. 14; अथास्वामिविक्रयः fol. 16; अथ सीमाविवादः fol. 21; अथ दण्डपारुष्यं fol. 55*b*; अथ स्तेयं fol. 25; अथ साहसं fol. 25*b*; अथ स्त्रीसंग्रहणं fol. 26*b*; अथ स्त्रीपुंधर्मः fol. 27*b*; अथ विभागः fol. 28; अथ स्त्रीधनविभागकल्पनं fol. 29*b*; अथाविभाज्यं fol. 30; अथ विभागार्हाः fol. 31;—अथ विभागनिर्णयः. fol. 36; अथ परिमाणमानं fol. 37;—अथ साक्षिणः fol. 44*b*; अथ भुक्तिः fol. 48*b*; अथ भुक्तिभुक्तिनिर्णयः fol. 50; अथाधिकारिणः fol. 51; अथ दिव्यदेशाः fol. 52; अथ तुलाविधिः fol. 53, etc.; अथ दिव्यात्वानर्हत्वं fol. 59; अथ जयपत्रं fol. 60.

It ends:

तात्पर्यं भवतां यदादिविषये धीरास्तदासेव्यतां
श्रीचिन्तामणिरेष नो यदि पुनर्नानाविधः सेव्यताम् ।
यस्माल्लोकमतिर्गतिश्च विदुषां नानाविधेति क्षणाद्
गङ्गादित्यकवेरियं मतिलताधीरेषु संजृंभताम् ॥

मिश्रगोपीनाथात्मजगंगादित्यविरचिते स्मृतिचिन्तामणौ समाप्तोयं व्यवहाराभिधानो द्वितीयः परिच्छेदः॥ अथ दासनिर्णयः। मनुः। ० three lines further on: इति गंगाधरी समाप्ता॥ नेत्रारिनागेन्दु १८६२ मिते सुवर्षे० अलिखद् द्विजो नायश्च काश्यादिरिदं परस्मै ॥

Below this, by a different hand: स्मृतिचिंतामणि गंगाधरमिश्रकृतविवादविषयाणि ।

Of modern works only the *Madanaratnapradīpa* has been found quoted, fol. 45*b*.

[H. T. Colebrooke.]

1482.

553. Foll. 97; size 13½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Smṛiticandra, a digest in sixteen sections (*kalā*), compiled, in the early part of the 18th century, by *Bhavadeva Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya,* son of *Harihara Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya,* grandson of *Śivakṛishṇa Nyāyapañcānana,* and great-grandson of *Gaṅgādāsa Bhaṭṭācārya,* who lived near the Ganges (Suradhunī).

This MS. contains the *Tithikalā,* or first of the sixteen 'digits.'

The digest has evidently been compiled in distinct imitation of that of *Raghunandana,* who is frequently referred to (fol. 11*a* etc.).

It begins:

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
श्रुतिस्मृती चेक्ष्य निबन्धशास्त्रं प्रकाशते ऽमुं (!) स्मृतिचन्द्रसंज्ञं ॥

अज्ञानतिमिरोच्छित्त्यै स्मृतिचन्द्रः प्रकाशते ।
यत्सुधापानतः सर्वे भूदेवा अपि देवताः ॥
तिथिव्रतं च संस्कार आह्निकं श्राद्धमेव च ।
आचारश्च प्रतिष्ठा च वृषोत्सर्गः परीक्षणं ॥
प्रायश्चित्तं व्यवहारो ग्रहयज्ञश्च वेश्मभूः ।
मलिम्लुचस्तदा दानं शुद्धिश्चास्य कलाः स्मृताः ॥
क्रमेण तासां विस्तारं पुराणस्मृतिवेदितं ।
निबध्नाति निबन्धांश्च समासेन विलोक्य सः ॥
प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
प्रकाशते तत्स्मृतिचन्द्रबिम्बादाद्यां कलां तां तिथिकालरूपां ॥

तत्र तिथिमाह स्कान्दे । ०

It ends:

अज्ञानाद्यदि वा मोहादशुद्धमिह भाषितं ।
गुणलेशानुसारेण तच्छोध्यं धर्मपाठकैः ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालङ्कारभट्टाचार्यात्मजश्रीभवदेवन्यायालङ्कारभट्टाचार्यकृतस्मृतिचन्द्रे तिथिखण्डं संपूर्णं ॥

मीमांसादिनयेषु पटुसु निपुणः शैवादिसिद्धान्तवित्
प्राज्ञः सर्वपुराणभारतचतुर्वेदादिविद्यास्वपि ।
गङ्गादासपदान्वितः सुरधुनीतीरोपकण्ठस्थितो
विद्याभूषणविश्रुतस्तदनु भट्टाचार्यविज्ञाग्रणीः ॥

आसीत्तत्सदृशः सुतः शिवपदात्कृष्णाश्रितो न्यायतः
पञ्चास्यानुगताद्वदन्ति विबुधाः पञ्चाननं सर्वदा ।
भट्टाचार्यपदान्वितो हरिहरस्तस्यात्मजस्तत्सम
आसीन्नामविपर्ययादनुदिनं तर्कार्णवज्ञावनात् ॥

तर्कालङ्करणाद्वहन्ति सुधियस्तद्रूपविद्यार्थितो
भट्टाचार्यपदाश्रयं सुकृतिनां वंशे ततो ऽभूद्भवः ।
देवात्पूर्वं अथो पिता च सुकृती श्रीपूर्वनाम्नावदन्
न्यायालङ्कारमादौ विबुधजनकृतख्यातियुक्तसुतो ऽभूत्॥

भट्टाचार्यपदाश्रितः सकलशास्त्रपाठेन (!) संबोधितः
स्मृत्याचारपुराणवेदनिगमान्यालोक्य सद्यत्नतः
तेने सर्वसतां मुदे शुभदिने चन्द्रं स्मृतेस्तद्वतः
सारात्सारतरं पिबन्तु विबुधास्तच्चामृतं ये विदुः ॥

Of works and authors quoted may be mentioned: *Uttaratantra,* fol. 62*b*, 65*b*; *Tripurāsāra,* fol. 64*a*; *Dhavaladhṛitasmṛiti,* fol. 21*a*; *Rājamārtaṇḍa,* fol. 15*a*; *Vaishṇavītantra,* fol. 63*b*, 65*a* (bis); *Śivarahasya,* fol. 36*a*, 90*b*; *Śrīdattopādhyāya,* fol. 20*b*; *Saṃvatsarapradīpa,* fol. 36*a*, 39*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1483.

940. Foll. 156; size 12½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Śrāddhakalā, or fifth section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed in 1719 A.D. (?).

It begins:

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
प्रकाशते श्रीस्मृतिचन्द्रबिम्बाच्छ्राद्धीं कलां पंचमभागरूपां॥
अथ श्राद्धलक्षणं । ०

It ends fol. 151*a*:

दिवौकसो हि जीवन्ति पीत्वा चन्द्रकलामृतं ।
स्मृतिचन्द्रकलासर्पिःसुधां पीत्वा बुधास्तथा ॥

इति ० (as above) कृतौ स्मृतिचन्द्रे श्राद्धकला संपूर्णा॥
पृथिवीदेव(? r. वेद)तर्केन्दुशाके देवीशपादयोः ।
श्रीमता भवदेवेन नत्वालेखि इदं स्वकं ॥

Then follows an appendix on modifications of these rites peculiar to the followers of the *Yajurveda*, and finally on the restrictions put on the *Śūdra* caste in performing them.

This portion ends: याज्ञवल्क्यादिवचनात् वसुघोषादिपद्धतियुक्तनामोल्लेखश्च तेषां॥ इति० स्मृतिचन्द्रे यजुर्वेदिशूद्रयोः श्राद्धप्रमाणकला संपूर्णा ॥

Of authorities quoted, the following may be mentioned:—*Aniruddhabhaṭṭa*, fol. 33*a*, 56*a*, 64*a*; *Kalpataru*, fol. 1*b*, 14*a*; *Kṛityapradīpa* (by *Miśra*), fol. 25*b*; *Durgasiṃha*, fol. 33*b*; *Nārāyaṇabhaṭṭa*, fol. 56*a*; *Nārāyaṇopādhyāya*, fol. 71*a*; *Bhavadevabhaṭṭa* (apparently not the author, who quotes his own *saṃskārakalā*, fol. 25*b*), 83*a*; *Miśrāḥ*, fol. 77*b*, 126*b*; *Maithila*, fol. 100*b*, 103*a*; *Mārkaṇḍeyasūtra*, fol. 145*b* (*Ratnākaradhṛita-mārkaṇḍeyagadyāt*, fol. 144*a*); *Raghunandanabhaṭṭācārya*, fol. 2*b*, 8*a* etc.; *Ratnākara*, fol. 25*b*; *Rājamārtaṇḍa*, fol. 112*b*; *Rudrayāmala*, fol. 110*b*; *Vyāghra*, fol. 78*b*; *Śūlapāṇyupādhyāya* very often (once as author of *Śrāddhaviveka*, 122*a*); *Śrāddhacintāmaṇi*, fol. 53*b*; *Śrīdatta*, fol. 25*b*; *Samudrakara* (author of commentary on *Gobhila's Śrāddhasūtra*), fol. 12*b*; *Saralā*, fol. 83*a*; *Harināthopādhyāya*, fol. 64*a*; *Hariśarman*, fol. 56*a*; *Hariharapaddhati*, fol. 111*b*; *Hārītasūtra*, fol. 149*b*.

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 299.

[H. T. Colebrooke.]

1484.

1274d. Foll. 44; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Śuddhikalā, or sixteenth (and last) section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed 1721 A.D.

It begins:

स्मृते सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते ।
पुरुषस्तमजं नित्यं व्रजामि शरणं हरिं ॥
देवेन्द्रमौलिमन्दारमकरन्दकणारुणाः ।
विघ्नं हरन्तु हेरम्बचरणाम्बुजरेणवः ॥
प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
शुद्धेः कलां तत्स्मृतिचन्द्रबिम्बात् प्रकाशते षोडशभागरूपां॥

अत्र जननमरणादावशौचे शुद्धिचिन्तनं तदर्थं तु देवादावभिधीयते । अत्र मनुः । ०

It ends:

उत्थाय भास्वन्तमवेक्ष्य सूर्यं स दक्षिणां विप्रमुखाय दद्यात्।
एवं कृते प्रेतपुरस्थितस्य स्वर्गे गतिः स्याच्च महेन्द्रतुल्या ॥
अस्थीनि मातापितृपूर्वजानां श्यन्ति गङ्गामपि ये कदाचित् ।
सद्भावकस्यापि दयाभिभूतास्तेषां तु तीर्थानि फलप्रदानि ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालंकारभट्टाचार्यात्मजश्रीभवदेवन्यायालंकारभट्टाचार्यकृतौ स्मृतिचन्द्रे शुद्धिकला संपूर्णा स्मृतिचन्द्रश्च संपूर्णः ॥

वह्निवेदतर्क[भूमि]शाकराजवत्सरे
श्रीशपादपद्मयुग्ममानिपत्य पुस्तकं ।
श्रीभवानुदेवदेवशर्मणा स्वकर्मणे
धर्मिलोकधर्मकर्मसाधनाय चालेखि ॥
ऐहिकामुत्रकुशलफलदे सर्वदेहिनां ।
स्मृतिचन्द्रसुधापाने कस्यालस्यं प्रजायते ॥

[H. T. Colebrooke.]

1485.

630. Foll. 123; size 16¼ in. by 3½ in.; indifferent Bengalī writing, by different hands; 7–11 lines in a page; foll. 102–110, 117–123 on European paper.

Smṛititattvāmṛita, or *Smṛititattvaviveka*, a digest of law, by *Vardhamāna* (of Mithilā), son of *Bhaveśa* and *Gaurī*.

The *Ācāra-viveka* (or *prakramaṇa*), or section on rules of conduct.

It begins:

ऊर्ध्वाधोमध्यमा लोका यत्रैकत्र सहासते ।
विश्वंभरीयां जठरपिठरीं तामुपास्महे ॥
शुद्धिश्राद्धविवाददानपरिभाषावास्तु [– – ◡ –]
[– – – ◡ ◡ – ◡ – ◡ ◡ ◡ – – –] प्रयोगाश्रिताः ।
ग्रन्थाः पूर्वकृतीः समस्य य इमे ऽस्माभिः कृतास्तानपि
द्रष्टुं नोत्सहते ऽलसो यदि तदा तत्त्वामृतं पश्यतु ॥ ०
प्रवसनमस्तकभारं वोढुमशक्तस्तदार्थसिद्धान्तम् ।
जिज्ञासते य एकं स स्मृतितत्त्वामृतं वहतु ॥

इह वर्णौ द्विविधः शुद्धः संकीर्णश्च । तत्र शुद्धश्चतुर्विधः । तानाह याज्ञवल्क्यः । ०

Fol. 9: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वामृते सुखबन्धामृताञ्जलिः ॥

श्रीविल्वपञ्चककुलप्रभवस्य गौरीमातस्य (thus always) सत्कविभवेशतनूद्भवस्य ।
श्रीवर्धमानकृतिनः स्फुटधर्ममार्गं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 20*b*: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वविवेके उपायः प्रमाणामृतार्थवाञ्जलिः (!) ॥

श्रीविल्व० – – कृतिनः परिभाषितार्थं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 51*a*: गौरीभवेशपुत्रेण श्रीवर्धमानविबुधेन स्मृतितत्त्वामृतनाम्नि निबन्धे परिभाषेयमभाषि ॥ ० इति ० स्मृतितत्त्वामृते तृतीयः परिभाषाञ्जलिः ॥ श्रीविल्व० श्रीवर्धमानविबुधस्य गृहस्थतत्त्वामृतं पिबति निर्वृतिमेतु चेतः ॥

अथ नित्यश्राद्धसंक्षेपः fol. 99*b*; अथ यमनियमाः fol. 116*b*.

The MS. is pieced together by different hands, having perhaps been copied from different fragmentary MSS. The end is wanting, the MS. terminating abruptly in the middle of a word; after which a different hand has added, in Devanāgarī: तत्त्वामृतधर्मशास्त्र आचारप्रकरण वर्धमानकृत ॥

Of modern authorities, a very cursory perusal has yielded quotations from *Govindarāja*, *Nārāyaṇa*, *Ratnamālā*, *Ratnākara*, *Lakshmīdhara*, *Śrīdattāhnikam* (41*b*), *Śrīdattopādhyāya* (119*b*).

For a MS. of another (?) section of the *Smṛititattvaviveka*, treating of domestic rites, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 184.

The Cat. of the Benares Coll., p. 145, contains an *Ācāraviveka*, which is stated to be the first adhyāya of the *Dharmapradīpa* by *Vardhamāna*. [H. T. COLEBROOKE.]

1486.

1201. Foll. 156; size 12¼ in. by 4 in.; clear, somewhat stiff, old Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Daṇḍaviveka, a treatise on the different kinds of punishment to be inflicted for penal offences, by *Vardhamāna*—(son of *Bhaveśa*) and younger brother of *Gaṇḍakamiśra*—a judge in the reign of *Śrī Bhairava* of Tirhūt; apparently a section of, or appendage to, the author's Digest.

It begins (with the numbers supplied):

पाणिभ्यामुपजातवेपथुतया यत्नेन यः कल्पितो
येन स्वेदजलौघपूरिततया नापेक्षितोंबुग्रहः ।
संध्यार्थत्वमवेत्य यो मुकुलिते सव्ये करे कंधुना
सादृश्यं गतवान् स पातु शिवयोः सायन्तनोर्ध्वाञ्जलिः॥ [१॥
सार्धं राधिकया वनेषु विहरंस्तस्याः कपोलस्थले
घर्माम्भोविसरं प्रसारितमपाकर्तुं करेण स्पृशन् ।
तत्त्वप्रयुतसात्त्विकाद्युमिलनादो (!) जायमाने जवाद्
व्याज्ञो विफलप्रयासविकलो गोपालरूपो हरिः ॥ २ ॥
कृष्णावतारकुतुकं बहु मन्यमानो
दंडं वहन्नवति गां पुरुषोत्तमो यः ।
वांछन्नसावनुगुणेन गुणेन बद्धा
भूयः प्रचारयति गां भुवनान्तरेषु ॥ ३ ॥
यः श्रीकुसेनमुपनीतसमस्तसेनम्
आत्मीयसैनिकमिवात्ममते नियुंक्ते ।
गौडेश्वरप्रतिशरीरमतिप्रतापः
केदाररायमवगच्छति दारतुल्यं ॥ ४ ॥

उच्छृंखलप्रखलखंडनपंडितेन
श्रीभैरवेण मिथिलापृथिवीश्वरेण ।
तेनानुकम्प्य सकृदप्यवलोक्यमाना
श्रीवर्धमानकृतिनो ऽस्तु कृतिः कृतार्था ॥ ५ ॥
ज्यायान् गंडकमिश्रः शंकरवाचस्पती च मे गुरवः ।
निखिलनिबंधसमासप्रयासमेनं ममानुजानन्तु ॥ ६ ॥ ° ८ ॥
दंडस्यादौ परिकरस्ततः षट् तस्य हेतवः ।
उक्ता दंडविवेके ऽस्मिन् परिच्छेदेषु सप्तसु ॥
तत्र दंडप्रशंसायां मनुः । °
इति ° दंडपरिकरपरिच्छेदः प्रथमः fol. 31*b*.
इति ° मनुष्यमारणदंडपरिच्छेदो द्वितीयः fol. 37*a*.
इति ° स्तेयपरिच्छेदस्तृतीयः fol. 70*b*.
इति ° परदाराभिमर्षणदंडपरिच्छेदश्चतुर्थः fol. 88*a*.
इति ° वाक्पारुष्यदंडपरिच्छेदः पंचमः fol. 98*a*.
इति ° दंडपारुष्यदंडपरिच्छेदः षष्ठः fol. 116*a*.

It ends: इति प्रकीर्णके व्यवहारविषयवर्गः । न शक्यमन्योन्यविरुद्धधर्मिणो गनैवकुसयी (!) प्रकीर्णकः । उदाहृतास्तत्तदुपाधिकल्पनात्तथाप्यभीष्टां रूढिमवाप्नये (!) ॥ इति महोमहामहोपाध्यायधर्माधिकरणिकश्रीवर्धमानकृतौ दंडविवेके प्रकीर्णकदंडपरिच्छेदः ॥

Cp. Rājendralāla Mitra's Notices of S. MSS., V., p. 226, the MS. there described containing additional *ślokas* at the end, one of which specifies the name of the author's father and family, in terms similar to those used in the preceding MS.

These verses also enumerate the works on which this manual is chiefly based, viz.: *Kalpataru*, *Kāmadhenu*, *Kṛityasāgara*, *Dharmakosha*, *Pārijāta*, *Ratnākara*, *Tilaka*, *Pradīpa*, *Pradīpikā*, *Hālāyudhī*, and *Manu* and *Yājñavalkya* with the commentaries. [H. T. Colebrooke.]

1487.

1196. Foll. 132; size 12½ in. by 6 in.; clearly written, in the Bengalī character, in the latter part of last century; ten lines in a page.

Smṛitisarvasva, a summary of religious (and civil) duties, by *Nārāyaṇa*.

It begins: सर्वकर्मणि निमित्तस्य मासस्यादौ निरूपणं । चान्द्रसौरसावननाक्षत्रिकाश्चतुर्विधा मासाः । °

अथ मलमासे कर्तव्याकर्तव्यं fol. 2*b*; अथ मलमासव्यवस्था fol. 3*a*.

Fol. 3*b*: असंक्रान्तमासद्वयं तु तत्र वर्षे भवति यत्र क्षयमासो जायते । किंतु क्षयो ऽसंक्रान्तमासद्वयमध्ये स्यादस्य नामान्तरमहस्पतिः । स च त्र्यधिकषोडशशतशकाब्दे ॥ १६०३ ॥ भावी । तथा हि । ° and further on एवं पञ्चपञ्चाशदधिकनवशत ॥ ९५५ ॥ शकाब्दे °

अथ कालाशुद्धिः fol. 4; अथ तिथिव्यवस्था fol. 6*b*; अथ प्रतिपत् fol. 7 etc., the various lunations and incident ceremonies and festivals.

अथ श्राद्धं fol. 23*b*;—अथाशौचं fol. 42*a*;—अथ प्रायश्चित्तं fol. 50*a*;—अथ विवाहः । fol. 59*a*; अथ दिव्यं fol. 60*a*; अथाग्निः fol. 61*a*, etc.;—अथ गर्भाधानं fol. 79*a*;—अथ जातचक्रं fol. 86*b*;—अथ नामकरणं fol. 91*a*, etc.;—अथ दायभागः fol. 105*b*;—अथ आह्निकं fol. 116*b*; अथाचमनं fol. 117*b*; अथ दन्तधावनं fol. 118*b*; अथ स्नानं fol. 119*a*; अथ सन्ध्या fol. 120*b*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 124*b*; अथ तर्पणं ib.; अथ देवतापूजा fol. 127*a*; अथ पार्थिवशिवलिङ्गपूजा fol. 127*b*; अथ भोजनविधिः fol. 130*a*; अथ रात्रिकृत्यं fol. 131*b*.

It ends:

गुरूणां पादपद्मानां कृपया समुपार्जितं ।
नारायणीयं सर्वस्वं पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु ॥
धीरा व्याकरणान्यशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सद्वराः
पुस्तीयं सुकृता मया मितधियां चार्यं भ्रमाद्विद्यते ।
अस्यां धीरवराः सुनिर्मलधियो वेदाविदाज्ञानदा
कादूष्यं परिचिन्त्य चेदिति वदेत्तद्भूषणीयं तथा (?) ॥
इति स्मृतिसर्वस्वं समाप्तं ॥

Two pages at the beginning contain a list of contents. [H. T. Colebrooke.]

1488.

634. Foll. 154; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Smṛitisāra, a digest of religious and civil law, compiled from the *Smṛitis* and other sources, by *Mahāmahopādhyāya Harinātha*.

The section on *ācāra*.

It begins:

अथाष्टसंस्काराः ॥ तत्र गर्भाधानं । तत्र मनुः । वैदिकैः कर्मभिः पुण्यैर्निषेकादिर्द्विजन्मनां । ० (II. 26).

अथ सीमन्तोन्नयनं fol. 2b; ० चूडाकरणं fol. 4b; ० उपनयनं fol. 5a; भैक्ष्यं fol. 7a; सन्ध्योपासनं ib.; अनध्यायः fol. 10a; आचमनं fol. 16a; दन्तधावनं fol. 19a; स्नानं fol. 19b; सन्ध्या fol. 22a; तर्पणं fol. 24b; आदरपूजा fol. 29b; सूर्यपूजा fol. 33a; शिवपूजा fol. 34a; दुर्गापूजा fol. 35b; विष्णुपूजा fol. 36a; पञ्च यज्ञाः fol. 38b; नित्यश्राद्धं fol. 43a; अतिथिपूजा fol. 43b, etc.—अथ गणेशव्रतानि fol. 54b; सूर्यव्रतानि fol. 55a, etc.—अथ श्राद्धं fol. 80b; अथ दाहः fol. 109a; अथाशौचं fol. 112a; अथ स्नानशुद्धिः fol. 120a; अथ प्रायश्चित्तसामान्यधर्माः fol. 126b; अथ वृषोत्सर्गः fol. 146a; अथ पद्मपुराणीयतर्पणविधिः fol. 150a.

It concludes (fol. 151a) with six *ślokas* from the *Vishṇupurāṇa* ending thus:

मातामहाय पित्रे च तत्पित्रे च समाहितः ।
दद्यात् पित्र्येण तीर्थेन काम्यं चान्यच्छृणुष्व मे ॥
मात्रे प्रथममात्रे [च] गुरुपत्न्यै तथैव च ।
गुरवे मातुलादीनां स्निग्धमित्राय भूभुजे ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीहरिनाथकृतः स्मृतिसारः परिपूर्णः ॥

Foll. 151b–153b contain a list of contents.

Fol. 154 contains a list of 67 names of authorities (प्रमापकाः), from which we extract *Karmapradīpa, Kalpataru, Kāmadhenu, Kumāra, Gaṇeśvaramiśra, Smṛitimañjūshā, Harihara.*

A MS. of this section of *Harinātha's* Digest (there called *Smṛitisārasamuccaya*), described by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 230, begins thus:

नमामि यामिनीकान्तकान्तभालस्थलं शिवं ।
शिवाहृदयसंवेद्यं सर्वं सर्वार्थसिद्धये ॥

अथासंस्कृत्य कर्मण्यनधिकारात् संस्कारा एव प्रथमतो निरूप्यन्ते । अथाष्ट संस्काराः । तत्र मनुः । ०

[H. T. Colebrooke.]

1489.

301. Foll. 98, numbered 54 to 151; size 14 in. by 3 in.; well written, in Devanāgarī; 5–7 lines in a page.

Smṛitisāra.

The section on judicature (*vivāda*). Incomplete at the beginning.

The MS. begins: पितरं तथा । एवं सह वसेयुर्वा पृथग्वा धर्मकाम्यया । ०

अथ भागानर्हाः fol. 58a; अथ विभाज्यं fol. 60a; अथ पौनर्भवः fol. 68b; अथ दत्तकः fol. 69a, etc.; अथ दंडसंज्ञा fol. 82a; अथ मानसंज्ञा fol. 83a; अथ भाषा fol. 85b; अथोत्तरं fol. 88b; अथ संप्रतिपत्तिः fol. 93a; अथ साक्षिनिरूपणं fol. 99a;—अथ भुक्तिः fol. 103b; अथ युक्तिः fol. 112a;—अथ शपथः fol. 113b; अथ दिव्यविशेषः fol. 115b; अथ व्यवहारपूर्त्तिः fol. 127b; इति व्यवहारः संपूर्णः ॥ अथ वालरूपमते अपुत्रधनाधिकारः fol. 128; [अथ] पारिजाते अपुत्र ० fol. 134a; हलायुधे ०; कल्पतरावपुत्र ० fol. 145b; श्रीकरनिबंधे fol. 147a; अथ प्रकारांतरविभागः fol. 149a.

It ends: तस्माद्भर्तुरनुज्ञया भार्याया अपि द्रव्यविभागो भवत्येव न स्वेच्छया पारतंत्र्यात् । तदुक्तं ।

यदि कुर्यात्समानंशान् पत्न्यः कार्याः समांशिकाः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायहरिनाथकृतौ स्मृतिसारे विवादपरिच्छेदः संपूर्णः ॥ संवत् १६१४ समये फाल्गुणवदिदशम्यां सनिरचरवाशरे (?l. शनैश्चर ०)। श्रीमन्नडवारप्रदेशेरिपुरायगोपालभुज्यमाणे अश्वपतिगजपतिनरपतिराजत्रयाधिपतिविविधविरुद्धराजाविराजमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीमद्गोपालभुज्यमानराज्ये नियकुलकमलकलिकाप्रकारानेकभास्करगंगाजपवित्रपात्राणां महा ० पण्डितश्री ० द्विवेदसारिनाथात्मजेन परमानंदेन पुस्तकलेषणं विचक्षणं ०

Under the colophon a different hand has added व्यवहारमैथिल.

Two leaves, containing a list of contents, have been added by a modern hand.

For another MS. of this section, likewise defective at the beginning, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 232.

For another work of the same title, by *Yādava Bhaṭṭācārya*, see no. 1555; a *Smṛitisāra*, by *Keśavaśarman*, Notices, II., 76; by *Maheśa*, III., 48.

[H. T. Colebrooke.]

1490.

482. Foll. 117; size 12½ in. by 4 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century, by two or three different hands; seven or eight lines in a page.

Smṛitisārasaṃgraha, a summary of the religious (and civil) duties according to the *Smṛitis*, by *Vācaspati* (*Miśra*).

It begins:

शिवं नत्वा स्मृतेर्युक्त्या क्रियते सारसंग्रहः ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण स्मृत्याचारप्रवृद्धये ॥

अथ कालस्य । तत्र वत्सरश्चान्द्रः सौरः सावनो नाक्षत्रश्चेति चतुर्विधः । चान्द्रस्तु द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । °

अथ प्रतिपदादितिथिविशेषव्यवस्था fol. 4*b*;—अथ प्रसङ्गाद्विवाहस्य । fol. 26*a*; अथ कन्यादानाधिकारिणः fol. 29*b*; अथ प्रसङ्गात्त्यागस्य fol. 31*b*; अथ दायस्य fol. 32*b*; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 44*a*; अथ संसृष्टविभागस्य fol. 47*a*; अथ प्रायश्चित्तस्य fol. 48*b*; अथ चान्द्रायणं fol. 52*a*, etc.; रोधादिनिमित्तवधे fol. 60*a*; अथ गोवधापवादः fol. 63*b*; स्त्रीवधे fol. 64*b*; अथाभक्ष्यभक्षणे प्रायश्चित्तं fol. 66*a*; अथापेयपाने° fol. 71*a*; अथोपपातके स्तेयप्रा° fol. 72*b*; अथागम्यागमनप्रा° fol. 73*b*; अथ परिवेत्त्रादिप्रा° fol. 76*a*; अथ प्रतिग्रहप्रा° fol. 80*a*; अथ निन्द्यदेशगमनप्रा° fol. 83*a*, etc.; अथाशौचस्य fol. 95; अथ बालाशौचस्य fol. 97*b*; स्त्र्यशौचस्य fol. 98*a*; अथाशौचसंकरस्य fol. 98*b*; अथ विदेशस्थाशौचस्य fol. 100*b*; शवानुगमनाद्यशौचस्य fol. 101*a*; गर्भस्रावाशौचस्य fol. 102*b*; अथार्त्तवाशौचस्य fol. 103*a*; अथ द्रव्यान्तरस्याशुद्धिः fol. 104*a*; अथ जलाशयस्य fol. 105*a*; अथ भक्ष्याणां fol. 107*b*; अथाशौचापवादस्य fol. 108*a*; अथ समयस्य शुद्ध्यशुद्धी fol. 110*a*; अथ मृतक्रियाधिकारिणः fol. 114*b*.

References to authorities are comparatively rare. *Śūlapāṇi* (foll. 56*a*; 58*a*, *b*, 59*a*, 69*a*; *Śūlapāṇimahāmahopādhyāyāḥ*, 50*a*; एवं शूलपाणिमहामहोपाध्यायवाचस्पतिमिश्रग्रन्थे बृहस्पतिव्यासवचनयोरेकवाक्यतया अपुत्रविमातुरपि विभागेच्छायां° 38*b*) and *Raghunandana*(?) are the writers quoted most frequently, the latter being always referred to under the designation of *Smārtāḥ* (foll. 21*b*, 59*a*, 78*a*; *Smārtabhaṭṭācāryaiḥ*, 62*b*), and generally criticised adversely (*asmanmate tu*, *vayaṃ tu*, etc.). The *Tithitattva* is also referred to in a passage originally omitted, and supplied in the margin of fol. 2*a*. Further, *Jīmūtavāhana* (apparently included among the *Gauḍāḥ*, and contrasted with the *Maithilāḥ*), 47*b*; *Ratnākara* and *Prakāśakāra* [अत्र रत्नाकरादयो गौडनिबन्धारः(!) ° वदन्ति । प्रकाशकारस्तु ° 47*b*; गौडमते रत्नाकरमते च 48*a*]. The *Dvaitanirṇaya* is also referred to in a passage supplied at fol. 4*a*; the *Prāñcaḥ*, fol. 6*b*.

It ends: तत्रापि पत्न्याः पतिसन्तत्यभाव एवाधिकारः । अन्येषां पौत्रादीनां तु काम्याधिकार एव ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

For chronological remarks regarding different authors of this name, see above, no. 1398. [H. T. COLEBROOKE.]

1491.

638b. Foll. 57; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Smārta-Vyavasthārṇava, a summary of the law as promulgated in the ancient codes, composed—by order of *Rāya Rāghava*, in Śaka 1583 (1661 A.D.)—by *Raghunātha Sārvabhauma*, son of *Mathureśa Tarkapañcānana*.

The work is divided into eight chapters (*uttaraṅga*), the subjects of which are indicated in the second introductory verse.

It begins:

I. नत्वा श्रीरघुनाथ ईश्वरपदाम्भोजं गुरूंश्चादरान्
मन्वादिस्मृतिसंग्रहार्थानवधार्याचार्यवाक्येन च ।
बालानां पटुताविधायकममुं स्मार्तव्यवस्थार्णवं
रायश्रीयुतराघवस्य नृपतेरादेशतो निर्ममे ॥ १ ॥
तिथिसंक्रान्त्यशौचेषु द्रव्यशुद्ध्यधिकारिणोः ।
प्रायश्चित्तोद्वाहदायेष्वपि वाच्यो ऽत्र निर्णयः ॥ २ ॥

तत्रादौ तिथिव्यवस्था ॥ तिथिस्तु राशित्रयोदशांशचन्द्रभागोपलक्षितः कालविशेषः । यथा सूर्यसङ्क्रान्तः । अर्काद्विनिःसृतः प्राचीं यद्यात्यहरहः शशी । °

इति प्रबोधाय सुमन्दबुद्धेस्तिथिव्यवस्थामय एष आद्यः ।
स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः श्रीसार्वभौमेन कृते समाप्तः ॥ [fol. 14*a*.

II. अथ संक्रान्तिव्यवस्था । तत्र संज्ञा यथा मेषसंक्रान्तिर्महाविषुवं °

इति द्वितीयो ऽस्यमतेर्हिताय व्यावस्थया संक्रमणे खरांशोः ।
स्मार्त ° ॥ fol. 15*a*.

III. अथ निर्गुणाशौचव्यवस्था । अशौचं तु विहितकर्माधिकारविरोधादृष्टविशेषः । °

इति स्फुटे ऽत्राखिलनिर्गुणानामशौचनिर्णायकसद्व्यवस्था ।
श्रीसार्वभौमेन कृते तृतीयः स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः ॥ [fol. 24*b*.

IV. अथ द्रव्यशुद्धिव्यवस्था ॥ शुद्धिस्तु विहि[त]कर्मार्हत्वप्रयोजको ऽदृष्टविशेषः । °

इति प्रदृष्टाखिलवस्तुशुद्धिकरव्यवस्थामय एष तुर्यः ।
स्मार्त ° ॥ fol. 27*b*.

V. अथाधिकारिव्यवस्था ॥ तत्रान्त्येत्यादि दशपिण्डानाद्यक्रिया आद्यैकोद्दिष्टसपिण्डीकरणान्तमध्यक्रिययोः पुरुषस्य °

इति प्रमृतान्तिमसत्क्रियासु कर्तृक्रमो यत्र पञ्चमो ऽयं ।
स्मार्त ° ॥ fol. 31*a*.

VI. अथ पर्णनरदाहः ॥ अस्थ्नामलाभे हि पक्षानन्तरममावास्यायां शिरःप्रभृतिषु यथास्थानं वृन्तयुक्तपलाशपत्रषष्ट्यधिकशतत्रयं दत्त्वा परपत्रैः पुत्तलकं कृत्वा ऊर्णासूत्रेण संवेष्ट्य यवपिष्टेन लेपयित्वा पुत्रादिर्दहेत् । तद्यथा शिरोमध्ये चत्वारिंशत् ४० ग्रीवायां दश १० उरोमध्ये त्रिंशत् ३० जठरे विंशति २० बाह्वोः पञ्चाशत् पञ्चाशत् १०० हस्ताङ्गुलिषु पञ्च पञ्च १० वृषणयोस्त्रीणि त्रीणि ६ शिश्ने चत्वारि ४ ऊर्वोः ° १०० जानुनोः ° ३० पादाङ्गुलिषु ° १० । एवं पर्णनरं दग्ध्वा चितायामुदकधारां दत्त्वा त्रिरात्रमशौचं कुर्यात् । अशौचाभ्यन्तरे दहेत् । शेषाहेन शुद्धिः । पुत्तलकं कृत्वा कृष्णसारचर्मणा संवेष्ट्य ऊर्णासूत्रेण बद्ध्वा जलमिश्रैर्यवपिष्टैर्लेपयेदिति हरिदासतर्काचार्यः । पर्णनरे दग्धे ऽस्थिप्राप्तौ तु पुनस्तद्दाहे त्रिरात्रे ऽशौचे कर्तव्ये इति न पुनः पिण्डदानं ॥ १ ॥

अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था । पापनाशकतामात्रेण विधिबोधितं कर्म प्रायश्चित्तं । °

इति स्फुटाखिलपापकर्मिणां निस्तारणायेयं लिखिता व्यवस्था ° ॥ fol. 47*a*. [स्या ।

VII. अथोद्वाहव्यवस्था ॥ तत्र उद्वाहलक्षणं यथा भार्यात्वसंपादकग्रहणं विवाहः । तच्च उत्सर्गानन्तरं वरस्य ममेयमिति ज्ञानरूपं तस्य समवायविषयताभ्यां संबन्धाभ्यां वरकन्ययोः सत्वात् वरकन्ययोर्विवाह इति प्रतीतिरुपलभ्यते । °

इति प्रशस्तानुचिता च कन्या विवाहे कार्ये लिखितात्र स्मार्त ° ॥ fol. 53*b*. [सप्तमः ।

VIII. अथ दायभागव्यवस्था॥ पित्राद्यनन्तरं तत्कुले पुत्रादिभिः संबन्धाधीनो विभागः क्रियते यत्र विवादपादसमुदये भागः । पित्रादिनिधनानंतरं सर्वेषामंशिनां प्रत्येकं स्वत्वं जायते । तदनन्तरं गुटिकापातादिना सामुदयिकं स्वत्वं विना यत्प्रत्येकं स्वत्वं जन्यत इति स्मार्ताः । °

अथ विभागानधिकारिणः fol. 54*a*; अथ विभज्याविभज्ययोर्व्यवस्था fol. 54*b*; अथ विभागसंदेहनिर्णयः fol. 55*b*; अथ स्त्रीधननिरूपणं fol. 56*a*; अथापुत्रधनाधिकारिणः fol. 56*b*.

It ends: पौत्राभावे तु प्रपौत्राय न देयः । प्रागुक्तसप्तमपुरुषपर्यन्तानां विभागदानं तु भिन्नदेशगतानामिति शिवं ॥

धीरेषु साञ्जलिपुटं विनिवेदनं मे
युष्मादृशो ऽत्र गुणतां प्रथमं तु दोषे ।
यन्निर्णयामृतकृतः पथि न प्रमाणं
तस्मादियं चपलतापि न दूषणीया ॥
ये ग्रन्थनिर्मितिपरिश्रमदूनचित्तास्
तादृङ्मनीषिजनकर्मणि चानुरक्ताः ।
तेषामिमं स्वसुहृदां मथुरेशतर्कपञ्चाननात्मजकृतिर्मुदमातनोतु ॥
इति सकलहितार्थं वन्द्यवंशावतंशः
कृतवसतिरमुष्मिन् विश्रुते सत्समाजे ।
सकलमुनिमतैर्यं निर्ममे सार्वभौमः
न खलु रुचिरबन्धो ग्रन्थराजः समाप्तः ॥
ज्ञानार्थमाशु रचिते ऽत्रैव एष दायभागव्यवस्थितिमयो ऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

For the first half of this *śloka*, containing the date of the work, but here omitted, see next MS.

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 131; of the 7th chapter (on marriage), ib. II., 76, 77.

[H. T. COLEBROOKE.]

1492.

385. Foll. 167; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava.

It ends: ये ग्रन्थनिर्मितपरिश्रम ० मुदमातनोतु ॥

शाके ऽग्निमङ्गलहरास्यकलानिधाने १५८३
श्रीराघवावनिपतेर्बुधवत्सलस्य ।
प्रीत्यर्थमाशु रचिते ऽर्णव एष दाय-
भागव्यवस्थितिमयो ऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

इति सकलहितार्थं ० ग्रन्थराजः समाप्तः ॥

Two leaves at the end contain a table of contents. [H. T. Colebrooke.]

1493.

636a. Foll. 66; size 17 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, early in the present century; eight lines in a page.

The same work.

It ends:

इति प्रशस्ताखिलभागवृत्तिर्
विभक्तकार्ये लिखितात्र चाष्टमः ।
स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः
श्रीसार्वभौमेन कृते समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1494.

386a. Foll. 29; size 16 in. by 5 in.; Bengalī handwriting, in places difficult to read owing to sticky ink; eight lines in a page.

The last three chapters of *Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava;* to which is appended a summary of the chapter on Inheritance, called *Dāyabhāga-vyavasthāsaṃkshepa,* by *Gaṇeśabhaṭṭa* (?).

A. Chapt. VI., *Prāyaścittaviveka* ends fol. 16*a*; VIII., *Dāyabhāgaviveka,* fol. 20*b*; VII., *Udvāhaviveka,* fol. 25*a*: इति गणेश(thus corrected)भट्टकृते उद्वाहविवेकः समाप्तः ॥

यत्नेन लिखितं ग्रन्थं यश्चोरयति मानवः ।
शूकरी तस्य माता च पिता च तस्य गर्दभः ॥
[शकाब्दाः १७२८ ॥

B. *Dāyabhāgavyavasthāsaṃkshepa* (four leaves), begins:

अथ मृतधनाधिकारिणां व्यवस्थासंक्षेपः । यः श्राद्धकर्ता स एव न सर्वत्र धनाधिकारी प्रायिकत्वात् । यथा मातापितरौ दायाधिकारिणौ श्राद्धाधिकारिणस्तु भ्रात्रादयः । ०

अथ स्त्रीधनं fol. 1*b*; अथ स्त्रीधनाधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib.; अथ विभागानधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib., etc.

It ends: इति दायभागव्यवस्थासंक्षेपः संपूर्णः ॥ to which a different hand has added in the margin: गणेशभट्टकृतदायसंक्षेप ० [H. T. Colebrooke.]

1495.

2770. Foll. 157 (paged 1–314); folio; size 12¼ in. by 8¼ in.; bound in the European fashion; modern Bengalī handwriting; twenty-six lines in a page.

Vyavasthāsāra(saṃgraha), a similar summary of the law of the *Smṛitis,* by *Nārāyaṇa Śarman Siddhāntavāgīśa Bhaṭṭācārya.* The section on religious observances. It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मणा ।
क्रियते ऽतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसंग्रहः ॥
नानाजनकृतान् ग्रन्थान् विविधान् बहुधा मया ।
आलोक्य सारमाकृष्य संक्षिप्य रच्यते विधिः ॥
व्यवस्थास्तु कियत्यो ऽत्र उपयुक्ता (!) विशेषतः ।
अन्याश्चान्यत्र विज्ञेया बाहुल्याद्या उपेक्षिताः ॥
इदानीमुपयुक्तस्य त्यागः साम्यार्थकस्य च ।
क्रियते यन्मया तद्धि सुधीभिः क्षम्यतामिति ॥

अथ प्रातःकृत्यं । ०

इति व्यवस्थासारसंग्रहे आह्निकव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ मासकरणं p. 72; इति व्यवस्थासारे तिथ्यादिव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ श्राद्धव्यवस्था । p. 139; इति व्यवस्थासारे श्राद्धव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथाशौचं p. 197; इति व्यवस्थासारे आशौचादिवृपोत्सर्गान्तव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ कलौ वर्ज्यकर्माणि p. 247;—[अथ दत्तपुत्रविधिः p. 248; अथ विवाहः p. 249, etc.;]—इति ० कलौ निषेधकर्माद्यज्ञानतः पुण्यद्वैगुण्यान्तव्यवस्थापरिच्छेदः । p. 273.

It ends: इति व्यवस्थासारे विवादादिपरीक्षान्तव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ श्रीनारायणशर्मणा विरचितं व्यवस्थासारसंग्रहपुस्तकं समाप्तं ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 226.

For a different work of the same title, see no. 1571.

[Coll. of Fort William.]

1496.

1377. Foll. 119; size 17 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; folded to half the length; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

The same work. Incomplete.

The *Śrāddha* section beg. fol. 105*a*; अथावाहनं fol. 118*b*; अथार्घ्यं। छन्दोगपरिशिष्टं fol. 119*a*, l. 1.

It terminates abruptly: उत्तरत स्त्रिया इति शतपथश्रुतावुत्तरशब्दस्य वा- [H. T. Colebrooke.]

1497.

251b. Foll. 37; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legible, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Vyavasthāsārasamcaya, a summary of obsequial rights and the law of inheritance, by the same author.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मणा ।
क्रियते ऽतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसञ्चयः ॥

अथ समान्यतः सर्वतिथिव्यवस्था । ०

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, III., p. 126.

इति नारायणशर्मकृतौ व्यवस्थासारसञ्चये तिथ्यादिव्यवस्थासारसञ्चयः समाप्तः ॥ अथ श्राद्धसामान्यकालव्यवस्था । fol. 10*b*; इत्यशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ अथ संबन्धव्यवस्थासंक्षेपः fol. 23, etc.; इति दायभागव्यवस्था fol. 36*b*.

It ends (cf. *Vāj. Saṃh.* 34, 1):

यज्जाग्रतो दूरमुदैति तदु सुप्तस्य तथैव ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

इति मंत्रं यजुर्वेदिसंकल्पानन्तरं पठेत् । सामगस्तु देवो वो द्रविणोदा (*Sām. S.* 1, 55; 2, 863) इति पठेत् ॥

इति श्रीनारायण - - (erasure)सिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यविरचितो व्यवस्थासारसञ्चयः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1498.

1629. Foll. 57; size $18\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; folded to half the length; well written, in the Bengalī character; nine lines in a page.

Smṛitisāravyavasthā, another summary of *smārta* ordinances, by *Vidyāratna* (?) *Smārtabhaṭṭācārya*.

It begins (the *śloka* supplied in the margin):

प्रणम्य परमात्मानं न्यायरत्नेन धीमता ।
रच्यते स्मृतिसारस्य व्यवस्था बुधतुष्टये ॥

अथाशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ तत्र प्रथमं सहमरणानुमरणविनिरूपणं । तत्र ब्राह्मण्यादिसकलभार्याणां स्वगतपतिगतस्वर्गार्थिनीनां सहमरणे ऽधिकारः । ब्राह्मण्यास्त्वनुमरणे ऽधिकारः । तदन्यासां पतिपादुकादि यत्किंचिद् द्रव्यमादायानुमरणे ऽप्यधिकारः । ०

अथाशौचशंकरसंक्षेपः fol. 2*a*; अथ गर्भस्रावाशौचं fol. 4*b*; अथ स्वल्पशौचं fol. 5*a*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 5*b*; etc.—अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 9*a*; अथ सूतिकादिमरणे व्यवस्था fol. 9*b*; अथ प्रेततर्पणव्यवस्था fol. 11*a*; अथ दानव्यवस्था fol. 12*b*; अथ प्रेतक्रियाधिकारिणः fol. 14*b*; इत्यशौचसंक्षेपः । अथ श्राद्धसंक्षेपः fol. 16*b*;—समाप्तेयं श्राद्धव्यवस्था । अथोद्वाहव्यवस्था ॥ तत्रादौ सापिण्डं निरूप्यते । ० fol. 33*a*; अथाष्टादशविवादानां संक्षेपो लिख्यते ॥ तत्रादौ ऋणसंक्षेपः । fol. 36*a*; अथास्वामिकविक्रयः fol. 38*a*; अथ दण्डाप्रदानिकं fol. 38*b*; अथ दायव्यवस्थासंक्षेपः fol. 40*b*; अथ भागानर्हाः fol. 41*b*; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 42*b*; इति दायभागसंगृहः। अथ विचारान्तरं fol. 45*a*; अथ गोवधप्रायश्चित्तसंक्षेपः fol. 45*b*;—अथ गोवधापवादः fol. 49*b*; इति प्रायश्चित्तसंक्षेपः ॥ अथ साक्षिव्यवस्थासंक्षेपः fol. 50*a*; अथ संक्रान्तिसंक्षेपः fol. 51*a*; अथ संक्रान्तिकृत्यं fol. 55*b*; अथैकादशीव्यवस्थासंक्षेपः fol. 56*b*.

It ends: इति [विद्यारत्न suppl. in marg.] स्मार्तभट्टाचार्यविरचितस्मृतिसारव्यवस्थेयं समाप्ता ॥

शकाब्दाः १७२७ । १२१२ । १५ फाल्गुन । शुक्रवार । कृष्णातृतीया । ० । वाँषवाडियानिवासिश्रीरामहरिदासरुद्रस्य स्वाक्षरपुस्तकमिदं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

C. WORKS ON CIVIL LAW (Vyavahāra).

1499.

1274c. Foll. 50; size 13 in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengalī character; ten lines in a page; modern.

Vyavahāramātṛikā, a manual of jurisprudence, by *Jīmūtavāhana*.

It begins:

व्यवहारमातृकैषा सकलविवादेषु धर्मवादार्थे ।
लोकद्वये ऽपि वक्ष्यति सुतमिव शुश्रूषया माता ॥

तत्र विवादविषयानाह नारदः । ०

इति प्रथमभाषापादः fol. 14*a*; इत्युत्तराभासनिर्णयो द्वितीयः पादः ॥ अथ क्रियापादः fol. 20*a*; ० इति लेख्यप्रकरणं ॥ संप्रति भुक्तिर्विविच्यते fol. 40*b*.

It ends: इति पारिभाद्रमहामहोपाध्यायश्रीजीमूतवाहनकृता व्यवहारमातृका समाप्ता ॥

Regarding the author, see his *Dāyabhāga*, no. 1511. [H. T. COLEBROOKE.]

1500.

995. Foll. 101; size 13 in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting; European paper (watermark 1802); eight lines in a page.

Vivādacandra, a digest of civil law, composed by *Lakhimā* (*Lakshmī*) *Devī*, queen of *Candrasiṃha* of Mithilā, and published under the name of her nephew, *Misarū Miśra*.

It begins: वन्दे श्रीकण्ठवैकुण्ठावकुण्ठौ ० six *ślokas* (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 718) which enumerate a succession of four princes, viz. *Bhaveśa*, his son *Harasiṃha*, his son *Darpanārāyaṇa* (wife *Hīrā*), his son *Candrasiṃha* (wife *Lakhimā Devī*).

The *Harasiṃha* here mentioned is usually identified—*e.g.* by Aufrecht, Bhandarkar (Rep. 1883-84, p. 48), *Rajk. Sarvadhikari* (Tagore Law Lect., p. 398)—with the founder of the new Nepal dynasty, in whose reign *Caṇḍeśvara's Ratnākara* was composed about 1314 A.D. (see no. 1390); whence the present work would have to be assigned to the latter part of the 14th century. The above genealogy does not, however, seem to agree either with the traditionary account (Wright and Kirkpatrick), or with the dates hitherto supplied by authentic documentary evidence, see C. Bendall, Cat. of Buddhist Sansk. MSS., p. xv.

The MS. then proceeds:

तत्रादावृणादानस्थले व्यवस्था । यया व्यवस्थया यदृणमधमर्णो गृह्णाति तच्चिरकालं विना तथैव दद्यात् । ०

(अथ) वृद्धिनिषेधस्थले fol. 3*a*; आधिस्थले fol. 5*b*; प्रतिभूस्थले fol. 8*b*; ऋणादानस्थले fol. 10*b*; न्यासस्थले fol. 17*b*; अस्वामिविक्रयस्थले fol. 19*b*; संभूयसमुत्थानस्थले fol. 21*a*; दत्ताप्रदानिकस्थले fol. 23*a*; भृतकस्थले 27*a*; दासमोक्षस्थले fol. 27*b*; भाटकस्थले fol. 31*b*; स्वामिपालविवादे fol. 32*a*; विक्रीयासंप्रदाने fol. 33*b*; क्रीत्वानुशये fol. 35*a*; सीमाविवादे fol. 36*b*; सेतुस्थले fol. 37*a*; कृष्टाकृष्टस्थले fol. 37*b*; दायविभागे fol. 39*b*; जीवत्पितृकविभागे fol. 40*a*; प्रमीतपितृकविभागे fol. 42*a*; भागानर्हस्थले fol. 43*b*; अविभाज्यस्थले fol. 44*b*; स्त्रीधनस्थले fol. 46*a*; स्त्रीधनविभागे fol. 48*a*; लुप्तविभागे fol. 50*a*; पुत्रान्तरैर्विभागस्थले fol. 50*b*; अपुत्रधनविभागे fol. 52*a*; संसृष्टिविभागे fol. 52*b*; क्रियाभेदे fol. 57*b*; अथ व्यवहारे व्यवस्था fol. 58*a*; उत्तरस्थले fol. 64*b*; प्रत्याकलिते fol. 69*b*; सन्धौ fol. 71*b*; मिथ्योत्तरे fol. 72*a*; साक्षिस्थले fol. 75*b*; असाक्षिस्थले fol. 78*a*; साक्षिप्रश्ने fol. 82*a*; भुक्तिस्थले fol. 87*a*; युक्तिस्थले fol. 89*b*; जयपराजयावधारणे fol. 92*b*; निर्णये fol. 93*b*; निर्णीतकृत्ये fol. 94*b*; कृतनिवृत्तौ fol. 95*b*.

It ends: ब्राह्मणस्य क्षत्रियापुत्रादिषु नौरसत्वापत्तौ परिगणनमुख्यत्वकल्पनालाघवाय सर्वेषां सवर्णाया व्यवहारायान्यथा हि रोधापत्तेरिति॥ इति महामहोपाध्यायश्रीमिसरूमिश्रविरचितो विवादचन्द्रः समाप्तः ॥

Two leaves appended at the end contain a list of contents. [H. T. COLEBROOKE.]

1501.

2587. Foll. 76; size 13 in. by 4¾ in.; good, clear Devanāgarī writing, of 1815 A.D.; nine lines in a page.

Vivādacandra. A less correct copy.

The colophon is followed by the list of chapters, written by the same hand, in continuous lines.

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities have been found referred to:—*Pārijāta* [अर्थिना प्रहितः साक्षी भवेदेको ऽपि याचित इति वचनात् याचित इति निक्षेपविशेषणमिति पारिजातः।] fol. 58*a*; *Prakāśa* [दायं निरिंद्रिया अदाया हि स्त्रियो मता इति बौधायनात्। निरिंद्रिया निःसत्त्वा इति प्रकाशः] fol. 33*b*; *Ratnākara*, foll. 6*a*, 11*b*, 27*b*, 28*b*, 39*b*, 41*a*, etc.; *Vyavahāratilaka* [अत एव व्यवहारतिलके पुरुषशक्तिमात्रनिरूपणार्थं व्यवहारमेवमादयो दोषा भवन्तीति] fol. 49*a*; *Smṛitisāra*, foll. 18*b*, 41*a* [तदुक्तं स्मृतिसारे। एतच्च देशाद्युपन्यास एवोपयुक्तः यथामुकदेशे इयत्संख्याकमनेन गृहीतं तेन तद्देशीयानां साक्षित्वं भवति] 47*b*, 73*a*, *b*.

[MACK. COLL.]

1502.

1413. Foll. 155; size 12¾ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Vivādatāṇḍava, a digest of Civil law, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*.

It begins:

> श्रीरामकृष्णपितरं नत्वोमाख्यं च मातरं।
> कमलाकरसंज्ञेन व्यवहारो निरूप्यते॥
> तत्रादौ सभा। मदनरत्ने वृहस्पतिः।
> दुर्गमध्ये गृहं कुर्याज्जलवृक्षान्वितं नृपः।
> प्राग्दिशि प्राङ्मुखीं तस्य लक्षण्यां कल्पयेत्सभां॥ °

(अथ) व्यवहारविषयं fol. 6*a*; इति भाषापादप्रथमः fol. 12*a*; इति क्रियापादः fol. 14*b*; इति दंडभेदाः fol. 16*b*; अथ लिखितं fol. 21*b*; लेख्यसंदेहे निर्णयः fol. 24*a*; इति लेख्यप्रकरणं fol. 25*a*; इति भुक्तिगुरुकरणं fol. 28*b*; इति ° साक्षिप्रकरणं fol. 36*a*; इति ° दिव्यपरिभाषा fol. 39*b*; ° तुलादिव्यं fol. 43*b*; अग्निदिव्यं fol. 46*a*; जलदिव्यं fol. 47*b*; विषदिव्यं fol. 49*a*; कोषदिव्यं fol. 50*a*; तंडुलदिव्यं fol. 50*b*; तप्तमाषः fol. 51*a*; फालदिव्यं ib.; धर्माधर्मदिव्यं fol. 51*b*; इति ° दिव्यनिर्णयः ib.; इति दंडमानं fol. 52*b*; अथ विभागकालः fol. 55*b*; अथ विभाज्यं fol. 64*b*; अथ मुख्यगौणपुत्राः fol. 68*a*; अथ जारजानां विभागः fol. 71*a*; अथापुत्रधनविभागः fol. 72*b*;—इति संसृष्टिविभागः fol. 83*a*; इति भागानर्हाः fol. 84*a*; इति स्त्रीधनविभागः fol. 91*a*; इति ° दायभागः समाप्तः। अथाष्टादश दानानि fol. 93*a*; इति प्रतिभूविधिः fol. 103*b*; इति ° ऋणाधान ° fol. 107*b*; इति ° निक्षेपः fol. 111*b*; इत्यस्वामिविक्रयः fol 113*a*; इति संभूयसमुत्थानं fol. 116*a*; इति दत्ताप्रदानं fol. 118*a*; इति क्रीतानुशयः fol. 119*a*; इति विक्रीयसंप्रदानं fol. 120*b*; इत्यशुश्रूषादानं fol. 124*a*; इति स्वामिपालविवादः fol. 129*b*; इति ° सीमाविवादः fol. 136*a*; इति ° दंडपारुष्यं fol. 140*b*; इति साहसं fol. 145*b*; इति स्तेयं fol. 149*a*; इति स्त्रीसंहरणं fol. 153*a*; इति स्त्रीपुंधर्माः। अथ प्रकीर्णकं fol. 154*a*.

It ends:

> तर्के दुस्तर्कमेधः फणिपतिभणितिपाणिनीये प्रपंचे
> न्याये प्रायः प्रगल्भः प्रकटितपटिमा भाट्टशास्त्रप्रघट्टे।
> प्राभः प्राभाकरीये पथि मथितदुरंतांतवेदांतसिंधुः
> श्रौते साहित्यमार्गे प्रवरतरगतिर्धर्मशास्त्रेषु यश्च॥
> येनाकारि प्रौढ़टा वार्त्तिकस्य
> टीका चान्या विंशतिग्रंथमाला।
> श्रीरामांघ्र्योरर्पिता निर्णयेषु
> सिंधुः शास्त्रे तत्वकौतूहले च॥
> रामकृष्णसुतेनात्र कमलाकरशर्मणा।
> तेन श्रमः कृतो यो ऽत्र तेन प्रीतो ऽस्तु राघवः॥

इति श्रीमत्शब्दवाक्यप्रमाणपारावारपारीणजगद्गुरुश्रीरामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टात्मज[रामकृष्णभट्टसुत]श्रीकमलाकरभट्टकृतं विवादतांडवं समाप्तं॥ ° संवत् १८६४॥ लिखितंमगनिरामव्रजदेवशर्मणा॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following authorities are freely quoted: *Aparārka*, *Kalpataru*, *Jīmūtavāhana*, *Madanaratna*, *Mā-*

dhavīya, Vijñāneśvara, (Smṛiti)candrikā; also occasionally: *Govindarāja*, fol. 77*a*; *Gauḍadivyatattva*, fol. 7*a*; *Bhojarāja*, fol. 77*a*; *Medhātithi*, fol. 7*a*; *Ratnākara*, fol. 44*a*; *Viśvarūpa*, fol. 77*a*; *Śrīdhara*, fol. 65*b*; *Someśvarabhaṭṭa*, fol. 71*a*.

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in 1611 A.D. For his place in the '*Bhaṭṭa* family of Benares,' see the pedigree in V. N. Mandlik's *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi.

For the author's *Vyavahāra-Kamalākara* (? the same work), commencing with the same introductory verse, and forming part of the author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalākara*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 504. [H. T. COLEBROOKE.]

1503.

2571. Foll. 153; size 13 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work. Apparently transcribed from the same MS. as the preceding one; unless, indeed, it be the original of it.

[MACK. COLL.]

1504.

2867. Foll. 75; folio; size 12½ in. by 8½ in.; European paper; Malayāḷma character; 19–21 lines in a page.

Vyavahāramālā, a manual of civil law (? by *Varadarāja*), much used in Malabar.

According to Burnell, *Dāyavibhāga*, introd., p. xiii., note, the work, which is partly in vernacular, was compiled in the last century.

It begins:

नमो ऽस्तु नरसिंहाय भक्तानुग्रहकारिणे ।
अजाय बहुरूपाय सर्गस्थित्यन्तकारिणे ॥
मनुमुख्यसरःसमुद्भवैः सुकुमारैः प्रसवैर्वचोमयैः ।
त्रिदिवाप्तिफलैर्नृपोचितां रचयामि व्यवहारमालिकां ॥

श्रीनारदः । मनुः प्रजापतिर्यस्मिन् काले राज्यमबूभुजत् ।
धर्मैकतानाः पुरुषास्तदासन् सत्यवादिनः ॥
तदा न व्यवहारो ऽभून्न द्वेषो नापि मत्सरः ।
नष्टे धर्मे मनुष्येषु व्यवहारः प्रवर्तितः ॥ ०

Iti vyavahārāvalokanadharmaḥ, fol. 1*a*; *prāḍvivākadharmaḥ*, fol. 1*b*; *sabhāsabhyopadeśaḥ*, fol. 2*b*; *vyavahāralakshaṇam*, fol. 3*b*; *āvedanalakshaṇam*, ib.; *anāsādhyaprakaraṇam*, fol. 4*b*; *abhiyogavidhiḥ*, fol. 5*b*; *anuttaravidhiḥ*, fol. 6*b*; *dushṭalakshaṇam*, ib.; *hīnalakshaṇam*, ib.; *sandhiḥ*, fol. 7*a*; *sākshiprakaraṇam*, fol. 8*b*; *sākshidūshaṇam*, fol. 9*b*; *rājaśāsanalakshaṇam*, fol. 11*b*; *sallekhya-punarlekhya-dushṭalekhyaprakaraṇam*, fol. 12*a*; *dūshitalekhyaparīkshā*, ib.; *lekhyabalam*, ib.; *lekhyaprakaraṇam*, fol. 12*a*; *bhuktiḥ*, fol. 13*b*; *anyabhogavinyapavādaḥ*, fol. 14*b*; *vichinnabhoganirṇayaḥ*, ib.; *divyadeśavidhiḥ*, fol. 16*a*; *dhaṭavidhiḥ*, fol. 17*b*; *agnividhiḥ*, fol. 18*b*; *udakavidhiḥ*, fol. 19*b*; *vishavidhiḥ*, fol. 20*a*; *kośavidhiḥ*, fol. 20*b*; *taṇḍulavidhiḥ*, fol. 21*a*; *taptamāshavidhiḥ*, ib.; *phālavidhiḥ*, fol. 21*b*; *dharmavidhiḥ*, ib.; *śapathavidhiḥ*, fol. 22*a*; *nyāyavidhiḥ*, fol. 22*b*; *jayapatravidhiḥ*, ib.; *svatantra-paratantralakshaṇam*, fol. 23*b*; *deśācāraḥ*, ib.; *kriyābhedaḥ vyavahāramātṛikākāṇḍaṃ samāptam*, fol. 24*b*;—*ṛiṇaprayogaḥ*, ib.; . . . *pratibhūvidhiḥ*, fol. 27*b*; *ṛiṇasya deyādeyavidhiḥ*, fol. 29*a*; *iti vyavahāramālāyām ṛiṇadānakramaḥ*, fol. 30*a*;—*vaṇigvidhiḥ*, fol. 32*b*; *ṛitvigvidhiḥ*, fol. 33*a*; *karshavidhiḥ*, ib.; *śilpinartakānāṃ dravyavibhāgaḥ*, fol. 33*b*; *iti vyavahāramālāyāṃ sambhūsamutthānākhyaṃ vivādapadam*, ib.;—*dattapradānikaṃ samāptam*, fol. 34*b*; *nityadāsyaprakāraḥ*, fol. 36*b*; *dāsyādhikāraṇam abhyupetyāśuśrūshā samāptā*, fol. 37*a*; *bhṛitasya dānādānavidhiḥ*, fol. 37*b*; *paṇyānuvṛittikālaḥ*, fol. 41*b*; *uktālābhakrayaḥ*, fol. 42*a*; *jātyādijñāpanam*, fol. 43*a*; *aprakāśataskaravidhiḥ*, fol. 45*a*; *sīmābhedadaṇḍavidhiḥ*, ib.; *taskaranigrahaṇavidhiḥ*, fol. 49*a*; *prakāśataskarāḥ*, fol. 50*a*; *pra-*

kāśataskaradaṇḍaḥ, fol. 50*b*; *vilakarshaṇavidhiḥ*, fol. 51*b*; *varṇādisteyadaṇḍavidhiḥ*, fol. 52*a*; *corāpahṛitadravyavidhiḥ*, fol. 52*b*; *steyāpavādaḥ*, fol. 53*a*; *sāhasadaṇḍaḥ*, fol. 54*b*; *daṇḍapārushyam*, fol. 55*b*; *saṃgrahaṇalakshaṇam*, fol. 56*b*; *veśyāgamādidaṇḍaḥ*; *iti vyavahāramālāyāṃ saṃgrahaṇavivādapadaṃ samāptam*, fol. 58*a*; *kanyādoshaḥ*, fol. 58*b*; *varaguṇaḥ*, fol. 59*a*; *vivāhalakshaṇam*, fol. 61*a*; *vibhāgakālaḥ*, fol. 62*a*; *pramītapitṛibhāgaḥ*, fol. 64*a*; *anekadhaṇavibhāgaḥ*, ib.; *asaṃskṛitasaṃskāraḥ*, fol. 64*b*; *avibhājyam*, fol. 65*b*; *strīdhanakṛityam*, fol. 66*b*; *punarbhūjātadāyādavidhiḥ*, ib.; *bhartṛilabdhastrīdhanavibhāgaḥ*, ib.; *aprajastrīdhanavibhāgaḥ*, fol. 67*a*; *strīdhanalakshaṇam*, fol. 67*b*; *vibhaktaśeshavibhāgaḥ*, ib.; *savarṇasamabhāgavibhāgavidhiḥ*, fol. 68*a*; *vibhaktāgatavibhāgaḥ*, fol. 68*b*; *putrātideśaḥ*, fol. 69*b*; *putranirvartanam*, fol. 70*a*; *pitṛidāyaḥ*, fol. 70*b*; *putradhanavibhāgas samāptaḥ*, fol. 71*a*; *saṃsṛishṭivibhāgaḥ*, fol. 71*b*; *vibhāganirṇayaḥ*, ib.; *vibhāgakṛityam, dayādavibhāgākhyaṃ samāptam*, ib.;—*nidhyadhigamaḥ*, fol. 74*b*.

It ends: मनुः ॥

एवं सर्वानिमान् राजा व्यवहारान्समापयन् ।
व्यपोह्य किल्बिषं सर्वं प्राप्नोति परमां गतिं ॥

व्यवहारमाला समाप्ता ॥ ० ॥

In the Whish collection of the Royal Asiatic Society there are two copies of this work, in the Malayāḷma character, a palm-leaf and a paper MS.

[Dr. Leyden.]

1505.

3145b. Foll. 141; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper and style.

Vivādasārārṇava, a Digest of civil law, compiled for Sir W. Jones, in 1789, by *Sarvoru Śarman*.

The work, which is divided into nine chapters (*taraṅga*), begins:

श्रीकालिका मंजुकपालमालिका
सृष्टिस्थितिध्वंसकटाक्षचालिका ।
आस्तां सदा सेवकवर्गपालिका
सच्चिन्मयी विघ्नसमूहदालिका ॥ १ ॥

इंलेश्वसुदेशार्णवभूसुधाकरो
दिशो यशश्चंद्रिकया प्रकाशयन् ।
अधीत्य शास्त्रं प्रतिभाभयाथ तत्
स्वया समस्तं स्वलिपौ युयोज यः ॥ २ ॥ ० ॥

अर्थं यथा शास्त्रमवेत्य शासितुं
प्रजाः सुधीर्मिस्तर योन्सभूपतिः ।
अजीजपत् स व्यवहारसाधको
ग्रंथः समस्तार्थमयो विरच्यतां ॥ ६ ॥

अध्येषितस्तेन तदाप्रवृत्तिर्
ग्रंथान्समालोच्य वहूंस्त्रिवेदी ।
सर्वोरुशर्मा विषयानुरूपं
विवादसारार्णवमातनोति ॥ ७ ॥

अथ प्रजापालनाधिकृतेन प्रजापरिपालनाय व्यवहारदर्शनं प्रत्यहं कर्तव्यं । इति संचिंत्य नृपतिः क्रतुतुल्यफलं पृथक् । ०

The following abstract is given by Colebrooke on the fly-leaf (to which the Sanskrit headings are here added).

Introduction—(weights). P. 1.

I. ऋणादाननिरूपणं ॥ On Loans (interest, 4*b*; prohibited interest, 7*b*; pledges, 11*b*; sureties, 16*b*; payment, 19*b*; recovery, 25*b*). P. 3*b*.

II. उपनिध्यादिनिरूपणं ॥ On Deposits, etc. (rescission of purchase and sale, 30*b*, 31*b*; sale without ownership, 34*a*). P. 27*b*.

III. वेतनादानादिनिरूपणं ॥ On non-payment of wages or hire (hire and rent, etc., 41*a*; concerns among partners, 42*b*; subtraction of gift, 46*a*; breach of compact, 50*b*; duties of man and wife, 52*b*; disputes between master and herdman, 55*a*). P. 37*a*.

IV. दायभागनिरूपणं ॥ On Inheritance (partition among brothers, 62*b*; partible property, 66*a*; succession to the property of women, 69*b*; effects concealed and adopted sons, etc., 72*a*; son by slave, 77*b*; partition after reunion, 80*b*; disputed partition, 83*b*). P. 59*a*.

V. क्रियाबलाबलादिनिरूपणं ॥ On Contracts and jurisprudence (valid and invalid contracts, 84*a*; deed of gift, 84*b*; written precepts, 86*a*; decrees, 87*b*; judicial procedure, 88*b*; evidence, 95*b*; ordeal, 94*a*). P. 84*a*.

VI. लिखितादिप्रमाणनिरूपणं ॥ On written Documents and other proof (non-caption, 104*b*; oral evidence, 106*b*; incompetent witnesses, 107*b*). P. 102*b*.

VII. द्यूतादि ०॥ On Gaming, etc. (slander, 112*b*, assault, 115*b*; theft, 118*b*; private stealing, 121*a*). P. 111*b*.

VIII. साहसादि ०॥ On Violence (abduction of women, 130*a*). P. 125*b*.

IX. प्रकीर्णम्॥ Miscellaneous fines, etc. P. 135*a*.

Appendix विभागपत्रं Partition Deed. P. 138*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1506.

3145a. Foll. 116; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; 16–18 lines in a page; European paper and style.

Vivādārṇavasetu, a digest of Hindu law in 21 sections (*taraṅga*), compiled, for Warren Hastings, by the Paṇḍits: *Bāṇeśvara, Kṛipārāma, Rāma Gopāla, Kṛishṇajīvana, Vīreśvara, Kṛishṇacandra, Gaurīkānta, Kālīśaṅkara, Śyāmasundara, Kṛishṇakeśava* and *Sītārāma*.

The work begins:

विश्वेषां शरणं नवांबुदरुचिः सद्भक्तचिंतामणिर्
यः प्रत्यूहतमोविनाशमिहिरः कीनाशभीनाशनः ।
संसारैकमहार्णवेऽतिपततां निस्तारबीजं नृणां
गोविन्दः कृपया सुरासुरगणैर्वंद्यश्चिरं पातु नः ॥

चंडेशधारेश्वरविश्वरूपा मिताक्षराकारहलायुधौ च ।
श्रीकृष्णवाचस्पतिधर्मरत्नकृतस्तथा श्रीजरभूलपाणी ॥
गोविन्दलक्ष्मीधरतत्त्वकारा
आचार्यचूडामणिना च भट्टः ।
वाक्यानि चैषां सुविमृश्य कुर्मो
ग्रन्थं विवादार्णवभञ्जनाख्यं ॥
इह वाच्यानि वर्णादेः सृष्टिस्तद्धर्मनिर्णयः ।
राजप्रशंसा तच्छत्रमंचिह्नतादिलक्षणं ॥
राजधर्मं ऋणादानं वृद्धार्थिविधिलग्नकाः ।
ऋणदानोद्ग्राहणयोर्विधिर्दायनिरूपणं ॥

It ends:

इति विद्वद्भिरचिते विवादार्णवसेतुके ।
तरंगो निधिदंडाद्यैरेकविंशो ऽत्र कीर्त्तितः ॥
बाणेश्वरकृपारामरामगोपालकृष्णजीवनाख्यैः ।
वीरेश्वरकृष्णचंद्रश्रीगौरीकांताभिधानैः ॥
सद्भिः कालीशंकरश्याममुंदरकृष्णकेशवसंज्ञैः
सीतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रंथः स्फुरतु सभायां ॥
इत्यनेकविषयवासिविद्वद्वंदोपवर्णितः ।
विवादार्णवसेत्वाख्यो ग्रंथः संपूर्णतां गतः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1507.

37. Foll. 79; large 8vo; size 10 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eleven lines in a page.

Dharmaśāstrasaṃgraha, a portion of a digest of Civil law which was to have been compiled, for Colebrooke, by *Bāla Śarman Pāyaguṇḍa* (then eighty years of age), son of *Vaidyanātha* and *Lakshmī*, assisted by three other Paṇḍits, but was left incomplete.

It begins:

मंगलास्पदममंगलहारी मंगलेप्सुजनमंगलकारी ।
मंगलप्रदसुमंगलकीर्त्तिर्मंगलं दिशतु मंगलमूर्त्तिः ॥ १ ॥
काशी वः कुशलं करोतु कुरुतान्मंदाकिनी मंगलं
विश्वेशस्तनुमातनोतु तनुताच्छ्रीदंडपाणिः श्रियं ।
दुर्गा दुर्गगतिं धुनोतु सततं छिंद्याद्भवानी भयं
लोलार्कः सदुदर्कदो ऽस्तु भवतां स्यात्केशवः क्लेशहा ॥ २ ॥

सर्वतंत्रार्थतत्त्वज्ञः परध्वांतनभोमणिः ।
इंगरेजकुलाब्धिग्लौरयाचितसुरद्रुमः ॥ ३ ॥
श्रीविश्वनाथसुदयापरिपूर्वैलब्ध-
देशप्रजादिपरिपालनगीतकीर्त्तिः ।
श्चौदार्यवीर्यश्रुतशास्त्रनयप्रवीणः
श्रीकोंपणी विजयते रणरंगधीरः ॥ ४ ॥
श्रीशं नत्वा श्रीनिवासी दाक्षिणात्यो निबंधकृत् ।
नागेशपादनिरतो वैद्यनाथात्मजः सुधीः ॥ ५ ॥
सुमनःकुलवुरूकसाहेवाख्यजीविकः ।
लक्ष्मीसूनुर्भवान्यंबोविप्रद्वयविलेखकः ॥ ६ ॥
धर्मशास्त्रिमहादेवमन्नूदेवसहायकः ।
बालशर्मा ऽबालबुद्धिः पायगुंडोपनामकः ॥ ७ ॥
मन्वादिस्मृतिवाक्यानि प्राच्यवाचीनिबंधकान् ।
परिभाव्य व्यवहृतेः पदानां परिपूरणं ॥ ८ ॥ ° १२ ॥
तत्र तावत्सामान्यतो विशेषतश्च व्यवहारो निरूप्यते । °

इति व्यवहारसामान्यलक्षणं fol. 7*a*; ° व्यवहारविषयसामान्यलक्षणं fol. 9*a*; ° व्यवहारभेदप्रपंचनं fol. 15*a*; ° सभानिरूपणं fol. 18*b*; ° व्यवहारदर्शनकालः fol. 20*a*; ° व्यवहारदर्शनविध्यादि fol. 31*b*; ° देशाद्याचारदर्शनं fol. 38*a*; ° प्राड्विवाकनिरूपणं fol. 43*b*; ° सभ्यादयो निरूपिताः fol. 49*a*; ° स्मृत्यादिबलाबलं fol. 65*a*; ° व्यवहारदर्शिबलाबलं fol. 69*b*; ° प्रबलदृष्टयत्किंचिद्व्यवहारपरावृत्तिः॥ अथ गृहीतधनादेः परावर्तनं fol. 78*b*.

The MS. breaks off abruptly at the bottom of fol. 79*b*.

The margin of foll. 1 and 2 has the following note in Colebrooke's handwriting (with slight alterations of spelling):—

"1st May, 1800. The first sheets were received from *Bāla Śarma Pāyagunda* on this date.—This is little else but the *Vīramitrodaya* revised. As it is a scarce book and very little known, *Bālaśarma* and his pupil *Menudeva* did not suspect I could detect the plagiarism. But as *Mitra Miśra's* work is far better than the *Pāyagunda* is capable of producing himself, there is no reason to regret this imposition. I shall nevertheless pay him the promised reward and continue his monthly establishment until the work be completed and the reward be delivered to him. After the experience I have had, that no Pandit is capable (or adapted by his habits of thinking) to compile a digest in the form I require, I must now seriously set about compiling it myself. I shall take the arrangement of this compilation for the basis; because the publick have, no doubt, more confidence in the Pandits than in me. 3rd May, 1800. H. C."

[H. T. Colebrooke.]

1508-1510.

3141-3. Foll. 198, 107 and 251 resp.; size $17\frac{3}{4}$ in. by 11 in.; European paper and style; well written, in Devanāgarī; 18-27 lines in a page.

(Vyavahāra-) Siddhānta-pīyūshā, being two supplementary codes of Hindu Civil and Criminal law, with a commentary, compiled for Colebrooke by *Chitrapati Śarman.*

It begins:

भुजंगमुखवायुना ज्वलितभालनेत्राग्निना
द्रवद्रजतवच्चलं यदुदरे ऽस्ति गंगाजलं ।
जटावलयमूर्जितं तदिह धूर्जटेः सर्वतः
सदास्तु जनतामुदे कनकभांडपिंगाकृति ॥ १ ॥
यत्कांता गिरिजा गणेशजननी गंगा जटायां विधुर्
भाले चक्षुषि मीनकेतुदहनः कोपप्रचंडानलः ।
राजत्कुंजरसारकृत्तिवसनो वक्षस्थले नागराट्
देवाराधितपादपद्मयुगलो देवो मुदे वो ऽस्तु सः ॥ २ ॥
देवमेकाक्षरं वंदे परमात्म स्वयंभुवं ।
नित्यं संतं हि सर्वज्ञं सर्वगं सर्वसंमृजं ॥ ३ ॥
न्याये धर्मधुरंधरस्य संप्रति महाधातुर्जगन्मंडले
गुण्याधारभुवः स्वयं सुविदुषः श्रीश्रीपदश्रीमतः ।
कोलब्रूकवरस्य भव्यवचसा भूयो भृशं प्रार्थितः
श्रीमच्चित्रपतिः सुधीर्व्यवहृतेर्ग्रंथं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥
अथ ग्रंथमुखबंधः ।
योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं संपूज्य मुनयो ऽब्रुवन् ।
वर्णाश्रमेतराणां नो ब्रूहि धर्मानशेषतः ॥
अत्र योगी संयमवान् °

Vol. I. has the colophon: इति सदासमादृतानेकविद्वज्जनसकलविद्याविद्योततामस्करणश्रीमन्नामस-हेनूकस् - कोलब्रुकसाहेवाज्ञया महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मविरचिते व्यवहारसिद्धान्तपीयूषे चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

The second compilation (beginning with six introductory *ślokas*) follows closely the order

of the *Vyavahāramātṛikā*, as is stated in the beginning: अथ व्यवहारमातृकामभिधाय क्रमशः ऋणादानादीनि अष्टादश विवादपदानि निरूपयिष्यता प्रथमं तावदादौ ऋणादानाख्यमाद्यं विवादपदं निरूप्यते ॥

The third vol. ends: इति प्रकीर्णप्रकरणं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1511.

1225. Foll. 53; 4to; size 11 in. by 8 in.; fairly written, in the Bengalī character, towards the end of the last century; 16–22 lines in a page.

Dāyabhāga, *Jīmūtavāhana's* well-known treatise on the law of inheritance and partition, which forms the chief authority on the subject in the *Gauḍa* school of law.

This was evidently Colebrooke's hand-copy. It is corrected throughout, and references and other notes have been added by him in the margin.

A fly-leaf at the beginning contains a Sanskrit, and one at the end an English, list of contents.

There are several Indian editions of this work, the best of them, with seven commentaries, ed., for *Prasanna Kumār Tagore*, by *Bharatacandra Śiromaṇi* (Calc. 1863–66). There is also a translation of it by Colebrooke, in his 'Two Treatises on the Hindu Law of Inheritance' (1810, and several times reprinted since).

The author's age is uncertain; but if, as Mr. Rajkumar Sarvadhikari (Tajore Law Lectures, 1880, p. 402) has made probable, *Jīmūtavāhana* used the works of *Caṇḍeśvara* (1314 A.D.) and *Vācaspati Miśra*, and even refers to the latter under the designation of *Miśra*, he would have to be assigned to the 15th (or at latest, the beginning of the 16th) century, as he is quoted by *Raghunandana* and *Śūlapāṇi*. The formerly assumed connection, or even idendity, of the author with *Jīmūtavāhana*, the son of the mythic *Jīmūtaketu*, and reputed founder of the *Śilāhāra*, or *Śilāra*, dynasty of Tagara and the Konkan (Bhandarkar, Early History of the Dekhan, p. 92 seq.) has no foundation to rest upon.

[H. T. Colebrooke.]

1512.

1416. Foll. 69; size 13 in. by 4¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work; corrected throughout.

A leaf appended at the end contains an index of sections. [H. T. Colebrooke.]

1513.

1586. Foll. 52; size 17 in. by 5 in.; good Bengalī handwriting; European paper (watermark 1803); eight lines in a page.

A commentary on *Jīmūtavāhana's Dāyabhāga*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya* (the preceptor of *Raghunandana*).

Printed in the Tagore edition. A fly-leaf at the end contains a list of contents.

For the same author's *Ācāracandrikā*, see no. 1648; his *Śrāddhacandrikā*, no. 1734.

Other works by him are *Kṛityatattvārṇava*, Rāj. Mitra, Notices, V., p. 257; II., 361; *Śuddhiviveka*, ib. VIII., p. 273.

Śrīnātha's son, *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, wrote another commentary on *Jīmūtavāhana's* treatise, likewise printed in the Tagore edition.

[H. T. Colebrooke.]

1514.

338. Foll. 67; size 11¾ in. by 6 in.; good Bengalī handwriting; European paper; eleven lines in a page.

Dāyabhāgaṭīkā, another commentary on the same work, by *Acyutaśarman* (*Cakravartin*).

It begins:

इन्दिरामन्दिरं नत्वा गोविन्दमजमव्ययं ।
टीका श्रीदायभागस्य क्रियते ऽच्युतशर्मणा ॥
ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय इष्टदेवताकीर्तनरूपं मङ्गलं ०

Not quite complete. The MS. ends abruptly: लिङ्गानुप्रधानमते ऽप्यावश्यकं त्विति वाच्यं द्रव्यान्तपर्वतत्वा-

Fol. 1*a* contains a list of the chapters.

On a fly-leaf Colebrooke notes that this commentator is nearly contemporary with *Raghunandana*, and that he quotes (*Śrīnātha*) *Ācāryacūḍāmaṇi* at fol. 47*a*, while he himself is quoted by *Maheśvara*, and his opinions criticised (without name) by *Śrī-Krishṇa*. The author also quotes his own commentary on the *Śrāddhaviveka*, fol. 11*b* (अत्रान्यदस्मत्कृतश्राद्धविवेकटीकायामनुसंधेयं). [H. T. Colebrooke.]

1515.

1498. Foll. 48; size 16½ in. by 5¼ in.; fairly written, in the Bengalī character, by two hands, at the beginning of the present century; 10 or 8 lines in a page.

Dāyabhāga-Siddhāntakumudacandrikā, a commentary on *Jīmūtavāhana's* manual, by *Acyutānanda-cakravartin*.

It begins: अपरे ब्रह्म शाश्वतमिति मनुनैव ब्रह्मावतारत्वमुक्तमिति तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गान्मङ्गलमाचरन्नर्थमाविष्करोति । मन्वादीति ०

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the end contains an index of contents. [H. T. Colebrooke.]

1516.

162. Foll. 118; size 12 in. by 6 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page; European paper.

A commentary on the *Dāyabhāga*, by *Maheśvara-bhaṭṭāchārya*.

It begins:

नत्वा भगवतीं दुर्गां टीकां दुर्गार्थबुद्धये ।
कुरुते दायभागस्य भट्टाचार्यमहेश्वरः ॥

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the beginning of the volume contains the list of contents.

[H. T. Colebrooke.]

1517.

1123a. Foll. 113; size 12 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; ten lines in a page; foll. 41 and 42 were probably lost and have been supplied by four leaves of European paper, in a more recent hand, which also supplied foll. 91–113.

Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra's comment on *Jīmūtavāhana's* manual.

Printed in the Tagore and other editions.

[H. T. Colebrooke.]

1518.

1587c. Foll. 31; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, in 1806 A.D.; eight lines in a page.

A commentary on the *Dāyabhāga*, ascribed to *Raghunandana*, son of *Harihara* (whose authorship is, however, suspected by Colebrooke).

It begins:

स्निग्धजीमूतसंकाशं नत्वा नारायणं प्रभुं ।
व्याख्यानं दायभागस्य कुरुते रघुनन्दनः ॥
विभागो ऽर्थस्येति विभागः ०

Printed in the Tagore edition.

[H. T. Colebrooke.]

1519.

76A. Foll. 94; size 17½ in. by 11 in.; clear Bengalī handwriting; European paper.

Jīmūtavāhana's Dāyabhāga, with the commentaries of *Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra, Acyutānanda, Śrīnātha, Maheśvara*, and *Raghunandana*.

Maheśvara's ṭīkā is discontinued from fol. 71*a*; and that of *Śrīnātha* from fol. 82*b*.

All these five commentaries are printed in the Tagore edition, besides those of *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, and *Krishṇakāntaśarman*.

[H. T. Colebrooke.]

1520.

637a. Foll. 16; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

[Dāya-]Kramasaṃgraha, a compendium of the law of inheritance, by *Śrī-Krishṇa Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya*.

It begins:

जगदम्बापदद्वन्द्वमापदां क्षयसाधनं ।
विश्वकोटिविनिर्माणस्थितिसंहारकारणं ॥
निधाय हृदये दायाधिकारक्रमसंग्रहः ।
क्रियते पण्डितामोदी श्रीमच्छ्रीकृष्णशर्मणा ॥

A fly-leaf at the beginning of the MS. contains a list of contents.

The text of this treatise has been published, with an English translation, by P. M. Wynch, Calc. 1818; also the text, Calc. 1828.

[H. T. Colebrooke.]

1521.

1537. Foll. 44; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in the Bengalī character; European paper (watermark 1805); 7 or 8 lines in a page.

The same treatise.

A *sūcīpatra* has been added at the end.

According to a note added to the colophon, the MS. belonged at one time to one *Candra Nārāyaṇa Śarman*. [H. T. Colebrooke.]

1522.

967b. Foll. 13; size 16 in. by 3½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

Dāyatattva, a summary of the law of succession, by *Smārta Vāgīśvara*.

It begins:

नत्वेष्टदेवं शुभदं स्मार्तवागीश्वरः सुधीः ।
तत्त्वं तु दायभागस्य तनुते हितकाम्यया ॥

अथ दायभागः । तत्रानेकसूत्रास्पदीभूतद्रव्यं दायस्तस्य तत्तद्व्यक्तिनिष्ठस्व विशेषोत्पत्तिहेतुर्व्यापारो भागः । तत्र विभाज्य चादौ निरूपणीयं °

[H. T. Colebrooke.]

1523.

1587a. Foll. 19; size 17 in. by 5½ in.; well, and correctly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Dāya(bhāga)nirṇaya, the section on inheritance of the *Vivādanirṇaya*, by *Śrīkara-śarman*.

It begins: [(?).

श्रीरामचरणाम्भोजं ध्यात्वा श्रीकरशर्मणा ।
विविच्यते विवादेषु दायभागविनिर्णयः ॥

अथ दायभागनिर्णयः । दायभागो यावत्संबन्धिधनविभागः । मनुना । एष स्त्रीपुंसयोरुक्तो धर्मो वो रतिसंहितः । °

अथ दायाधिकारिणः fol. 2*b*; स्त्रीधनं fol. 4*a*; भर्तृदायविशेषः ib.; इति स्त्रीधनाधिकारनिर्णयः fol. 4*b*; इति दौहित्राधिकारनिर्णयः fol. 5*a*; इति मात्रधिकारनिर्णयः fol. 5*b*; इति भ्रात्रधिकारनिर्णयः fol. 6*b*; अथोढाधनाधिकारिणः fol. 8*a*; अथाध्यावाहनिकधनविचारः fol. 9*a*; अथ स्त्रीश्राद्धाधिकारिक्रमः fol. 10*a*; अथ दायश्राद्धयोरधिकारिणः fol. 10*b*; अथ विभज्याविभज्यनिर्णयः fol. 11*a*; अथ पितृकृतविभागः fol. 12*a*; अथ जीवत्पितृकपैतामहधनविभागनिर्णयः fol. 13*b*; अथ मृतपितृकभ्रातॄणां विभागज्येष्ठस्य विंशोद्धारादिनिर्णयः fol. 15*a*; अथासवर्णभ्रातॄणां विभागनिर्णयः fol. 15*b*; अथ मृतपितृकसजातीयभ्रातृविभागः ib.; इति भ्रातृविभागनिर्णयः । अथ स्त्रीधनविभागः fol. 18*b*.

The last leaf contains a table of contents.

Besides *Dharmaśāstras* (including the *Paiṭhīnasisūtram*: 'स्वंच शुल्कं वरो गृह्णीयादिति' 'पैतृके विभज्यमाने दायादेभ्यः समो विभागः' fol. 15*a*; as also a metrical *Paiṭhīnasi*), the author quotes repeatedly the *Dāyabhaga*, the *Chandogapariśishṭa*, (*Vācaspati-*)*Miśrāḥ*; and once the *Madanapārijāta* (fol. 4*b*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1524.

1587b. Foll. 32; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

The same treatise, here ascribed in the colophon to *Gopālapañcānana*. The MS. has, however, the same introductory couplet as the preceding one.

A MS. described in Rāj. Mitra's Notices, II., p. 352, begins, however:

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं ध्यात्वा गोपालशर्मणा ।
वितन्यते विवादेषु दायभागस्य निर्णयः ॥

For the same author's *Vivādanirṇaya*, etc. ib. II., p. 352; III., p. 57.

The last leaf of the present MS. contains a table of contents in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

1525.

1587d. Foll. 16; size 15½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Bengalī character, early in the present century; seven lines in a page.

Dāyabhāgavinirṇaya, a brief exposition of the Law of Inheritance, by *Kāmadeva*.

It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं बुधानां हितकाम्यया ।
क्रियते कामदेवेन दायभागविनिर्णयः ॥
तत्र नारदः । विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैर्यत्र प्रकल्प्यते ।
दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥
पित्र्यस्येति पैतामहाद्यपुपलक्षणं °

It ends:

यद्येकजाता बहवः पृथग्धर्माः पृथक्क्रियाः ।
पृथग्धर्मगुणोपेता भवेयुस्ते ऽपि साक्षिणः ॥
इति दायभागविनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1526.

1595. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; good Bengalī handwriting; European paper (watermark 1804); eight lines in a page.

Dāyabhāgaviveka (also called *Dāyarahasya*), the section on Inheritance of the *Smṛitiratnāvalī*, by *Rāmanātha Vidyāvācaspati*. [A.]

It begins:

व्रजशिशुवृन्दवयस्यं सततमुपास्यं विरिञ्च्यादेः ।
वेदाविदितरहस्यं गिरिशनमस्यं नमस्यामः ॥ १ ॥
मन्वादिशास्त्रमवलोक्य मिथो विरुद्धं
यत्सर्वदेशि विदुषां मतमाकलय्य ।
दायस्य भागमधिकृत्य समाह किञ्चित्
श्रीरामनाथ इह तत्र रमन्तु सन्तः ॥
प्राचीनगौरवनिवारितधर्मशास्त्रे
तत्त्वावरोधजनरञ्जनमत्यशक्यं ।
किन्तु प्रमाणपरतन्त्रधियां बुधानां
संतोषमात्रकृतये कृत एष यत्नः ॥
तत्र दायपदार्थमाह नारदः । विभागो °

It ends with the following four verses, the first of which (containing the date) is, however, omitted in MS. B.:

अङ्काद्रिशरशुभ्रांशुसंमिते शकवत्सरे ।
व्योमेषु वामनयना ननामाक्षरसन्तति (! thus corr. [MS.) ॥
निरवद्या सदा सर्वा विद्या यस्य पुरःसरी ।
श्रीवाचस्पतिना तेने तेनेदं तन्त्रमुत्तमं ॥
क्वचित्संक्षेपेण क्वचिदपि च काठिन्यकणतः
क्वचिद्विस्तारैर्वा भवत सुधियो नात्र विमुखाः ।
इदं सर्वं पूर्वापरमवकलय्यैव नितरां
अपेक्षां नोपेक्षां विदधतु भवन्तः समुचितां ॥
एषा सुवर्णतन्त्री सत्तर्कज्वलनदीपिता बहुधा ।
तात्त्विककरावलम्बान्मधुरधुरधुरीणं ध्वनिं तनुतां ॥

इति श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचितः स्मृतिरत्नावल्यां दायभागविवेकः समाप्तः ॥

For the author's commentary on the *Amarakosha* (*Trikāṇḍaviveka*) see above, nos. 962-63. According to Prof. Aufrecht (Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges., XXVIII., p. 123, the author mentions therein some other works composed by him, viz.: *Kātantrarahasya*, *Kāvyaratnāvalī*, *Jyotisha*(? -*rahasya*), *Līlāvatīrahasya*, *Śabdārtharahasya*, *Samayarahasya*, *Smṛitiratnāvalī*. For a commentary on *Mammaṭa's Kāvyaprakāśa* (*Kāvyaprakāśarahasya*), by him, commencing (like the *Trikāṇḍaviveka*) with the same *śloka* as the present treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 182; for his *Saṃskārapaddhatirahasya*, ib., VI., p. 237.

According to the first of the concluding verses (if authentic), the present treatise would seem to have been composed in Śaka 1579 (1657 A.D.). This date does not, however, tally with that of the *Trikāṇḍaviveka*, as read by Prof. Aufrecht (viz. 1633 A.D.), unless, indeed, the *Smṛitiratnāvalī*, there mentioned, did not yet include this treatise, which is hardly likely. [H. T. Colebrooke.]

1527.

1559. Foll. 38; size 21½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Bengalī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

The same work [B.]

For another MS. of this work (which seems only to have the second of the four concluding verses, and is described there as a commentary on *Jīmūtavāhana's Dāyabhāga*) see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 154. [H. T. Colebrooke.]

1528.

2047A. Foll. 11 (the 7th of which is missing); size 10½ in. by 4¼ in.; indifferent, somewhat old Devanāgarī writing; 13-15 lines in a page.

Bhāgaviveka, a treatise on inheritance, in 92 *ślokas*, by *Bhaṭṭa Rāmajit*, son of *Śrīnātha*, with a commentary, called *Mitavādinī*, by the same author.

It begins: प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये विशिष्टेष्टदेवतानुस्मरणलक्षणं मंगलमाचरति । कनत्कनकेति ॥

कनत्कनककिंकिणीझणझणायितैर्नृत्यतः
शिवं शिवशिशोर्नृणां ददतु पादपद्मक्रमाः ।
यदुच्छलितपांशुभिः स्नपितसर्वगात्रा जना
जयंति सगिरं गिरांपतिमपि स्वया विद्यया ॥ १ ॥

शिवशिशोर्हेरंबालकस्य अत एव नृत्यतो गणपतः पादपद्मक्रमाः ० ॥

कर्त्तव्यमर्थं प्रतिजानीते ।

मिताक्षरानुसारेण दायभागव्यवस्थितिः ।
वर्ण्यते सुखबोधाय सुमितैरक्षरैर्मया ॥ २ ॥

The treatise ends:

वाग्देवताचरणवारिजचिंचिरीकः (? l. ०चंचरीकः)
श्रीश्रीपतिप्रणतिसंततिभिः कृतार्थः ।
श्रीनाथसूनुरकृताप्रकृतप्रहीणं
रामाभिधो धनविभागविवेकमेनं ॥ ९२ ॥

रामाभिधः श्रीनाथसूनुः एनं धनविभागविवेकं ग्रंथमकृत अकरोत् । कथं भूतः श्रीनाथसूनुः वाग्देवतायाः सरस्वत्याः चरणवारिजे पदकमले चिंचिरिको भ्रमरतुल्यः । पुनः कथं भूतः । श्रिया युक्तस्य श्रीपतये प्रणतिसंततयो नमस्कारा वल्लाभिः कृतार्थः कृतकृत्यः। किंभूतं धनविभागविवेकं । अप्रकृतेनाप्रस्तुतेनानुपयोगिना अर्थेन प्रहीणं रहितं । उपयुक्तार्थमात्रमुक्तमित्यर्थः ॥

वचनार्णवमालोड्य मुनीनां मितवादिनी ।
स्वविभागविवेकस्य टीका रामजिता कृता ॥

पुष्करिणी मितवादिन्येषा पार्श्वे मिताक्षरासिंधोः ।
सज्जनमनोमरालाः खेलंत्वस्यां तु निःशंकं ॥

इति श्रीभट्टरामजिद्विरचिता भागविवेकटीका मितवादिनी समाप्ता ॥

The missing leaf contained *ślokas* 50-59.

[Gaikawar.]

1529.

1386c. Foll. 18; size 13¾ in. by 3¼ in.; fairly good, modern, Bengalī handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Dāyabhāgasiddhānta, a treatise on succession, by *(Śrīdhara?) Balabhadra Tarkavāgīśa-Bhaṭṭācārya.*

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं सृष्टिस्थित्यन्तकारकं ।
करोति दायसिद्धान्तसंग्रहं श्रीधरः सुधीः ॥

तत्र दायभागः (l. ॰गे) निरूपणीये प्रथमं दायो निरूप्यते। तत्र देवलः । पितर्युपरते पुत्रा विभजेयुर्धनं पितुः । ॰

The second half of the introductory *śloka* is a correction, the original text having been daubed over.

Colophon: इति श्री बलभद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितदायभाग[सिद्धान्त suppl. in marg. by a different hand]: समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1530.

1278b. Foll. 55; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengalī character; 8, sometimes 9, lines in a page.

Vivādacandrikā, a treatise on points connected with the law of gifts and inheritance, by *Anantarāma Vidyāvāgīśa.*

It begins:

प्रणम्य गोविन्दपदाम्बुजद्वयं
मन्वादिवाक्यानि विमृष्य चादरात् ।
सतां प्रमोदाय विवादचन्द्रिकाम्
अनन्तरामस्तनुते सुतन्त्रिकां* ॥

त्यागस्य लक्षणं तत्र यागादिलक्षणं तथा ।
अदेयमथ देयं च तथा दत्तमदत्तकं ॥

दायभागादिकं चैव विभागकालनिर्णयं ।
पितृकृतविभागं च भ्रातृभागमतः परं ॥

अनधिकारिणस्तत्र विभाज्यमविभाज्यकं ।
प्रोषितागतभागं च विभागं निह्नुतस्य च ॥

एकजातानुलोमोढासुतानां भागकल्पनं ।
संसृष्टानां विभागं च भागसंदेहनिर्णयं ॥

स्त्रीधनं स्त्रीधनांशार्हे मृतधनाधिकारिणः ।
भोगेन स्वत्वजननं दासांश्चापि विशेषतः ॥

विद्वज्जनमतं सम्यग् ज्ञात्वा वक्ष्यामि सन्मुदे ॥

अथ त्यागलक्षणं । स्वस्वत्वध्वंसफलको न ममेदमिति संकल्पात्मकस्त्यागः। स तु यागदानहोमविक्रयविनिमयोपेक्षाभेदात् षड्विधः । उत्सर्गाख्यः सप्तमस्त्याग इति मिश्राः । ॰

Fol. 9*a*: अथ दायभागः। तत्र नारदः। विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैर्यत्र प्रकल्प्यते । दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥ पित्र्यस्य पितृसंबन्धाज्जन्यस्यार्थस्य धनस्य ॰

It ends: रत्नाकरस्मार्तभट्टाचार्यप्रभृतयो ऽप्येवमिवि शिवं ॥

नानानिबन्धाखिलमौनभाषितान्
आलोक्य सारार्थकृतातिसंग्रहः ।
अनन्तरामो विततान यत्नतो
मनीषिमोदाय विवादचन्द्रिकां ॥

श्रीमतानन्तरामेण विवृतं संशयप्रणुत् ।
वेदितव्यं सुधीभिस्तन्नानाग्रन्थफलोदयं ॥

इति श्रीअनन्तरामविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता विवादचन्द्रिका समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७१४ ॥

Śūlapāṇi's commentary on *Yājñavalkya* is quoted several times.

For another *Vivādacandrikā*, by *Rudradhara Mahāmahopādhyāya,* see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 271.

[H. T. Colebrooke.]

1531–1534.

1767–1770. Foll. 230, 206, 196 and 310 resp.; size 16 in. by 9¾ in.; Bengalī character; 19–26 lines in a page.

Vivādabhaṅgārṇava, the original of Colebrooke's Digest of Hindu Law on contracts and successions, compiled by *Jagannātha Tarkapañcānana,* son of *Rudra Tarkavāgīśa.*

* Of this *śloka* only the first eight syllables (to दा) are original, the remaining portion of the original having been daubed over and the above written on it.

It begins:

देवेशभूतेशदिनेशविघ्न-
राजान्नमस्कृत्य गिरीन्द्रकन्याम् ।
गुरून् मुनीन् ग्रन्थकृतो ऽतिमान्यान्
भूपाज्ञया ग्रन्थमहं करोमि ॥ १ ॥

विवादभङ्गार्णवनामधेयं
वेषद्ययुक्तं (l. वैशद्य °) बहुविस्तृतं च ।
सद्वीपरत्नं नृपधीरहृद्यं
रौद्रिर्जगन्नाथ इति प्रसिद्धः ॥ २ ॥

क्क मे बुद्धिर्जीर्णनौका क्क शास्त्रं दुर्गमाम्बुधिः ।
प्रभ्वनुग्रह एवैतत्तरणे शरणं तया ॥ ३ ॥

राधाकान्तः सुविद्यो विमलदृढमतिः श्रीगुरुः सप्रसादः
श्रीरामो मोहनान्तो निधिरपि परगो रामतः श्रीघनश्च।
श्यामान्तः श्रीलगङ्गाधर इति विदितो यत्नवान् शिष्यवर्गः
कुर्यात्तत्कार्यसिद्धिं नृपबुधरमणीं निश्चयो मे विशङ्कः [॥ ४ ॥ °

धर्मशास्त्रेषु यत्प्रोक्तं ऋणादानादि सूरिभिः ।
व्याख्यातं च तथा पूर्वैर्ग्रन्थकृद्भिः सुबुद्धिभिः ॥ ६ ॥

आलोच्य तेषां व्याख्यानि गूढार्थानि मनीषया ।
गुरूपदेशात्सर्वं तत् सुविचिन्त्य निरुच्यते ॥ ७ ॥

अथ ऋणादानं । तत्र नारदः °

The work is divided into four chapters, viz.:

I. *Riṇādānadvīpa*, in 9 *ratnas*.
II. *Nikshepādidvīpa*, in 9 *ratnas*.
III. *Bhṛityādidvīpa*, in 7 *ratnas*.
IV. *Pārushyādidvīpa*, in 1 *ratna*.
V. *Dāyabhāgadvīpa*, in 9 *ratnas*.

Vol. I. contains the first, and *ratnas* 1 and 2 of the second, *dvīpa;* Vols. II. and III. contain the fifth *dvīpa;* Vol. IV. contains the *dvīpas* II. 3–9; III. and IV.

Colophon: परिच्छेदातीताखिलविद्याधारापरिशीलनविमलीकृतपालधिकुलप्रसूतजाह्नवीसमलंकृतत्रिवेणीनिलयश्रीरुद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यात्मजश्रीजगन्नाथतर्कपञ्चाननकृते विवादभङ्गार्णवे पञ्चमे दायभागद्वीपे ऽतिशोभान्वितेन्द्रनीलरत्नं नवमं॥ समाप्तो ऽयं पञ्चमद्वीपः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1535.

3144a. Foll. 27; size 17½ in. by 10½ in.; large, clear Devanāgarī writing; fourteen lines in a page; European paper and style.

Extracts from various writers relating to the law of inheritance (*Rikthavibhāgaprakaraṇa* or *Prakīrṇa-Dāyabhāga*); viz. from *Yājñavalkya*, foll. 1–3; *Nārada* (chapt. 13), foll. 4–8; *Manu*, foll. 9–17; *Vishṇu* (chapt. 16–18), foll. 18–22; and *Vāsishṭha* (chapt. 17).

[H. T. Colebrooke.]

1536.

3144c. Foll. 29; same size; Devanāgarī character.

Indexes to the preceding extracts, and similar ones for *Vṛihaspati, Kātyāyana, Vyāsa, Āpastamba, Gautama, Śaṅkha-Likhita, Devala, Baudhāyana, Hārīta, Vṛiddha-Manu, Vṛihan-Nārada, Vṛihad-Yajñavalkya, Smṛitisaṃgraha,* (*Nānāmuni*), *Vṛihad-Vishṇu, Vṛiddha-Śātātapa, Vṛihad-Vaśishṭha, Vṛiddha-Prajāpati, Uśanas, Yama, Paiṭhīnasi, Laukākshi, Saṃvarta, Daksha* and *Jāvāli;*—with references, arranged in vertical parallel columns, to the passages where they are commented upon, in the *Ratnākara, Vīramitrodaya, Dāyabhāga, Dāyatattva, Mitāksharā, Vivādacintāmaṇi, Vivādacandrikā, Smṛiticandrikā, Madanapārijāta, Kalpataru* and *Smṛitisāra.*

[H. T. Colebrooke.]

1537.

3144b. Foll. 12; same size; Bengalī character; European paper and style.

Indexes to the chapters of the following works:—*Dāyabhāga, Dāyatattva, Mitāksharā, Vīramitrodaya, Vivādaratnākara, Vivādacandra, Vivādacintāmaṇi, Smṛitisāra, Smṛiticandrikā, Madanapārijāta* and *Kalpataru.*

[H. T. Colebrooke.]

1538.

861. Foll. 62; size 12 in. by 6½ in.; clear Bengalī handwriting; seven lines in a page; European paper.

Svatvavicāra (*Svatvarahasya*), a treatise on the theory of property, by an unknown author.

It begins: अथ स्वत्वं निरूप्यते। तत्र चैत्रस्येदं धनं न मैत्रस्येत्यादिप्रत्ययात् स्वत्वं पदार्थविशेष इति बहवः। ममेदमिति ज्ञानविशेषजन्यसंस्कार इति तु नव्याः। तत्र स्वत्वं प्रति क्वचित् क्रयणस्य क्वचित् प्रतिग्रहस्य क्वचित् पूर्वाधिकारिणः मरणसद्यासग्रहणपातित्यानां °

इति ज्ञानस्य स्वत्वव्यञ्जकत्वे मीमांसाविरोधः॥ fol. 5b; इत्येककर्तव्यमिति संक्षेपः॥ fol. 4b.

From fol. 9b a new paging begins: अथ स्वत्वविचारः॥ स्वत्वं तावत् स्वत्वमुत्पन्नं स्वत्वं विनष्टं तव स्वं मम स्वं देवस्वं ब्रह्मस्वमित्यादि प्रतीतिसिद्धं पदार्थान्तरं। °

सामुदायिकांशिकस्वत्वविचारः fol. 43b.

It ends: सकलतान्त्रिकसिद्धस्यासति वाधके त्यागानौचित्यादिति दिक्॥ इति त्यागस्वत्वनिर्वहनं॥ इति स्वत्वरहस्यं समाप्तं॥

[H. T. Colebrooke.]

1539.

637b. Foll. 26; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengalī character, early in the present century; eight lines in a page.

Dattakamīmāṃsā, an original treatise on the law of adoption, by *Nanda Paṇḍita* (also called *Vināyaka Bhaṭṭa*), son of *Rāma Paṇḍita* (*dharmādhikārin*).

It begins:

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वविनायकं।
पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः॥

This excellent treatise has been several times printed in India, and translated into English by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted).

Regarding the author's age, and genealogical relations, see no. 1342.

[H. T. Colebrooke.]

1540.

1258b. Foll. 56; size 9 in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1799 A.D.; nine lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1541.

77b. Foll. 13; size 17 in. by 6 in.; well written, in the Bengalī character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

Dattakacandrikā, another much esteemed treatise on Adoption, by *Śrī Kuvera*.

It begins:

चन्द्रिकानुक्तसंजातसंशयध्वान्तचन्द्रिका।
चन्द्रिकालानुभावेन कृता दत्तकचन्द्रिका॥
मन्वादिवाक्यविवृतेषु विवादमार्गे-
ष्वष्टादशस्वपि मया स्मृतिचन्द्रिकायां।
कल्युक्तदत्तकविधिर्न विवेचितो यः
सर्वः स चात्र विततो विवृतो विशेषात्॥

It ends:

रम्यैषा चन्द्रिका दत्तपद्धतेर्दर्शिका लघुः।
मनोरमा सन्निवेशैरङ्गिनां धर्मतारणिः॥

इति महामहोपाध्यायश्रीकुवेरकृता दत्तकचन्द्रिका समाप्ता॥

The text of this treatise has been repeatedly printed in India; with a commentary (*Bālavibodhinī*) by *Bharatacandra Śiromaṇi*, Calc. 1857. It has also been translated (along with the preceding work) by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted), who identifies the author with *Devāṇḍa Bhaṭṭa*, the famous author of the *Smṛiticandrikā*. This view is, however, justly contested by V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiii., who holds that the author must have been a Bengal lawyer, and that the *Smṛiticandrikā* referred to in the introduction must be a different work from that by *Devaṇṇa Bhaṭṭa* (there being, indeed, several works of that name). The *Vyavahārakāṇḍa* of our *Smṛiticandrikā*, no doubt, begins (after

some preliminary remarks on *vyavahārasvarūpa*) with an enumeration, acc. to *Nārada*, of the eighteen divisions of Civil Law referred to in the introduction above; but this is a very common and natural feature of works on *Vyavahāra* (cf. *e.g.* the *Vyavahāramayūkha*).

The curious theory that the first and last syllables of the two lines of the concluding verse are intended to form a cryptogram of the author's real name (*Raghumaṇi*) is not approved of by *Bharatacandra*. In Prof. Oppert's Lists of S. MSS., the *Dattakacandrikā* (*Dattacandrikā*) is seven times attributed to *Nanda Paṇḍita*, once to *Kubera*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1542.

77a. Foll. 11; size 17 in. by 6 in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Dattakadīdhiti, another manual of the same subject, by *Ananta Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रुतिस्मृतिपुराणादि मीमांसान्यायविस्तरं ।
विचार्यानन्तभट्टेन क्रियते दत्तदीधितिः ॥

तत्रादौ दत्तके ग्राह्याग्राह्यविवेचनं । तत्र शौनकः ।

ब्राह्मणानां सपिण्डेषु कर्तव्यः पुत्रसंग्रहः ।
तदभावे ऽसपिण्डेषु अन्यत्र तु न कारयेदिति ॥

अत्र च सपिण्डेष्वपि भ्रातृपुत्रो मुख्यः । तदलाभे सगोत्रः सपिण्डो ऽपि यः कश्चित् । तदभावे ऽसगोत्रः सपिण्डः । तदभावे ऽसपिण्डो ऽसगोत्रो ऽपि ।

It ends: इति दायादनिर्णयः । दत्तकपुत्र्या अपि स्वीकार उक्तविधिना कार्यः । वक्ष्यामि पुत्रसंग्रहमित्यादिगतपुत्रपदस्य पुमानपुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् । इतिहासपुराणेषु कुन्त्या दत्तकोक्तेश्च पत्न्यभावे सापि कथं लभते दुहितृत्वादिति शिवं ॥

सतां संतोषसिद्ध्यर्थमिति दत्तकदीधितिः ।
अकार्यनन्तभट्टेन तेन तस्य मुदे ऽस्तु सा ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः संपूर्णा ॥

Whether there is any connection between this author and *Anantadeva* (son of *Āpadeva*)—also called *Ananta Bhaṭṭa* (Hall, Contrib. towards an Index, p. 186)—author of the *Smṛitikaustubha* (*Saṃvatsaradīdhiti*, *Vyavahāradīdhiti*, etc. see above, nos. 1475–80), as the coincidence of name and of title of works might lead one to suppose, is not clear.

In the Bengal Asiatic Society's Catalogue (1838), p. 29, *Anantarāma* (see above, no 1530) appears as the author of a *Dattakadīdhiti*.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. WORKS ON SACRED LAW (Ācāra).

1543.

1154. Foll. 156; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Smṛityarthasāra, an original treatise on religious observances, by *Śrīdhara*, son of *Nāgavishṇu Bhaṭṭa*.

The work consists of two adhyāyas, treating of *ācāra* and *prāyaścitta* respectively.

It begins (slightly corrected by other MSS.):

गणेशब्रह्मविष्णवीशान् वाङ्मयान् लोकपान् ग्रहान् ।
दुर्गां मन्वादिकान्नत्वा विख्यातृंश्च सदा गुरून् ॥ १ ॥
श्रीकंठश्रीकराचार्यैः श्रुतिस्मृतिपुराणगैः ।
स्मृतिशास्त्रैरनेकेषु विप्रकीर्णेष्वनेकधा ॥ २ ॥
अनुष्ठात्रुपकारार्थं स्मृतिच्छिद्रं प्रयत्नतः ।
पुराणन्यायमीमांसासांगवेदैः प्रपूरितं ॥ ३ ॥
कामधेनौ प्रदीपे ऽब्धौ कल्पवृक्षलतादिषु ।
शंभुद्रविडकेदारलोल्लटाद्यैश्च भाषितं ॥ ४ ॥
मन्वाद्यनेकस्मृतिषु व्याख्यातृप्रतिपादितं ।
स्मृत्यर्थसारं वक्ष्यामि सुखानुष्ठानसिद्धये ॥ ५ ॥
प्राची दिशामनुक्तौ स्यादुदीचीशानदिक्तथा ।
तिष्ठत्वमह्रुतानुक्तावासीनत्वं च कर्मसु ॥ ६ ॥ ° १३ ॥
श्रौतेषु सर्वशाखोक्तं सर्वस्यैव यथोचितं ।
स्मार्तं साधारणं तेषु ग्राह्यं श्रौतेषु कर्मसु ॥ १४ ॥

सामयाचारिका धर्मा जातिदेशकुलोद्भवाः ।
ग्रामाचाराः परिग्राह्या ये तु विध्यविरोधिनः ॥ १५ ॥
युगधर्माः परिग्राह्याः सर्वैव यथोचितं ।
यत्कृते दशभिर्वर्षैस्त्रेतायां हायनेन तत् ॥ १६ ॥ ° २३ ॥
कलौ युगे त्विमान्धर्मान्वर्ज्यानाहुर्मनीषिणः ॥ २४ ॥

विप्रक्षत्रियविट्शूद्राश्चत्वारो वर्णाः । तत्र विप्रक्षत्रियवैश्या द्विजाः [त्रिजाश्च om. B.]। तेषां मातुः प्रथमं जन्म। उपनयनं द्वितीयं जन्म। तृतीयं यज्ञदीक्षाया उत्तमं जन्म। स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थाने। द्विजानां गर्भाधानादिका अंत्येष्ट्यंताः क्रिया मंत्रतः कार्याः ॥ तत्र संस्काराः। गर्भाधानपुंसवनानवलोभनसीमंतजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनसावित्री - व्रतवेदाब्दव्रतारण्यकव्रतानि। इत्यावश्यकाः षोडश प्रधानाः संस्काराः । °

The present MS. is far from correct.

Fol. 18*b*: अथाह्निकमुच्यते ॥ तत्र प्रभाते उत्थायेष्टदेवं मनसा नत्वा तदहःकृत्यं स्मृत्वा संध्योपासनं कुर्यात्। तत्र मूत्रपुरीषोत्सर्गमेवं कुर्यात्। अवानस्यतायाज्ञिकशुष्ककाष्ठतृणपर्णादिकं गृहीत्वा गत्वा शिरः प्रावृत्य निवीतं पृष्ठतः कंठलंबितं धृत्वा एकवस्त्रश्चेत्कर्णे [दक्षिणे] च निधानं दिगनवलोकनं कृत्वा काष्ठाद्यंतर्धानं कुर्यात् °

Fol. 16*a*: अथ शौचविधिः ॥

शौचे यत्नः सदा कार्यः शौचमूलो द्विजः स्मृतः ।
शौचाचारविहीनस्य समस्तं कर्म निष्फलं ॥

शौचं च द्विविधं प्रोक्तं बाह्यमभ्यंतरं तथा ।
मृज्जलाभ्यां स्मृतं बाह्यं भावशुद्धिस्तथापरं ॥

गृहीतशिश्न उत्थाय मृद्भिरभ्युद्धृतैर्जलैः ।
गंधलेपक्षयकरं शौचं कुर्यादतंद्रितः ॥ °

Fol. 17*a*: अथाचमनविधिः ॥ तत्र पादौ हस्तौ प्रक्षाल्य यज्ञोपवीती पादौ भूमौ प्रतिष्ठाप्य निबद्धकच्छशिखः पुंडरीकाक्षमिष्टदेवं स्मृत्वा प्रकृतिस्थलफेनबुद्बुदरहितं संहतांगुलिपाणिनांबु गृहीत्वांगुष्ठकनिष्ठाभ्यां मुक्त्वा शेषं वीक्षितं ब्रह्मतीर्थेन त्रिश्चतुर्वा समाहितः पिबेत्। कायेन तीर्थेन वा पिबेत्। दैवेन वा पिबेन्न पित्र्येण कदाचन । °

Fol. 21*a*: अथ दंतधावनविधिः ॥

प्रातर्भुक्त्वा च (प्रातरुत्थाय v. l.) शुद्ध्यर्थं कर्तव्यं दंतधावनं ।

प्राङ्मुख ईशानाभिमुखो दक्षिणं बाहुमुद्धृत्यांतर्जानुक[र]-उपविश्य तिक्तकषायकटुकसंबंधि(सुगंधि v. l.)कंटकिक्षीरवृक्षगुल्मलतादीनामेकेन प्रक्षालितेन वाग्यतो दंतान्धावयेत् । °

Fol. 40*a*: इति स्मृत्यर्थसारे आचारप्रकरणं ॥ कामधेनौ प्रदीपे ° as above, vv. 4, 5 ॥ अथ श्राद्धविधिरुच्यते । °

Fol. 63*b*: इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आह्निकं समाप्तं ॥ कामधेनौ ° two verses as above ॥ आह्निकं विधिं समाप्येदानीं द्रव्यशुद्धिरुच्यते ॥ विण्मूत्रशुक्लरक्तवसामज्जासुरामद्यान्यंतोपहतिकारणानि तयोच्छिष्टं शूद्रेण सूतकीभिर्द्विजैरस्पृश्यं काकादिनास्पृश्यं श्वविड्वराहादिपशुभिश्च स्पर्शनमल्पोपहतिरुच्यते । °

Fol. 92*b*:

संन्यासस्य विधिं सम्यक् प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ।
गोविंदराजस्य मतं बोधायनमतं तथा ॥

एकोद्दिष्टविधानेन कुर्याच्छ्राद्धानि षोडश ।
अग्निमान्पार्वणेनैव विधिना निर्वपेत्स्वयं ॥ °

Fol. 95*a*; इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आशौचप्रकरणं ॥ अथ प्रायश्चित्तान्युच्यंते ॥ तत्र पापिनामचीर्णप्रायश्चित्तानां नरकभोगांते कर्मविपाकाः स्युः । त उच्यंते । °

The work thus consists of mixed prose and verse (entirely *anushṭubh śloka*); prose, however, greatly predominating in the latter part of the work.

It ends: इत्यादिस्मृत्यर्थसारे सर्वप्रायश्चित्तविधिः ॥ सर्वेत्रानुक्तनिकृतौ कृच्छ्रातिकृच्छ्रचांद्रायणानि॥ ° (three lines) वाग्यमलोपे विष्णुस्मरणं शिवस्मरणं । अज्ञानन्यूनसंपूर्णार्थमच्युतस्मरणं शंभुस्मरणं वा कार्यं ।

यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ।
न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं ॥

अज्ञानादथवा लोभात् प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ।
स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥

इति वचनात्॥ इति श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा विरचितः स्मृत्यर्थसारः संपूर्णतामव्रजत् ॥

Quotations are very rare in the work. The authorities mentioned in the introductory verses 4 and 5 are nowhere again referred to, except that the verses themselves are repeated several times. Otherwise, only the following quotations have been met with: *Ādityapurāṇa*, fol. 150*a*; *Chandogyagṛihya*, 34*a*; (*bhagavān*) *Baudhāyanaḥ* (*śloka*), 94*b*, 95*a*; *Yājñavalkya*,

98*a*; *Smṛitisaṃgrahakāra*: इति पार्वणश्राद्धं सर्वं संग्रहकारमतात्लिखितं a prose summary, 48*b*; अथ संग्रहकारस्मृति:(!), 42*a*; इति संग्रहस्मृति: 43*a*.

As the *Smṛityarthasāra* is quoted in the *Madanapārijāta*, it cannot have been composed later than about the middle of the 14th century.

The work (apparently a digest) usually cited as *Śrīdharīya* must be a different work both from the present treatise (which, however, may only be the first part of a larger work, see the colophons, foll. 63*b*, 95*b*, 155*b*) and from *Śrīdhara's Jaṭamallavilāsa* (nos. 1593-94).

Acc. to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 46, the *Smṛityarthasāra* is quoted in *Hemādri's Śrāddhaprakaraṇa*, 'with an unfavourable criticism on it by the author of the *Smṛiticandrikā*,' so that *Śrīdhara* must have lived before the 13th century.

[H. T. Colebrooke.]

1544.

255. Foll. 129; size 11½ in. by 6¼ in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Smṛityarthasāra.

This is a more accurate copy, but a considerable number of leaves have been more or less injured on the left hand side.

The first three introductory *ślokas* are wanting in this MS. The work ends on fol. 127*a*, the remaining four pages being occupied with a list of contents (*anukramaṇikā*); at the end of which there are two *ślokas* partly torn away, the second of which runs thus (cf. no. 1547):

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं विश्वाचार्यसूनुना (!) ।
यज्वना श्रीधराचा------विदा कृतं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1545.

1696a. Foll. 137; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

The same work.

This MS. has likewise the *anukramaṇikā* at the end (from fol. 134*b*), but without the two concluding verses. [H. T. Colebrooke.]

1546.

166. Foll. 104; size 12¼ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the end of last century; eleven lines in a page.

The same work.

This MS. omits the first three introductory verses. [H. T. Colebrooke.]

1547.

2006. Foll. 145; size 8½ in. by 3¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page; European paper.

The same work.

This copy omits the 2nd and 3rd introductory verses.

At the end of the treatise, it reads as follows (fol. 140*a*):

इमं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्ण्वार्यसूनुना ।
यज्वना श्रीधरार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृतं ॥
धर्मशास्त्रं पठन् शृण्वन् श्रावयन् धारयन्नपि ।
आयु: प्रजां श्रियं कीर्तिं धनं पुण्यं च विंदति ॥

इति श्रीविश्वामित्रमाहेश्वरनागविष्णुभट्टोपाध्यायसूनुना यज्वना श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृते स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं ॥

Then follows the table of contents.

[Dr. John Taylor.]

1548.

2117. Foll. 98; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Another copy of *Śrīdhara's Smṛityarthasāra*; incomplete.

It begins with the *āśaucavidhi*. The first leaf has been supplied by a different hand.

At the end it gives the *anukramaṇikā* to the *prāyaścittādhyāya*, after which it concludes thus:

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्णवार्यसूनुना ।
यज्वना श्रीधराचार्येण स्मृत्यर्थविदा कृतं ॥

इति स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥ ० संवत् १५६८ वर्षे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे ४ शनौ लिखितं श्रीशुक्लतीर्थे उदीच्यज्ञातीठाकरराजऋषिशर्मणा लिखितं इदं पुस्तकं ॥ श्रीरेवातीरे स्कंदवास्तव्यश्रीश्रीनालज्ञातीयमोडाकालदासमध्ययनार्थं॥

For other MSS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 670; Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 248; VIII., p. 16; Bikāner Cat., p. 469.

[GAIKAWAR.]

1549.

169a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; 7 or 8 lines in a page.

Smṛiticandrikā, a summary of the rules laid down in the *Smṛitis*, especially in regard to purificatory and lunary rites, by *Śukadeva Miśra*, son of *Viṭṭhala Miśra*, and father of *Bodharāja*. It begins:

श्रीमद्विट्ठलमानम्य शुकदेवो गुरूनपि ।
बोधराजस्य जनकः करोति स्मृतिचन्द्रिकाम् ॥ १ ॥
यद्यप्यनेकशः सन्ति ग्रंथाः सिद्धा महीतले ।
तथापि सुखबोधाय क्रियते ऽयं परिश्रमः ॥ २ ॥
प्रायशो ऽत्र वाक्यार्थो वाक्यानि चात्र कुत्रचित् ।
शीघ्रबोधाय ग्रन्थस्य भूयस्त्वविनिवृत्तये ॥ ३ ॥

तत्र तावत्सर्वेषु नित्यनैमित्तिककर्मसु शुद्धिमतामेवाधिकारात् शुद्धिर्विविच्यते । शुद्धिर्नामाखिलविहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः । तद्विरोधी धर्मो ऽशुद्धिः । ०

अथ सद्यःशौचादि fol. 2*b*; अथाशौचसंकरः fol. 3*b*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 4*a*; अथ बालाद्यशौचं fol. 4*b*; अथ स्रावशौचं गर्भस्रावाशौचं fol. 5*b*; मृतुविशेषाशौचं fol. 6*a*; सपिण्डाद्यशौचं fol. 7*a*; अनुगमनाशौचं fol. 8*a*; इति ० जननमरणयोः शुद्धिपरिच्छेदः ॥ fol. 9*b*.

अथानधिकारिणः fol. 10*b*; अथ पुत्रलक्षणं fol. 11*a*; पौनर्भवलक्षणं fol. 11*b*; अथ कानीनः ib.; अथ सहोढः ib.; अथ दत्तकः fol. 12*a*, etc.; इति द्वादशपुत्रलक्षणं ॥ अथ सपिण्डादिलक्षणं fol. 12*b*; इति ० अधिकारिनिरूपणपरिच्छेदः fol. 13*a*.

अथ प्रतिपदादितिथिनिर्णयः fol. 13*a*; अथ द्वितीया fol. 14*b*, etc.; इति पंचदशीनिर्णयः fol. 29*b*; इति ग्रहणनिर्णयः fol. 31*a*.

It ends: इति संक्रांतिनिर्णयः ॥

शुकदेवोपपदेन रचिता स्मृतिचन्द्रिका ।
तुष्ट्यै भूयाद्भगवतो वृन्दावनविहारिणः ॥

इति श्रीमिश्रविठ्ठलात्मजमिश्रशुकदेवविरचिता स्मृतिचन्द्रिका समाप्ता ॥ संवत् १८६२ ॥ ० काशीनाथो ऽलिखत् ॥

For *Devaṇṇa Bhaṭṭa's* more famous *Smṛiticandrikā*, see above, nos. 1373–75; for other works of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 301 (by *Āpadeva*); IX., 137 (by *Vāmadeva Bhaṭṭācārya*); VIII., 153 (anon.); Bikāner Cat., p. 465 (by *Keśavāditya Bhaṭṭa*—? *i.e.* father of *Devaṇṇa Bhaṭṭa*, see no. 1373; in Prof. Oppert's Lists, the *Smṛiticandrikā* is eighteen times assigned to *Keśavabhaṭṭa*, once to *Devaṇṇabhaṭṭa*!).

[H. T. COLEBROOKE.]

1550.

1736. Foll. 152; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 9–11 lines in a page.

Smṛitimañjarī, a digest of rules regarding the duties of classes, and acts of purification and atonement, compiled by *Govindarāja*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*, and grandson of *Nārāyaṇa*.

This MS. contains the section on *prāyaścitta*; a list of contents of the remaining parts of the work being given at the end.

It begins:

स्मृतिविरचितैस्तैस्तैर्वाक्यैर्द्विरुक्तिपराङ्मुखीम्
अखिलकलुषव्यालुप्त्यर्थमयो व्रतसंहतिं ।
अलिखदखिलां गोविंदाख्यश्चिरं गुरुसंश्रयाद्
उपचिततनुर्ज्ञानामोदः स माधवनंदनः ॥ १ ॥

तत्राधिकार्युपस्थानपर्मीत्साधननिर्णये ।
यत्न आस्थीयते तावत्ततो ऽन्यदभिधास्यते ॥ २ ॥

तत्र मनुः । अकुर्वन्विहितं कर्म निंदितं च समाचरन् । ०

इति ० प्रासंगिकं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तकांडं fol. 20*a*; ० सुरापाणादिप्रासंगिकप्रायश्चित्तकांडं fol. 22*b*; ० ब्राह्मणसुवर्णहार ० fol. 26*a*; ० गुरुदारादिगमन ० fol. 31*a*; ० पतितसंसर्ग ० fol. 33*a*; ० महापातक ० fol. 40*b*; ० क्षत्रियविट्शू[द्र]स्त्रीप्रतिलोमगोवध ० fol. 55*a*; ० हिंसा ० fol. 60*b*; ० अभक्ष्यभक्षण ० fol. 88*b*; ० अगम्यागमन ० fol. 100*b*; ० अवकीर्णि ० fol. 104*a*; ० परिवित्त्यादि ० fol. 105*a*; ० अयाज्ययाजनादि ० fol. 108*b*; ० अपांक्त्यप्रायश्चित्त ० fol. 118*b*; ० स्पर्श ० fol. 117*a*; ० श्वादिदष्ट ० fol. 118*b*; ० ब्राह्मणाद्यवगूरण ० fol. 120*b*; ० अविक्रय्यविक्रय ० fol. 122*b*; ० प्रकीर्ण ० fol. 128*a*; ० व्रतस्वरूपकांडं fol. 143*b*.

It ends fol. 150*b*: इति रहस्यप्रायश्चित्तकांडं ॥

स्वर्वाहिनीपुलिनलांछनलक्ष्मकीर्त्तिर्
नारायणस्य तनयात्मज उच्चिकाय ।
वाक्यावलीमखिलसत्परणावतंसाद्
गोविंदराज इह माधव इहभूमिः ॥

समाप्ता स्मृतिमंजरीयं ॥ then follows the list of contents, referred to above:

अथ सुप्रतिपत्तये कांडानि लिख्यंते । तत्रादौ परिभाषाकांडं गर्भाधानादि । उपनयनादि । संध्योपासनविधिः । अन्ये ब्रह्मचारिधर्माः । अध्ययनादि । ब्रह्मयज्ञविधिः । विवाहादिगृहस्थधर्माः । शूद्रधर्माः । वृत्त्युपदेशाः । स्नानविधिः । यमनियमकांडं । प्रास्थानिकं । दानविधिः । स्वापविधिः । प्रोषितभर्तृकाधर्माः ॥ द्रव्यशुद्धिः । मूत्रादिशौचं । आचमननिमित्तानि । द्विराचमननिमित्तानि । आचमनापवादाः । आचमनविधिः । अत्रैव प्रतिषेधः । कमंडलुचर्या । अन्यदाचमनगतं । स्नानशुद्धिः । प्रक्षालनादिशौचं । इति कायिकं । सुवर्णादिशौचं । चेलादिशौचं । तथा सिद्धान्नादि । भूम्यादि उदकादि अशुद्ध्यपवादाः । भोजनविधिः । भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणं । प्रेतशुद्धिः । ब्राह्मणशौचं । क्षत्रियाद्याशौचं । जननाशौचं । अनुजाताद्यशौचं । स्त्र्याशौचं । सपिंडसमानोदकत्वं । वीजसंबंधाद्यशौचं । देशांतरमृताशौचं । आचार्याशौचं । अनेकाशौचं । सन्निपाताद्यशौचं । निर्हरणादि । अनुगमनाद्यशौचं । उदकक्रियादि । पिंडदानादि । अस्थिसंचयः । उदकादिनिषेधः । स्पर्शाशौचं । यमनियमा ॥ श्राद्धप्रकरणं । कालादि । ब्राह्मणपरिक्षाभोजनीया । वर्णानिमंत्रणादि । देशः । कालः । अपासनीयः । अत्रैवेति कर्तव्यता । ब्राह्मणसंख्याः । पुनरन्येतिकर्तव्यता । अमावास्यादिश्राद्धं । एकोद्दिष्टं । सपिंडीकरणं । आब्दिकं । मातृश्राद्धं । अन्ये श्राद्धधर्माः । वृद्धिश्राद्धं ॥ वानप्रस्थकांडं । प्रव्रजितकांडं । शूद्रधर्मकांडं । अनुलोमप्रतिलोम । तद्वृत्त्युपदेशकांडं ॥ प्रायश्चित्तकांडं । etc. ——— । रहस्यप्रायश्चित्तं ॥ संवत् १४॥६७ वर्षे आश्विन वदि शनौ अद्येह श्रीन - - करणे महाराणश्रीउदयसिंहविजयराज्ये महं श्रीअर्जुनदेवप्रतिपत्तौ वसुरावीग्रामे पंडितनीलकंठेन - - पंडितपरमेश्वरपं तदश - - जपमुरारि –

Only *Smṛitikāras*, *Purāṇas*, the *Shaṭtriṃśanmata* (fol. 8*b*, 15*b*, 23*b*, 27*a*, etc.), and *Caturviṃśatimata* (fol. 75) have been found referred to.

[H. T. Colebrooke.]

1551.

1782. Foll. 145 (wanting foll. 2–28, 38); size 18 in. by 4 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page; the first leaf has been supplied by a different hand.

Smṛitiratnākara, a digest of religious duties, in fifteen chapters, by *Vedācārya*. Incomplete.

It begins:

हेतवे सर्वभूतानां संसाराब्धिसुसेतवे ।
गुरवे सर्वविद्यानां शम्भवे विभवे नमः ॥
आलोच्य सर्वशास्त्राणि सारमुद्धृ[त्य] यत्नतः ।
हिताय निजशिष्याणां संग्रहः क्रियते मया ॥
नित्यनैमित्तिकाचारकर्माणि विविधानि च ।
सर्वाण्यत्र निरूप्यन्ते स्वर्गमोक्षार्थदानि च ॥

तत्र मनुः । आचाराल्लभते कामम् ०

अथोद्धारणविधिः fol. 29*b*; अथ शौचविधिः fol. 30*b*; अथाचमनं fol. 31*b*; अथ दन्तधावनं fol. 33*b*; अथ कुशनिरूपणं fol. 34*a*; अथ प्रातःस्नानं fol. 34*b*; अथ प्रातःसंध्या fol. 36*a*; अथ मार्जनं fol. 37*b*, etc.; इति ० नित्यकृत्यप्रथमः परिच्छेदः fol. 40*a*; अथ प्रसङ्गान्मध्याह्नसंध्यासायंसंध्या च निरूप्यते ib.; अथ तिथिपूजा fol. 50*a*; अथ शयनविधिः fol. 55*b*; अथ नववस्त्रपरिधानं fol. 57*a*; इति ० स्मृतिरत्नाकरे नित्यक्रियासमाप्तौ द्वितीयः परिच्छेदः fol. 57*b*; अथ गर्भाधानादिसंस्कारे निरूपणीये ० ib.; अथ

सीमन्तोन्नयनं fol. 59*b*; अथ जातकर्म fol. 60*a*; अथ नामकरणं fol. 60*b*; अथ निष्क्रमणं fol. 61*a*; अथ ताम्बूललक्षणं fol. 61*b*; अथ कर्णवेधः fol. 63*b*; अथ स्त्रीसंस्कारः fol. 64*a*; अथ विद्यारम्भः fol. 64*b*; अथोपनयनादि fol. 65*a*; इति ० संस्कारनिर्णये तृतीयः परिच्छेदः fol. 69*b*; अथ विवाहः ib., etc.; इति ० ब्राह्मादिसंस्कारे चतुर्थः परिच्छेदः fol. 81*b*; अथ मासनिर्णयः ib.; अथाधिमासः fol. 84*a*; अथ गुरुसिंहदोषभङ्गः fol. 87*a*; अथ भूकम्पादिः fol. 87*b*; अथोत्पाते दोषभङ्गः fol. 88*a*; अथ तिथिनिरूपणं fol. 88*b*; इति ० पञ्चमः परिच्छेदः fol. 90*a*; अथ संक्रान्तिः ib.; अथ शयनादिकालः fol. 93*a*; अथ शयनकृत्यं fol. 94*b*; अथ शयनविधिः fol. 96*a*; अथ दूर्वाष्टमी fol. 98*b*; अथ शक्रोत्थापनं fol. 99*b*; अथ श्रवणद्वादशी fol. 100*a*; अथ रोहिण्यष्टमी fol. 100*b*; इति ० षष्ठः परिच्छेदः fol. 107*a*; अथागस्तिपूजा ib.; अथ दुर्गोत्सवः fol. 108*b*; अथ द्यूतप्रतिपत् fol. 113*b*; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 114*b*; अथ नवान्नं fol. 115*a*; अथ पौषकृत्यं ib.; अथ माघकृत्यं ib.; अथ माकरीसप्तमी fol. 115*b*; अथ शिवरात्रिः fol. 116*b*; अथ मदनत्रयोदशी fol. 120*b*; अथ सार्वमासिकं fol. 122*a*; इति ० सप्तमः परिच्छेदः fol. 123*a*; अथ श्राद्धविधिनिषेधौ ib.; अथ वर्ज्याः fol. 123*b*; अत्र नियन्धः fol. 124*a*; अथ श्राद्धदिनपूर्वाह्णकृत्यं fol. 128*a*; अथ श्राद्धदिनापराह्णकृत्यं fol. 128*b*; अथ श्राद्धोत्तरकृत्यं fol. 132*a*; अथापरपक्षः fol. 133*b*; अथ त्रयोदशी fol. 136*a*; अथ नवान्नं fol. 136*b*; अथैकोद्दिष्टश्राद्धं fol. 137*a*; अथ नान्दीमुखं fol. 138*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 140*b*; अथाष्टकाश्राद्धविधिः ib.; अथैकादशाहश्राद्धं fol. 141*b*; अथ मासिकादि fol. 142*a*.

This chapter is not concluded in the present MS., which ends abruptly at the end of a *śloka;* but the next MS. presumably carries on the work from this point.

[H. T. Colebrooke.]

1552.

658. Foll. 109; size 13½ in. by 6 in.; indifferent, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Smṛiti-ratnākara. The remaining portion.

It begins: तथा।

सपिण्डीकरणादूर्ध्वं यत्पितृभ्यः प्रदीयते।
सर्वे स्वांशहरा माता (? l. जाता) इति धर्मेषु निश्चयः॥

इति ० अष्टमपरिच्छेदः॥ अथ ग्रहणकालः। fol. 2*b*; अथ शान्तिः fol. 4*b*; अथ तीर्थयात्रादि fol. 5*b*; अथ भक्ष्यवर्जमांसानि fol. 13*a*; अथ प्रतिग्रहे दोषः fol. 14*a*; अथ दानफलं fol. 14*b*; अथ निवासः fol. 15*b*; इति ० नवमः परिच्छेदः fol. 17*b*; अथ यात्रालक्षणं ib.; अथ वास्तुलक्षणं fol. 19*a*; अथ गृहप्रवेशः fol. 20*b*; अथ वाप्यादिप्रतिष्ठानिर्णयः fol. 21*a*; अथ कूपखननं fol. 22*b*; अथ वृक्षरोपणविधिः fol. 24*b*; अथ सेतुनियमः fol. 27*a*; अथ यूपकाष्ठयूपनिर्णयः fol. 27*b*; इति ० दशमपरिच्छेदः 30*b*.

त्रिकालोद्भवपापानां स्मरणाद्यस्य नोदयः।
नमस्तस्मै जगद्धात्रे नमो हरिहरात्मने॥
निष्कृतौ बहुपापानां स्मृतीनां भेददर्शनात्।
व्रतस्य निर्णयं कर्तुं साधु संजायते मनः॥
मन्वादिस्मृतिशास्त्रार्थे भवदेवादिसम्मतं।
प्रायश्चित्तमहं वक्ष्ये विज्ञाय पापनिष्कृतौ॥ ०

इति वधस्वरूपनिरूपणं। इदानीं पापिनां शास्त्रदृष्टनरकमुच्यते fol. 34*b*; अथ धर्मदण्डव्यवस्था fol. 37*a*; इदानीं प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 40, etc.; इति ० वधदोषप्रमोषो नामैकादशपरिच्छेदः fol. 55*b*; अथ सुरापानप्रायश्चित्तं ib.; अथ चाण्डालाद्यन्नभक्षणप्रायश्चित्तं fol. 60*b*; अथ स्वर्णस्तेयप्रायश्चित्तं fol. 66*b*, etc.; इति ० संसर्गदोषप्रमोषे द्वादशः परिच्छेदः fol. 81*b*; अथास्पृश्यस्पर्शनप्रायश्चित्तं ib.; अथ निन्दितविवाहप्रायश्चित्तं fol. 86*b*, etc.; इति ० त्रयोदशपरिच्छेदः fol. 95*a*.

असकृदीश्वरं नत्वा पुरुषार्थाभिसाधकं।
अशौचनिर्णयं वक्ष्ये प्रेतकर्मदशाहिकं॥

अथ गर्भस्रावाद्यशौचं। ib.; अथ सजात्यशौचं fol. 100*b*, etc.; इति ० चतुर्दशपरिच्छेदः fol. 104*a*; अथान्त्येष्टिकर्म ib.; अथास्थिसंचयनं fol. 106*a*; अथ क्रियार्हाः fol. 108*b*.

It ends:

आसीत्पूर्वं सुरगुरुसमः कामरूपे ऽग्रजन्मा
दृष्ट्वा भूपं प्रमुदितमनाः प्रार्थयामास पृथ्वीं (!)।
हासं कृत्वा तदनु नृपतिर्वाक्यमुच्चैर्बभाषे
आत्मानं मे ऽवनिसुरगुरो क्रीतवान् विद्यया त्वं॥

इति श्रीवेदाचार्यकृतस्मृतिरत्नाकराख्ये पञ्चदशपरिच्छेदः समाप्तः॥

Besides *Purāṇas* and *Smṛitikāras* (including also *Vṛihad-Aṅgiras*, fol. 46*b*; *Madhyamāṅgiras*, foll. 40*b*, 78*a*; *Vṛihad-Yama*, foll. 61*b*, 64*a*; *Svalpa-Yama*, foll. 51*b*, 61*a*, 62*a*; *Vṛihat-Pracetas*, fol. 76*a*; *Vṛihad-Vasishṭha*, fol. 76*a*) the following authorities have been met with: *Kumāra* (? i.e. *Sanatkumāra*), fol. 56*b* (तथा च कुमारे), fol. 94*a* (तथा च कुमारः); *Chandogapariśishṭa*, fol. 1*a*; *Jyotiḥśāstre Sarvasaṃgrahe*, fol. 21*a*; *Tātparyakāra*, fol. 49*a*; *Dānadharma*, fol. 7*b*; *Brahmasiddhānta*, fol. 2*b*; *Bhavadeva* (author of *Prāyaścittaprakaraṇa* or °*nirūpaṇa*?), fol. 30*b*; *Vārāhītantra*, fol. 23*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, fol. 33*b*; *Someśvara*, fol. 62*a*; *Sauradharmottara*, fol. 23*b*; *Smṛitimīmāṃsā*, fol. 92*a*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 92*b*.—Additional authorities met with in the first eight chapters are *Ācārasāgara*, MS. 1782, fol. 33*a*; *Kṛityasāgara-mahārṇava*, fol. 85*a*; *Jīmūtavāhana*, fol. 82*b*; *Dānasāgara*, fol. 85*b*; *Mahārṇava*, fol. 86*b*.

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 240; VII., p. 45.

For a different *Smṛitiratnākara*, by *Veṅkaṭanātha* (surnamed *Vaidikasārvabhauma*), son of *Śrī-Raṅganāthārya*, and grandson of *Sarasvatīvallabha*, ib. VIII., p. 14; Peterson, Rep. II., p. 104. [H. T. Colebrooke.]

1553.

481. Foll. 120; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Bengalī character; six lines in a page.

Karmopadeśinī, also called *Smṛitisaṃgraha*, a manual of religious ceremonies, by *Aniruddha*, including a treatise on impurity (*Aśaucasāra*) by *Balabhadra*.

The MS. begins:

गोभिलगृह्यसूत्रे दृष्ट्वा छन्दोगपरिशिष्टं ।
दृष्ट्वा स्मृतीश्च बहुशः परिसंख्यानं पुराणवाक्यानि ॥
गोतमवसिष्ठशास्त्रे नानासंग्रहवचांसि चालोक्य ।
मुक्त्वा स्वयं निरूप्य ज्ञात्वा सर्वमतं च वृद्धानां ॥
रचिता पद्धतिरेषा सम्यक्कर्मोपदेशिनी ।
तेनेदृशः प्रयोगः कार्यो निःसंशयं कृतिभिः ॥

छन्दोगानां गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानश्राद्धादिविधानं लिख्यते । रात्रिशेषे उत्थाय द्विराचम्य रात्रिधृतं वासस्त्यक्त्वा वासो ऽन्तरं परिधाय पुनर्द्विराचम्य शौचार्थमुदकं मृत्तिकां च पूर्वं गृहीत्वा मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् । तस्य चानुष्ठानमुच्यते । गृहाद् दक्षिणपश्चिमकोणे बाणक्षेपमात्रं भूदेशं त्यक्त्वा ऽयज्ञियैः शुष्कैः तृणैः काष्ठैर्वा पत्रैर्वा तरुत्वग्भिर्वा भूमिमाच्छाद्य तदुपरि मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् °

On fol. 2*b* the treatise commences anew:

इति सन्ध्याविधिः fol. 8*b*; इति स्नानविधिः ॥ अथ वैश्वानरविधिः । fol. 18*a*; अथ पार्वणश्राद्धानुक्रमो लिख्यते fol. 21*a*; अथ प्रेतश्राद्धं fol. 33*a*; अथाभ्युदयश्राद्धं fol. 38*a*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 39*b*; अथ सांवत्सरिकं fol. 50*a*; अथ नान्दीमुखश्राद्धं fol. 54*b*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 64*b*; इति नित्यश्राद्धं समाप्तं ॥

एषा मया स्वमतिचापलमात्रमेव
संश्रित्य पद्धतिरकारि कुतूहलेन ।
नानामुनीन्द्रवचनानि सविस्तराणि
को मद्विधो हि तनुधीरधिगन्तुमीष्टे ॥
किंत्वत्र यद्यतिमनोहरधर्मराशौ
किंचिद्भवेदभिहितं मम भाषितेन ।
निर्मुच्य कञ्चुकनिभं सकलं मलौघं
तेनातिनिर्वृतिमुपैष्यति चान्तरात्मा ॥

चाम्पाहिटीमहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानपद्धतिः समाप्ता ॥ अथ छन्दोगानां शेषसत्कारादिवृषोत्सर्गपर्यंतं लिख्यते ॥ fol. 67*b*; अथास्थिसंचयनं fol. 74*b*; अथ दशकृत्यं fol. 75*a*; अथ वृषोत्सर्गः fol. 75*b*;

चाम्पाहाटीयधर्माधिकरणिकमहामहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता शेषसत्क्रियादिछन्दोगपरिशिष्टकात्यायनोक्तवृषोत्सर्गानुष्ठानपद्धतिः समाप्ता ॥

पार्वणश्राद्धकरणासमर्थेनान्नोत्सर्गः कर्तव्यः । तस्य विधिरुच्यते॥ fol. 82*b*; अथ उल्कादानं fol. 87*a*; अथानुसरणं fol. 87*b*; अथ फलानि fol. 88*a*.

इति भानुभट्टप्रभृतिगौडदेशीयपण्डितानामनर्थकवचनपरम्परा॥ अथ गौडसपिण्डविधिः fol. 90*a*; अथ पादुकादानं fol. 99*a*; अथ पार्वणसूत्रं fol. 101*a*; अथ ग्रहणं fol. 102*a*; अथ नन्दास्नानं fol. 102*b*; इति मार्कण्डेयपुराणे रौच्यमन्वन्तरे पितृवरप्रदानो नाम रुचिस्तवः समाप्तः ॥ fol. 107*b*; इति

कल्पतरुकामधेन्वादिसंग्रहाकृष्टे महोपाध्यायण (l. °येन) विरचिते शुद्धिप्रकरणे ऽन्त्येष्टिविधिः॥ अथ गुवाकदानं fol. 114*b*.

From fol. 115*a* on अशौच beginning विष्णुधर्मोत्तरं। पितृगृहे प्रसूतायां° quotations from *Purāṇas* and *Śaṅkha* (मातामहे तथातीते° two *ślokas*)॥ एतेन कश्चिदवस्नीयसत्पण्डितश्रीकुवेरशर्मणां मते पितृगृहे दुहितुः प्रसवे पितृगोत्राणां पितुश्चैकरात्रं मरणे त्रिरात्रं। विवाहितापि चेत्कन्या म्रियते पितृवेश्मनि (2 *ślokas*)॥ एतेन श्रीकुवेरपण्डितानां मते दुहितुर्मरणे मातापित्रोः तयोर्मरणे च तस्यामन्योन्यं त्रिरात्राशौचं।° अथ जननाशौचं fol. 116*a*; अथाशौचे विधिनिषेधौ fol. 116*b*; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 117*a*; अथ बालाद्यशौचं fol. 117*b*; अथ स्त्रियाशौचं fol. 118*a*; अथ गर्भस्रावाशौचं fol. 118*b*; अथाशौचसङ्करः fol. 119*a*; अथ सपिण्ड्याद्यशौचं fol. 119*b*; अथ शवसत्क्रिया fol. 122*a*; अथोदकानर्हाः fol. 123*b*; इति सत्पण्डितश्रीवलभद्रकृतावशौचसारः समाप्तः॥ fol. 124*a*.

Then follow some extracts on gifts, beg.: अकृतप्रहूता ये वाना (!) ये च गर्भाद्विनिःसृताः।°

It ends at the bottom of fol. 119*b*: शकाब्दाः १७२८ समाप्तो यं॥ The first page of the last leaf contains a table of contents.

Bhīmopādhyaya is quoted fol. 83*b*; *Bhavadevabhaṭṭa* (*Nirṇayāmṛite*), fol. 84*a*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 85*a*.

On the back of the last leaf Colebrooke's Paṇḍit calls the work '*Karmopadeśinīnāmnī Smṛitisaṃgraha*.'

For a *Hāralatā*, by *Aniruddha Bhaṭṭa*, see no. 1753. [H. T. Colebrooke.]

1554.

1367e. Foll. 37; size 9½ in. by 5 in.; fairly good, close Devanāgarī writing of the latter part of last century; 13 or 14 lines in a page.

Caturviṃśatimata-vyākhyāna, or *Smṛitisaṃgraha- (ratna)vyākhyāna*(?), a commentary on the first chapter—treating of initiatory rites (*saṃskāra*)—of the *Caturviṃśatimata*, a compendium of religious duties, based on the principal *Smṛitis*.

The commentary which in the colophon (supplied by a different hand) is ascribed to *Rāmacandra*, son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, seems identical with that described in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., no. 799 (? by *Bhaṭṭoji Dīkshita*).

The MS., which is very correct, begins:

सर्वज्ञः सकलेश्वरः श्रुतिगिरां तात्पर्यभूमिः परा
द्वैतध्वांतविधूननैकपटुभिः स्वांते चिरं चिंतितः।
तेषामात्मतयैव यो ऽद्वयवपुर्विद्योतते स्वप्रभः
स्वेच्छोपात्तमनोहराकृतिममुं श्रीबालकृष्णं नुमः॥ १॥
विबुधसुरमुनींद्रैर्वंदितं यत्पदाब्जं
सकलजगदुपात्तानंतरायान् लुनाति।
प्रथितविभव ईशो मत्कृतेर्विघ्नपूगं
शमयतु स गणानामग्रणीर्विघ्नराजः॥ २॥
बालभावमवलंब्य भारतीं
प्रार्थये किमपि कांक्षितं मुहुः।
यत्त्वदीयपदपल्लवद्वयं
मामकीनरसनातिथिर्भवेत्॥ ३॥
नत्वा शास्त्रार्थतत्त्वज्ञानहं कुर्वे यथामति।
श्रीचतुर्विंशतिमतस्मृतेर्व्याख्यानमादरात्॥ ४॥

श्रीमन्वादिचतुर्विंशतिमतं संजिघृक्षुः कश्चित्तच्छिष्यो निर्विघ्नसमाप्तिफलकं मंगलं शिष्यशिक्षार्थं मुनिकर्तृकतयैवोपनिबध्नन्नभिधेयं प्रदर्शयति।

सर्वात्मने नमस्कृत्य ब्रह्मणे ऽमिततेजसे।
धर्मानूचुस्त्रिवेदोक्तान्स्वर्गादिफलदायकान्॥ १॥

ऊचुरिति मन्वाद्या इति शेषः। ते चानुपदमेव वक्ष्यंते। पौरुषेयत्वे ऽप्यस्य ग्रंथस्य वेदमूलत्वाद्धर्मे प्रामाण्यमित्याशयेन धर्मान्विशिनष्टि। त्रिवेदोक्तानिति यद्यपि समाहारद्विगौ त्रिवेदीत्यपेक्षितं न च विशेषणं विशेष्येणेति कर्मधारयः दिक्संख्ये संज्ञायामिति नियमात्। तथापि त्र्यवयवो वेद इति मध्यमपदलोपी समासः। वेदशब्दस्तत्संघातलक्षकः। यथा चैतत्तथा द्विगोर्लुगनपत्य इति सूत्रे भाष्यादौ स्फुटं॥ के मन्वादय इत्याकांक्षायामाह।

मनुना याज्ञवल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा।
विष्णुना च वसिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा॥
आपस्तंबेन वत्सेन हारीतगुरुनारदैः।
पराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन च॥
शातातपेन शंखेन संवर्तेन तथैव च।
बोधायनेन सांख्येन दक्षेणांगिरसा तथा॥

चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं दृष्टं लोकहिते रतैः ।
धर्मसंरक्षणार्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ॥

एतैश्चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं वक्ष्यमाणं दृष्टमित्यन्वयः । किमर्थं तत्राह । संक्षेपेण अल्पायासेनैव धर्मस्य सम्यग्रक्षणमेवार्थः प्रयोजनं । तस्मै । रक्षणं चेह शाब्दो ऽनुभवः । नन्वसौ आशुविनाशित्वात्कथं कालांतरभाविकर्मानुष्ठाने उपयुज्यतामित्याशंक्याह ।

एतज्ज्ञात्वा द्विजः शीघ्रं धर्मं स्मरति तत्त्वतः ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शास्त्रमेतदुदीरयेत् ॥

द्विजः त्रैवर्णिकः । तथा च स्मरणद्वारा उपयुज्यत इति भावः । उदीरयेत् । अध्यापयेदित्यर्थः । अत्र च ब्राह्मण एवाधिकारी बोध्यः । तदुक्तं मनुना ।

विदुषा ब्राह्मणेनेदमध्येतव्यं प्रयत्नतः ।
शिष्येभ्यश्च प्रवक्तव्यं सम्यङ्नान्येन केनचिदिति ॥

यद्यपि अध्ययनं त्रैवर्णिकसाधारणं तथाप्यध्यापनं ब्राह्मणेनैव कर्तव्यमित्यर्थः । अध्यापकब्राह्मणालाभे तु मनुरेवाह । अब्राह्मणादध्ययनम° गुरोरिति । अत्राध्यापनमपि अर्थादनुज्ञातमिति तद्व्याख्यातारः । अध्ययनस्य त्रैवर्णिकसाधारण्यं तु मनुनोक्तं । निषेकादि° नान्यस्य कस्यचिदिति । शास्त्रमुदीरयेदित्युक्तं तद्विशिनष्टि । वर्णानामाश्रमाणां च स्वाचारकथनं शुभं । आचाराः कथ्यंते ऽस्मिन्नित्याचारकथनं । इदानीं संदर्भशुद्ध्यनुरोधेन मूले वक्ष्यमाणानि वचनानि स्मृत्यंतरस्थानि [कानि]चिदुपसंहृत्यावश्यकाः षोडश प्राच्याः संस्कारा व्युत्पाद्यंते । ते च । गर्भाधानपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनानि चत्वारि वेदव्रतानि प्रतिशाखं गृह्योक्तानि स्नानं विवाहश्चेति । अपि गर्भाधानाद्या उपनयनांता एव सर्वेषां नियताः । न तु स्नानाद्याः । तेन ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदित्यादि न विरुध्यते । एते च द्विजानामेव समंत्रकाः । यदाह याज्ञवल्क्यः । °

Fol. 3*a*: इति गर्भाधानप्रकरणं । गर्भमासप्रभृतितृतीयमासे गर्भाभिव्यक्तौ सत्यां तत्रैवानभिव्यक्तौ तु चतुर्थे मासि पुंसवनं कार्यं । अनवलोभनं तु चतुर्थे इति स्मृत्यर्थसारे । तृतीये चतुर्थे षष्ठे ऽष्टमे वा मासे शुक्रसोमबुधवारेषु पुंसवनानलोभने कुर्युरित्यन्ये । अत्र नियतकालत्वाद्गुरुशुक्रास्तवालवार्धकमलमासादिष्वपि न दोषः । अस्तादिरहितकाललाभे तु शुक्रास्तादौ न कार्ये । सीमंतदिने वा कार्ये ॥ अथ सीमंतोन्नयनं ॥ तच्च गर्भमासापेक्षया तृतीये चतुर्थे पंचमे षष्ठे सप्तमे ऽष्टमे वा मासि । तथा च लौगाक्षिः । °

इति गर्भाधानप्रकरणं fol. 3*a*, etc.; अथ ब्रह्मचारिधर्माः fol. 7*a*; अथाग्नीधनं fol. 9*a*; अथोपसंग्रहणाभिवादनप्रपंचः fol. 9*b*;—इत्यनाध्यायप्रकरणं fol. 17*a*;—इति कलिनिषिद्धानि fol. 21*b*; इत्युपाकर्मनिर्णयः fol. 24*b*; इत्युत्सर्जनं fol. 44*a*; इति समावर्तनं fol. 25*b*; इति स्नातकव्रतनिरूपणं । अथ क्रमप्राप्तो विवाहः । fol. 34*a*.

The last leaf has been supplied by a more recent hand.

It ends: तदेवं पितृकुलांतर्गतायाः षोडशाधिकद्विसहस्राः । मातृकुलांतर्गतपंचाधिकशतेन सह सकलनायां २१२१ हिमांशुदृग्धरादृशः एकविंशतिसहितशताधिका द्विसहस्री फलिता भवतीति [ना]रदः ॥

इति श्रीमत्सकलविद्याविनोदनारायणभट्टसूरिसूनुना रामचंद्रेण विरचितं स्मृतिसंग्रहरत्नव्याख्यानं (apparently a correction for orig. °संग्रहस्य व्याख्यानं) पफाण ॥ The leaves are marked सं° र°

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities are quoted: *Aparārka*, fol. 6*a*; *Kārikā*(*kāra*), often; *Gṛihyapariśishṭa*, fol. 4*a*; *Gauḍanibandha*, fol. 8*b*; *Jyotir-Nṛisiṃha*, fol. 5*b*; *Dīpikā*(*kāra*), fol. 18*a*, 19*a*, *b*; *Dīpikāvivaraṇa*, fol. 23*b*; *Nārāyaṇa*, often (*e.g. Manuvyākhyāyām*, fol. 13*a*; *Manau*, fol. 13*b*; *Manuvacanavyākhyāyām*, fol. 16*b*); *Nirṇayāmṛita*(*kāra*), foll. 13*a*, 16*a*, *b*, 22*a*, etc.; *Nṛisiṃhakṛita Prayogaratna*, fol. 24*a*; *Pārijāta*(*kāra*), foll. 9*b*, 10*a*; *Bahvṛicapariśishṭakārikā*, fol. 22*a*; *Bhartṛihari*, fol. 5*a*; *Mādhava*(*ācārya*), often; *Vijñāneśvara*, very often; *Śrīdharīya* (°ये नृसिंहः), fol. 25*a*; *Ślokabhīshma*, fol. 16*a* (श्लोकभीष्मः । चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगादिषु । पक्षाधिकत्रयोदश्यां तस्या एवोत्तरातिथिः । दर्शस्पृक् चेद्दिवैव स्यादनध्यायः श्रुतावपीति ।]; *Saṃgraha*(*kāra*), often (*śloka*); *Smṛitimahārṇava*, fol. 22*a* (twice); *Smṛityarthasāra*, very often; *Haradatta*, very often (इति गौतमवाक्यं हरदत्तो व्याचख्यौ fol. 16*a*).

For a *Smṛitisaṃgraha*, by *Maheśa Pañcānana*, see Rāj. Mitra, Notices, VI., 235.

[H. T. Colebrooke.]

1555.

633a. Foll. 47; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; nine lines in a page.

Smṛitisāra, a summary of the rules regarding the performance of lunary and purificatory rites, by *Yādavendra Bhaṭṭa.*

It begins:

प्रणम्य जगतां हेतुं श्रीयादवशर्मविनिर्मितं चैतत् ।
स्मृतिसारं कुरुतारं मणिहारं स्मृतिसागरपारं यत् ॥

वृद्धयाज्ञवल्क्यः । कर्मणो यस्य यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः । तया कर्माणि कुर्वीत ह्रासवृद्धी न कारणं ॥ ह्रासवृद्धी शुक्लकृष्णपक्षौ तत्र पक्षभेदेन न व्यवस्था इत्यर्थः । ° The several *tithis* of the *paksha,* including incidental feasts such as *Krishṇajanmāshṭamī, Śrī-Rāmanavamī, Durgotsava,* etc.

इति तिथिसारसंग्रहः ॥ अथ श्राद्धसंग्रहः fol. 14*a*; अथ श्राद्धकालः fol. 18*b*; अथ दिनमानं fol. 20*b*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 21*a*; अथ शुद्धिनिर्णयः fol. 25*b*; अथातिक्रान्ताशौचं fol. 27*b*; अथाशौचसंकरः ib.; अथ स्त्र्यशौचं fol. 31*b*; अथ रजस्वलाशौचं ib.; अथ गर्भस्रावाशौचं ib.; अथ विदेशस्थाशौचं ib.; अथाशौचसंकरः fol. 32*a*; अथ सपिण्डाद्यशौचं fol. 33*a*; अथ मृत्युविशेषाशौचं fol. 33*b*; अथ शवानुगमनाशौचं fol. 34*a*; इति शुद्धिसारः ॥ अथ प्रायश्चित्तसारः fol. 35*b*; अथ गोवधप्रायश्चित्तं fol. 37*b*; अथ क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तं fol. 44*a*; अथ चाण्डालाद्यन्नादिभक्षणप्रायश्चित्तं ib.; अथ शौण्डिकान्नभक्षणादिप्रायश्चित्तं fol. 45*a*; अथ व्यभिचारप्रा° fol. 46*a*; अथ व्रात्यप्रा° ib.; अथातिपातकप्रा° fol. 47*a*; अथ सुरापानप्रा° ib.; अथानुपातकं fol. 47*b*.

Of less common works quoted, may be mentioned: *Kṛityatattvārṇava,* fol. 7*b*; *Chandogapariśishṭa,* fol. 21*b*; *Tīrthacintāmaṇi,* fol. 10*b*; *Narasiṃhacaryā,* fol. 10*a*; *Nāgarakhaṇḍa,* fol. 10*a*; *Nirṇayāmṛita,* fol. 4*b*; *Yoginītantra,* fol. 12*a*; *Rājamārtaṇḍa,* foll. 12*a*, 19*b*; *Śrāddhaviveka,* fol. 18*a*; *Smṛitisāgara,* fol. 36*a*.

For a different work of the same title, by *Yādava Vidyābhūshaṇa Bhaṭṭācārya* (or perhaps a different section, *prāyaścittaprakaraṇa,* of the same work), see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 213. See also above, nos. 1488-89.

[H. T. Colebrooke.]

1556.

1367a. Foll. 24; size 9¼ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 16th century; ten lines in a page.

Smṛitisārasamuccaya, a compilation of extracts from *Smṛitis* and *Purāṇas,* on domestic duties and observances. Incomplete.

It begins:

मुनिना याज्ञवल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा ।
विष्णुना च वशिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा ॥ १ ॥
बौधायनेन दक्षेण शंखेनांगिरसा तथा ।
आपस्तंबेनागस्त्येन हारीतगुरुनारदैः ॥ २ ॥
पाराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन च ।
शातातपेन लिखितसंवर्तेन तथैव च ॥ ३ ॥
गोभिलेन सुमंतेन मनुस्वायंभुवेन च ।
अष्टाविंशतिभिर्दृष्टं शास्त्रं लोकहिते रतैः ॥ ४ ॥

सुमंतः ॥ धर्मसंरक्षणार्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ।
धर्मानूचुस्त्रिवेदोक्तान् स्वर्गादिफलदायकान् ॥ ५ ॥
स्वभावाद्यत्र विचरेत् कृष्णसारः सदा मृगः ।
धर्मदेशः स विज्ञेयो द्विजानां धर्मसाधनं ॥ ६ ॥

योगीश्वरः । यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन् धर्मान्निबोधत ।
धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद् द्विजः ॥ ७ ॥
प्रातःकाले समारभ्यो नियमः कथ्यतेऽधुना ।
त्रिकाले विहितं कर्म तथा नैमित्तिकानि च ॥ ८ ॥

दक्षः । मूत्रोत्सर्गपुरीषे च दिवा कुर्यादुदङ्मुखः ।
दक्षिणाभिमुखो रात्रौ संध्ययोस्तु यथा दिवा ॥ ९ ॥

योगीश्वरः । दिवा संध्यासु° (*Yājñ.* I., 16) ॥ १० ॥
न तु मेहेन्महाछायावर्त्मगोष्ठांबुभस्मसु ।
न प्रत्यग्न्यर्कगोसोमसंध्यांबुस्त्रीद्विजन्मनः ॥१२(I. 134)॥
गृहीतशिश्नश्चोत्थाय° (*Y.* I., 17) ॥ १३ ॥
प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दंतधावने ।
स्नानभोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १४ ॥

शौचविधिमाह दक्षः ॥

पतितस्थिता देवगृहे वल्मीके मूखकस्थले (l. मूष॰) ।
बहिश्चारसमीपे [च] न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १५ ॥

गौतमः । जलांतरे ऽन्यशेषे चासुखरे (?) च तथैव च ।
सिकते वृक्षमूले च न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १६ ॥ ॰

After *śloka* 119 (fol. 8*b*) इति स्मृतिसारसमुच्चये ब्रह्मचारिप्रकरणं समाप्तं ॥

After *śloka* 225 (fol. 14*a*) इति ॰ आचारप्रकरणं ॥

After *śloka* 348 (fol. 21*a*) इति ॰ धर्मशास्त्रे दानप्रकरणं संपूर्णं ॥

After *śloka* 373 (fol. 22*b*) इति द्रव्यशुद्धिः ॥ अथ कृषिः ॥

It breaks off at the end of *śloka* 405, at the bottom of fol. 24*a*. The second page of this leaf, which continues the text to the bottom of the page, has been pasted over; and a modern hand has added there the colophon: इति श्रीस्मृतिसारसमुच्चयधर्मशास्त्रे प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं संपूर्णम् ॥

For another, apparently complete, MS. of this compilation, see Weber, Cat. Berl., no. 1017; for another work of the same title (by *Harinātha Mahāmahopādhyāya*), Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 230–232.

[H. T. Colebrooke.]

1557.

177b. Foll. 33; size 10¾ in. (increased by binder to 12 in.) by 4¼ in.; Bengalī handwriting of about 1780 A.D., somewhat difficult to read; twelve lines in a page.

Smṛitiparibhāshā, general rules regarding ceremonial observances, and the proper time and season for them; compiled from the *Smṛitis* and other authorities, by *Vardhamāna Mahāmahopādhyāya*.

It begins:

साधर्म्यं यत्र सर्वेषां वैधर्म्यं चापि सर्वशः ।
पारे वाङ्मनसं विष्णुं तं च किंचिदुपास्महे ॥

अथ सार्वत्रिकी परिभाषा । तत्र विष्णुः ।

स्नातो ऽधिकारी भवति दैवे पित्र्ये च कर्मणि ।
पवित्राणां तथा जप्ये दाने च विधिदेशिते ॥

पवित्राणां मन्त्राणां मन्त्रः पवित्रमुच्यत इति निरुक्तकारवचनात् (*N. V.*, 6) । आग्नेयपुराणे ।

स्नानानामथ सर्वेषां वारुणे न च मानवः ।
कर्तुमर्हति कर्माणि विधिवत्सर्वदा द्विजः ॥

असामर्थ्याच्छरीरस्य कालशक्त्यपेक्षया ।
मन्त्रस्नानादयः पञ्च एकमिच्छन्ति सूरयः ॥

असामर्थ्यं स्नानसंवर्धनीयं शरीरापाटवं ।

अशिरस्कं भवेत्स्नानं स्नानाशक्तौ हि कर्मिणां ।
आर्द्रेण वाससा वापि दैहिकं मार्जनं द्विजः ॥

अशिरस्कं शिरोमज्जनरहितं । स्नानाशक्तौ सशिरस्कस्नानाशक्तौ कर्मिणां स्नानोत्तरविहितकर्मचि[की]र्षूणां शक्ताशक्तसाधारणं तु गोशृङ्गप्रक्षालनजलस्नानमिति केचित् । मनुः । प्रभुः प्रथमकल्पस्य ॰

In this way passages are selected from the old *śāstras* and commented upon. Besides *Purāṇas* and *Smṛitikāras*, the following authorities are quoted: *Kalpataru*(*kāra*, or *kṛit*), foll. 3*a*, 4*a*, 17*a*, *b*; *Gṛihyapariśishṭaṭīkā*, fol. 3*a*; *Chandogapariśishṭa*, foll. 2*a*, 6*b*, 7*b*, etc.; *Jyotiḥśāstra*, foll. 11*b*, 12*a*, etc.; *Maitrāyaṇīyapariśishṭa*, fol. 8*b*; *Smṛitimahārṇava*, fol. 25*b*; *Hariharamiśrāḥ* (astron. and *kālanirṇaya*), foll. 16*a*, 17*a*, 24*a*, 25*b*.

अथ ग्रहणनिर्णयः fol. 17*a*; अथ ग्रहणस्नानं fol. 18*a*; अथ तिथिद्वैधे व्यवस्था fol. 19*a*; इति तिथिनिर्णयः समाप्तः fol. 23*b*;—on special days of months;—अथ दानं fol. 25*a*.

It ends:

पात्राण्याध्यात्मिका मुख्या विशुद्धाश्चाग्निहोत्रिणः ।
देवताश्च तथा मुख्या गोदानं ह्येतदुत्तमं ॥

शिष्टाचारपुराणे स्मृतिमतजातं विचार्य शास्त्राणां ।
युक्त्या स्मृतिपरिभाषाचरिता (? l. रचिता) श्रीवर्धमानेन ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवर्धमानविरचिता स्मृतिपरिभाषा समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise (with an analysis), see Rāj. Mitra, Notices, V:, p. 160.

[H. T. Colebrooke.]

1558.

2663e. Foll. 42; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands, in the latter part of the last century; eight lines in a page.

Kārikā, a collection of 508 memorial verses on various points of religious observance, especially in regard to obsequies, and general relations of life. A modern compilation.

Both MSS. commence with a (Devan.) list of twenty-five authorities, whose opinions the work is apparently intended to embody, viz.: *Ācāracandrikā*, *Ācārārka*, *Kālatattvavivecana*, *Kālanirṇayaprakāśa*, *Kālamādhava*, *Kūrmapurāṇa*, *Kṛityaratnāvalī*, *Kaustubha*, *Tristhalīsetu*, *Dharmapravṛitti*, *Nirṇayasindhu*, *Pārāśarasmṛiti* (and *Vṛiddha-P.*), *Prayogacintāmaṇi*, *Prayogapārijāta*, *Mayūkha*, *Mitākshara*, *Vālmīkikṛita* (*Rāmāyaṇa*), *Śivapurāṇa*, *Śrāddhacandrikā*, *Śrāddhadīpikā*, *Śrāddhanirṇayaprakāśa*, *Śrāddhamanoharī*, *Smṛityarthasāra*, *Hemādri*. A *Vaishṇava* tendency is occasionally to be noticed in these verses.

The treatise begins:

अकृत्वा भस्ममर्यादां यः कुर्यात्पाणिशोधनं ।
आसुरं तद्भवेच्छ्राद्धं पितॄणां नोपतिष्ठति ॥ १ ॥

अगोधूमं च यच्छ्राद्धं माषमुद्गविवर्जितं ।
तैलपक्वेन रहितं कृतं च अकृतं भवेत् ॥ २ ॥

विधुरं गर्भवत्त्वं च वेदहीनं स्वगोत्रकं ।
रजस्वलापतिं चैव वर्जयेच्छ्राद्धकर्मणि ॥ ३ ॥

मूकोंधो बधिरः कुब्ज स्तब्धः पंगो नपुंसकः (l. पंगुर्न °)।
कुष्ठी रोगी अपस्मारी दश दोषाः प्रकीर्तिताः ॥ ४ ॥

भ्रातृद्वयं न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं पितासुतं ।
अनग्निकं न भोक्तव्यं न भुंक्ते गर्भिणीपतिः ॥ ५ ॥

ज्योतिर्गण्यं तथा वाण्यं पौराण्यं कृषिकारकं ।
देवस्वं नृपसेवी च षडेते श्राद्धघातकाः ॥ ६ ॥

स्वीत्री (l. श्वित्री) कुष्ठी अपस्मारी कुनखो शामदंतिक
[(l. श्या °) ।
बधिरः पंगुः कुब्जश्च षडेते श्राद्धघातकाः ॥ ७ ॥

जातमात्रे ऽपि दौहित्रे विद्यमाने ऽपि मातुले ।
कुर्यान्मातामहश्राद्धं प्रतिपद्याश्विने सिते ॥ ८ ॥

घंटानादं विवादं च हुंकारहास्यरोदनं ।
अवाच्यवचनं श्रुत्वा निराशाः पितरो गताः ॥ ९ ॥

ब्रह्मयज्ञं च कुरुते श्राद्धात्पूर्वं मृते ऽहनि ।
निराशाः पितरस्तस्य श्राद्धान्नं न लभंति ते ॥ १० ॥

विवाहव्रतचूडासु वर्षमर्धं तदर्धकं ।
पिंडदानं मृताहं च न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥ ११ ॥

जलस्थश्च जले कुर्यात्तर्पणं स्थलगस्थले ।
जलदर्भस्वधामंत्रे गोत्रनाम तिलैर्भवेत् ॥ १२ ॥ °

It ends:

ऋणान् बंधेन सर्वेण पशुपत्नीसुतालयः ।
ऋणक्षयो क्षयं याति का तत्र परिवेदनात् (l. परिदेव-
[ना) ॥ ५०० ॥

वृथा दानं धनाढ्यस्य वृथा वंध्या च मैथुनं ।
वृथा वृष्टिः सागरस्य वृथा तृप्तिश्च भोजनं ॥ ५०१ ॥

अदत्तदोषेण भवेद्दरिद्री दरिद्रदोषेण करोति पापं ।
पापादवश्यं नरकं व्रजंति पुनर्दरिद्री पुनरेव पापी॥५०२॥

गुरुशुश्रूषया विद्या पुष्कलेन धनेन वा ।
अथवा विद्यया विद्या चतुर्थं नोपलभ्यते ॥ ५०३ ॥

रामेति वर्णद्वयमादरेण सदा जपन्मुक्तिमुपैति जंतुः ।
कलौ युगे कल्मषमानसानामन्यत्र धर्मे खलु नाधिकारः ॥
[५०४ ॥

राजा राष्ट्रकृतं पापं राज्यपा ' पुरोहितं ।
स्त्रीपापं च भ्रतारस्य (!) शिष्यपापं गुरोरपि ॥ ५०५ ॥

परद्रव्येषु ये अंधाः परस्त्रीषु नपुंसकाः ।
परापवादे ये मूर्खाः तेषां गंगा पदे पदे ॥ ५०६ ॥

राजपत्नी गुरोः पत्नी भ्रातृपत्नी तथैव च ।
पत्नीमाता स्वमाता च पंचैते मातरः स्मृताः ॥ ५०७ ॥

जनिता चोपनेता च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।
अन्नदाता भयत्राता पंचैते पितरः स्मृताः ॥ ५०८ ॥

एभिर्ग्रंथांतरे कारिका समाप्ता ॥

[Gaikawar.]

1559.

2007. Foll. 51; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page.

The same treatise.

The two rather incorrect MSS. are evidently derived from the same original.

[Dr. J. Taylor.]

1560.

2172. Foll. 157; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Dharmapravṛitti, a compendium of religious observances, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

नारायणं नमस्कृत्य कामदां च सरस्वतीम् ।
गणनाथं गुरूंश्चैव धर्मसंरक्षणाय वै ॥ १ ॥*

धर्मप्रवृत्त्यै क्रियते कलौ नारायणेन तु ।
विदुषां कर्मनिष्ठानां संततिर्धर्मवर्धिनी ॥ २ ॥

आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि वै ।
आश्वलायनसूत्रं च वृत्तिं नारायणीं तथा ॥ ३ ॥

सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनान्यथ ।
सिद्धान्तानि समूलानि समादायाथ चैव हि ॥ ४ ॥

वचनानि सतां चैव संमतानि मनीषिणाम् ।
ग्रन्थे ऽस्मिंस्तानि लिख्यन्ते धर्मप्रवृत्तिसंज्ञके ॥ ५ ॥

शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वासां निर्णयानप्यसंशयात् ॥ ६ ॥

योगीश्वरः ॥ यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत ।
धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद्द्विजः ॥

उषःकाले कर्तव्यं ॥

उषःकाले समुत्थाय चिन्तयेदात्मनोदितम् ।
स्मृत्वा नारायणं देवं सौत्राण्यपि च संजपेत् ॥

---

* MS. 2063 adds here the following *śloka:*

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ २ ॥

अथ मौनविधिः ॥

प्रभाते मैथुने चैव प्रस्रावे दन्तधावने ।
स्नाने भोजनकाले च षट्सु मौनं विधीयते ॥

अथ मूत्रोत्सर्गादिविधिः ॥ °

अथ शौचं fol. 2*a*; अथ गंडूषः fol. 3*a*; अथ दंतधावनं fol. 3*b*; अथ स्नानं fol. 4*a*; अथ वस्त्रविधिः fol. 6*b*; अथ सप्त स्नानानि fol. 7*b*; अथ कुशविधिः fol. 8*b*; अथ पवित्रलक्षणं fol. 9*b*; अथ यज्ञोपवीतं fol. 10*b*; अथ तिलकं fol. 11*a*; अथ भस्मधारणं fol. 12*a*; अथ संध्याकालः fol. 12*b*; अथ संध्याविधिः fol. 13*a*; अथ प्राणायामः fol. 14*a*; अथ मार्जनं ib.; अथार्घ्यदानं fol. 14*b*; अथासनानि fol. 15*a*; अथ जपविधिः fol. 15*b*; अथ कामपरत्वान्मालाविधिः fol. 16*b*; अथ रुद्राक्षधारणं ib.; अथ संध्योपासनं ib.; अथाभिवादनं fol. 17*a*; अथोपासनविधिः ib.; अथ समस्य होमः fol. 19*a*; अथ विभक्तविश्वदेवः fol. 21*b*; अथानग्निकवैश्वदेवः fol. 22*a*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 22*b*; अथ तर्पणं fol. 23*a*; अथ तिलतर्पणं fol. 24*a*; अथ श्राद्धाहे तर्पणं fol. 25*a*.

इति ° शौचादितर्पणांतं प्रकरणं। अथ दिनातीतकर्माण्याह fol. 25*b*; अथ देवतार्चनं fol. 26*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 27*b*; अथ भोजनविधिः fol. 28*a*; अथ वमनविधिः fol. 33*a*; अथ तांबूलविधिः ib.; अथ सायंकर्मविधिः fol. 33*b*; अथ दीपविधिः ib.; अथ शयनविधिः fol. 34*a*; अथ गर्भाधानं fol. 35*a*; अथ जातकर्म fol. 36*a*; अथ नामकरणं fol. 37*a*; अथ पत्नीकुमारोपवेशनं ib.; अथ निष्क्रमणं fol. 37*b*; अथान्नप्राशनं ib.; अथ चौलं ib.; अथ कुमारलक्षणं fol. 38*b*; अथाक्षरस्वीकारविधिः ib.; अथ नक्षत्राणि ib.; अथोपनयनं fol. 39*b*; अथ ब्रह्मचारिनियमः fol. 42*a*; अथोपाकर्म fol. 42*b*; अथोत्सर्जनं fol. 43*a*; अथ समावर्तनं fol. 44*b*; अथ मधुपर्कादिविवाहः fol. 45*a*; अष्टविधा विवाहाः fol. 46*b*; अथ गृहप्रवेशः fol. 49*b*; अथ देवतोत्थापनं fol. 50*a*; अथ प्रतिकूलं ib.; अथ पितरि मृते शुभकर्मनिषेधः fol. 51*a*; अथ विवाहादिषु सूतकोत्पत्तिः fol. 51*b*; ° अथ द्वितीयविवाहनिमित्तं fol. 55*b*; अथ विधुरोपासनं fol. 57*a*; अथ मृतभार्यस्य पुनर्विवाहः fol. 57*b*; अथ षोडशसंस्कारकर्माण्याह fol. 59*a*; अथ पादप्रक्षालनविधिः fol. 59*b*; अथ विवाहमासानाह fol. 60*a*; अथ वरगुणाः ° कन्यागुणाः fol. 60*b*.

इति ° गर्भाधानादिपंचदशप्रकरणं । अथ सप्तमपंचमयोः

सापिंड्यं वर्ण्यते fol. 61a : अथ गोत्रनिर्णयः fol. 62b; [अथ जामदग्न्यगणः भरद्वाजगणः etc.].

इति ० गोत्रनिर्णयप्रकरणं । अथ जीवत्पितृव्यकश्राद्धविधिः fol. 68a;—अथ नव श्राद्धानि fol. 70b;—

इति ० नानाविधश्राद्धप्रकरणं । अथाशौचप्रकरणं fol. 83a. इति ० आशौचप्रकरणं । अथ श्राद्धविधिरभिधीयते fol. 90b.

इति ० श्राद्धप्रकरणं । अथ श्राद्धप्रयोगिवचनानि लिख्यंते fol. 97b.

इति ० श्राद्धोपयोगिप्रकरणं । अथ दानविधिरभिधीयते fol. 101a; अथ गोदानं, भूदानं, तिलदानं fol. 101b, etc.

इति ० दानप्रकरणं । अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 110b; भूमिशुद्धिः, गृहशुद्धिः ib.; पात्रशुद्धिः fol. 111a; धान्यशुद्धिः fol. 111b; अन्नशुद्धिः ib.; जलशुद्धिः fol. 112b; वस्त्रशुद्धिः fol. 113a; देहशुद्धिः fol. 113b.

इति ० द्रव्यशुद्धिप्रकरणं । अथ प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 113b; अथोपपातकानि fol. 115a; अथ प्रायश्चित्तं fol. 115b, etc.

इति ० प्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ पिता पितामहश्चैव जामाता भगिनीत्रयं । श्वशुरेण च संबद्धा सप्तगोत्रा प्रकीर्तिता ॥ अथैकोत्तरशतकुलानि । ० fol. 127b; अथ धान्यपरिमाणं fol. 129a; अथ सुवर्णपरिमाणं fol. 129b.

इति ० अब्दादिलक्षणं । अथ निमेषादिकालनिर्णयमाह । fol. 129b; अथ द्वितीया etc.; पूर्णिमा fol. 132a; अथ गौरीतृतीया fol. 132b; रामनवमी ib.; अक्षयतृतीया fol. 133a; नागपंचमी fol. 134a; नृसिंहजयंती ib.; जन्माष्टमी fol. 135a; गणेशचतुर्थी fol. 136a; संकटचतुर्थी fol. 136b; ऋषिपंचमी fol. 137a; दूर्वाष्टमी ib.; ज्येष्ठाष्टमी fol. 137b; श्रवणद्वादशी fol. 138a; अनंतचतुर्दशी fol. 138b; बृहद्गौरीतृतीया fol. 139a; कपिलाषष्ठी ib.

इति ० चैत्रादिमासतिथिनिर्णयः॥ अथाश्विनप्रतिपन्निर्णीयते fol. 139a; इति नवरात्रविधिः । अथ नवमी fol. 141a; इति ० नवरात्रप्रकरणं fol. 142a; इति ० विजयादशमीनिर्णयः । अथ दीपावली fol. 143a, etc.

इति ० संपूर्णतिथिनिर्णयः । अथ स्थालीपाकः fol. 145b; अथामावास्यायां fol. 146a; अथ प्रत्याब्दिकनिर्णयः fol. 147a;—अथ पुण्यतिथयः fol. 150b; अथ संक्रांतिः fol. 151a; अथ मलमासः fol. 151b; ० अथ तीर्थविधिः fol. 155a; अभ्यंगविधिरुच्यते fol. 157a.

It ends:

सर्वग्रंथेषु यत्प्रोक्तं सारं सारं समुद्धृतं ।
नारायणेन तत्सर्वं लिखितं हितकारिणा ॥

इति श्रीनारायणभट्टविरचितायां धर्मप्रवृत्तौ स्थालीपाकादिमंगलांतप्रकरणं ॥ समाप्तो ऽयं धर्मप्रवृत्त्याख्यो ग्रंथः ॥ संवत १६५९ वर्षे आषाढवदि १० रवौ लिखितं॥ दीक्षितजयदवस्य पु ०

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following authorities are quoted: *Anantācārya*, foll. 71b, 75a; *Kārikā*, foll. 9a, 15b, 18b, 20a, etc.; *Kālanirṇaya (Mādhavīya)*, foll. 138a, 146b; *Kālaviveka*, fol. 145b; *Kālādarśa*, foll. 72b, 77a, 146b; *Khilasaṃhitā*, fol. 23b; *Candrikā*, fol. 7a; *Cintāmaṇi*, fol. 132a; *Jyotiḥśāstra*, fol. 41b; *Jyotiḥsāgara*, fol. 60a; *Jyotiḥsāra*, fol. 40b; *Durgārṇava*, fol. 140b; *Nibandhasāra*, fol 36b; *Purāṇasamuccaya*, fol. 138a; *Prayogapārijāta*, foll. 19b, 25a, 35b; *Prayogapārijātasārāvali*, fol. 5a; *Prayogasāra*, fol. 79a; *Prayogasārāvali*, fol. 41a; *Madanapārijāta*, fol. 38a; *Mahārṇava*, fol. 20a; *Mādhavīya*, fol. 74a; *Viśvarūpanibandha*, fol. 139b; *Viśvādarśa*, fol. 79a; *Vṛittaśata*, fol. 152a; *Śiromaṇi*, fol. 40a; *Śaunakakārikā*, fol. 14a; *Saṃgraha*, foll. 17b, 26a; *Sāyaṇīya*, fol. 20a; *Sūryodayanibandha*, fol. 141a; *Smṛiticandrikā*, foll. 30a, 50a; *Smṛitibhāskara*, fol. 154b; *Smṛitisāra*, fol. 72b; *Smṛitisārasamuccaya*, foll. 3b, 11b, 30a, etc.; *Smṛityarthasāra*, foll. 2b, 4a, 8b, 9b, etc.; *Hemādri*, foll. 49a, 62a, etc. [GAIKAWAR.]

1561.

2063. Foll. 197; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Dharmapravṛitti. [GAIKAWAR.]

1562.

1343. Foll. 103; size 12 in. by 4¼ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by

three different hands, in 1799 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1563.

1663. Foll. 144; size 8 in. by 3½ in.; Devanāgarī character, indifferent handwriting; 11 or 12 lines in a page; the first seven leaves by a different hand from the rest.

Nārāyaṇa Bhaṭṭa's Dharmapravṛitti. Incomplete.

From the beginning of the chapter on *aśauca* (fol. 83*a* in the above analysis) to the end of the *Suvarṇaparimāṇa* (fol. 129*b*, ib.).

This chapter ends on fol. 140*b*. It is followed on foll. 140*b*, 141*b* by a portion of some other work (?), written by the same hand, beginning: स्वयं वा पच्यते पाकः पत्नी वा पच्यते यदि । ० प्रीतिकामस्य लक्षणं । ० अथान्नलक्षणं fol. 140*b*; आमिषलक्षणं fol. 141*a*; and ending समाप्तो ऽयं ग्रंथः ॥ संवत् १८२० शके १६९०. This leaf (141) is marked ध· प्र·

Then follows, on fol. 141*b*, चंडीपाठविधिः । तथा कालिकापुराणे । ०

अथ बलिदानं fol. 142, etc. These three leaves (142–144) are marked नि· सि· it being an extract from the second chapter of the *Nirṇayasindhu* (MS. 1888, foll. 63*a*–65*b*), ending: इति शतचंडीसहस्रचंडीबलिदानविधिः ॥ अथ नवरात्रपारणानिर्णय etc., two lines obliterated.

Moreover, the first seven leaves of the volume also do not belong to the *Dharmapravṛitti*, but to some other treatise. This extract begins: अथ संक्षेपतो निर्णयसिंधुपाराशरविज्ञानेश्वरसारभूत आशौचनिर्णयो लिख्यते । तत्र आचतुर्थं गर्भनाशः स्रावः ० इति जननाशौचं fol. 2*a*; अथानुगमने fol. 4*a*; अथ निर्हरणे fol. 4*b*; अथातिक्रांताशौचं fol. 5*a*; अथाशौचसंपातः fol. 6*b*; अथापमृत्यौ fol. 7*b*. The marginal marks of these leaves have been cut out; and the title has been obliterated on fol. 1*a* and supplied by धर्मप्रवृत्ति.

For other MS. of the *Dharmapravṛitti*, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 383; P. Peterson, Rep. II. (1883-4), p. 118.

[H. T. Colebrooke.]

1564.

1542a. Fol. 1; size 10½ in. by 5¾ in.; modern Devanāgarī writing; thirteen lines.

The beginning of the *Saṃskāra* section of the [*Sarva-*]*Dharmaprakāśa*, a digest, composed (at Benares) by *Śaṅkara*, son of *Nārāyaṇa* (author of *Tristhalīsetu*) and *Pārvatī*.

It runs as follows:

शुंडादंडविलोडनैरिव मुहुर्द्राग्वारयंतं जनं
प्रत्यूहान्महतो निशाकरकरव्रातव्रतं बिभ्रता ।
दंतद्योतितदिङ्मुखेन हसितेनानंदयंतं शिवौ
शांतं तच्छिशुमाश्रये ऽहमनयोः खेलंतमारात्पुरः ॥ १ ॥
संपूज्य प्राङ्मुखः श्रीहरिमुदधिसुतां देवतां चैव वाचं
स्वाविद्यां सूत्रकारान्गुरुमथ सकलान्धर्मशास्त्रप्रवक्तॄन् ।
श्रीमन्नारायणाह्वं गुरुमथ जननीं पार्वतीं शंकरः श्री-
मीमांसान्यायसारं शिवपुरि तनुते सर्वधर्मप्रकाशं ॥ २ ॥
मेधातिथेश्चापरार्कविज्ञानेश्वरयोस्तथा ।
स्मृत्यर्थसारकर्तुश्च कालादर्शकृतस्तथा ॥ ३ ॥
चंद्रिकाकारहेमाद्रीमाधवश्रीनृसिंहयोः ।
गुरो[श्च] त्रिस्थलीसेतुकर्तुर्ज्ञात्वा मतानि तु ॥ ४ ॥
तद्विरोधे प्रबलता कस्यचित्त्विह कथ्यते ।
क्वचित्क्वचिद्विरोधो ऽपि तैरनुक्तो निरूप्यते ॥ ५ ॥
तच्चाविमृश्य विबुधैर्न दूष्यं
न्यायाननालोच्य तु जैमिनीयान् ।
हंतान्यथा वो बुधता मुधैव
स्यात्क्षीरनीराविदिहंसतेव (!) ॥ ६ ॥

तत्र तावद्धर्मप्रमाणान्याह याज्ञवल्क्यः । श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः ० (I. 7) स्मृतं ॥ अत्र सदाचारो होलाकादितिस यो(?) ऽदृष्टार्थो न तु दृष्टार्थो मातु[ल]कन्यापरिणयो रागेणापि तदनुष्ठानोपपत्ते[:] प्रतिसंकल्पनायोगात् तदिदं शास्त्रदीपिकाप्रकाशे प्रपंचितं । स्वस्य चेति वैकल्पिके विषये यथा गर्भाष्टमे ऽष्टमे वाब्द इति सम्य[क्]संक(ल्प)जातः शास्त्राविरुद्धविध्वंसना यच्चाप्याचार्यप्राचीनेन प्राच्यो क्षेत्रजादिपुत्राभावे सपिंडा-)

The last line (from त्यजात:) was apparently supplied by a different hand, and was partly copied from the beginning of the next leaf which belongs to a different work, just to establish a connection therewith.

This fragment is here prefixed to a MS. of the *Viruddhavidhividhvaṃsa*—as if it were the beginning of that work, which had been lost—probably owing to the शास्त्रविरुद्धविध्वंसना occurring therein.

A MS. of the *Saṃskāra-kāṇḍa* of the *Dharmaprakāśa*, beginning with the same stanza as this fragment, is described in Rāj. Mitra's Cat. of Bikāner MSS., p. 382; but the work is there ascribed to *Śiva Sūri;* no author's name being, however, mentioned in the colophon.

As *Kamalākara*, the son of *Śaṅkara's* brother, *Rāmakṛishṇa*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the *Sarva-Dharmaprakāśa* was probably composed in the latter part of the 16th century.

For the same author's (*Dharma-*) *Dvaitanirṇaya*, see no. 1575. [H. T. COLEBROOKE.]

1565.

2392. Foll. 99; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; eight lines in a page.

Dharmaviveka, a manual of religious feasts and fasts, by *Viśvakarman*, son of *Dāmodara* and *Hīrā*, and grandson of *Bhīma.*

It begins:

नतोन्नतश्चेतसि चिंतितो यो
जनस्य सर्वत्र च शर्मकर्ता ।
चिकीर्षिते कर्मणि विघ्नहर्ता
स सिद्धिमाधातु गणस्य भर्ता ॥ १ ॥
भीमात्मजः सर्वगुणाभिरामो
दामोदरो विज्ञवरो ऽवतीर्णः ।
तस्यात्मजो यः परमो महीयान्
चिंतामणेर्विज्ञमणेः कनीयान् ॥ २ ॥
हीराभिधाना जननी यदीया
गुणा यदीया जगति प्रसिद्धाः ।
सिद्धांतमद्धा सकलस्मृतीनां
पितुः प्रसिद्धादधिजग्मिवान्यः ॥ ३ ॥
श्रुतिस्मृतिज्ञानविशुद्धबुद्धिना
तदर्थधर्माचरणाप्तशुद्धिना ।
ग्रंथः शुभस्तेन च विश्वकर्मणा
वितन्यते धर्मविवेकसंज्ञः ॥ ४ ॥
कांडाष्टकेन यत्रैव सर्वो धर्मो प्रदर्श्यते ।
धर्मविवेकसंज्ञः स धर्माणामाकरः स्मृतः ॥ ५ ॥
विचाराल्पबहुत्वाभ्यां तोषो ऽल्पज्ञबहुज्ञयोः ।
इति तयोः सुखायेह कुर्वे धर्मस्य निर्णयं ॥ ६ ॥

तत्र निर्णयो नाम परस्परविरुद्धार्थप्रतिपादकानां वाक्यानामर्थविशेषे स्थापनं । °

° प्रतिपन्निर्णयो वृत्तो fol. 9*b*; इत्येकभक्ततिथिनिर्णय fol. 11*b*; इति नक्ततिथिनिर्णयः fol. 13*b*; इति नक्तैकभक्तादिकर्मसु तिथिद्वैधे निर्णय उक्तः fol. 15*b*; ° तृतीयानिर्णयो ° । अथ चतुर्थी fol. 23*a*; अथ पंचमी fol. 25*a*; अथ षष्ठी fol. 26*b*; अथ सप्तमी fol. 27*b*, etc.; इति चतुर्दशी । अथ पंचदशी fol. 68*a*; अथ फाल्गुनीहोलिका fol. 72*a*; अथ दीपावली fol. 74*a*, etc.

ग्रंथे धर्मविवेकाख्ये निर्मिते विश्वकर्मणा ।
पंचदश्यां समाप्तायां कालकांडं समाप्तिमत् ॥

इत्थं निर्णीतासु तिथिषु व्रतनिर्णयः । fol. 97*a* (misplaced with fol. 98, between foll. 92 and 93); अतो ऽनुक्रमणी चैषा संक्षेपैरेव बध्यते । तत्रादौ पुरुषार्थनिरूपणं । आचारप्रशंसा । कर्मप्रशंसा ° fol. 98*a*.

It ends: कर्मकालावधिनिरूपणं । साग्निकामावास्यानिर्णय इति ॥ इति श्रीविश्वकर्मविरचिते धर्मविवेके (some letters eaten away) [कां]डं समाप्तं ॥

On the first 25 leaves the following authorities are quoted: *Kālamādhavīya*, foll. 12*a*, 25*a*; *Nirṇayāmṛita*, foll. 9*a*, 24*a*; *Brahmasiddhānta*, fol. 5*a*; *Madanaratna*, fol. 25*b*; *Mādhavanibandha*, fol. 9*b*; *Mārkaṇḍeyavyavasthāpakavacanāt*, fol. 17*b*; *Rudrayāmala*, fol. 9*a*; *Siddhāntaśiromaṇi*, fol. 5*b*; *Hemādri-siddhānta-saṃgrahe*, foll. 15*b*, 17*a*.

For a different work (on *Mīmāṃsā* philosophy) of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 240.

[H. T. Colebrooke.]

1566.

914. Foll. 366; size 13 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Govindārṇava, also called *Smṛitisāgara,* or *Dharmatattvāloka,* a general Digest of religious observances, compiled, under orders of *Govindacandra* (*Govindadeva*) of Kāśī, by his minister *Śesha Nṛisiṃha,* son of *Rāmacandra* (*Rāmabhadra*).

The complete work consists of six sections—viz.: *saṃskāra-, āhnika-, śrāddha-, śuddhi-, kāla-,* and *prāyaścitta-vīci*—of which this MS. contains only the first and the last sections.

I. *Saṃskāra-vīci* (foll. 175), begins:

यन्मायावशतः प्रपंचितवपुश्चित्स्वप्रकाशात्मकं
श्रुत्यातद्व्यतिरेकगम्यपरानंदाद्द्वितीयात्मकम् ।
स्वाध्यासान्मनसा वृतस्य जगतो ऽसत्यस्य सद्भासकं
भूत्यै तन्निखिलाद्यसंहृतिचणं स्यान्नारसिंहं महः ॥ १ ॥

मूर्तिं नूर्णविदीर्णदैत्यनखरां प्रेक्ष्य प्रकंपां पुरो
लक्ष्मीं मुद्रितलोचनां सचकितं वीक्ष्याशु संहृत्य तत् ।
रूपं सस्मितमीक्षितामरमुखो मायेति विस्मायितां
तामालिंग्य विनोदयंश्चटुशतैर्युष्मान्नृसिंहो ऽवतु ॥ २ ॥ ॰ ९ ॥

अस्ति स्वस्तिस्थितिरिह चतुर्वर्गसर्गैकभूमिः
स्वर्गंगाम्यास्तटपरिसरे राजधानी शिवस्य ।
यस्यामीशः शमितविषमाशेषकर्मा नाशपाशं
शश्वज्जंतोरुपदिशति तत्तारकं ब्रह्मशांतं ॥ १० ॥ ॰ २४ ॥

तत्रासीच्छुचिहासः शौर्यनिवासः कृतेंद्रपरिहासः ।
परिहृतजगदायासो जनितत्रासः परेषु शिवदासः ॥ २५ ॥
तस्मादाविरभूत् प्रभूतविभवो गांगेयमेयोर्जितो [॰ २७ ॥
गंगादास इति प्रसिद्धमहिमा गंगां समाराध्य सः ।
स्वामास्यामकृतार्थयत्कुलमलंचक्रे न्यचक्रेश्वरान्
स्वक्लेशादजयज्जयैकनिलयः शक्रे ऽप्यवज्ञाकरः ॥ २८ ॥

तदनु दनुजवैरिपादपद्मप्रणतिपरः समभून्महेशदासः ।
इह हरिहरयोरभेदभावं भजनमुपादिशदेष योजनेषु ॥ २९ ॥
अजनि नयनसिंहः पार्थिवो ऽस्मादकस्मात् [॰ ३१ ॥
समरभुवि यदीयं सिंहनादं निशम्य ।
परनरपतिमाद्यं तुंगमातंगसंघाः
सपदि विपदि मग्नास्ते दिगंताम्भजंते ॥ ३२ ॥ ॰ ३३ ॥
तद्वंशे भूवतंसे ऽजनि जननयनानंदचंद्रो नरेंद्रो
माहेंद्रं लोकमेषा हसति वसुमती यं पतिं प्राप्य पुण्यैः ।
श्रीमानुत्सन्नशत्रुः परिचरितसदामाधवो माधवो यं
संप्राप्ताः साधवो ऽमी गुणमणिविपणीर्माधवो धर्मधुर्यः
[॥ ३३ ॥ ॰

Thus we have first a succession of four princes: *Śivadāsa,* his son *Gaṅgādāsa,* his son(?) *Maheśadāsa,* and his son *Nayanasiṃha;* and then a descendant of those, *Mādhavadāsa,* whose eldest son, *Govindacandra,* was the patron of the present author; his younger sons being *Kāśirāja* (*Kāśidāsa*) and *Narottama,* all three of whom come in for a plentiful share of praise.

The introduction, consisting of 85 verses, ends thus:

तत्राभूत् सकलकलाकलापकौतूहलावासः ।
श्रीरामभद्रविबुधः परममहापुरुषलक्षणोपेतः ॥ ७६ ॥
तर्के कर्कशतां वहन्नतितरां भाट्टे तथात्युद्भटो
वेदांतेषु पटुस्तथातिनिपुणः सांख्ये ऽपि विख्यातधीः ।
अष्टव्याकरणी प्रबंधचतुरः साहित्यरत्नाकरः
क्षोणीमंडलमंडनैकतिलकः श्रीरामचंद्रो गुरुः ॥ ७७ ॥
तत्तनयः प्रथितनयः कृतविनयः सुष्टु दुष्कृतापनयः ।
अभवद्गुणैकनिलयः श्रीनरसिंहाभिधो विबुधः ॥ ७८ ॥
आचारे चतुराननः श्रुतिवनीसंचारपंचाननः
शश्वद्यश्च षडाननः खलमिलन्मानाद्रिनिर्भेदने ।
नानाशास्त्रवचोविचारणचमत्कारे सहस्राननः [॰ ८० ॥
केषामेष मनोविनोदमतनोन्नासौ नृसिंहो बुधः ॥ ७९ ॥

तं शेषामलवंशभूषणमणिं गोविंदचंद्रः स्वयं
विद्वन्मंडलपुंडरीकतरणिर्भूमंडलीमंडनं ।
धर्मोद्धारविधौ समाहितमनाः प्रीत्यानुनीयाधुना
गोविंदार्णवनामकं व्यरचयद्भमेप्रबंधं शुभं ॥ ८१ ॥
अशेषविदुषामेव संतोषाय विशेषतः ।
करोति तदनुज्ञातो नृसिंहः सन्निबंधनं ॥ ८२ ॥ ॰ ८३ ॥

श्रुतिस्मृतिपुराणानि निबंधान्विविधानपि ।
दृष्ट्वा सम्यक्समासेन सारोद्धाराय मे श्रमः ॥ ८४ ॥
तत्रादौ सुखबोधार्थं ब्रूमः प्रकरणक्रमं ।
संस्कार आह्निकं श्राद्धं शुद्धिः कालश्च निष्कृतिः ।
क्रमात् षड् वीचयो ज्ञेयाः सर्वशास्त्रार्थदीपिकाः ॥ ८५ ॥
निबंधमतभेदेन धर्मतत्वं यदस्फुटं ।
विविच्यते सहृदयप्रीत्यै तत् न्यायलेशतः ॥

इह यद्यपि धर्मार्थकाममोक्षाश्चत्वारः पुरुषार्थाः श्रूयंते सेव्यतया तथापीतरपुरुषार्थत्रयस्य धर्माधीनसिद्धिकत्वेनोपजीव्यत्वादावश्यकत्वात्स एव प्रथमतः सेवनीयः । °

इति ° नरसिंहसूरिविरचिते स्मृतिसागरे उपोद्घातप्रकरणं fol. 24*b*.

The *Saṃskāra* ends: इति श्रीमदखंडभूमंडलाधीश्वरसमस्तसाम्राज्यधुरंधरश्रीमद्गोविंददेवादिष्टशेषनरसिंहसूरिविरचिते गोविंदार्णवे धर्मतत्त्वालोके संस्कारवीचिः प्रथमः समाप्तः॥

Then follow two leaves containing a list of contents in a different handwriting.

II. *Prāyaścittavīci* (foll. 185), begins:

आनंदायोद्विधीर्यो गिरिममरपतिन्नस्तगोमंडलस्य
श्रीभर्तुः श्रीनिधानं करनिकरचिरध्वस्तगाढांधकारः ।
उन्मीलन्नीलवक्षस्थलकलितरुचिस्वेदविंदुप्रपंचे
प्रोदंचच्चारुताराधिपसुभगवपुस्त्रायतां कौस्तुभो वः॥१॥
[° २ ॥
नृसिंहचरणांभोजमकरंदमधुव्रतः ।
निरस्तविस्तरं वक्ष्ये प्रायश्चित्तविनिर्णयं ॥ ३ ॥
प्राचीनेषु निबंधेषु प्रमाणैर्यद्व्यवस्थितं ।
तत्र चर्चां समुत्सृज्य सारः संगृह्यते मया ॥ ४ ॥

तत्र प्रायश्चित्तपदार्थमाहांगिराः ॥ °

It ends fol. 185*b*: इति श्रीमन्महाराजाधिराजसाम्राज्यधुरंधरश्रीगोविंददेवादिष्टशेषनृसिंहसूरिविरचितः प्रायश्चित्तनिर्णयः समाप्तः ॥

This part also is followed by a list of contents on four leaves.

Of the authorities quoted in the first section may be mentioned:—*Aparāditya*, fol. 59*b*; *Aparārka*, fol. 143*b*; *Kalpataru*, fol. 116*a*; *Kārikānibandha*, fol. 72*a*; *Gṛihyakaumudī*, fol. 77*b*; *Govindarāja*, 13*a*; *Jyotiḥprakāśa*, foll. 73*b*, 125*a*; *Jyotiḥsāgara*, fol. 76*b*; *Jyotiḥsāra*, fol. 79*a*; *Jyotirarṇava*, fol. 118*b*; *Jyotir-Nṛisiṃha*, fol. 119*a*; *Dīpikā*, fol. 79*a*; *Prayogasāra*, fol. 106*b*; *Bhaṭṭa(pādāḥ)*, foll. 15*a*, 16*a*, etc.; *Maheśvara*, foll. 116*a*, 121*b*; *Māṇḍavya*, fol. 73*a*; *Mādhavācārya*, fol. 35*a*; *Mitāksharā*, foll. 56*a*, 60*b*; *Medhātithi*, fol. 72*b*; *Ratnamālā*, foll. 77*a*, 78*a*; *Rājamārtaṇḍa*, foll. 28*a*, 79*a*; *Lalla*, fol. 79*a*; (*Varāha-*) *Saṃhitādīpaka*, fol. 74*b*; *Viśveśvara Bhaṭṭa*, fol. 28*b*, etc.; *Vṛittaśatasaṃgraha*, fol. 117*a*; *Vyavahāroccaya*, foll. 77*a*, 78*a*, 81*b*; *Saṃgraha*, fol. 58*b* (*-kāra*), fol. 68*a*; *Smṛiticandrikā*, fol. 75*a*; *Smṛitibhāskara*, fol. 82*b*; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 75*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 81*a*; *Haradattamiśra*, fol. 137*b*; *Hemādri*, fol. 70*b*. [H. T. Colebrooke.]

1567.

640. Foll. 125; size $16\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Smṛitisaṃgraha (?), or *Vyavasthā-vivecana* (or *-saṃkshepa*), a summary of religious ceremonies enjoined in the *Smṛitis*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, of Navadvīpa (Nuddea).

It begins: अथ अनध्यायविवेचनं ।

पञ्चदश्यां चतुर्दश्यां अष्टम्यां राहुसूतके ।
धातुसंधिषु भुक्त्वा वा श्राद्धिकं प्रतिगृह्यते ॥

धातुसंधिषु चैत्रश्रावणमार्गशीर्षाणां शुक्लप्रतिपत्सु । इदं तु त्रिधातुसंवत्सराभिप्रायेण एतदतिरिक्तप्रतिपत्सु काम्यत्वमिति । °

अथ अकालवृष्टिव्यवस्था fol. 4*a*; अथ नानासंग्रहकारसंमतं नानाविधं शूद्रकर्तृकतर्पणवाक्यं लिख्यते fol. 4*b*.

Fol. 5*a*: प्रायशः संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । कायवाङ्मनोभी रचितं कर्मफलाय समर्थमिति श्रुत्या प्रधानानामङ्गत्वमुक्तं । तत्र केन रूपेण तस्याङ्गत्वमित्याह मनसा संकल्पयति वाचा अभिलपति कर्मणा चोपपादयतीति । संकल्पयति अमुककामेन मयेदं कर्तव्यमिति निश्चिनोति । वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्बोधकपदैरभिधत्ते । कर्मणा कायव्यापारेण उपपादयति । यथाविधि समापयतीत्यर्थः । संकल्पयतीत्यादि विध्यर्थे लट् । °

अथ मलमासः fol. 8*b*, etc.; अथ जन्मतिथिव्यवस्था fol. 14*b*; अथ प्रतिपत् fol. 16*a*; अथ द्वितीया fol. 16*b*, etc.

इति ० व्यवस्थाविवेचने तिथिविवेचनं ॥ अथ श्राद्धं ॥ पाचालम्भनपूर्वको हविस्त्यागः श्राद्धमिति मैथिलाः । ० fol. 50*b*.

इति ० श्राद्धव्यवस्था समाप्ता ॥ अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था ॥ तत्रादौ प्रायश्चित्तलक्षणं । fol. 78*b*.

इति ० प्रायश्चित्तविवेचनं समाप्तं ॥ अथ शुद्धिव्यवस्थासंक्षेपः । तत्रादौ शुद्धिपदार्थो निरूप्यते । fol. 97*b*.

इति शुद्धिव्यवस्था ॥ अथोद्वाहनिर्णयः ॥ तत्र सापिण्ड्यं निरूप्यते । सापिण्ड्यं सप्तपौरुषमिति वचनात् fol. 122*b*.

It ends: शूद्राणां समानगोत्रे समानप्रवरे ऽपि विवाहः । अन्यत्सर्वं ब्राह्मणादिवदिति शुल्कं दत्त्वा वरे मृते कन्या देवाय प्रदातव्या । एतच्च कन्यानुमतौ वाग्दत्ताया अपि कन्याकुमारीवद्विवाहः ॥

इति महामहोपाध्यायनवद्वीपनिवासिश्रीरामभद्रन्यायालङ्कारभट्टाचार्यविरचिता उद्वाहव्यवस्था समाप्ता ॥ The same colophon, mutatis mutandis, occurs at the end of the first three chapters.

Foll. 1*a*, 50*a*, 79*a*, 98*a* contain tables of contents for the respective portions they precede.

The title given to the work on the last page by Colebrooke's Paṇḍit is रामभद्रन्यायालंकारकृतः स्मृतिसंग्रहः ॥ [H. T. Colebrooke.]

1568.

743. Foll. 98; size 12¾ in. by 6 in.; fairly good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

The same work. The sections on *tithi* (incomplete at the beginning?) and *śuddhi*.

It begins: प्रायशः संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकालादादौ स एव निरूप्यते । ० see fol. 5*a* in preceding MS.

The *tithivyavasthā* ends fol. 53*a*. Between this and the beginning of the *śuddhivyavasthāsaṃkshepa*, fol. 55*b*, this MS. (as well as the next one) contains brief sections on *bhūmidāna*, fol. 53*a*, and *suvarṇadāna*, fol. 54*b*. Neither this MS., nor the next one, makes any mention of the author to whom the work is ascribed in the preceding MS.

It ends with eight *ślokas* from the *Sanatkumārasaṃhitā* (on *vṛihad-āmānnadāna*, of which MS. 640 has only the first 6½ at the end of the *śuddhi*) ending: पौर्णमास्यां प्रोष्ठपद्यां स याति परमं पदं ॥ समाप्तोयं ग्रन्थः ॥

Colebrooke's Paṇḍit has given it the title (fol. 1*a*): छाँचकाटा (!) स्मृतिसंग्रहपूर्वखंडं । [H. T. Colebrooke.]

1569.

638a. Foll. 44; size 16 in. by 5 in.; fair, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

The *Tithivyavasthā* of the same work.

It begins, as the preceding MS.: प्रायशः संकल्पानामेव ०

It concludes with the section on *suvarṇadāna* mentioned above, ending: तथा च ब्राह्मे ।

सर्वदानानि नियमा आयासाश्च तपांसि च ।
यज्ञो दानं तथा जप्यं श्राद्धं च सुरपूजनं ।
गङ्गायां तु कृतं सर्वं कोटिकोटिगुणं भवेदिति ॥

after which the colophon, by a different hand: इति श्रीराप[च]भट्टकृतव्यवस्थार्णवः समाप्तः ॥ and on the back of the last leaf the MS. has been named accordingly. [H. T. Colebrooke.]

1570.

263. Foll. 75; size 11½ in. by 6 in.; fairly written, in the Bengalī character, by two different hands; European paper; 9 or 10 lines in a page.

Dharmadīpikā, or *Smṛitipradīpikā*, a treatise on controverted points of sacred law, by *Candraśekhara Vācaspati*.

Incomplete. The present portion of the work deals mainly with points of the *Vedic* ceremonial.

It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं तातत्त्वातसेवितं ।
तत्प्रभावद्वितास्माभिः क्रियते धर्मदीपिका ॥
विद्याभूषणविख्यातः षड्दर्शनमते सुधीः ।
तत्सुतस्तादृशो धीमांस्ततो ऽधीती च तत्सुतः ॥
श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः स्मृतौ ।
स्मृतीनां च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकां ॥

तत्र मीमांसातर्क एव वेदतन्मूलशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथा च भट्टः । मीमांसासंज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । सर्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति विग्रहः । सा च मीमांसा द्विविधा कर्मब्रह्मनिरूपकभेदेन जैमिनिवादरायणिप्रणीता कर्मनिरूपिकैव धर्मप्रतिपादिका यतो धर्मजिज्ञासानन्तरमारभ्यमाणं मीमांसाशास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजनकं । अत एवोक्तं भट्टैः । धर्माख्यं विषयं वक्तुं मीमांसायाः प्रयोजनं । °

अथात्र कर्मभेदप्रतिपादसूत्रं fol. 9*a*; अथ विधिभेदाः fol. 10*b*; अथाधिकरणनिरुक्तिः fol. 17*a*; अथ श्रुतिलिङ्गादिनिरूपणं fol. 17*b*; अथ ग्रहाधिकरणं fol. 22*b*; अथ दर्वीहोमाधिकरणं fol. 25*b*; अथ कपालाधिकरणं fol. 26*b*; अथ सर्वदृष्टाधिकरणं fol. 27*b*, etc.

It ends: अथ सोमीयवेदिविधिन्यायः ॥

For a fragment of this work, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 77. [H. T. Colebrooke.]

1571.

251a. Foll. 31; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengalī handwriting; ten lines in a page.

Vyavasthāsārasaṃgraha, a compendium of religious (*smārta*) rites, by *Rāmagovinda Cakravartin* (son of *Mukunda*). Incomplete.

It begins:

पादपद्मयुगमाद्यं शाम्भवं संस्मरन् लिखति पुस्तिकामिमां।
श्रीमुकुन्दपटुरेतदात्मनः कल्मषं भवतु भूरिहारिणः ॥
गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्मणा ।
क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसंग्रहः ॥

तत्रादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु चन्द्रक्रियोपलक्षितः कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनं । तत्त्रिंशता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । तत्र मीनस्थरवौ यत् शुक्लप्रतिपदारभ्यस्तदादिदर्शान्तो मुख्यचान्द्रश्चैत्रो मासः । °

Fol. 22*a*: इति रामगोविन्दशर्मकृते व्यवस्थासारसंग्रहे तिथिव्यवस्था संपूर्णा इति ॥

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं नत्वा संक्रमणे रवेः ।
वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थां धीरसंमतां ॥

तत्रादौ संक्रान्तीनां सङ्गोच्यते (l. संग्रह उ°) । °

Fol. 25*b*: इति व्यवस्थासारसंग्रहे संक्रान्तिव्यवस्था समाप्ता ॥ अथाद्भुतं ।

इत्यद्भुतशान्तिः fol. 26*b*.

Fol. 28*a*: इति° संबन्धव्यवस्था समाप्ता ॥

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं संसारजलधिप्लवं ।
वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थामौर्ध्वदेहिकीं ॥

अथान्त्येष्ट्यादिषोडशश्राद्धाधिकारिणः °

For a complete MS. (omitting the first introductory *śloka*) and an analysis of the contents of the work, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 290. [H. T. Colebrooke.]

1572.

41b. Foll. 100; 4to; size 10½ in. by 8 in.; written in the Bengalī character; European paper (watermark 1805); 11–18 lines in a page.

Dvaitanirṇaya, a review of doubtful points of sacred law, composed by *Vācaspati Miśra*, for *Jayā*, wife of King *Bhairava* and mother of *Purushottama Deva*.

It begins: आभीरदारकमुदञ्चित° cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 648; Rāj. Mitra, Notices, I., p. 149; V., 296.

It ends: इति द्वैतनिर्णये सिद्धान्तपरिच्छेदः ॥ शाके १७२५ ॥

Foll. 99*b* and 100*a* contain a list of contents (*pattrapañjī*).

Regarding the author's probable age see above, no. 1398. [H. T. Colebrooke.]

1573.

253. Foll. 56; size 11½ in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting of about 1750 A.D.; 8–15 lines in a page.

Dvaitanirṇayapradīpa, or *Kādambarī*, a commentary on the preceding treatise, by *Gokulanātha*.

It begins:

देहस्यामेष निहतो द्वैतनिर्णयवेश्मनः ।
प्रदीपस्तिमिरं हन्तु जीर्णोद्धाराजिरोदरे ॥

नामद्वैतेति । अत्र देवराजादिशरीरवृत्तिरेकदा ऽनेका वृत्तियां देवराजत्वादिजातिस्तदवच्छिन्ने शरीरे तादृशशरीरविशिष्टात्मनि वा देवराजादिपदानामस्ति वृत्तिः सा च गृह्यविहितप्रकारोपपन्नपित्रादिसंज्ञिताभिव्यंग्यो भगवत्सङ्केत एव सन्नपदार्थातिरिक्तः स्वाभाविको वा शब्दार्थसंबन्धः ०

इति कादम्बरीप्रदीपनामद्वैतनिर्णयविवरणे नामद्वैतनिर्णयः परिपूर्णः fol. 8*a* (8*b* left blank); ० दानद्वैतनिर्णयः fol. 18*b*; ० महादानद्वैतनिर्णयः fol. 31*b*; ० जलाशयद्वैतनिर्णयः fol. 45*b*; ० सदाचारद्वैतनिर्णयविवरणं ॥ उपनयनकालनिर्णये ० foll. 52*b*, 53*a*.

Col.: इति महामहोपाध्यायश्रीगोकुलनाथप्रणीतः संपूर्णो द्वैतनिर्णयप्रदीपः ॥ श्रीतीर्थदत्तस्याक्षरमिदम् ॥

The MS. seems to contain only a portion of the entire work. Moreover, the different chapters are merely bound together, each being written by a different hand (or sometimes two hands) from the preceding one, and ending at the bottom of the page.

Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 166, 281, gives a *Dvaitanirṇaya-jīrṇoddhāra* (or *prakāśa*) by *Madhusūdana Ṭhakkura*, described as a commentary on *Vācaspati Miśra's* work on the dualistic theory of the Supreme and the human souls. [H. T. Colebrooke.]

1574.

299. Foll. 91; size 14 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; indifferent Bengalī handwriting of 1807 A.D. (by one *Nārāyaṇa Datta Śarman*); worm-eaten, but mostly in the margin; 12–16 lines in a page.

Dvaitapariśishṭa, a treatise, in two chapters, on points of Hindu law, not treated by former writers; by *Keśava Miśra*.

I. begins: स्वामिन्वासो ममैतन्न ०; II. (fol. 57), तातस्ते मकरालयः ० see Aufrecht, no. 650.

The leaves of the second chapter are paged separately 6–40.

A much larger work of the same title, and by the same author (of which this is perhaps a fraction) is described by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 186. [H. T. Colebrooke.]

1575.

1395b. Foll. 48; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

Dvaitanirṇaya-siddhāntasaṃgraha, a treatise on controverted points in the performance of certain rites, by *Bhaṭṭa Bhānu*, son of the *Mīmāṃsaka Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha;* the work being an abridgment of the *Dharma-Dvaitanirṇaya*, by *Bhānu's* grandfather, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

It begins:

लक्ष्मीं नारायणं नत्वा सीतया सहितं रघुं ।
गंगायुतं नीलकंठं गुरोः पादांबुजं तथा ॥ १ ॥
पितामहकृतद्वैतनिर्णयार्थस्य संग्रहः ।
नीलकंठात्मजेनेह क्रियते भानुनाधुना ॥ २ ॥

तत्रादौ नवरात्रसिद्धांतः । नवरात्रव्रते च देवीपूजनं प्रधानं।०

इति ० नवरात्रनिर्णयः fol. 4*a*; ० नवरात्रपारणा fol. 5*a*; इति चतुर्थी fol. 5*b*; ० पञ्चमी fol. 6*a*; ० जन्माष्टमी fol. 8*b*; ० एकादशीवेधे ऽरुणोदयनिर्मायानिर्णयः fol. 9*b*; ० चतुर्दशी fol. 11*a*; ० शिवरात्रिः fol. 11*b*; ० सावित्रीव्रतं fol. 12*a*; ० उपाकर्म fol. 15*a*; ० होलिका fol. 16*a*; ० संक्रांतिनिर्णयः fol. 17*a*; ० ग्रहणोपवासः fol. 17*b*; ० अनूढकन्यामृतावाशौचं fol. 18*a*; ० संनिपाताशौचं fol. 20*b*; ० दत्तकाशौचं fol. 21*a*; ० स्त्रीजनने कर्मानधिकारावधिनिर्णयः fol. 23*a*; ० क्रियाधिकार ० fol. 24*b*; श्राद्धाधिकारनिर्णयः fol. 27*a*; ० सपिंडीकरणाधिकार ० fol. 30*b*; ० पिंडपितृयज्ञप्राशन ० fol. 32*b*; ०; ० आधानाद्यधिकार ० fol. 37*a*; ० अपत्नीकाधान ० fol. 37*b*;

° अपुत्रकविधिः fol. 39*a*; ° तीर्थयात्रा ° fol. 40*b*; ° ब्राह्मणस्य मांसनिषेध ° fol. 43*a*; ° दत्ताप्रदान ° fol. 43*b*; ° स्तेयान्यमहापातकप्रायश्चित्तनिर्णयः fol. 46*a*.

Colophon: इति श्रीमन्मीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टभानुकृते द्वैतनिर्णयसिद्धांतसंग्रहे कोटिलक्षायुतहोमनिर्णयः समाप्तः ॥

The author's brother, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, wrote his *Kuṇḍoddyotadarśana* in 1671 A.D.

For another MS. of the work see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 271.

[H. T. COLEBROOKE.]

1576.

1258a. Foll. 106; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī character; 9 or 10 lines in a page.

The same work, incomplete in the middle; with a fragment of *Bhaṭṭa Śaṅkara's* work, of which the former is an abridgment.

The MS. consists of two portions, paged separately, the first of which consists of 33, the second of 73 leaves.

I. Foll. 1–33 *Bhānu's* treatise from the beginning to the middle of the *anūḍhakanyāmṛitā-vāsanca*, where the MS. breaks off abruptly.

II. From fol. 17*a* (near the bottom) of the second portion to the end, numbered 17–73, contain the concluding portion of *Bhānu's* work from shortly after the beginning of the *kriyādhikāranirṇaya*.

Dated: संवत्सरे १७७३ पौषकृष्णचतुर्थ्यां लिखितं लेखापितं सिद्देश्वरमिश्रात्मजलालचंद्रशर्मणा सारस्वतेन वाराणस्यां श्रीपशुपतिप्रसादादिति ॥

III. Foll. 1–17*a* of the second portion (the first sixteen leaves of which are not numbered) contain a fragment of the *Dharma-Dvaitanirṇaya*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

It begins: संपूर्णोंगुक्तं । °

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणमीमांसाद्वैतसाम्राज्यधुरंधरश्रीमद्भट्टनारायणसुतभट्टशंकरकृते धर्मद्वैतनिर्णये पंचमीविषयसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ अथ कृष्णजन्माष्टमीव्रतं निर्णीयते ॥ fol. 2*b*; ° निर्णये श्रीमद्दाक्षिणात्यसकलशिष्टधुरंधरसंप्रदायोद्दीपकः कृष्णजन्माष्टमीसंशयोद्भेदपरिच्छेदः fol. 10*b*; ° निर्णये कृष्णजन्माष्टमीपारणसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ एकादीवेध ° fol. 15*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

1577.

1542. Foll. 153 (the original pagination of which, 142–295, has been obliterated and changed for a fresh one, 2–154); size $10\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; very well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

Viruddhavidhividhvaṃsa, a general review of disputed points of (sacred) law, composed, at Aṇahillapāṭaka, by *Lakshmīdhara*, son of *Malladeva* and *Śrī Devī*, grandson of *Vāmana* (brother of *Skanda*), and great-grandson of *Soḍha* (who, like his sons, was minister to King *Someśvara* of Śākambharī).

Incomplete at the beginning. The work consists of seven chapters (*adhikaraṇa*), the first four of which are wanting; a line and a half scored out at the beginning (of fol. 2) of the MS. having contained the colophon of the fourth chapter, and the first few words of the fifth.

Ch. five began orig. यच्चाप्याचार्यप्राची - - (some 16 aksharas) भ्रात्रादयः श्राद्धादिकारिण इति । तत्रापि पुत्राभावे सपिंडा मातृसपिंडाः शिष्याश्च दद्युस्तदभावे ऋत्विगाचार्याविति गोतमवचनमुदाहृतं । °

Fol. 17*a*: इति स्मार्त्तमहत्तश्रीमल्लक्ष्मीधरविरचिते विरुद्धविधिविध्वंसे वाक्यमीमांसायां क्षेत्रजादिपुत्राणामेवाभावे भ्रात्रादिश्राद्धादिनिराकरणं नामाधिकरणं[पंचम obliterated]मिति ॥ तदेवं विघ्नरूपप्रोक्तं °

Fol. 70*a*: इति ° वाक्यमीमांसायां सिद्धांताख्यमधिकरणं [षष्ठं] समाप्तं ॥ अथ श्राद्धस्य प्रकारात् लक्षणानि प्रोच्यंते । तत्र विश्वामित्रः । °

It ends: ऋजवयश्वमेधफलं पुरुष इति बोधायनसूत्रं ॥
इति स्मार्त्ते° श्राद्धप्रकाराख्यमधिकरणं सप्तमं ॥

ब्राह्मणा ब्राह्मणा जाता जाता ये गुणसागराः ।
नागरा नागराजाहैहारो यानहैयद्वरः (! or जहैहारेयोनहै°) ॥ १ ॥

तदन्वये ऽष्टगोत्राणामष्टगोत्रोन्नतिश्रितं ।
मध्यान्नोत्रेशसंभुद्धे गोत्रे ऽजायत काश्यपे ॥ २ ॥

श्रीमदानंदनगरस्थाने स्थानेश्वराभिधः ।
पंडितो यः स्वविद्याभिश्चतुर्दिग्विदुषो ऽजयत् ॥ ३ ॥

श्रीमदानंदनगरे नागरेभ्यो गृहांश्च यः ।
सप्तविंशतिविप्रेभ्यः प्रददौ सपरिच्छदान् ॥ ४ ॥

षण्मुखः षट्सु तर्केषु चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।
मीमांसामांसलप्रज्ञो यो ऽभूत्तस्यान्वये ऽभवत् ॥ ५ ॥

स्कंद स्कंदपितुः प्रज्ञानंदकंदस्त्वमंदधीः ।
शाकंभरीशितुः सोमेश्वरदेवस्य भूभृतः ॥ ६ ॥

सांधिविग्रहिकामात्यो ऽरात्यौघकरिकेसरी ।
सोढस्तस्य सुतो ऽसोढः शत्रुभिस्तत्पदे ऽभवत् ॥ ७ ॥

तस्य पुत्रावभूतां द्वौ भूतांतभूतकीर्तितौ ।
स्कंदवामननाम्ना तावाम्नातावत्तनीमतौ ॥ ८ ॥

सर्वामात्यपदं ताभ्यां पृथ्वीराजो ऽददन्मुदा ।
सेनाधिपत्यं स्कंदाय प्रदाय च सुखी स्थितः ॥ ९ ॥

सेनापतित्वं स्कंदाय प्रदाय धृतशक्तये ।
महादेवसुतायातिदूरूपो भूपवत् (!) ॥ १० ॥

सांधिविग्रहिकाद्यं तु पदं संपाद्य वामने ।
स्कंदो राजे ऽपितानंदो ऽवधीन्नित्यं कुरुष्ककान् [(l. तुरु°) ॥ ११ ॥

सदा स दानानि ददौ द्विजेभ्यो दंडनायकः ।
या काप्यपरिणीतायात् तस्य[ा] वैवाहिकं त्वदात् ॥१२॥

स्कंद स्कंदेति वर्णेषु वर्ण्यमाने ऽत्र नागरः ।
ब्राह्मणं कोपि कोपेन कंपिताधरमुक्तवान् ॥ १३ ॥

स्कंद स्कंदेति वदथ किं विप्राः प्रतिवासरं ।
मदीयहृदये नायमप्यह्नैस्कंदखंडिका ॥ १४ ॥

इत्येते नागराः प्रोचुर्यत्वं यात्वा तदंतिके ।
वद द्विजैवं वचनं यद्यस्ति तव योग्यता ॥ १५ ॥

कोपात्स पादलक्षे द्वादशे शाकंभरीं पुरीं ।
प्राप्य विप्रो राजकुलाद्ययातं (!) दंडनायकं॥१६॥°२२॥

गते ऽन्यसंगरे स्कंदे निद्राव्यसनसन्नधीः ।
व्यापादितस्तुरुष्कैः स राजा जीवन्मृतो युधि ॥ २३ ॥

हरिराजमथो राज्ये शाकंभर्यां निवेश्य सः ।
स्कंदस्तत्र कियत्कालं स्थित्वा तुर्याश्रमं श्रितः ॥ २४ ॥

द्रम्माणां लक्षविंशत्या विंशत्यश्च(l.°त्या च) शतैः समं ।
वामनः सकुटुंबो (ऽ)णहिल्लपाटकमाट तु ॥ २५ ॥

मल्लदेवो ऽभवत्तस्य पुत्रः पुत्रवतां वरः ।
सुभाषितावलीकर्ता भर्ता भूतलवर्तिनां ॥ २६ ॥

सहस्रसंख्यासाहित्ये लक्ष्यलक्षणसंख्यया ।
कौटिल्याद्यर्थशास्त्रेषु कोटिशो यन्मतिर्मता ॥ २७ ॥

स श्रीदेवीति नाम्नात्मनाम्नातां परिणीतवान् ।
लक्ष्मीशवत्ततो लक्ष्मीधरो ऽभूद्धरधीधरः ॥ २८ ॥

भगवद्बोधभारत्याख्यश्रीपादप्रसादतः ।
आसादितसदानंदाद्वैतज्ञानानुभावकः ॥ २९ ॥

श्रीमति श्रीशवदणहिल्लपाटकपत्तने ।
मल्लदेवः सहामात्यसभ्यः स्मृत्यादिनिर्णये ॥ ३० ॥

वेदांतस्मृतिसिद्धांतश्रांतः स्वांतः(?l. क्रांतः) कवेः पथि ।
पांथो ऽप्रतिमरामाख्यं महाकाव्यं चकार यः ॥ ३१ ॥

प्रत्यक्षीभूतभारत्येवितः (!) स्मार्तमहत्तमः ।
विरुद्धविधिविध्वंसं व्यवधान्मुग्धबुद्धये ॥ ३२ ॥

इति स्मार्तमहत्तमश्रीमल्लक्ष्मीधरविरचिते विरुद्धविधिविध्वंसाभिधानो ग्रंथः समाप्तः ॥ संवत् १५८२ वर्षे चैत्रशुदि ४ भृगौ ॥

At the end of the volume, a leaf has been added, containing a prose paraphrase of the above genealogical account, written by a recent hand:

नागरा ब्राह्मणाः अष्टगोत्राः तेषां मध्ये काश्यपगोत्रे नागरवंशे काश्यां स्थानेश्वरनामा पंडितः चतुर्दिक्षु पंडितान् जित्वा। सप्तविंशतिसंख्यकनागरब्राह्मणेभ्यः सपरिछदान्गृहान्ददौ । ° । तदन्वये स्कन्दः ° । शाकंभरीदेशाधिपसोमेश्वरनाम्नो राज्ञः सान्धिविग्रहिकामात्यो जातः । तस्य पुत्रः सोढः सो ऽप्यमात्यः । तस्य पुत्रौ द्वौ स्कन्दवामननामानौ । तद्देशीयराजा पृथ्वीराजनामा स्कंदाय सेनाधिपत्यं वामनाय सान्धिविग्रहिकामात्यं च दत्त्वा स राजा स्वस्थो जातः। ततः स्कंदः तुरुष्ककान् अवधीत् । ततः अन्यसंगरे गते स्कन्दे राजा निद्राव्यसनमंदधीः स तुरुष्ककैर्व्यापादितः । पुनर्हरिराजनामानं शाकंभर्यां संस्थाप्य स्कन्दः चतुर्थाश्रममाश्रितः । वामनस्तु विंशशताधिकविंशल्लक्षद्रव्यैः सह अणहिल्लपाटकमगात् । तत्पुत्रो मल्लदेवः येन सुभाषितावली कृताप्रति[म]रामाख्यं काव्यं च । शास्त्रे कोटिशो मतं यस्य । तेन श्रीदेवी विवाहिता । तस्यां तत्सुतो लक्ष्मीधरो ऽभूत् । स एव भगवद्बोधभारतीशिष्यः अद्वैतज्ञानानुभावकः स एव विरुद्धविधिविध्वंसनामानं ग्रंथमकरोत् स एवायं ग्रंथः ॥

For fol. 1 of the MS., containing a fragment of *Śaṅkara's (Sarva-)Dharmaprakāśa,* see above, no. 1564. [H. T. Colebrooke.]

1578.

1531. Foll. 202 (numbered 1–200, nos. 5 and 35 occurring twice); size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī handwriting of about 1800 A.D.; 14–16 lines in a page.

Prayogatattva, a manual of ordinary religious rites, compiled, at Benares, by *Raghunāthasūri,* son of *Bhānuji,* in Śaka 1577 (A.D. 1655).

It begins:

शक्यं यन्न विशेषतो निगदितुं ब्रह्मादिवृंदारकैः
स्वांतध्वांतनिवारणाय सततं संभावितं योगिभिः ।
ध्यातं मंदरसंस्थितेन जगतः संसारबंधच्छिदा
पूर्णामानसमोदनं तदखिलाधारं महो मन्महे ॥ १ ॥
नैजप्रभापटलनिर्मितकोटिपीठं
लेखेंद्रवंदितमहोज्ज्वलपादकंजं ।
प्रालेयशैललसदुदुरपत्रजातं
वंदे स्फुरत्त्रिपथगांचितचारुमौलिं ॥ २ ॥
अहितरसुरवारानंददात्री मृडानी
हृतमुनिकुलविघ्ना भक्तवृंदात्तदोषा ।
दलितदितिजपुंजा शर्वराज्ञी सदा मां
सुखयतु जगदंबा चंद्रभिल्लावतंसा ॥ ३ ॥
शारदां शरदिंदुसप्रभां श्वेतनीरजसंस्थितां परां ।
हंसवाहनसंस्तुतां सदा भावये निखिलार्थदां शिवां ॥ ४ ॥
स्मृतिप्रणेतॄनथ सूत्रकर्तॄ-
स्तथापरान् भाष्यकृतो ऽभिपूज्य ।
प्रयोगसंदर्भकृतो ऽपि नत्वा
प्रयोगतत्त्वं चरिकर्मि काश्यां ॥ ५ ॥

संक्रियते एभिः श्रौतस्मार्तकर्मभिः पुरुष इति संस्काराः । ते च चत्वारिंशदित्याहतुः सुमंतुगौतमौ । गर्भाधानानवलोभनपुंसवनसीमंतोन्नयनबलिजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनमहानाम्न्यादिव्रतचतुष्टयसमावर्तनपाणिपीडनदेव - पितृमनुष्यभूतब्रह्मसंज्ञकपंचयज्ञानुष्ठानानि तथा पाकयज्ञसंस्था अग्न्याधेयमष्टकाः पार्वणश्राद्धे श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजी चेति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरूढपशुबंधसौत्रामणीति संज्ञास्तथा सप्तसोमसंस्थाः । अग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति संज्ञा इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः ॥ तथा दया क्षांतिरनसूयाशौचमनायासो मांगल्यमकार्पण्यमस्पृहेत्यष्टावात्मगुणाः । अन्ये ऽपि तीर्थस्नानादयः संस्काराः । °

इति ° संस्काराख्यं प्रथमं तत्त्वं fol. 3*b*; इति ° परिभाषाख्यं द्वितीयं ° fol. 10*b*; ° स्वस्तिवाचनाख्यं तृतीयं ° fol. 15*a*; आभ्युदयिकाख्यं चतुर्थं तत्त्वं fol. 27*a*;—° ग्रहमखाख्यं पंचमं तत्त्वं fol. 62*a*; ° रजस्वलाशांत्याख्यं षष्ठं fol. 77*a*, etc.

The last two leaves contain a table of contents.

The MS. ends: इति रघुनाथसूरिविरचिते प्रयोगतत्त्वे ऽर्कविवाहाख्यं पंचविंशं तत्त्वं ॥ ° ॥

शांडिल्यान्वयसंभूतरघुनाथेन धीमता ।
प्रयोगतत्त्वमरचि मुदे ऽस्तु तज्जगत्पतेः ॥ ५ ॥
शाके वाजिनगेषुभूपरिमिते तैषे सिते ह्येकभे
श्रीमत्पर्वतनंदिनीपरिवृढप्राणप्रियस्यौकसि । °
श्रीमद्भानजिसूनुना (!) विरचितं सत्पादकंजालिना
पर्णाजानिमुदे भवत्वविरतं यच्छ्रेयसां साधनं ॥ ६ ॥

इति रघुनाथसूरिविरचितं प्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥

For another MS. of this work, which omits the first four introductory stanzas, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 952.

[H. T. Colebrooke.]

1579.

1430. Foll. 155; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands, in 1798 A.D.; ten lines in a page.

Nirṇayāmṛita, a work, in four chapters, on the times and seasons suitable for certain ceremonies, compiled—by order of *Sūryasenanṛipati* of Ekacakrapura on the Yamunā—by *Allāḍanāthasūri,* son of *Paṇḍita Siddha-Lakshmaṇa.* It begins*:

कारणमेकं जगतां वारणमास्येन तारणं विपदां ।
किमपि महो महनीयं प्रत्यूहव्यूहदारणं वंदे ॥ १ ॥

* These extracts were made long before the appearance of Prof. Bhandarkar's Report for 1883-4 (1887), in which this introduction is given more fully. The readings of the present MS. may still be of some value to Indianists.

भावयामि दृढभक्तिभावनीं भाविताङ्घ्रियुगलां सुमंगलां ।
इष्टदां सततमिष्टदेवतां मंत्रवत्सकलमंत्रमातरं ॥ २ ॥ ०

यैः कृतः स्मृतिमहार्णवपार-
प्राप्तिहेतुरिह संग्रहसेतुः ।
तान्नमामि मनुविष्णुयमाद्यान्
कालनिर्णयकृतो ऽप्यहमन्यान् ॥ ४ ॥ ०

जयंति भूमाविह बाहुबाणाः (? l. चा०)
क्षितीश्वरा दिक्श्रुतबाहुबाणाः ।
प्रकुर्वते ये विशदा यशोभिर्
जगत्समग्रं च सदायशोभिः ॥ ६ ॥

बभूव यश्च त्रिदशैः सरूपस्
तदन्ववाये बलवान्सरूपः ।
चकार नित्यं च समाहितानां
परिश्रयं यः परमाहितानां ॥ ७ ॥

तस्यात्म[जन्मा]जनि कर्णदेवस्
त्यागेन यो विश्रुतकर्णदेवः ।
वपुःश्रिया निर्जितकामदेवः
सदा समाराधितवासुदेवः ॥ ८ ॥

तदात्मभूरुद्धरणे (णः Bh.) क्षितींद्रः
क्षितींद्रभिन्नानुमहानुभावः ।
शुभावदातायतकीर्तिरार्ति-
हरः सतां श्रीपतिमूर्तिरासीत् ॥ ९* ॥

स्वकीर्तिवल्लीप्रभवातिवल्ली-
स्थलीव ढिल्ली नगरीमतल्ली
शतप्रफुल्ला विकसद्विलासा
सुकीर्तिनीरैः समसिंचि येन ॥ १०* ॥

प्रस[क्तमु]क्तामयहेम० ११ ॥

उद्धरणं शुद्धरणं संहरणं विद्विषां समुद्धरणं ।
सुहृदां पुरातनहृदां नमतितम (मां Bh.) को न नाम
[तसुमाना (! तमनामः Bh.) ॥ १२ ॥

सौंदर्येण विजृंभिणा रति[पति]ः शौर्येण श्रीपतिः
गांभीर्येण सरित्पतिर्विलसता धैर्येण भूभृत्पतिः ।
संक्रांत्योड्ड(l. डु)पतिः श्रिया धनपतिर्यस्तेजसाहर्पतिस्
तेनार्योद्धरणेश्वरेण सुमतिः स्पर्धेत कः क्ष्मापतिः ॥ १३† ॥

अस्य(? l. सा)वसावाहितसत्प्रतापः
स्वसंनिवेशोचितभव्यदेशं ।
अध्यास्त सिद्धान(? l. न्त)समस्तशक्रा
स्पदं पुरं सादरमेकचक्रं ॥ १४ ॥ ०

यस्योपकंठे सितिकंठकंठ-
स्पर्धिप्रभा भानुसुता वहंती ।
तदुच्चवेदध्वनिसंनिकर्षाद्
अभ्यस्यतीवाखिलपावनत्वं ॥ १७ ॥ ०

पुरं शशासैव पुरंदराभस्
तदैकचक्राख्यमनेकचक्रः ।
असंख्यसंख्यारिजयोर्जिताख्य-
श्चिख्यासु (!) येनोद्धरणक्षितीशः ॥ २३ ॥

समुद्रैरपि यः सप्तसमुद्रैः संयुतां महीं ।
पालयंस्तन्महीपालः पुरालंकुरुते पुरं ॥ २४ ॥

गुणरत्नाकराच्चंद्रश्चंद्रसेनस्ततो ऽभवत् ।
महा महा स देवस्य शालिमौलिविभूपणः (!) ॥ २५ ॥

यस्य विश्वोपकाराय सदा सत्युद्यते करे ।
शशंके धनदः स्वैरं चकंपे कनकाचलः ॥ २६ ॥ ०

तस्यात्मजो ऽभूच्चरितार्थजन्मा
श्रीसूर्यसेनो जयति क्षितींद्रः ।
सुदर्शनेनैव बिभर्ति गोपी-
नारायणत्वं भुवि यः प्रसिद्धं ॥ ३० ॥ ०

चकास्ति यस्यातिनलप्रतापः
प्रतापसेनो ऽवरजः प्रसिद्धः ।
भक्त्याभिरामस्य सदाग्रजस्य
यो लक्ष्मणाकारमुपैति भद्रं ॥ ४० ॥

औदार्यसौंदर्यदयानयाद्या
विज्ञानशौर्यादिगुणेषु नान्यं ।
प्रतापसेनस्य समं समंताल्
लोके विलोके ऽत्र विचित्रलोके ॥ ४१ ॥

श्रीदेवसेनस्तनयो ऽपि गोपी-
नारायणस्याजनि कामरूपः ।
लब्धप्रसादेन महेश्वरस्य
ममारतिस्तुष्टिमुपैति यत्र ॥ ४२ ॥

देवसेनकुमारस्य कुमारस्य च नांतरं ।
आर्यानंदकृतो नित्यं बिभ्राणां शक्तिमुत्तमां ॥ ४३ ॥

---

* Bh. gives verses 9 and 10 in the order 9*a*, 10*a*; (10*b*), 9*b*. His reading of our 10*b* is:

भल्लीशतप्रोतशकेशकुंभीकुंभास्रनीरैः समसिं(से)चि येन ।

† The MS. numbers both half-verses (13 and 14); hence the next verse 15, etc.

श्रीसूर्यसेनः पुरमेकचक्रं
वरांगमध्यास्य जयत्यजस्रं ।
यमन्यकांतं जितनाककांतं
गुर्वीयमुर्वीव सदोवैरास्ते ॥ ४४ ॥
विद्वत्सु सत्स्वपि महत्सु समाश्रितेषु
श्रीसिद्धलक्ष्मणसुतः सुतरामनुष्य ।
श्रीसूर्यसेननृपते[र्निजते]जसो ऽभूद्
अल्लाडनाथमतिमानतिमानपात्रं ॥ ४५ ॥ ०
अगाधग्रंथपयोधिं तथालोड्य मया [धिया] ।
समुद्धृतं नृपादेशात्तेनेदं निर्णयामृतं ॥ ४७ ॥
मनुस्मृतिं विष्णुपराशराप-
स्तंबस्मृतीर्वीक्ष्य मिताक्षरां च ।
तथापरार्कार्णवपारिजातान्
स्मृत्यर्थसारं स्मृतिचंद्रिकां च ॥ ४८ ॥
मात्स्यं कौर्मं वाराहं च दृष्ट्वा वैष्णववामने ।
मार्कंडेयपुराणानि भविष्योत्तरभारते ॥ ४९ ॥
[परिशिष्टं हेमाद्रेरनंतभट्टीयगृह्यपरिशिष्टे ।
कालादर्शे चिंतामणिं त्रिदंडीं च कृत्यकल्पतरुं ॥ ५० ॥]
सकलपुराणसमुच्चयदुर्गोत्सवरामकौतुकानि तथा ।
संवत्सरप्रदीपं सभोजराजीयदेवदासीयं ॥ ५१ ॥
रूपनारायणीयं विद्याभट्टपद्धतिं विततां ।
वीक्ष्य महादेवीयं शुभं निबं[धं] च विश्वरूपकृतं ॥ ५२ ॥
श्रीसूर्यसेननृपतेरादेशात्सिद्धलक्ष्मणतनूजः ।
अल्लाडनाथसूरिः संग्रहमिह कालनिर्णयं कृतवान् ॥५३॥
इति ग्रंथावतारं ॥ अथानुक्रमणी ॥
ग्रंथे श्रीसूर्यसेनस्य निर्णयामृतसंज्ञके ।
आदावस्मिन्नुदाहारः कथितः प्रथितः क्रमः ॥

Śloka 50, omitted by the present MS., is found in other MSS., viz. Weber, Cat. Berl., no. 1170; Bhandarkar, Rep., p. 351; Burnell, Tanjore MSS., p. 130*b*.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151; IV., p. 285; also Cat. of Bikāner MSS., p. 426 ('written by *Gopīnārāyaṇa*, under the auspices of the King *Sūryasena*,' but beginning and ending differently).

Ch. I., *sāmānyatithinirṇayaprakaraṇa* ends fol. 16*b*; II., *sakalatithinirṇaya* (calendar of fasts and feasts), fol. 94*b*; III., *śrāddhanirṇayaprakaraṇa*, fol. 129*a*; IV., *āśaucaprakaraṇa*, ends:

कूष्मांडसंज्ञके घृतं हुत्वा विप्राय गां दत्त्वा पंचगव्यं प्राश्य शुद्धः । सूतकी आवश्यकं विवाहादिमंगलं कुर्यात् ॥ इति मंगलं ॥

इति श्रीसूर्यसेनमहामहेंद्रविरचिते निर्णयामृते आशौचप्रकरणं समाप्तं ॥

श्रीसूर्यसेनभूभृद्विमलयशःक्षीरसागरादुदिते ।
इति निर्णयामृते ऽस्मिन्नाशौचप्रकरणनिर्णयो जातः ॥ १ ॥
श्रीमत्पंडितलक्ष्म(सिद्ध fol. 16*b*)लक्ष्मणसुतः श्रीसिद्ध-
[लक्ष्मीपद-
द्वंद्वाराधनसुप्रसिद्धमहिमा यः सिद्धसारस्वतः ।
आदेशादकृतैष सूर्यमहसः श्रीसूर्यसेनप्रभोर्
वैधे कर्मणि कालनिर्णयमसावल्लाडनाथः सुधीः ॥ २ ॥

As the work is quoted in *Acala's Nirṇayadīpaka* (see the next MS.), it must have been composed prior to 1518 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1580-1582.

690-692. Foll. 510; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

Nirṇayadīpaka, a compendium of rules and opinions regarding religious practices and observances, compiled, in Saṃvat 1575 (A.D. 1518), by *Acala Dviveda* (*Dvivedin*), surnamed *Bhāgyavateya*.

The author, who was one of three sons of *Vatsarāja*, and a native of Vṛiddhapura, carries his genealogy still further up through *Govinda*, *Lakshmīdhara*, and *Ananta* to *Dhāvigadeva* (?).

It begins (as corrected with the help of the next MS.):

हेरंबः सर्वकार्यार्थसिद्धिदः सर्वदा सतां ।
सिद्धिबुद्धियुतः सो ऽस्तु ग्रंथनिर्मितिकर्मणि ॥ १ ॥

देवः श्रीशंभुजन्मा गणपतिरखिलान्नागरानार्यबुद्धीन्
रक्षत्वस्मिन्समस्ते जगति तु भयतो यत्र कुत्र स्थितांश्च ।
येषां सत्प्रवृत्ता परमविधियुता पंचयज्ञान्विता या
धर्म्या स्वाचारयुक्ता न विरमति यतो नित्यचर्या कदा-
[चित् ॥ २ ॥
षट्कर्मधर्मनिरतैरपि चातिथेयैर्
यज्ञक्रियाकुशलिभिस्तु विचारगर्भैः ।
धर्म्यैर्द्विजैश्च शरणागतसाधुवृत्तैर्
आस्थापितं पुरवरं हि शिवेन वृद्धं ॥ ३ ॥

विद्यावृद्धा धर्मवृद्धा ज्ञानवृद्धा हि ये नराः ।
वसंति यत्र तेनैतद्बुद्धा वृद्धपुरं विदुः ॥ ४ ॥

आचार्यतामुपगताय चतुर्मुखाय
शंभुः स्वयं स्वकरसक्तविवाहशोभः ।
शैलांगजोद्वहनपर्वणि संव्यतारीत्
तीर्थास्पदं नगरमेतदमर्त्यसद्म ॥ ५ ॥

नास्माभिर्ननु नागरस्य पुरतो वेदार्थवादः कदा
ज्ञेयो यत्र महन्नृपैरिति (? ह्नमै०) शिशोर्ब्रह्मर्षिभिर्निर्गतं ।
दुर्वासा वसति स्म नागनिलये व्यासो ऽपि काशीपुरे
ऽगस्तिः स्वस्ति समुच्चरे[त्] त्रिजगतां लंकाकृतात्मा-
अतः सन्मानमर्हंति सर्वेभ्यो नागरा ननु । [लयः ॥ ६ ॥
यतो ब्रह्मर्षिराजर्षिदेवर्षिभिरुपासिताः ॥ ७ ॥

ये नागरा भूवलये प्रसिद्धाः
श्रुत्युक्तमार्गाचरणे प्रगल्भाः ।
द्रव्यप्रदानात्मकुबेरशोभा
धर्मद्विषः प्रत्यनिशं कठोराः ॥ ८ ॥

तेषु व्यक्तिरभूदेका मडोडेत्यभिधोत्तमा ।
तस्यां धारिगदेवो भूधरायां(?l. ऽभूद्ध०) धर्मवर्धकः ॥९॥

अनंतनामा समभूत्तदंगजो
यो ऽध्यापिपद्वेदमनंतवाडवात् ।
अनंतभक्त्या निजजन्म सार्थकं
कृत्वा ययावीश्वरधाम निर्मलं ॥ १० ॥

लक्ष्मीधरः सूनुरभूदनंताद्
आनंददायी भुवि भूसुराणां ।
यस्मिन् द्विजे श्रीश्च सरस्वती च
कुटुंबभावेन सदोषतुस्ते ॥ ११ ॥

लक्ष्मीधरादात्मजंतुर्द्विजेशो
गोविंदनामा भुवि विश्रुतो यः ।
वेदार्थविद्वैदिककर्मविज्ञो
विद्वद्द्विजैरर्चितपादपद्मः ॥ १२ ॥

तस्यात्मजो ऽभून्ननु वत्सराजो
वत्सैस्त्रिभिर्विस्तृतवंशराजः ।
यो धर्मवर्त्माश्रयराजराजः
सर्वार्थविज्ञानविधौ स्वराजः(!) ॥ १३ ॥

श्रीवत्सराजादचलद्विवेदी
जनुर्दधद्विप्रजनांघ्रिरेणुः ।
श्रीनागराणां श्रुतिसागराणां
करोति किंचिच्छुभकर्मसिद्धै ॥ १४ ॥

श्रीमन्महारुद्रभवं विधानम्
ऋग्वेदिविप्राप्तमतारिपं यत् ।
तस्यानुजं निर्णयदीपिकाख्यं
ग्रंथं वचोमोहहरं करोमि [करोति 2595] ॥ १५ ॥ ०

द्वैवेदीविदुषां प्रधानमभवच्छ्रीवत्सराजो द्विजस्
तत्सूनुः सकलद्विजांघ्रिरजसामंशः कृती यो ऽचलः ।
तेनायं क्रियते प्रियाय विदुषां सन्निर्णयाकांक्षिणां
ग्रंथो निर्णयदीपको ऽधिवसता श्रीपूर्ववृद्धं पुरं ॥ १८ ॥

जनकं स्वं प्रणम्याथ गुरुं भट्टविनायकं ।
तिथ्यादेर्निर्णयं ब्रूते ऽचलो नागरवाडवः ॥ १९ ॥
तिथ्यादिकं चोदनातः (!) श्राद्धदानादिकर्मसु ।
अंगत्वेनेष्यते तस्मान्निर्णेतव्यत्वमर्हति ॥ २० ॥
आदिशब्देन कालो नक्षत्रादि च । ०

The work is chiefly concerned with the various observances connected with *śrāddha*, followed by chapters on *aśauca* and *grahaṇa*; other ceremonies such as *upanayana*, *vivāha*, *pratishṭhā*, etc., being only cursorily dealt with towards the end of the work.

Of the authorities referred to by the author, the following may be mentioned: *Anantabhaṭṭa*, foll. 59*b*, 60*b*, 444*a*; *Ācāratilaka*, fol. 74*b*; *Ṛshyaśṛiṅga*, foll. 315*b*, 340*a*, 362*a*; *Kāraṇatantra*, foll. 481*a*, 482*a*, 483*a*; *Kārshṇājini*, foll. 334*a*, 335*a*, 348*a*, 350*a*; *Kālanirṇaya*, foll. 324*a*, 354*b*; *Kālanirṇayadīpikā*, fol. 441*b*; *Kālādarśa*, foll. 7*a*, 127*b*, 184*a*, 254*a*; *Kauśikasaṃhitā*, fol. 139*b*; *Kshīrasvāmigrantha*, fol. 45*b*; *Khādiragṛihya*, fol. 401*b*; *Gabhasti*, fol. 450*a*; *Gālava*, foll. 276*a*, 313*a*, 315*b*; *Gṛihyapariśishṭa*, foll. 250*b*, 444*b*, 468*b* (also *Kāṭhakagṛihyapari-*

śishṭa, foll. 449*a*, 450*a*, 461*a*; and *Maitreya-gṛihyap*. fol. 338*a*); *Govindarāja*, fol. 288*a*; *Caturviṃśatimata*, fol. 419*b*; *Candranibandha*, foll. 271*b*, 273*b*; *Candrasmṛiti*, fol. 250*a*; *Camatkārakhaṇḍa*, fol. 341*b*; *Jātūkarṇya*, foll. 336*a*, 337*a*, 361*a*, 398*b*; *Jaimini*, fol. 179*a*; *Jyotiḥsāgara*, fol. 446*a*; *Jyotir-Bṛihaspati*, fol. 350*a*; *Trikāṇḍamaṇḍana*, fol. 445*b*; *Dāmodarīya*, foll. 462*b*, 463*b*, 469*a*; *Dhaumya*, foll. 163*a*, 164*a*, 165*b*; *Nigama*, foll. 424*b*, 433*a*; *nigamasmaraṇa*, fol. 155*a*; *Nirṇayabhāskara*, fol. 108*a*; *Nirṇayaśiromaṇi*, fol. 158*a*; *Nirṇayāmṛita*, fol. 39*b*; *Pārijata*, foll. 273*b*, 279*b*; *Paiṭhīnasi*, foll. 8*b*, 49*b*, 56*a*; *Bṛihaspatijyotirgrantha*, fol. 459*a*; *Bhalla*, foll. 174*a*, 238*a*; *Bhāshyasaṃgraha*, fol. 44*a*; *Bhūpālavallabha*, fol. 466*a*; *Ratnamālā*, foll. 4*b*, 237*b*, 463*a*; *Lalla*, foll. 171*a*, 239*a*, 465*b*, 474*a*; *Vijñāneśvara* (*yathā Vijñāneśvareṇa Smṛityarthasāre*), fol. 273*b*; *Viśvarūpa*, fol. 159*b*; *Viśvarūpanibandha*, foll. 163*a*, 166*b*, 170*b*; *Viśvādarśa*, foll. 271*b*, 308*a*; *Vishṇubhakticandra*, fol. 219*b*; *Vishṇurahasya*, foll. 113*a*, 181*a*, 185*a*; *Vyavahārasāra*, foll. 464*a*, 487*a*; *Vyāghra*, fol. 418*a*; *Vyāghrapāda*, foll. 432*b*, 434*a*; *Vratakalpa*, fol. 220*b*; *Vratasamuccaya*, fol. 118*a*; *Śrīpati*, fol. 174*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, foll. 395*b*, 396*a*, 402*a*, 415*b*; *Satyavrata*, foll. 452*a*, 457*b*; *Sumantu*, foll. 315*b*, 316*b*, 331*a*; *Sureśvara*, fol. 474*a*; *Smṛiticandrikā*, foll. 151*a*, 472*b*; *Smṛitimañjarī*, foll. 337*b*, 359*b*; *Smṛitisaṃgraha*, foll. 260*b*, 332*a*, 434*b*, 455*b*; *Smṛitisamuccaya*, fol. 333*a*; *Smṛityarthasāra*, very often; *Hāṭakeśvarakshetramāhātmya*, foll. 130*a*, 141*b*, 234*a*.

It ends: इति उक्तेषु निर्णयेषु वर्तमानानां पुंसां सर्वकार्येषु मंगलं स्यादिति मंगलं ॥ संपूर्णोयं ग्रंथः ॥

नानानिर्णयसंपन्नः कृतो निर्णयदीपकः ।
शुभं भाग्यवतेयेन द्विवेदेनाचलेन च ॥
ऋग्वेदोक्तमहारुद्रविधानस्य सहोदरः । [दीपकः ॥
शुधांधदर्शनायायां (? शुद्धांगदर्शनाय यो) कृतो निर्णय-
द्विवेदोविदुषां ० श्रीपूर्वेवृद्धपुरं ॥
वसिते (? l. वसंति) ये वृद्धपुरे द्विजास्ते विबुधोपमाः ।
तथापि सद्विवेकाय ग्रंथो भूवलये ऽस्तु नः ॥
पंचसप्ततिमे वर्षे संवत्पंचदशात्परे ।
शुक्रस्य कृष्णाद्वादश्यां ग्रंथः पूर्णत्वमीयिवान् ॥

इति श्रीनिर्णयदीपकः समाप्तः ॥ इदं पुस्तकं केशवेन लिखित्वा श्रीलक्ष्मीधरब्राह्मणाय स्वार्थपरमार्थनिमित्तं दत्तं लेखकपाठकयोर्हरिहरौ सर्वदा सुप्रसन्नावास्तां ॥

The surname *Bhāgyavateya* also occurs at fol. 424*a*:

कृते ऽचलद्विवेदेन ग्रंथे निर्णयदीपके ।
इत्थं भाग्यवतेयेन कृतो ग्रहणनिर्णयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1583.

2595. Foll. 290 (of which foll. 164, 174, 270–273 are missing; while three old *śuddhipattras* are inserted after foll. 32, 57, 124); size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by different hands; 10–12 lines in a page.

Nirṇayadīpaka.

This MS. is made up of different portions, which still show an original separate pagination, viz. foll. 141 seq., foll. 188 seq., and foll. 252 seq. The last two leaves are older than the rest, while foll. 252–288 are again more ancient than the other portions.

The preceding MS. must have been derived, at least for the greater part, from the present MS., having been transcribed from it by a careful and experienced hand. This was certainly the case as regards the last portion, where the text of this MS. has been exactly reproduced. The lacunæ caused by the lost leaves 164 and 174 occur also at foll. 305*b* and 318*a* of MS. 691, without, however, any indication of a gap in the text; while, on the other hand, the gap occasioned by the loss of

foll. 270–273 has been supplied in foll. 476–481 of MS. 692, but evidently from some other source than the missing leaves, as fol. 274 of this, and fol. 482 of the other MS., begin exactly alike in the middle of a word, while the last line of fol. 481*b* of the latter MS. has been left blank.

The date (of the last two leaves) of this MS. is संवत् १६४८ समये चैत्रवदि १५ सोमवासरे लिषितं वाराणस्यां जमदीशब्राह्मणेन ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 427.

[Mack. Coll.]

1584, 1585.

2187, 2188. Foll. 322 and 333; size 11 in. by 5 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Nirṇayasindhu (also called *Nirṇayakamalākara*), a comprehensive work on religious rites and ceremonies, compiled, in 1611-12 A.D., by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara* (*Divākara*) *Bhaṭṭa*.

The work is one of the chief authorities in Western India on matters connected with ceremonial observances.

It begins [A]:

कारुण्यैकनिकेतं रामं सीतालतायुक्तं ।
विश्वामित्रान्ववायव्रततिसमालंबशाखिनं वंदे ॥ १ ॥
लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतरलं जितगोकुलं ।
बर्हापीडं घनश्यामं महः किंचिदुपास्महे ॥ २ ॥
वेदार्थधर्मरक्षायै मायामानुषरूपिणं ।
पितामहं हरिं वंदे भट्टनारायणाह्वयं ॥ ३ ॥
यत्पादसंस्मृतिः सर्वमंगलप्रतिभूर्मता ।
तान् भट्टरामकृष्णाख्यान् श्रीतातचरणान्नुमः ॥ ४ ॥
सर्वकल्याणसंदोहनिदानं यत्पदद्वयं ।
द्युनदीसोदरीमंबामुमाख्यां नौमि सादरं ॥ ५ ॥
[बिंदुमाधवपादाब्जरोलंबीकृतविग्रहं ।
ज्यायांसं भ्रातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ॥ ६ ॥ om. A.]
हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य सम्यग्
आलोच्य तत्त्वमथ तीर्थकृतां परेषां ।
श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः
काले यथामति विनिर्णयमातनोति ॥ ७ ॥
संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबंधाश्च कोटिशः ।
तथाप्यमुष्य वैदग्धीं केचिद्विज्ञातुमीशते ॥ ८ ॥

तत्र संक्षेपतः कालः षोढा । अब्दो ऽयनमृतुर्मासः पक्षो दिवस इति । ०

The work is divided into three chapters (*pariccheda*), the 1st of which deals with generalities (*paribhāshā*) and the several days of the *paksha* (*tithinirṇaya*); while the 2nd (*saṃvatsarakṛityanirupaṇam*) supplies a regular calendar of religious fasts and feasts; and the 3rd chapter (*prakīrṇanirṇaya*) is again subdivided into three *prakaraṇa*, treating of, a) *saṃskāra*, and various ceremonies such as dedications of trees, tanks, etc., of *devapratishṭhā*, etc.; b) *śrāddha*; c) *aśauca* and miscellaneous rites, such as *vidhavādharmāḥ*, *yatidharmāḥ*, *saṃnyāsa*, etc.

Vol. I. of this MS. contains chapters I. (foll. 76) and II. (foll. 150, numbered 148, nos. 57 and 58 being used twice); and foll. 1–72 of the third chapter, terminating in the middle of *vivāha*; Vol. II. contains the remainder of the chapter (foll. 73–405, numbered 404, no. 168 occurring twice).

The last two concluding stanzas and the colophon run thus:

वसुऋतुऋतुभूमिते* गते ऽब्दे
नरपतिविक्रमतो ऽथ याति रौद्रे ।
तपसि शिवतिथौ समापितो ऽयं
रघुपतिपादसरोरुहे ऽर्पितश्च ॥ ६ ॥

---

* Only MS. 193 has the second ऋतु, whilst the present MS. has क्रतु instead, and the other MSS. omit it altogether.

जगति सकलविद्यासिंधुमुद्दिधयानां
परभणितिपरीक्षा युज्यते सज्जनानां ।
तदिह मम निबंधे दूषणं भूषणं वा
यदि भवति विदग्धैस्तद्यवश्यं विमृश्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीमद्रामेश्वरभट्टसुतविद्वन्मुकुटहीरांकुरश्रीरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टानुजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ तृतीयपरिच्छेदः समाप्तश्चायं निबंधः ॥

Fourteen leaves inserted at the beginning of Vol. I. contain a complete table of contents, but without references to the pages.

The work has been printed at Bombay 1862, and Benares 1865. Cf. also Gildemeister, Bibl. Sansk., no. 318; West and Bühler, Digest, 3rd. ed., p. 23; Burnell, Tanjore MSS., p. 130*b*.
[GAIKAWAR.]

1586.

1888. Foll. 382 (in three parts of foll. 45, 92, and 245); size 11¾ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three hands, 12–15 lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Dated: शके १६७१ शुक्लनामसंवत्सरे भाद्रशुक्लत्रयोदश्यां सौम्यवासरे तद्दिने समाप्तिमगमत् ॥ वझेपनामकशंकरेण लिखितोयं ग्रंथः समाप्तः ॥ after which, by another hand: कर्वे (i.e. *Karvekar*) इत्युपनामस्य रघुनाथभट्टस्येदं पुस्तकं ॥
[DR. JOHN TAYLOR.]

1587.

2173. Foll. 507 (in three parts of foll. 60, 129 and 318); size 11¼ in. by 5¼ in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1588, 1589.

2654, 2655. Foll. 556 (numbered 557, no. 495 having been passed over); size 10 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8–11 lines in a page.

The same work.

Vol. II. begins with fol. 289, in the *liṅgārcāpratishṭhāvidhi* (ends fol. 300*b*).
[GAIKAWAR.]

1590, 1591.

192, 193. Foll. 372 (paged 44, 106, and 222); size 11¾ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; ten lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Vol. I. contains the first two, vol. II. the third chapter. [H. T. COLEBROOKE.]

1592.

2690. Foll. 112; size 9¾ in. by 7½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper.

A portion of the *Nirṇayasindhu;* viz. *paricch.* III., *prakaraṇa* 2, here called the 4th *pariccheda.* [MACK. COLL.]

1593.

1149. Foll. 224; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines in a page; the last four leaves have been supplied by a modern hand.

Jaṭamalla-vilāsa, a digest of rules of conduct, compiled (in the latter part of the 15th, or of the 16th century), by *Śrīdhara,* under the patronage of Prince *Jaṭa Malla,* younger brother of *Cāya Malla;* son of *Bālacandra,* and grandson of *Ḍhaula,* sole minister of the ruler of *Ḍhillī.*

On the first page the writing, which had faded, has been touched up in several places, but not always correctly.

It begins:

रम्योत्तुंगलसत्कपोल[◡◡–]द्वानांबुधाराभर-
भ्राम्यन्मत्तमधुव्रतैप(? र)तिव(? त)रामारब्धकोलाहलः ।
सान्द्रानंदसुरेन्द्रवंदितपदद्वंद्वारविंदः सदा
विघ्नध्वंसनधूमकेतुरवतु श्रीमानुमानन्दनः ॥ १ ॥
फुल्लेन्दीवरदामसुंदरतरश्यामाभिरामद्युतिं
वंशीनिस्वनमुग्धतर्णककुलैराकीर्णमुल्कर्णकैः ।
भक्तन्यस्तविनिद्रसुंदरमिलन्मंदारदामश्रियं
श्रीगोविन्दमनिद्रपंकजरुचिं स्मेराननाब्जं भजे ॥ २ ॥
कुंडलीकृतभुजंगकुंडलीमंडितो भसितभूषितदेहः ।
संततं द्विरदकृत्तिवृतांगो मंगलं दिशतु मे शितिकंठः ॥ ३ ॥
प्रसादमासाद्य सदैव यस्या
मूको ऽपि वागीशतुलामुपैति ।
सा पुस्तकव्यग्रवरैकहस्ता
सरस्वती मंगलमातनोतु नः ॥ ४ ॥
अस्ति स्वर्णपुरी सुपर्वनगरीसौंदर्यगर्वापहा
वर्णानां बहुवित्तसंग्रहवतां पूर्णा चतुर्णां गणैः ।
यस्यां कौशलगोत्रजक्षितिभुजां मंदीरनामामल[ः]
क्षत्रश्रोत्रियसंभवो भुवि महान् वंशः समुज्जृंभते ॥ ५ ॥
तस्मिन्नसीमगुणरत्नचयैकसिंधुः
सिंधूद्भवारमणचिंतनदत्तचेताः ।
संग्रामनिर्जितबलोर्जितवैरिवीरो
विशिष्ट[–◡]रघुवंशभवो बभूव ॥ ६ ॥
अभवदमलमूर्तिर्विश्वविख्यातकीर्तिः
सुकुलनलिनभानुर्वीरभूपालसूनुः ।
करकृतकरवालो वैरिभूपालकालः
कृतहरिहरसेवः श्रीजयचंद्रदेवः ॥ ७ ॥
असमसमरलीलालंपटक्षोणिपाल-
क्षपितविपुलदर्पश्चंडकोदंडशाली ।
अनवरतवितीर्णस्वर्णपूरो धरायाम्
अयमकृत कृतार्थानर्थिसार्थानजस्रं ॥ ८ ॥
तस्य सूनुरभवन्नयशाली
नल्लदेव इति विश्रुतकीर्तिः ।
पार्थिवप्रथितवंशवतंसः
कंसवैरिपदपंकजहंसः ॥ ९ ॥
तस्याजनिष्ट तनयो विनयोपपन्नो
दासः शशीव जगति द्विजदेवदासः ।
भूपालमौलिविलसन्नखचक्रवालो
भूमावनश्वरवैरिनृपालकालः ॥ १० ॥
तस्याभवत्सूनुरनुत्तमौजा
ढोलाभिधानो दृढराजशब्दः ।
ढिल्लिपतिप्रौढतरैकमंत्री
येनाभवत्पुत्रवती जनित्री ॥ ११ ॥
असमसमरलीलः सर्वदा दानशीलः
स्वजनकदनहर्ता धंदिनिर्मोककर्ता ।
उपचितबहुवित्तः संततानंतचित्तो
विदितविमलवंशः क्षत्रवंशावतंसः ॥ १२ ॥
हृदयनिहितकंसध्वंसिपादारविंद-
द्वितयजनितभक्तिक्षालिताशेषदोषः ।
सततकनकदानामंदनंदन्नमुखेंदु(?)-
प्रथितविविधविद्वद्वृन्दवंदारुमौलिः १३ ॥
तदात्मजः संप्रति बालचंद्रो
जागर्ति कीर्त्या जितपूर्णचंद्रः ।
यच्छासनं के दधति स्म नित्यं
मालां विशालामिव भूमिपालाः ॥ १४ ॥
नृपतिमुकुटरत्नश्रेणिसंपातनिर्गत्
तरुणकिरणराजीमंजरीरंजितांघ्रिः ।
स्वभुजविजितभूभृत्प्रापितानंतवित्त-
द्विजवितरणलीलो विश्वविख्यातशीलः ॥ १५ ॥
तस्याभवन्नयवतस्तनयो दयावान्
अंभोनिधेरिव वधुः किल चायमल्लः ।
सत्री बलद्यपितवीरविपक्षपक्षो
यो जन्मना जनयितारमलंचकार ॥ १६ ॥
तेनार्थिनः कृतवता कृतिनः कृतार्थान्
विद्याविनोदमुदितामलमासनेत् (? r. ॰मानसेन) ।
सौंदर्यनिर्जितमनोभववैभवेन
मानोन्नतेन कुलमुन्नतिमाजगाम ॥ १७ ॥
तस्य सो ऽयमनुजो जटमल्लः
पांडवस्य जगति प्रतिमल्लः ।
भाति कीर्तिजितकर्णदधीचिर्
दीननीरभवदर्णववीचि(ः) ॥ १८ ॥
तरुणतरणिकल्पानल्पचंडप्रतापो
विगतदुरितशंकः शोषितारातिपंकः ।
सुमितविबुधवृंदो (? सुहित॰) राजवृंदैकवंद्यो
विजितमदनमुद्रो वैरिराजीवचंद्रः ॥ १९ ॥
न दैन्यं रक्षितं तेन न सैन्यमपि चाक्षतं ।
जटमल्लनृपालेन विदुषां विद्धिमामिह ॥ २० ॥

वालचंद्रनृपनंदनस्फुरत्कीर्तिचंद्रजटमल्लकारिते ।
श्रीधरेण कृतिना वितन्यते संग्रहप्रथममाह्निकक्रमः॥२१॥

सदाचारस्य वेदमूलकत्वेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां दृष्टादृष्टोभयरूपफलसंपादकतयाभ्यर्हितत्वेन प्रथममाचारो निरूप्यते ॥ तथा च मनुः ॥ श्रुतिस्मृत्युदितं °

इति पुरीषोत्सर्गविधिः fol. 5*a*; °शौचविधिः fol. 6*b*; आचमनविधिः fol. 7*b*; दंतधावनविधिः । अथ केशप्रसाधनादिमंगलस्यविधिः fol. 9*a*; ----

वालचंद्रकुलकैरवचंद्रक्षोणिपालजटमल्लविलासे ।
श्रीधरस्य कृतिनः कृतिरेषा संततं कृतिमुदे समुदेतु ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीवालचंद्रात्मजमहाठकुरश्रीजटमल्लकारिते जटमल्लविलासे आह्निकप्रकरणे तर्पणविधिः ॥

अथ देवपूजा । ° fol. 21*b*; °आह्निकप्रकरणे अतिथिपूजा fol. 30*a*; °भोजनविधिः fol. 36*a*; °शयनविधिः ॥ इति° आह्निकप्रकरणं समाप्तं fol. 37*a*.

II. वचनानि विचिन्वता मुनीनां
बहुधा श्रीधरशर्मणा बुधेन ।
जटमल्लनृपालशासनात् क्रियते
कालविनिर्णयो ऽधुना ॥ °

इहाविधिवाक्यबोधितानां निखिलकर्मणां निष्पत्तये ऽधिकरणतयाङ्गत्वेनोपयोगित्वात्कालो निरूप्यते । तथा हि विधिर्द्वेधा । प्रवर्तको निवर्तकश्च । °

इति वेधनिरूपणं fol. 41*a*; नक्षत्रव्रतविनिर्णयः fol. 44*a*; इति° तिथिनिर्णयप्रकरणे प्रतिपदादिजन्माष्टमीपर्यंततिथिविनिर्णयः fol. 55*a*; दुर्गाष्टमीनवम्योर्निर्णयः fol. 57*b*;—एकादशीद्वादशीव्रतनिर्णयप्रकरणं fol. 83*a*; °शिवरात्रि° fol. 85*a*; होलिका fol. 86*a*; वटसावित्री fol. 86*b*; दीपोत्सव fol. 87*a*; श्रावणी fol. 88*b*; युगादिकालनिर्णयः fol. 94*b*; महालयनिर्णयः fol. 97*b*;—इति° श्राद्धप्रकरणम् fol. 115*a*; °संक्रमणकालनिर्णयप्रकरणम् fol. 120*a*; ग्रहणकालनिर्णयः fol. 125*a*; अधिकमासनिर्णयः fol. 135*b*; °मांसतैलादिविहितनिषिद्धकालनिर्णयः fol. 141*b*; इति ऋतुकालोपगमनिर्णयः ॥ ib.

अथ गर्भाधानादि संस्काराणां कालनिर्णयः।° पुंसवनादिकर्मकालनिर्णयः fol. 142*b*; उपनयन° fol. 144*a*; विवाहादि° fol. 146*a*; अधिवेदन° fol. 147*b*; मृतिकाल° fol. 151*b*; अनध्यायकाल° fol. 157*b*; देवारामादिप्रतिष्ठाकाल° fol. 160*a*; अग्न्याधानादिकाल° fol. 161*a*;—संकीर्णकप्रकरणम् fol. 170*b*; इति° तिथिनिर्णयप्रकरणं समाप्तम् fol. 171*a*.

III. On *aśauca*, beg.: शुचिः कर्माणि कुर्वीतेति सकलवैधकर्मसु शुद्धिरधिकारिविशेषणं °

इति° शुद्धिप्रकरणं fol. 204*b*; तैजसादिद्रव्यशुद्धिः fol. 207*b*; धान्यादिशुद्धिः fol. 210*a*; सिद्धान्नशुद्धिः fol. 211*b*; तोयशुद्धिः fol. 213*b*; भूम्यादिशुद्धिः fol. 215*a*; स्वभावशुद्धिः fol. 217*b*; देहशुद्धिः fol. 219*a*; इति शरीरशुद्धिः। अथ स्नानशुद्धिः। fol. 220*b*.

It concludes with four stanzas in praise of *Krishṇa* (स्फुरत्पुरटकुंडल°), after which:

वालचंद्रकुलकैरव° ॥ ५ ॥ see above.

संवत्सरे श्रीनृपविक्रमार्के
बानान्नवाणक्षितिभाजि(!) तिथ्याः (l. तिथ्यां) ।
शुचौ शिते कारितपात्र(नि)बंधे
वालेंद्रपुत्रं(!) जटमल्लनामा ॥ ६ ॥

इति श्रीराजाधिराजश्रीवालचंद्रात्मजजटमल्यतकारितं (!) जटमल्लविलासशुद्धिप्रकरणं संपूर्णम् ॥

जटमल्लविलासः समाप्तः ॥

Among the authorities quoted may be mentioned: *Karaṇatantra*, 158*b*, 161*b*; *Kālanirṇaya*, 155*a* [तथोक्तं कालनिर्णये । काण्डप्रश्नानुवाक्यानां समाप्तौ काल इष्यते । दशाष्टपंचरात्राः स्युस्तत्र्यानां(!) तु त्र्यहं भवेत् । तंत्राणि संहिता ब्राह्मणमारण्यकं च॥ ?not in the *Kālamādhavīya*]; *Kālādarśakāra*, 104*a*; *Dāmodarīya* (astron.), 144*a*; *Pañcānanasiṃha*, 126*a*; *Pārijāta*, 147*b* [मनुः । चतस्रस्तु परित्याज्याः शिष्यगा गुरुगा च या । पतिघ्नी च विशेषेण जुंगितोपगता च या ॥ जुंगितो निंदितः ॥ प्रतिलोम इति पारिजातः]; *Prāsādadīpikā*, 26*b* [अथ शिवे वर्ज्यानि ॥ प्रासाददीपिकायां ॥ जयावंधूकसिंदूरं तथा त्रैसंधिके शुभे । दमंतीकेतकीचूयीमालतीकुटजानि च ॥ युसृणं चाथमारश्च प्रमादेनापि मार्पयेत् (!) । ववैरां सर्जपत्रीं च तथा च कुमुदद्वयं॥ two *ślokas* more]; *Ratnamālā*, 145*a*, 161*b*; *Vallabha*, 162*b* (*Vallabhācārya*, 38*a*, 163*b*); *Viśvādarśa*, 102*b*; *Vishṇudharmāmṛita*, 124*a*; *Śrīpati*, 135*a*, 145*b*, etc. (*-paṇḍita*, 160*a*); *Shaṭtriṃśanmata*, 40*a*, 47*b*; *Smṛitisaṃgraha* (जातकर्म च पुंसूतिः सीमंतोन्नयनव्रतं । मलिम्लुचे ऽपि कुर्वीत निमित्तं यदि जायते ॥) 126*b*; (आद्ये

ऽब्दे वा तृतीये वा विप्रश्चौडं प्रकल्पयेत्। दैवात्तस्यान्तराये च पंचमे ऽपि न दुष्यति॥ तृतीये वा पंचमे वा चूडा राज्ञां विशामपि। निगद्व्याख्यानमेतत् ॥), 142*b*; *Smṛitisaṃgrahakāra* (तपनस्य सुता गंगा गौतमी च सरस्वती। रजसा नाभिभूयन्ते वेणा च नदसंज्ञिता इति ॥) 137*b*.

[H. T. Colebrooke.]

1594.

1441b. Foll. 119; size 12 in. by 4 in.; carelessly written, in Devanāgarī, in A.D. 1799; eleven lines in a page.

The same work. Copied, very incorrectly, from the preceding MS., with the exception, probably, of the last four (modern) leaves of that copy. The verse containing the date is given thus:

संवत्सरे यौनृपविक्रमार्के वाग्नवाणक्षितिभाविनिना शुचौ शिते — रिसमात्रनिवंधे वालेंद्रपुग्नं — टनक्षनामा ॥ ०

[H. T. Colebrooke.]

1595.

2772. Foll. 403; 4to; size $12\frac{3}{4}$ in. by 10 in.; fairly written, in Devanāgarī; 31 lines in a page.

Jayasiṃha-Kalpadruma, a general digest of rules and opinions on religious observances, compiled, under the patronage of *Jayasiṃha* of Mathurā, in A.D. 1713, by *Ratnākara*, son of *Paṇḍita Śrī-Deva Bhaṭṭa*, of Benares.

It begins:

करींद्राननं चारुचंद्रावतंसं
सवल्लंडपालीमिलङ्गृगमालं।
अपर्णासुतं विघ्नपूगं हरंतं
गणेशं सुरेशं तमाद्यं प्रपद्ये ॥ १ ॥
श्रीजानकीशं शरणागतैक-
दुःखापहं श्रीगिरिजाधवं च।
स्मृत्वाथ पूज्यौ पितरौ गुरूंश्च
श्रीधातरौ सूर्यसमौ नमामि ॥ २ ॥
आसीद्ब्रह्माद्वितीयं त्रिगुणविरहितं निष्कलं निर्विकारं
यच्चिन्मात्रं तदेव प्रलयजलनिधौ विष्णुरूपं बभूव।
ज्ञातस्तन्नाभिपद्माद्विधिरमितमतिस्तत्प्रपौत्रो विवस्वांस्
तस्माद्वैवस्वतो ऽभून्मनुरखिलगुणस्तज्ज इक्ष्वाकुभूपः॥३॥
इक्ष्वाकोस्तु कुले गिरीशसदृशो राजा ककुत्स्थो ह्यभूत्
तद्गोत्रान्ततनुर्दृढः समजनि श्रीधुंधुमारो नृपः।
मांधाता तु तदन्वये समभवत्तस्यान्वये ऽभून्महान्
राजा धर्मविवृद्धये किल हरिश्चंद्रः सुरेंद्रोपमः ॥ ४ ॥
पूते हरिश्चंद्रकुले विशिष्टे
गरेण युक्तः सगरो हि जातः।
भगीरथस्तत्कुलजः प्रसिद्धः
श्रीजाह्नवी येन महीमनायि ॥ ५ ॥
खट्वांगः समजनि तत्कुले ऽतिधन्ये
तद्वंश्यो रघुरिति नामतः प्रसिद्धः।
तद्वंशे विभुरवितुं महीं च धर्मं
श्रीरामः क्षपितनिशाचरो बभूव ॥ ६ ॥
तत्पुत्रः कुश इति विश्रुतः पृथिव्यां
तद्वंशे विपुलयशा बृहद्बलो ऽभूत्।
युद्धे यः कुरुकुलनाशके प्रसिद्धे
भित्त्वार्कं परमपदं जगाम सद्यः ॥ ७ ॥
तद्वंशे वितते महाभटनुते धर्मैकसेतुर्महान्
पृथ्वीराज इति प्रसिद्धमहिमा सत्सात्वतामग्रणीः।
राजा क्षत्रधुरंधरः समभवद्यस्याभवद्गोचरो
वाचां यो मनसाप्यगोचरतरो विष्णुः कृपावारिधिः॥८॥
तद्वंशे मानसिंहः समभवदतुलः प्रत्यहं दानमत्तान्
ईर्षादंताग्गजेंद्रानभिनवतुरगान्याचकेभ्यो ऽददाद्यः।
यश्चोर्वीशाननेकानुदधिजलगतान् खंडशः खैर्बलौघैः
कृत्वा साम्राज्यलक्ष्मीं समवहदभितो भारते मत्स्यदेशे [॥ ९ ॥
मानसिंहादभूत्तस्माज्जगत्सिंहो महाबलः।
जगत्सिंहान्महासिंहो जयसिंहस्तु तत्सुतः ॥ १० ॥
येन श्रीजयसिंहेन दिल्लींद्रपदलिप्सवः।
शिवप्रभृतिभूपाला वशं नीताः स्वतेजसा ॥ ११ ॥
तस्याग्र्यपुत्रः प्रबलः पृथुश्रीः
श्रीरामसिंहो ऽवनिपालपालः।
कौर्मे कुले ऽभूद्विजितारिवर्गः
श्रीरामपादाब्जविलग्नचित्तः ॥ १२ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने स्वर्णभूमिविशालां
मुक्तामाणिक्यरम्यां गिरिजलधियुतां चाददाद्वाडवेभ्यः।
दारिद्र्यं याचकानां कथमपि न गतं यत्पुरा कर्णदात्
तत्क्षिप्रं भूरिभूमिद्रविणवितरणैरर्थितो नास्ति लोके
[॥ १३ ॥

तत्पुत्रः कृष्णसिंहः प्रथितगुणगणः कृष्णवत्सोत्सवाढ्यो
जातः पृथ्व्यां पृथुश्रीररिगणतिमिरध्वंसने भानुरूपः ।
तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहः क्षपितरिपुगणः पालकः सज्जनानां
राजा राजीवनेत्रः समजनि मथुरा* पालिता येन [पूर्वं ॥ १४ ॥

तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहाख्याद्राजा राजीवलोचनः ।
जातः श्रीजयसिंहो ऽसौ क्षीराब्धेरिव चंद्रमाः ॥ १५ ॥ [० ३१ ॥

In the verses omitted the author eulogises *Jayasiṃha's* virtues, especially his piety and liberality to Brāhmans.

प्रोद्यच्छ्रीमदसीमराज्यविलसद्दिल्लीन्द्रसेनाचलद्
दृप्यद्योधगणे हुसेनसहितान् (!) म्लेछान् क्षयं योऽनयत्।
स्वं राज्यं परिगृह्य खड्गसचिवो† राजा गृहे संवसन्
सामंतेष्वतपत्सहस्रकिरणो ग्रैष्मो यथा दुःसहः ॥ ३२ ॥

तेन श्रीजयसिंहेन सर्वशास्त्रार्थसंविदा ।
संप्रार्थितस्तिथेः कृत्यं कुरुतेति सुसंग्रहं ॥ ३३ ॥

रामांघ्रिप्रवणः सुकर्मनिरतः शांडिल्यगोत्रोद्भवः
काशीस्थद्विजदेवभट्टतनयः सम्राट् सुविद्यान्वितः ।
संलब्धैर्धनसंचयैर्बहुविधैः सर्वान्क्रतूनाचरंस्
तत्प्रीत्यै व्रतकल्पशाखिनममुं निर्मीति रत्नाकरः ॥ ३४ ॥

हेमाद्र्यादीन्समालोक्य ग्रंथान्प्राज्यार्थसंयुतान् ।
तेभ्य एव समादाय पुराणेभ्यस्तथैव च ॥ ३५ ॥
किंचित्किंचिद्व्रतव्राते तत्सिद्धे समये ऽपि च ।
संदर्भो रचितो रामतुष्ट्यै च भवतादयं ॥ ३६ ॥
क्षम्यतां साहसं धीरैर्गुणवद्भिरमत्सरैः ।
यदर्थ्यं सुष्टु तद्ग्राह्यं यदसच्छोध्यतामिह ॥ ३७ ॥
बहवो हि बुधाः संति तन्निबंधाः सहस्रशः ।
तथाप्यस्य तु वैदग्ध्यं सुहृद्भिः संविचार्यतां ॥ ३८ ॥

वक्ष्यमाणव्रतेषु कालस्य निमित्तत्वादादौ कालस्वरूपं तन्निर्णयश्चोच्यते । ०

The work is divided into eighteen sections (*stavaka*), on the contents of which see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 276 seq. (another MS., Bikāner Cat., no. 850).

It ends:

श्रीमद्दिल्लीशसेनोद्भटविकटभटोद्दंडमत्तेभसिंहश्
चंडोन्माद्यत्तुरष्क(रुष्क)क्षुभितवसुमतीपालने धर्मराजः।
पौत्रः श्रीकृष्णसिंहक्षितिपकुलमणेर्विष्णुसिंहस्य पुत्रः
श्रीमान् राजाधिराजो जयहदिरमराधीशवत्कौ सुखी [स्तात् ॥ १ ॥

श्रीमत्पंडितदेवभट्टतनयः श्रीराघवांघ्रिद्वय-
ध्यानावाप्तसमस्तकामनिहवः सम्राट् स रत्नाकरः ।
तुष्ट्यै श्रीजयसिंहवर्मनृपतेः कल्पद्रुमे ऽष्टादशं
वारादिव्रतविस्तरं समकरोन्नृच्छन्नसत्कामदं ॥ २ ॥

यश्चक्रे ऽवंतिपुर्यां द्विजवरसहितः सन्मुखं सोत्सवाढ्यं
ज्योतिष्टोमं ततो वैजयनृपतियुते वा पुरे वाजपेयं ।
श्रेष्ठं सर्वक्रतुभ्यो विविधविधयुतं पौंडरीकं च यज्ञं
षट्त्रिंशद्घस्रसाध्यं द्विजवरसहितं द्वादशाहक्रतुं च॥३॥

सर्वतोमुखमखं क्रतूत्तमं संविधाय युगवेदिकायुतम् ।
देवभट्टजनुषाग्रजन्मना कल्पवृक्षरचना त्वियं कृता॥४॥

शाके विक्रमपार्थिवस्य शुभदे व्योमर्षिसप्तेंदुयुग्
वर्षे शोभनसंज्ञके शिवतिथौ मासे नभस्याख्यके ।
कूर्मश्रीजयसिंहदेवनगरे पुण्ये ऽंबिकेशांचिते
ग्रंथः कल्पतरुः समाप्तिमगमत्सज्ज्ञानवित्तप्रदः ॥ ५ ॥

रत्नाकरेण जयसिंहसमर्चितेन
सद्वाक्यरत्ननिवहैः परिसंगृहीतः ।
ग्रंथो ऽर्थदः सफलकल्पमहीरुहाख्यः
श्रीजानकीशपदपद्मयुगे ऽर्पितो ऽयं ॥ ६ ॥

ग्रंथान् बहून् सुविततान् सुचिरं विभाव्य
कष्टेन यः कविवरैरधिगम्यते ऽर्थः ।
निर्मत्सरं बुधवराः परितो विचार्य
ग्रंथादुरीकुरुत तं हि विना प्रयासं ॥ ७ ॥

दिवि पंचकल्पतरवः परं श्रुता
जयसिंहवर्मनृपतेः समानते ।
कथमन्यथा सुरगणो ऽंबिकापुरे
चलितुं यदाध्वरमिषात्समाययौ ॥ ८ ॥

इति श्रीदेवभट्टात्मजपौंडरीकयाजिरत्नाकरविरचिते श्रीजयसिंहकल्पद्रुमे द्योते अष्टादशः स्तवकः॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः॥ ० श्रीसंवत् १८७६ मीती आश्वीनवदी ३ तृतीयाकेदीपूस्तक समाप्तं वारसोमवारके दीन संपूर्णलिखीतं तिवाडी श्रीरामब्राह्मणदेसवालीगुजरगोडकाशीमध्ये राजमंदके वाशी ॥ श्रीमथुरानाथजीसाहायः ॥ ०

[Coll. of Fort William.]

* मथुरा A.

† Thus A.; च सुसचिवो B.

1596-1598.

1337, 1026, 1550. Foll. 347, the first of which is wanting; size 11½ in. by 6½ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Jayasiṃha-Kalpadruma.

It begins with the concluding words of the 9th introductory couplet (० मत्स्यदेशे) which, however, is counted the 10th in this copy.

Dated: संवत् १८६३ चैत्रमासि शुक्लपक्ष १० शनिवारे.

[H. T. Colebrooke.]

1599.

565. Foll. 478; size 12½ in. by 6¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1802 A.D.; 12–16 lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

1600-1602.

909-911. Foll. 1–248, 249–474, 475–737; size 15½ in. by 5 in.; fair Bengalī handwriting of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Rāmaprakāśa, a similar digest, compiled in the name of *Kripārāma* (son of *Yādavarāja*), a descendant of the royal family of *Māṇikya-candra*, and himself a feudal lord in the times of *Jehāngīr* and *Shāhjehān* (first half of the 17th century).

Though the work is ascribed to *Kripārāma* himself, the fulsome praise bestowed on him, and on his son *Govardhana* (*Prithumati*), leaves little doubt that the work was compiled by some protégé of his. Indeed, the real author would seem to be *Rāghavendra*, son of *Kāśīnātha*, and father of *Rāmadeva Ciramjīva*, as appears from a statement in the introduction to the latter's *Vidvanmodataraṅginī* (Aufrecht, Cat. Bodl., p. 261*a*)—where a *Mantrārthadīpikā* is also ascribed to the same author—though the work there referred to under the title *Rāmaprakāśa* seems to be rather the commentary on the *Kālanirṇayadīpikā* (see nos. 1664–66), likewise published under *Kripārāma's* name.

It begins (with the figures supplied):

प्रणम्य सकलेशानं सकलेशानतुष्टये ।
कालतत्त्वार्णवे रामप्रकाशं सेतुमादधे ॥ १ ॥
महेशानकृपारामकृपारामेण तेन तु ।
संपादनीयो ग्रन्थो ऽयमानन्दयतु सज्जनान् ॥ २ ॥
शौर्यं यस्य महाप्रतापनृपतेर्जागर्ति मूर्ध्नि स्थितं
कीर्तिर्यस्य जनानुरञ्जनकरी विश्वग्दिशो धावति ।
यत्सूनुः समरे द्विपत्क्षितिभुजः शूरान्निहन्ति क्षणाज्
जाता[न्] वीरविमर्दनः पृथुमतिर्नाम्ना च गोवर्धनः॥३॥
यद्बुद्धिः सदसद्विवेकनिपुणा प्रागेव जाग्रद्यशो-
जाहाँगीरमहीमहेन्द्रगणिता श्रैष्ठ्येन सद्बुद्धिषु ।
यन्नीतीरवगत्य सन्नयगुरुः शुक्रो ऽपि मोहात्क्षणं
स्तब्धस्खालितशीर्षमी(l. र्षे ई)षदसकृन्नीतिं पुनः प्रेक्षते
कर्तव्यानिह कुर्वतो ऽपि विषयान्नाशक्तिमन्वेच्छतो [॥४॥
यस्यानन्दिहृदः सदैव परमब्रह्मैकनिष्ठं मनः ।
दातुः पण्डितमण्डले विहरतो विद्याविचारेच्छया
दीने यस्य दया श्रुतिस्मृतिगताचारः समुन्मीलति [(l. स उ०) ॥ ५ ॥
श्रीमद्भूपसमूहवन्दितपदश्रीसाहजाहाँकृपा-
पात्रं यादवरायवर्मतनयो माणिक्यचन्द्रान्वयः ।
गौडक्षत्रकुलोद्भवो* भुवि कृपारामाभिधो भूमिपो
ग्रन्थं धर्मकृतां कृते रचयितुं तस्मिन्मनो यो दधौ ॥ ६ ॥
सन्ति यद्यपि भूयांसो ग्रन्था एवोत्तमोत्तमाः ।
तथापि कंचनास्वादमयमुत्पादयिष्यति ॥ ७ ॥
शास्त्रतत्त्वार्थसंज्ञानाद्ये धीरा गतमत्सराः ।
गुणग्राहितया तेषामत्र दृष्टिर्भविष्यति ॥ ८ ॥
हेमाद्रिमाधवादीनां गौडानां तत्त्वदर्शिनां ।
संततं समभिज्ञाय ग्रन्थो ऽयं परिनिर्मितः ॥ ९ ॥
तेषां मिथो यच्च विरुद्धमागतं
मतं विचारेण च तत्र यच्छिवं ।
तदर्पितं चात्र मनोविचक्षणैः
क्षणं निवेश्यं सदसत्प्रबुद्धये ॥ १० ॥
अथ शुचि तत्कालजीवी कर्म कुर्यादित्यादिविधौ ०

---

* गौडक्षत्र ० MS., corr. for orig. गोडक्षेत्र; in other places it reads गौडक्षेत्र; but see also nos. 1664–66 (MSS. 885–7).

The arrangement of the subjects treated of is the usual one, viz. I., generalities as regards times and seasons; II. (from fol. 132*a*), a complete calendar of religious duties; III. (from fol. 621*b*), special rites, here mostly of the *Vaidik* order.

Among the authorities cited may be mentioned: *Kālādarśa*, foll. 227*a*, 369*a*; *Kṛityatattvārṇava*, 229*a*; *Gauḍīyavākyāvalī*, 229*b*; *Gauḍagrantha-jyotisha* (or *-kāra*), 233*a*, 238*b*, 243*a*, 261*b*, 289*b*, 340*a*; *Gauḍatithitattva*, 203*a*; *Gauḍanibandha*(*kāra*), 103*a*, 387*b*; *Caturviṃśatimata*, 718*a*; *Janmalagna*, 664*a*; *Jyotiḥsaṃgraha*, 310*a*; *Tithitattva-gauḍagrantha*, 231*a*; *Tīrthacintāmaṇi*, 229*b*; *Dākshiṇātyagrantha*, 231*a*; *Dākshiṇātya-Jyotiḥsaṃgraha*, 70*b*; *Dīpakālikā*, 339*a*; *Nirṇayāmṛita*, 220*b*; *Purāṇasamuccaya*, 152*b*; *Pratāpamārtaṇḍa*, 202*b*, 232*a*; *Bhojarāja* (quoted from *Gauḍanibandha*), 130*a*; *Bhojarājīyagrantha*, 237*b*; *Madanaratna*, 659*a*, 664*a*, 671*a*; *Rājamārtaṇḍa*, 130*a*; *Viśvarūpanibandha*, 326*b*; *Vishṇurahasya*, 348*b*, 459*b*; *Śāntidīpikā*, 343*a*; *Śivarahasya*, 234*a*; *Saṃvatsarapradīpa*, 645*b*. It ends:

भट्टाचार्यशतावधानकृतिनिर्णयादिशास्त्रार्थविद्-
वर्ये द्वैतमते तदेकतरतो निर्णायके भूरिशः ।
आज्ञां तत्र विधाय धर्मविदुषां हर्षाय सम्पादिते
ग्रन्थे ऽस्मिन् विमले प्रयान्तु सुधियां चेतांसि निर्विंशतां ॥

इति गौडक्षेत्रकुलावतंसयादवरायात्मजमाणिक्यचन्द्रान्वयमहामतिकपरमज्ञानिविराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितश्रीकृपारामविरचितः कालतत्त्वार्णवसंतरणोपायसेतुभूतस्तिथ्यादिकालनिर्णयको रामप्रकाशनामग्रंथः समाप्तः ॥

धराक्षिशैलेन्दुमिते शके रौ(द्राब्दे)
गजारिगे हेलिदिने व्यलेखीत् ।
रामप्रकाशं द्विजजीवनाख्य-
सुतेन दुर्गाचरणं विभाव्य ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1603.

2316. Foll. 145; size 13 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; from fol. 67 by a different hand; nine lines in a page.

Paraśurāmaprakāśa, a digest of matters relating to *ācāra* and *śrāddha*, by *Khaṇḍerāya*, son of *Nārāyaṇa Paṇḍita*.

The work consists of two chapters (*ullāsa*), only the first of which (on *ācāra*) is contained in this MS. It begins:

निश्च्योतन्मदगंडमंडलमिलद्भृंगावलीमंजुल-
ध्वानाकर्णनिमीलिताक्षियुगलव्याजाद्गजास्य प्रभुः ।
भक्तेभ्यः किमदेयमस्ति परमं वस्तु त्रिलोकीतले
ध्यायन्नंतरतीव मंगलचंपदेयाधेदाराग्रणीः ॥ १ ॥

यः क्षीरोदसुतारदच्छदसुधास्वादैकतानः स्फुरत्
तत्सौंदर्यनिभालनैकरसिकस्तद्गक्तसौरभ्यवित् ।
श्रोता तन्मणितस्य तत्कुचपरीरंभोत्सुकः संगमे
श्रीविष्णुः सकृदिंद्रियैरनुभवन् सवैः सुखं पातु वः ॥२॥

The work was composed at Yamunāpurī, on the river Gomatī, by order of *Paraśurāmamiśra* (*prabhū*), son of *Horilamiśra*, and grandson of *Sūryākara* (of the *Pārāśaragotra*). Of himself the author gives the following genealogy:

Viśvanātha of Varāṇasī, his son
Anantapaṇḍita, his son
Krishṇapaṇḍita, his son
Nārāyaṇapaṇḍita, his sons
Nīlakaṇṭha and *Khaṇḍerāya*.

Of *Nārāyaṇapaṇḍita* it is said:

स एकदा संमतमानुपूर्वम्
आहूय तं होरिलमिश्रसूनुः ।
निबन्धमेकं कुरु पंडितेति
विपश्चितां संसदि संदिदेश ॥ ३५ ॥

ततः स नारायणपंडितो ऽपि
समादिशद् ग्रंथमिमं विधातुं ।
तं धर्मशास्त्रार्थविचारनिष्ठं
पुत्रं कनिष्ठं हि गुणैर्गरिष्ठं ॥ ३६ ॥

श्रीनारायणपंडितस्य तनयः श्रीनीलकंठानुजः
खंडेराय इति श्रुतिस्मृतिपुराणार्थं समुद्धृत्य च ।
नत्वा देवमभीष्टदं स्वपितरौ विद्वज्जनप्रीतये
संक्षिप्तं कुरुते निबन्धमखिलग्रंथार्थसारास्पदं ॥ ३७ ॥ °

नाम्ना हि परशुरामप्रकाश इति विश्रुतो ग्रंथः ।
प्रकटयतु धर्मतत्त्वं तमसा वृतमर्थतत्त्वविदां ॥ ५१ ॥
निबंधे प्रथमोल्लास आचाराख्यः प्रकीर्त्तितः ।
द्वितीयः श्राद्धसंज्ञः स्यादुल्लासश्च तथा पुनः ॥ ५२ ॥ - -

The MS. ends: इति स्वप्नप्रकरणं ॥ इति परशुरामप्रकाशे निद्रामयूखः ।

इति श्रीशाकद्वीपीयकुलावतंसहोलिलमिश्रात्मजपंडितमंडलीमंडनायमानसार्वभौमलश्रवाणीरसालरायपदवीविराजमानमानोन्नतश्रीमत्परशुराममिश्रकारिते वाराणसीस्थधर्माधिकारिनारायणपंडितात्मजखंडेरायपंडितविरचिते परशुरामप्रकाशे आचारोल्लासः समाप्तः ॥

For another MS. of this work see Weber, Cat. Berl., no. 1025.

[H. T. COLEBROOKE.]

1604.

1217a. Foll. 132 (foll. 75–82 of which are wanting); size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Dinakaroddyota, a digest of matters relating to religious observances, compiled by *Dinakara Bhaṭṭa,* son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa,* grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa,* and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa.*

This volume contains that section of the work which supplies a regular calendar of religious feasts and fasts (*Varshakṛitya*).

It begins:

संसारचक्रे मुनयो ऽप्यनाप्य
यां मातरं मातुदरे निवासं ।
नेच्छंतुमां तामभिनम्य मार्त्त
न स्यामहं कस्य मनोरथस्य ॥ १ ॥
स रामकृष्णः प्रथितो ऽपि मर्त्ये
यस्मिन्नपरामा (!) इति स्ववाचा ।
समादधे विज्ञजनेषु विज्ञैः
श्रुतिश्रुताणुत्वमहत्त्वसाम्यात् ॥ २ ॥
ब्रूते दिनकरः काले यदन्येन न कल्पितं । [॥ ३ ॥
वचसामाकरानुक्तौ सदीपः (? सदोपः MS.) कालमाधवः
दारेष्विव निबंधेषु जीर्णेषु सुधियां ग्रहः ।
वयसः क्षपणायैव न रसाय कदाचन ॥ ४ ॥
यत्र माधवहेमाद्री युयुधाते महागजौ ।
तत्र मां वरणं लोकस्तदीयमभिधास्यति ॥ ५ ॥
मद्ग्रंथाभिज्ञमासाद्य कालं नेष्यति पंडितः ।
मौनेन वा कथाभिर्वा कर्णकंडूयनेन वा ॥ ६ ॥
गुणग्रहश्रेष्ठजगतीतले ऽस्मिन्
ग्रंथांतरं द्रक्ष्यति नैव को ऽपि ।
परं तु देवस्य गतिं न जाने
लोका गुणाढ्यां गृहिणीं त्यजंति ॥ ७ ॥

अखंडकालस्य निर्णयानर्हत्वात्तदुपाधयो निर्णीयंते । तत्र दिनं चतुर्धा । ०

Iti .. paribhāshāprakaraṇam, fol. 13*a*; *grahaṇanirṇaya,* 43*b*; *ravisaṃkrāntinirṇaya,* 47*a*; *caitrakṛityanirūpaṇam,* 52*b*; *vaiśākha,* 56*a*; *jyeshṭha,* 57*a*; *āshāḍha,* 61*a*; *śrāvaṇa,* 70*a*; *bhādrapada,* (lacuna); *āśvina,* 107*a*; *kārttika,* 121*a*; *mārgaśīrsha,* 122*b*; *māgha,* 126*b*; *phālguna,* 131*b*.

It ends: नक्षत्रादियोगो दिनपूर्वार्धगतो ग्राह्य इत्युक्तं प्राक् चैत्रामावास्यामत्वादि ॥ इति श्रीमद्रामेश्वरसूनुश्रीमन्नारायणसुतश्रीमद्रामकृष्णात्मजदिनकरकृते दिनकरोद्योते वर्षकृत्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1605.

275. Foll. 72 (numbered originally 94–102, 94–156; and then by a different hand consecutively 137–208); fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, c. 1650 A.D.; 8–12 lines in a page.

Another section of the *Dinakaroddyota,* treating of *śrāddha* or obsequies. Probably incomplete at the beginning.

The MS. begins: अथ युग[ध]र्माः । हेमाद्रौ वासिष्ठः । ध्यानं परं कृतयुगे त्रेतायां लिंगपूजनं । ०

Iti ... yugadharmanirṇayaḥ, fol. 9*b*;

श्रीरामकृष्णौ पितरसुमावामु(l. नु)मया समौ(l. मं) ।
नत्वा दिनकरः श्राद्धकालं ब्रूते यथामति ॥ ०

Notwithstanding the different pagination, the text seems to be continuous.

It ends: एवं सत्यत्र शिष्ट एवं (l. शिष्टमेवं) प्रमाणं ॥ इति श्रीमीमांसकभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते तीर्थास्थिप्रक्षेपविधिः॥

प्राचीनमार्गपरिपंथिगिरापराधं
संभाव्यमानखिलेष्वपि पंडितेषु ।
मूर्ध्ना क्षमाय करयुग्मयुतेन सर्वं
ग्रंथं व्यधाद् दिनकरः सकलागमज्ञः ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुश्रीमन्नारायणभट्टसुतरामकृष्णभट्टात्मजभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते विधानानि ॥ समाप्तो दिनकरोद्योतः ॥

Then follows what is evidently the beginning of a supplement to the work, treating of *aśauca*, by the author's son, viz. (cf. next MS.):

मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः
साहित्यामृतसागरः सुजनतावल्लीरसालद्रुमः ।
यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रासूत विश्वेश्वरं
तेनाशौचनिबंधनो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ १ ॥
श्रीमद्गुरुचरणानां प्रसादतो [–] मुदे सुविज्ञानां ।
श्रीमद्दिन(l. वा)करसूनुराशौचे किंचिदातनुते ॥

विश्वेश्वरापराख्यस्य गागाभट्टमनीषि[णः] । here the MS. terminates at the bottom of fol. 208*b* (72*b*).

The author's son *Gāgābhaṭṭa* is also quoted in the body of the work, foll. 39*a*, 85*a*, 179*b*, and his work *Viśveśvarī paddhati*, fol. 204*a*. Of other works quoted may be mentioned: *Nirṇayāmṛita*, foll. 67*a*, *b*, 98*b*, 100*b*; *Purāṇasamuccaya*, 88*b*; *Pṛithvīcandrodaya*, 63*b*, 84*b*; *Madanaratna*, 27*b*, 28*a*, etc.; *Rudrayāmala*, 95*b*, 104*b*; *Vishṇurahasya*, 71*a*, 73*b*, 108*b*, 124*a*.

The author's younger brother, *Kamalākara*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1606.

1335. Foll. 234 (originally numbered 1–272 on the right hand margin, of which are, however, missing 47–49, 136–143, 148–151, 197, 198, 209, 220–229, 232, 233, 235, 236, 238–241, 252–256, while three leaves have been inserted between 97 and 98); size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1652 A.D.(?); twelve lines in a page.

Vrata-Dinakaroddyota, a digest of matters relating to voluntary fasts and penances, intended as a supplement to (or *Vratakāṇḍa* of) *Dinakara's* work, by his son *Viśveśvara Bhaṭṭa*, surnamed *Gāgābhaṭṭa*. It begins:

नीलोत्पलाभिरामं कामं साकेतबालानां ।
दशरथतोषनिधानं जगन्निदानं तदाकलये ॥ १ ॥
मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः
साहित्यामृतसागरः सुजनतावल्लीरसालद्रुमः ।
यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रासूत विश्वेश्वरं
तेनायं व्रतगोचरो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ २ ॥

तत्र व्रतप्रशंसा हेमाद्रौ ०

The work consists of two parts, the first of which, ending fol. 199*a*, deals with the *vratas* performed at certain fixed times in the course of the year (*dvādaśamāsavratāni*), whilst the second part treats of miscellaneous other voluntary penances (*prakīrṇakavratāni*).

From fol. 95 a different hand has re-numbered the leaves 103 etc.

At the end of the first part the date of the MS., Saṃvat 1709, occurs.

It ends: इति पराशरोक्तो जलवासविधिः ॥ इति श्रीमन्मीमांसकभट्टनारायणसूनुभट्टरामकृष्णसुतभट्टदिनकरसूनुगागाभट्टापरनामकभट्टविश्वेश्वरपूरितो व्रतदिनकरोद्योतः समाप्तः ॥

For another copy of the same work see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 831; for other supplements to the *Dinakaroddyota*, by the same author, viz. *Śūdradharmoddyota*, below, no. 1652; *Pūrtakāṇḍa*, Bikāner Cat., no. 829; *Vyavahārakāṇḍa*, ib., no. 830.

[H. T. COLEBROOKE.]

1607.

181b. Foll. 21; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Some portions of the *Vijayavilāsa*, by *Rāmakrishṇa*.

The MS. begins:

नत्वा श्रीपार्वतीपुत्रं सिद्धिबुद्धियुतं गुरुं ।
स्नानसंध्याविधिं कुर्वे कर्काचार्यादिसंमतं ॥ १ ॥
आलोच्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं कर्कभाष्यं तथैव च ॥ २ ॥
भाष्यं हारिहरं चैव गदाधरकृतं तथा ।
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं तथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ४ ॥
स्वाभिप्रायेण हि मया न किंचिदिह लिख्यते ।
किं तु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः ॥ ५ ॥
शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वेषां निर्णयमप्यसंशयात् ॥ ६ ॥

योगीश्वरः ॥ यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत । °

The passage on the division of the Vaidic *śākhās* referred to by Colebrooke, Misc. E., I., p. 14 (2nd ed., p. 13), foot-note, begins fol. 2*a*: द्वापरादौ वेदव्यासेन चतुर्भ्यः स्वशिष्येभ्य उपदिष्टास्त एव मुख्या वेदाः । तैर्व्यासशिष्यैर्विभज्य स्वशिष्येभ्यो दत्ताः शाखा इति ॥ भागवते ।

अवतीर्णो महाभाग वेदं चक्रे चतुर्विधं । ° (XII. 6, 49) इति ° शौचविधिः ॥ अथ स्नानविधिः । fol. 5*a*. The greater part of fol. 8 is left blank. अथ प्रातःसंध्याप्रयोगः fol. 13*b*; इति प्रातःसंध्या समाप्ता fol. 15*b*.

The MS. ends: इति श्रीरामकृष्णविरचिते विजयविलासे ब्रह्मयज्ञतर्पणविधिः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1608.

78. Foll. 102 (numbered 105, foll. 39–42 being missing, and no. 51 double); size 9¾ in. by 3¾ in.; good Devanāgarī writing of about 1650 A.D. (the last leaf by a modern hand); nine, from fol. 61 ten, lines in a page.

Mādhavaprakāśa, or *Sadācāracandrodaya* (or *Ācāracandrodaya*), a digest of rules regarding religious observances, according to the *Vājasaneyins*, compiled by *Maheśa Śarman*, son of *Sārasvatadurga Śarman*, and pupil of (*Viṭṭhala*) *Purushottama Kavivara* of Mithilā; under the patronage of *Mādhava*, a territorial chief at Lāvapura, on the banks of the Irāvatī in Western India. Incomplete.

It begins:

गोपीवल्लभवल्लभं गुरुतमं श्रीविट्ठलं विट्ठलं
वंदे ऽहं पुरुषोत्तमं कविवरं विद्यागुरुं मैथिलं ।
यत्पादांबुजसेवया न नितरां श्रीकृष्णसेवारतिर्
मैत्रीमत्सु सदा सभासु विदुषां विद्याविलासोदयः॥१॥

विश्वं यत्कुरुते बिभर्ति हरते शैलूषवत्प्रत्यहं
यच्छ्वासप्रभवा नुवंति निगमाः सांगाः ससूत्रागमाः ।
संसारार्णवतारणाय जगतां यन्नाम नौका दृढा
तद्वंदे सहजप्रकाशममलं चैतन्यरूपं महः ॥ २ ॥

ज्ञात्वा गोकुलमर्दितं मघवता विस्मापयन् भूधरं
धृत्वा वामकरे करीव कमलं यो ऽपादपायाद् व्रजं ।
गुंजाहारमयूरमौलिमुरलीपीतांबरालंकृतो
गोपीलोचनचुंबितो जयते गोपालचूडामणिः ॥ ३ ॥

अस्तीरावतिरोधसीह नगरं विद्वज्जनालंकृतं
धर्मश्रीसदनं विटंकविलसत्प्रासादमालाचितं ।
स्मृत्याम्नायविधाननित्यनिरतैर्वर्णाश्रमैः सेवितं
नाम्ना लावपुरं पुरंदरपुरीगर्वापहं पश्चिमे ॥ ४ ॥

सेवा यत्र गुरौ हरौ च नितरां धर्मेषु कार्पण्यधीस्
तर्के वादमतिर्गजेषु मदः सारीषु मारोक्तयः ।
बंधो वेणिषु मानितापणपथे स्नेहक्षयो दीपके
द्वारे देवगृहस्य दंडघटना संदृश्यते नान्यतः ॥ ५ ॥

तस्मिन् राजसभासु लब्धविभवः काल्[ः]कवीनां प्रियो
ह्यासीदुप्प(? त्प)लवंशपंकजरवी राजन्यचूडामणिः ।
येनादायि हिरण्यमन्नमचला गावः सवत्सा हरेः
प्रीत्यै विप्रवरेषु बंधुजनतावर्गेषु मानद्वयः ॥ ६ ॥

तत्पुत्रो ऽजनि बंधुवर्गनिरतो धर्मैकचित्तो ऽनिशं
ब्रह्मण्यो गुरुदेवपूजनरतो नानू नरेंद्राग्रणीः ।
येनेदं कुलकैरवं विधुरुचा नित्यं विकाशीकृतं
धर्माचारयशः प्रतापविभवैर्वर्धि सर्वोपरि ॥ ७ ॥

जातास्तत्तनयास्त्रयः सविनया गोपीशपादाश्रया
ज्येष्ठस्तत्र परोपकारकुशला (l. लः) ख्यातः स्म धीरी
वापीकूपतडागदेवभवनारामादिनिर्माणकृद् [ति यः ।
दाता बंधुजनाश्रयो नृपसभालब्धैकपूजोदयः ॥ ८ ॥

तस्यानुप्रभवो बलैकविभवो दाता सदा धर्मधीर्
लोके यो भगवान इत्यभिहितो यस्यानुजो माधवः ।
रूपेणानुजगाम यो रतिपतिं भोगैः सुराणां पतिं ।
भक्त्या दैत्यपतिं नये भृगुपतिं शीले कुरूणां पतिं ॥९॥
तद्धर्मपत्नी समसूत रंगोनारायणानंतजनार्दनादीन् ।
सुतां(?l.तान्) सुराभां(?l.भान्) गुरुदेवभक्तां(?l.क्तान्)
[यथेशभक्तिर्विहिताखिलार्थान् ॥ १० ॥
तेनाचारमभीप्सता सविनयं विज्ञापितो धीमता
श्रीसारस्वतदुर्गेशर्मतनयो नाम्ना महेशः कृती ।
ग्रंथे यत्र हि माधवादिरभवत्सार्थः प्रकाशांतकः
शब्दस्तं कुरुते हिताय जगतामाचारचंद्रोदयं ॥ ११ ॥

अथास्यानुक्रमणिका समासेनैव कथ्यते । ० here follows an analysis of the eight chapters of which the work consists. The MS., however, breaks off abruptly in the 4th *pariccheda*, at the bottom of fol. 104*b*. An additional page, by a modern hand, has supplied some sort of conclusion with the colophon:

इति श्रीमहोपाध्यायश्रीसारस्वतदुर्गेशर्मतनयमहेश्वरविरचिते आचारचंद्रोदयनामको ग्रंथः संपूर्णः ॥

The colophon of the other chapters runs thus: इति श्रीमाधवप्रकाशे महेशकविदर्शिते सदाचारचंद्रोदये ० परिच्छेदः ॥

Of rarer and comparatively recent authorities have been noticed: *Ācāracintāmaṇi*, fol. 79*a*; *Karmapradīpa*, fol. 15*a*; *Kalpatarukāra*, fol. 12*a*; *Dharaṇikosha*, fol. 104*b*; *Smṛitisāra*, foll. 45*a*, 103*b*.

For a complete MS. of the work see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 97.

[H. T. Colebrooke.]

1609.

1251a. Foll. 71; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page.

Ācārapradīpa, or *Ācāradīpa*, a manual of common every-day religious observances, by *Nāgadeva*.

It begins:

चंचन्नासपुटस्फुटाभिनयनव्यग्राग्रपादाहति-
क्षुभ्यन्नूपुरमंजुलध्वनिमिलत्क्वाणात् स्वलत्कंकणं ।
शुंडादंडविघट्टितोडुकुसुमैर्व्योमांगणं मंडयन्
संध्यातांडवडंबरं विरचयन् भूत्यै गणेशो ऽस्तु वः ॥ १ ॥
उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता ।
आचारो द्विजवर्याणां सुबोधः कथ्यते ऽधुना ॥ २ ॥
तत्र दक्षः । प्रातरुत्थाय कर्तव्यं यद्द्विजेन दिने दिने ।
तत्सर्वं संप्रवक्ष्यामि द्विजानामुपकारकं ॥ ३ ॥ ०

इति ० आचारप्रशंसा fol. 2*a*; ० आत्मचिंतनं fol. 2*b*; ० सुप्रभातविधिः fol. 3*a*; ० मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 3*b*; शौचविधिः fol. 5*a*; आचमनविधिः fol. 6*b*; दंतधावनविधिः fol. 7*b*; यज्ञोपवीतविधिः fol. 8*a*; प्रणवविधिः, शिखाबंधन ० fol. 10*a*; प्राणायाम ० fol. 11*a*; ० स्नानविवरणं fol. 19*b*; मालापकर्षणं fol. 20*a*; तिलकप्रकरणं fol. 22*a*; प्रातःसंध्याविधिः fol. 33*a*; अभिवादनविधिः fol. 34*a*; प्रातर्होमविधिः fol. 35*a*; नित्यदान ० fol. 36*b*; मंगलावेक्षण ० fol. 37*a*; अध्ययनविधिः fol. 39*b*; प्रतिग्रहाधिकारनिरूपणं fol. 41*a*; मध्याह्नस्नानविधिः fol. 45*a*; ब्रह्मयज्ञविधिः fol. 46*b*; स्थलतर्पणं fol. 48*b*; जलदेवतार्चन ० fol. 51*b*; गृहदेवतार्चन fol. 52*b*; पंचमहायज्ञविधिः fol. 58*b*; भोजनविधिः fol. 63*b*; सायंसंध्याविधिः fol. 64*a*; उपशयनविधिः fol. 65*a*; स्त्रीगमनविधिः fol. 65*b*; योगप्रकरणं fol. 67*a*; स्पृष्टास्पृष्टविधिः fol. 68*b*.

Colophon: इति द्रव्यशुद्धिप्रकरणं ॥ इति श्रीउपाध्यायनागदेवविरचिते आचारप्रदीपे ऽष्टमो ऽध्यायः ॥ आचारप्रदीपः समाप्तः ॥ संवत् १८३५.॥

[H. T. Colebrooke.]

1610.

2324c. Foll. 81; size 11 in. by 5 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work, called *Ācāradīpa* in the colophon, but *Ācārapradīpa* at the end of some sections. Not quite complete at the end.

It begins: उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता ०

Colophon: इति श्रीभट्टनागदेवविरचिते आचारदीपे स्त्र्यभिगमनविधिः ॥

The leaves are marked आह्रि॰

For another MS. of this treatise (*Ācāradīpa*), beginning and ending as the present MS., see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 73. For an *Ācārapradīpa*, by *Keśava Bhaṭṭa*, ib., VIII., p. 206.

[GAIKAWAR.]

1611.

1278c. Foll. 17; size 13 in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting, of the beginning of the present century; nine lines in a page.

Ācāramañjarī, a manual of rules of conduct and daily observances, compiled by *Mathurānātha(deva)*.

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं सदसत्कर्मकारणं ।
शिशोः प्रथमशिक्षायै नित्याचारो निरूप्यते ॥

तत्र: मनुः । आचाराल्लभते विद्यां ०

It ends:

न म्लेच्छभाषां शिक्षेत जीवेति ब्रुवतो वदेत् ।
इत्थमाह्निकं समाप्य नार्द्रपादस्तु संविशेत् ॥

इति मनुवचनात् शुष्कपाद एव शयीतेति ॥

स्मृतिनीरधिमूलतो मया मथुरानाथमहीसुपर्वणा ।
अनवद्यविवृद्धये नवा रचिताचारमनोज्ञमञ्जरी ॥

इत्याचारमञ्जरी संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1612.

521. Foll. 200; size 9½ in. by 4 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; eight lines in a page; foll. 145–173 (numbered 172–200) by a different, and the last three pages by a third, hand.

Ācārasāra, a compendium of every-day religious observances, by *Lakshmaṇa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara* and *Kamalākara*.

It begins:

सिंदूरारुणगंडं देवं विघ्नौघतिमिरमार्तंडं ।
नर्तितशुंडादंडं सिद्धीशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥

सतिमिरजगदुद्योतद्युमणेर्वंशांकुरा(l. रं) श्रीमत् ।
तज्जयति रामनाम(!) रजनिचराणां विभेदनं धाम ॥ २ ॥

नारायणं राजभिरर्चितांघ्रिं
नमामि हंसीव यदीयकीर्तिः ।
तेजांतराण्यन्महसां विभेदं
स्वस्यापि कीर्त्यंतरतस्तमाह ॥ ३ ॥

विद्याप्रद्योतनोद्योतखद्योतीकृतवादिनं ।
पितरं रामकृष्णाख्यं वंदे स्नेहभरान्वितं ॥ ४ ॥

स्वधर्मग्निनिवेशादुमया प्राप्तामुमासमाख्यातः ।
द्युनदीनिर्मलचित्तां मातरमेकां सतीं सदा वंदे ॥ ५ ॥

येनोद्धृता स्वस्य कुलप्रतिष्ठा
महावराहेण महीव तोयात् ।
गंगेव विद्याभिससार यस्माद्
दिवाकरं नौमि तमग्रजाम्यं ॥ ६ ॥

अधीत्य लक्ष्मणाख्येन कमलाकरसोदरात् ।
आचारसारः सुधिया यथामति वितन्यते ॥ ७ ॥

तत्र परिभाषा । छंदोगपरिशिष्टे । ०

इति ० परिभाषा । अथाह्निकं । fol. 9*a*; इति ० प्रातःस्मरणं fol. 12*b*; ० मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 18*a*; ० शौचविधिः fol. 23*a*; ० आचमनं fol. 35*a*; दंतधावनं fol. 39*a*; कुशप्रकरणं fol. 45*a*; प्रातःस्नानं fol. 57*a*; स्नानोत्तरकृत्यं fol. 61*b*; तिलकप्रकरणं fol. 68*a*; संध्याप्रकरणं fol. 94*a*; होमप्रकरणं fol. 101*b*; मध्याह्नस्नानं fol. 113*b*; माध्याह्निकनिरूपणं fol. 131*b*; पंचयज्ञप्रकरणं । अथ भोजनविधिः fol. 192*a*.

Colophon: इति श्रीनारायणभट्टात्मजरामकृष्णभट्टसुतलक्ष्मणभट्टकृत आचारसारनामको ग्रंथः पमाप्तः ॥

Regarding the great *Bhaṭṭa* family, to which the author belongs, see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi. *Lakshmaṇa's* elder brother *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1613.

1703B. Foll. 60; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly good, Devanāgarī writing; 9–13 lines

in a page. The first twelve leaves are more or less damaged, and part of foll. 1–3 has been torn off, or eaten away.

Ācārādarśa, a manual of daily religious duties, by *Śrīdatta*.

The first few lines of fol. 1 being partly wanting, the opening verses are here given from the other MSS.:

दीक्षितो रणयज्ञेषु विबुधानंददायिषु ।
हरिरब्धिसुतावक्त्रसोमपीती पुनातु नः ॥ १ ॥
अहोरात्राश्रितो धर्म इह वाजसनेयिनां ।
निबध्यते निबद्धो यो धर्मशास्त्रनिबंद्धृभिः ॥ २ ॥

अत्र मनुः । ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत ° and a few lines further on: अथ मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः ;—अथाचमनानुकल्पविधिः fol. 11*b*; अथ दंतधावनं fol. 13*b*; अथ प्रातःस्नानादि fol. 15*a*; अथ स्नानविधिः fol. 17*b*; अथ संध्योपासनं fol. 28*a*; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 36*a*; अथ तर्पणं fol. 36*b*; अथ देवपूजनं fol. 44*a*; अथ नित्यश्राद्धं fol. 50*a*; अथ शयनविधिः fol. 58*a*.

It ends:

समूलवचनाभोगो मीमांसान्यायनिर्मलः ।
श्रीदत्तेन सतामेष आचारे दर्पणः कृतः ॥
दुरुक्तमपि सूक्तं मे मन्वादिवचनाश्रितं ।
अपि चर्मोदकं तीर्थसलिलांतर्गतं शुचि ॥

इत्युपाध्यायश्रीदत्तकृत आचारादर्शः समाप्तः । संवत् १८५५ भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां गुरुयुक्तायां वाराणश्यां लिखितं विप्रेण विद्याधरधीमता हरिपुरग्रामवासिना त्रिपुरारिराजनगरे कृपया भवानीविश्वनाथयोः ॥ °

Besides *Purāṇas*, *Smṛitikāras* and the *Mahābhārata*, the author quotes *Kalpatarukāra*, fol. 25*a*; *Kāmadhenu*, foll. 15*b*, 32*a*; *Gṛihyapariśishṭa* (fol. 34*a*); *Chandogapariśishṭa* (often); and *Harihara* (foll. 19*a*, 23*b*, 33*a*).

See Bhandarkar, Rep. for 1883-4, p. 47, where a commentary on the work, written by *Gaurīpati*, son of *Dāmodara*, in 1640 A.D., is mentioned. Another commentary, *Ācāradīpikā*, by *Harilāla*, Rāj. Mitra, Notices, V., p. 233; a MS. of the text, ib. p. 279.

[H. T. COLEBROOKE.]

1614.

2689. Foll. 65; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

The same treatise. [MACK. COLL.]

1615.

2177A. Foll. 52; size 10¾ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śrīdatta's Ācārādarśa. [GAIKAWAR.]

1616.

2159. Foll. 75; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

Ācārārka, another manual of daily religious observances, composed, in Saṃvat 1743 (A.D. 1686), by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*, and grandson of *Bālakrishṇa*. It forms part of the author's *Dharmaśāstrasudhānidhi*.

As will be seen from the concluding verses, the author was, on his mother's side, a grandson of *Nīlakaṇṭha Bhaṭṭa* (author of the *Mayūkhas*). The treatise begins:

जानकीनयनयुग्मगोचरं मानिनां नयनयोरगोचरं ।
नीलमेघरुचिरच्छविं सदा भावये मनसि राघवं मुदा॥१॥
उच्चैरपर्णामुखचंद्रबिंबं परामृशंतं निजपाणिपल्लवं ।
गंगाधरं नौमि भुजंगराहुप्रकृष्टभीत्या चकितं मुहुर्मुहुः॥२॥
महादेवतनूजन्मा भारद्वाजकुलोद्भवः ।
दिवाकरो रविं नत्वा ह्याचारार्कं तनोत्यसौ ॥ ३ ॥

तत्रादावौपोद्घातप्रकरणमारभ्यते । हारीतः । अज्ञानतमसांधानां भ्रामितानां कुदृष्टिभिः । °

इति ° उपोद्घातप्रकरणं fol. 5*a*; इति शौचप्रकरणं fol. 12*a*; ° आचमनप्रकरणं fol. 14*b*; दंतधावनप्रकरणं fol. 17*a*; स्नानप्रकरणं fol. 24*b*; संध्याविधिः etc.; इति पंच महायज्ञाः fol. 62*b*.

It ends: इति श्रीभारद्वाजमहादेवभट्टात्मजदिवाकरकृते आचारार्के ऽष्टमभागकृत्यं समाप्तिमगमदिदमाचारार्कः ॥

यत्पादपंकजपरागपवित्रदेहा
हित्वा कलेवरमिदं किल पार्षदंशाः ।
जग्राह गौतमवधूः कमनीयरूपं
तं जानकीपतिमजं मनसा स्मरामि ॥ १ ॥
यद्वाक्याद्विधिवाक्यार्थमपूर्वार्थाभिधातृता ।
नीलकंठो जयत्वेष मीमांसकधुरंधरः ॥ २ ॥
श्रीबालकृष्णात्मजसूनुनिर्मितं
वर्षे ऽग्निवेदाश्वहिमांशुसंयुते ।
ज्ञानाः प्रकुर्युः किल धर्मकार्यम्
आचारसूर्यं किल संविलोक्य ॥ १ ॥
प्रभवे चाश्विने शुक्ले पौर्णमास्यां कुजे दिवा ।
सोमेश्वरेण लिखितमाचारार्कस्य पुस्तकं (वर्षाः) ॥ ६(!) ॥

इति गर्भिणीभोजननिषेधवाक्यानि ॥ पित्र्योः प्रत्याब्दिके प्राप्ते तर्पणं तु कथं भवेत् । जलेनैव प्रकर्तव्यं निवृत्ते पितृकर्मणि ॥ १ ॥ श्राद्धं कृत्वा तु विधिवद्विश्वदेवादिकं ततः । ब्रह्मयज्ञं ततः कुर्यात्तर्पणं तु तिलैर्विना ॥ २ ॥ स्मृत्यंतरे ॥ इति आचारार्कः समाप्तः ॥

For the same author's *Dānahīrāvalīprakāśa*, see no. 1708. [GAIKAWAR.]

1617.

2042a. Foll. 59; size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; ten lines in a page.

Another copy of the same treatise, apparently transcribed from the same MS. as the preceding one, and ending in the same manner. [GAIKAWAR.]

1618.

2324a. Foll. 70; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

A third MS. of the *Ācārārka*, probably derived from the same original as the other two.

For another MS. of this treatise, incomplete at the beginning, and apparently without the final verse containing the date of the work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 15. [GAIKAWAR.]

1619.

200. Foll. 146; size 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1805 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Ācārenduśekhara, a similar manual of religious duties, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*. Incorrect.

It begins: अथ धर्मशास्त्रप्रवर्तका उच्यंते। याज्ञवल्क्यः। मन्वत्रिविष्णुहारीत० धर्मशास्त्रप्रवर्तकाः (Y. I., 4. 5) ॥ अत्रोशनः शब्दांतो वृंदैकवद्भावः नेदं परिगणनं किंतु प्रदर्शनमात्रं। देवलः। मनुर्यमो वसिष्ठो ऽत्रिर्दक्षो विष्णुस्तथांगिराः। ०

Fol. 4*a*: अथाह्निकं।

उदयास्तमयं यावन्न विप्रः क्षणिको भवेत्।
नित्यनैमित्तिकैर्युक्तः काम्यैश्चान्यैरगर्हितैः ॥

इति दक्षेण क्षणिकत्वं निषिद्धं। ०

It ends: इति शयनविधिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृते आचारेन्दुशेखरः समाप्तिमगमत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1620.

1251b. Foll. 44; size 9 in. by 4 in.; fair Bengalī handwriting, of the earlier part of last century; eight lines in a page.

Āhnikapaddhati, a manual of daily ceremonial observances, with chapters on obsequial rites. Perhaps a section from some larger work, or intended as a practical manual to *Raghunandana's Āhnika-* and *Śrāddha-tattva*.

It begins: अथाह्निककृत्यं ॥ प्रमाणं आह्निकतत्वे ऽनुसंधेयं। तत्र प्रयोगः। ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय ०

अथाचमनविधिः fol. 2*a*; अथ पद्मपुराणीयस्नानप्रयोगः fol. 3*b*; अथ पुराणीयतर्पणप्रयोगः fol. 4*b*; अथ बलिकर्म fol. 7*a*; अथ गोग्रासः fol. 8*b*; अथ रात्रिकृत्यं fol. 9*b*; अथ शयनविधिः fol. 10*a*; अथ दारोपगमनं fol. 10*b*; अथ शौचान्तद्वितीयदिनश्राद्धप्रयोगः fol. 11*a*; अथ सपिण्डीकरणं fol. 15*b*, etc.; अथान्त्येष्टिपद्धतिः fol. 40*a*.

It ends: इत्यन्त्येष्टिपद्धतिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1621.

1274b (& 1492b). Foll. 129; size 13 in. by 4¾ in.; fairly good Bengalī handwriting, of 1806 A.D.; seven lines in a page.

Kṛityacintāmaṇi, a treatise on religious observances, compiled under directions of *Caṇḍeśvara* (son of *Vīreśvara*, and grandson of *Devāditya*), minister of *Harasiṃha Deva*, King of Mithilā. It begins:

विश्वेषां हितहेतवे यदपिबत्तत् कालकूटं पुरा
तज्ज्वालोपशमाय मूर्धनि धृते गाङ्गे ऽपि वारां भवे ।
उत्तंसोपकृते तुषारकिरणे तत्रान्तरः पातु वः
शर्वाणीमुखपङ्कजाधरसुधापानेन सुस्थो हरः ॥ १ ॥

आसीन्मैथिलतीरभुक्तिविषये मन्त्रप्रभावादृतः
प्रत्यर्थिक्षितिनायकान्धतमसः शत्रुर्द्विजानां प्रियः ।
नित्योल्लासितमण्डलः सुमनसामर्घैश्च पद्माशयो
देवादित्य इति त्रिलोकमहितो मन्त्रीन्द्रचूडामणिः ॥ २ ॥

श्रेष्ठो ऽसौ राज्यलक्ष्म्याः सचिवकुलगुरुश्चेतसा विश्वसाक्षी
क्षीणानाथानुकम्पापरवशहृदयो जङ्गमः पारिजातः ।
तृप्यत्सेनापतीनामपथगतिमतां बुद्धिसिन्धोरगस्त्यो
ऽक्षीवध्वान्तभानुर्निखिलनिजगुणैस्तोषयामास विश्वं ॥३॥

अस्मादभूद्वसुमतीतलकल्पवृक्षः
प्रख्यातकीर्तिनिचयः सचिवावतंसः ।
वीरेश्वरो विविधदानकृतार्थितार्थि-
सानुः सपाय इव निर्जितवैरिवीरः ॥ ४ ॥

धैर्याचर्यविचक्षणः कृतधियामाश्वासविश्रामभूर्
भूमीन्द्रान्यसुवैरिवारणविधावद्वैतदीक्षागुरुः ।
दाता दक्षिणमानसः प्रतिदिशं विख्यातकीर्तिः सदा
शत्रोरप्युपकारकः क्षितितले कारुण्यरत्नाकरः ॥ ५ ॥

अस्मादसावहिमरश्मिरिवोदयाद्रेर्
अम्भोजिनीपरिवृढादुदितादिवांशुः ।
अंशोः प्रकाश इव विश्वहिते प्रसूतश्
चण्डेश्वरो विजयते महनीयकीर्तिः ॥ ६ ॥

अस्मिन्मन्त्रिणि मैथिलेश्वरभुजस्तम्भप्रतापानल-
ज्वालोद्दीपनमारुते प्रतिपदं के कल्पिता न द्विषः ।
दुष्टानां फलिनामिवावनिभृतां वीर्योदयध्वंसिनी
दत्ता येन शिरःसजादिनिपतत्खाङ्गेव सिद्धौषधिः ॥७॥

वङ्गाः संजातभङ्गाश्चकितकविघटाः कामरूपा विरूपाश्
चीनाः कुञ्जादिलीनाः प्रमुदितविलसत्किंकरोताः ।
नेपालाद् भूमिपालाद् भुजवलदलितास्ते चलाटाश्च लाटाः
कर्णाटाः केन दृष्टाः प्रसरति समरे मन्त्ररत्नाकरस्य॥८॥

यस्य प्रभानलतापितानामरातितन्वीस्तनपर्वतानां ।
भियेव भूमिर्विषमापि युक्तावलीभिः करताडने सः(l. न)
[॥ ९ ॥

स्रवदमृतमहाभिषेकभाजं
शुभचरितैः सुमनोभिराम्रवालां ।
अयमधित पुरं पुरारिपाद-
प्रणतिपरो नगरीमिवामराणां ॥ १० ॥

फुत्कारोपहता फनीन्द्रशिरसि क्रोडानने दंष्ट्रया
विद्धा कूर्मकठोरपृष्ठकर्पणैः पीडामुपेता चिरं ।
कर्णाटाधिपमन्त्रिणि प्रविलसत्कीर्तिप्रदाने महा-
ज्ञानैकव्यसनेन येन सुहृदि क्षौणी सुखं वर्तते ॥ ११ ॥

न्यायोपार्जितविभवैर्बहु यदा दानप्रदाता कृती
मीमांसानयतर्ककर्कशधिया सृष्ट्वा समाजं सतां ।
तात्पर्यं परितः परीक्ष्य बहुशो दृष्ट्वा निबन्धानसात्
आम्नायस्मृतिनिर्णयाय कृतवांस्तान् सप्त रत्नाकरान् ॥
[१२ ॥

श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना
नेपालाखिलभूमिपालपरिखाधर्मेन्दुदुग्धाब्धिना ।
वाग्वत्याः सरितस्तटे सुरधुनीसाम्यं दधत्या[ः] शुचौ
मार्गे मासि यथोक्तपुण्यसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ १३ ॥

गर्गो वराहमिहिरः स च भोजराजः
स श्रीपतिर्मुनिवरः सपराशरादिः ।
एकेन को ऽपि न जगाद पुरा समस्तं
ग्रन्थेन कर्म सकलं किल संकलय्य ॥ १४ ॥

प्रचुरतरनिबन्धान् वीक्ष्य विख्यातकर्मा
बहुतरमुनिवाक्यान्येष सम्यग्विचार्य ।
सुरुचिरघटनाभिः संकलय्यात्र सर्वं
प्रचरदिह विदित्वा सत्यजीवेश्वरादीन् ॥ १५ ॥

सत्कीर्तिपूरपरिपूरितदिङ्मुखः श्री-
चण्डेश्वरो जयति जङ्गमपारिजातः ।
श्रीमान् समस्तजगतां स हिताय कृत्य-
चिन्तामणिं सचिवमौलिमणिः करोति ॥ १६ ॥

शशाङ्कतारयोः शुद्धिः कर्तव्या सर्वकर्मसु ।
ग्रहाणामपि सर्वेषां तच्छुद्धौ हि विशुद्धता ॥

जन्म त्रिषडेकादशदशसप्तमगः शशी शुभदः ।
द्विचतुःषडष्टनवगतास्तारा: शुभा मताः ॥ °

इति ° तारादिशुद्धिप्रकाशः fol. 6*a*; ° द्वितीयो गोचरप्रकाशः fol. 16*a*; ° वेधशुद्धिप्रकाशः fol. 18*a*; ° संव-

त्सरादिप्रकाशः fol. 26a; ० करणप्रकाशः fol. 32b; ० नक्षत्रप्रकरणप्रकाशः fol. 41b; ० मुहूर्तप्रकाशः fol. 43a; ० तपग्रहणताप्रकाशः fol. 43b; ० समयाशुद्धिप्रकरणं fol. 46b; ० अधिमासप्रकाशः fol. 51a; ० वालवन्धनप्रकाशः fol. 53b; ० गर्भाधानप्रकाशः fol. 56b; ० सीमन्तोन्नयनप्रकाशः fol. 59a; ० मातृपितृहायोगः प्रकाशः fol. 67b; ० रिङ्गप्रकाशः fol. 69b; ० कनकदण्डयोगादिप्रकरणं fol. 73a; ० मूलशान्तिप्रकाशः fol. 76a; ० वालतन्त्रप्रकाशः fol. 87b; ० आभ्युदयिकप्रकाशः fol. 88a; ० षष्ठिकापूजाप्रकाशः fol. 89a; ० नामकरणप्रकाशः fol. 90b; ० निष्क्रमणप्रकाशः fol. 92b; ० पूगप्राशनप्रकाशः fol. 93a; ० अन्नप्राशनप्रकाशः fol. 97a; ० चूडाकरणप्रकाशः fol. 100b; ० शनैश्चरचारप्रकाशः fol. 105b; ० दिग्दाहप्रकाशः fol. 106a; ० संक्रान्तिप्रकाशः fol. 111b; ० ग्रहणफलप्रकाशः fol. 118b; ० ग्रहणशान्तिप्रकाशः fol. 126a.

It ends: इति कृत्यचिन्तामणौ नग्नप्रकरणप्रकाशः ॥

शाके सिन्धुरदोर्महीधरमहीमाने मनोज्ञं सतां
भेशाशेषभशोधनाद्यपरलग्नाद्यैक्रियं कश्चन ।
भूभृद्राजसुतांघ्रियुग्मकमलं सत्कृत्यचिन्तामणिं
चिन्त्यं देवगणैर्विचिन्त्य नभसि श्रत्यक्षि मे व्यालिखत् ॥
चण्डेश्वरेण कविना कृत एष सारं
ग्रन्थः सभापतिवरेण विलोक्य राज्ञः ।
नानाप्रबन्धघ[ट]नाटनशास्त्रसंघात्
मान्यो हि पण्डितवरैर्विनिवेदनं मे ॥

Regarding the author's date see above, no. 1390. [H. T. Colebrooke.]

1622.

70. Foll. 199; size 10½ in. by 5¼ in.; modern, legible Bengalī handwriting; European paper; nine or ten lines in a page.

Krityarāja, a calendar of ceremonial observances for the different months of the year, compiled by order of *Rājā Krishnacandra* of Navadvīpa (Nādiyā, Nuddea). It begins:

नत्वा हेरम्बगौरीगिरिशहरिहरिद्राजिनः पञ्च देशान्
वाग्देवीकेलिगङ्गोज्ज्वलवलयनवद्वीपराज्याधिपस्य ।
राज्ञः श्रीकृष्णचन्द्रक्षितिपतितिलकस्याज्ञया प्राज्ञवर्गो
धर्मस्य स्थापनार्थं विदधति सुधियः पुस्तकं कृत्यराजं ॥

अपि च ॥

दृष्ट्वा तन्त्राणि यत्नाद्विविधबुधगणैः सार्धमत्राग्निहोत्री
श्रीलश्रीकृष्णचन्द्रो भरतभुवि महा[राज]राजेन्द्रनामा ।
तेने यं कृत्यराजं कलिकलुषमहाध्वान्तविध्वंसनार्थं
धर्माणां स्थापनार्थं परमकृतिमतां तोषणार्थं च हृद्यं ॥
आलोक्य ग्रन्थसर्वान् विबुधबुधगणैः सार्धमाकृष्य सारं
वार्षीयं नित्यकृत्यादिकमिह विदुषां संशयोत्सारणार्थं ।
तेने वेदप्रभेदोदितमपि महतां श्रौतकर्मादिकं च
गौडीयस्मृत्यबोध्यं यदकरणवशात् प्रत्यवायस्तदत्र ॥
अध्यापयत निःशङ्कं कुरुध्वं धर्मसंचयं ।
तनुध्वं स्मृति[शा]स्त्रार्थं ग्रन्थं ज्ञात्वा मनीषिणः ॥

अथ श्रुचि तत्कालजीवी कर्म कुर्यादित्यादि श्रौतस्मार्तकर्मणि अधिकारितावच्छेदकतया कालस्य श्रुतेः। वरमेकाहुतिः काले नाकाले लक्षकोटयः । ०

अथ व्रतविधिः fol. 52b; इति चैत्रराज्यं 55b; इति वैशाखराज्यं 66b; इति ज्यैष्ठकृत्यानि 73a, etc.; इति फाल्गुणकृत्यं । अथ मलमासकृत्यं 173a; अथ संक्रान्तिनिर्णयः 174a; अथ ग्रहणस्य व्यवस्था 176b.

It ends:

काशीकाञ्चीगयोढ्र(l. यौड्र)द्रविण(ड)धटमहाराष्ट्रसौराष्ट्रवीरैर्
आब्धढोद्यामदन्तावलमतनिकरे लुब्धसंभुक्तशास्त्रे ।
भूपालालोलचूडामणिरवनिपतिः श्रीयुतः कृष्णचन्द्रो
दम्भोलिं वारणार्थं ग्रहणविधिमहाराष्ट्रमेतच्चकार ॥
इति ग्रहणनिर्णयः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 212.

[H. T. Colebrooke.]

1623.

2558. Foll. 84; size 13 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Krityaratnāvalī, a calendar of religious duties, compiled, in 1648 A.D., by *Rāmacandra Bhatta* (with the family name of *Tatsat*), son of *Vitthala Bhatta*, and grandson of *Bālakrishna Bhatta*. It begins:

नमस्कृत्य रमानाथं भट्टविट्ठलसूनुना ।
कृत्यरत्नावली रम्या रामचन्द्रेण रच्यते ॥

तत्र तिथिकृत्ये तु कृष्णादिं व्रते शुक्लादिमेव चेति वचना-
च्चैत्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य तिथिकृत्यान्युच्यन्ते ।

तत्र चैत्रकृष्णप्रतिपदि कृत्यविशेषः पद्मपुराणे । ०

It ends:

गृहे तस्य स्थिरा लक्ष्मीर्यो दद्यात्सूर्यसंनिधौ ।
दारिद्र्यं न भवेत्तस्य रोगक्लेशविवर्जित इति ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञतत्सदुपाख्यबालकृष्णभट्टांगजविट्ठलभट्टाभिधबुधवरसूनुधर्मशास्त्रपारावारीणश्रीमद्रामचंद्रभट्टविरचिता कृत्यरत्नावली संपूर्णा ॥ ० संवत् १८६४ ॥

[MACK. COLL.]

1624.

527. Foll. 91; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1734 A.D.; ten lines in a page.

Krityaratnāvalī. [H. T. COLEBROOKE.]

1625.

2781. Foll. 107; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; eight lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1626.

397. Foll. 84; size 12¼ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1627.

1720. Foll. 114; size 8½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1798 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1628.

2362. Foll. 50; size 10¼ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the former part of last century; twelve lines in a page.

Krityaratnāvalī.

At the end this MS. has the following verses:

भूतशून्यच्युषिचंद्रमिते ऽब्दे (*i.e.* Saṃv. 1705)
माघकृष्णमहरौ रविवारे ।
ग्रंथपूर्तिमकरोत्किल रामः
श्रीरमापतिसमर्पणबुद्ध्या ॥

तत्सद्वंशप्रसूतो यो रामचंद्रेति विश्रुतः ।
तेनेयं निर्मिता सम्यक् कृत्यरत्नावली शुभा ॥

अनया प्रीयतां लक्ष्मीनृसिंहो भक्तवत्सलः ।
कुलदैवतमित्येतद्दृष्ट्वा स्याच्छुभा मतिः ॥

इति श्रीमद्वेदतदर्थाभिज्ञतत्सद्बालकृष्णभटसुतविठलभटसूरिसूनुभटरामचंद्रविरचिता कृत्यरत्नावली समाप्ता ॥

For another copy of this work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 872.

[GAIKAWAR.]

1629.

800b. Foll. 90; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

Saṃskāramayūkha, a manual of initiatory rites, by *Bhaṭṭa Siddheśvara*, son of *Bhaṭṭa Dāmodara*, and grandson of *Bhaṭṭa Śaṅkara*.

It begins:

नत्वा रामं निबंधाम्भोनिर्मथ्य धिषणाद्रिणा ।
संस्कृतावुद्धरत्येष भट्टसिद्धेश्वरो ऽमृतं ॥

तत्र तावदंगिराः । अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिर्नियतोच्यते ।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं ॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याश्च श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं ॥
चौलकर्मोपनयनं तद्व्रतानां चतुष्टयं ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥
संस्कारा नियता ह्येते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ।
श्राद्धादिष्वित्यादिशब्दाद्यजनादेर्ग्रहणं । ०

इति संस्कारोद्देशः fol. 2b; इति गर्भाधानं 12a; पुंसवनानवलोभने 13a; गर्भरक्षणं 13b; सीमंतोन्नयनं 14a; विष्णुबलिः 15a; जातकर्म 16b; नामकरणं – खट्वारोहणं – दुग्धपानं 21a; कर्णवेधः – निष्क्रमणं 22b; इत्युपवेशनं – अन्नप्राशनं – जीविकापरीक्षा 23b; इत्यब्दपूर्तिविधिः 24b; इति चूडाकर्म 26a; इत्यक्षराभ्यासः 26b; इत्यनुपनीतधर्माः 27b; इत्युपनयनं 42a; इति ब्रह्मचारिधर्माः 44b; इत्यग्निकार्यं 45a; इत्यभिवादनप्रत्यभिवादने 46a; भिक्षाटनं 47b; अध्ययनधर्माः 53a; इति समावर्तनं। अथ विवाहः 56b.

It ends: इति श्रीमद्विद्वदग्रगण्यभट्टशंकरपौत्रभट्टदामोदरसुतभट्टसिद्धेश्वरकृतः संस्कारभास्करः [स]मार्प्तं। संवत् १७३६॥ The second part of the title (भास्कर), in the colophon, is a correction, apparently for orig. मयूखः, the leaves of the MS. being also marked throughout सं॰ म॰

Of comparatively recent, and less common works and writers, are mentioned: *Aparārka*, fol. 26b; *Karmapradīpa*, 3a; *Kapardikārikā*, 37b; *Kārikā*, 37b, 47b; *Kālanirṇaya*, 14a; *Caṇḍeśvara*, 30a (*Vyavahāracaṇḍeśvara*, 33b); *Jyotisharatna*, 11b; *Dharmaprakāśa*, 25a; *Prayogapārijāta*, 13b; *Prayogapārijāte Utpalaparimale*, 6a; *Prayogapārijāte Saṃgrahe*, 12a; *Prayogapārijāte Saṃhitādīpe*, 37a; *Baijavāpagrihyam*, 13a; *Muhūrtacintāmaṇi*, 37a; *Muhūrtasaṃgraha*, 22b; *Rājamārtaṇḍa*, 25a; *Śrīdhara*, 26a; *Śrīdharīya*, 17a, 21a; *Saṅkaṭe(?) Medhātithiḥ*, 39a; *Sārasaṃgraha*, 17b; *Smriticandra*, 6b; *Smritidīpikā*, 27a; *Smritibhāskara*, 13a; *Smritiratna*, 6b; *Smritiratnāvalī*, 39a; *Smrityarthasāra*, 90b.

For another MS. of this work see Weber, Berl. Cat., no. 1032.

[H. T. Colebrooke.]

1630.

160a. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1799 A.D.; eleven, sometimes ten, lines in a page.

Saṃskārakamalākara, a treatise on initiatory rites, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकरसंज्ञितः।
श्रीरामं पितरौ नत्वा संस्कारान्वक्मि सांप्रतं॥

गौतमः। गर्भाधानं पुंसवनं अनवलोभनं सीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनं चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं विवाहः पंच यज्ञा अष्टका पार्वणः श्राद्धं श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजीति सप्तपाकसंस्था [अ]ग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणं पशुः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्था अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेये ऽतिरात्रोप्तोर्यामे(!) इति सप्तसोम इति सप्त सोमसंस्था इति चत्वारिंशत्संस्था(?) दया क्षांतिरनुसूया शौचमनायासो मांगल्यमकार्पण्यमस्पृहेति यस्यैते चत्वारिंशत्संस्काराः॰ अथ स्वस्तिवाचनं॰

अथ गर्भाधानं fol. 6b; अथ पुंसवनानवलोभनसीमंताः fol. 7a; अथ जातकर्म fol. 8b; अथ नामकर्म fol. 9a, etc.; इत्यौपासनप्रयोगः। अथ स्थालीपाकः fol. 24b.

The treatise probably forms part of the author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalākara*, for which see no. 1650.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D. [H. T. Colebrooke.]

1631.

3009c, d. Foll. 3 and 5 resp.; size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Saṃskāramārtaṇḍa, by *Mārtaṇḍa Somayājin*. Two chapters only, viz.:

a) *Sthālīpāka*; which begins:

अथ स्थालीपाक[ो] लिख्यते॥ ततः कर्ता शुचिरलंकृत[:] पवित्रपाणिः बद्धशिखो यज्ञोपवीति भूत्वाचम्य त्रिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य॥ ओं तत्सत्परमेश्वरप्रीत्यर्थं अमुककर्मांगभूतं पंचभूसंस्कारपूर्वकमग्निस्थापनमहं करिष्ये॥॰

It ends: आज्याहुतिमापनिमग्नधारा हुताशनस्योपरि षोडशांगुलेः॥ इति मार्तंडसोमयाजीकृतसंस्कारमार्तंडे स्थालीपाक[:] समाप्तः॥ शके १७७३॥ विरोधकृतनामसंवत्सरे अश्विनकृष्णपंचम्यां भौ[म]वसरे लेखनं समाप्तं इत्युपनामक अध्यापककाशिनाथमहादेवकरेण लिखितं॥

b) *Nava-graha*; begins:

आर्यात्मज नमस्तुभ्यं रविसोमादिकान्ग्रहान् ।
नवग्रहप्रयोगश्च क्रियते सर्वसंमतः ॥

आदौ मंडलं विरचयेत् । तत्प्रकारमाह ॥ °

It ends: ब्रह्मयामले तु ॥ ताम्रं तु कारयेद्भानुं रजतेन निशाकरं । कुजन्न(l. कुजं) सुवर्णेन तु कारयेत् ॥ इति माहैड-सोमयाजीकृतनव(वि)ग्रहविधिः ॥ शके १७७३ ॥ °

[?]

1632.

94. Foll. 184; size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven or eight lines in a page.

Smārtānushṭhānapaddhati (*Anantabhaṭṭī*), a manual of initiatory rites, with the formulas of prayers and rites of expiation required on these occasions, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Viśvanātha*.

The MS. begins with the three introductory *ślokas* of the *Prayogaratna* श्रीरामं सपरिवारं ° (see no. 471), after which it continues:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।
क्रियत उपकाराय स्मार्तानुष्ठानपद्धतिः ॥ ४ ॥
दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।
प्रयोगो रच्यते सम्यग् मंत्रविस्तारपूर्वकं ॥ ५ ॥ [शतं ।
आश्वलायनशास्त्रे ऽस्मिन्संतति: पद्धयः(l. संति पद्धतयः)
विना पुस्तकमार्गेण कर्म [क]र्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥
तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
सुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥ ७ ॥
पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयंत्रिताः ॥ ८ ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च । बलिर्विष्णुबलिः ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं ॥ ९ ॥
चौलकर्मपिन (l. कर्मोपनयनं) व्रतानां च चतुष्टयं ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥ १० ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ११ ॥
संस्कारा नियता ह्येते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ॥ १२ ॥

अथ स्वस्तिवाचनं । तद्यत्र कर्तव्यं तदुच्यते । व्यासः । °

पुण्याहवाचनविधिं वक्ष्यामः fol. 2*a*; अथ विवाहोत्तर-कर्तव्यो ऽपि स्थालीपाकः fol. 14*b*; अथ पर्वनिर्णयः fol. 15*a*; इति स्थालीपाकप्रयोगः । अथेष्टिप्रायश्चित्तानि fol. 25*a*; अथ परिभाषा fol. 30*a*; अथ गर्भाधानाद्याः संस्कारा वक्ष्यंते। तत्रादौ रजोदर्शनशांतिः fol. 32*a*; अथ गर्भाधानं fol. 61*b*; अथ विष्णुबलिप्रयोगः fol. 66*a*; जातकर्म fol. 77*b*; नाम-करणप्रयोगः fol. 84*b*; निष्क्रमणं fol. 86*b*; अथोपवेशना-न्नप्राशनविधिः fol. 88*a*; अथ चौलोपनयनप्रयोगः fol. 91*a*; इति संक्षेपेण अनंतभट्टकृतौ ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तं । अथ समावर्तनप्रयोगः fol. 112*a*; इति वाग्दानविधिः । ततो वैवाहिके ° fol. 126*a*; इति कन्यादानप्रयोगः । अथ वि-वाहहोमः fol. 142*a*;—इति वधूसहितगृहप्रवेशः । अथ प्रायश्चित्तानि लिख्यंते fol. 169*a*.

It ends: इति यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दीक्षितानंतेन सर्वोपकाराय समंत्रकः प्रयोगः प्रायश्चित्तांतो विरचितः ॥ इत्यनंतभट्टी समाप्ता भवति ॥

For another MS. of this work, actually calling it *Prayogaratna* in the colophon (but without the three introductory *ślokas* of that work), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 155.

[H. T. Colebrooke.]

1633.

1239. Foll. 38; size $10\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Gargapaddhati, a manual of domestic rites (for the *Pāraskara-Gṛihyasūtra*).

It begins: श्रीगणेशाय नमः ॥ गुलैर्मंडलं परिलिख्य पंच भूसंस्कारान् कृत्वा ततः उल्लिख्योद्धृत्य हिरण्यनिधानं । अथापूलकरनिर्वापः । ° स्थालीपाकहोमः । ° सोदकं बलिदानं fol. 3*a*; पिंडपितृयज्ञविधानं fol. 6*a*; श्रवणाकर्म fol. 8*b*; सस्तरारोहः fol. 13*b*; शूलगवः fol. 18*a*; वैश्वदेवः fol. 20*b*; मासश्राद्धं fol. 22*a*; चूडाकरणं fol. 26*b*; उपनयनं fol. 29*b*; सब्रह्मचारीव्रतानि fol. 30*b*; सीतायज्ञः fol. 34*a*; शालाकर्म fol. 35*a*, *etc.*

It ends: श्मशाने पितृषदेति विशेषः । गौस्थाने सकृ-त्पिंडं ॥ इति गर्गपद्धति समाप्तमिति ॥ संवत् १५७५ समये चैत्र-सुदि १० सोमवासरे ॥

For a similar treatise of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 236.

[H. T. Colebrooke.]

1634.

1815a. Foll. 45; size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page; European paper.

Gṛihyāgnisāgara, or *Prayogasāra,* a compilation of rites regarding the maintenance of the sacred fire, and rules of expiation in cases of neglect, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa,* surnamed *Āraḍa,* son of *Lakshmīdhara Bhaṭṭa* (A).

Perhaps only a portion of the complete work.

It begins:

नत्वा कृष्णपदांभोजं गणेशं शंकरं शिवं ।
लक्ष्मीधरं च पितरं भट्टनारायणं तथा ॥ १ ॥
यथाज्ञानं विचार्याथ पक्षशिष्टैरनुष्ठितं ।
त्रीणि सूत्राणि तद्ग्रंथानालोच्यान्यांश्च भूरिशः ॥ २ ॥
आरडेत्युपनामा* वै भट्टनारायणः सुधीः ।
गृह्याग्निसागरं चैव कुरुते शिष्टतुष्टये† ॥ ३ ॥

तत्रादौ प्रायश्चित्तं‡ । तच्च आधानात्प्राक् क्रियमाणं । याज्ञिकैराचरितत्वादत्रापि ज्ञेयं । य आहिताग्निधर्मः स्यात्स औपासनिकस्य किंचिदुक्तत्वात् । अग्नीनाधास्यमानो यजमान आधाने ऽधिकारार्थं प्रागाधानात् प्रायश्चित्तं कुर्यात् । तत्रादौ प्रायश्चित्तकर्तव्यसूचकानि मूलभूतान्यापस्तम्बादिश्रौतविषयकग्रन्थस्थानि प्रमाणानि लिख्यन्ते । In what immediately follows, the MSS. differ entirely. MS. B. continues: तानि तु । संशोध्यात्मानं तपोजपैर्होमैर्भार्यां मैत्रं कृत्वा सर्वभूतैरिति । आपस्तंबसूत्रभाष्यस्य धूर्तसंज्ञकस्येयं फक्किका तस्या इयं रामांडारव्याख्या । ०

इति मृत्तिकास्नानं । ० अथ पंचगव्यस्नानानि fol. 5*a* (fol. 9*a* in B.); इति श्रीमदारडोपनामकनारायणभट्टकृते प्रयोगसारे (गृह्याग्निसागरे B.) प्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 7*a* (fol. 13*a*, B.); इति भट्टोज्जिदीक्षितकृतग्रंथोक्तमायतनलक्षणं 7*b* (13*b*); अग्न्याधाननक्षत्राणि 8*b*; अथाग्निद्वयसंसर्गविधिः 9*a* (16*b*); अथ विच्छिन्नाग्निपुनःसंधानविधिः 11*a* (19*b*); इति ० गृह्याग्निसागरे (both MSS.) आयतनादिपुनःसंधानांतनिमित्तनिरूपणं 13*a*;—अथ होमः 16*a*; इति होमविधिः 29*a*; इत्यग्निसमारोपविधिः 32*a*;—इति ० प्रयोगसारे होमविषयनिरूपणं । अथ स्थालीपाकारंभः 36*a*; इति ० प्रयोगसारे स्थालीपाकादिप्रायश्चित्तविषयनिरूपणं । अथ द्रव्यशुद्धिः 43*b*.

It ends: इति प्रयोगपारिजातोक्तद्रव्यशुद्धिः ॥ इत्यारडोपनामकलक्ष्मीधरभट्टसूनुनारायणभट्टकृतो गृह्याग्निसागरः समाप्तः॥ शके १७४१ प्रमाथीनामसंवत्सरे ० ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas,* the author quotes freely: *Aparārka, Kārikā, Candrikā, Chandogapariśishta, Trikāṇḍamaṇḍana, Nirṇayasindhu, Prayogapārijāta, Prayogaratna, Baudhāyanīyaprāyaścittapradīpa* (fol. 17*a*), *Madanapārijāta, Vijñāneśvara* and *Smṛityarthasāra.*

The leaves are marked गृ॰ सा in the margin.

[Dr. John Taylor.]

1635.

48a. Foll. 52; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; nine lines in a page.

The same treatise (B). Incomplete. It leaves off at the end of the *homavidhi.*

The last leaf has been supplied by a more modern hand. The leaves have the title *Prayogasāra* in the margin.

The colophon runs thus: इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रौतस्मार्त्तकानुष्ठानभट्टनारायणसुतेन नारायणभट्टेन कृते गृह्याग्निसागरनामको ग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1636.

1815b. Foll. 95 (marked 46–140); size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; ten lines in a page.

* MS. A. reads आरत्युप ०; a second hand having supplied डये (ड्ये) in the margin, between र and त्यु.

† Thus B.: प्रयोगसारं कुरुते याज्ञिकानां सुखाय वै ॥ A.

‡ B. reads here as follows: तत्रादौ केषुचित् कर्मसु प्रायश्चित्तं विनाधिकाराभावात्तद्विषयं तत्प्रयोगः च तावदुच्यते ॥ अग्नीनाधास्यमानो ०

Another portion(?) of *Ārada Nārāyaṇabhaṭṭa's Gṛihyāgnisāgara.*

The beginning of the section is wanting.

Fol. 46 begins: स्वलं बुधैः स्मृतं । प्रादेशमात्रं वा । स्रुवं तृणमयं कर्यात् । ° and lower down in the page: अथाग्निमुखप्रयोगादिपरिभाषा ।

इति श्रीमदरडोपनामकलक्ष्मीधरात्मज ° गृह्याग्निसागरे स्थालीपाकप्रयोगः । अथ स्थालीपाकलघुप्रयोगः fol. 55*b*;—इति श्रवणकर्म 66*a*; इति सर्पबलिः 67*a*; इति ° आश्वयुजीकर्मव्रीहिश्यामाकाग्रयणानां समानतंत्रत्वेन प्रयोगः ॥ श्राद्धं । 71*a*; इति ° सागरे पार्वणश्राद्धप्रयोगे नवमः खंडः श्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥ अथ पिंडपितृयज्ञव्यतिषंगेन संक्षिप्तपार्वणश्राद्धप्रयोगः 92*b*;—इति ° माध्यावर्षाद्येतद्वैतं श्राद्धनिरूपणं । अथाग्निमासिकप्रायश्चित्तानि 103*a*; इति ° औपासनहोमविषयकं प्रायश्चित्तनिरूपणं 115*a*; इति ° स्थालीपाकादिप्रायश्चित्तविषयकनिरूपणं 137*b*; part of this, and the following leaf, is torn off;—इति ° द्रव्यशुद्धिः । अथास्थिशुद्धिविधिः 139*b*;—Some parts in this MS. (*e.g.* the *dravyaśuddhi*) agree with the corresponding sections in MS. A., above.

Could this be part of the *Gṛihyāgnisāgara*, and the other two MSS. the *Gṛihyāgnisāgarasāra?* A *Smṛitisāgarasāra* is quoted elsewhere.

It ends: एवमस्थिशुद्धिः॥ इति श्रीगृह्याग्निसागरः समाप्तः॥

[Dr. John Taylor.]

1637.

1536. Foll. 258; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī, about the end of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Varṇāśrama-dharmadīpa, a treatise on the duties of the different castes and orders, by *Kṛishṇa,* of Kāśī, son of *Govinda,* and grandson of *Rāghava,* of the *Bhāradvāja-gotra.*

It begins:

भवानीशश्रीशांघ्रिकमलयुगं श्रीगणपतिं
गिरामीशां नत्वा ऽभिमतफलसिद्ध्येककरणं ।
विलोक्यार्षं मार्गं तमहमनुसंलक्ष्य च यथा-
मति द्वैजान्धर्मान् प्रकटयितुमिच्छामि कतिचित् ॥ १ ॥

भारद्वाजीयगोत्रः सकलगुणनिधी राघवाख्यो बभूव
पारावारात्मसारः क्षितिसुरभजनावाप्तकीर्तिप्रतीतः ।
तस्यासीत्पुत्र इंदुप्रतिमवरयशाः श्लाघनीयो गुणौघैः
श्रीमद्गोविंदनामा समजनि च ततः पंडितः कृष्णनामा
॥ २ ॥

क्षेत्रे श्रीकाशिकाख्ये ऽनवरतवसता तेन कृष्णाभिधेन
यत्नाल्लोकोपकृत्यै विमतिहरहरप्रीतये संविचार्य ।
सन्मार्गस्याववोधः प्रभवति हि यदालोकनेनेह पुंसां
दीपाख्यो वर्णधर्मप्रकटनपटुको रच्यते ऽयं निबंधः॥३॥

अत्र यल्लिख्यते किंचिन्मया तत्साध्वसाधु वा ।
पंडितैः कृपया सर्वं विवेच्यं हि प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

तत्र चादौ निबंधे ऽस्मिन् ग्रंथानुक्रम उच्यते ।
ग्रंथहार्दाववोधाय स्वरूपकथनाय च ॥ ५ ॥

प्रथमं गर्भसंभूतिवर्णधर्मनिरूपणं ॥

त्रयो वर्णा द्विजाश्चेति तेषां संस्कारपद्धतिः ।
तत्र गर्भस्य चाधानं दुष्टतिथ्यादिशांतिकं ॥

ततः पुंसवनं प्रोक्तं सीमंतोन्नयनं ततः ।
जातकर्म ततः प्रोक्तं षष्ठीपूजनमेव च ॥ °

38 *ślokas* specifying the contents.

इति ° ग्रंथानुक्रमः fol. 3*a*; ° गर्भोत्पत्तिप्रकरणं 7*a*; ° गर्भाधानं 9*a*; ° दुष्टतिथ्यादिप्रथमरजोदर्शनशांतिः । अथ पुंसवनानवलोभनयोः प्रयोगः 11*a*; ° अन्वारोहणं 15*a*; इति उपयोगिनीनिर्णयः 17*b*; इति नारायणबलिः 20*a*; ° वृषोत्सर्गः 24*a*; ° शय्यादानं 25*a*; ° समुद्रोक्तसामुद्रिकलक्षणं 27*a*; ° विवाहनिर्णयः 28*b*; ° गोत्रप्रवरनिर्णयः । अथ स्थालीपाकः 40*a*; ° लक्षहोमविधिः,—कोटिहोमः, तुलापुरुषमहादानपद्धतिः 78*b*; इति वास्तुविधिः 87*a*;—इति ° दानानां च व्रतानां च विधिः । अथाह्निकं 120*a*; अथाचमनविधिः 122*b*, *etc.*; इति ° आह्निकाचारधर्मशास्त्रप्रकरणं 129*b*; इति ° सर्वप्रायश्चित्तप्रकरणं 135*b*; then follow the duties of the several castes; worship of various deities and objects (*Śiva-Vishṇu,* fol. 190*b*; *grāmaśilā,* fol. 194*a*, *etc.*); इति चातुर्मास्यादिव्रतानि 197*b*; ° विष्णुमूर्तिप्रतिष्ठा 202*a*; ° शिवलिंगप्रतिष्ठा 207*a*; इति ° निबंधे जलाशयवापीकूपतडागप्रासादवृक्षारोपणआरामउद्यापनविधिपद्धतिर्नारायणभट्टकृतौ समाप्तः 256*b*; इति ° पतिव्रतालक्षणविधवाधर्माः 259*a*; इति ° कालचिह्न ° 266*b*; अथ याम्यनगरप्रमाणप्रशंसा गरुडपुराणे °

The last leaf (three lines, including the colophon) has been supplied by a modern hand.

It ends: इति श्रीमत्कृष्ण(ो)गोविंदपंडितविरचिते वर्णाश्रमधर्मदीपाख्ये निबंधे याम्यनगरप्रशंसा समाप्तं संपूर्णम् ॥

The blank page of the first leaf has been filled, by a different hand, with a passage from the *Rudrayāmala;* beginning रुद्रकल्पे । अथात्र होमद्रव्यप्रमाणं ।

For another MS. of, apparently, the same work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 489.

[H. T. Colebrooke.]

1638.

1969. Foll. 28; size $7\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Jātiviveka, an account of the castes, their subdivisions, their occupations and nomenclature, by (*Vyāsa-*)*Gopīnātha* (*Gopīśvara*) *Kavi,* son of *Śārṅgadhara,* grandson of (*Vyāsa-*) *Viśvanātha,* and great-grandson of (*Bhānu*)*Sāmarāja,* of Pratyaṇḍapura(?).

It begins:

सद्योजात इतः पुराणपुरुषो रुद्रो ऽपि शांतात्मवान्
ईशानो ऽपि च पश्चिमांगमपरः शुभ्रोपकृष्णांतरः ।
वामो दक्षिणतां गतो मखपतिर्दक्षाध्वरध्वंसकृद्
वेत्ता सच्चरितं भुजंगवलयो यस्तं नमामीश्वरं ॥ १ ॥

यां विना सच्चिदानंदो न विद्या[द्] विद्ययेश्वरः ।
इच्छाज्ञानक्रियारूपां वंदे तच्छक्तिमंबिकां ॥ २ ॥

ब्रह्मणो यन्मुखं नेति श्रुतिराह प्रपंचतः ।
भजे तमाद्यं पुरुषं वर्णावयवकारणं ॥ ३ ॥

नारायणसुतो(? स्ततो; ज्ञारापणस्तूतो MS.) भानुरीश्वरः
[सामसंज्ञकः ।
भट्टाभिधामवापुस्ते प्रत्यंडपुरवासिनः ॥ ४ ॥

चत्वारस्तनया आसन् सामराजस्य विश्रुताः ।
विश्वनाथो महादेवो भानुर्लक्ष्मीधरस्ततः ॥ ५ ॥
संख्यावानप्यसंख्यो ऽभूद् विश्वनाथो गुणव्रजैः ।
निवास[:] श्रीसरस्वत्यो रूपोदार्यकलाश्रयः ॥ ६ ॥

वासिष्ठान्वयसंभवः स च पुनः श्रीविश्वनाथो कलौ
व्यासत्वं स्वयमन्वगात् कृतिपरः(श्रुति° B.) किं तत्र
[चित्रं महत् ।
तस्माच्छार्ङ्गधरः कलासु कुशलः प्रादुर्भवत्तद्भवो
गोपीनाथकविः करोति सगुणं जातेर्विवेकं स्फुटं॥७॥
मन्वादिस्मृतिशास्त्रवाक्यनिचयात् संगृह्य विस्तारितो
ग्रंथो जातिविवेक एप विदुषा गोपीश्वरेण क्षितौ ।
सूर्यः स्वीकुरुते रसं क्षितितलाद्वर्पासु वर्पत्यलं
लोकानां हितकाम्ययैव सततं मान्यः सधन्यो यथा॥८॥
जातिविवेकं धीराः कृतपदगुंफेन कलयंतु ।
जातिविवेकेनैवं जानंत्यलयो नु मकरंदं ॥ ९ ॥
येपां कार्यकलाकलापकथनं ज्ञानं सुसंस्तूयते
चेद्भूरिप्रसरो भविष्यति यतः संक्षिप्यते विस्तरः ।
गांगौघस्य सहस्रधा परिगतस्याप्यं तथैकामृतं
ज्ञात्वा ते कलयंतु काव्यरचनां संतो गुणग्राहिणः॥१०॥
आचारे व्यवहारे च प्रायश्चित्ते विशेपतः ।
ज्ञात्वा जातिविवेकं तु द्विजः सत्यत्वमर्हति ॥ ११ ॥
ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रा वर्णाः प्रोक्ताः स्वयंभुवा ।
तेपां धर्माः पृथक् ख्यातास्त्रयः पूर्वा द्विजातयः ॥ १२ ॥
वर्णेभ्यो ये समुद्भूताः प्रातिलोमानुलोमजाः ।
तान् प्राणिनः प्रवक्ष्यामि नामकार्यविभेदतः ॥ १३ ॥
वर्णानां स्त्रीपु ये जाता जारजाः प्रथमे मताः ।
परस्परं विवाहं च तासु जातास्तथा परे ॥ १४ ॥
मौंजीबंधादिलोपेन ते त्रिधा संप्रकीर्तिताः ।
आनुलोम्येन वर्णानां पण् नराः परिकीर्तिताः ॥ १५ ॥
प्रातिलोम्येन ते पट् स्युरिति द्वादश भेदतः ।
एते द्वादश मिश्रास्तु चातुर्वर्ण्यविमिश्रिताः ॥ १६ ॥ °

इति° मिश्रजातिविवेचनं नाम प्रथम उल्लासः ॥ अथ जातिविवेचनं । fol. 4*b*; इति° द्वितीयोल्लासः fol. 25*b*.

It ends:

इति सकलकलानामेव संदोहरूपः
प्रथितपरमशास्त्रैर्व्यासगोपीश्वरेण ।
[सु]जनसुकृतवृत्तिज्ञानशीलाभिधानैः
कथितविह(l. °त इह)सदास्तामेप जातेर्विवेकः ॥

इति श्रीसकलागमाचार्यवर्यश्रीव्यासराजशार्ङ्धरात्मजस्य (!) शिवाभाहवशालिनः (शैवार्हभावशालिनः fol. 4*b*) कवेर्गोपीनाथस्य कृतौ जातिविवेके जातिविवेचनं नाम तृतीय उल्लासः समाप्तः ॥

[Dr. John Taylor.]

1639.

1061a. Foll. 28; size 6¾ in. by 3⅝ in.; indifferent Devanāgarī writing; 7–10 lines in a page.

The same treatise.

This MS. differs greatly at the beginning. Omitting the first six introductory *ślokas*, it begins: वशिष्टान्वयवंशजाः स च पुनः° ॥ १ ॥ and then goes on with *śloka* 11: आचारे व्यवहारे च°॥२॥ Otherwise also it often differs considerably; and numbers the *ślokas* continuously 1–252, without dividing the matter into chapters.

At the end also it wants ten *ślokas*, as compared with the preceding MS., and ends thus (from the *Vishṇupurāṇa*):

वर्णाश्रमाचारवता पुरुषेण परः पुमान् ।
विष्णुराराध्यते भक्त्या नान्यथा तोपकारकः ॥ २५२ ॥

इति श्रीनिबंधसारे जातिविवेकः समाप्तः ॥ ° शके १५६४ चित्रभानुसंवत्सरे आश्विनवदि १२ तद्दिने लिखितः समाप्तः ॥ इदं पुस्तकं आलगोकान्हभट्टसुतसोमनाथद्विजलिखितमस्ति ॥

For other (defective) MSS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 396; for a different *Jātiviveka*, by *Viśvanātha*, Notices, IX., p. 179. [H. T. Colebrooke.]

1640.

2321. Foll. 165; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva, an exposition of the duties of Brāhmans, compiled, chiefly from the *smṛitis*, by *Halāyudha*, son of *Dhanaṃjaya*, and chief justice to King *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, whose era (and reign) began either in 1118-19 or in 1106-7. It begins:

दीपवद् द्योतयति यो भूर्भुवःस्वर्जगत्त्रयं ।
सवितुस्तं वयं भर्गमपवर्गकरं नुमः ॥ १ ॥
दधानं चतुराम्नायपूतां मुखचतुष्टयीं ।
मुनिमाद्यं नमामस्तं पंकजोदरवासिनं ॥ २ ॥
त्रिदिवाभरणज्वालत्रयहेतुस्त्रयीमयः ।
त्रिवर्गप्राप्तिररणिस्तरणिः श्रेयसे ऽस्तु नः ॥ ३ ॥
त्रिलोकपूज्यां नमति त्रिसंध्यं यां त्रिलोचनः ।
त्रिवर्गफलनिर्मात्रीं गायत्रीं तामुपास्महे ॥ ४ ॥
वंशे वात्स्यमुनेर्मुनेरिव सदाचारस्य विश्रामभूर्
धर्माध्यक्षधनंजयः समजनि ज्यायान्परज्योतिषः ।
यस्मिन् जुह्वति जातवेदसि हविर्व्योमांगणव्यापिभिर्
धूमैर्धूपितमंबु सिद्धसरितो वृंदारकैः पीयते ॥ ५ ॥
वांछातिक्रमसंभृते ऽपि विभवे ज्योतिर्जटालोन्मणीन्
हित्वा यस्य जगत्त्रयस्य महसो जागर्ति कोपः कृशः ।
अप्येतस्य विलंघ्य शैलसदृशान् प्राग्द्वारि बद्धा द्विपान्
दूरोद्दंडितयज्ञयूपवृषभोत्कर्षेण हर्षो ऽभवत् ॥ ६ ॥
अंतःप्रमोदशबलीकृतपक्ष्मसूचि-
स्यूताश्रुमौक्तिकभरालसलोचनाभिः ।
गीतां पुरः सुरवधूभिरमुष्य कीर्तिम्
आस्थानसीमनि सुराधिपतिः शृणोति ॥ ७ ॥
गोष्ठापंडी(l.गोष्ठीमंडो)दैवतयमनयमतिधैर्यसंपदां वसतिः।
प्रकृतिरिव परमपुंसस्तस्यासीदुज्ज्वला गृहिणी ॥ ८ ॥
बभूव तस्याः प्रकृतेर्महानिव
श्रियो विलासायतनं हलायुधः ।
यत्कीर्तिरंभोनिधिवीचिदंड-
दोलाधिरोहव्यसनं बिभर्ति ॥ ९ ॥
लब्धं जन्म धनंजयाद्भगवतः श्रीलक्ष्मणक्ष्मापतेर्
आवृत्त्या सदृशी निजस्य वयसः प्राप्ता महापात्रता ।
शब्दब्रह्मकरोदरामलकवद्भोगोत्तरा सत्कृपे- [॥ १० ॥
त्यस्ति प्रार्थयितव्यमस्य कृतिनः किंचिन्न सांसारिकं
येनासीदजितं न सिंधुलहरीधौतांजलायां क्षितौ
यस्याज्ञातमभून्न सप्तभुवने नानाविधं वाङ्मयं ।
देवः स त्रिजगन्नमस्य महिमा श्रीलक्ष्मणः क्ष्मापतिर्
नेता यस्य मनीषिताधिकपुरस्कारोत्तरां संपदं ॥ ११ ॥
बाल्ये ख्यापितराजपंडितपदः श्वेतांशु बिंबोज्ज्वलच्-
छात्रोत्सिक्तमहामहस्त्वनुपदं दत्त्वा नवे यौवने ।
यस्मै यौवनशेषयोग्यमखिलक्ष्मापालनारायणः
श्रीमाँल्लक्ष्मणसेनदेवनृपतिर्धर्माधिकारं ददौ ॥ १२ ॥
आचारप्रयतांतरा क्रतुविधावुत्साहमातन्वती
प्रायश्चित्तविकाशनाद्विदधती हर्षप्रकर्षं हृदि ।
गार्हस्थ्यांशपरिग्रहग्रहवती निर्व्यूढवर्णस्थितिः
प्राणेभ्यो ऽपि गरीयसी स्मृतिकथा यस्याभवत् प्रेयसी
[॥ १३ ॥

आसीत्कस्य न मंदिरे नयनयोर्जाता न कस्यातिथिः
कण्ठे केन धृता क्षणं न कुतुकाद्वेश्यांगनेव श्रुतिः ।
धर्माध्यक्षहलायुधस्य सदृशो नास्याप्रियः को ऽप्यभूद्
यः कृत्वा हृदये ऽनुरागतरलो नक्तं दिवा हृष्यति ॥ १४ ॥

कांता(? कर्णा)रोपितहैमकुंडलमिलन्नीलाश्मरश्मिच्छटा-
संसर्गं प्रतिपाद्य कृष्णमभवद्भूयो ऽपि कृष्णाजिनं ।
किं चान्यन्मुखरध्वनिष्कलयतो यस्येष्टिमग्न्यालये
लीलाक्षीकररत्नकंकणरणत्कारैः कृतो मात्सरः ॥ १५ ॥

पात्रं दारुमयं क्वचिद्विजयते हैमं क्वचिद्भाजनं
कुत्राप्यस्ति दुकूलमिंदुधवलं कुत्रापि कृष्णाजिनं ।
धूपः क्वापि वषट्कृताहुतिकृतो धूमः परः क्वाप्यभूद्
अग्नेः कर्मफलं च तस्य युगपज्जागर्ति यन्मंदिरे ॥ १६ ॥

निःस्वाध्याये व्यपगतवषट्कारशब्दोदये ऽस्मिन्
वृत्तिच्छेदव्यसनिनि कलावस्थिचर्मावशिष्टः ।
हुत्वा हुत्वा विधिवदमुना दीयमानं त्रिसंध्यं
धूमोद्गारं वितरति हविः प्राश्य मंदाग्निरग्निः ॥ १७ ॥

आपीय श्रुतिसंपुटेन हृदये संस्थापिताः सूरिभिर्
विन्यस्ताः सुरसद्मनिश्चलशिलाः पट्टांतरे शिल्पिभिः ।
आबद्धाः कविभिर्विशृंखलकथाबंधैः प्रबंधैरपि
भ्राम्यंति प्रतिपत्तनं प्रतिगृहं प्रत्यंगणं यद्गुणाः ॥ १८ ॥

मीमांसासर्वस्वं वैष्णवसर्वस्वमकृत शैवसर्वस्वं(? l. शैवं च)।
पंडितसर्वस्वमसौ सर्वस्वं सर्वधीराणां ॥ १९ ॥

आसन्नाः कति संति वा कति न किं क्ष्मामंडले पंडिता
व्याख्यातो मतिशालिना ऽप्युवटाचार्येण वेदः परं ।
अस्पष्टं तदपीत्यनेन विदुषा विश्वप्रसिद्धैः पदैः
संध्यादिद्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्यानमेतत् कृतं ॥ २० ॥

आस्ते वाक्पतिसन्निभो ऽपि न पुमांस्तस्मात्परः साहसी
यो वेदार्थविवेचनाय कुरुते सज्जं रसज्ञान् जनं(l. नान्)।
किं त्वस्मिन्नुवटेन वर्त्म रचितं प्रागेव चेद्विद्यते
व्याख्यानं कियदेकवेदवचसां तेनेदमारभ्यते ॥ २१ ॥

अर्थं येन विचारयन्त्यविदिते येषामृषिच्छंदसी
ये जानंति न देवतां परिचयो यैर्नोपयोगे कृतः ।
विज्ञायापि पदक्रमं फलबहिर्भावेन तैः प्रत्यहं
तादृग्दुर्वहवेदभारवहनक्लेशः परं प्राप्यते ॥ २२ ॥

अर्थावबोधेन विना न शब्दे
श्रद्धा समुन्मीलति वैदिके ऽपि ।
अकारि कर्मोचितवेदभाग-
व्याख्या विमृश्येति हलायुधेन ॥ २३ ॥

भ्राता पद्धतिमग्रजः पशुपतिः श्राद्धादिकृत्ये व्यधाद्
ईशानः कृतवान् द्विजाह्निकविधौ ज्येष्ठो ऽपरः पद्धतिं।
तेनास्मिन्नमुना फलस्तुतिपरा[ः] प्रस्तुत्य नानास्मृतीः
संध्यादिद्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्या परं ख्यापिता॥२४॥

मीमांसाव्यवसायिभिः स्मृतिपरामर्षप्रकर्षस्थितैर्
गायत्री द्विजपुंगवैः कति कियत्कृत्वो न वा व्याकृता।
प्रामाण्यस्य कृते विलिख्य वचनं नानामुनीनां मृदु
व्याख्याने ऽर्पयत क्षणं दृशमिह प्राज्ञाः प्रणीतो ऽञ्जलिः
[॥ २५ ॥

दत्त्वार्थरूपं प्रथममदन्नमपरैर्भुवि ।
सर्वस्वं ब्राह्मणानां वै शब्दरूपमिमं ददौ ॥ २६ ॥

सूक्ष्मावबोधकमदृष्टविनाशकारि(? l. विकाशकारि)
निस्तारकं किमपि भूषितकंठदेशं ।
एतन्निराविलमकारि हलायुधेन
नेत्रद्वयीविसदृशं नयनं द्विजानां ॥ २७ ॥

इह प्रथममुद्दिष्टं ग्रंथारंभप्रयोजनं ।
वेदस्याध्ययनश्लाघा ततः परमुदाहृता ॥ २८ ॥

वेदार्थविज्ञानफलं तदनंतरमीरितं ।
ऋष्यादीनां ज्ञानफलं दंतधावनकर्म च ॥ २९ ॥

प्रातःस्नानं तथा प्रातःसंध्या च समुदाहृता ।
माहात्म्यं सप्रपंचं च प्राणायामस्य दर्शितं ॥ ३० ॥ ॰

It ends: ब्रह्मणे वरदानं । ब्राह्मणभोजनं । यथाशक्ति विंशत्यपरब्राह्मणभोजनं । अच्छिद्रावधारणं च । शतपरिमिताध्यसनं कुर्यात् ॥

इत्यावसथिकमहाधर्माध्यक्षहलायुधकृतौ ब्राह्मणसर्वस्वाभिधानपुस्तकं समाप्तमिति ॥ ॰ ॥ संवत् १८४५ इदं पुस्तकं भवानिरामेण लिखितं श्रीकाशीमध्ये गंगातटे मानमंदिरसोमनाथसमीपे ॰

The front page contains the following note: "Having inserted many notes for recollection, and some crude versions in the margin, while arranging tracts for publication on subjects connected herewith, I have replaced this book (as no longer fit for the publick) by a transcript. H.C."

[H. T. Colebrooke.]

1641.

1401. Foll. 182; size 13½ in. by 6 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva.

The transcript referred to in Colebrooke's note above. Though not always correctly copied, it is more easily consulted than the original.

इति॰ वेदाध्यापनवेदार्थज्ञानप्रशंसा fol. 10*a*; इति॰ दंतधावनं 10*b*; इति प्रातःस्नानं 15*b*, etc. (*sandhyā*, *gāyatrī*, *prāṇāyāma*, and *mantras*); इति॰ स्नानमंत्रव्याख्याप्रकरणं 69*a*; इति॰ सहस्रशीर्षाध्यायव्याख्या 88*b*; इति वैश्वदेवशांत्याध्यायः 99*b*; इत्यतिथिपूजाप्रकरणं 101*a*; इति॰ पार्वणश्राद्धमंत्रव्याख्या 110*b*; इति भोजनविधिः॥ अथ गर्भाधानं fol. 112*b*, etc. (*saṃskārāḥ*); इति॰ दशकर्मंमंत्रव्याख्या 152*b*; इति॰ आवसथ्यांतेष्टिकर्मणां निबंधः 180*a*.

The authorities referred to in the work are limited to *Purāṇas* (incl. the *Vishṇudharmottara*) and *smṛiti*-treatises, incl. several *Gṛihyasūtras*, the *Bahvṛicagṛihyapariśishṭa*, fol. 153*b*; *Chandogapariśishṭa*, 13*a*, 19*a*, *b*, 20*a*, 40*a*, 63*a*, 85*b*, 86*b*; also *Kātyāyana's Yajñapārśva*, 153*b*, 155*b*, 156*a*, 158*a*; and frequently his *Chandogapariśishṭa* (छंदोगपरिशिष्टे कात्यायनः *i.e.* the *Karmapradīpa*), *e.g.* fol. 12*a* (*K.* 10, 1); 17*a*

संध्यालोपस्य चाकर्ता स्नानशीलश्च यः सदा ।
तं दोषा नोपसर्पंति वैनतेयमिवोरगाः॥ cf. *K.* 11, 16;

fol. 17*b* (-*K.* 11, 2*a*, 3*b*); 86*a* (*K.* 13, 10); 110*b*

मुनिभिर्द्विरशनं प्रोक्तं विप्राणां मर्त्यवासिनां ।
नित्यमह्नि तमस्विन्यां सार्धं प्रथमयामतः॥ cf. *K.* 13, 9;

fol. 154*b* (*K.* 7, 1–14); 155*a* (*K.* 8, 12); 155*b* (*K.* 13, 14–16); 156*a* (*K.* 6, 11); ib. (*K.* 7, 6); 156*b* (*K.* 5, 2, 3); 157*a* (*K.* 5, 10); ib. (*K.* 8, 1–10); 158*a*

ब्रह्मणे दक्षिणा देया यथावत्परिकीर्तिता ।
कर्मांते ऽनुच्यमानायां (l. नापि) पूर्णपात्रादिका भवेत् ॥ [*K.* 15, 1, 2.

fol. 159*a* (*K.* 13, 11–13); 159*b* (*K.* 14, 2, 3), etc.

Further, *Karkabhāshyakṛit* (!), viz. the comment on *Vāj. S.* III., 63, निवर्तयाम्यायुषे॰, fol. 123*a*.

Some *Smṛitis* are quoted at second hand from the *Rahasya* (? *Śivarahasya*), *e.g.* *Vṛihad-Yama*, 53*b*, 57*b*; *Rahasyaprāyaścitte Vṛiddhayamaḥ*, 55*b*; *Vṛihan-Manu*, 29*b* (prose); also *Rahasye Manuḥ*: जप्त्वा तु पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतल्पगः (*M.* 11, 251) ॥ Also simply '*Rahasye*,' 58*a* (prose).—The authorities most frequently referred to are *Yogi-Yājñavalkya*, and (on the *saṃskāras*) *Pāraskara*.

[H. T. Colebrooke.]

1642.

1547B. Foll. 18; size 10¾ in. by 3¾ in.; fairly good, recent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Saṃnyāsapaddhati, a manual of the duties enjoined on those entering the order of ascetics, ascribed to *Śaṅkarācārya*.

It begins: श्रीशंकराचार्येभ्यो नमः। परमहंसानां संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः । तत्र

कृच्छ्रं च चतुरान् कृत्वा वपनार्थमनाश्रमी ।
आश्रमी चेन्नकृच्छ्रं संन्यासयोग्यतां व्रजेत् ॥
आरूढपतिता यस्य कुनखी श्यावदंतकः ।
क्लीवः क्षीणांगविकलो न च संन्यासमर्हति ॥ १ ॥ इति [अग्रे ॥
व्रतयज्ञतपोदानहोमस्वाध्यायवर्जितं ।
शौचाचारपरिभ्रष्टं संन्यासं नैव कारयेत् ॥ २ ॥
अज्ञातकुलशीलस्य निंदके द्विजदेवयोः ।
चौरचपेटधूर्तेषु संन्यासं नैव दीयते (l. दापयेत्) ॥ ३ ॥
संप्रयवसितानां च महापातकिनामपि ।
व्रतानामभिशस्तानां (l. व्रात्या॰) संन्यासं नैव दापयेत् ॥ ४ ॥

इति दत्तात्रेयो सामान्यप्रयोगः ॥

चरेच्चत्वारि कृच्छ्राणि न्यासं कुर्वन्ननाश्रमी ।
आश्रमी कृच्छ्रमेकं तु कृत्वा संन्यासमर्हति ॥ ५ ॥

अथ संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः ॥ पूर्वेद्युर्नांदिश्राद्धं कुर्यात् ॥

दैवं चार्षं तथादित्यं पैत्र्यं मातृकमानुषी ।
भौतिकं चात्मनश्चेति अष्टौ श्राद्धानि निर्वपेत् ॥

पूर्वोक्तदेशः सुमंगलो मनश्चक्षुःप्रसादकरः स्वस्त्यलंकृतः(!) श्राद्धद्रव्याणि च दूर्वाक्षतदधिघृतमधुलाजाप्रभृतीनि सुमंगलान्यन्यानि नांदिमुखवृद्धिश्राद्धं समानं कार्यं ॥ ॰

Fol. 3*b*: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यविरचिते श्रीशंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्तः ॥ सर्वेषां विधिः किंचित्किंचिद्भेदो ऽस्ति ॥ अथ विरक्तकथनं ॥

परमात्मनि यो रक्तो [ऽ]विरक्त[ः] परमात्मने ।
सर्वैषणाविनिर्मुक्तो स भैक्षं भोक्तुमर्हति ॥

वैराग्यं त्रिविधं । एकं सहजं द्वितीयं मर्कटं तृतीयं श्मशानं॥० ... आचमनविधिः fol. 9*b*; अथ यतीनां स्नानविधिः 10*a*; अथ जलसंध्या 12*a*; अथ योगीनां संबंधीनां संध्या 12*b*; इति योगपट्टविधिः 15*b*.

Fol. 16*b*: इति शंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्तोयं ग्रंथः॥ अथातुरसंन्यासविधिः॥ संन्यासयोग्यतां तप्तकृच्छ्रं चरेत्।०

It ends: उदङ्मुखो गुरुः नित्यशुद्धमुक्तसत्यपरमानंदाद्वयब्रह्मप्रतिपादकप्रणवमुपदिशेत् प्रणवस्यार्थवचनेन बोधयेत्। आचार्यवचनं पंचीकरणं ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यविरचितं आतुरसंन्यासपद्धतिः समाप्तमगमत् ॥

For another work of the same title (or *Saṃnyāsavidhi*), ascribed to *Śaunaka*, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 101.

[H. T. Colebrooke.]

1643.

31. Foll. 73; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of the earlier part of last century; eleven lines in a page.

Yati (or *Paramahaṃsa*) *-Dharmasaṃgraha*, a digest of the duties of ascetics, by *Viśveśvara Sarasvatī*, son (or pupil) of *Sarvajña Viśveśa*.

It begins:

प्रणम्य विष्णुमात्मानं सच्चिदानंदमुत्किदं ।
गुरुं सर्वज्ञविश्वेशं मायया धृतविग्रहं ॥ १ ॥
विश्वेश्वरसरस्वत्या क्रियते वेदमानतः ।
यतेः परमहंसस्य धर्माणामेव संग्रहः ॥ २ ॥

तत्र संन्यासाश्रमकालनिर्णयो जाबालश्रुत्या विहितः। ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेत् । गृही भूत्वा वनी भवेत् । वनी भूत्वा प्रव्रजेदित्याश्रमसमुच्चयः । तथा व्यवस्थितविकल्पो ऽपि यदि वेतरथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदिति । अव्यवस्थितविकल्पो ऽपि गृहाद्वा वनाद्वेति । आरुण्युपनिषदि च । गृहस्थो०

अथ संन्यसविधिः fol. 4*a*; अथ ब्राह्मणलक्षणं 22*a*; इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीविरचिते परमहंसपरिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानांतरंगधर्मसंग्रहः प्रथमः ॥ 29*b*.

अथ दंतधावनविधिः 32*a*; अथ आचमनविधिः 37*a*; अथ प्राणायामः 39*a*; अथ जपविधिः 40*a*; अथ श्रवणविधिः 41*a*; अथ भैक्षप्रशंसा 45*b*; अथ नमस्कारविधिः 55*a*; अथ पर्यंकशौचं 57*a*; अथ योगपट्टविधिः 57*b*; अथ निषिद्धानि ib.; अथ प्रायश्चित्तं 62*a*.

वेदस्मृतिपुराणेभ्यो वाक्यान्येतानि यत्नतः ।
विश्वेश्वरेण मुनिना संगृहीतानि भागशः ॥
यतिधर्मप्रकाशाय ज्ञानमोक्षप्रसिद्धये ।
एकत्र(!) परमहंसानां मुमुक्षूणां विशेषतः ॥

इति परमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीसंगृहीते यतिधर्मसमुच्चये नित्याद्याचारः ॥

यतीनां प्रेतसंस्कारविधिं व्याख्यास्यामः fol. 72*a*.

It ends: अहं ब्रह्म भोक्ता ब्रह्म अन्नं ब्रह्म ॥ ब्रह्मार्पणं ॥ गीतापाठः ॥ तेषां वस्त्रालंकरणं दद्यात् ॥ इति नारायणबलिः समाप्तः ॥

Among the authorities cited by the author, are the following:—*Prayogasāra*, fol. 62*a*; *Medhātithi*, 17*a*, 37*a*, 45*a*, etc.; *Yatidharmasamuccaya*, 19*b*, 48*a*, 54*a*, 55*a* (cf. also fol. 72*a*, above); *Vāsudeva*, 72*b*; *Vyāsasūtra*, 29*b*, 42*a*; *Śaṅkarācārya*, 26*b*; *Śivagītāḥ*, 24*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 5*a*; *Sureśvarācārya*, 26*b*, 42*a*; *Smṛityarthasāra*, 4*a*.

For another MS. of this treatise (*yatidharmasamuccaya*), see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 75; for another treatise on the same subject, entitled *Yatisaṃskāraprayoga*, by the same author, ib., I., p. 173.

[H. T. Colebrooke.]

1644.

1696d. Foll. 40; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; nine lines in a page.

The same treatise. Incomplete.

It ends: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीविरचिते परमहंसपरिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानानांतरं धर्मसंग्रहः (fol. 29*b* of preceding MS.) ॥

[H. T. Colebrooke.]

1645.

1563. Foll. 93; size 11 in. by 6½ in.; good, old Devanāgarī writing; 11–16 lines in a page.

Yati-Siddhāntanirṇaya, a very similar treatise on the same subject, by *Saccidānanda Sarasvatī*.

Unless the authors are the same, one of them has plundered the other wholesale.

It begins:

नमस्कृत्य गणाधीशं स्वाधारस्थितमीश्वरं ।
वक्ष्ये सारतरं शास्त्राद् यतिसिद्धांतनिर्णयं ॥ १ ॥
सच्चिदानंदयतिना क्रियते वेदमानतः ।
यतेः परमहंसस्य धर्माणामेष संग्रहः ॥ २ ॥

तत्रादौ सन्यासाश्रमकालनिर्णयः ॥ ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेद्गृहाद्वनी भूत्वा प्रव्रजेदिति जाबालश्रुतिविहितः ॥ अव्यवस्थितविकल्पो ऽपि गृहाद्वा वनाद्वेति ॥ आरुणुपनिषदि च ॥ गृहस्थो ब्रह्मचारी वानप्रस्थो वा लौकिकाग्नीनुदराधीयाग्नौ (? l. ०उदराग्नौ) समारोपयेदिति ०

इति ० संन्यासग्रहणादिसर्वेषां कुटीचकादीनां संमिश्रितसकलधर्मसंग्रहः प्रथमोद्देशः fol. 29*b*; इति ० नित्याचारो द्वितीयः । 63*a*; इति ० निबंधक्रमरचनाप्रकारः समाप्तः ॥ यतिधर्मं संपूर्णं ॥ 80*a*; इति ० संन्यासग्रहणविधिः 84*b*; इति ० कुटीचकादित्रयाणां शौचादिविधिः 89*a*; इति ० परमहंसविधिः 91*a*.

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्सच्चिदानंदसरस्वतिना संगृहीते यतिसिद्धांतनिर्णये यतेः प्रेतसंस्कारःक्रमः समाप्तः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ इति श्रीसोद्धांतसारसप्तसूत्र संपूर्णं ॥ ० ॥ संवत् सके पंद्वारायरये(!) नलनामसंवत्सरे। पूस वदी बारतीय रवीवार शप्तमी(!) संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1646.

1062. Foll. 34; size 6⅜ in. by 3 in.; clear Devanāgarī handwriting of the latter part of the last century; seven lines in a page.

Saṃnyāsi-paddhati, a manual for religious mendicants of the *Vaishṇava* sect.

It begins: अथ संन्यासग्रहणपद्धतिः ॥ प्रथमे गृहमातापिताभ्राताभगिनीपुत्रं प्रार्थयति । हो सर्वपरिवाराः अहं संन्यासं करोमि । तदनंतरमात्मगृहग्रामादि प्रदक्षिणा कृत्वा तत्र ग्रामांतरं गत्वा क्रोशप्रमाणं । तत्र स्नानं कुर्यात् । देवार्चनादिकं कृत्वा । देवपित्रादिस्मरणं कृत्वा । पुनर्गुरुदर्शनं कुर्यात् ०

इति संन्यासप्रार्थनविधिपद्धतिः fol. 3*a*; इति दशनामसंन्यासः 4*a*; इति तर्पणप्रयोगः 5*b*; इत्यष्टश्राद्धविधिः 7*b*; इति यज्ञोपवीतिमंत्रः 12*a*; शिखाहोममंत्रः 12*b*; दीक्षामंत्रः 13*b*; परित्यागमंत्रः 15*a*; -- इति चत्वार संध्याया विधिः 22*a*; -- इति श्रीदत्तात्रेयविरचिते महाज्ञानयोगपटं संपूर्णं । अथाश्रमविवेक लिख्यते 31*b*; इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचितं सप्तसूत्रदीक्षासारविवेकः । अथ संकल्पमाह । 33*a*.

It ends: वेदऋषिपितृतर्पणादि शुभकर्म श्राद्धाष्टकं कृत्वा वीर्याहोमपूर्वकं संन्यासग्रहणमहं करिष्येति(!) संकल्पः ॥ इति सप्तसूत्रमहावाक्यार्थविधिपूर्वकं पंचीकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1647.

619a. Foll. 16; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; 12 or 13 lines in a page.

Yatisaṃskāravidhinirṇaya, an exposition of the purificatory ceremonies prescribed for ascetics.

There are some *lacunæ*, especially after fol. 7*a* (when a fresh paging begins), on fol. 8*b*, and 12*a*.

The MS. begins: यतिसंस्कारविधिः ।

सिद्धनंतरं पुत्रादिः शिष्यो वा स्नात्वा अधिकारसिद्धर्थं वपनसूचावरणे कृत्वा देशकालौ संकीर्त्य ब्रह्मीभूतं नारायणरूपिणं भिक्षुं शौनकोक्तविधिना संस्करिष्य इति संकल्पात्रणं नवं कलशमानीय तीर्थोदकेनापूर्य तदुदकं ॥

गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।
नर्मदे सिंधु कावेरि जले ऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥
यच्च किंचिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयते ऽपि वा ।
अंतर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥

नारायणः परं ब्रह्म तत्वं नारायणः परः । ०

इति यतौर्ध्वदेहिकविधिः । fol. 2*b*; ० बौधायनशौनकयमस्मृत्यनुसार्याचारानुगृहीतो नारायणबलिप्रयोगः । 6*a*;

० नागरखंडानुसार्याचारानुगृहीत आराधनप्रयोगः । 7*b*; यागकालः । 10*a*.

It ends: एवं कुर्वतः अश्वमेधादिफलं । इति यतिसंस्कारविधिनिर्णयः समाप्तः । सं १७२५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1648.

554. Foll. 103; size 13 in. by 4½ in.; fairly, written in the Bengalī character, in Śaka 1710 (A.D. 1788); nine lines in a page.

Ācāracandrikā, a compendium of the duties of *Śūdras*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya*. The *pūrvakhaṇḍa*.

It begins:

विचार्य मन्वादिमुनीन्द्रसंहिता
हिताय यत्कर्मनिविष्टचेतसां ।
आचार्यचूडामणिना वितन्यते
तुरीयवर्णाखिलकर्मपद्धतिः ॥
आचारचन्द्रिका चित्तकुमुदामोददायिनी ।
भूयात् परगुणानन्दश्रीजुषां विदुषामियं ॥

अत्र यद्यपि विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्यते । यदतोऽन्यद्धि कुरुते तद्भवत्यस्य निष्फलमिति मनुवचनाद्विप्रसेवाव्यतिरिक्ते कर्मणि शूद्रस्य फलाभावादप्रवृत्तिरेवावगम्यते । तत्तत्संहितापुराणादिषु शूद्राणामपि कर्मविशेषेषु शौचाचमनयज्ञयज्ञादिष्वधिकारश्रुतेरन्यचापि प्रवृत्तिरनुमीयते । मनुवचनस्य तु विशिष्टं प्रकृष्टं निष्फलमल्पफलं फलशून्यमेवेति व्याख्यानमिति पारिजातकारादयः । ०

अथ शूद्राणां संक्षेपतो विहितनिषिद्धकर्माणि fol. 2*a*; अथाचमनविधिः 9*a*; अथ दंतधावनं 16*a*;—अथ भोजनप्रयोगः 45*b*; अथ स्त्रीसंयोगः 55*a*; इति आह्निकविधिः समाप्तः । इदानीमन्त्येष्ट्यादिसकलौर्ध्वदेहिकविधिनिरूपणमारभ्यते । 57*b*; अथ वृषोत्सर्गः 91*a*.

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकराचार्यात्मजश्रीमच्छ्रीनाथाचार्यचूडामणिकृतायामाचारचन्द्रिकायां पूर्वखंडः समाप्तः ॥

शाके विन्ध्विन्दुसिन्धुग्रौमाने श्रीशिवशर्मणा ।
अलेखि काशिवासिश्रीमतसाचारचन्द्रिका ॥

For the author's *Śrāddhacandrikā*, see no. 1734, his commentary on *Jīmūtavahana's Dāyabhāga*, no. 1513.

[H. T. COLEBROOKE.]

1649.

2515. Foll. 147; size 11 in. by 4 in.; excellent Devanāgarī writing of about 1550 A.D.; 7 or 8 lines in a page.

Smṛitikaumudī, an exposition of the religious duties of *Śūdras*, composed (by *Viśveśvara*) under the patronage of *Madanapāla*.

It consists of four books (*kalollāsa*) of 2, 4, 5, 5 chapters (*kiraṇa*) resp.

For the introduction नमः सकलकल्याणकारणाय ० see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653.

It ends:

जयत्यखिल[–⏑–]भुवनगीतकीर्तिः सुत[:]
महाराण(?r. महारण or सधारण)महीपतेर्मदनपाल-
[पृथ्वीपतिः ।
अनेन कृतिना कृता स्मृतिपदांकिता कौमुदी
महार्णवसहोदरी मदनपारिजातानुजा ॥

इति श्रीकृतिमनोहरायां कौमुद्यां श्रीमदनपालराजेंदोः आम्नायकलोल्लासे पंचमः किरणः समाप्तोयं ॥

For other MSS. of this work, see Burnell, Tanjore MSS., p. 133*b*; Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 466.

[H. T. COLEBROOKE.]

1650.

2514. Foll. 179; size 10½ in. by 5 in.; clearly written in Devanāgarī, about the middle of last century; nine lines in a page.

Śūdradharmatattva (or *Śūdrakamalākara*), a compendium of the religious duties of the fourth caste, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*. It begins:

प्रणम्य रामं पितरौ कमलाकरशर्मणा ।
रामकृष्णतनूजेन शूद्रधर्मो निरूप्यते ॥

तत्र शूद्रत्वमूढसवर्णाजत्वं विप्रत्वादियत् । यद्यपि सगीद्यकालीने विश्वामित्रादौ च नैतत्तथापि तत्रादृष्टविशेषारब्धशरीरत्वमेव ब्राह्मणत्वमन्यत्र तु पूर्वोक्तमेवं शूद्रे ऽपीति दिक् । ०

For an analysis of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 654.

According to Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 499, this treatise forms part of *Kamalākara Bhaṭṭa's* General Digest of Law, entitled *Dharmatattva-Kamalākara*, consisting of the following ten sections:—1. *Vratakamalākara;* 2. *Dānak.;* 3. *Karmapāka;* 4. *Śāntikam.* (or *Śāntiratna*, see no. 1741); 5. *Pūrtak.;* 6. *Ācārak.;* 7. *Vyavahārak.;* 8. *Prāyaścittak.;* 9. *Śūdradharma(tattva);* 10. *Tīrthavidhi.* — See also the author's *Saṃskārakamalākara* above, no. 1630.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D. [GAIKAWAR.]

1651.

1444. Foll. 89; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1652.

2800. Foll. 173, the first of which is missing; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Śūdra(dharma)-uddyota, another treatise on the duties of *Śūdras*, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa*, son of *Dinakara Bhaṭṭa*, and nephew of *Kamalākara Bhaṭṭa.*

The treatise is intended as a supplement to *Dinakara's Dinakaroddyota* (see no. 1606).

The second leaf begins: ति चतुष्कान्यतमत्वं जातिचतुष्टयव्यापकजात्यंतरं वा ०

इति प्रतिलोमपट्टं fol. 3*b*; इति श्रीमन्नारायणभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टसूनुगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टकृते शूद्रधर्मे जातिविवेकनिरूपणं 22*a*; इति ० शूद्रधर्मनिरूपणे सामान्यधर्मनिरूपणम् ॥ विश्वेश्वरेण विदुषा नत्वा श्रीराममादरात्। निरूप्यंते च शूद्रस्य संस्कारा गुरुमार्गतः ॥ 35*a*; इति ० शूद्रसंस्कारनिरूपणं 38*a*; इति ० शूद्रधर्मे पुण्याहवाचननांदीश्राद्धादिविधिः 43*a*; इति ० शूद्रनांदीश्राद्धप्रयोगः 50*a*; इति गागाभट्टकृतशूद्रकृत्ये सर्वहोमसाधारणविधिनिरूपणं 51*a*; इति गर्भाधानं 51*b*; इति पुंसवनं 52*a*; इति जातकर्म 53*a*; इति नामकर्म 56*b*; इति ० शूद्रविवाहप्रयोगः। अथ संस्कारत्वाच्छूद्रांत्येष्टिप्रयोगः 78*b*;—इति तर्पणविधिः। अथ शूद्रस्य देवापूजाविधिः 126*a*; इति ० शूद्रधर्मनिरूपणे सकलाह्निकोपयोगिविचारः। अथ शूद्राह्निकप्रयोगः 134*b*; इति ० प्रातःकृत्यं 137*a*; इति ० शूद्रोद्योते देशाचारानुरोधेन शूद्रस्य नित्यतर्पणप्रयोगः 144*b*; इति ० विश्वेश्वरपूरितदिनकरोद्योते शूद्राह्निकनिरूपणं। ० अथ शूद्रश्राद्धमिहोच्यते 161*a*.

It ends: इति श्रीगागाभट्टपूरितशूद्रोद्योते श्राद्धोपयोगिनिर्णयः शूद्राशौचे अन्ये विशेषाश्चास्माभिर्दिनकरोद्योताशौचकांडे (Rāj. Mitra, Notices, II., p. 114) कृत्स्नप्रपंचिता इत्यलमतिविस्तरेण [॥] इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटरत्नसन्माणिक्यमरीचिमंजरीपुंजपंजरितपदद्वंद्वारविंदश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनु-श्रीमन्नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णभट्टतनयजगद्गुरुधौरेयमीमांसा-वतंसदिनकरतनूजगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टपूरितदिनकरोद्योते शूद्रधर्मनिबंधः समाप्तः० मार्गसुदि १४ रवौ संवत् १८५१ ०

[?]

1653.

3009m. Foll. 31; size 13 in. by 8 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1830; European paper; fifteen lines in a page.

Kāyasthadharmadīpa, a manual of rules of conduct for men of the *Kāyastha* caste, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa.*

From the political allusions, in the introduction, to the emperor *Aurungzebe* (*Avrañjeva*) and to *Śivajī* of Rājagiri (? Rājagṛiha), the founder of the Maratha power, the work would seem to have been composed about 1660 A.D.

It begins:

सिंदूरं नयनं तृतीयकमतिश्यामं गलं कज्जलं
खच्छांगं मुकुटं निशाकरकलामाभुग्नमुक्तास्रजं।
गंगांबूनि निबद्धपिंगलजटापेटीस्थिता मालतीर्
बिभ्राणो गिरिजामिवार्चितुमसौ देवः शिवायास्तु वः [॥ १ ॥
या वीतिहोत्रजनीच[र]वेष्टिता पि-
प्पल्या सरोजसुहृदात्मभुवा सहैव।
संसेवते मलयचंदनगंधवाहं
तस्यां हरित्यहह राजगिरिश्चकास्ति ॥ २ ॥

तत्रास्ति राजनगरी शिवराजधानी
यत्सौधशेखरगताश्चटकाः प्रभाते ।
पारावता अपि च तांडवयंति तुंडं
तारासु तंडुलधियाप्य(?l.थ) निवर्तयंति ॥ ३ ॥

तत्राभवच्छाहनराधिराजः स क्षत्रधर्मस्य नवावतारः ।
सुरद्रुपुष्पोच्चयकामिनीभिः संगीयते यस्य यशःप्रशस्तिः [॥ ४ ॥

कादंबिनीव जनजीवनदानहेतुः
सौदामिनीव सकलारिविनाशनाय ।
आलंबिनी भवति राजगिरेरिदानीं
जीजाभिधा जयति शाहकुटुंबिनी सा ॥ ५ ॥

तत्पुण्यराशिरभवच्छिवराजनामा
यस्य प्रतापसविता क्रमते दिगंतं ।
अस्तोदयाचलपरार्धभुवि स्थितानाम्
उद्योतपारणमिवाकलम्च्छिलानां ॥ ६ ॥

प्रतापतपनो महत्प्रकुरुताह्निनं ब्रह्मणः
पराभवितुमीहतामपरकोर्लुडूनि क्षणात् ।
इदं तु महदद्भुतं दहति सातपत्रानयं
न तापयति यैः स्वकं कृतमनातपत्रं शिरः ॥ ७ ॥

दृप्योद्दीप्यद्यवनदितिजो क्रांतिदानाय लोक-
त्राणायोग्रो बहुलकरुणासिंधुराशिर्बभूव ।
मन्ये यस्माद्बहलदितिजाधीशवक्षो विदार्य
स्थाने स्वीये निखिलविबुधान्स्थापयामास भूयः ॥ ८ ॥

द्यावापृथिव्योर्हि समिद्धवत्योर्
धाय्येव मध्ये किल यस्य कीर्तिः ।
दिल्लीश्वरक्रोधधनंजयस्य
प्रकाशयत्याशु समिंधनं या ॥ ९ ॥

यस्योत्पत्तिस्त्रिदशभवने दुंदुभिध्वानकल्पा
को[ऽ]पि स्पष्टो यवनभवनेंद्रादिनीपात एषः ।
नाम्नश्चैवं सकृदपि जपो [ऽ]वरंगजेबस्य कंपोत्-
कर्षं नित्यं जनयति चिरं जीवताच्छाहसूनुः ॥ १० ॥

स्येमालंबीभवति भगवान्भानुमान्नः(?l. न्ना)कविद्युद्
गेहारंभीभवति गहने दाववैश्वानरो ऽपि ।
किं चाप्यश्वावदनजनितः सागरे मज्जते यत्
सो ऽयं सर्वो जयति महिमा यत्प्रतापानलस्य ॥ ११ ॥

यत्र क्षात्रमियाय भार्गवभयत्रस्तं परं विभ्रमं
वंशो [ऽ] ऽगमहीपतेरपि महान्यस्मिन्पतंगायितः ।
यन्नाम त्रिदशास्यहंतिपटुताग्रासीभवद्यावना-
वक्षोणोपमितोष्णभूतहृदयो वर्वर्ति दिल्लीश्वरः ॥ १२ ॥

भयातवगिरेर्भृगुं(?) भजति गोलकुंडाधिपः
स दक्षिणदिगीश्वरं श्रयति दक्षिणाशाधिपः ।
महापथमुपासितुं हिमगिरिं च दिल्लीश्वरः
शिवो [ऽ]यमवमन्यतां जयति राजराजश्रिया ॥ १३ ॥

स्ववपुर्व्ययशंकया सुमेरुर्
वपुरर्थव्ययशंकितैरमेयः ।
सुदशान्व्यवधाय भूभृदन्यान्
सृजतः स्वानि शिवाय दीपवंतौ ॥ १४ ॥

त्वयि दित्सति याचकान्धनेशान्
ददति त्वय्यथ वीक्ष्य वाचमेशान् ।
शिवराजनिजाभिभूतिभीत्या
स्वयमाशांबरतामगान्महेशः ॥ १५ ॥

पीताः शास्त्रमहार्णवा भसितता प्राम्राः समुल्लासिता
विश्वं भानुमतेव दीधितमिदं कात्स्न्र्येन लब्धा श्रुतिः ।
नव्या सृष्टिरकारि सृष्टिविरहे त्राता द्विजौघाः क्षमा
वासिष्ठी त्वयि जामदग्न्यसदृश त्वय्येव संभाव्यते ॥ १६ ॥

समस्तसामंतकिरीटरत्नानुबिंबिता यच्चरणोर्धरेखा ।
सीमंतिनीनां समुवाच तेषां सीमंतसिंदूरशिरस्थिरत्वं ॥ १७ ॥

दानोद्यते यत्करपद्मगर्भे रत्नप्रभासं वुलितांबुदर्भे ।
कल्पद्रुदेशः सुरसुंदरीणां संप्राप संकेतनिकेतनत्वं ॥ १८ ॥

पुरा निविडगर्जनैर्भृशमपाकृतं यैर्घनैर्
जितं सखि मया स तान् प्रियतमो गृहीत्वा गतः ।
विलोक्य गजसंवृतं पतिमुपेत्मारादिदं
वदंति सकुतूहलं पुनरहो यदर्थिप्रियाः ॥ १९ ॥

अकब्बरकुलोद्भवादुदिततापसंतापिता
दिवाकरकरा दिवप्रथितकीर्तुपद्मादपि ।
यदंबुवहगर्जितश्रवणनिश्चयात्ते ऽधुना
तपक्षयविनिश्चयात्परमनिर्वृतिं भेजिरे ॥ २० ॥

पिधाने दीनानां श्रियमिह ददाने धनकृतां
लसद्गर्भे यस्य स्फुरति करगर्भे मृतमति(?) ।
हरेरेषा योषा सपदि कमला हंत कमलाद्
उपेत्येतद्भिक्षावधिवसति लक्षाधिकधने ॥ २१ ॥

अवरंगजेबयवनाधिपभीतविप्र-
त्राणाय यः परिगृहीतनयावतारः ।
अन्यो ऽस्ति वा मलयभूवलयात्समुद्रा[त्]
सुत्रामभीतगिरिरक्षणदीतककः(?गिरिरीक्षणदीनकर्कैः)
शिर्सुंगवंशोद्भववीरसंधे [॥ २२ ॥
यः क्षत्रजातिं प्रकटीचकार ।
विजित्य सर्वान्धरणीपतींश्च
यो ऽधारयच्छत्रमथावदातं ॥ २३ ॥

अज्ञानसिंधौ पतितान्स्मृतींश्च
समुद्धराज्जिनया स्वकृत्या ।
वेदान्निमग्नानुदधौ युगादौ
यथैव विष्णुः कमठः स्वरूपः ॥ २४ ॥

कायस्थप्रभुवंशजः समभवत्तस्य प्रधानो धिया
बालाजीति समस्तकार्यकरणोदारो महोत्साहकृत् ।
यस्याज्ञामुपयाति राज्यमखिलं सामाद्युपायैः स्फुटैर्
नीत्याद्यैश्च सुगोपितैरपि रिपून्संबाधते ऽहर्निशं ॥ २५ ॥

आवूर्जि(?)प्रभुतो मनीषया
यो मनीषिगणनाग्र्यतामियात् ।
किं च धैषणशिरोपिधिकृतिं(!)
नीतिमार्गगधिया स्वयाकरोत् ॥ २६ ॥

तेन श्रीशिववर्मणा नृपतिना स्वाध्यक्षतां प्रापितो
बालाजी समकारयच्छुभमतिः कायस्थधर्मोदयं ।
मीमांसार्णवसारगामिव च सा विश्वेश्वरेणादरात्
गागाभट्टपराभिधेन सुकृतानुष्ठानसंसिद्धये ॥ २७ ॥

ततो निबंधानवलोक्य भूयो भूयश्च हेमाद्रिमतं विचिंत्य ।
कायस्थधर्माचरणप्रदीपं गागाभिधस्तं प्रकटीचकार॥२८॥

ब्रह्मांडाखंडदंडाच(l. च) श्रीबल्लालप्रभेच्छया ।
कायस्थधर्मदीपो ऽयं गागाभट्टेन निर्मितः ॥ २९ ॥

नत्वाभीरकिशोरं चोरं विद्युद्वतो ऽप्यभिख्यायाः ।
कायस्थधर्मदीपं गागाभट्टस्तनोति लीलातः ॥ १ ॥

गागाभट्टपराख्यस्य विश्वेश्वरमनीषिणः ।
सुमनोमानसे शर्म मम निर्मातु निर्मितः ॥ २ ॥

तदुपोद्घाततत्वेन आदौ जातिनिर्णयः क्रियते ॥ तत्र चातुर्वर्ण्यप्रयोजकमाह याज्ञवल्क्यः ॥ ०

इति कायस्थाचारदीपिकायां जातिविवेकनिरूपणं ॥
गागाभट्टेन विदुषा नत्वा श्रीराममादरात् ।
जातिं विविच्य संस्कारः कायस्थानां निरूप्यते ॥

कायस्थभेदकथनं तद्धर्मनिरूपणं ॥ निरूपणं च पद्मपुराणे रेणुकामाहात्म्ये ॥ ० fol. 10*a*; इति गागाभट्टकृते कायस्थधर्मदीपे सामान्यधर्मनिरूपणं ॥ fol. 12*b*; इति ० संस्कारनिरूपणं ॥ fol. 15*b*; इति ० स्वस्तिवाचनविधिः fol. 16*b*; इति ० पुण्याहवाचनादिप्रयोगः fol. 21*b*; इति ० सर्वहोमसाधारणप्रयोगः fol. 22*b*; इति ० नवग्रहमखप्रयोगः fol. 26*a*; इति गर्भाधानं । ० पुंसवनं । ० अनवलोभनं । ० सीमंतः । fol. 27*b*; ० जातकर्म । ० षष्ठीपूजा । fol. 28*a*; इति दत्तकपुत्रविधिः fol. 28*b*; इति नामकर्म । ० दोलारोहः । ० कर्णवेधः । fol. 29*a*; ० उपवेशनं fol. 29*b*; ० अन्नप्राशनं fol. 30*a*.

It ends: इत्यब्दपूर्तिप्रयोगः ॥ [?]

1654.

411. Foll. 393 (fol. 162 of which is missing); size 12¾ in. by 5¾ in.; clear, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Varshakaumudī, a calendar of religious observances enjoined for the different days of the lunar year, by *Govindānanda Ācārya*, son of *Bhaṭṭa Gaṇapati*. The treatise forms a section of the author's *Kṛityakaumudī*.

It begins:

चिन्ताश्मीयति धातरि व्रजवधूचित्तेषु पाशीयति
स्वाराजि स्तुवति प्रसादविहितश्यामाम्बुजन्मीयति ।
यन्नेत्राञ्जनचातुरी जलधिजावक्त्राम्बुजे ऽलीयति
क्षोणीभारहराय यादवकुलोत्तंसाय तस्मै नमः ॥ १ ॥

धुनोतु ध्वान्तमस्माकमन्तश्चिन्ताभिसंभृतं ।
गोविन्दवदनोदञ्चत्पाञ्चजन्यजयध्वनिः ॥ २ ॥

येन ज्योतिषपङ्कजेषु नितरां मार्तण्डविस्तारितं
श्रीगोविन्दपदारविन्दयुगले लीलामरालायितं ।
वेदान्तस्मृतिसंततित्रिपथगोन्मेषे हि मात्रीयितं
क्लेषां नोपरिशीलितो गणपतिर्भट्टः स तादृग्विधः॥३॥

तत्तनुजन्मा विदुषामनुरागमधूलिकाभिरासिक्तः ।
मधुरिपुपदारविन्दप्रज्ञामृतमाधुरीरसाभिज्ञः ॥ ४ ॥

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्धूलीभवोद्देशतः [॥ ५ ॥
श्रीगोविन्दकविः करोति ललितां वर्षक्रियाकौमुदीं

अथ संवत्सरकृत्ये निरूपणीये प्रायशः कर्माधिकरणतया विहितायां तिथीनां प्राधान्यात् प्रथमं तावत्तिथिस्वरूपनिरूपणपूर्वकं कर्मोपयुक्तभागा निरूप्यन्ते । ०

It ends:

गोविन्दानन्दकृतिना कृतेयं वर्षकौमुदी ।
इमां — — — भजन्तु कृतकृत्यतां ॥
सर्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यत्कृपा विदुषामस्यामनुरागप्रवर्तिनी ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्यकृता वर्षकौमुदी समाप्ता ॥

Then follow five leaves containing a table of contents in parallel columns.

For the author's *Śuddhikaumudī*, see no. 1744; his *Arthakaumudī*, (MS. 493), further on (Astronomy). [H. T. COLEBROOKE.]

1655.

2705. Foll. 131 (the first of which is missing), paged (1)–262; size 8½ in. by 7½ in.; 4to.; modern Telugu handwriting; 13–18 lines in a page.

Kālādarśa, a treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious rites, by *Āditya Bhaṭṭa* (also called *Kavivallabha*, disciple of *Viśveśvarācārya*).

A MS. described by Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 243, begins:

ब्रह्मादयो यद्वशगा युगादिकालप्रभेदाश्च यदीयभेदाः ।
कालात्मकं शान्तकमूर्तये ऽहं नित्याय तस्मै नियतं नतो [ऽस्मि ॥ १ ॥ °

विश्वेश्वराचार्यपदारविन्दप्रणामविस्तारितवाग्विलासः ।
आदित्यसूरिः स्मृतितत्त्वदर्शी कालं विनिर्णेष्यति मन्दबुद्धे [॥ ३ ॥

The present MS. begins: °स वृद्धिविधिस्तूपेत्याव्दिकादिविषयस्तदुत्तरत्र विविच्यते । षट्त्रिंशन्मते ऽप्युक्तं ।

त्रिमुहूर्तापि कर्तव्या या तिथिर्वृद्धिगामिनी ।
षण्मुहूर्तेन कर्तव्या या तिथिः क्षयगामिनी ॥

On the fly-leaf, and outside, the work is wrongly marked as *Kālamādhavīya*.

इति कालादर्शे एकादशीप्रकरणं समाप्तं ॥ अथ पर्वनिर्णयः। fol. 53*a*; इति ° महालयनिर्णयः fol. 66*a*; इति ° अष्टकानिर्णयः fol. 67*a*; इति ° अलभ्ययोगप्रकरणं fol. 113*a*.

P. 146*a*:

दृष्ट्वा पुरातनपुराणवचांस्यशेष-
मन्वादिकस्मृतिवचांसि विविच्य तत्त्वं ।
सांवत्सरागमवचांसि च कालतत्त्वं
निर्णीयते स्म कृतिना कविवल्लभेन ॥

इति श्रुतिस्मृतीतिहासपुराणमीमांसादिविचार्यमाणचितय - विकारनिर्णयेत्यर्थः ॥ इति कालादर्शे यज्ञकालनिर्णयप्रकरणं समाप्तं ॥

कौविदाकृतदितयः (?l. कौविद्यकृत्नवितया:) कवि-
विज्ञापनं शृणुत लोकचितप्रणामाः । [वल्लभस्य
कालस्य निर्णयकरीं कृतिमस्मदीयाम्
एनां निरस्तमदमत्सरमाद्रियध्वं ॥

विज्ञानयोगिनो विश्वरूपाचार्यस्य निश्चयः ।
गृह्यस्य धार्मयोर्भाष्यं (!) तथा स्मृतिमहार्णवे ॥

विश्वादर्शं नित्यादर्शं मदनं स्मृतिचंद्रिकां ।
अपरार्कं कल्पतरुं शिवस्वामिमतं तथा ॥

बालरूपं स्मृतिरत्नं मंजूषां मानवं मतं ।
स्मृतिसंग्रहणं धर्मप्रदीपं कारणागमं ॥

ज्योतिषाणां च तंत्राणि वास्तुतंत्रं समीक्ष्य च ।
न्यायैः सम्यग्विचार्यायं कालादर्शो मया कृतः ॥

अतंत्रवचनानां ये मूलं पृच्छंति पंडिताः ।
तेषां प्रेक्ष्या इमे ग्रंथा इति दत्तं मयोत्तरं ॥

इत्यादित्यभट्टोपाध्यायस्य सूनुः (!l. सूरेः) कविवल्लभापरनाम्नो गर्गकुलतिलकस्य कृतिः कालादर्शो नाम कालनिर्णयः समाप्तः॥

This might seem to be the end of the work, as is the case in the Calc. MS., referred to (which, however, omits the six *ślokas*). The present MS., however, after two blank pages (148-9), proceeds:

प्रबुध्ये(!) च शुक्लपक्षे हरेर्दिन इति ।
तत्कुत्र श्रवणोपेते पावने परिकीर्तिते ॥ °

इति ° अपाकर्मनिर्णयप्रकरणं । अत्र चंद्रदर्शनवर्जमाह पराशरः । fol. 156*a*; इति ° पर्वद्वयनिर्णयः fol. 251*a*; इति ° अमावास्यानिर्णयः ॥ अथ मन्वन्तरादीनां युगादीनां निर्णयः । ° fol. 261*a*.

In this second portion several lacunæ occur, esp. at foll. 229-30, 237-38, which are left blank.

It ends rather abruptly: आवृत्ता प्रकारेण । तमाह बृहन्मनुः ॥ ——

For another (incomplete) MS., see Bikāner Cat., p. 399.

The work must have been composed prior to the middle of the 14th century, as it is quoted in the *Kālamādhava* (ed., p. 83).

[MACK. COLL.]

1656.

2490. Foll. 203; size 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya, also called *Kālamādhava* or *Kālamādhavīya*, another work, in five chapters (*prakaraṇa*), on the same subject, by *Mādhavācārya* (? *Sāyaṇa*).

The work was written (probably about 1360 A.D.) after the completion of the author's commentary on the *Parāśarasmṛiti* (and his *Vyavahāramādhava*), to which it forms a kind of supplement. It has been edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Candrakānta Tarkālankāra (1885–88). See also Weber, Cat. Berl., no. 1166-67; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 642.

The MS. is dated; संवत् १६७९ वर्षे आषाढवदि ११ बुधवासरे लिखितम् ।

[GAIKAWAR.]

1657.

2056. Foll. 186; size $11\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1658.

1097. Foll. 113; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing, of 1790 A.D.; 10 lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1659.

116b. Foll. 32; size 10 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750 (foll. 1–6 by a different hand from the rest); 7–11 lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, a summary, in 300 couplets, of the subjects treated in the preceding work, by *Rāmacandrācārya* (son of *Krishṇācārya*, and grandson of *Anantācārya*), pupil of *Gopāla*.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, pp. 58–60, *Rāmacandra*, who was also the author of the *Prakriyākaumudī* (see nos. 613 seq.), lived in the 15th century (c. 1450).

It begins:

कालचक्रप्रयोक्तारं नत्वा श्रीविट्ठलं गुरून् ।
धर्मज्ञानार्थमातन्मः कालनिर्णयदीपिकां ॥ १ ॥
यद्यप्यर्थवशात्प्राप्तं स्पष्टतायै क्वचित् क्वचित् ।
प्रपंच्यते स्वशब्देन मूलग्रंथानुसारतः ॥ २ ॥
मासाः सावनसौरचांद्रभभुवोह्नां त्रिंशता संक्रमाद्
श्वासंक्रांतिसितादिपक्षयुगतः सर्वर्क्षयुक्त्या क्रमात् ।
नाडीषष्टिमितार्कराश्यनुगतत्रिंशांशभाक्तिथ्यव-
छिन्नो भावधिरेवमेव दिवसः प्रोक्तश्चतुर्धा बुधैः ॥ ३ ॥

It ends:

दुर्बोधग्रंथसिद्धांत[ध्वांत]संघातभंजिका ।
सुश्लक्ष्णा ऽकारि रामार्यैः कालनिर्णयदीपिका ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्रीरामचंद्राचार्यकृता कालनिर्णयदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1660.

2513. Foll. 157; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; mostly ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with a commentary (*vivaraṇa*), by *Rāmacandra's* son *Nṛisiṃha* (A).

The commentary begins:

श्रीविठ्ठलं श्रुतिशिरःप्रथितप्रभावं
भावार्द्रमानससरोवरराजहंसं ।
श्रीरामचन्द्रगुरुमेकमनेकशास्त्र-
पारीणकोविदधुरीणमहं नमामि ॥ १ ॥
येन व्याकरणार्णवैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी
वेदान्तानुमता च वैष्णवमहासिद्धान्तसद्दीपिका ।
कालज्ञानविधौ व्यधायि विबुधानन्दप्रबन्धत्रयं
कृष्णाचार्यसुतः स नः सुखयतु श्रीरामचन्द्रो गुरुः ॥२॥

श्रीरामचन्द्रकृतिना निधिना कलानां
आनीतमेतमधुना वसुधासुतायाः (? ० सुधायाः) ।
श्रीकालनिर्णयकृदुक्तिसुधाब्धिसारम्
आपीय कर्णपुटकैः कलयन्तु कालं ॥ ३ ॥

तत्सूनुना समयनिर्णयदीपिकायां ।
गाम्भीर्यगर्भपदपद्यगुणान्वितायां ।
निर्णीयते विवरणं कणशः प्रवीणैर्
आचूलमूलमवलोक्य विवेचनीयं ॥ ४ ॥

It ends:

इति विवरणमेतद्दीपिकाया मया यत्
कृतमनुसृतवाक्यं न्यायविन्यासगर्भं ।
स्वमतिसदृशतत्त्वद्दर्शितानेकभावं
सुजनजनमनस्तद्वीक्ष्य वैलक्ष्यमेतु ॥ १ ॥

श्रीरामस्वामिनामा रघुपति(*)रकरोन्मन्त्रशास्त्रे ऽभिषेकं
यस्याचार्याभिधां च स्वयमदित ततो ज्ञातसर्वागमार्थः ।
यश्चक्रे पञ्चरात्रागमहृदयमयं वल्लभानां त्रयं सो
ऽनन्ताचार्यः कुलेशः शमयतु दुरितं मे विमुक्तार्यसूनुः॥२॥

तत्सूनुः श्रीशसेवाचरणविबुधगणानन्दि यो न्याययुक्तं
भाष्यं सारं श्रुतीनामकृत नृपसभे वादिवृन्दं विजित्य ।
गोपालाचार्यमुख्यान् सुतरतिरभवद्यस्य सो ऽस्मान्नृसिंहा-
चार्यो ऽव्यात् कल्पवर्त्ति† प्रभवति सततं यस्य गोत्रं
[पवित्रं ॥ ३ ॥

तत्पुत्रः पात्रभूतो निगमनयमुखाष्टदशानां गिरां यो
व्याकृत्यां सूत्रवृत्तिं सदसि नरपतेः संदधौ रामनाम्नः ।
यस्याभूतां सुतौ द्वौ द्विजकुलतिलकौ श्रीनृसिंहार्यरामा-
चार्याख्यौ सो ऽवतान्नो निजजनसुखकृत् कृष्ण आ-
[चार्यवर्यः ॥ ४ ॥

तत्पुण्यानां फलं यः सुतमयमभवद् भ्रातृभक्तिप्रसक्तो
गोपालाचार्यदीक्षाक्षपितकलिमलोऽनेकविद्याविदग्धः।
प्रख्याताः सर्वविद्वत्सदसि बहुविधा यस्य ते ते प्रबन्धाः
सो ऽन्तर्वाणिप्रणम्यो मम मनसि सदा वर्ततां राम-
[चन्द्रः ॥ ५ ॥

तज्ज्येष्ठभ्रातृपुत्रः परिकलितकलः श्रीगुरो रामचन्द्रात्
काव्यानां येन टीका व्यरचि स करुणाम्भोनिधिर्न्नृ-
[नसिन्धुः ।
श्रीकृष्णाचार्यसंज्ञो गुरुरयमवतान्मां कृपां प्राप्य यस्य
श्रीरामाचार्यसूनुर्विवरणमकरोद्दीपिकाया नृसिंहः॥६॥

इति श्रीमत्सर्वशास्त्रज्ञसकलसदागमाचार्यपरमहंसपरिव्राजक-
श्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्रीरामचंद्राचार्यसुतश्रीनृसिंहाचार्य-
विरचितं कालनिर्णयदीपिकाविवरणं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

1661.

1323. Foll. 82; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by two hands, in 1805 A.D.; eleven lines in a page.

Nṛisiṃha's Kālanirṇayadīpikā-vivaraṇa (B).

[H. T. COLEBROOKE.]

1662.

2644. Foll. 145; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a page.

The same work (C).

Dated: संवत् १६०४ वर्षे माघवदि ११ रवौ लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1663.

181a. Foll. 134; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1678; foll. 105–131 by a different hand from the rest; ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with *Nṛisiṃha's* commentary (D).

For other MSS. of these works see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 75; VII., 53 (without the final verses 2-6).

[H. T. COLEBROOKE.]

1664–1666.

885, 886, 887. Foll. 1–179, 180–380, 381–558, the first 36 of which were apparently lost, and replaced by 35 leaves in a more modern handwriting, as was also the last leaf (including the date); size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; on

* नरपति ० D. † कल्पवृत्तिं A.

the whole fairly written, in Devanāgarī, by different hands, about the middle of the last century; 7–10 lines in a page.

Rāmaprakāśa, a commentary on *Rāmacandra's Kālanirṇayadīpikā*, composed by (order of) *Kripārāma*(*nripati*).

The real author probably was *Rāghavendra*, son of *Kāśīnātha;* see his digest of matters relating to *ācāra* (nos. 1600–1602), bearing the same title as the present commentary.

It begins: श्रीसांबमवलंबे ॥

यतः सर्वं विश्वं भजति जनिसत्त्वाल[य]मिदं
य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।
तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं
नमस्यामः कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥
अज्ञानध्वांतहर्तारं कर्तारं सर्वसंपदां ।
आनंदामृतदातारं सवितारं भजामहे ॥ २ ॥
लोकाभिरामं श्रीरामं भक्तानां कामदं परं ।
नीलोत्पलदलश्यामं सरामं तं भजामहे ॥ ३ ॥

धर्मज्ञानार्थमित्यनेन धर्मजिज्ञासुरत्राधिकारीति निर्धारितं कालनिर्णयविधानेनैव कालनिर्णयार्थस्या ऽस्याश्च प्रकाश्य प्रकाशभावलक्षणः संबंधो ऽबोधि । दीपिकेत्यनेन स्पष्टार्थता सूचितेति भाव इति ०

इति गौरक्षत्रकुलोद्भव(l. गौड०)० नृपतिश्रीकृपारामविरचिते विधेयाविधेयविचारमहातरंगितकालतत्त्वार्णवसंचारोपायसेतुतरणिभूते रामप्रकाशनामग्रंथे संवत्सरांतकालस्वरूपनिर्णयः fol. 90*b*; इति ० घटिकामुहूर्तादिविभागादिकसामान्यतिथ्यंतनिर्णयप्रकरणं fol. 133*b*; इति ० व्रतादिविषये तिथ्यादिकालनिर्णयः fol. 511*b*.

It ends: अत्र वर्ज्यान्याह परिशिष्टे ।

शाकमांसं मसूरं च चणकान्कोरदूषकान् ।
मांसं मधु परान्नं च वर्जयेदौपवस्तके इति ॥

इति गौडक्षत्रकुलोद्भवमाणिक्यचंद्रान्वयमहामतिकपरमज्ञानविराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितनृपतिश्रीकृपारामविरचिते इष्टकालनिर्णयसेतुभूते रामप्रकाशनामग्रंथ समाप्तिमफाणीत् ॥ संवत् १८६२ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1667, 1668.

2104, 2105. Foll. 493; size 9¾ in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the earlier part of the last century; 8–17 lines in a page.

Kālatattvavivecana, another treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious and civil obligations, compiled by *Bhaṭṭa Raghunātha* (*samrāṭ-sthapati*), son of *Bhaṭṭa Mādhava*, grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara* and nephew of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa* (and *Śrīdhara*), in the year Saṃvat 1677 (A.D. 1620).

It begins:

पितरं माधवमंबां ललितां नारायणं पितृव्यं च ।
सहजमथ विश्वनाथं गणपतिमीशां च शारदां नत्वा॥१॥
रामं च सीतयोपेतं रघुनाथेन रच्यते ।
सम्राट्स्थपतिना सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ २ ॥
तत्रादौ बहुवाच्यत्वात्तिथितत्त्वं विविच्यते ।
पश्चान्मासाधिमासादि यथामति विवेक्ष्यते ॥ ३ ॥

तत्र तिथिर्नामामासंज्ञकसर्वानुस्यूतनित्यकलाव्यतिरिक्तानां प्रतिपद् ०

It ends:

अज्ञस्य शोकमग्नस्य कृत्ये ऽस्मिन्नतिदुःशके ।
यत्पारगमनं तत्र हेतुर्गुरुकृपैव मे ॥ १ ॥
सप्त[सप्त suppl. B.]रसभूमिमिते ऽब्दे
कार्त्तिकासितमुनौ रविवारे ।
ग्रंथपूर्तिसुकृतिं रघुनाथो
राघवस्य परमर्पयति स्म ॥ २ ॥
चतुःसमुद्रीपरिखा धरित्री
शिष्यप्रशिष्यैर्गृहिभिक्षुवर्यैः ।
यस्यार्चिता ब्रह्महरीशकल्पैः
स्वसूनुभिर्यश्च तुरीयरूपः ॥ ३ ॥
नारायणश्रीधरमाधवाख्यै
रामेश्वरः सो ऽजनि गाधिवंशे ।
तस्यांतसूनो रघुमाधवस्य
षड्दर्शनीसागरपारगस्य ॥ ४ ॥
वर्णाश्रमाचारसमूलसंवित्
तत्पूर्वकानुष्ठितिविश्रुतस्य ।
मध्यः सुतो ऽजायत विश्वनाथ-
प्रभाकराभ्यां जनुषा गुणैश्च ॥ ५ ॥

सम्राट्स्थपतिर्यैज्ञीयो रघुनाथ इति श्रुतः ।
तेनेदं निर्मितं सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ ६ ॥
तत्संतो द्रष्टुमर्हंति सदसद्व्यक्तिहेतवः ।
मीमांसाधर्मशास्त्रेषु सम्यक्कृतपरिश्रमाः ॥ ७ ॥ ० ११ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञश्रीभट्टमाधवविद्वद्वर्यात्मजसम्राट्स्थपतिभट्टरघुनाथकृतं कालतत्त्वविवेचनं संपूर्णं ॥

[GAIKAWAR.]

1669.

1840. Foll. 392; size 13⅓ in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Kālatattvavivecana.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1670.

1468. Foll. 174 (and 2 *śuddhipattras* between foll. 9 and 10); size 9 in. by 3¾ in.; indifferent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kālanirṇayaprakāśa, another treatise on the same subject, by *Rāmacandra* (son of *Viṭṭhala Bhaṭṭa*, and grandson of *Bālakrishṇa Bhaṭṭa*, with the family name of *Tatsat*).

It begins:

श्रीनृसिंहपदद्वंद्वं नत्वा गणपतिं गुरुं ।
रामचंद्रो ऽतिसंक्षिप्तं कुरुते कालनिर्णयं ॥

तत्र कालो द्विविधः । नित्यः खंडश्च । नित्यस्त्वीश्वररूप एव । अनादिरेष भगवान् कालो ऽनंतो ऽजरो ऽमर इति वचनात् । खंडः क्षणादिपराधीनः । तत्र नित्यस्य न निर्णयो ऽनुपभोगात् । खंडस्तु संवत्सरायनर्त्तुमासादिरूपेणानेकविधिः । तत्रादौ संवत्सरो निर्णीयते । स च द्वादशमासात्मकः कालविशेषः । द्वादश मासाः संवत्सर इति श्रुतेः । ०

The arrangement is similar to that adopted by *Mādhava*, who is frequently quoted by the author.

Date of MS.: शंवत् १८५६ वैशाषकृष्णपक्षे परिवा १ शंक १२०६ । ०

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 284; Bikāner Cat., p. 401.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 50, the mother of this *Rāmacandra* was the daughter of *Raghunātha Bhaṭṭa*, the son of *Mādhava Bhaṭṭa*, and grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*. If so, the author's date would be approximately determined (latter part of 17th century) by that of his grandfather, who wrote his *Kālatattvavivecana* (nos. 1667-68) in 1620 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1671.

2044. Foll. 124; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 7–13 lines in a page.

Kālanirṇayasiddhānta, a summary of the rules laid down by some of the preceding writers, in 114 *ślokas*, with a commentary, composed in 1653 A.D. (by *Mahādevavid*, son of *Śrīkālajit*; from materials compiled) by *Raghurāma*, son of *Jayarāma*, and grandson of *Vaikuṇṭha* of Velāvatapura near Sihor in Kathiawar (A).

It begins:

शिवं कालतनुं नत्वा विपश्चिज्जनतुष्टये ।
कालनिर्णयसिद्धांतं वक्ष्ये ग्रंथानुसारतः ॥

The commentary begins with three *ślokas*, the first of which is:

प्रणम्यैकरदं देवं शारदां गुरुमेव च ।
कालनिर्णयसिद्धान्तं व्याकुर्वे विशदोक्तितः ॥ ०

अथ ग्रन्थकर्ता स्वाभीष्टं प्रतिजानीते । ० । ग्रन्थानुसारत इति । ग्रन्था माधवाचार्यरामचन्द्राचार्यरघुनाथवाजपेयिप्रभृतिरचिता निबन्धाः ०

At the end the following account is given of the author:

श्रीमत्सिंहपुरांतिके द्विजनिगमी वेलावटाख्ये पुरे
श्रौतस्मार्तविधानसारचतुरो वैकुंठनामाभवत् ।
तत्सूनुर्जयराम आद्य उदितः श्रीरामनामापरस्
तत्पुत्रो हरिराम इत्यभिधया ब्रह्मेशविष्णूपमाः ॥ ११५ ॥

तत्र श्रीजयरामजेन रघुरामेणात्र बुद्ध्या स्वया
ज्ञात्वानेकनिबंधकान् विलिखितं निश्चित्य यन्नद्यतः ।
तद् दृष्ट्वा गिरिनारराजमहितः श्रीकालजित् तत्सुतो
वृत्तैस्तर्कहरोन्मितैर्व्यरचयद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११६ ॥

स्वस्त (!) श्रीमन्नृपविक्रमान्नवविपत्सप्तेंदुसंख्ये ऽब्दके
मार्गे मासि सिते दले स्मरतिथौ वारे भृगोर्वह्निभे ।
साध्ये युज्यथ तैतलाख्यकरणे श्रीमद्भुजाख्ये परे
दृष्ट्वार्थं रघुरामकृप्तमकरोद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११७ ॥

शाके विक्रमभूपतेर्गगनभूसप्तेन्दुसंख्ये ऽयने
सौम्ये माधवमासि उज्वलदलभानोस्तिथौ पुष्यभे ।
जीवारे युजि गंजनाम्नि करणे षष्ठे भुजे पत्तने
व्याख्येयं जयरामजेन रघुणा ग्रंथस्य बुद्ध्या कृता ॥ ११८ ॥

Commentary thereon: अथ ग्रंथकर्ता स्वात्मानमुपदिशति । श्रीमत्सिंहपुरस्य लोकप्रसिद्धशीहोरपुरस्यांतिके समीपे वेलावटाख्ये पुरे लोकप्रसिद्धवेलावटपुरे* द्विनिगमी द्विवेदी वैकुंठनामा द्विजो ऽभवत् ॥ ११५ ॥

० अनेकनिबंधकान् माधवकालतत्त्वविवेकादिनिबंधान् ज्ञात्वा ० ॥ तत्सर्वं दृष्ट्वा विलोक्य श्रीगिरिनारो रैवताचलः तस्य राजा तेन महितः पूजितः श्रीकालजिद् वाडवः तस्य सुतो महादेववित् तर्कहरोन्मितैर्वृत्तैः षोडशोत्तरशतैरिमं (!) ग्रंथं व्यरचयदिति ॥ ११६ ॥

० १७०८ संख्ये ऽब्दके ० स्मरतिथौ त्रयोदश्यां भृगोर्वासरे कृत्तिकानक्षत्रे साध्ये युजि साध्ययोगे तैतलाख्यकरणे एवं पंचांगे श्रीमद्भुजाभिधे पुरे रघुरामेण कृप्तं रचितमर्थं विलोक्य महादेववित् ग्रंथमकरोदलिखच्च ॥ ११७ ॥

अथ टीकालिखनसमयं (!) व्याख्याता रघुमुपवदति ॥ १७१० ॥ एतादृशे समये भुजे नगरे द्विवेदिजयरामजेन रघुरामेण ग्रंथस्येयं व्याख्या बुद्ध्या मनीषया कृतेति ॥ ११८ ॥

इति श्रीद्विवेद्यग्निहोत्रिजयरामसुतरघुरामविरचितो निर्णयसिद्धान्तः सटीकः समाप्तिं समगमत् ।

[GAIKAWAR.]

1672.

2045. Foll. 124; the same size and handwriting.

The same work (B). [GAIKAWAR.]

---

* Thus A; ० उपदिशति । श्रीमत्सिंहपुरे लोकप्रसिद्धे वेलावटपुरे ॥ B.

1673.

2521b. Foll. 23; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1705 A.D.; 13 or 14 lines in a page.

[*Hemādri-*] *Kālanirṇaya-saṃkshepa* (or *saṃgraha*), by *Bhaṭṭoji Dīkshita*, son of *Lakshmīdhara Sūri;* on the divisions of time with reference to the observance of expiatory, obsequial and domestic rites, in accordance with *Hemādri's* digest.

It begins: मासश्चतुर्धा । त्रिंशता दिनैः सावनः । सूर्यस्य संक्रमादा संक्रांतिः सौरः । पक्षद्वयेन चांद्रः । अश्विन्यादिरेवत्यंतनक्षत्रपरिवर्तनेन नाक्षत्रः । दिवसो ऽपि चतुर्धा । अहोरात्रः सावनः । सौरमासत्रिंशांशः सौरः । तिथ्यवच्छिन्नश्चांद्रः । चंद्रसंबद्धनक्षत्रावच्छिन्नो नाक्षत्रः । अब्दस्त्रिधा । उक्तं हि ब्रह्मसिद्धांते । ०

It ends:

मुख्यकालमुपाश्रित्य [गौण]मप्यस्तु सायनम् ।
न मुख्यद्रव्यलाभेन गौणकालप्रतीक्षणम् ॥

विस्तारो हेमाद्रौ बोध्यः ॥

भट्टोजिद्भट्टरचितः कालनिर्णयसंग्रहः ।
गुणगृह्यैर्बुधैः सो ऽयमादरेण विभाव्यताम् ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणज्ञश्रीलक्ष्मीधरसूरेः सूनुना भट्टोजिदीक्षितेन हेमाद्रिकालनिर्णयसंक्षेपः समाप्तः ॥ संवत् १७६२ वर्षे कार्त्तिकमासे लिखितं देवभक्षिणा ज्येष्ठेन तृतीया भौमे स्तंभतीर्थवासिना राजनगरस्थेन ॥ अथ दानविधिः । तुलाग्रकोटीरथचक्रमध्ये ० a few more lines.

For another MS. of this treatise (there ascribed to *Hemādri*), see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 28; for the author's *Tithinirṇayapradīpa* (or *saṃkshepa*), see no. 1677.

[GAIKAWAR.]

1674.

1597d. Foll. 14; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Parvanirṇaya, a disquisition on the proper time for the Full and New Moon and cor-

responding obsequial offerings, composed, in 1685 A.D., by *Gaṇapati Rāvala,* son of *Śrī Rāvala Hari,* and grandson of *Rāmadāsa.*

It begins:

श्रीशिवं सद्गुरुं नत्वा कर्कगर्गादियाज्ञिकान् ।
दर्शे च पौर्णमासे च यागकालो निरूप्यते ॥ १ ॥

स्त्र्युक्तश्रुतिसूत्रभाष्यनिचयं श्रीकर्कदेवोदितान्
श्रीनंताभिधरामयाज्ञिकमतांस्तान् पर्वणो निर्णयान् ।
श्रीगंगाधरनिर्मितं हरिहरं रेणुं तथा मंडनं
श्रीकात्यायनयज्ञपार्श्वसहितं कर्मप्रदीपं तथा ॥ २ ॥

हेमाद्रिं प्रथितं च माधवमतं स्मृत्यर्थसारामृतं
[सारं]श्रीमदनस्य निर्णयमहासिंधुं तथा भास्करं ।
तत्त्वं कालविवेचनं स्मृतिगणान् श्रीकौस्तुभं ज्योतिषं
सिद्धांतस्मृतिचंद्रिकादिनिखिलग्रंथान् विचार्यादरात् ॥ [३ ॥
श्रुतिसूत्रस्मृतिभाष्यप्राचीननिबंधसागरानेतान् ।
गणपतिरावलविदुषा निर्मथ्यैषां विधीयते सारः ॥ ४ ॥
औदीच्यद्विजगुर्जरेषु महितः श्रीरामदासो ऽभवद्
गौडाधीशमनोहरार्चितपदो यो याज्ञिकः कीर्तिमान् ।
तत्पुत्रो हरिशंकरो ऽध्वरकृती श्रीरावलख्यातिभृत्
तत्सूनुर्यजुषां स्थितिर्गणपतिर्ब्रूते नयं पर्वणः ॥ ५ ॥
पर्वण्यखंडे स कथं विधेयः
खंडे ऽथवा पिंडयजिः कदा स्यात् ।
राकानुमत्योः सकलं तदेतद्
विचार्य वक्ष्ये सुगमैर्वचोभिः ॥ ६ ॥
धीरान्कुशाग्रधिषणान् धिषणप्रगल्भान्
संप्रार्थये मुहुरहं प्रहितप्रणामः ।
यत्पार्वकालिकविनिर्णयसारमेनं
सानुग्रहाः सुमनसः प्रविचारयितुं ॥ ७ ॥

दर्शपौर्णमासयागं प्रकृत्य श्रूयते । स यो हैवं विद्वान्पौर्णमासेनैव पौर्णमासीं यजत आमावास्येनामावास्यां क्षिप्र एव पाप्मानमपहत इति ॥ कात्यायनसूत्रे च । ०

Iti paurṇamāsīnirṇayaḥ, fol. 5*a*; *anvādhānapiṇḍapitṛiyajñakālanirṇayaḥ,* fol. 8*b*.

It ends:

सत्पर्वनिर्णयः पंथाः पुमर्थोध्वापि धर्मभूः ।
शिवसंप्रापको ऽकारि यज्ञेशः प्रीयतां ततः ॥ १ ॥

पर्वद्वयसमुल्लासी भाति सत्पक्षनंदनः ।
माधवाभ्युद्धृतश्चित्रः पर्वनिर्णयचंद्रमाः ॥ २ ॥
शतपथविकटेषु श्रौतमार्गेष्वटंतो
विविधविधिविकल्पध्वांतगूढेषु खिन्नाः ।
पथि गणपतिदिष्टे पर्वणो निर्णयेंदाव्
अमृतकिरणदीपे याज्ञिकाः संचरंतु ॥ ३ ॥
नेत्रांभोभिधराधरक्षितिमिते श्रीविक्रमार्के शके १७४२
मासीपे विजयातिथौ रविदिने माल्हेरदुर्गाचले ।
यागे पर्वविनिर्णयं गणपतिः श्रीरावलाख्यो मुदा
नानाग्रंथविलोकनाद्विमलधीरेनं समापूरयत् ॥ ॥ ४ ॥

इति श्रीमदग्निहोत्रचातुर्मास्यादियजनसमासादितपुरुषार्थसार्थश्रीरावलहरिसूनुगणपतिरावलकृतो ऽयं पर्वनिर्णयः संपूर्णः॥ संवत् १८०७ विक्रमसंवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे ५ पंचमी स्थिरवासरे समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1675.

1139b. Foll. 38 (the last but one of which is missing); size 8¼ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

Another MS. of the same work, apparently copied from the preceding MS.

Dated: संवत् १८४२ मीती जेष्टसुदि ६ वारसोमारके ० [H. T. COLEBROOKE.]

1676.

1843. Foll. 11; size 12 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tithisārasaṃgraha or *Tithinirṇaya,* an abstract of the rules regarding the lunar days appropriate for religious performances.

It begins: अथ तिथिनिर्णयः ।

स्मृत्यर्थसारं हेमाद्रिमाधवनिर्णयामृतं ।
वीक्ष्य निर्णयसिंधुं च स्मृतिदर्पणमादरात् ॥
निर्णयोदन्वतः सारमुक्तोद्धारं करोम्यहं ।
[राघवो विदुषां प्रीत्यै संक्षेपात्तिथिनिर्णयं ॥ Bomb. ed., 1864.]
तत्र तिथिर्द्वेधा । ०

It ends: फाल्गुनकृष्णप्रतिपदि श्वपचं स्पृष्ट्वा स्नायादिति निर्णयसिंधुः । ततो होळाकारंभेन(!) सिंचयेत् । तद्दिने चूतकुसुमप्राशनं च कुर्यात् । इति फाल्गुनः॥ इति संक्षेपेण तिथिसारसंग्रहः समाप्तः ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1677.

1140. Foll. 42; size $7\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Tithinirṇaya-pradīpa (or *saṃkshepa*), a similar work, by *Bhaṭṭojidīkshita*, son of *Lakshmīdhara Sūri.*

It begins: चैत्रशुक्लप्रतिपदि वत्सरारंभः। तत्र चौदयिकी तिथिर्ग्राह्या।

चैत्रमासि जग्रद् (? l. जगद्) ब्रह्मा ससर्ज प्रथमे ऽहनि।
शुक्लपक्षे समग्रं तु तया (l. तदा) सूर्योदये सति॥

इति हेमाद्रौ ब्रह्मोक्तेः॥

दिनद्वये ऽपि तद्व्याप्तौ अव्याप्तौ वा पूर्वैव [वा]।
वत्सरादौ वसंतादौ बलिराज्ये तथैव च।
पूर्वविद्धैव कर्तव्या प्रतिपत्सर्वदा बुधैः॥

इति गोविंदार्णवे वृद्धवसिष्ठोक्तेः। ०

It ends: इति होलिकानिर्णयः॥ इति ० तिथिनिर्णयप्रदीपः समाप्तिमगमत्॥

See Weber, Cat. Berl., no. 1176. To the authorities there mentioned may be added: *Anantabhaṭṭa, Kālādarśa, Tristhalīsetu, Dhanvantarinighaṇṭu, Rāmārcanacandrikā, Smṛiticandrikā.*

See also Notices, IV., p. 264.

[H. T. COLEBROOKE.]

1678.

1052b. Foll. 14; size $16\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in. (folded to half the length); modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Tithisvarūpa, or *Sarvatithisvarūpa*, a manual of feasts and fasts to be observed on the several days of the fortnight; by *Sureśvara.*

It begins:

नत्वा गुरूणां चरणं निधाय हृदीश्वरं सर्वशुभैकहेतुं।
बुधप्रमोदाय सुरेश्वरेण वितन्यते सर्वतिथिस्वरूपं॥

अथ तिथिव्यवस्था। तत्र सर्वकर्मणि मुहूर्तान्यूनकालव्यापिनी तिथिर्योग्या कृष्णजन्माष्टम्यादौ तु मुहूर्तन्यूनकालो ऽग्राह्यः। तादृशकालबोधकवचनात्। एवं षष्टिदण्डात्मिकायां। परनिष्क्रान्ता च योग्या। ०

Fol. 2a: अथ प्रतिपत् ०॥ अथ द्वितीया। सा च शुक्ला परयुता कृष्णा प्रतिपद्युता ग्राह्या। आषाढशुक्लद्वितीयायां रथयात्रा पुष्याभावे ऽपि कार्या। तद्योगे फलातिशयः। तेन पुष्यादरेण न पूर्वेद्युः ०

It ends: चातुर्मास्यव्रतस्योदीच्याङ्गपूजादक्षिणादिकं हरेरुत्थानात्परं द्वादश्यामेव दिवा कार्यं द्वादश्योत्तरोत्थाने तु बोधोत्तरं दिवा कार्त्तिक्यामेव तुलासंक्रान्त्यामारम्भपक्षे वृश्चिकसंक्रमणात्परं दिवा करणीयं शयने सत्युत्थानोत्तरपूर्ववद् द्वादश्यां कार्त्तिक्यां वेति॥ इति तिथिस्वरूपं समाप्तं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1679.

84d. Foll. 24; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Sārasaṃgraha, an anonymous treatise on auspicious and unauspicious days for the performance of religious rites.

It begins:

मूर्तित्वे परिकल्पितः शशभृतो वर्त्मा पुनर्जन्मनाम्
आत्मेत्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्तामरज्योतिषां।
लोकानां प्रलयो भवस्थितिविभुश्चानेकधा यः श्रुतौ
वाचन्तः(वाचं वः) स ददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपो [रविः॥ १॥
काष्ठानिमेषैर्नवभिर्द्विकघ्नैस्
त्रिंशत्कलास्ता दशपंचयुक्ताः।
कलात्रयीशाद्विमितो मुहूर्तस्
त्रिंशन्मुहूर्तं द्युनिशं वदंति॥ ०

The treatise consists of 881 verses, ending thus: ० [८]७६॥ इति शिवरात्रिचतुर्दशीनिर्णयः। ०

पृथिव्यां यानि पापानि ब्रह्महत्यादिकानि च।
अन्नमाश्रित्य तिष्ठंति तस्मादन्नं त्यजेन्नरः॥ [८]८०॥

अनुराधा यतिपूज्या विष्णुः पूज्यो गृही सदा।
रेवती वानप्रस्थेन पूज्या च हरिवासरे॥ [८]८१॥

इति सारसंग्रहः॥ संवत् १७७४ चैत्रवदि ११ सोमे पंम्रामाणिकेश्वरलिखितं ०॥

For a MS. copied from the present one, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 668.

[H. T. COLEBROOKE.]

1680.

799. Foll. 142; size 10½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1604; nine lines in a page.

Samayāloka, a manual of rules regarding the times and seasons for religious observances, compiled—under the patronage of *Durgāvatī*, queen of King *Dalapati*, and mother of *Vīra Sāhi*—by *Padmanābha Miśra Bhaṭṭācārya*, son of *Balabhadra Miśra* and *Vijaya Śrī*.

The work apparently forms the first of seven sections of a general digest of Law, entitled (*Durgāvatī-*) *Prakāśa*.

It begins:

वामांशीभूय रागातिशयवशतया निर्भरं संगतायाः
प्रारंभे तांडवस्य त्रिपुरविजयिनः प्राग्नृत्योद्यमायाः ।
सद्यःस्विद्यत्कपोलं चलदलकलसद्भालमामुक्तकेश-
प्रोद्वेल्लन्मल्लिमालं क्षपयतु दुरितासंगमंगं भवान्याः॥१॥०

यस्याः पुरः स्फुरति नर्म नृणां दिशंती
सा नर्मदेति तटिनी जगति प्रसिद्धा ।
या दृष्टितो ऽपि जनतामवधूय पापं
भूयः पदे नयति तत्तुहिनांशुमौलेः ॥ १७ ॥ ० १८ ॥

तस्यामविष्णुपृथिवीपतिवाधशास्त्र-
प्रामाण्यतः सकलदेवगणानुमत्या ।
संग्रामसाहिरिमतो द्विपतो निहन्ता
भागो हरेर्धरणिनायतयाविरास ॥ १९ ॥ ० २५ ॥

तस्माद्बभूव निखिलक्षितिचक्रशक्रो
ऽलकाधिको नृपदिवाकरतिग्मतेजाः ।
राजा भुजार्जितजयो ऽर्जितराज्यलक्ष्मीर्
मानोन्नतो दलपतिर्दलितारिवर्गः ॥ २६ ॥ ० ३१ ॥

तस्यात्मजो विजयते ऽयमसीमभूमी-
नाथः पृथातनयसार्थयशःकृतार्थः ।
आजानुवाहुरजनीकरकांतवक्त्रः
श्रीवीरसाहिनृपतिर्दिननाथतेजाः ॥ ३२ ॥ ० ३७ ॥

अद्या श्रीवीरसाहेर्दलपतिनृपतिप्रेयसी कल्पवल्लिः
क्षोण्यामन्या वदान्यावधिरमलगुणा भाति दुर्गावतीह ।
या कन्या शालिवाहक्षितिरमणमणेर्या च मुख्या स्नुषासु
श्रीमत्संग्रामसाहेरपि च कविजनानन्दभूः पार्वतीव ॥
[३८ ॥ ० ४५ ॥

संग्रामविजयं वीक्ष्य यस्या दलपतिस्त्रियाः ।
मन्यंते मनुजास्तथ्यं दुर्गायाः समरे जयं ॥ ४६ ॥

तस्या निदेशेन विशेषभाजा श्रीपद्मनाभो वलभद्रसूनुः ।
निबंद्धृनिःपूर्वविवेचितेषु करोति धर्मेषु विवेचनानि ॥
[४७ ॥
दुर्गावत्या निदेशेन विजयश्रीतनूद्भवः ।
लिखितानि निबंद्धृणां विचारयति सादरः ॥ ४८ ॥

दुर्गावत्याः प्रकाशेन दूरीकृततमस्ततो ।
विचरंतु जना धर्ममार्गे विगतमत्सराः ॥ ४९ ॥ ० ५२ ॥

आदिमः समयस्यायं व्रतस्योक्तस्ततः परः ।
आचारस्य ततः पश्चात् व्यवहारस्य तत्परः ॥ ५३ ॥

दानस्य पंचमः प्रोक्तः शुद्धेः षष्ठः प्रकीर्तितः ।
आराधनाय जगतामधीशस्य तदुत्तरः ॥ ५४ ॥

इत्यं श्रीपद्मनाभेन भट्टाचार्येण निर्मिते ।
दुर्गावत्याः प्रकाशे ऽस्मिन् सप्तालोकाः प्रकीर्तिताः ॥५५॥

धर्मो विवेचितो ऽस्माभिर्विचार्याचार्यनिर्मितीः ।
दुर्गावत्या लसत्कीर्त्याः कल्याणानि प्रयच्छतु ॥ ५६ ॥

तत्र धर्मे विधिः साक्षान्मान स च विधिः क्वचिदपूर्वः यथा ०

तत्रादौ समयो निरूप्यते fol. 10*a*; अथ मलमासनिर्णयः 14*a*; अथ संक्रांतिनिर्णयः 24*a*; अथ ग्रहणनिर्णयः 29*b*; अथ युगादिनिर्णयः 34*b*; अथ तिथयो निर्णीयन्ते 36*a*; अथ नक्तव्रतनिर्णयः 50*a*; अथायाचितनिर्णयः 52*a*; अथ दानहोमादिदैवकालनिर्णयः 53*a*; अथ प्रतिपन्निर्णयः 54*b*; अथ द्वितीयानिर्णयः 63*b*, etc.; इति चतुर्दशीनिर्णयः ॥ अथ पौर्णमासीनिर्णयः 130*a*; अथोत्सर्गनिर्णयः 137*a*; इति होलिकानिर्णयः 138*b*; इति पौर्णमासीनिर्णयः ॥ अथामावास्यनिर्णयः 139*b*; अथ नक्षत्रनिर्णयः 140*b*.

Colophon: इति श्रीमन्निरवद्यगद्यहृद्य ० महाराजाधिराजदलपतिप्रेयस्याः श्रीदुर्गावत्याः प्रकाशत्रिदशसिंधुर्वंधुरवाग्विलासोदयदूरीकृतनिःशेषदेशप्रभवविद्यार्थिस्तोमाज्ञानपंकपरमप्रतिष्ठितसन्मिश्रश्रीवलभद्रात्मजविजयश्रीगर्भसंभवसकलशास्त्रारविंदप्रद्योतनभट्टाचार्यमिश्रश्रीपद्मनाभकृते समय[ा]लोके प्रथमः प्रचारः पूर्णः ॥ संवत् १६६१ वर्षे फाल्गुनसुदि ७ गुरुवासरे पातिसाहकैब्बरभुंजमाने तस्मिन्काले वर्तमाने पोथी लिषाइ श्रीपोज्ञापरमानंदसुपुत्रश्रीपोजामनोहरदास ॥ लिपापितं ठा श्रीपाडेनरायणदास । तत्पुत्र ठा श्रीपाडे राघौदास ॥ . कायस्थ श्रीगौरकरलग्रामकौशालालिखी ॥

Whilst the colophon seems to indicate that this is only the first portion of the *Samayāloka*,

the colophon of a MS., in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., p. 450, containing the same matter, represents it as the complete work.

Besides *Smritis* and *Purāṇas*, the following authorities have been met with: *Anantabhaṭṭāḥ*, foll. 55*a*, 120*b*, etc.; *Nirṇayāmrita*, 55*a*, 69*b*, etc.; *Brahmasiddhānta*, 29*b*; *Madanapārijāta*, 136*b*; *Madanaratna*, 17*b*, 39*b*, etc.; *Mādhavācāryāḥ*, 42*a*, 46*b*, 49*a*, etc.; *Ratnamālā*, 23*a*; *Laghusaṃhitā*, 61*b*; *Viśvarūpanibandha*, 61*b*; *Śivarahasya*, 33*b*; *Śuddhamiśrabheda*, 79*b*; *Śuddhārikā* (?), 83*b*; *Smritisaṃgraha*, 20*b*.

The author wrote his *Vīracampū* in 1578 A.D.; see Peterson, Report, 1., p. 101.

[H. T. Colebrooke.]

1681.

416b. Foll. 21; 4to.; size 11¾ in. by 9 in.; large, thick, modern Devanāgarī handwriting; sixteen lines in a page.

Samayanirṇayoddyota, a calendar of religious feasts and fasts, being the first of seven sections (*uddyota*) which make up the *Madanaratnapradīpa*, a general digest of civil and sacred law, by *Madana Siṃha Deva*, son of *Śakti Siṃha*. Incomplete. It begins:

आदायेंदुकलां शंभोर्मुखे विसधिया क्षिपन् ।
द्वितीयरदनीकुर्वन् पातु बालो गजाननः ॥ १ ॥
उन्निद्रन्यमुनानिकुंजभवने सोल्लासमभ्युन्नतः
शृङ्गारं परिभावयन्सखितयानीतश्च कुंठस्थलीं ।
इत्येवं भगवानिव प्रियधुराधारीकृतो राधया
गोविंदस्य जगद्विमोहनरसो वंशीरवः पातु वः ॥ २ ॥
जामातुर्न पिता पितामहकथां कन्यापि न स्वीकरो-
त्येतस्मिन्गहने कथं नु भविता कन्याप्रदानं विधिः ।
इत्थं जल्पति नारदे सकुतुकं वस्तुस्थितेर्मौनिनोर्
गौरीशंकरयोस्तयोरवतु वो व्रीडाविनम्रं शिरः ॥ ३ ॥
तरुणतिमिरहन्ता पद्मिनीप्रेमरन्ता
गगनवनविहारी भक्तसाम्राज्यकारी ।
सुरविरचितसेवः स्वर्भुजामेकदेवः
स जयति दिननाथः सिद्धसङ्गीतगाथः ॥ ४ ॥
इष्टारंभविभावनीयचरणश्चिंताग्निसन्तारणस्
त्रैलोक्याभयदानचित्तविभवस्तुद्य(? घ्य)द्वियत्संभवः ।
उद्यद्विघ्नतमोविघाततरणिर्भक्तेषु चिंतामणिः
पायाद्वः सुकृतैककर्मठमतिर्देवो गणानां पतिः ॥ ५ ॥
आस्ते देशः प्रशस्तद्विजवरललिताचारचिन्तानितांता-
राध्यो ऽवाध्यो विपक्षक्षितिपतिनिकरैर्निर्भरैः सङ्गरेऽपि ।
ढिल्लीनामा निकामाहवनवमहिमोद्दण्डदोर्दण्डदीप्यत्-
प्रारंभध्वस्तदंभप्रतिबलयरिपद्वीरनीराजितश्रीः ॥ ६ ॥
चत्वारो यत्र वर्णाः श्रुतिनियतविधेः स्वस्ववृत्तिं[भजन्ति]
यत्राचारो विशालो यदवधिविरता वीरवार्त्ता भवंति ।
दानं यत्राभिमानं हरति सुरतरो क्षत्रियाणां वराणां
सो ऽयं रम्यप्रदेशो जगति विजयते को ऽपि ढिल्लीति
[देशः ॥ ७ ॥

तत्रा Here the MS. breaks off, leaving a blank of more than two pages, and resuming at *śloka* 22.

यो वेदाखिलवेदबोधितविधानाचारपारङ्गमो
येनाद्यापि च संस्कृतेरवधिना संध्या न वंध्या कृता ।
यो देवद्विजजातकर्मचितसद्धर्मक्रियातत्परः
सोऽयं श्रीमदनो नृपो विजयते विद्यावसिष्ठद्युतिः ॥ २२ ॥
तेनाहूय मनीषिमंडनमणिं सन्मिश्ररत्नाकरं
गोपीनाथमनुत्तमं च सुधियं श्रीविश्वनाथं तथा ।
मुग्धं पंडितसुन्नतद्युतिमतिं भट्टं च गंगाधरं
राज्ञा शक्तनसूनुना सुकृतिना ग्रंथो ऽयमारभ्यते ॥ २३ ॥
अमुष्य परिनिर्मितान्मदनरत्नदीपादुधा(? *r.* पा)
विधाय मतिमंदतातिमिरजातघातक्रियां ।
श्रुतिस्मृतिविबोधिते विहितनिंदिते कर्मणी
निरीक्ष्य नृपतेः कृतः कलयतेह पुण्याशिषः ॥ २४ ॥
उर्वीं यावदहीन्द्रदंडशिखरासीनातपत्रा[⏑]ते
यावत्तत्कृतकोश्चकुंभमुपमापुष्णाति(? ष्णाति) हेमाचलः ।
यावद्बालमृगांकमंजुलकलामौली मृडानीपतेर्
उद्योतैर्मदनप्रदीपमहिमा तावत्समुज्जृंभताम् ॥ २५ ॥
उद्योताः समयाचारव्यवहारविवेचकाः ।
प्रायश्चित्तस्य दानस्य शुद्धिशान्त्योश्च सप्तमे ॥ २६ ॥
तत्रादौ राजसिंहेन सर्वधर्नो ऽयं योगतः ।
तन्यते मदनेंद्रेण समयस्य विनिर्णयः ॥ २७ ॥ ०
सुखावगमसिद्ध्यर्थमस्मिन्समयनिर्णये ।
उद्योते विहिता येऽर्थाः क्रमस्तेषां निरूप्यते ॥ २९ ॥

तत्रादौ समये मानं तत्स्वरूपमथोदितं ।
कर्मांगत्वमथास्योक्तं ततो वत्सरनिर्णयः ॥
अयनस्य तयर्तोश्च मासस्याथ विनिर्णयः ।
निर्णयो मलमासस्य तत्र वर्ज्यादिनिर्णयः ॥
सामान्यतः सर्वतिथिनिर्णयश्च ततः कृतः ।
एकभक्तस्य भक्तस्य तथैवायाचितस्य च ॥
तथैव दानहोमादेः कालस्य च विनिर्णयः ।
तत्तत्तिथ्युपवासस्य तत्तत्तिथिविनिर्णये ॥

etc., 77 more *ślokas*; the two last of which are (fol. 7*b*):

ततः कालविशेषेषु यद्वर्ज्यं तत्प्रपंचितं ।
निरूपितं ततः सम्यग्वर्जनीयं कलौ युगे ॥
एतावंतः क्रमेणार्थो यथाशास्त्रं प्रपंचिताः ।
अस्मिन्प्रथम उद्योते समयस्य विनिर्णये ॥

इति श्रीकोष्ठ(श्रीकोदण्ड in some colophons)परशुरामेत्यादिविविधविरुदावलीविराजमानमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीशक्तिसिंहात्मजमहाराजाधिराजश्रीमदनसिंहदेवविरचिते मदनरत्नप्रदीपे समयनिर्णयोद्योते ऽनुक्रमणिका ॥

अथ निर्णयसमयसद्भावे किं प्रमाणं किं च तस्य स्वरूपं । उच्यते । श्रुतिस्मृतिपुराणानि तत्र प्रमाणानि । तत्रापि । ०

The MS. ends with the disquisition on the intercalary month (*malamāsa*), and thus contains only a small portion of the treatise.

The complete digest thus consists of the following sections (*uddyota*): 1. *Samayanirṇaya;* 2. *Ācāra;* 3. *Vyavahāra;* 4. *Prāyaścitta;* 5. *Dāna;* 6. *Śuddhi;* 7. *Śānty-uddyota.*

The *Madanaratna(pradīpa)* was largely used by *Nīlakaṇṭha* for his *Bhagavantabhāskara;* see West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 20.

[H. T. COLEBROOKE.]

1682.

416a. Foll. 20; 4to.; size 11¾ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Samayaprakāśa, being the section on the times and seasons suitable for religious ceremonies, of a general Digest of Sacred and Civil Law, called *Kīrtiprakāśa,* by *Vishṇuśarman* (*svarāṭ samrāṭ agnicit*), minister of worship to King *Kīrtisiṃha,* son of *Kanakasiṃha,* and descendant of *Jaitrasiṃha,* of the *Gaura-vaṃśa.* The MS. contains only a small portion of this section. There are many lacunæ.

The MS. begins: अथ सर्वांगकर्मणां मुख्यांगरूपः कालो निर्णीयते ॥ तत्र केचित्प्रत्यवतिष्ठंते नित्यत्वव्यापकत्वाभ्यां प्राप्तत्वादेव कालस्य निर्णयो न संभवति। निर्णयो नाम नानाविरुद्धविधायकवाक्यानां व्यवस्थापनेन सिद्धो ऽर्थ उच्यते । ०

इति कालस्य निर्णेयत्वविचारः fol. 7*b*; इत्यहोरात्रभेदाः 9*b*; इति मासस्वरूपं 10*b*; इति मासविनियोगाः 12*a*; इत्यृतवः 14*a*; इत्ययननिर्णयः 15*a*.

इति श्रीमद्गौरवंशावतंसमहारायश्रीजैत्रसिंहकुलतिलकमहारायश्रीकनकसिंहात्मजकोदंडपरशुराममानोन्नतमहारायश्रीकीर्त्तिसिंहप्रयुक्तस्वराट्संम्राडग्निचित्स्थपतिमहायाज्ञिकश्रीविष्णुशर्मविरचिते कीर्त्तिप्रकाशे निबंधराजे समयप्रकाशे क[ाल]स्य निर्णेयत्वमहोरात्रमासर्त्वयनसंवत्सरनिर्णयः ॥ १ ॥

अथ मासशुद्ध्यनुरोधेन प्रसंगान्मलमासो निर्णीयते fol. 16*b*.

The MS. breaks off abruptly in the middle of this chapter.

Among the authorities quoted in this fragment may be mentioned: *Maṇḍanamiśra,* fol. 7*a*; *Trikāṇḍamaṇḍana,* fol. 12*a*; *Jyotir-Gārgya,* fol. 11*a*; *Uttara-Saura,* fol. 16*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1683.

18a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Samayapradīpa, a treatise on the proper time for the performance of *vratas,* or voluntary acts of ceremonial observance, in three chapters, by *Śrīdatta.*

It begins:

श्रेयः समादिशतु सालसपक्ष्मपात
निद्राजिते अपि दृशौ भृशमुन्नमय्य ।
संवाद्यमानचरणांबुजजातहर्षो
लक्ष्मीमुखेक्षणपरः परमेश्वरो वः ॥ १ ॥

निबंधेषु निबद्धानि वचनानि विचिन्वता ।
श्रीदत्तेन व्रतादीनां सारमाकृष्य लिख्यते ॥ २ ॥

तत्र पूर्वदिने स्नानादिना शरीरशुद्धिं कृत्वा निरामिषमेकवारं भुक्त्वा दंतान् संशोध्य व्रतदिने प्रातः स्नात्वा सूर्योदये व्रतं गृह्णीयात् ॥ तत्र प्रयोगः । अद्य सूर्यवारेत्यादिना प्रकारेण व्रतोपयुक्तं कालविशेषं निर्दिश्य भगवन्सूर्य भगवतो देवताः उपवासं नक्तमयाचितं वाहं करिष्ये इत्यभिधाय संकल्पं कुर्यात् । अनेकाहसाध्ये व्रते अद्यस्थाने अद्यादीति प्रयोगः ॥ तत्र देवलः ।

अभुक्त्वा प्रातराहारं स्नात्वाचम्य समाहितः ।
सूर्याद्यदेवताभ्यश्च निवेद्य व्रतमाचरेत् ॥

प्रातर्व्रतमाचरेदिति संबंधः । प्रधानपदार्थान्वयस्याभिहितत्वात् ॥ अभुक्त्वाहारमित्यर्थात्पूर्वदिने एकवचनानुरोधाच्च एकभक्तमायाति । °

Ch. I., *Samayapariccheda* ends fol. 37*b*; II., *Samvatsarakrityap.*, fol. 63*a*; III., *Prakīrṇakapariccheda*, ends:

गतिमिष्टां यथाकामं प्रददाति त्रिविक्रमः ।
विघ्नो न जायते तस्य यजेद्यस्तु विनायकं ॥

अपहंतु तमः सकलं सम्यक्कर्मप्रचारमपनयतु । [नूनं ॥
समयप्रदीप एष मेतितिथिमेतु (l. स्थितिमेतु) सतां गणे

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीश्रीदत्तकृते समयप्रदीपे प्रकीर्णकपरिच्छेदस्तृतीयः समाप्तः ॥ संवत् १७७८ ° ॥

Besides *Purāṇas* and *Smṛitis*—incl. *Gauḍasmṛiti*, viz.:

उपवासे तथा श्राद्धे न खादे(?r. कुर्याद्) दंतधावनं ।
दंतानां काष्ठसंयोगो दहत्या सप्तमं कुलं ॥ fol. 7*b*;

सूर्यग्रहणतुल्या हि शुक्ला माघस्य सप्तमी ।
तस्यां स्नानं च दानं च महापातकनाशनं ॥ fol. 59*a*.

the author quotes *Hari*, fol. 64*b* [अत्र हरिर्मेघादिच्छन्नस्यानिमित्तत्वमाह। ग्रासावच्छिन्नकालस्य गणितप्रमितत्वात्। दर्शनपदस्य तदुपलक्षकत्वात्। न च दर्शनविषयत्वमेव प्रयोजकं कर्मकाले तदभावात्। °]; *Harihara*, fol. 67*a* [हरिहरस्तु पौर्णमास्यमावास्ययोर्युगादित्वे विकल्पमुक्तवान्। केचित्तु राजाद्यवाक्यबलात् ।]

For other MSS. of the work, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 259; Bikāner Cat., p. 452; for a different work of the same title, by *Harihara Bhaṭṭācārya* (the father of *Raghunandana*), Notices, III., p. 55. [H. T. Colebrooke.]

1684.

1889. Foll. 312; size $11\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; eleven lines in a page.

Vratārka, a favourite Digest of matters connected with vows or voluntary rites of penance, compiled by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, and grandson of *Bhaṭṭa Śaṅkara*.

It begins:

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।
त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

यो जाग्रन्निजकरमंदराद्रिमंथैर्
निर्मथ्य प्रथिततरांधकारसिंधुं ।
लोकेभ्यो वितरति सत्प्रकाशरत्नं
तं वंदे वनजवनीविनोदबंधुं ॥ २ ॥

नामं नामं प्रणामोद्धुरभरतचलल्लोचनालिंगनेन
भ्राम्यद्भृंगाब्जभूरिभ्रमजननपरौ जानकीवल्लभांघ्री ।
तातश्रीनीलकंठामलपदकृपया लब्धशास्त्रार्थतत्त्वः
कुर्वे श्रीशंकरो ऽहं सहृदयप्रीतये सद्व्रतार्कं ॥ ३ ॥

तत्र व्रतारंभकालः ॥ हेमाद्रौ गार्ग्यः । °

अथ व्रतधर्माः fol. 4*a*; इति ° परिभाषा 19*b*.

अथादौ प्रतिपद्व्रतानि ib.; इति संवत्सरारंभविधिः 22*a*; ° आरोग्यप्रतिपद्व्रतं 22*b*; ° तिलकव्रतं 24*a*; ° श्रीशिवपुराणे बिल्वरोहणे बिल्वरोटकव्रतं 26*a*.

अथ [द्वितीयाव्रतानि। अथ] कार्त्तिकशुक्लद्वितीयाया यमद्वितीया। ib.; इति हेमाद्रौ भविष्ये यमद्वितीयाविधिः 26*b*.

अथ तृतीयाव्रतानि 27*a*; इति मात्स्ये सौभाग्यशयनव्रतं 28*b*; ° हेमाद्रौ स्कांदे अरुंधतीव्रतं 31*b*; ° भविष्योत्तरे अक्षयतृतीयाव्रतं 32*b*; ° स्वर्णगौरीव्रतं 35*b*; ° हरितालिकाव्रतं 40*a*; ° बृहद्गौरीव्रतं 42*a*; ° सौभाग्यसुंदरीव्रतं 46*a*.

अथ चतुर्थीव्रतानि ib.; इति स्कांदे संकष्टचतुर्थीव्रतं 49*a*; ° दूर्वागणपतिव्रतं 50*a*; ° सिद्धिविनायकव्रतं 54*a*; ° गौरीचतुर्थीव्रतं 65*b*.

अथ पंचमीव्रतानि 65*b*; ऋषिपंचमीव्रतं 67*b*; ° नागदष्टपंचमीव्रतं 72*b*; उपांगललिताव्रतं । इति ° पंचमीव्रतानि 79*a*.

अथ षष्ठीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ स्कांदे कपिलाषष्ठीव्रतं 82b; ० स्कंदषष्ठीव्रतं ॥ इति ० षष्ठीव्रतानि 83b.

अथ सप्तमीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ भविष्योत्तरे अभुक्ताभरणसप्तमीव्रतं 88b; ० रथसप्तमीव्रतं 90b; ० अचलासप्तमीव्रतं 92a; ० पुत्रसप्तमीव्रतं ॥ 92b.

अथाष्टमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तरपुराणे कृष्णयुधिष्ठिरसंवादे बुधाष्टमीव्रतं 97a; ० दशाफलव्रतं 99b; जन्माष्टमीव्रतपद्धतिः 103a; ० जन्माष्टमीव्रतं 111a; भविष्योत्तरे ज्येष्ठाव्रतं 113b; महालक्ष्मीव्रतं 119b; अशोकाष्टमीव्रतं 124b.

अथ नवमीव्रतानि ib.; इति स्कंदपुराणे ० रामनवमीव्रतं 132a; दुर्गाभक्तितरंगिण्यां महाष्टमीमहानवम्योः पूजा 139b.

अथ दशमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तर आशादशव्रतं 140b; ० दशावतारव्रतं 141b; इति मदनरत्ने गोपथब्राह्मणे विजयादशमीविधिः 143a.

अथैकादशीव्रतानि ib.; इति ० निर्जलैकादशीव्रतं 154a; ० शयन्येकादशीव्रतं 155a; ० गोपद्मव्रतं 158a; ० उत्थापनमहोत्सवविधिः 159b; ० हेमाद्रौ भीष्मपंचकं 161b; ० वैतरणीव्रतं 162b; कृष्णैकादशीव्रतं 164a; ० उभयैकादशीव्रतं 166b.

अथ द्वादशीव्रतानि ib.; इति ० हे ० भ ० श्रवणद्वादशीव्रतं 172a; ० भ ० वामनजयंतीव्रतं 174b; ० सुरूपद्वादशीव्रतं 177a.

अथ त्रयोदशीव्रतानि ib.; इति भ० गोत्रिरात्रव्रतं 185a; ० भ० अशोकत्रिरात्रव्रतं 187b; ० शनिप्रदोषव्रतं 191b; भ० अनंगत्रयोदशीव्रतं 194a.

अथ चतुर्दशीव्रतानि ib.; इति हेमाद्रौ नृसिंहपुराणे नृसिंहचतुर्दशीव्रतं 197a; ० अनंतव्रतं 207b; इति भ० कदलीव्रतं 210b; वैकुंठचतुर्दशी 211a; इति श्रीलिंगपुराणे उमामहेश्वरसंवादे शिवरात्रिव्रतं 222b; ० स्कांदे शिवरात्र्युद्यापनं 224a.

० स्कांदे (ज्येष्ठपूर्णिमायां) सोद्यापनं सावित्रीव्रतं 233a; ० नारदीये गोपद्मव्रतं 235a; ० वाराहे कोकिलाव्रतं 241b; ० नारदीये कोकिलाव्रतोद्यापनं 242b; ० रक्षाबंधनविधिः 243b; ० शिवरहस्ये उमामहेश्वरव्रतं 249b; ० कोजागरव्रतं 253a; ० स्कांदोक्तमर्धोदयव्रतं 255a; इति भविष्ये सोद्यापनं सोमवत्यमावास्याव्रतं ॥ इति ० अमावास्यव्रतानि ॥ 260a.

अथ चातुर्मास्यादिव्रतानि 260a; इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे चरलक्ष्मीव्रतं 265a; ० स्कांदे दानाफलव्रतं 267a; ० भविष्योत्तरे धारणपारणव्रतं 268b; ० विष्णुरहस्योक्तं मासोपवासव्रतं 274a; ० देवीपुराणे मलमासव्रतं 278b; इति मासव्रतानि 279a.

अथ वारव्रतानि 279a; इति सौरधर्मोक्तं सूर्यव्रतं 281a; ० स्कांदे आदित्यव्रतं 282b; ० स्कांदे सोमवारव्रतं 285a; ० हेमाद्रौ पाद्मे भौमवारव्रतं 288b; ० पद्मपुराणोक्तं मंगलव्रतं ॥ इति ० वासरव्रतानि ॥ 289b.

अथ संक्रांतिव्रतानि हेमाद्रौ स्कांदे। ib.; इति धान्यसंक्रांतिव्रतं 290b; लवणसंक्रांतिव्रतं ib.; रूपसं०, तेजसं० 291a; सौभाग्यसं०, तांबूलसं०, ० मनोरथसं० 291b; आयुःसं० 292b; ० संक्रांत्युद्यापनं 293a; इति घृतकंबलविधा 293a;

अथ व्यतिपातव्रतं वाराहे। ib.; इति व्यतीपातव्रतं 297b; इति लक्षपूजाविधिः 299b; ० भविष्योत्तरे ० लक्षनमस्कारविधा 301a; ० वायुपुराणे लक्षवर्तिकथा 304b; ० अगस्त्यार्घविधिः 306b; ० सोद्यापनं अश्वत्थव्रतं 308a; ० पार्थिवलिंगोद्यापनं 309b; इति व्रतार्के तुलसीविवाहः॥ इति श्रीमीमांसापारावारपारीणभट्टशंकरसूरिसूनुभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ व्रतार्के समाप्तिमगमत् ॥ 310a.

Then follows an *anukramaṇikā* in *ślokas*, beginning:

व्रतार्के विततग्रंथे सुग्रहार्थविपश्चितं ।
बहून्यर्पचितानर्थान्दर्शयामि यथाक्रमं ॥ ०

It ends:

सनिर्णयानि यानीह कथितानि व्रतानि तु ।
तेषां द्रुताप्तये भट्टशंकरो ऽनुक्रमं व्यधात् ॥

इति व्रतार्कस्यानुक्रमणीका नाम समाप्तव्रतार्कः ॥

The author wrote his *Kuṇḍoddyotadarśana* (or *Kuṇḍabhāskara*) in 1671 A.D. For the family tree see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi. [Dr. John Taylor.]

1685, 1686.

1630, 1631. Foll. 1–215, 216–426; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1796 A.D.; nine lines in a page.

Vratārka.

Colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टश्रीमन्नीलकंठात्मजभट्टश्रीमच्छंकरकृतौ व्रतार्के अनुक्रमणिका समाप्तमगमत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

1687, 1688.

2360, 2361. Foll. 1–224, 225–452; size 10¾ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1689, 1690.

2784, 2785. Foll. 1–177, 178–343; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1691.

2485. Foll. 397 (253–263 of which are missing); size 11 in. by 4¾ in.; Devanāgarī character, legibly written in 1705 A.D.; ten lines in a page.

Another copy of *Bhaṭṭa Śaṅkara's Vratārka.*

For other MSS. see Weber, Cat. Berl. nos. 1178–80; Rāj. Mitra, Notices, IX., p. 303; Bikāner Cat., p. 499; Burnell, Tanjore MSS., p. 138*b*. [?]

1692, 1693.

2196, 2197. Foll. 1–344, 345–667; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Vratarāja, another digest of matters relating to voluntary fasts and observances, highly esteemed in Western India, and compiled at Benares, in 1736, by *Viśvanātha* (*Daivajñaśarman*), son of *Gopāla.*

For an analysis of part of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 663, 664.

Vol. II. begins in the *ekādaśīvrata.*

[GAIKAWAR.]

1694, 1695.

2199, 2200. Foll. 1–342, 343–674; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1696, 1697.

2061, 2062. Foll. 1–344, 345–383; size 10¾ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1698.

773. Foll. 122; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century.

Another MS. of the *Vratarāja,* differing considerably in its introductory verses, and omitting the one containing the date of its composition:

भवानीतनयाद्याद्यतनयानंददायक ।
ततः सर्वे जनाद्यौद्यौ हारीन्(? यतः सर्वो जनाद्यौघो
[ऽहारीत्) ढुंढे नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥
जयति जयति काशी काशितज्ञानराशिः
शिवहरिहरधातृश्रीगणेशांबिकानां ।
निवसतिरियमाद्या तां भजध्वं भजध्वं
स्मरत नमत शुद्धां शुद्धये कीर्तयध्वं ॥ २ ॥
विलोक्य विविधान् ग्रंथाँल्लिख्यते सुजनाय वै ।
तन्निमित्तो मयारंभः किमज्ञातं मनीषिणः ॥ ३ ॥
चित्ता(r. चित्त)पावनजातीयशांडिल्यकुलमंडनः ।
गोपालात्मजदैवज्ञः संगमेश्वरसंस्थितः ॥ ४ ॥
नत्वा श्रीविघ्नराजं च गुरून् पितृपितामहान् ।
कुर्वे वै विश्वनाथो ऽहं व्रतराजं सुविस्तरं ॥ ५ ॥
अथ व्रतराजप्रारंभः । °

The MS. is incomplete, ending with the *śukla-ekādaśī-udyāpana.*

[H. T. COLEBROOKE.]

1699, 1700.

2178, 2179. Foll. 1–320, 321–675; size 11 in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1701.

1818. Foll. 489, two of which (221 and 222) are missing; size 12 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Another MS. of the *Vratarāja*, beginning in the same way as the *Vratārka*.

Dated: शके १६९५ वर्षे वर्तमानविजयनामसंवत्सरे आश्विनशुद्धपंचम्यां इंदुवासरे व्रतराज समाप्तमगमत् ॥

There are, besides, three leaves containing two separate tables of contents.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1702.

1647. Foll. 164; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; nine lines in a page.

Vratodyāpanakaumudī, a manual for the performance of *vratas* (especially the concluding rites) by *Śaṅkara*, son of *Vallāla Sūri*.

It begins:

नत्वा गणेशं संतुष्ट्यै शंकरेण वितन्यते ।
मुदा पुराणविख्यातव्रतोद्यापनकौमुदी ॥

तत्र तावत्सर्वव्रतोपयोगित्वात् किंचिन्निर्णयादिकं लिख्यते । तत्र व्रतलक्षणं । अभियुक्तव्रतप्रसिद्धिविषयः संकल्पविशेष एव व्रतं । तत्र व्रतकालमाह हेमाद्रौ गार्ग्यः । ०

It ends: इति श्रीस्कंदपुराणे ईश्वरपार्वतीसंवादे कर्केटिव्रतोद्यापनं संपूर्णं ॥ इति श्रीमच्चित्तपावनकुलाब्धिसंभवद्या(?घा)रोपनामकवल्लालसूरिसूनुशंकरविरचितायां व्रतोद्यापनकौमुदी समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 132. For the same author's *Tīrthakaumudī*, ib., VII., p. 257.

[H. T. COLEBROOKE.]

1703.

838. Foll. 70; size 12¾ in. by 4½ in.; fair, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Saṃkalpakaumudī, a treatise on the mental resolve (*saṃkalpa*) to undertake some religious observance, by *Rāmakrishṇa*. It begins:

प्रणम्य कमलाकान्तं देववन्द्यपदाम्बुजं ।
तन्यते रामकृष्णेन रम्या संकल्पकौमुदी ॥

यद्यपि संकल्पपदं नानार्थं तथापि संकल्पः कर्म मानसं इत्यमरकोषे मानसं कर्म मनःसंकल्पितत्वमाहार्यारोपविषयत्वं । यथा रुद्रयामले । न्यायेनोपार्जितं वित्तं मनसोपार्जितं तु वा ।
निवेदयेदिष्टदेवे भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥

निवेदयेदिति लाभार्थक विदधातोस्तेन लाभयेदित्यर्थः । ०

It ends: इति छात्रपाठाय गुरुकल्पितं गृहं मठो न तु छात्राणां स्वत्वं आदित्याश्रमतिथ्यादि मीमांसकैर्विग्रहस्वीकारेऽपि तस्या देवतात्वं गम्यते ॥ इति सङ्कल्पकौमुदी समाप्ता ॥

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 222.

[H. T. COLEBROOKE.]

1704, 1705.

719, 720. Foll. 1–154, 155–709; size 15¾ in. by 5 in.; excellent, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Dānasāgara, a digest of matters relating to gifts, their special virtues and modes of consecration, compiled (with the assistance of *Aniruddha*), in Saka 1091 (A.D. 1169), by *Rājā Vallāla Sena Deva* of Bengal, son of *Vijaya Sena*, and grandson of *Hemanta Sena*.

It begins (with the numbers supplied):

ये साक्षादवनीतलामृतभुजो वर्णाश्रमज्यायसां
येषां पाणिषु निक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमामुष्मिकं ।
यद्वक्त्रोपगताः पुनन्ति जगतीं पुण्यास्त्रिवेदीगिरस्
तेभ्यो निर्भरभक्तिसंभ्रमनमन्मौलिर्द्विजेभ्यो नमः ॥ १ ॥
इन्दोर्विश्वैकवन्द्यः श्रुतिनियमगुरुः क्षत्रचारित्रचर्यामर्यादागोत्रशैलः कलिचकितसदाचारसंचारसीमा ।
सद्वृत्तस्वच्छवर्णोज्ज्वलपुरुषगुणाच्छिन्नसंतानधारावन्मौक्तामरश्रीर्निरगमदवनेर्भूषणं सेनवंशः ॥ २ ॥

तत्रालंकृतसत्पथः स्थिरघनच्छायाभिरामः सतां
स्वच्छन्दप्रणयोपभोगसुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
हेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरःसङ्घस्य नैसर्गिकैर्
उन्नीतः स्वगुणैरुदात्तमहिमा हेमन्तसेनो ऽजनि ॥ ३ ॥

तदनु विजयसेनः प्रादुरासीन्नरेन्द्रो
दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वं ।
शिखरविनिहताशा वैजयन्तीं वहन्तः
प्रणतिपरिगृहीताः प्रांशवो राजवंशाः ॥ ४ ॥

सर्वाशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीदानवारां घनैर्
आसारैरभिषिक्तनिर्मलयशःसान्द्रेयभूमण्डलः ।
दैन्योत्तापभूतानुकालजलदः सर्वोत्तरः क्ष्माभृतां
श्रीवल्लालनृपस्ततो ऽजनि गुणाविर्भावगर्भेश्वरः ॥ ५ ॥

वेदार्थस्मृतिसंकथादिपुरुषश्लाघ्यो वरेन्द्रीतले
निस्तन्द्रोज्ज्वलवीचिलासनयनः सारस्वतं ब्रह्मणि ।
षट्कर्माभवदाढ्यशीलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
वृत्रारेरिव गीष्पतिर्नरपतेर्यस्यानिरुद्धो गुरुः ॥ ६ ॥

अधिगतसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
कलिकल्मषावसादं दाननिबन्धं विधत्ते कामो ऽपि* ॥ ७ ॥

दुरधिगमधर्मनिर्णयविषयाध्यवसायं संशयस्तिमितः ।
नरपतिरयमारेभे ब्राह्मणचरणारविन्दपरिचर्यां ॥ ८ ॥

शुश्रूषापरितोषितैरविरतं संभूय भूदेवतैर्
दत्तामोघवरप्रसादविपदस्वान्तस्खलत्संशयः (?) ।
श्रीवल्लालनरेश्वरो विरचयत्येतं गुरोः शिक्षया
स्वप्रज्ञावधिदानसागरमयं श्रद्धावतां श्रेयसे ॥ ९ ॥

भूयो भूयः प्रणम्य क्षितिवलयमिलन्मौलिवन्द्या द्विजेन्द्राः
श्रीमद्वल्लालसेनः स्थविर(वि)नयनिबद्धाञ्जलिर्याचते वः ।
काले काले भवद्भिः स्मृतसुकृतलवैः पालनीयो ममायं
सामान्यः पुण्यभाजां भवजलधिमहासेतुबन्धो निबन्धः [॥ १० ॥

ब्राह्मं वाराहमाग्नेयं भविष्यं मात्स्यमेव च ।
वामनं वायवीयं च मार्कण्डेयं च वैष्णवं ॥ ११ ॥

शैवं स्कान्दं च पाद्मं च पुराणं कौर्ममेव च ।
पुराणानि तथा कूर्मपुराणादिपुराणयोः ॥ १२ ॥

उक्तान्युपपुराणानि व्यक्तदानविधीनि च ।
आद्यं पुराणं शाम्बं च कालिकाह्वयमेव च ॥ १३ ॥

नन्दिमादित्यसंज्ञं च नारसिंहं तथैव च ।
मार्कण्डेयकृतं तद्वद् विष्णुधर्मोत्तराह्वयं ॥ १४ ॥

शाम्बं च विष्णुधर्माख्यं गोपथब्राह्मणश्रुतिं ।
श्रीरामायणमाख्यानं महाभारतसंहितां ॥ १५ ॥

मनुं वशिष्ठं संवर्त्तं याज्ञवल्क्यं च गौतमं ।
कात्यायनं च जावालं व्यासं दानं वृहस्पतिं ॥ १६ ॥

वृद्धं वशिष्ठं हारीतं पुलस्त्यं विष्णुमेव च ।
शातातपं यमं योगियाज्ञवल्क्यं च देवलं ॥ १७ ॥

बौधायनं चाङ्गिरसं दानव्यासं वृहस्पतिं ।
द्वौ शङ्खलिखितावापस्तम्बं शाट्यायनं तथा ॥ १८ ॥

महाव्यासं लघुव्यासं लघुहारीतमेव च ।
छन्दोगपरिशिष्टं च कात्यायनमशेषतः ॥ १९ ॥

इत्यालोच्य पुराणोपपुराणश्रुतिसंहिताः ।
समाहृतानि दानानि निबन्धस्यास्य सिद्धये ॥ २० ॥

महादानानि कीर्त्यन्ते तत्रादौ षोडश क्रमात् ।
पर्वतानां च दानानि दशैव तदनन्तरं ॥ २१ ॥

ततो गुडादिधेनूनां चत्वारिंशदनुक्रमात् ।
एकन्यूनानि दानानि बध्यन्ते ऽत्र यथाविधि ॥ २२ ॥

अलंकृतानां पञ्चाशच्चत्वारिंशद्गवामथ ।
दानान्यलंकृतगवीसमूहस्य ततस्त्रिधा ॥ २३ ॥

ततो ऽनलंकृतगवीदानानि दश पञ्च च ।
तथानलंकृतगवीसमूहस्य च सप्तधा ॥ २४ ॥

अलंकृतानां दानानि वृषाणामष्टधा तथा ।
ततो ऽनलंकृतानां तु दश दानानि पञ्च च ॥ २५ ॥

गवाह्निकप्रदानानि दशधा तदनन्तरं ।
भूमेर्दानानि कीर्त्यन्ते पञ्च पञ्चाशदेव तु ॥ २६ ॥

आसनस्य प्रदानानि षडेतत्तदनन्तरं ।
ततो वारिप्रदानानि षट्त्रिंशदिह संख्यया ॥ २७ ॥

तैजसानां च पात्राणां दश दानान्यनन्तरं ।
दानानि जलपात्राणां ततश्च नव संख्यया ॥ २८ ॥

ततो ऽन्नस्य प्रदानानि त्रिचत्वारिंशदेव तु ।
ततस्त्रीण्येव भक्ष्यस्य पञ्चधा लवणस्य च ॥ २९ ॥

ततो घृतस्य सप्तैव त्रीणि दध्नस्त्वनन्तरं ।
क्षीरस्य च ततस्त्रीणि पञ्च चैक्षववस्तुनः ॥ ३० ॥

पानकस्याथ चत्वारि फलानां नवधा ततः ।
ततश्चत्वारि मधुनो ऽभ्यङ्गस्य षडनन्तरं ॥ ३१ ॥

त्रयोदशाथ गन्धस्य ततो धूपस्य पञ्चधा ।
अनुलेपनदानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३२ ॥

* ? l. विधत्ते ऽपि, or निबन्द्धुकामो ऽपि. The MS. reads विधत्ते (marg. विनुत्ते) कामोमो ऽपि ॥

अष्टौ (नव corr.)पुष्पस्य वस्त्राणां षड्युक्तविंशतिस्ततः।
त्रीणि यज्ञोपवीतस्य दानानि तदनन्तरं ॥ ३३ ॥
सुवर्णस्याथ दानानि सप्तत्रिंशदनुक्रमात् ।
रजतस्य च दानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३४ ॥
सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशं यथाक्रमात् ।
अलंकारस्य चत्वारि वर्णस्य नवधा ततः ॥ ३५ ॥
गृहाणां चैव दानानि ततः सप्तदशैव तु ।
नव प्रतिश्रयस्याथ शय्यायास्तु ततो नव ॥ ३६ ॥
इन्धनस्याथ चत्वारि दीपस्यैकोनविंशतिः ।
दानानि च पुराणानामेकोनविंशतिस्ततः ॥ ३७ ॥
नानाविधानां विद्यानां चतुर्विंशतिरेव च ।
त्रिंशद्दानानि कन्यानां प्रेष्याणां तु ततो दश ॥ ३८ ॥
शस्यानामथ दानानि पञ्चविंशतिरेव च ।
तिलस्य दश दानानि तथारामस्य पञ्चधा ॥ ३९ ॥
कीर्त्यन्ते षोडशैवात्र वृक्षस्य तदनन्तरं ।
संभारस्याथ चत्वारि पशूनामष्टधा ततः ॥ ४० ॥
कृष्णाजिनस्य सप्ताथ छत्रस्य दश पञ्च च ।
कीर्त्यन्ते पञ्चदशधा ततो दानान्युपानहः ॥ ४१ ॥
तथा द्वादश यानानां चत्वारि करिणामथ ।
द्वादशाश्वस्य दानानि चत्वारि महिषस्य च ॥ ४२ ॥
अष्ट चारोग्यदानानि कीर्त्यन्ते तदनन्तरं ।
अभयस्य च दानानि त्रयस्त्रिंशत्ततः क्रमात् ॥ ४३ ॥
सूर्यादिवारविहितान्येकादशमतः परं ।
मासोपलक्षितेष्वत्र दिनेषु नियतेष्वथ ॥ ४४ ॥
सप्ततिः परिकीर्त्यन्ते दानानि तदनन्तरं ।
मासेष्वनियतेष्वत्र नियतासु तिथिष्वथ ॥ ४५ ॥
क्रमाद्दानानि कीर्त्यन्ते नानारूपाणि विंशतिः ।
मासतिथ्योर्नियतयोस्त्रिपञ्चाशदनन्तरं ॥ ४६ ॥
चतुर्दश च नक्षत्रनियतासु तिथिष्वथ ।
ततो नक्षत्रविहितान्यष्टौ पञ्चाशदेव तु ॥ ४७ ॥
मासव्यापीनि दानानि षडेव तदनन्तरं ।
रविसंक्रमणेष्वेवमेकोनविंशदेव तु ॥ ४८ ॥
धातूपदिष्टानि ततो दानानि दश पञ्च च ।
वत्सरादिप्रदानानि सप्तैव तदनन्तरं ॥ ४९ ॥
विप्रकीर्णानि दानानि त्रिपञ्चाशदनन्तरं ।
सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशतिधा ततः ॥ ५० ॥

एको(r. एक)न्यूनानि सूर्याय चत्वारिंशदनन्तरं ।
महेश्वराय दानानि ततः सप्तदशैव तु ॥ ५१ ॥
विष्णवे चैव दानानि चतुर्विंशशतं ततः ।
विच्छिद्य पञ्चसप्तत्या वर्त्तिरेका पृथक्कृतैः ॥ ५२ ॥
नानामुनिप्रवचनामृतनिर्यासराशिभिः ।
पञ्चसप्ततिसंयुक्तत्रयोदशशतं मितैः ।
दानैर्निरूप्य यत्नेन नानागमसमाकृतः ॥ ५३ ॥
विद्वत्सभाकमलिनीराजहंसेन भूभुजा ।
श्रीमद्बल्लालसेनेन कृतो ऽयं दानसागरः ॥ ५४ ॥
जलाशयानां दानानि तथा च सुरवेश्मनां ।
नोक्तानि सम्यगुक्तानि प्रतिष्ठासागरे यतः ॥ ५५ ॥
श्रुतान्यादिपुराणे तु दानान्यब्दविभागतः ।
आचारसागरोक्तत्वान्न कीर्त्यन्ते ऽत्र कृत्स्नशः ॥ ५६ ॥
भागवतं च पुराणं ब्रह्माण्डं चैव नारदीयं च ।
दानविधिशून्यमेतत्त्रयमिह न निबन्धमवधार्य ॥ ५७ ॥
वृहदपि लिङ्गपुराणं मत्स्यपुराणोदितैर्महादानैः ।
अवधार्य लब्धसारं (?) दाननिबन्धेतरनिबन्धं ॥ ५८ ॥
सप्तम्यवधिपुराणं भविष्यमपि संगृहीतमतियत्नात् ।
त्यक्ताष्टमीनवम्योः कल्पौ पाषण्डिभिर्ग्रस्तौ ॥ ५९ ॥
लोके प्रसिद्धमेतद्विष्णुरहस्यं च शिवरहस्यं च ।
द्वयमिह न परिगृहीतं संग्रहरूपत्वमवधार्य ॥ ६० ॥
भविष्योत्तरमाचारप्रसिद्धमविरोधि च ।
प्रामाण्यं ज्ञापकादृष्टेर्ग्रन्थादस्मात्पृथक्कृतं ॥ ६१ ॥
प्रचरद्रूपतः स्कन्दपुराणैकांशतो ऽधिकं ।
यत्खण्डत्रितयं पौण्ड्रेवावन्तिकाद्याश्रयं ॥ ६२ ॥
तार्क्ष्यं पुराणमपरं ब्राह्ममाग्नेयमेव च ।*
त्रयोविंशतिसाहस्रं पुराणमपि वैष्णवं ॥ ६३ ॥
षट्साहस्रमितं लिङ्गं पुराणमपरं तथा ।
दीक्षाप्रतिष्ठापाषण्डमुक्तिरत्नपरीक्षणैः ॥ ६४ ॥
मृषा वंशानुचरितैः कोषव्याकरणादिभिः ।
असंगतकथाबन्धपरस्परविरोधतः ॥ ६५ ॥
तन्मीनकेतनादीनां भण्डपाषण्डलिङ्गिनां ।
लोकवञ्चनमालोक्य सर्वमेवावधीरितं ॥ ६६ ॥
तत्तत्पुराणोपपुराणसंख्याबहिष्कृतं कल्मषकर्मयोगात् ।
पाषण्डशास्त्रानुमतं निरूप्य देवीपुराणं न निबद्धमत्र॥६७॥

* Colebrooke notes in the margin: 'Interpolation. See quotation in *Vardhamāna's Tattvāmṛita.*'

ये दानधर्मविधिसंस्तुतये पुराणपुरुषा-
गमस्मृतिगिरां बहवो विवर्ज्ञाः ।
ते ग्रन्थविस्तरभयादविचिन्त्य केचि-
दस्माभिरत्र कथित[ा]ः कलयन्तु सन्तः ॥ ६८ ॥

एवं निरूप्य यत्नेन प्रारब्धे दानसागरे ।
आदौ ब्राह्मणमाहात्म्यं ततो दानगुणस्तुतिः ॥ ६९ ॥

पात्रप्रशंसा पात्राणामपवादस्ततः परं ।
दानस्वरूपं कर्ता च श्रद्धादानविधिं प्रति ॥ ७० ॥

दानस्य कालदेशाश्च देयस्य च निरूपणं ।
अपवादश्च दानानामसंधाननिरूपणं ॥ ७१ ॥

ततो दानस्य च विधिः प्रतिग्रहविधिस्ततः ।
सर्वतः परिभाषा चेत्यर्थाः पञ्चदश क्रमात् ।
निरूप्य मुखबन्धार्थं वक्ष्यन्ते ऽत्र महीक्षिता ॥ ७२ ॥

अथ ब्राह्मणप्रशंसा । ०

The *purāṇadāna* is dealt with at fol. 191*b* ff., where the eighteen Purāṇas are enumerated, their extent stated and the merits attaching to gifts of copies of them set forth, in accordance with a passage from the *Matsyapurāṇa*.

The colophon runs thus: इति महाराजाधिराजनिःशङ्कसङ्करश्रीमद्बल्लालसेनविरचिते श्रीदानसागरे वसुदेवसंप्रदानकदानावर्त्तः ॥

धर्मस्याभ्युदयाय नास्तिकपदोच्छेदाय जातः कलौ
श्रीकान्तो ऽपि सरस्वतीपरिवृढः प्रत्यक्षनारायणः ।
पादाम्भोजनिपणविश्ववसुधासाम्राज्यलक्ष्मीयुतः
श्रीवल्लालनरेश्वरो विजयते सद्वृत्तचिन्तामणिः ॥

ब्रह्मपुराण वराहपुराण अग्निपुराण भविष्यपुराण मत्स्यपुराण वामनपुराण वायुपुराण मार्कण्डेयपुराण विष्णुपुराण शिवपुराण स्कन्दपुराण पद्मपुराण कूर्मपुराण शाम्बपुराण कालीपुराण देवीपुराण नन्दिपुराण आदित्यपुराण नरसिंहपुराण, लिङ्गपुराण महाभारत श्रीभागवत श्रीरामायण विष्णुधर्मोत्तर छन्दोगपरिशिष्ट लघुहारीत बौधायन शाठ्यायन मनु याज्ञवल्क्य देवल पैठीनसि कात्यायन शातातप दानव्यास दक्ष देवल वशिष्ठ बृहस्पति यम हारीत पुलस्त्य जावाल आङ्गिरस आपस्तम्ब महाव्यास लघुव्यासाः ॥ एतेषां ग्रन्थानां मतमालोच्य श्रीवल्लालसेनदेवेन दानसागरः कृतः ॥ इति दानसागरः समाप्तः ॥

Then follow five leaves containing a table of contents up to fol. 292*b*.

On the second page of the fifth leaf the authorities are repeated with numbers after them, the *Devīpurāṇa* and *Śrī-Bhāgavata* being omitted. Then follows:

अथ वङ्गदेशीयराज्ञामनुक्रमेण नामानि । तत्र प्रथमं हेमन्तसेनः १ ततः विजयसेनः ततो वल्लालसेनः तेन दानसागरः कृत इति ॥ अस्य गुरुः अनिरुद्धः ॥ अत्र सम्वत्सरादिसमयविशेषपरिचयाय दानसागरनिर्माणवर्षस्यैव सम्वत्सरत्वप्रतिपादनाय लिख्यते । निखिलभूपचक्रतिलकश्रीमद्बल्लालसेनदेवेन पूर्वे शशिनवदशमित १०९१ शकवर्षे दानसागरो रचितः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151 (where the date is made to be Śaka 1019); for a different work of the same title (by *Mahārāja Kāmadeva*), ib., VI., p. 239. [H. T. Colebrooke.]

1706, 1707.

260, 261. Foll. 253 and 289 (the latter numbered 254–498, 490–532); size 9¾ in. by 5½ in.; written, in Devanāgarī, by several hands, in the last century; 12–18 lines in a page.

Dānaratnākara, a comprehensive treatise on gifts, compiled, under directions of King *Anūpa Siṃha*, of Jodhāpur in Marvāṛ, by *Bhaṭṭa Rāma* (with the family name of *Hosiṅga*), son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*, and grandson of *Bhaṭṭa Mudgala*. It begins:

शर्वाणीतनयं देवं सर्वाभीष्टप्रदायकं ।
वंदे मंदेतरप्रज्ञाकारणं वारणाननं ॥ १ ॥

कापि कल्पलतिकेव कवीनां
या मतिं वितरतीह नवीनां ।
राजहंसविहितासनां सतीं
तां भजामि वरदां सरस्वतीं ॥ २ ॥

मोचनं सर्वपापानां शशिसूर्यविलोचनं ।
करुणावरुणावासं लक्ष्मीनारायणं नुमः ॥ ३ ॥

विस्फूर्जच्चंद्रहासप्रतिहतरिपुणा प्राज्यसाम्राज्यभाजा
ख्यातं जोधापुरं तद्गुरुमरुविषये येन धात्रेव सृष्टं ।
वीराणामग्रगण्यः प्रबलभुजबलाक्रांतभूमंडलः स
श्रीमान्सूर्यान्वये ऽभूनृपमुकुटमणी रावयोधाभिधानः॥४॥

तत्सूनुः प्रथितो ऽभवत्पृथुसमो बीकाख्यया विक्रमी
राजाजानुभुजो ऽखिलक्षितिभुजां मान्यो वदान्योत्तमः ।
पित्र्यं मानभरादुपेक्ष्य नगरं यः स्वीयनाम्नाकरोद्
बीकानेरमिति प्रतीतमपरं व[ा]स्तुं महाजांगले ॥ ५ ॥

तस्माच्छ्रीलूोनकर्णः समजनि विजयी शस्त्रशास्त्रप्रवीणो
ज्ञाता दाता दयालुर्दिशि दिशि कविभिर्गीयमानोरु-
[कीर्तिः ।
छत्राधीशैरसह्यान्दहत इव तनुं मंत्रवन्नामवर्णान्
आकर्ण्याकर्ण्य कर्णे प्रतिभटभुजगैः स्तंभ एवावृतो ऽभूत्
[॥ ६ ॥
जयसिंहस्तस्मादभवदवनीपालतिलको
न को ऽपि स्थातुं यत्पुरत इह शक्तः किल रणे ।
यदीये तेजोऽग्नौ ज्वलति परितो वैरिसुदृशां
व्यवर्धंताश्चर्यं नयनकमलेभ्यो जलसराः ॥ ७ ॥

रणोद्भटद्वेषिनिखातशल्यः
कल्याणमल्लः क्षितिपस्ततो ऽभूत् ।
कल्याणवान्येन समस्तधन्वा
यो जागरूको निशमात्तधन्वा ॥ ८ ॥

ततो रायसिंहो ऽभवद्भूमिपालः
प्रतिस्पर्धिकालः प्रतापी करालः ।
मतौ यो विशालः किलात्युच्चभालः
सदंतमरालः स्फुरत्कीर्तिजालः ॥ ९ ॥

आसीत्तस्माद्विलासी प्रतिबलदलनः साहसी सूरसिंहः
शूरः क्रूरस्वभावः किल सकलकलाकौशलं संदधानः ।
पुण्यागण्यप्रभावा सुरसरिदिव यत्कीर्तिरच्छस्वरूपा-
कूपारं संप्रयाता ह्यपरिमितमुखैर्व्याप्नुवाना धरित्रीं॥१०॥

सौंदर्यादतिदानतो ऽप्यनुगतामाख्यां समाख्यापयन्
विख्यातो नृपतिस्ततः समभवत्कर्णो गुणार्णोनिधिः ।
श्रीनारायणपादपंकजयुगाभ्यर्चाप्रभावस्फुरत्-
साम्राज्यप्रतिनंदितार्थिनिवहः स्वातंत्र्यमुच्चैर्भजन्॥ ११ ॥

वादैः पंडितमंडलीविरचितैः काव्यैः कदाचित्कवि-
प्रारब्धैः सरसैस्तथा नटगणैः संगीतसंगीतकैः ।
आलापैर्भिषजां परस्परमथ ज्योतिर्विदां चर्चया
प्रीतिं नीतिपरो वहन्मरुमहीराज्यं स चक्रे महीं॥ १२ ॥

तत एष महाननूपसिंहो
मरुदेशाधिपतिः स्फुरत्प्रतापः ।
अभवन्मतिमान् प्रभुर्मनस्वी
यशसा व्याप्तजगत्त्रये ऽतिशूरः ॥ १३ ॥

आक्रांते यवनैरिहावनितले दांतात्मनां द्वेषिभिर्
ध्वस्ते वेदपथे ऽप्युपेयुषि तथा धर्मे कथाशेषतां ।
धीरो धर्मधुरंधरः क्षितिभुजां दुष्टात्मनां शासिता
वीरः श्रीमदनूपसिंहनृपतिर्धात्रा धरित्र्यां कृतः॥ १४ ॥

पात्रेभ्यो यः समस्तान्यपि कनकतुलादीनि दानानि नित्यं
प्रादाद्यो ऽतिप्रतापी जगदिदमुचत्किंच दारिद्र्यदावात् ।
तेन क्षोणीशचूडामणिखचितपदानूपसिंहेन राज्ञा
ग्रन्थो ऽयं दानरत्नाकर इति सुधिया तन्मते प्राज्ञहेतोः
[॥ १५ ॥

मीमांसाद्वयपारगः श्रुतिषु यः सांगासु च ज्ञानवान्
न्यायोद्भावनतीक्ष्णधीः किल वरेण्यो धर्मशास्त्रबुद्धौ ।
होसिंगान्वयभूषणं द्विजवरं तं रामभट्टाभिधं
सत्कृत्य प्रणयात्मयुक्तसुधियं ग्रंथे ऽत्र सो ऽयं नृपः॥ १६ ॥

तदाज्ञयासौ बुधरामभट्टो विचार्य तत्त्वेन महानिबंधान ।
नवीनयुक्तिग्रथनप्रकारैरेनं प्रबंधं विशदीकरोति ॥ १७ ॥

मया पूर्वं कृताः पंच ग्रंथा राजनियोगतः ।
चमत्कारकरास्ते च यथाबुद्ध्यतिसोज्ज्वलाः ॥ १८ ॥

आद्यो ऽनूपविवेकाख्यः शालग्रामपरीक्षणे ।
ततो ग्रंथो ऽनन्यः पूर्वैः सहस्रद्वयसंमितः ॥ १९ ॥

संतानविषये सम्यक् नवसाहस्रिको ऽपरः ।
संतानकल्पलतिका तस्याख्येव शुभप्रदा ॥ २० ॥

तत्संख्यया कौतुके च ह्यनूपकुतुकार्णवः ।
कृतो ग्रंथस्तृतीयो ऽयं साधकानां हिताय च ॥ २१ ॥

विषबाधानिवृत्त्यर्थमुपायानां प्रदर्शकः ।
सार्धत्रिभिः सहस्रैश्च संमितो ऽयं चतुर्थकः ।
शिष्टानां संमतो नूनमस्याख्या ऽमृतमंजरी ॥ २२ ॥

चतुःसहस्रसंख्यातः कृतो ग्रंथस्तु पंचमः ।
चिकित्सामालतीमाला तस्याख्यान्वर्थिकी शुभा ॥ २३ ॥

एवं पंच कृता ग्रंथा नानाशास्त्रगताश्च ते ।
इदानीं क्रियते सम्यग् दानरत्नाकराभिधः ॥ २४ ॥

दानरत्नाकरे ह्यस्मिन्ग्रंथे ऽगाधे ऽतिदुस्तरे ।
दानरत्नान्यनेकानि महांत्यपि लघूनि च ॥ २५ ॥

दानांगानि तदंगानि सप्रयोगाणि यानि च ।
निमग्नानीति नो भांति क्रमशस्तान्ययत्नतः ॥ २६ ॥

प्राप्त्यर्थं तन्यते तावन्मयानुक्रमणी शुभा ।
वंशानुक्रमणं पूर्वं-कृतं मंगलपूर्वकं ॥ २७ ॥

राजानूपसिंहतीशस्य निबंधे यः प्रयोजकः ।
होसिंगाख्याभिधो रामः कर्ता ग्रंथस्य दर्शितः ॥ २८ ॥
दुर्लक्षणनिरासेन कृतं दानस्य लक्षणं ।
स्वत्वस्य लक्षणं प्रोक्तं स्वत्वोत्पत्तेश्च कारणं ॥ २९ ॥
दत्तद्रव्यापहरणे दोषसंकीर्तनं कृतं ।
चतुर्विधविधानां च साकल्येन निरूपणं ॥ ३० ॥
अधिकारप्रसंगेन विचारो बहुशः कृतः ।
नित्यनैमित्तिकादीनां कृतं सम्यङ्निरूपणं ॥ ३१ ॥ °

The *anukramaṇikā* occupies about 200 *ślokas*; after which:

अथ दानस्यात्र प्रतिपाद्यत्वात्तस्य स्वरूपलक्षणमंतराप्रतिपादनं न संभवतीति दानलक्षणं तावदुच्यते ॥ °

इति ° प्रशंसा fol. 20*a*; ° सर्वविधदानस्वरूपनिरूपणप्रकरणं fol. 23*a*; ° दानांगप्रकरणं fol. 48*a*; ° परिभाषाप्रकरणं fol. 118*a*; ° उपाद्घातः fol. 130*a*; अथ दानानि प्रतिपाद्यंते fol. 131*a*. It ends:

मीमांसारत्नमाला विलसति हृदये यस्य बुद्धिः प्रबुद्धा
श्रद्धालुर्धर्मसिंधौ वितरणचतुरस्तारको यः परेषां ।
मात्सर्यं यस्य चित्ते न भवति सहसा ब्राह्मणाभ्यो ऽत्र वेद्यः
सो ऽस्मिन्ग्रंथे नवीने क्षितिपविरचिते हृष्टचित्तः
[प्रभूयात् ॥

स्वस्ति श्रीमत्सकलभूमंडलदिग्मंडलमंडनानिजभुजार्जितप्रतापासादितसकलसाम्राज्यभाजनस्वपदच्युतसंस्थापितानेकमंडलाधीश्वरसकलसामंतचक्रचूडामणिकिरणरंजितचरणारविंदमहाराजाधिराजमहाराजानूपसिंहाज्ञया होसिंगोपनामकभट्टमुद्गलांगज - भट्टविश्वनाथात्मजभट्टरामविरचिते दानरत्नाकरे कर्मविपाकोक्तदानानि समाप्तश्चायं निबंधः ॥

For another MS. of this work (where, by mistake, the patron is called *Bhūpa Siṃha*), see Bikāner Cat., p. 374. For another work of the same title (by *Caṇḍeśvara*), see above, no. 1388.

An *Anūpa Siṃha* figures as the patron of several other works, *e.g.* the *Anūpavilāsa*, by *Maṇirāma* (Bikāner Cat., p. 360), the *Ayutalaksha-Homaprayoga*, by *Bhadrarāma* (ib., p. 365); the *Śrāddhaprayogacintāmaṇi* (ib., p. 471); the *Anūpa-Saṃgītavilāsa*, by *Bhāva Bhaṭṭa* (ib., p. 510).

[H. T. COLEBROOKE.]

1708.

50. Foll. 332; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different, modern hands; ten lines in a page.

Dānahīrāvalīprakāśa, a compendium of matters relating to gifts, compiled by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*; and supplied with a versified summary of its contents, by the author's younger son, *Vaidyanātha*.

The author wrote his *Ācārārka* in 1686 A.D. (see nos. 1616–18).

It begins:

पद्मिनीगणविकाशकारणं पाकशासनदिशो विभूषणं ।
यज्ञकर्मचयहेतुमन्वहं भावये द्युमणिदेवमन्वहं ॥ १ ॥
राजधामकमनीयमपूर्वं स्नानदानजपसंमुखपूर्वं ।
सेवितं पितृमुखैर्मम पूर्वं तन्ममास्तु हृदये मतिपूर्वं ॥ २ ॥
भवभीतिहरं सुरेश्वरं जगतां कारणकारणं परं ।
अविमुक्तपुराधिवासिनं शिवमीडे प्रणतार्त्तिभंजनं ॥ ३ ॥
श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरभवन्नारायणाख्यो महान्
येनाकार्यविमुक्तके सुविधिना विश्वेश्वरस्थापना ।
तत्पुत्रो विबुधाधिपः क्षितितले श्रीशंकरस्तत्सुतो
जीवेंद्रारिपुरोहितामलमतिः श्रीनीलकंठाभिधः ॥ ४ ॥
तत्पुत्रीतनयो दिवाकरकृती शास्त्रेष्वधीती पितुर्
मीमांसानयकोविदः पुरभिदः क्षेत्राधिवासी सुधीः ।
सद्विद्याविनयादिसद्गुणगणग्रामाभिरामान्गुरून्
देवं चोष्णकरं प्रणम्य तनुते श्रीदानहीरावलिम् ॥ ५ ॥

ननु हेमाद्र्यादिषु सत्सु नायमुद्यमस्तव सफल इति चेद्विद्वद्विद्वत्साधारणसंक्षेपप्रदर्शनार्थमित्यवधारणपात्रे स्वसत्तातागपूर्वकः °

इति श्रीमुक्तावलीप्रकाशकारभारद्वाजमहादेवसूरिसूनुसकलविद्यानिधानश्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दानहीरावल्यवीप्रकाशे(!)दानोपयोगी(*r.* ग)निर्णयः fol. 11*b*.

इति श्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दानहीरावलीप्रकाशे आशौचनिर्णयः fol. 88.

The work ends fol. 325*b*: इति श्रीमद्भारद्वाजमहादेवभट्टात्मजसकलविद्यानिधानश्री-

दिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ ।
दानहीरावलिग्रंथे ऽनुक्रमं व्यादधात्स्वयं ॥ [९] ॥

मंगलाचरणं पूर्वं मातृवंश्यनुवर्णनं(? मातृवंशानु०) ।
दानलक्षणमत्रोक्तं विधिकारिण एव च ॥ २ ॥ ०

इत्थं दिवाकरसुतेन कनीयसा श्री-
रामानुजेन गुरुभक्तिपरायणेन ।
श्रीतातपादरचिते सुजनप्रिये ऽस्मिन्
ग्रंथे क्रमो विलिखितः सवितुः प्रसादात् ॥ ११३ ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजदिवाकरसूरिसुतवैजनाथशर्मविरचिता दानहीरावलीप्रकाशानुक्रमणिका समाप्ता ॥ श्रीरविः ॥ श्रीतिथ्यार्काचारार्कौ श्राद्धप्रायश्चित्ते प्रतिष्ठा च संस्काराशौचयुक्तौ दानग्रंथो दिवाकराज्जातः ॥ १ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1709.

1756. Foll. 82; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 12–14 lines in a page.

Dānacandrikā, a manual of rules regarding pious donations, by *Bhaṭṭa Divākara,* surnamed *Kāla,* of Benares, son of *Bhaṭṭa Mahādeva* (son of *Bālakṛishṇa?*) and *Gaṅgā* (daughter of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha,* author of the *Mayūkhas*).

It begins:

प्रणम्य मातरं गङ्गां भैरवं वनशङ्करं ।
महादेवाख्यपितरं श्रौतस्मार्तविशारदं ॥ १ ॥
दिवाकरेण सुधिया सारमुद्धृत्य शास्त्रतः ।
शिष्टानां तन्यते तुष्ट्यै दानसंक्षेपचंद्रिका ॥ २ ॥

तत्र परस्वत्वो[त्य]त्त्यंतो द्रव्यत्यागो दानं । देवलः । ०

इति प्रतिग्रहस्थानानि । अथादौ तुलापुरुषदानं fol. 5*a*; इति ० तुलाकल्पलक्षणं 7*a*; ० घृतादितुलादानफलं 9*a*; ० नानारोगनिरासार्थं द्रव्यविशेषतुलाः 9*b*; इति श्रीदानोद्योतदानरत्नदानमयूखाद्यनुसारेण च कालोपनामकभट्टदिवाकरकृतदानसंक्षेपचंद्रिकायां ताम्रघृतादितुलापुरुषदानप्रयोगः 13*b*; ० गोसहस्रदानप्रयोगः 14*b*; गोशतदान ० 15*b*; गोदशदान 16*a*; इति दश महादानानि 32*a*; इति (दश) गोदानानि 45*a*; इति भूमिदानं, तिलदानं, हिरण्यदानं 45*a*; इति मंदाग्नित्वहरं मेषदानं 48*a*; इति दशाचलदानानि 55*b*; ० नानाशिखरदानानि 56*b*; त्रिशूलदानं 57*a*; दारिद्र्यहरं धनदमूर्तिदानं 57*b*; लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानं, हरिहर०, सूर्य०, गणपति०, गणेश०, सरस्वतीमूर्तिदानं 58*a*, etc.; इति घंटादानं, शंखदानं 59*a*; कालचक्रदानं, कालपुरुषदानं 59*b*; कृष्णाजिनदानं 61*b*; शय्यादानं, शयनदानं 62*a*; वस्त्रदानानि 63*b*; ० पात्रदानानि 64*b*; पुस्तकदानं 65*b*; रत्नदानानि 66*a*; ० हेमंते अग्निदानं, दीपदानं, पांथपरिचर्या 67*a*; गोपरिचर्या, धमघटदानं 67*b*; कलशदानं, यज्ञोपवीतदानं 68*a*; अथ मासदानानि 68*a*; ० संक्रांतिदानानि 69*b*; अथ नानाधान्यदानमंत्राः । तत्रादौ तंडुलदानमंत्रः 70*a*; अथ वासरदोषापनोददानानि, सहस्रब्राह्मणभोजनविधिः 75*a*; अथ प्रतिग्रहशुद्धिः 77*a*; अथ राजप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं 80*a*; अथ प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि 81*b*.

It ends: इति दानचंद्रिकायां प्रायश्चित्तानि ॥ समाप्तेयं दानचंद्रिका ॥ स्वस्ति श्रीमद्विक्रमार्कराज्यातीताब्दसंमितिः । भूवाष्टद्विद्विसंख्याकाः १८२२ शुचिकृष्णचतुर्थिका ॥

The work has been published at Benares (1861, 1863). [H. T. Colebrooke.]

1710.

618. Foll. 95; size 9½ in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; 11–13 lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमत्कालोपनामकभट्टरामेश्वरात्मजभट्टमहादेवद्विजवर्यसूनुभट्टदिवाकरविरचिता दानचंद्रिका समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1711.

1467. Foll. 133; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1798 A.D.; eight lines in a page.

Another MS. of the *Dānacandrikā.*

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 4; for a different work of the same title, ib., VI., p. 162.

[H. T. Colebrooke.]

1712.

248. Foll. 88; size 12¾ in. by 4¼ in.; careless, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Dānakriyākaumudī, another treatise on religious gifts, by *Govinda Kavi*.

It begins:

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुरुचिसन्ततिः ।
अनादिजन्माभिरूढान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु नः ॥

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगयो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमन्नातपदारविन्दविगलद्धूलीभरोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति महतां दानक्रियाकौमुदीं ॥

अथ दानविधिः ॥ तत्र संवर्तः । दानं वै विधिवद्देयमशुभानां च नाशनं । °

अथ भूमिदानं fol. 22*a*; अथान्नदानं 24*a*; अथ गन्धदानं 26*b*; अथ पुष्पदानं ° फलदानं 27*a*; अथ छत्रदानं 29*a*; अथ वृषदानं 31*b*; अथ गुडधेन्वादिदानं 32*b*; अथ तिलदानं 33*b*; अथ ग्रामशिलादानं 36*a*; अथ कृष्णाजिनदानं 44*b*; अतः प्रसङ्गसंगत्या वृषोत्सर्गो विविच्यते 49*b*.

It ends:

कनकालंकृतां कृत्वा जले गामवतारयेत् ।
सामवेदी तु विशेषं दात्रा कर्म कारयेत् (!) ॥

इति श्रीगोविन्दकविकृतदानक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥ ° लिखितं श्रीकृष्णमोहनदेवशर्मणा ॥

[H. T. Colebrooke.]

1713.

2585. Foll. 276 (foll. 49–64 of which are wanting); size 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands; 8–13 lines in a page.

Nityadānādipaddhati, a compilation (from *Purāṇas* and other works) on various kinds of legal gifts and their consecration, as well as various other religious observances, by (*Tripāṭhin*) *Śāmajit* (? *Śyāmajit*).

It begins:

नित्यदानादिपद्धतिर्लिख्यते ॥ तत्रादौ प्रातःस्नानादि देवपूजनांतं विधाय दानादिकं कुर्यात् ॥ तत्रादौ छायादानं । तत्प्रतिग्राहकब्राह्मणपूजां विधाय प्रयोगं कुर्यात् ॥ प्रयोगश्च । अत्राद्येत्यादिदेशकालाद्युच्चार्य मम शरीर उत्पन्नदिव्यांतरिक्षभौमात्मकत्रिविधतापपापपरिहारार्थं शयनसमयोत्पन्नदुःस्वप्राद्यनेकदोपनिवृत्त्यर्थमिदं ताम्रपत्रं घृतपूर्णं हिरण्यपात्रप्रत्याम्नायद्रव्यसहितं ब्राह्मणायाहं संप्रददे ॥ °

इति दानखंडे बह्वृचपरिशिष्टोक्तं स्वस्तिवाचनं समाप्तं fol. 8*b*; इति नवरात्रव्रतविधिः fol. 20*a*; इति दीपावलिकृत्यं (or दीपदानकर्म) fol. 26*b*; इति सक्तुदानसंकल्पः fol. 35*a*; then follow various kinds of worship; (*Śiva*, foll. 42–46*b*); इति मत्स्यपुराणोक्तग्रहणशांतिविधिः fol. 48*a*; at the end of fol. 48: अथ ग्रहणदानानि; fol. 65 begins: अथ पंचशत आमान्नानि the intermediate leaves being missing); इति व्रतदानादिफलं fol. 67*b*; ° प्रतिमादिलक्षणं fol. 68*a*; various kinds of स्नान (जल ° दधि ° गोमय ° तुलसी etc.); अथ अर्द्धोदयसमयपद्धतिर्लिख्यते fol. 87*a*; ° दशावतारदानप्रयोगः fol. 90*b*, etc.; इति श्रीमत्त्रिपाठिशामजिद्विरचिता सर्वोत्पातशांतिः । अथ नवग्रहजपस्य मृत्युंजयजपस्य च दशांशहोमपूर्णाहुतिप्रकारो लिख्यते fol. 112*a*; अथ महार्णवोक्तसर्वज्वरहरकुंभदानविधिर्लिख्यते । fol. 157*b*, here follow various *vratodyāpanāni*; foll. 201–7, various kinds of *dāna* (*bhūyasī-*, *gomithuna-*, *vaitaraṇī-*, *ashṭa mahā-*, *hiraṇya-*, etc.); various kinds of *aśauca* (*garbhasrāva-*, ° *pāta-*, etc.); कुंडमंडपपद्धतिः from fol. 223*b* (begins: तत्र कुंडाधारत्वात्प्रथमं मंडपो विचार्यते ।); [अथ मंडपारोपस्थानानि fol. 248*b*; इति श्रीविश्वकर्मकृताजयप्रस्थाधिकारे लक्ष्मीप्रियमंडपः fol. 251*b*; इति ° प्राग्ग्रीवादिपंचाशन्मंडपनिर्णयः fol. 255*b*, etc.]; वापीकूपताडागानां विधिः from fol. 259*b* (begins: सूत उवाच । कथमाराध्यते विष्णुर्जलशायी सदा विभुः । °)

The compilation ends: इति श्रीभविष्यपुराणोक्तविधिना त्रवाडीश्रीशामजीकृता श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतोद्यापनपद्धतिः ॥

[Mack. Coll.]

1714.

2715. Foll. 42; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fair Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; 10–12 lines in a page.

Shoḍaśa-Mahādānapaddhati, or *Dānapaddhati*, a handbook of matters relating to 'great' gifts, written by *Rāmadatta*, minister to King

Nṛisiṃha of Mithilā, with the assistance of *Bhavaśarman*, his domestic priest.

It begins:

आनम्रक्षितिपालमौलिवलभीप्रत्युप्तरत्नांकुर-
ज्योतिःक्षालितपादपद्मयुगलः श्रीमान्नृसिंहो नृपः ।
सौर्यश्रीनिकषः प्रशास्ति मिथिलाभूमंडलं रंजयन्
कार्णाटान्वयभूषणः कृतधियां निर्व्याजकल्पद्रुमः ॥ १ ॥
मंत्री तस्य महत्वतो गुरुरिव श्रीरामदत्तः सताम्
आधारः सुकृती समस्तभुवनप्रख्यातदानोत्सवः ।
सौजन्यांबुनिधिः क्षमाकुलगृहं प्राज्ञ्यपारंगमो
दाक्षिण्यैकनिकेतनं विजयते प्रज्ञाप्रकर्षाश्रयः ॥ २ ॥
किं ब्रूमो धर्मकृत्यं सकलनयनिधेरस्य यन्नाकनाथः
श्रुत्वा वैराग्यमग्नो भवति निजपदप्रच्यवं शंकमानः ।
किं त्वस्मै देवमंत्री कथयति भगवन्नायमन्यायकारी
वीरः किंचिद्विधत्ते भवति पुनरसौ तेन वाक्येन [स्वस्थः ॥ ३ ॥
मीमांसार्णवकर्णधारकुलकी सत्तर्कचिंतामणिः
सत्याचारविचारचारुचरितः खौपालवंशोद्भवः ।
तं तेन द्विजराजमौलिमणिना वेदांतविद्याविदं
श्रीमन्तं भवशर्मसंज्ञकममुं साग्निं नियुज्यादरात् ॥ ४ ॥
मंत्री (?मंत्रिणोः) पुत्रपौत्रेण मंत्रिरत्नेन धीमता ।
श्रीमता रामदत्तेन क्रियते दानपद्धतिः ॥ ५ ॥

अथ तुलापुरुषदानविधिः ॥ तत्र दानपूर्वदिने प्रातः स्नातः कृतनित्यक्रियो यजमानः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा शुचिराचांतः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ० ओं प्रतिलोकाधिपस्थानाधिकरणकप्रतिमन्वंतरस्वासोत्तराकैवर्णिकिंकणीजालमालिविमानकरणकवद्घ्सरःपूज्यमानात्मविष्णुपुरगमनकल्पकोटिशतावच्छिन्नतल्लोकमहितद्वैतल्लौकिकभूपालमौलिमणिरंजितपादपीठात्मकर्तृकभुक्त - लाधिकरणकराजराजत्वभवनश्रद्धाचितदीप्तप्रतापजितसर्वमही - पलोकात्मकर्तृकयज्ञसहस्रयाज्ययनुभवमकामः(!) अस्तुलापुरुषमहादानमहं संप्रतिपादयिष्ये । इति प्रधानसंकल्पं कुर्यात् ॥ ततो मातृपूजनमाभ्युदयिकं च विधाय कुशतिलजलान्यादाय । ओं अद्य श्वःकर्तव्यतुलापुरुषमहादानप्रतिबंधकविघ्ननिवृत्तिकामो भगवंतं गोविंदमुमापतिं विनायकं च पूजयिष्ये । इति संकल्प्य । ओं भगवन् गोविंद इहागच्छ इह तिष्ठेत्यावाहनस्थापने विधाय एतानि पाद्यार्घाचमनीयस्नानीयपुनराचमनीयानि ओं गोविंदाय नमः । इदमनुलेपनं ओं गोविंदाय नमः । एतानि पुष्पाणि ओं गोविंदाय नमः । एष धूपः ओं गोविंदाय नमः । ०

The 16 *mahādāna* dealt with are the following:—*tulāpurusha* ends fol. 11*b*; *hiraṇyagarbha*, 14*a*; *brahmāṇḍa*, 16*a*; *kalpapādapa*, 18*b*; *gosahasra*, 20*b*; (*hiraṇya-*) *kāmadhenu*, 22*a*; *hiraṇyāśva*, 23*b*; *hiraṇyāśvaratha*, 24*b*; *hemahastiratha*, 26*a*; *pañcalāṅgala*, 27*b*; *pṛithvī*, 30*a*; *viśvacakra*, 35*a*; *kalpalatā*, 37*a*; *saptasāgara*, 38*a*; *ratnadhenu*, 40*a*; *mahābhūtaghaṭa*, 41*a*.

It ends: अथ वातान् ग्रामरत्नैः संपूज्य तदनुज्ञयान्येभ्योऽपि ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् । भागद्वयं गुरवे भागाष्टकमृत्विग्भ्यः प्रतिपादयेदिति भूपालः । परिशिष्टमन्यत्तुलापुरुषवत् ॥

महामहत्तमहासामन्ताधिपतिमहाराजाधिराजरामदत्तविर - चिता षोडशमहादानपद्धतिरियमावसथिकाग्निहोत्रिमहामहो - पाध्यायभवशर्मणः कृतिः समाप्ता ॥ ० श्लोकसं० ११०० श्रावणे मासि दक्षिणायणे चतुर्थे तिथौ भौमे ॥

On the fly-leaf at the end, the work is also called *Hemādrishoḍaśadāna* both in Nāgarī and Telugu characters. The leaves are marked महा० षो० [MACK. COLL.]

1715.

676. Foll. 125; size 10¼ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of A.D. 1530 (illegible through wear in places); 14–16 lines in a page.

[*Rūpanārāyaṇīya-*] *Mahādāna - paddhati*, a digest of rules regarding gifts and other religious rites, by *Rūpa Nārayaṇa*.

It commences with 17 couplets, the first, and part of the second of which are illegible:

त[द्]वंशमौक्ति[क]मणिर्भुवि मुग्धमौंहो (l. ०सिंहो)
राजा बभूव भुजनिर्जितभोगिराजः (?l. भोगिराजः) ।
तस्याभवन्मदनसींह (l. सिंह) इति क्षितिंद्र (l. क्षितींद्रः)
सूनुः सपत्नदशनो मदनश्च कांया ॥ ३ ॥

The following genealogical line is enumerated in the succeeding *ślokas*: *Krishṇasiṃha*, *Devasiṃha*, *Lakshmaṇasiṃha*, *Kaivartasiṃha*, *Diksiṃha*(?), *Amarasiṃha*, *Anchasiṃha*(?), *Vikramasiṃha*, *Tejaḥsiṃha*, *Saukhyāyasiṃha*(?), *Śaktisiṃha*, *Udayasiṃha* (? *Dayāsiṃha*).

स्मृत्यागमपुराणानि निबंधानवलोक्य च ।
कुरुते ऽसौ महादानपद्धतिं सिद्धतेच्छया ॥ १६ ॥
निखिलानां निबंधानां मतमंचमवेक्ष्य यत् ।
तेन ग्रंथांतरालोकाकौतुकं याज्यतां बुधाः ॥ १७ ॥

तत्र मत्स्यपुराणे । °

तुलपुरुषदानं fol. 7a : इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः ॥ अथ संक्षिप्तश्राद्धं 12b : इति ° मधुपर्कविधिः 16b ; अथ ग्रहादिदेवताहोमः 21a : अथ याजुर्वेदिकहोमविधिः 39a ; अथ ग्रहादिदेवताहोममंत्राः 39b ; अथ सामगानां कुशकंडिकेतिकर्तव्यताप्रकारः 51a ; अथाथर्वणवेदस्य कुशकंडिका 57b;-- इति तुलापुरुषप्रयोगः । अथ हिरण्यगर्भदानं 75a ; इति सामगानां गर्भाधानादिसंस्कारमंत्राः 82b ; इत्यथर्ववेदस्य गर्भाधानादिसंस्कारमंत्राः 85a ; इति हिरण्यगर्भमहादानप्रयोगपद्धतिः 85b ; ° ब्रह्मांडमहादानप्रयोगपद्धतिः 89b ; कल्पपादपमहादान° 92b; गोसहस्रमहादान° 94a; हिरण्यकामधेनु° 99a; हिरण्याश्वदान° 100b; हेमाश्वरथदान° 103a; हेमहस्तिरथ° 105b; पंचलांगलमहादान° 109a; पृथ्वीमहादान° 112a; विश्वचक्रमहादान ° 116a; कल्पलतामहादान ° 118a; सप्तसागरमहादान ° 120b; रत्नधेनुदान ° 123a; महाभूतघटदान°

It ends : इति श्रीरूपनारायणीये महादानप्रयोगपद्धतौ महाभूतघटदानप्रयोगपद्धतिः समाप्ता॥ शाके १४५२ विकृतसंवत्सरे भाद्रपदवदि ५ रवौ पुस्तकं रामोपाध्यायेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1716.

52. Foll. 207, the first two of which are wanting; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1581; 10–13 lines in a page.

Saṃgrāmasāhīya-Vivekadīpikā, another treatise on gifts, compiled by *Dāmodara* (under the auspices of *Saṃgrāma Śāha*).

इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्रीदामोदरविरचिते सामान्येतिकर्तव्यतानिर्णयः ॥ अथ प्रत्येकं दानानां प्रमाणनिर्णये प्रयोगपद्धतौ ° fol. 8b.

इति नानातुलादानप्रकारः ॥ इति ° तुलापुरुषनिर्णयः ॥ अथ तुलापुरुषमहादानप्रयोगः ॥ fol. 48b.

इति माध्यंदिनीयमधुपर्कविधिः 60b ; ° सामगानां कौथुमशाखीयानां मधुपर्कविधिः॥ अथाथर्वणिकमधुपर्कविधिः 62a; अथ यजुर्वेदाग्निस्थापनं 66b; अथ दशलोकपालहोमः 76a;--- इति सामवेदीयशान्तिकाध्यायः (propitiatory verses), 112a ; अथर्ववेदीयशौनकशाखीयशान्तिकाध्यायः 127a ; then follow some chapters on *pūrṇāhuti;* after which the sixteen *mahādāna*, in the same order as above, p. 550a, b.

Colophon : इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्रीदामोदरविरचिते महाभूतघटमहादानपद्धतिः ॥ ° संवत् १६३८ समये कार्त्तिकवदि ९ शनौ लिखितं केशवभट्टेन ग्रंथसंख्या ७५०० ॥

For another MS. incomplete at the beginning, see Rāj. Mitra, Notices, X., p. 6 ; for a *Divyanirṇaya*, likewise compiled by *Dāmodara Ṭhakkura*, under the auspices of *Saṃgrāma Shāh*, ib., VI., p. 40. [H. T. COLEBROOKE.]

1717.

1469. Foll. 109 (foll. 43 and 44 of which are missing); size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about the middle of last century ; nine lines in a page.

Jalāśayārāmotsargavidhi, a treatise on the dedication of tanks, wells, groves etc., by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa,* son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara.* Rather incorrect.

The MS. begins :

तत्रादौ तद्विध्युत्वाधिकाश्रुश्रुतुविधौ (?r. यिकोत्सर्गविधौ) तत्कार्यप्रवृत्युत्वमिका (?r. ° प्रवृत्तिस्तुत्यात्मिका) ज[लाश]यप्रशंसा॥ यमः। कूपारामप्रदाकारी तथा वृक्षं च रोपकः। कन्याप्रदं सेतुकारी स्वर्गं प्राप्नोत्यसंशयं॥ तडागे यस्य पानीयं सततं खलु तिष्ठति। स्वर्गलोके गतिस्तस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ °

इति नारायणभट्टकृते जलाशयाद्युत्सर्गविधौ जलाशयप्रशंसा॥ अथ जलाशयदेशः। fol. 4a ; इति ° जलाशयदेशतत्परिमाणारंभोत्सर्गकालनिरूपणं 7b ; इति° त[डागा]द्युपया[त्र]शुद्धिः 13b, etc.

Fol. 50a: इति° मंडपकुंडवारुणमंडलनिर्माणादिप्रकारः॥ अथ जलाशयोत्सर्गप्रयोगः। उत्तरायणे माघादिमासषट्कान्यतमे मासि कार्त्तिके च मकरकर्ककुंभमीनवृषमिथुनकन्यातुलावृश्चिकान्यतमराशिस्थिते वा सूर्ये मेषधनुःस्थेऽपीति रूपनारायणः। ° इति° तडागोत्सर्गविधिपद्धतिः 98a.

Fol. 99*b*: इति वापीकूपोत्सर्गविशेषविधिः ॥

उक्ता जलाशयोत्सर्गे भट्टरामेश्वरात्मजः ।
भट्टनारायणो ब्रूत आरामोत्सर्गपद्धतिं ॥

तत्र वृक्षारोपणे फलमुक्तं भविष्ये । ०

It ends:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
व्यधत्त रुचिरां काश्यामारामोत्सर्गपद्धतिं ॥ इति ०

[H. T. Colebrooke.]

1718.

785a. Foll. 36; size 11½ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of about the middle of last century; 10 or 11 lines in a page.

The second (or practical) portion of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa's* treatise; corresponding to foll. 50–109 of the preceding MS.

[H. T. Colebrooke.]

1719.

515. Foll. 73; size 10 in. by 3¾ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1780 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Tristhalīsetu (or *Tīrthatrayīsetu*), a comprehensive treatise on pilgrimage, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara Sūri*, and grandson of *Govinda Bhaṭṭa*.

Part I., or *Sāmānyapraghaṭṭaka*, treating of the ceremonies to be performed at sacred bathing-places generally. It begins:

सरस्वतीं नमस्यामः प्रत्यूहव्यूहहानये ।
यदेकतानचित्तानां चित्ते संविन्निरुत्तमा ॥ १ ॥
विघ्नाधिप नमस्तुभ्यं विघ्नसंघं विघातय ।
प्रपञ्चं रचयात्युच्चं बुद्धिशुद्धिं विधेहि च ॥ २ ॥ ० ३ ॥
विश्वामित्रकुलोदधौ विधुरिवाखंडः कलानां निधिर्
वाग्गुंफे निखिले ऽपि यस्य च सुधा शिष्यप्रशिष्यैश्रिता ।
विद्यापद्मविकाशनैकतरणिः श्रीभट्टगोविंदजः
संख्यावद्गणनाग्रणीर्विजयते श्रीभट्टरामेश्वरः ॥ ४ ॥
श्रिता वाराणसी तेन नगरी न गरीयसी ।
यतो ऽन्या नगरी हेमनगरीतिमुपेयुषी ॥ ५ ॥
शास्त्रेष्वधीती पितुरेव यः श्रुतीः
स्मृतीः समालोच्य च देशरीतीः ।
नारायणस्तत्तनयो ऽभियुक्ते
तीर्थत्रयीसेतुमसौ विधत्ते ॥ ७ ॥ ० ९ ॥
साधारणस्तीर्थविधिः प्रथमं सम्यगुच्यते ।
प्रयागादित्रयविधिः पश्चादित्यत्र संग्रहः ॥ १० ॥

इह खलु संसारचक्रे परिवर्तमानानां चत्वारः पुरुषार्था धर्मार्थकाममोक्षाख्याः सकलस्मृतीतिहासपुराणादिषु श्रूयंते सेव्यत्वेन । ०

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 202, where an analysis of this section is given; Bikāner Cat., p. 484.

Colophon: इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्भट्टरामेश्वरसूरिसूनुनारायणभट्टविरचिते त्रिस्थलीसेतौ सामान्यप्रघट्टके प्रकीर्णकतीर्थधर्मप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च प्रघट्टकः ॥ [अतः परं प्रयागप्रकरणं भविष्यति obliterated] ॥

As the author's grandson *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the present work was probably composed somewhere about 1550 A.D. Cp. the author's *Prayogaratna*, above, no. 471.

For another *Tristhalīsetu* (or *Tīrthayātrāvidhi*), by *Bhaṭṭoji Dīkshita*, see Weber, Cat. Berl., no. 1234; Rāj. Mitra, Bikāner Cat. p. 485.

[H. T. Colebrooke.]

1720.

683b. Foll. 84; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; foll. 45–76 about 1650 A.D.; the remainder towards the end of last century; 9–12 lines in a page.

The same section of the *Tristhalīsetu*.

[H. T. Colebrooke.]

1721.

264c. Foll. 34; size 12½ in. by 4½ in.; rather careless Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

Tristhalīsetu. Part II., *Prayāgāditrayaprakaraṇa;* chapter I., *Prayāga-kṛitya* (or *prakaraṇa*).

It begins:

सुरमुनिदितिजेंद्रैः सेव्यते यो ऽस्ततंद्रैर्
गुरुतरदुरितानां का कथा मानवानां ।
स्वभुवि सुकृतकर्तुर्वांछितावाप्तिहेतुर्
जयति विजितयागस्तीर्थराजः प्रयागः ॥ १ ॥
वाणी वर्णयते यस्या वर्णनायामणीयसी ।
तीर्थश्रेणिमणिर्वेणी स्वर्निश्रेणिः प्रवर्ण्यते ॥ २ ॥

अथ प्रथमप्रकरणं । °

In the introduction the author discusses the question as to whether, in a pilgrimage to these three sacred *sthalas* κατ' ἐξοχήν, precedence is to be given to one of them, and declares that there is no binding rule on that point; but that the *dākshiṇātyas*, *pāścātyas* and *prācyas* should begin each with the *tīrtha* nearest to them, and then visit the others in their turn. The principal topics are as follows:

इति प्रयागमहिमा ॥ अथ प्रयागस्मरणमहिमा fol. 7*a*; अथ प्रयागगमनं 9*a*; अथ प्रयागादिपरिमाणं 9*a*; इति प्रयागवासफलं ॥ अथ वपनविचारः 9*b*; अथ प्रयागमुंडने नानाकाम्यकर्माणि 14*a*; अथैकाहस्नानवचनानि 18*a*; अथात्र स्नाने दिनविशेषे फलविशेषः 19*a*; अथ माघामायां विशेषः 19*b*; अथ प्रसंगान्माघस्नानविधिः 20*a*; अथ माघस्नानविधिः 20*b*; अथ माघस्नाने नियमाः 22*a*; अथ प्रयागमरणविधयः 23*b*; अथ प्रयागीयनानातीर्थानि 27*b*; अथ विकिरं (one of those *tīrthas*), 28*b*; अथावटमहिमा (*Avaṭa*, another *tīrtha*), 29*b*; इति गंगामहिमा ॥ अथ प्रसंगाद् यमुनामहिमा 33*a*.

Colophon: इति भट्टरामेश्वरसूनुभट्टनारायणविरचिते त्रिस्थलीसेतौ प्रयागप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1722.

1708A. Foll. 61; size 9¼ in. by 4 in.; indifferent Devānagarī writing, of about the middle of the last century; 13–15 lines in a page.

Two chapters of the *Prayāga*- (or *Prayāgāditraya*)-*prakaraṇa* of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa's Tristhalīsetu*.

a) Foll. 1–32, *Prayāgakṛityam*.

b) Foll. 33–61, *Gayākṛityam*.

This section begins:

वादीभयुक्तिकुंभस्थलदलनाकुंठमानननखगभीन् ।
विकिरन् प्रमेयमुक्ताविद्यावनकेसरी गुरुर्जयति ॥ १ ॥

नत्वाखिलोद्धारधुरंधरं परं
गदाधरं बुद्धिविशुद्धिसाधकं ।
संदेहमुत्सार्य विचार्य सादरं
मया गयाकार्यमुदीर्यते ऽधुना ॥ २ ॥

सुतादिकर्तृकं यस्यां श्राद्धं श्राद्धसमेधितं ।
पित्राद्युद्देश्यफलदं सा गया यागतोयिका ॥ ३ ॥

Colophon: इति श्रीभट्टरामेश्वरसूरिसूनुनारायणभट्टविरचिते त्रिस्थलीसेतौ प्रयागकरणे गयाकृत्यं ॥

For a portion of this section, see Weber, Cat. Berl., no. 1233.

For the third chapter (*Kāśī-kṛitya* or *prakaraṇa*) of Part II. (*Prayāgatrayaprakaraṇa*), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 34.

[H. T. COLEBROOKE.]

1723.

1109. Foll. 211; size 12 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

Prāyaścittaviveka, a manual of rules regarding expiatory rites, forming part of a general digest of law, entitled *Smṛitiviveka*, by *Śūlapāṇi*.

It begins: नित्यश्रुत्युदितस्वधर्म ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 660 (where the work is analyzed); Rāj. Mitra, Notices, I., p. 236.

It ends: इति धेनुसंकलनं समाप्तं ॥

प्रायश्चित्तविवेको ऽयं रचितः शूलपाणिना ।
यथा सतामुरःस्थाने विराजतां सुभाषितं ॥

इति हुड्डिसाया(? l. साहुडिया)महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणिविरचितः प्रायश्चित्तविवेकः समाप्तः ॥

शाके गते दशसमुद्रहिमांशुसंख्ये
मासे त्विषे शिवमुदे शिवशर्मणा यः ।
विवेक एषो[ऽ]पि च पापकर्मिणाम्
अलेखि काशीश्वरसद्मवासिना ॥

Six leaves, appended at the end, contain a table of contents.

For the author's commentary on *Yājña-valkya's* Institutes, see above, no. 1287.

[H. T. Colebrooke.]

1724.

819. Foll. 104; size 15¾ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengalī character, at the beginning of the present century; 9, sometimes 8, lines in a page.

Tattvārthakaumudī, a commentary on the *Prāyaścittaviveka,* by *Govindānanda,* son of *Gaṇapati Bhaṭṭa.*

It begins: श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वमिन्दिरानन्दमन्दिरं ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 661.

It ends:

गणपतिभट्टतनूजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
अतिनिर्बन्धाद्विदुषां समकृत तत्त्वार्थकौमुदीं रम्यां ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्यकृता प्रायश्चित्तविवेकटीका तत्त्वार्थकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

1725.

561. Foll. 118; size 12¼ in. by 4¼ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Prāyaścitta-nirūpaṇa (or *prakaraṇa*), by *Bhaṭṭa Bhavadeva,* surnamed *Bālavalabhī-bhujaṅga.*

It begins:

अनादिभवसंभूतं पापप्रशमकारणं ।
स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥ १ ॥
मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविविच्य यथाक्रमं ।
क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणं ॥ २ ॥

प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात्प्रथमं महापातकप्रायश्चित्तनिरूपणे परस्परमेवेतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्तव्ये मन्वादिवचनक्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवधप्रायश्चित्तमेव निरूप्यते ॥ °

इति ब्राह्मणस्य ब्रह्मवधप्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 15*a*; इति क्षत्रियादिकृतब्रह्मवधप्रायश्चित्तं 19*a*; इति क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तं 21*b*; इति स्त्रीवधप्रायश्चित्तं 26*b*; °गोवध° 31*b*; इति वालवलभीभुजंगापरनाम्नो(!) भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ प्रायश्चित्तस्य प्रकरणे वधपरिच्छेदः 35*b*; इति वालवलभीभुजंगापरनाम्नो ° प्रायश्चित्तप्रकरणे ऽभक्ष्यभक्षणपरिच्छेदः 59*b*; इति वालवलभीभुजंगापरनाम्नो ° प्रायश्चित्तपरिच्छेदे स्तेयप्रकरणं 69*a*; इति° प्रकरणे ऽगम्यागमनपरिच्छेदः (illicit sensual intercourse), 90*a*; इति ° वालवलभीभुजङ्गापरनामकभट्टश्रीभवदेवकृतौ ° संसर्गप्रायश्चित्तपरिच्छेदः (improper intercourse and taking of gifts).

It ends: इति कृच्छ्रपरिच्छेदः समाप्तः ॥ इति वालवलभीभुजंगापरनामकभट्टश्रीभवदेवकृतौ प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं ॥

कृतं श्रीभवदेवेन प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।
लिलेख काशीवासी श्रीशिवनारायणः कविः ॥

[H. T. Colebrooke.]

1726.

636b. Foll. 62; size 17 in. by 5¼ in.; well written, in the Bengalī character, on European paper; eight lines in a page.

Prāyaścittasaṃgraha, a manual of rules regarding expiation, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa.*

It begins: अथ प्रायश्चित्तं ॥ तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं ॥ पापक्षयमात्रकामनाजन्यकृतिविषयः पापक्षयसाधनं कर्म प्रायश्चित्तं । °

(अथ) अतिपातकानि fol. 2*b*; अथ वाल्यादिना प्रायश्चित्तभेदः 10*a*; धेनुमूल्यादिव्यवस्था 11*a*; प्रायश्चित्तपूर्वाहकृत्यं 11*b*; प्रायश्चित्तानन्तरं कार्यं 13*a*; वधस्य ज्ञानकृतादिनिरूपणं 14*a*; शूद्रस्वामिकचतुर्हायणादिगवस्य ज्ञानकृतविप्रकर्तृकसाक्षाद्वधप्रायश्चित्तं 17*b*; अज्ञानकृतगर्भिण्यादिवधे 21*b*; अत्यन्तक्लिष्टादीनां वधे 25*a*; इति वहुकर्तृकैकगवधप्रायश्चित्तं। अथैकहायनादिगवध ° 28*a*; अथ रोधादिनिमित्तकगोवध ° 30*a*; अपालनकृते गोवध ° 33*a*; अस्थिभङ्गादि ° 38*b*; गोरक्षमोक्षकरण ° 39*a*; हलशकटादिना वृषादिवाहने ° 39*b*; गोवधापवादः 40*b*; पञ्चविधवधित्वव्यवस्था 43*b*; व्रतानुक-

स्वव्यवस्था ib.; इति गोपनप्रायश्चित्तं अथातिपातकप्रायश्चित्तं 50*b*; अथ महापातक° 52*a*; गर्भवध 53*b*; व्रात्यवधे शूद्रप्रायश्चित्तं 54*a*; सुरापान° 55*b*; गुर्वङ्गनागमन° 56*a*; अनुपातक° 56*b*; शूद्रवध° 57*a*; स्त्रीवध 57*b*; स्वभार्यायां मातृभगिन्यादिवचन° 58*a*; उपवीतच्छेदने 58*b*; जातिभ्रंशकर° 59*a*; अपात्रीकरण° 59*a*; मलावह°, अप्रकीर्णक°, पर्वसु स्त्रीगमन°, श्राद्धदिने मैथुन° 59*b*; तैलाभ्यक्तादिमूत्रोच्चारसमुच्चारसमुत्सर्ग°, स्त्रीयोच्छिष्टभक्षणादि° 60*a*; अशौचान्नभक्षण 61*b*; अथ देवागारकृतेष्टकाकाष्ठशिलादिनाग्रहकरणप्रायश्चित्तं 62*a*.

Of comparatively modern authorities, quotations have been met with from *Bhavadevabhaṭṭa*, foll. 17*a*, 31*b*; *Mitākshara*; *Śūlapāṇi*, 31*b*; *Smārtabhaṭṭāchārya* [or simply *Smārta*; i.e. *Raghunandana*; e.g. *Prāyaścittatattve Smārtāḥ*, 48*a*] and *Smṛitisāgarasāra*.

[H. T. Colebrooke.]

1727.

165. Foll. 55; size 12½ in. by 4¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, in A.D. 1805; ten lines in a page.

Prāyaścittenduśekhara-sārasaṃgraha, an abstract of a treatise on penance, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*.

It begins: यत् यथाविध्यनुष्ठानादुपचितमशुभनाशकमेव तत्प्रायश्चित्तम् ॥ तुल्यपुरुपादायतिव्याभिचारणायैवेति । न तु फलान्तरजनकमित्यर्थः । °

अथ सर्वप्रायश्चित्तविधिः fol. 10*b*; इति प्रकीर्णकप्रायश्चित्तानि 22*a*; - - इति व्रात्यं 26*a*; इति स्तेयं 47*a*; इति ऋणानपाकरणं 27*b*; इत्यपण्यविक्रयः 28*a*, etc.; अथोच्छिष्टाभक्ष्यभक्षणे 40*b*; आशुचिद्रव्यस्पृष्टे 41*b*; - - अथ श्राद्धभोजने 44*a*; - - अथ स्वर्णस्तेये 50*b*; अथ गुरुतल्पे 51*b*, etc.

It ends: अकृतप्रायश्चित्तानां कुष्ठादीनां दाहकस्य पतिश्चांद्रायणम् ॥ गंगास्नानविष्णुस्मरणनर्मदाज्ञानामजपादिसर्वपापप्रायश्चित्तमिति सर्वेष्टसिद्धिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतप्रायश्चित्तेंदुशेखरसारसंग्रहः ॥ विक्रमसंवत् १८६२ ॥

For a MS. of *Nāgojībhaṭṭa's Prāyaścittenduśekhara*, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 23.

[H. T. Colebrooke.]

1728.

352b. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Prāyaścittādhyāya, being the third chapter of the *Nibandhasarvasva*, by *Mahādeva*, son of *Mahājasahasramalla Śrīpati*.

It begins:

क्वचिद्गूढं प्रकाशं च क्वचिद्भूरिरसाकुलं ।
जगत्पुनातु गम्भीरस्रोतसामिव संततं ॥

वालस्य मृतस्य नामकरणात्पूर्वं घृताभ्यक्तस्य वहिर्ग्रामाद्भूमौ निखननमेव कार्यं °

इति आशौचप्रकरणं fol. 4*a*; आपद्धर्मप्र° 4*b*; कर्मविपाकप्र° 5*b*; ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तप्र° 7*b*; सुरापानप्रायश्चित्तं 8*a*; सुवर्णस्तेयप्रा° 8*b*, etc.

It ends: इति प्रत्याम्नायविधिः । यदा चंद्रलोकादिप्राप्त्यर्थं कृच्छ्रादिकं करोति तदा न प्रत्याम्नायाः । न वपनं च । शूद्रस्य मंत्रादावनधिकारः ॥

इति श्रीमहाजसहस्रमल्लश्रीपतिनंदनश्रीमहादेवविरचिते निबंधसर्वस्वे प्रायश्चित्ताध्यायस्तृतीयः ॥ ° ॥ विश्वेश्वरभट्टपुस्तकं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1729.

1516c. Foll. 14; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of c. 1750 A.D.; ten lines in a page.

Āhnikaprāyaścitta, a fragment of a digest of rules of expiation.

It begins: आह्निकक्रमेणाशौचादीनां प्रायश्चित्तमुच्यते । विष्णुपुराणे । नित्यानां कर्मणां विप्र यस्य हानिरहर्निशं । °

Fol. 13*a*: कमल[ाकर?]भट्टकृताह्निकप्रायश्चित्तानि ॥ (cf. *Kamalākara Bhaṭṭa's Āhnikalopaprāyaścitta*, Bikāner Cat., p. 355).

It ends as follows:

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च ।
वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं ॥

खिलानि श्रीसूक्तादीनि इतिहासाः सम्रव्याधाख्यानि (? *r.* सव्याख्यानानि) महाभारतादि to which another hand has added समाप्तं ॥

The passages from *Smṛitis* and *Purāṇas* are generally quoted at second hand from *Śūlapāṇi*, *Madanaratna* and *Madanapārijāta*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1730.

1202. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–25 in a clear, uniform, modern hand; ten lines in a page; foll. 26–39, not numbered, carelessly written by different hands; twelve lines in a page.

Śrāddhakalpa (also called *Pitṛibhaktitaraṅgiṇī*), a treatise on obsequies, compiled, by *Vācaspati Miśra*, under direction of King *Rāmabhadra Deva*, of Mithilā, son(?) of *Rūpanārāyaṇa*, son of *Harinārāyaṇa*.

It begins:

प्रणम्य वासुदेवाय तन्यते स्वर्गरंगिणी ।
श्रीवाचस्पतिधीरेण पितृभक्तितरंगिणी ॥

वाराहपुराणे । ०

There is a break after leaf 25, where the new handwriting begins.

The MS. ends:

श्रुतीः स्मृतीरर्थगताश्च तासां
गुरूपदेशादवधार्य सम्यक् ।
श्रीश्राद्धकल्पाख्यमिमं निबंधं
वाचस्पतिर्विश्वजनीनमूचे ॥

समस्तेत्यादिमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजसमस्तेत्या - दिम[ह]राजाधिराजश्रीरूपनारायणपदवीसमलंकृतं(? l. त) - मिथिलामंडलाखंडलश्रीमद्रामभद्रदेवचरणादिष्टेन तत्परिषदा श्री-वाचस्पतिशर्मणा* विरचितो ऽयं श्राद्धकल्पः परिपूर्ण इति ॥

पदवाक्यमाननिपुणाः करतलकुवलायमानविश्वदृशः ।
अवलोकयत कृतिमिमां करुणावरुणालयेन हृदयेन ॥

* In a MS. of the same work described in Rāj. M.'s Notices, V., p. 90, this colophon runs as follows:

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजश्रीरूपनारायणपदवीमलङ्कृतमिथिलामण्डलश्रीरामभद्रचरणादिष्टेन परिषदा श्रीवाचस्पतिशर्मणा ०

शास्त्रे दशस्मृतौ त्रिंशन्निबंधा येन यौवने ।
निर्मितास्तेन चरमे वयस्येष विनिर्ममे ॥

कृष्णपञ्चदश्यां ‾ ग्रालग्रामे श्रीनन्दनेन लिखितमिदं पुस्तकमिति ॥

For the same author's(?) *Śrāddhacintāmaṇi*, see above, nos. 1401, 1402.

[H. T. COLEBROOKE.]

1731.

87. Foll. 159 (foll. 81–83 of which are wanting); size 10¾ in. by 4½ in.; clear, uniform Devanāgarī writing, of the latter part of last century; nine lines in a page.

Śrāddhakalpalatā, a digest of rules and directions regarding obsequies, compiled by *Vināyaka Paṇḍita*, usually called *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita;* under orders of a prince *Paramānanda*, of the family of the *Sahagilas*. It begins:

समालंबे लंबोदरचरणपंकेरुहयुगं
यदालंब्य स्वैरं विजहति च विघ्नांधतमसं ।
स्मरंतः संतोषं निरुपधिपरानंदलहरी
समाक्रांतस्वांता हरिहरविरिंचिप्रभृतयः ॥ १ ॥ ०

अस्ति प्रशस्तैर्विभवैः समस्तैः
समस्तभूमंडलमंडनं यत् ।
साधारणं नाम पुरं पुरारेर्मुदे
मुरारेरपि यद्दिवो ऽपि ॥ ४ ॥

समजनि जनतायाः प्राणसाधारणे ऽस्मिन्
सहगिल इति नाम्ना को ऽपि वंशः प्रसिद्धः ।
यमधिजनिमिवैकां देवदेवो ऽपि विष्णुर्
विबुधकुलसमेतो[ऽ]प्यापि वात्सल्ययातुं ॥ ५ ॥

अखंडभूमंडलमंडने ऽस्मिन्
प्रतापसंतापितसप्तसप्तिः ।
दयामयांतःकरणो बभूव
स सिंहमल्लः प्रथितः पृथिव्यां ॥ ६ ॥

प्रतापपरितापितप्रबलभूमिपालावली-
शिरोमणिमरीचिभिः प्रविलसत्पदांभोरुहः ।
समस्तसुरसुंदरी सततगीतकीर्तिस्ततो
वसायनमहीपतिः समजनि क्षमामंडले ॥ ७ ॥

यत्तेजःपुंजतप्ता दिनकररुचयः शेरते शर्वरीषु प्रायः
पाथोधिमध्ये रजनिकरकलालांछनं बिभ्रतीमाः ।
कीर्त्या यस्याभिभूतास्त्रिजगति गतया भूतलं भासयंत्यो
ऽभूत्तस्मादस्तशत्रुः सहगिलतिलको रूपचंद्रः क्षितीशः [॥ ८ ॥
निजकुलजनताचकोरचंद्रो
बुधजनकैरवहृत्प्रबोधचंद्रः ।
कविकुलकवितासुधाब्धिचंद्रो
जगति बभूव नृपस्तु भूपचंद्रः ॥ ९ ॥
जातः क्षत्रियवंशकैरवसमुद्बोधे सुधांशुस्ततो
दाने देवतरोरपि प्रतिदिनं संपादितान्यूनता ।
शौर्ये पांडवकर्णमुख्यमहसामासादिताहीनता
येनासाविह वैर्यधाम परमानंदो महेंद्रो क्षितौ ॥ १० ॥
लक्ष्मीर्यत्करुणाकटाक्षनिवहे पाण्यौ सुपर्वद्रुमो
वक्त्रे शीतकरः स्मिते नवसुधा क्रोधे च हालाहलं ।
दृष्टांतः प्रथमश्च विक्रमनिधिर्गांभीर्यमर्यादयोस्
तद्विश्वः करुणामयेन विहितः पूर्णो हि रत्नाकरः॥११॥
श्रीरामपंडितसुतः पंडितश्रीविनायकः ।
आदिष्टस्तेन तनुते श्राद्धकल्पलतामिमां ॥ १२ ॥
गोविंदपंडितकृतामचलंख्यातियत्नतः ।
श्राद्धकल्पलतामेतां कुर्वे तां श्राद्धदीपिकां ॥ १३ ॥
श्राद्धकल्पलता सेयं परमानंदकारिता ।
विदुषामर्थसंदेहे विदधातु च मत्क्रियां ॥ १४ ॥
नो मूलस्मृतयो न चान्यकृतयः संतन्यमाने मया
ग्रंथे ऽस्मिन्नवधीरिताः किमपि वा वाक्यं च पौराणिकं ।
तस्मादत्र बुधा सुधांशुधवले नापाततो दूषणं
देयं बुद्धिबलाद्विचार्य सकलं तत्वं ततस्तुष्यतां ॥ १५ ॥

इह खलु धर्मार्थकाममोक्षाणामुपायांतरसाध्यत्वे ऽप्यलसप्राय-कलिकलुषकलंकपंकमग्नदेहैः पुरुषैरनायासेन तेषां साधयितुमशक्यत्वादवश्यकर्तव्यश्राद्धमात्रस्यैव तत्साधनत्वेन तन्निर्णीयते ॥ तत्रादौ श्राद्धलक्षणं ॥ ०

इति॰ श्राद्धकल्पलतायां श्राद्धस्वरूपकर्तृकालनिरूपणस्तवकः प्रथमः fol. 23*a*; ॰देशद्विजकर्तृनिरूपणस्तवको द्वितीयः fol. 34*a*; ॰श्राद्धोपपदार्थेतिकर्तव्यतानिरूपणस्तवकस्तृतीयः(!) fol. 57*a*; [॰विकृतिश्राद्धनिरूपणस्तवकश्चतुर्थः foll. 81–3 wanting; fol. 53*b* in B.] It ends:

अस्ति क्षत्रियवंशभूषणमणिर्भूमीशचूडामणिः
शत्रूणां द्युमणिः प्रतापनविधौ धर्मारणिः कर्मसु ।
कीर्तीनां सरणिर्बुधाब्जतरणिः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
संसारार्णवतारणैककरणिः संकल्पचिंतामणिः ॥ १ ॥
स जयति परमानंदः कीर्त्या यस्यामृतेन पूर्णाशाः ।
त्रिदशाः सुरारिवैरं सुधाकृतेनैव तन्वते स्वैरं ॥ २ ॥
धर्माधिकारिकुलकैरवचंद्रकांत-
श्रीरामपंडितसुतेन विनायकेन ।
आदेशतो ऽस्य विहिता सुमनोऽभिरामा
श्रीश्राद्धकल्पलतिका नितरां प्ररूह्यात् ॥ ३ ॥
अंकुरिता मुनिवाक्यैर्व्याख्यातृणां द्विपत्रिता सूक्तैः ।
पल्लविता कृतिनेयं कल्पलता वांछितं दिशातु ॥ ४ ॥
यत्किंचिद्दूषणं स्यादिह तदपि बुधैर्भूषणं संविधेयं
दोषोद्धाराय तेषामधिजगति पुनर्जन्म धात्रा कृतं यत् ।
किं वा निंद्यं न शंभूर्गरलमहिगणाद् भस्म शूलं कपालं
धत्ते भूषार्थमन्यैस्तदपि किमु गिरा पूज्यते न श्रुतिना॥५॥
संतो ऽपि संतोषमपास्य दूरं
कृतिं मदीयां यदि दूषयेयुः ।
हानिस्तदा स्यात्कियती ममात्र
सत्वं पुरस्तात्परिहास्यते तैः ॥ ६ ॥
परमानंददानांबुनिषेकैरनुवासरं ।
श्राद्धकल्पलता रूढा देयादर्थिकुलेप्सितं ॥ ७ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजसहगिलान्वयैकभूषणपरमानंदादिष्टधर्माधिकारिरामपंडितात्मजविनायकपंडितकृतायां श्राद्धकल्पलतायां नवश्राद्धनिरूपणस्तवकः पंचमः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following works and writers have been found quoted: *Kālavidhāna*, e.g. fol. 63*b*; *Kālādarśa*, 58*b*; *Candraprakāśa*, 16*b*; *Dharmapradīpa*, 22*b*, 72*a*; *Nirṇayapradīpikā*, 56*b*, 66*b*; *Purāṇasamuccaya*, 17*b*, 62*a*; *Śākaṭāyana* [शाकटायनेनोक्तं ॥
जलाग्निभ्यां विपन्नानां संन्यासे वा गृहे पथि ।
श्राद्धं कुर्वीत तेषां वै वर्जयित्वा चतुर्दशीमिति ॥] 67*a* (apparently from *Hemādri*, *Pariśeshakh.*, I. 215); *Śrāddhakamala*, 22*b*; *Śrāddhakalpa*, 24*a*; *Śrāddhakāśikā*, 53*a*; *Śrāddhacintāmaṇi*, 48*a*, 111*a*; *Śrāddhanirṇaya*, 11*a*; *Śrāddhapradīpa*, 11*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 9*b*; *Smṛiticandrikā*, 18*b* (*Candrikā*, 3*a*); *Smṛitidarpaṇa*, 62*b*; *Smṛitiratnāvali*, 58*a*; *Smṛitisaṃgraha*, 6*a*, 59*b* (*Saṃgraha*, 8*b*; *Saṃgrahakāra*, 14*b*, 15*b*); *Smṛitisāra*, 93*b*; *Smṛityarthasāra*, 65*a*, 69*a*; *Hemādri*, 9*b*, 13*a*.

For further particulars regarding the author, see no. 1342. [H. T. Colebrooke.]

1732.

95. Foll. 87; size 10 in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 9–13 lines in a page.

The same work.

Between foll. 21 and 22 there is a large gap, comprising nearly the whole of the third and part of the fourth chapters.

[H. T. Colebrooke.]

1733.

1966. Foll. 18; size 7 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page; the leaves much injured at both ends.

Śrāddhakalpanā, a manual of (partly accented) texts and formulas used at the performance of obsequies.

It begins: आचम्य पवित्रधारणं। पवित्रवंतः परि वाचमासते पितैषां ° (*Ṛks.* IX., 73, 3 accented) रभं ॥

ऊर्ध्वकेशी विरूपाक्षी मांसशोणितभोजने।
तिष्ठ देवी शिखाबंधे चामुंडे ह्यपराजिते ॥

अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं।
सर्वेषामविरोधेन श्राद्धकर्म समारभे ॥

प्राणायामं कृत्वा। पितृदेवताभ्यो नमः। फलप्राप्त्यर्थं पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां विश्वेषां देवानां प्राचीनावीतिपितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां एतेषां श्रेयोऽर्थं मोक्षार्थं तृप्त्यर्थं प्रतिसांवत्सरिकं श्राद्धं सदैवं सपिंडं साग्नौकरणं देशकालाद्यनुसारतः पार्वणेन विधिना अन्नेन हविषा सद्यः करिष्ये॥ इमं मे गंगे यमुने ° (X., 75, 5) ॥

गंधद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीं।
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियं॥ (*Khila* after शरासः ° (*Ṛks.* I., 191, 3) ॥ [*Ṛks.* V., 87.)

It ends: अनेन अग्नौकरणब्राह्मणभोजनपिंडदानकर्मत्रयात्मकेन पितृपितामहप्रपितामहस्वरूपी जनार्दनवासुदेवः प्रीयतां॥ --- वैं देवतास्ताः सर्वा वेदविदि ब्राह्मणे वसंति तस्माद्ब्राह्मण --- दिवो देवे नमस्कुर्यान्नाश्लीलं कीर्तयेदेता एव देवताः प्री--

Then, on fol. 18*a*, by a different hand, three more *ślokas:* [स्वा]गते स्वस्तिवचने गोत्राशिषः प्रदक्षिणे। °

[Dr. John Taylor.]

1734.

1611. Foll. 54; size 19½ in. by 3½ in.; folded to half the length; small, neat, modern Bengalī handwriting (from fol. 38 by a different, less regular, hand); 6 or 7 lines in a page.

Śrāddhacandrikā, a manual of rules for the performance of obsequies, by (*Śrīnātha*) *Ācāryacūḍāmaṇi* (son of *Śrīkarācārya*).

It begins:

सच्चिदानन्दवपुषमवाङ्मनसगोचरं।
मुग्धापरग्ध(l. राद्ध)योद्धारं वन्दे तं देवकीसुतं ॥ १ ॥
संहिताः संग्रहान्सर्वान् विलोक्य श्राद्धपद्धतिः।
आचार्यचूडामणिना सोपपत्तिर्निबध्यते ॥ २ ॥

अथ श्राद्धपूर्वदिनकृत्यं। तत्र तद्दिने वस्त्रगृहशरीरशुद्धिः कार्या। °

अथ श्राद्धभोजनक्रमः fol. 23*b*; इति श्राद्धचन्द्रिकायां पार्वणप्रयोगनिर्णयः 32*a*; अथैकोद्दिष्टनिर्णयः 33*a*; अथ सपिण्डीकरणप्रयोगः 40*b*; अथ वृद्धिश्राद्धं 46*a*.

It ends: इति वृद्धिश्राद्धं ॥ ° ॥

आचारद्वैधसंजातसंदेहतिमिरापहा।
विबुधानन्दजननी कृतेयं श्राद्धचन्द्रिका ॥
पूर्वापरकृतत्वादि सर्वमेवाप्रयोजकं।
सप्रमाणमुपादेयं न ग्राह्यं तद्विनाकृतं ॥

इति श्राद्धचन्द्रिका समाप्ता ॥

For the author's *Ācāracandrikā,* see no. 1648; for another *Śrāddhacandrikā,* see Rāj. M., Notices, VIII., p. 270. [H. T. Colebrooke.]

1735.

780. Foll. 95; size 9⅞ in. by 4⅛ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D. (the last leaf by a different hand); ten lines in a page.

Śrāddhacintāmaṇi-Prayogapaddhati, or *Subodhinī,* a manual for the performance of obse-

quial rites, by *Śivarāma* (*Sarveśvara*), son of *Viśrāma;* apparently intended as a summary of the *śrāddha* section of a general digest of religious duties, entitled *Kṛityacintāmaṇi,* by the same author.

It begins:

प्रणम्य तातं विश्रामं विष्णुं सर्वेश्वरं तथा ।
श्राद्धचिंतामणौ स्वीये निर्णीतानां तु कर्मणः (l. णां)॥१॥
देशाचारानुसारेण सामगानां हिताय वै ।
प्रयोगपद्धतिं सम्यक्कुर्वे नाम्ना सुबोधिनीं ॥ २ ॥

अथ प्रयोगः ॥ तत्रादावासन्नमरणेन देहशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं शक्त्यनुसारेण षडब्दं त्र्यब्दं सार्धाब्दमेकाब्दं वा कर्तव्यं । तत्र मिताक्षरामहार्णवनारायणभट्टादिसंमतः प्रायश्चित्तप्रयोगः । ०

इति विष्णुपूजा fol. 4*b;* ० वैष्णवं श्राद्धं 5*b;* इति प्रायश्चित्तप्रयोगः । ० अथोत्क्रांतिधेनुदानविधिः 8*a*, etc.; अथ अनाशनग्रहणविधिः 12*a;* अथ श्रौताग्निदाहविधिः 15*b;* अथ दाहोत्तरं प्रथमदिनकृत्यं 21*a*, etc.; अथ षोडश श्राद्धानि 40*b*.

इति शुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचिते श्राद्धचिंतामणौ मरणावस्थामारभ्य सपिंडीकरणांतकृत्यप्रयोगप्रकाशः समाप्तः ॥ अथ विधानानि ॥ fol. 55*a;* इति श्राद्धचिंतामणौ जीवच्छ्राद्धप्रयोगः । 68*a;* इति शुक्ल० श्राद्धचिंतामणौ द्वितीयप्रकाशप्रयोगः ॥ अथ आचारप्राप्तो दूर्वापूजाप्रयोगः 80*b*.

It ends: ततो ब्राह्मणान् सुमृष्टेनान्नेन यथाविभवं [सं]भोज्य स्वयमिष्टैः सह भुंजीत तद्दिने ब्रह्मचर्यादिनियमवान्भवेत् । एवं कृते सर्वज्वरादिरोगशांतिर्भवति ॥

इति श्रीमद्विद्वदग्रगण्यसर्वेश्वरविरचितं कृत्यचिंतामणिनामको ग्रंथः पूर्णः ॥

On fol. 1*a* the title कृत्यचूडामणि is given side by side with श्राद्धचिंतामणि, by different hands.

[H. T. Colebrooke.]

1736.

291. Foll. 41; size 10 in. by 5 in.; large, stiff Devanāgarī handwriting; 11-13 lines in a page.

Śrāddhapaddhati, another manual of obsequial rites, by *Kshemarāma,* son of *Kulamaṇi,* grandson of *Lokamaṇi,* and great-grandson of *Bābū Lakshmīkānta;* of Kanauj. Very incorrect.

The MS. begins:

दंतधावनतांबूलं स्निग्धस्नानप्रयोजनं ।
ऋतुकालाभिगामोऽथ ब्रह्मयान्यहीयते (!) ॥ ०

इति ० पार्वण[श्राद्धं] fol. 8*b;* इति श्राद्धपद्धत्यामन्वष्टकाश्राद्धं ॥ अथ शस्त्रहतस्य चतुर्दश्यां काम्यविकृतपार्वणश्राद्धं । 16*a;* इति ० विविधविकृतपार्वणानि ॥ अथ मातुरेकोद्दिष्टश्राद्धं 20*a;* इति ० काम्यविकृतपार्वणश्राद्धं ॥ अथ नित्यविकृतपार्वणानि 20*b;* इति ० मातुरेकोद्दिष्टश्राद्धं । अथ पितुरेकोद्दिष्टश्राद्धं 23*a;* अथ सहगामिन्याः क्षयाहिकश्राद्धं 26*b;* अथ द्विसप्रतिव्यवस्था । 30*a;* अथ दीपश्राद्धं 31*a;* अथ दीपोत्सवः 32*a;* इति श्राद्धषोडशी ॥ अथ सपिंडीकरणं 33*a;* अथ वृद्धिश्राद्धं 36*a*.

It ends:

माता श्रीपद्मिनी (!) यस्य पिता श्रीभवमंडनः ।
तेन श्रीक्षेमरामेण कृतेयं श्राद्धपद्धतिः ॥

इति श्रीकान्यकुब्जदेशीयकवंशोद्भवद्विपंचाशद्ग्रंथिसोमयाजिदीक्षितबाबूलक्ष्मीकांतस्तदात्मजश्चांदोगमुखतिलकश्रीलोकमणिस्तदात्मजः श्रीकुलमणिस्तत्पुत्रसोमयाजिक्षेमरामकृता श्राद्धपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १८०५ वर्षे आषाढे मासि शुक्ले पक्षे पंचम्यां तिथौ हरिवसनगरे श्रीदीक्षितचिंजीवलिखितमिदं पुस्तकं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1737.

617a. Foll. 71 (numbered 72, no. 35 having been omitted); size 9½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śrāddhendu, a treatise on obsequies, by an unknown author.

The MS. is rather incorrect, and of little use without other copies.

It begins:

अथ श्राद्धं निरूप्यते । श्रद्धया ब्राह्मणेभ्यो यत्पितॄनुद्दिश्य दीयते ऋषयः श्राद्धमित्याहुः । शुद्धिसत्यादिसंयुतमि[ति] गृह्यविदः संकेतविशेषसंबंधेन श्राद्धपदबले तत्वं तत्वं तत्र येषां कल्पसूत्रं यावदितिकर्तव्यताककर्मोक्तं तेषां तावदेव । प्रधानस्य स्वसूत्रोक्तांगकलापेनैवाकांक्षा शांतेरितरसूत्राद्युक्ताक्षभावात् येषां तु प्रधानमात्रं सूत्रे उक्तं ०

Fol. 7b: विष्णुं स्मृत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यादिति संक्षेपः। इति श्राद्धेंदुः समाप्तः। इति दर्शश्राद्धप्रयोगः॥ विप्रव[म]ने निर्णयः। अकृते पिंडदानेषु(!) तु पिता यदि वमेत दापनपाकं प्रकुर्वीत श्राद्धं कुर्याद्यथाविधि। तथा अकृते पिंडदाने तु भुंजानो ब्राह्मणो वमेत। °

It ends: पूर्वपाकादन्नमानीय यथाविधि पिंडदानादि॥ संवत् १८५९ मितिशुक्लचैपक्षे(!) १४ वासुकरवारः॥ On fol. 1a the treatise is called *Śrāddhenduśekhara.*

For the same treatise, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 96. [H. T. Colebrooke.]

1738.

1708B. Foll. 50; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1751 A.D.; twelve lines in a page.

Śrāddhasaṃgraha, or *Śrāddhagaṇapati,* a digest of matters relating to obsequial rites, compiled (? in 1751 A.D.) by *Rāmakṛishṇa,* son of *Koṇḍabhaṭṭa,* and grandson of *Prayāgabhaṭṭa.*

The work is primarily based on *Kātyāyana's Śrāddhakalpasūtra* (Weber, Cat. Berl., nos. 252, 257-58; ? Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 1014), which, again, has much in common with *Gobhila's Śrāddhakalpa,* and on which it forms a kind of running commentary; the commentatorial matter being, however, completely swamped by a flood of quotations. In this respect the work, indeed, greatly resembles the author's* *Saṃskāragaṇapati,* or commentary on the *Kātīya-Gṛihyasūtra* (see nos. 358–60).

It begins:

गणाधिपं नमस्कृत्य सर्वसिद्धिप्रदं प्रभुं।
रामकृष्णो वितनुते श्राद्धसंग्रहमुत्तमं॥ १॥
स्वाभिप्रायेण हि मया न किंचिदिह लिख्यते।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः॥ २॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं॥ ३॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च बहूनि च॥ ४॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया॥ ५॥

तत्रादौ श्राद्धमहिमा॥

आकाशे तारकासंख्या तृणसंख्या महीतले।
श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते॥ ६॥

अकरणे दोषमाह॥

अज्ञानाद्वा प्रमादाद्वा यो मृताहमतिक्रमेत्।
श्वानयोनिशतं गत्वा चांडालः स्यात्पुनः पुनः॥ ७॥

अपरपक्षे श्राद्धं कुर्वीतेति सूत्रं॥ अपरपक्षः कृष्णपक्षः। चांद्रमासे पूर्वं शुक्लपक्षः। अपरः कृष्णपक्षः।

मनुः। आषाढीमवधिं कृत्वा ° अन्नमप्यन्वहं जलं॥ १॥
हेमाद्रौ नागरखंडे। आषाढ्याः पंचमे पक्षे ° अपि [वासरे॥ २॥
तस्य संवत्सरं यावत्संतृप्ताः पितरो ध्रुवमिति तत्रैव। °

Fol. 2b: नन्वेवं पौर्णमास्यां मृतस्य कुत्र तिथाविति। तत्रामावास्यायामित्येके तन्न। तिथ्याश्रयाभावात्। दर्शे मृतस्यैव तत्रौचितत्वाच्च। अतो भाद्रपद्यामेव युक्तं। तथा च वृद्धयाज्ञवल्क्यः† ।

पूर्णिमायाममायां वा सदा कन्यागते रवौ।
एकोद्दिष्टं तु मातुः स्यात्पितुः पार्वणमुच्यते।
नान्यकाले प्रशंसंति अये ऽहनि तु पार्वणं॥ °

* Of the identity of the two authors there can indeed be no doubt. In the description of nos. 358-59 instead of 'son of *Konera,* and grandson of *Jayasiṃha,*' read, 'son of *Konera* (son of *Prayāgabhaṭṭa,* grandson of *Anantaśarman*) and *paṇḍit* to *Vijayasiṃha*';—the expression संप्राप्तजीविकस्तस्मात् in the 6th *śloka* having been wrongly interpreted.

† Here are a few more quotations from *Vṛiddha-Yājñavalkya* (cf. Jolly, Tagore L. L., p. 67):

दक्षिणे कटिदेशे तु तिलैः सह कुशत्रयं।
तर्जयंतीह दैत्यानां यथा नृणां यमस्तथा॥ fol. 9b.
माषान् सर्वत्र नैवेद्ये पिंडे ऽग्नौ च विवर्जयेत्।
यथा मद्यं तथा माषा निषिद्धाश्चाग्निपिंडयोः॥ 20b.
पितृरूपास्तु अप्सराः पैशाचा राक्षसाश्च ये।
येषां वै रक्षणार्थाय क्षिपेदग्निं तु नैर्ऋते॥ 21b.
ततश्च तिलकं कुर्यान्मंत्रेणानेन यत्नतः। 24a.
पूर्वं पितृभ्यो दद्यात्तु देवेभ्यस्तदनंतरं।
असुराः पितृरूपेण दत्तं हिंसंति दानवाः॥ 25a.

Fol. 3*a*: श्राद्धं कुर्वीत इ[ति] ॥ देवलो ऽपि* ।
वनानि गिरयो नद्यस्तीर्थान्यायतनानि च ।
देवखा[ता]श्च [ग]र्ताश्च स्वामिस्तेषु(?स्वस्तेषु) पुनर्विद्यते॥
३ ॥ सूत्रं ॥ श्राद्धमिति कर्मणो नामधेयं । तत्र कर्कमते पिंडदानस्यैव नामधेयं । तथा च श्रीधरः । ०

The succeeding *sūtras* are apparently: ऊर्ध्वं वा चतुर्थ्याः । यदहः संपद्येत तदहर्ब्राह्मणानामंत्र्य पूर्वेद्युर्वा (cf. *Gobhila Śrāddhak.*, 1. 4. 5) । स्नातकान् (7) । एके यतीन् (8) । गृहस्थान् निमंत्रयेत (9) । etc.

The matter is divided into nine *kaṇḍikās* (whence *Kātyāyana's Śrāddhakalpa*, or 6th *Pariśishṭa* is also called *Navakaṇḍikāśrāddha-sūtra*):

II. beg. fol. 9*a*: इदानीं प्रयोगमुपक्रममाणः परिभाषते। तत्रादौ पूर्वदिनकर्तव्यतामाह धर्मप्रवृत्तौ । पूर्वेद्युरेव कर्तव्यं ० the first *sūtra* being apparently पिंडपितृयज्ञव-दुपचारः पित्र्ये (cf. *Gobh. Śrāddhak.*, 1, 23. 24) ।

III., fol. 15*a*: उद्धृत्य घृताक्तमन्नं पृच्छत्यग्नौ करिष्य इति (*G.*, 2, 19) ।

IV., fol. 27*a*: अथ प्रकृतिश्राद्धमुक्त्वा विकृतिश्राद्धमाह । अथैकोद्दिष्टं । सूत्रं (*G.*, 3, 1) ।

V., fol. 28*a*: अथ भाद्रपदापरपक्षे या भरणी सा महा-भरणीत्युच्यते । तदुक्तं मात्स्ये । भरणी ०

VI., fol. 46*a*: अथाभ्युदयिकश्राद्धकर्तव्यतामाह कात्या-यनः । स्वपितृभ्यः पिता दद्यात् ० (*G.*, 4, 1.)

VII., fol. 48*a*: अथ तृप्तिरुच्यते । अथ तृप्तिर्ग्राम्या-भिरोषधीभिर्मासं तृप्तिस्तदभाव आरण्याभिर्मूलफलैरोषधी-भिर्वा ० (cf. *G.*, 6, 1).

VIII., fol. 48*b*: अथाक्षय्यतृप्तिमाह । अथाक्षय्यतृप्तिं खड्गमांसं कालशाकं लोहछागमांसं मधु महाशल्क इति सूत्रं। (*G.*, 7, 1).

IX., fol. 49*a*: अथ काम्यानि श्राद्धान्युच्यंते । अथ का-म्यानि भवंति । ० (*G.*, 8, 1).

It ends: अथ श्राद्धभोजने प्रायश्चित्तमाह ।
नग्नश्राद्धे नवश्राद्धे ० ॥ १ ॥ ऋग्विधाने ।
दुरो अश्वस्य मंत्रं(*Ṛgv.* I., 53, 2) च दशमासं च मास-महालयं यदा न्यूनं तदा संपूर्णमिति तत् ॥ १४ ॥ [योः । द्विमासयोः कन्यातुलयोः ॥

* This quotation regarding the localities where the *śrāddha* may be performed is evidently out of place here; we have probably to read श्राद्धं कुर्वीत ॥ ३ ॥ सूत्रं ॥

यजुःप्रथमशाखीयो भरद्वाजमुनेः कुले ।
जातः प्रयागभट्टाख्यः श्रौतस्मार्तक्रियापरः ॥ १५ ॥
तदंगजः कोंडभट्टो देव्याराधनतत्परः ।
तदंगजो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ १६ ॥
शके त्रिनगभूपाख्ये १६७३ वैशाखे श्राद्धसंग्रहः ।
काश्यां स[म]र्पितः पूज्ये हेरंबपदपंकजे ॥ १७ ॥

इति [प्रथमशाखीय- elsewhere] रामकृष्णविरचितः श्रा-द्धगणपतिः समाप्तः ॥

The *Dharmapravṛitti*, *Kāśikā* (digest) and *Dīpikā* (*Śrāddhadīpikā*, fol. 28*b*), are constantly referred to, even *Smṛiti* and *Purāṇa* passages being quoted from them at second hand. Of other authorities may be mentioned: *Aparārka*, fol. 30*b*; *Ṛigvidhāna*, 50*a*; *Kalpalatā*, 22*a*; *Kālanirṇayakāra*, 29*b*, 30*a*, *b*; *Kālādarśa*, 28*b*, 31*b*, 33*b*, 44*b*; *Gadādharabhāshya*, 27*b* (bis); *Gṛihyapariśishṭa*, 36*b*; *Caturviṃśatimata*, 12*b*, 26*b*; *Chandogapariśishṭa* (*Karmaprad.*, 1, 13), 47*a*; *Dharmapradīpa*, 7*b*, 11*a*, 17*a*, 19*a*, etc.; *Nirṇayadīpa*, 2*a*; *Paribhāshāsūtra*, 21*b*, 23*a*; *Piṇḍabrāhmaṇabhāshya* [अथ नीवीमुद्धृह्य नमस्करोतीति कण्डिकाव्याख्याने *Śatap. Br.*, II., 4, 2, 24], 10*a*; *Pṛithvīcandrodaya*, 2*b*; *Purāṇasamuccaya* (two *ślokas*), 8*a*; *Prayogapārijāta*, 28*a*, 47*b*; *Reṇukārikā*, 41*a*; *Viṭṭhalīya*, 7*b*, 10*b*, 20*b*; *Vidhānapārijāta*, 3*a*; *-pārijātaka*, 25*b*, 43*b*; *Vishṇurahasya*, 50*a*; *Śākaṭāyana*, 29*b*; *Śrāddhakamala*, 29*a*; *Śrāddhapradīpa*, 25*a*, 26*b*; *Śrāddha-Śūlapāṇi*, 3*b*; *Śrīdhara*, 3*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 37*b*; *Saṃgraha(kāra)*, 20*a*, 23*b*, 25*b*, 26*a*, 34*a*; *Smṛitisaṃgraha*, 28*b*, 40*b*; *Smṛiticandrikā*, 30*b*; *Smṛitidarpaṇa*, 32*b*; *Smṛitiratnāvalī*, 28*b*, 31*a*, 34*a*; *Smṛitisāra*, 45*b*; *Smṛityarthasāra*, 30*b*, 37*a*, 43*a*; *Halāyudhabhāshya*, 27*b*, 35*a*.

[H. T. Colebrooke.]

1739.

1266. Foll. 48 (foll. 27–29 of which are wanting); size 7¼ in. by 3 in.; legibly written,

in Devanāgarī, about 1780 A.D., by one *Mārkaṇḍeya Bhaṭṭa;* six lines in a page.

Śrāddhasaṃgraha, a practical manual of obsequies, compiled (?in 1769 A.D.) by *Rāmakrishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, and great-grandson of *Anantaśarman*.

It begins (cf. preceding MS.):

गजाननं नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरुं तथा ।
पितरौ च ततो नत्वा कुर्वे ऽहं श्राद्धसंग्रहं ॥ १ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं ॥ २ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च वहूनि च ॥ ३ ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ४ ॥
तीर्थे प्राप्य गयात्रिपुष्करसरित्क्षेत्रादिपुण्यं महद्
दानं भूमिगयाश्च हेमतुलया पात्रं चतुर्वेदवित् ।
राहुग्रस्तदिवाकरात्समधिकं पित्र्यदिनं शाश्वतं
मातुः श्राद्धदिने फलं तु कथितं ब्रह्मादयो ऽप्यक्षमाः॥५॥
आकाशे तारकासंख्या पाताले च महीतले ।
श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥

अथ श्राद्धदेशाः ॥

शुचिदेशं विविक्तं तु गोमयेनोपलेपयेत् ।
दक्षिणाप्रवणं चैव प्रयत्नेनोपपादयेत् ॥ ७ ॥

पृथ्वीचंद्रोदये विष्णुधर्मे । दक्षिणाप्रवणे देशे °

It ends:

दर्शश्राद्धं गयाश्राद्धं श्राद्धं चापरपक्षिकं ।
प्रथमे ऽब्दे तु कुर्वीत सपिंडीकरणे कृते ॥ २१ ॥
वशिष्ठायास्तटे शुद्धे चिंचमंडलपत्तने ।
शुभकर्मा ऽनंतशर्मा भारद्वाजकुले ऽजनि ॥ २२ ॥
तदंगतो (l. °जः) प्रयागाख्यो कोंड[भ]ट्टस्तदंगजः ।
तदंगजो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ २३ ॥

श्रीशालिवाहनशाके गगनांगांगभूमिते १६९२ (*sic*) संवत् १८२६ आश्विनशुक्लपंचम्यां गुरुवासरे समाप्तः श्राद्धसंग्रहः ॥

इति श्रीयजुर्वेदांतर्गतकाण्वशाखाध्यायी कोंडभट्टात्मजरामकृष्णविरचितः श्राद्धसंग्रहः समाप्तः ॥ °

Foll. 7–26, though apparently written by the same hand, evidently contain a portion of some other work on *ācāra*, of a *Vaishṇava* tendency; *Lakshmī-Nārāyaṇa* being the deities most frequently dwelt upon in the formulas. The leaves of this portion are marked अ० उ० and no marks of punctuation are used, while in the other parts of the volume (the leaves of which are marked श्रा० सं०) red strokes are used for stops. *Rūpanārāyaṇa* (रूपनारायणमते । ईशानपूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मपूजनं । fol. 18*b*) and *Hemādri* (fol. 20*b*) are the only authorities quoted in the inserted portion; and the *ācāryāḥ, kuṇḍācāryāḥ, mukhyācāryaḥ* are repeatedly mentioned. नवग्रहहोमं करिष्ये fol. 20*a*; अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये। अग्निं प्रतिष्ठाप्य संमुखीकृत्य अग्नेर्गर्भाधानादिसंस्कारान् कुर्यात्। ते च हेमाद्रौ । गर्भाधानं पुंसवनं° fol. 20*b*; अन्वाधानं कुर्यात् fol. 23*b*; अथ मुख्यकुंडे होममंत्राः। वनस्पते शतवल्श इति लक्ष्मीनारायणं । परो मात्रयेति प्रत्यृचं चरुः। पुरुषसूक्तेन प्रत्यृचमाज्यं । लक्ष्मीनारायणेति त्यागः। अभि त्वा देव सवितरितीशानस्य सर्वतोभद्रदेवता मंत्राश्च ब्रह्म जज्ञानमित्यादिमंत्राः॥ अथ पूर्वकुंडे होममंत्राः° fol. 25*a*.

In the *Śrāddhasaṃgraha*, the *Dharmapravritti* is the work most frequently referred to. Of other authorities may be mentioned: *Kālādarśa*, fol. 46*a*; *Gadādharabhāshya*, 38*b*; *Dharmapradīpa*, 37*b*; *Pārijāta*, 5*a*; *Prayogapārijāta*, 32*b*; *Smrityarthasāra*, 43*b*; *Halāyudhabhāshya*, 5*a*.

A much older *Śrāddhasaṃgraha* is quoted in *Devaṇṇa Bhaṭṭa's Smriticandrikā* (*e.g.* Burn. MS. 325, fol. 111*b*). [H. T. COLEBROOKE.]

1740.

1696b. Foll. 35; size 9½ in. by 3¾ in.; fair Devanāgarī handwriting, of the earlier part of the last century; seven lines in a page; the ink has given way in places.

[*Śrāddhaprayoga*], a similar manual by an unknown author.

It begins: अथ मृतस्याग्निप्रक्रिया। अथ गतप्राणस्य मुखान्निःक्षिप्तकांश्यमणिप्रवालहिरण्यशकलस्य नासिकापुटद्वयनिक्षिप्तहिरण्यमात्रशकलस्य घृततैलसमायुक्तस्य देहशोधनं विधाय स्नापितजर्हिमत्यां भूमौ दक्षिणशिरस्थापितघृततैलाभ्युक्षितस्य चंदनोक्षितसर्वांगस्य सुमनोभिर्विभूषितस्य शुद्धवस्त्रोपवीतिनो गुरूननुज्ञाप्यानहंकृतपुत्रादिना पूर्वेण पुरद्वारेण ग्रामादभिमुखं चतुर्विधं वाद्यं कोलाहलेन नदीतीरश्मशाननयनं। ततः स्नातः पुत्रादिना दक्षिणशिरसः कृत्वा ओं

गङ्गादीनि च तीर्थानि ये च पुण्याः शिलोच्चयाः।
कुरुक्षेत्रं च गङ्गां च यमुनां च सरिद्वरां॥
कौशिकीं चन्द्रभागां च सर्वपापप्रणाशिनीं।
भद्रावकाशां शरजूं गंडकीं तमसां तथा॥
वैनवं च वराहं च तीर्थं पिंडारकं तथा।
पृथिव्यां यानि तीर्थानि चतुरः सागरांस्तथा॥

एतानि मनसा ध्यायन् जलेन सर्वतीर्थान्यावाह्य तेन संस्नाप्य शुचिदेशे ०

अथैकादशाहप्रयोगः। शय्यादानं पुष्पाक्षतैः ओं सोपकरशय्यायै नमः० fol. 11*b*; nearly the whole of fol. 16 is left blank. अथ सपिंडीकरणश्राद्धप्रयोगः। आसनसमीपे तिलतैलेन दीपं दद्यात्० fol. 26*b*.

It ends: इदं हिरण्यमग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणामहं ददे॥ इति सपिंडीकरणश्राद्धं समाप्तं॥

[H. T. Colebrooke.]

1741.

683a. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of 1793 A.D.; ten lines in a page.

Śrāddhaviveka, a treatise on obsequies, in four chapters, by *Rudradhara* (see next MS.).

It begins: अथ श्राद्धविवेकं लिख्यते॥

प्रसीदतु स नो हरिस्त्रिदशवैरिसीमंतिनी-
नवीनविधवाजनव्रतविधानदीक्षागुरुः।
यदीयपदपंकजस्मरणवीतसर्वैनसः।
पुनर्भवगतागतं जहति वीतमोहा बुधाः॥ १॥
चिरंतनानेकनिबंधसिद्धः सुसंप्रदायानुगतः स्फुटार्थः।
नत्वा हरिं रुद्रधरेण सम्यग्वितन्यते श्राद्धविवेक एषः॥२॥

श्राद्धं नाम वेदबोधितपात्रालंभनपूर्वकप्रमीतदेवतोद्देशेन द्रव्यत्यागविशेषः। तच्छ्राद्धमिह स्वरूपभेदेतिकर्तव्यताकथनमंत्रनिर्णयविहितनिषिद्धदेशकालद्रव्यब्राह्मणादिकथनेन विविच्यते। तत्रादौ संक्षेपतः स्वरूपभेदः कथ्यते। तत्र बृहस्पतिः। ०

The work has been printed at Benares (1855, 1864).

There is some confusion in the pagination, owing to foll. 67–78 having been bound in inverse order, and with the paper reversed, and two leaves being numbered 82 (and inserted between foll. 66 and 78).

It ends: स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति पठित्वा विष्णुं स्मरेत्। नित्यश्राद्धीयमन्नं ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत्। जले वा क्षिपेत्॥ इति श्रीश्राद्धविवेके उत्तरक्रियापरिच्छेदश्चतुर्थः॥ इति श्रीमहोपाध्यायश्रीरुद्रधरकृतश्राद्धविवेकः समाप्तः० संवत् १८५० श्रावणकृष्ण ७ लिखितं शिवलालकायथ॥

Another *Śrāddhaviveka* was composed by *Śūlapāṇi*, cf. Rāj. Mitra, Notices, III., p. 37; VI., p. 143; IX., p. 251.

[H. T. Colebrooke.]

1742.

1009. Foll. 61; size 12 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śuddhiviveka, a treatise on purificatory rites, by *Rudradhara* (son of *Lakshmīdhara*, and youngest brother of *Haladhara*).

It begins:

हरतु दुरितजातं केशवस्यैकबाहुर्
विपुलगलविलग्नः केशिनः संप्रविष्टः।
असुपवनमिवास्य प्राशितुं संप्रवृत्तः
कुवलयदलनीलः पंचशीर्षो भुजंगः॥ १॥
चिरंतनानेकनिबंधसिद्धः० शुद्धिविवेक एषः॥ २॥
संत्येव रत्नाकरपारिजातमिताक्षराहारलतादयो ऽन्ये।
तथापि तत्रालसमानसानां भवेत्प्रमोदाय मम प्रयासः॥३॥

शुद्धिस्तावदखिलविहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः। अशुद्धिस्तु तद्विरोधी धर्मविशेष एव। स च सपिंडजन्मादिनिमित्तकः। तदत्राशुद्धिविगमसमयकथनेन शुद्धिर्विविच्यते। तत्र सपिंडजन्मादिश्च ज्ञातो ऽशुद्धिहेतुः। तेन यदि सपिंडादेर्जन्म मरणं वा वृत्तमस्ति ०

Printed at Benares in 1866. For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 25, 258; Bikāner Cat., p. 473; for a *Śuddhiviveka*, by *Śrīnātha*, Notices, VIII., p. 273.

[H. T. Colebrooke.]

1743.

1548a. Foll. 7; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhiviveka. The section, called *adhikāri-nirupaṇa,* treating of the degree of relationship necessary to entitle persons to perform the *śrāddha,* in default of direct descendants.

It begins: तत्र नारदः ।

औरसः क्षेत्रजश्चैव पुत्रिकापुत्र एव च ।
कानीनश्च सहोढश्च गूढोत्पन्नस्तथैव च ॥

In the preceding MS. this chapter extends from fol. 34*a* to 38*b*.

The MS. was transcribed by one *Candra Nārāyaṇa Śarman,* for his own use.

[H. T. Colebrooke.]

1744.

379b. Foll. 49; size 16 in. by 5 in.; modern Bengalī handwriting; nine lines in a page.

Śuddhikaumudī, a treatise on purificatory rites, by *Govindānanda* (son of *Gaṇapati*). Apparently incomplete at the end.

It begins:

आनन्दं प्रणयन्महेन्द्रमुकुटं श्रीचेन्द्रनीलप्रभं
श्रेणीश्रीकृतचञ्चरीकनिवहव्यासङ्गमं भावनं ।
स्वप्नोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसंभूतशङ्कावहं
श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुतामृद्धिं परामन्तरां ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्भूलीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां शुद्धेरिमां कौमुदीं ॥
अथ शुद्धिस्वरूपं निरुच्यते। तत्र वेदबोधितकर्मार्हता शुद्धिः।०

There is a lacuna of a page and a half on fol. 5.

Among the authorities referred to may be mentioned: *Rājamārtaṇḍa,* fol. 46*b*; *Śuddhidīpikā,* ib., 47*a,* etc.; *Ratnamālā,* 47*a*; *Svarodaya,* 48*a*; *Horāsāra,* 48*b*.

It ends: तथा च देवज्ञवल्लभायां । व्यतिपातविष्टिवैधृतिपापयोग इत्यर्थः । इति दिक ।

For the author's *Varshakaumudī* see above, no. 1654; his *Arthakaumudī* (comm. on *Śrīnivāsa's Śuddhidīpikā*) under Astronomy.

For a different *Śuddhikaumudī,* by *Maheśvara,* see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 210.

[H. T. Colebrooke.]

1745.

958b. Foll. 24; size 10 in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śuddhiprakāśa, a manual of purificatory rites, especially those connected with funeral ceremonies, compiled from the *Smṛitis,* by (*Hari*) *Bhāskara* of Kāśī, son of *Āyājibhaṭṭa,* grandson of *Haribhaṭṭa,* and great-grandson of *Purushottamabhaṭṭa,* in A.D. 1695.

It begins:

नत्वा महः परमहं वचसामगम्यं
कृत्वा चिरंतननिर्बंधमतावगाहं ।
श्रीभास्करो मुनिवचांसि विचार्य चित्ते
शुद्धिप्रकाशमिह संप्रति संतनोति ॥ १ ॥

तत्र तावद्गर्भस्रावाशौचमाह मरीचिः । स्रावे मातुस्त्रिरात्रं स्यात्सपिंडाशौचवर्जनमिति ॥ अत्राद्यमासत्रयपर्यंतं स्राव इत्युच्यते सपिंडानां तु न त्रिरात्रं किंतु स्नानमात्राच्छुद्धिः सद्यःशौचं सपिंडानां गर्भस्य पतने सतीति स्मरणात् । ०

It ends (as collated with B and C): अशौचकालोत्पन्नपापनाशायाशौचांते किंचिद्देयमिति तु भट्टाः । अत्र बहु वक्तव्यमपि विस्तरभीतेर्नोक्तं ग्रंथांतरतो ऽनुसंधेयं ॥

त्र्यंबकेश्वरपुरीकृतवासादग्निहोत्रिकुलनीरधिचंद्रात् ।
पुण्यपूर्णपुरुषोत्तमभट्टादुद्भभूव सुकृती हरिभट्टः ॥ १ ॥

वेदवाक्यनिचयावचयेन प्रेक्षितो विधिरिवेह बुधौघैः ।
लोकगीतघनलायतकीर्तिः सोपि सज्जनमणिर्जयति स्म
तस्मादुद्गतकीर्तेः कृतसुकृतभरान्मंत्र[तंत्रस्व]तंत्रः [॥ २॥
साधूनामग्रगण्यो गदहलनविधौ मानवानां शरण्यः ।
काशीक्षेत्राधिवासी हतकठिनतराराातिपड्गैदंभः
श्रीमानायाजिभट्टः सुरयजनरतः शुद्धधीराविरासीत् ॥
तत्सूनुभास्करेणेत्थं पुरे पौरहरे कृतः । [३ ॥
प्रकाशो ऽशौचशुद्धीनां द्वीपुसप्तेंदुवत्सरे ॥ ४ ॥
पार्थिवे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षेंतिमे तिथौ ।
वासरभास्करस्यास्मात्तुष्यताद्भास्करः प्रभुः ॥ ५ ॥

इति श्रीमत्काश्यपान्वयसंभवाग्निहोत्रिकुलतिलकायमानश्रीमदायाजिभट्टसूनुभास्करोन्नीतः शुद्धिप्रकाशः समाप्तः ॥ संवत् १८४४ । शाके १७०९ पौषमासे शुक्लतृतीयायां ॥

For the author's commentary on *Vṛittaratnākara*, see no. 1091.

[H. T. COLEBROOKE.]

1746.

177a. Foll. 28; size 12 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B].

Dated: संवत् १८६२ मीति जेष्ठवदी १२ वार भौम लिखितं ॥ शिवलालकचतुर्वेदि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1747.

1139a. Foll. 57; size $8\frac{3}{8}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śuddhiprakāśa. [H. T. COLEBROOKE.]

1748.

741. Foll. 89; size $12\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fair, modern Bengalī handwriting (the first and last leaves by a different hand from the rest); seven lines in a page.

Śuddhi-ratnāṅkura, by *Mathurānātha Cakravartin.* It begins:

प्रणम्य सम्यगज्ञानतमःस्तोमापहं महः ।
कुरुते मथुरानाथः शुद्धिरत्नाङ्कुरं कृती ॥ १ ॥
पूर्वाचार्यकृ[त]ज्योतिर्ग्रन्थसंदर्भसंपुटः ।
कृत्यसंदर्भदीपो ऽयं दृश्यतामस्य कौतुकं ॥ २ ॥ ° ३ ॥
वृहत्संहितायां ॥ °

इति ° कालभेदनिर्णयः fol. 4*a*; ° कालाशुद्धिनिर्णयः fol. 6*a*; ° वारनिर्णयः fol. 9*a*; ° तिथिप्रकरणं fol. 10*a*; ° करणनिर्णयः fol. 11*a*, etc.; ° यात्राप्रकरणं ॥ अथाब्दानां फलं ° fol. 81*a*.

It ends: इत्यब्दफलं ॥ इति शुद्धिरत्नाङ्कुरः श्रीमथुरानाथचक्रवर्त्तिविनिर्मितः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1749.

2116a. Foll. 13; size $9\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; good, old Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Āśaucadaśaka, a decade of stanzas presenting a summary of the laws of impurity, with a commentary (based chiefly on the *Mitāksharā*), by *Harihara.* It begins:

विज्ञानेश्वरविरचितमुनिजनवाक्यैर्मिताक्षरामध्यात् ।
आशौचदशकवृत्तिं वदति हरिहरो हरिं नत्वा ॥ १ ॥
मातुर्गर्भविपत्स्वघं त्रिदिवसं मासत्रये ऽतो यथा
मासाहं त्रिषु सूतिकाविधिरतः स्नानं पितुः सर्वदा ।
ज्ञातीनां पतनादिजातमरणे पित्रोर्दशाहं सदा
नाम्नः प्राक् तदपैति सूतकवशाद्भ्रातुर्दशाहं परं ॥ १ ॥

मासत्रये मासत्रयमध्ये एकद्वित्रिमासो ऽवधिमध्ये यदि गर्भस्रावो ऽव्यक्तलक्षणो भवति । °

It ends:

शूद्रो धन्यः कलिर्धन्य इति व्यासवाक्यात् शूद्रधर्मः संकराणामादृतः । धन्यशब्दो मंगलवाच इति ॥ इति श्रीआशौचदशकभाष्यं हरिहरकृतं समाप्तं ॥ स्वस्ति संवत् १५८९ वर्षे प्रथमभाद्रपदवदि ४ सोमे ॥ अद्येह शेदपास्तस्यानियरांतजडोवास्तव्यमोढज्ञातीयत्रिवाडीमुकुंदसुतेन (*sic*) अनंतनाम्नाभिधः स्वपठनार्थं परोपकाराय च । इदं भाष्यमलिषत् ॥ after which, by a later hand आशौचनिर्णयः ॥ [GAIKAWAR.]

1750.

2468b. Foll. 28; size $9\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{5}{8}$ in.; good Devanāgarī writing, of about 1600 A.D.; 11–13 lines in a page.

Áśaucasaṃgraha-triṃśacchlokī, another summary of the same subject, in 30 memorial verses, with a commentary.

It begins: ओं नमः सच्चिदानंदाद्वयपरमात्मशिवगुरवे॥

नत्वा गणेश्वरं देवं शारदां गुरुमात्मनः ।

आशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोक्या व्याख्यं(ख्यां) करोम्यहं ॥ १ ॥

तत्र स्मार्तक्रममनुल्लंघ्य लोकप्रसिद्धक्रममनुसरन् गर्भविपत्तिनिमित्ताशौचक्रमेणाशौचं प्रतिपादयति ॥

षण्मासाभ्यंतरेषु स्वपुरुषनिहिते गर्भमात्रे विनष्टे

माता तन्माससंख्यासमदिनमशुचिः स्नानशुद्धाः सपिंडाः।

अंत्ये मासद्वये तु त्रिदिनमशुचयो ऽतः परं सूतिवत्स्याच्

चातुर्वर्ण्यस्य तुल्यं भवति वयसि यत्प्रोच्यते शौचमात्रं [॥ १ ॥

षण्मासाभ्यंतरेषु षण्मासानां आभ्यंतराणि मध्यानि तेषु स्वपुरुषनिहिते भर्तृनिहिते गर्भमात्रे पूर्णावयवे गर्भे विनष्टे च्युते माता जननी तन्माससंख्यासमदिनं तेषां मासानां गर्भधारणादारभ्य प्रत्येकं यथा संख्या तया समानानि दिनानि यत्र यद्यथा भवति तथा अशुचिरशुद्धा स्यात् । ०

It ends: सर्वे गृहं प्रविशेयुरिति संबंधः॥ ३॥ without colophon. [GAIKAWAR.]

1751.

2407. Foll. 40; size 8 in. by 4¾ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1814 A.D.; ten lines in a page.

Áśaucasaṃgraha-triṃśacchlokī, with commentary.

This MS. begins:

नत्वा गणेशं शंभुं च सारदां गुरुमात्मनः ।

आशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोक्या व्याख्यां करोम्यहं ॥

Colophon: इति सूतकनिर्णयत्रिंशत्मूलसटीकग्रंथः संपूर्णः॥

For the same treatise see Weber, Cat. Berl., nos. 1093–97. [GAIKAWAR.]

1752.

1699A. Foll. 136; size 9¼ in. by 4¾ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Áśaucasmṛiticandrikā, a compendium of rules for removing impurity resulting from birth, death and other causes; compiled, for prince *Jayasiṃha* (of Jayanagara), by *Sadāśiva* (with the family name *Daśaputra*), son of *Gadādhara*, and grandson of *Vishṇu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

श्रीशं गिरीशं महसामधीशं

विघ्नेशमंबां जनकं गुरुं च ।

प्रणम्य सम्यग् जयसिंहभूपतेस्

तोषाय किंचित् कुतुकं तनोति ॥ १ ॥

वंशे ऽस्मिन्दशपुत्रनामनि महान् विष्णुर्द्विजो ऽभ्यस्त्वभूत्

सूनुस्तस्य सुधीर्गदाधर इति ख्यातो जगत्याख्यया ।

तत्पुत्रेण सदाशिवेन विदुषा दृष्ट्वा निबंधान्पुरा

ह्याशौचस्मृतिचंद्रि[का] विरचिता विद्वच्चकोरेष्टदा॥२॥

आशौचस्य विनिर्णयो ऽस्ति बहुषु ग्रंथेषु विद्वज्जनैर्

उक्तो यद्यपि विस्तरेण तदपि ग्रंथं ममेमं बुधाः ।

प्राक् पश्यंतु समस्तगृह्यविहितं ह्येकत्र लभ्यं त्विति

दृष्टव्यं किमिति प्रयासबहुषु प्राचां निबंधेषु च ॥ ३ ॥

आशौचं नाम पुरुषनिष्ठः कालस्नानाद्यपनोद्यः पिंडोदकदानादिविधेर्हेतुभूत ०

इति गर्भस्रावाद्याशौचनिर्णयः fol. 4*b*; इति ब्राह्मणादिवर्णानां सामान्याशौचनिर्णयः॥ अथ विशेषजननाशौचं 6*a*;-- इति सूतकसंकरनिर्णयः 15*b*; इति० सवर्णजननाशौच० 17*a*; ० असवर्णजननाशौच ० 19*b*; -- इति ० जननाशौचनिर्णयः॥ अथ मरणाशौचनिर्णयः 39*b*;--इति ० अनुपनीतसपिंडाशौच 48*a*; इति सगोत्रसपिंडाशौच ० 48*b*; ० असगोत्र ० 51*b*; इति ० निर्हरणाशौच ० 54*b*; इति ० अनुगमनाशौच ० 56*b*; ० रोदनाशौच ० 57*b*; there is a lacuna on foll. 59-60; इति दाहनिमित्ताशौच ० 60*a*; - - - इति ब्रह्मचारिमरणविधिः 84*b*; इति ० कुष्ठिमरणविधिः ib.; इति रजस्वलामरण ० 85*b*; इति ० सूतिकामरण ० 86*a*;-- अथ सहगमनविधिः 91*b*;--इति० सर्वशाखासाधारणनारायणबलिप्रयोगः 99*b*; - - इति प्रथमदिनकृत्यं 101*b*; - - इति ० सप्रयोग षडब्दादिप्रायश्चित्तं 114*b*; इति श्रीपौंडरिकयाजीरत्नाकरदीक्षितकृतायामाशौचचंद्रिकायां(!) दश दानानि 116*b*; इति ० उत्क्रांतिधेनुदानं 117*b*, etc.

It ends: आहिताग्नेर्वैतानाग्निः । पांचयज्ञिकादीनां लौकिकाग्नौ अविधिना दहनं कुर्यात् ॥ इति श्रीदशपुत्रोपनामकसदाशिवकृतायामाशौचस्मृतिचंद्रिकानामको ग्रंथसमाप्तिः॥

For the author's *Liṅgārcanacandrikā*, see Rāj. Mitra, Not., V., p. 267.

[H. T. COLEBROOKE.]

1753.

244. Foll. 91; size 12¾ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Hāralatā-ṭīkā, or *Sandarbhasūtikā*, a commentary, by *Acyuta Cakravartin*, son of *Haridāsa Tarkācārya*, on *Aniruddha Bhaṭṭa's Hāralatā*, a treatise on impurity.

It begins:

यामुपास्ते प्रसादाय नरीनृत्या महेश्वरः ।
भवभूतिकरीं देवीमन्नपूर्णां नमामि तां ॥
शिष्याणामनुबोधेन श्रीमदच्युतशर्मणा ।
अनिरुद्धकृताशौचनिबन्धो विशदीकृतः ॥

तत्र तावत्पुरतः शिष्यविनीतिप्रवृत्तिभ्यामनुष्ठितेष्टदेवतानतिमङ्गलचिकीर्षितग्रन्थाभिधेयप्रयोजने पद्याभ्यां निबध्नाति। प्रणम्येति ०।

For a MS. of the *Hāralatā* beginning,

प्रणम्य पुण्डरीकाक्षं पूर्वाचार्यप्रवर्तिता ।
व्याख्या मन्वादिशास्त्राणां समालोच्य विविच्यते ॥

see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 372; cf. also the author's *Śuddhiviveka*, ib., p. 338.

अथ विदेशस्थाशौचं fol. 30*b*; अथ स्त्र्याशौचं 42*a*; अथ वर्णसन्निपाताशौचं 46*a*; अथाशौचसंकरः 46*b*; अथ गर्भस्रावाशौचं 52*a*; सपिण्डाद्यशौचं 59*b*; अथोदकादिदानं 73*a*; अथ शोकापनोदनं 74*b*; अथ पिण्डोदकादिदानं 75*a*; अथास्थिसंचयनं 86*b*; अथाशौचान्तकृत्यं ib.

It ends: इति हरिदासतर्काचार्यात्मजश्रीमदच्युतचक्रवर्तिना रचितेयं टीका हारलतायाः सन्दर्भसूतिका समाप्ता ॥

For a *Smritisamgraha*, or *Smritipaddhati*, by *Aniruddha* (*Cāmpāhāṭīyamahāmahopādhyāya*), see no. 1553.

[H. T. Colebrooke.]

1754.

2333. Foll. 259; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śāntisāra, a compendium of rules for the propitiation of planetary agencies, and for averting evil influences, by *Dinakara Bhaṭṭa*, (eldest) son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* [A].

It begins:

श्रीरामकृष्णपितरं नत्वोमांबां सदाशिवं रामं ।
दिनकरशर्मा तनुते शांतिकसारं सुखाय विबुधानां ॥ १ ॥
ग्रंथे ऽस्मिन् शांतिसाराख्ये ये मयार्था निरूपिताः ।
तेषामादौ सुबोधाय क्रियते ऽनुक्रमः स्फुटः ॥ २ ॥
कथितो ऽयुतहोमो ऽत्र लक्षहोमस्ततः परं ।
कोटिहोमस्तस्य चोक्ता भेदाः शतमुखादयः ॥ ३ ॥
आदित्यादिग्रहाणां च प्रत्येकं शांतयस्ततः ।
शनिस्तुतिर्ग्रहस्नानं ग्रहयोगे च शांतिकं ॥ ४ ॥
विवाहादौ गुरोः शांतिः प्रतिशुक्रादिशांतयः ।
विरुद्धग्रहणे शांतिः शांतिर्वैनायकी ततः ॥ ५ ॥
महारुद्रादिविधयस्तथा रुद्राभिषेचनं ।
लिंगस्य पार्थिवस्याथ पूजाचंडीविधिस्ततः ॥ ६ ॥
दुर्गाकल्पो ऽथ सर्पस्य संस्कारो वास्तुशांतिकं ।
रजोदर्शनशांतिश्च शांतिर्वैधव्ययोगके ॥ ७ ॥
उक्तश्चार्कविवाहो ऽथ गोमुखप्रसवस्तथा ।
तथा कृष्णचतुर्दश्याः सिनीवाल्याश्च शांतिकं ॥ ८ ॥
शांतिः कुह्वाश्च दर्शस्य मूलाश्लेषाविधिस्ततः ।
ज्येष्ठाशांतिस्ततः प्रोक्ता नक्षत्रैक्ये च शांतिकं ॥ ९ ॥
व्यतीपाते च वैधृत्यां संक्रमे चैव शांतिकं ।
नक्षत्राणां तिथीनां च गंडांते शांतिकं ततः ॥ १० ॥
उत्तरादौ दिनस्यापि क्षये विषघटीषु च ।
शांतिग्रहणजे ऽप्युक्ता यमलोत्पत्तिशांतिकं ॥ ११ ॥
शांतिः सदंतजनने त्रिकशांतिस्ततः परं ।
सिंहादौ च प्रसूतस्य गवादेः शांतिकं ततः ॥ १२ ॥
दिनमासाब्दभेदेन बालशांतिस्ततः परं ।
रोगर्क्षतिथिवारादिशांतयो ज्वरशांतयः ॥ १३ ॥
पंचके च मृते शांतिस्त्रिपुष्करमृते ततः ।
त्रिपादर्क्षमृते शांतिर्गजशांतिस्ततः परं ॥ १४ ॥
अश्वगोपीडने शांतिः काकमैथुनदर्शने ।
वायसांतःप्रवेशे च पल्लीसरटशांतिकं ॥ १५ ॥
कपोतस्य ततः शांतिः कृत्याशांतिस्ततः परं ।
विद्युद्धते तथा शांतिरुत्पातानां च लक्षणं ॥ १६ ॥
उत्पातपाककालश्च शांतिः साधारणी ततः ।
देवताग्न्योर्वृक्षवृक्षोर्जलानां च विकारके ॥ १७ ॥

उपस्करविकारे च मृगपक्षिविकारके ।
अनिमित्ते गृहादेश्च पाते शांतिस्ततः परं ॥ १८ ॥
नानोत्पातेषु शांतिश्च मृतजीवनशांतिकं ।
उक्ता शांतिरकाले च हस्तिनो मद आगते ॥ १९ ॥
हस्तिन्याश्च तथा धेनोर्मदे शांतिस्ततः परं ।
शांतिर्भंगे च दंष्ट्राणां भंगे लिंगादिकस्य च ॥ २० ॥
दुःस्वप्नदर्शने शांतिः पर्जन्याभावशांतिकं ।
आद्यो राजाभिषेकश्च प्रतिवर्षाभिषेचनं ।
सिंहासनच्छत्रविधिर्दुर्गस्य विधिरीरितः ॥ २१ ॥ °

It ends:

श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरुदभूद्यो भट्टनारायणः
क्षोणीपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः ।
मीमांसानयतत्त्ववित् दिनकरस्तस्मादभूत्तत्कृतिः
सेयं शांतिकतत्त्वसारविषया रामाय दद्यान्मुदं ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूनुनारायणसुतरामकृष्णात्मजदिनकरकृतः शांतिसारः समाप्तः ॥

See Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 456; Burnell, Tanjore MSS., p. 138*b*.

[GAIKAWAR.]

1755.

2194. Foll. 212; size 11 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

Śāntisāra [B]. [GAIKAWAR.]

1756.

522a. Foll. 20; size 10 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work [C].

Incomplete. The MS. breaks off before the conclusion of the first section (*lakshahomādi-paddhati*, which in MS. A. ends on fol. 39*b*).

[H. T. COLEBROOKE.]

1757.

1741. Foll. 103; size 9¼ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; nine (foll. 78–89 ten) lines in a page.

a) Foll. 1–77 and 90–103 (paged 93–106), contain portions of *Dinakara's Śāntisāra*.

The MS. begins:

ओं स्वस्ति श्रीमहागणपतये नमः ॥ ओं स्वस्ति नौमि सीतामश्विनां भग स्वस्ति देव्यदिति नर्वणः । स्वस्ति पूषा असुरो दाधातु नः ॥ १ ॥ स्वस्ति द्यावापृथिवी °

अथ गणेशपूजा fol. 2*a*; इति गणेशपूजा । अथ मातृणां पूजनं 5*a*; — इति दिनकरभट्ट ° शांतिसारे ऽर्कविवाहप्रयोगः 26*a*; — इति भविष्योत्तरषष्ठीपूजाविधिः समाप्तः 35*b*; — इति समावर्त्तनपद्धतिः ॥ 77*a*.

Fol. 90 begins: मुद्रोदेवताहोमे विनियोगः । ओं त्वृतापाड्°; इति जयाहोमः 91*b*; इति विवाहपद्धतिः 100*b*; ° चतुर्थीकर्म 102*b*; ° गोमुखप्रसवविधिः 104*a*. This portion (*a*), marked द ° in the margin, and दशकर्मधर्म[पद्धति supp.]शास्त्र on the fly-leaf, ends इ· शां· एकनक्षत्राशांतिप्रयोगः ॥

b) Foll. 78–89 (not paged in the ordinary way, but marked 1–12 at the top) contain a fragment of the *Prayogaratna*.

It begins: अथ क्रमप्राप्तो विवाहः ॥ तत्र तावदुपयोगितया किंचित्संक्षेपेणोच्यते ॥ °

इति ° मंडपदेवकादिप्रतिष्ठा fol. 83*b*; ° देवकोत्थापनादि 84*b*; ° नववधूगृहगमनविधिः 85*a*, etc.

This portion ends: इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः ॥ see above, no. 471 (MS. 2794, fol. 118).

[H. T. COLEBROOKE.]

1758.

178. Foll. 199; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of 1806 A.D.; ten lines in a page.

Śāntiratna, or *Śāntikamalākara*, another treatise on lustrations, and the means of averting evil omens, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, (second) son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सूनुना ।
कमलाकरसंज्ञेन प्रोच्यंते शांतयः क्रमात् ॥

तत्र । एवं विनायकं पूज्य ग्रहांश्चैव विधानतः ।
कर्मणां फलमाप्नोति श्रियं चाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥

इति याज्ञवल्क्येन सर्वकर्मांगत्वोक्तेर्विनायकशांतिरुच्यते । °

इति ° विनायकशांतिः fol. 7a; इति ° सर्वकर्मस्वग्निनिर्णयः । अथ सर्वशांतिकप्रकृतित्वाद्ग्रहयज्ञः 10b; इति ° शतमुखादिकोटिहोमः 29b; इति ° नवग्रहयज्ञः । अथ प्रसवशांतयः 35b; इति गंडांतशांतिः 39a; इति ° कृष्णचतुर्दशीशांतिः 41b; इति सिनीवालीकुहूशांतिः 43b; इति ° दर्शशांतिः ॥ इति तिथिशांतयः ॥ अथ नक्षत्रशांतयः । 45a; इति ° ज्येष्ठाशांतिः 47a; इति ° मूलशांतिप्रयोगः 58a; इति° आश्लेषाशांतिः 64a; इति ° प्रसवशांतिः 64b; इति° एकनक्षत्रजननशांतिः 64b; इति ° व्यतीपातादिशांतिः । अथ ग्रहणशांतिः 96a;—इति ° ज्वरोत्पत्तिनक्षत्रशांतयः ॥ अथ रविशांतिः 120a; इत्यंगारकशांतिः 120b; इति बुधशांतिः 121a, etc.; इति ° अद्भुतसामान्यशांतिः । अथ नानोत्पातशांतयः । 133a;—इति ° रुद्रविधानं समाप्तं । अथ वेदपारायणं 155a; इति वास्तुशांतिः । अथास्मत्पितृकृतो वास्तुशांतिप्रयोगः 166a; इति श्रीमद्विद्वद्वृंदवंद्यपादपद्मश्रीभट्टनारायणसूरिसूनुभट्टरामकृष्णविरचितः पौराणवास्तुप्रयोगः 171b; इति ° अर्कविवाहः 178b; इति ° रामकृष्णभट्टकृतो रुद्रस्नानविधिः 183b.

It ends:

श्रीमन्नारायणाख्यात्समजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानस्
तत्सूनुः सर्वविद्यांबुधिनिजचुलकीकारतः कुंभजन्मा ।
दृष्ट्वा नानानिबंधान् व्यरचयदतुलं ग्रंथमन्नाकराख्यः
पित्रोः पादाब्जभृंगो रघुपतिपदयोः स्वश्रमं प्रार्पयच्च ॥
[(r. संश्रयं प्राप्य यत्नात्)

इति शतचंडीसहस्रचंडीप्रयोगः ॥ (Rāj. Mitra, Notices, V., p. 270).

यो भाट्टतंत्रगहनार्णवकर्णधारः
शास्त्रांतरेषु निखिलेष्वपि मर्मभेत्ता ।
यो ऽत्र श्रमो ऽस्ति विहितः कमलाकरेण
प्रीतो ऽमुनास्तु स कृती बुधरामकृष्णः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारीणरामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टसुतमीमांसकरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृतं शांतिरत्नं समाप्तं ॥

Foll. 68–95, written by a different hand, have been inserted there, but apparently belong to some other part of the work.

For another MS. of the work, see Bikāner Cat., p. 455; for a *Śāntiratnākara*, by the same author (probably the same work), see Burnell, Tanjore MSS., p. 138b.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1759.

160b. Foll. 206; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1760.

917. Foll. 80; size 12½ in. by 4 in.; very fair, modern Bengalī handwriting; seven lines in a page.

Śāntikatattvāmṛita, a manual of directions for averting evil omens and propitiating astral influences, by *Nārāyaṇa Śarman.*

It begins:

नत्वा गोपीकान्तं मत्वा च विविध[वि]बुधवाक्यानि ।
श्रीनारायणशर्मा शान्तिकतत्त्वामृतं तनुते ॥
अद्भुतसिन्धुप्रमुखे तत्तन्मूले पुराणादौ ।
नानास्थाने ये ऽर्थास्ते ऽस्मिन् ग्रन्थे समासेन ॥

तत्र शान्तिलक्षणमाह स्मृतिः । °

It ends: धेनुं सुवर्णं च दक्षिणां दद्यादित्यर्थः ॥ इति गण्डशान्तिपरिच्छेदः ॥ and by a different hand: इति श्रीनारायणशर्मकृतं शान्तिकतत्त्वामृतं समाप्तं ॥

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 9; VII., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

1761.

665a. Foll. 1–18; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Mahāśānti, a treatise on expiatory and propitiatory rites, in two adhyāyas of 18 and 25 sections resp.

It begins: ओं नमः श्रीवेदब्रह्मणे । श्रीहरिः ओं ॥

महाशांतिं प्रवक्ष्यामि यां प्राप्य महतीं श्रियं ।
ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यो वाप्युपसर्जति ॥
ब्राह्मणः सर्वकामाप्तिं क्षत्रियः पृथिवीजयं ।
सर्वतस्तु समृद्धिं च वैश्यः समधिगच्छति ॥
दिव्यं वा पार्थिवं वापि ह्यांतरिक्षमथापि वा ।
महाशांतिः प्रशमयत्यन्यद्वा भयमुच्छ्रितं ॥

Chapter II. begins: अथ नक्षत्राणामुपाचारं वक्ष्यामो हतवासाग्नेः(? अहतवासा अग्नेः) पुरस्तादहतेन वस्त्रेणोदग्दशेनात्मन्यवसाय कृत्तिकादीन्यज्ञायावाहयेदावाहयिष्यामि °

It ends:

समाप्तेयं महाशांतिः प्रेमानंदलिपीकृता ।
प्रतापोद्दंडमार्त्तंडकोलबुरुकप्रभोः कृते ॥

For the first part of this treatise see Weber, Cat. Berl., no. 1249. [H. T. COLEBROOKE.]

1762.

1730a. Foll. 44; size 8½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

[*Navagraha-*] *Śāntipaddhati,* a manual of directions for the propitiation of the nine planets, according to the *Sāman* ritual, by *Śivarāma,* son of *Viśrāma.*

It begins:

प्रणम्य तातं विश्रामं विघ्नेशं जगदंबिकां ।
ग्रहशांतिविधिं वक्ष्ये सामगानां हिताय वै ॥

Then follows a lacuna, space being left for some three or four lines; after which it proceeds:

गर्भाधानादिविवाहांतसंस्कारकर्मसु क्रियमाणो नैमित्तिकः । संपदादिफलोद्देशेन क्रियमाणः काम्यः ॥ तत्र नित्ये नैमित्तिके च न विहितकालनिषिद्धकालाद्यपेक्षा । काम्ये तु सर्वांगोपेतस्यैव फलवत्त्वाद्विहिते एव काले अनुष्ठानं । तस्मात्काम्यस्तु ज्योतिर्विदादिष्टे शुभे ऽह्नि कर्तव्यः । काम्ये ग्रहयज्ञे मंडपकुंडादि यथोक्तमेव सर्वं कार्यं ॥ इति परिभाषा ॥ अथ कर्मक्रमः ॥ °

इति गणपतिपूजा fol. 3*b*; ऋत्विग्वरणं 6*b*; स्वस्तिवाचनं 7*a*; कौतुकबंधः 7*b*; अग्निस्थापनं 10*b*; ° ग्रहाणां स्थापनं 18*b*, etc.

It ends: चतुर्भिश्चेत्यग्निं प्रणम्य यथाविभवं ब्राह्मणान्संपूज्य इष्टान्नेन संभोज्य दीनान्धकृपणेभ्यो यथाविभवमन्नादि दत्त्वा इष्टैर्बंधुभिश्च परिवृतः स्वयं भुक्त्वा आत्मानं कृतार्थं मन्वीत ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनीराजितचरणकमलयुक्तश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचिता नवग्रहाणामयुताहुतिहोमात्मिका शांतिपद्धतिः समाप्ता ॥ सं° १८०६ वर्षे फाल्गुणवदि ७ मंदे लि° ब्रा· आशारामेण ॥

For the same author's *Chandogāhnika,* see above, no. 455. [H. T. COLEBROOKE.]

1763.

1460. Foll. 409; size 8½ in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the (16th or) 17th century; 9–15 lines in a page.

Mahārṇava, a comprehensive work on expiations for removing and obviating diseases and evil influences resulting from deeds in a former existence (*karmavipāka*); compiled by *Bhaṭṭa Viśveśvara,* son of *Peddibhaṭṭa,* under the auspices of *Māndhātṛi,* younger son of *Rājā Śrī-Madanapāla,* and brother of *Prithvīmalla* (author of *Śiśurakshāratna*).

The work begins:

नमः सकलकल्याणभाजनाय पिनाकिने ।
नमो लक्ष्मीनिवासाय देवतायै गिरां नमः ॥ १ ॥
प्रवालाद्रिप्रस्थद्युतिनिचयपर्यायवपुषे ° ॥ २ ॥

Cf. *Smṛitikaumudī,* Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653, verses 3–12.

यदिंदिरानाथपुरंदराद्यैराराधितं ° ॥ ३ ॥
प्रकृष्टचलकुंडलस्तबकघृष्टगंडस्थलं ° ॥ ४ ॥
कांते कृतागसि ° ॥ ५ ॥
आसीदसीमगुणटाककुलांबुराशाव् °
श्रीरत्नपालनृपतिर्भुवनैकरत्नं ॥ ६ ॥
तस्यानुजो भरहपाल इति प्रसिद्धः ° ॥ ७ ॥
सुतो ऽस्य जातः सुकृतोन्नतस्य °
नाम्ना हरिश्चंद्र इति प्रथश्च ॥ ८ ॥

तस्यात्मजो ऽभूदतुलप्रतापः साधारणो भूमिपतिर्वदान्यः। ०
पंथच्छिदां विरुदकीर्ति ० ॥ १० ॥ [॥ ९ ॥
अस्यात्मजः श्रीमदनेन नाम्ना ० ॥ ११ ॥
यः कूपानारामान् ० ॥ १२ ॥ Aufr., Cat. Bodl., [no. 651, v. 17.
परिशीलयता कलाकलापं
विदधानेन च भूरिशः प्रबंधान् ।
मदनेन महीभृताथ येन
प्रथिता नूतनभोजराजकीर्तिः ॥ १३ ॥
पुत्रेषु सत्स्वपि कलत्रयुगे ऽथ तस्य
पुत्रौ जगत्त्रयविसृत्वरकीर्तिपूरौ ।
जातौ प्रियावतितरां प्रथमप्रसूतौ
नीतौ महोन्नतिमनल्पगुणैर्विनीतौ ॥ १४ ॥
उदारशीलौ सुमनोविलास-
मनोज्ञवृंदावनकेलिलोलौ ।
यशोदयावर्धितमंगलांगौ
यौ रामकृष्णाविव संप्रतीतौ ॥ १५ ॥
यच्छैशवानुकरणं न युवा न वृद्धः
शक्नोति कर्तुमपरः श्रुतसद्गुणो ऽपि ।
दानं निदानमखिलार्थिजनार्थसिद्धेः
कीर्तिर्दिगंतवितता च यतस्तदीया ॥ १६ ॥
अप्रतिमल्लः पृथिव्यां पृथ्वीमल्लस्तयोरभूज्ज्येष्ठः ।
अपरो मांधातृगुणैर्मांधाता गीयते जगति ॥ १७ ॥
सो ऽयं सुकृतविधाता रिपुकुलजेता तनोति मांधाता ।
विद्वन्मुखेन मतिमान् सत्कृतिरत्नं महार्णवं नाम ॥ १८ ॥
श्रुतिस्मृतिपुराणानि समालोक्य यथामति । [१९ ॥
निबध्यते (विरच्यते C) समासेन निबंधो ऽयं महार्णवः ॥

[Here the present MS. (A) inserts the following five verses (some of which occur again at the end of some chapters), and a short prose section:

पेद्दिभट्टात्मजः (!) श्रीमान् भट्टविश्वेश्वरः सुधीः ।
महार्णवाभिधं स्मार्तं निबंधं कुरुते कृती ॥ २० ॥

मतिर्येषां शास्त्रे प्रकृतिरमणीया व्यवहृतिः
परा* शीलं श्लाघ्यं जगति सुजनास्ते कतिपये ।
चिरं चित्ते तेषां मुकुरतलभूते स्थितिमियाद्
इयं व्यासारण्यप्रवरमुनिशिष्यस्य भणितिः ॥ २१ ॥

माता पुण्यचरित्रकीर्तिविभवा यस्यांबिका नामतः
शाकल्यापरमूर्तिरार्यचरितः श्रीपेद्दिभट्टः (!) पिता ।
सो ऽयं कौशिकवंशभूषणमणिः श्रीभट्टविश्वेश्वरो
वेदे स्मार्तमते नये च सपदे वाक्ये कृती वर्धते ॥ २२ ॥
दुष्कर्मपाकजनितामयकर्षिताना
सत्कर्मशर्मकरमित्युदितं मुनींद्रैः ।
तत्सांगजातमितरोक्तिविधानपक्षं
वक्ष्यामि रोगनिखिलार्तिनिबर्हणाय ॥ २३ ॥

एनोविपाकः परतः कीर्त्यते कालनिर्णयः ।
कृत्यं च हायनस्येति निबंधे ऽस्मिन्ननुक्रमात् ॥ २४ ॥

then follows a short passage: ननु कथं कर्मविपाककालनिर्णयवार्षिककृत्यानां पौर्वापर्यं । ० ending
इति पेद्दिभट्टात्मजभट्टविश्वेश्वरविरचिते महार्णवाख्ये कर्मविपाके संगतिः समाप्ता ॥ अथ वक्ष्यमाणसकल ०]

तत्र तावद्वक्ष्यमाणसकलकर्मोपयोगित्वेन कर्मविपाकरूपरोगादिनिवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तादेरवश्यकर्तव्यता प्रतिपाद्यते। तद्यथा ०

The work consists of forty chapters, or waves (*taraṅga*), the first seven of which (ending fol. 235*b*) treat of *prāyaścitta*, as a religious observance for the improvement of a man's future prospects; while the remaining chapters deal with *karmavipāka* more especially, and aim at "taking away the gripe of a particular malady." While the former section draws its prayers and invocations largely from the *Veda*, particularly the *Yajurveda*; *Purāṇas* and *Tantras* have supplied most of the materials for the second section. The authority most frequently laid under contribution is the *Śātātapīya Karmavipāka*. The following may serve as a specimen of the endings of chapters, and the subjects treated:

महार्णवाख्ये महति प्रबंधे
मांधातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।
सत्कर्मरत्नौघनिदानमाद्यस्
तुंगस्तरंगो ऽयमगादगाधः ॥ fol. 6*a*;

इति शातातपीयकर्मविपाकोक्तपरिभाषा 9*a*; इति जमदग्निप्रोक्तः कूष्मांडहोमविधिः 11*a*; इति बौधायनोक्तः कूष्मांडहोमविधिः 12*a*; आज्यहोमविनियोगः 19*a*; इति कूष्मां-

* Thus also A, B, C at the end; see *Madanapārijāta*, ed., Bibl. Ind., p. 128.

इहोमानुष्ठानक्रमः ॥ ° द्वितीयस्तरंगः ॥ 27*b*; इत्यापस्तंबीयो गणहोमविधिः 29*a*; चरुहोमविनियोगः 37*a*; इति° तृतीयस्तरंगः 42*a*; इत्याश्वलायनघोषशांतिः 52*b*; इति तैत्तिरीयघोषशांतिः 75*a*, etc. Up to fol. 50, and on foll. 73–75, the *mantras* are accented.

The chapter on *vināyakaśānti*, referred to in the author's *Smṛitikaumudī* (Aufrecht, Cat., p. 277*a*), is found on foll. 155*a*–160*b* of the present MS.

The last few leaves of the MS. have been partly restored by a more modern hand.

It ends: इति मेषग्रहहरणं ॥

मतिर्येषां शास्त्रे ° see above ॥ १ ॥

कविराधुनिकश्चिरन्तनो वा
न विशेषः क्वचिदस्ति सज्जनानां ।
इयतैव जितं मया यदेषाम्
अतिलोकेषु गुणेषु पक्षपातः ॥ २ ॥

इति श्रीपंडितपारिजातकभट्टारमल्लेत्यादिविरुदराजीविराजमानश्रीमदनपालपुत्रस्य मांधातुर्निबंधे महार्णवाभिधाने कर्मविपाके ग्रहप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च महार्णवनामनिबंधः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1764.

2152. Foll. 404; size 11 in. by 5 in.; good, large Devanāgarī writing, of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work [B].

This copy ends, foll. 395*b*-396*a*: इति मेषग्रहहरं॥

मतिर्येषां ° ॥ १ ॥

महार्णवाख्ये महिते प्रबंधे
मांधातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।
सत्कर्मरत्नावलिभृद्य(!) चत्वा-
रिंशस्तरंगो ऽयमगादगाधः ॥ २ ॥

समाप्तो ऽयं महार्णवनामा निबंधः ॥

Then follow eight leaves, containing a list of contents, written in triple columns.

[GAIKAWAR.]

1765.

3251. Foll. 410; size $7\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; written, in the Śārada character, on birch bark, by two different hands; 15–17 lines in a page.

The same work [C].

The first leaf is missing, the second leaf beginning with the last *pāda* of verse 4 (प्रकृष्टचल °) of the introduction, viz. महः किमपि मोहनं कपटशैशवं-- this leaf, as well as the next, is however sadly injured through the bark having peeled off.

A facsimile of one of the pages of this MS. has been published in the Palæographical Society's Oriental Series, part IV., with a descriptive account by Dr. Haas. The writing material used being of a very delicate nature, the MS. has to be handled with extreme care. It is wrapped in a plain case of limp leather, stamped with an ornamental edging.

The MS. ends on fol. 401*a* with the same two *ślokas* as MS. A, but the second is slightly defective; whilst of the colophon the copyist only wrote इति श्रीपंडितः; which is followed by an *anukramaṇikā* to the work.

Several lacunæ occur in the body of the work, esp. one extending from fol. 149*b* to 160*a*.

[G. BÜHLER.]

1766.

201. Foll. 99; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1639 A.D.; ten lines in a page.

Karmavipākasāra, a digest of directions for the expiation and removal of the evils resulting from sins in a former existence, especially maladies of all kinds, by *Dinakara*, son of *Rāmakrishṇa* and *Umā*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*. It begins:

प्रासूतोमा प्रसूयै तनयमिह पिता रामकृष्णश्च सो ऽयं
प्रायश्चित्तेषु सारं दिनकरविबुधः शांतिकानां च सारं ।

कृत्वाथो कर्मपाकेप्यखिलबुधमुदे मारमेतं तनोमि
श्रीरामांघ्रिप्रभावादयमपि भजतां ख्यातिमुच्चैर्धरायां॥१॥
ग्रंथे कर्मविपाकीये ये मयार्था निरूपिताः।
तेषामादौ सुबोधाय क्रियते ऽनुक्रमः स्फुटः॥ २॥
प्रारब्धनाशो दानादेः प्रायश्चित्तैः समुच्चयः।
रोगाणां तारतम्येन द्वादशाब्दतदर्धकं॥ ०

This *anukramaṇikā* consists of 50 *ślokas*, ending thus:

दारिद्र्यहारि धनदं मूर्तिदानं ततः परं।
श्रीसूक्तस्य विधिस्तद्वद् रत्नदानं समृद्धिदं॥

नन्वनिष्टहरत्वाविशेषाच्छांतिककर्मविपाकयोः को भेदः। उच्यते। भाव्यनिवारकमं विपाकत्वं। कर्मविपाकशब्दश्च कर्मणां विशेषेण पचनमिति व्युत्पत्त्या व्याध्यादिषु मुख्यः। तद्विपाका जात्यायुर्भोगा इति पातंजलसूत्रात्। तन्निवर्तककर्मसु लाक्षणिकः।

It ends: इति श्रीसूक्तं हेमाद्रौ संवर्तः॥
समुद्रजानि रत्नानि नरो विगतकल्मषः।
दत्त्वा विप्राय महते प्राप्नोति महतीं श्रियं॥
श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरुदभूद्यो भट्टनारायणः
क्षोणीपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः।
मीमांसानयतत्त्वविद् दिनकरस्तस्मादभूत्तत्कृतिः
सेयं कर्मविपाकसारविषया रामाय दद्यान्मुदं॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूरिसूनुश्रीमन्नारायणसुतश्रीमद्रामकृष्णसुतदिनकरकृतः कर्मविपाकसारः समाप्तः॥ संवत् १६९६ समये वैशाखवदी चैढशीवरशुभदी लिखितं खत्रपतीब्राह्मण कासिके वाशी(!)॥

See Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 303. A different work of the same title, Bikāner Cat., p. 405. [H. T. COLEBROOKE.]

1767.

2652. Foll. 250 (wanting foll. 1, 8, 31, 41, 43, 161, 163, 191, 218, 227–34; double nos. 99, 118, 144); size 10 in. by 6 in.; careless Devanāgarī writing, of 1533 A.D.; nine lines in a page.

Sāragrāha-Karmavipāka, a similar digest, by one who calls himself the eldest son of *Kāhnaḍa*, or *Kānhaḍa* (i.e. *Krishṇa*), and grandson of *Padmanābha*.

The work seems to have been compiled, in 1384 A.D., under the patronage of *Karṇasiṃha*, minister to King *Durgasiṃha* of *śrī-Nanda-padra*(?), son of *Maṅgala Bhūpāla*.

The present MS. commences in the fourth verse of the introduction; but the beginning, as well as some of the defective verses further on, are here supplied [in brackets] from a collation of four Bombay MSS. kindly sent by Professor R. G. Bhandarkar:

[यो देवः किल पूर्वसर्गसमये संस्मर्यते ब्रह्मणा
यस्मादौ सुरसिद्धदैत्यमनुजैरभ्यर्च्यते कर्मणा।
विघ्नव्रातविघातजातकठिनं कुंठं कुठारं करे
बिभ्राणं तमुपास्महे गजमुखं सिद्धेः परं कारणं॥ १॥
वंदे विश्वनुतां पितामहसुतां वाग्देवतामेव तां
यस्याः पुण्यपदप्रसाददलिताशेषोग्रजाड्यो जनः।
उद्यत्पार्वणचंद्रसांद्रितसुधापाथोधिवीचिच्छटा-
निर्णिक्ताननवर्णवाक्यनिकरैर्विद्वत्सु संदीव्यति॥ २॥
तमादिदेवं जगतामधीशं
चतुर्मुखं ध्यानजुषं प्रपद्ये।
चराचरं यत्स्मरणाद्बभूव
विद्यास्तथाष्टादश यन्मुखेभ्यः॥ ३॥
विश्वत्रातारमीशं दलितदनुसुतं मुक्तिदं भक्तिभाजां
विश्वग्रूपं विशुद्धं विबुधजनघनप्रीतिदं योगिगम्यं।
विष्णुं कालग्रसिष्णुं करकहितग]दाशंखचक्राब्जचापं
पापं विद्रावयंतं भवजभयहरं ब्रह्ममूर्तं प्रपद्ये॥ ४॥
देवं सुधाकरकलाकलितोत्तमांगं
त्र्यक्षं त्रिशूलधरमद्रिसुतावृतांगं।
कोपप्रसादमतिवर्जितमुग्रवीर्यं
वंदे सुरर्षिगणं सिद्धतनुं वृषांकं॥ ५॥

अथ॥ दृष्टं यदत्र तत्तस्मान्नीत्वा सारं हि शास्त्रतः।
ग्रंथकर्तुरथो व्यक्तिः प्रोच्यते परमार्थतः॥ ६॥
[राजा] यत्र सुरे(l. पुरे) सुरेश्वरसमः श्रीदुर्गसिंहो महान्
श्रद्धा यस्य तनोः पदे च महिषी धन्यांबिका राजते*।
[यत्साचिव्य]धुरां परां कलयति श्रीकर्णकंठीरवः
कस्तद्वर्णयितुं क्षमः क्षितितले श्रीनंदपुत्रो(पद्रं Bo.)
[तस्मिन्॥ [बुधः॥ ७॥

* रापते MS. In the only Bomb. MS. which has this *śloka*, this *pāda* reads thus: सर्धांगे ननु यस्य पट्टमहिषी–यांबिका राजते।

येनादौ] जगदीश्वरेण हिभना(जनता Bo.) मर्यादया [स्थापिता
ये दायेन समुद्धृतावनिभृता धर्मद्रुहो नाशिताः ।
सोहं(l. स्यं) संप्रति दुर्गसिंहनृपते(ति Bo.)र्गोत्रावतीर्णो- [शतस्(डतस् MS.)
तन्नत्सर्वमिदं करोति यदहो नान्येन निष्पद्यते ॥ ८ ॥

तस्मिन् राज्ये
वेदव्यास इव प्रपंचचतुरस्तच्छिष्यतां नाटयन्
आसीद्विश्वपुराणपाठनिरतः स्वाचारवान् शुद्धधीः ।
विख्यातो भुवि चित्रकूट इति वै यो नागरज्ञातिषु
प्रज्ञागर्वितवाचकेषु धिषणः श्रीपद्मनाभाभिधः ॥ ९ ॥

तस्यात्मजः काह्नडदेवनाम्ना(l. नामा)
व्यासः प्रयासैकमतिः सुपुण्यै[: or ण्ये] ।
गयाप्रयागादि विगाह्य तीर्था-
न्यनेकशोंकं(l. गं) विमलीचकार ॥ १० ॥

[य]स्त्वगण्यकृतपुण्यसंचयै[रु]द्दधार निजपूर्वपूरुषान् ।
उद्यमै[क]निधिरुत्तमात्मधीर्ज्ञातिमंडनमिहावभासते॥११॥

तस्य वश्यमनसः सुतो ऽग्रजः
शास्त्रसारकृतसंग्रहव्रजः ।
लोकशोककरकर्मकृंतनः(र्न v.l.)
शास्त्रशस्त्रमिदमाबबंध सः ॥ १२ ॥

शास्त्रेभ्यः सारमादाय केवलं ग्रंथधारणं ।
तस्मादस्मासु तुष्यार्थतु(l. तुष्यंतु) सूरयः शास्त्रपारगाः॥१३॥

तद्यथा तथ्यमेव सिद्धं(द्ध v.l.)नृपतिभर्तृहरिवाक्यं ।
नमस्यामो देवान्नु हतविधेस्ते ऽपि वशगा विधि॰
तस्माद्ग्रंथकश्च । [(*Bh.*, *Nit.* 92 or 94) ॥ १४ ॥

यदैहिकामुष्मिकभावसिद्धं
बुद्ध्या वियुक्तमुत बुद्धिवृद्धं ।
यत्कर्म दैवाख्यमिह प्रसिद्धं
शुभाशुभं नौमि तदीशनद्धं ॥ १५ ॥

तत्र मादं(तत्राप्यरं Bo.) दुःखकरं नराणां
शुभेतरात्कर्म निरीक्ष्य पाके ।
यद्दूचुराद्या मुनयो विचार्य
निजार्थबुद्ध्या विविधप्रकारं ॥ १६ ॥

गर्गो मनुर्गौतमयाज्ञवल्क्यौ
बोधायनः सुश्रुतशालिहोत्रौ ।
शातातपः प्राणिगणानुकंपी
पुराणकर्ता यदुवाच वेधाः ॥ १७ ॥

नानाभेदेषु वेदेषु यद्यदुक्तं मनीषिभिः ।
धर्मशास्त्रपुराणेषु कर्म किं पाकलक्षणं ॥ १८ ॥
किंचिद्गर्गान्गौतमाच्चापि किंचित्
किंचिन्नीत्वा सुश्रुताच्छालिहोत्रात् ।
मन्वादिभ्यः सत्यवत्याः सुताच्च
पौराणेभ्यः सा...दाय किंचित् ॥ १९ ॥
विद्वज्जनविनोदाय हिताय भुविनां(l. भ॰) भुवि ।
सारग्राहमिदं नाम्ना साम्नायं शास्त्रमुद्धरे ॥ २० ॥ ॰

Fol. 5*b*: इति सारसंग्रहे(!) कर्मविपाके देवकल्पनाप्रकरणं ॥ अथ प्रकरणाधिकारसंख्या ॥ तत्र

मौलगिनृपतिविरचितं कर्मविपाकं यतः पुरस्कृत्य ।
रचितो ग्रंथस्तस्मात्प्रक्षिप्तं नाम तस्यापि ॥ १ ॥
ग्रंथे प्रकरणान्यत्र पंचपंचाशदेव हि ।
अधिकाराः पंच युक्ताश्चत्वारिंशत्समन्विताः ॥ २ ॥
शतत्रयं परिख्याता दानानां(!) शांतिकारणं ।
पंचाशद्भिरुपेतानि अष्टौ चैव शतानि तु ॥ ३ ॥
चत्वार्येव सहस्राणि ग्रंथवृत्तश्लोकानि संख्या प्रकीर्तिताः(!)।
एवं ५२०० श्लोकसंख्या प्रकीर्तिता ॥
एवं मयाधिकाराणां संख्या ग्रंथस्य च स्मृता ।
न संशयो ऽत्र कर्तव्यो न न्यूनमधिकं भवेत्। अथ सारग्रहणं।
षट्सप्ततिसमायुक्तं विज्ञानेशाच्छतद्वयं ।
पंच बोधायनीयानि गृहीतानि शतानि च ॥ ॰

Thus the author states that his compilation is principally based on *Maulaji Nripati's Karmavipāka*, 1000 *ślokas* (in round numbers) having been taken therefrom, interlaced with quotations from other sources (*Vijñāneśa*, *Baudhāyana*, *Śātātapa*, *Dānakhaṇḍa*, *Ācāradīpa*, *Jñānamaṇḍala*, *Āyurveda*, *Bālacikitsā*, *Purāṇas* (of which he knows eighteen), and other works, the whole amounting to 5200 *ślokas*. After this statement he proceeds: अथ मौलगिः ।

नत्वा श्रीशमुमेशदंतिवदनौ शक्तिं ग्रहान् वाडवान्
पुण्यानां तु निजापराध[ज]नितं दंडं विधायाधुना ।
श्रीमान्मौलगिभूपतिः स्वविहितं धर्मं प्रजापालनं
सम्यक्कर्तुमपुण्यरोगशमनं ब्रूते विधिं शास्त्रतः ॥
शास्त्रत इति तदाह ।
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्रांगमिश्रिताः ।
वेदा स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ॥ ॰

अथोद्देशेन व्याधयः fol. 15a; अथ स्त्रीणामाचारवाक्यानि 16b; इति ज्ञानमंडलोक्तस्त्रीकर्मविपाकः 20a; इति ज्ञानमंडले पुरुषकर्मविपाकोद्देशः 21a; अथ प्रायश्चित्तलक्षणं 22a; इति श्रीमद्विरचिते सारग्राहे कर्मविपाके प्रायश्चित्ताधिकारः 54a; इति सारग्राहे कर्मविपाके ० चांद्रायणविधिनिर्णयः 58a; इति श्रीमद्वि[रचिते कर्म]विपाके ऐहिककर्मप्रायश्चित्तानि 63b; इति सर्वशास्त्रसारग्राहे(!) कर्मविपाके सद्विरचिते प्रायश्चित्तग्रहणे प्रायश्चित्ताधिकारः ॥ अथ दानप्रशंसा । 75a; इति दानसंकल्पप्रयोगविधिः 93b; इति श्रीमद्विरचिते कर्मविपाके सारग्राहे प्रतिकरणव्यवस्थाकरणं 102a, etc. It ends:

वदनं प्रसाद[सद]नं सदयं हृदयं सुधामुचो वाचः ।
करणं परोपकरणं येषां केषां न ते वंद्याः ॥

इति सारग्राहो नाम वृद्धकर्मविपाकः समाप्तः ॥ समाप्तं चेदं कर्मविपाकनाम धर्मशास्त्रं ॥ संवत् १५ आषाढादि ८० वर्षे अश्वनशुदि १ दिने ऽलेपि ॥

One of the Bombay MSS., which will be described in Prof. Bhandarkar's next Report, here adds the following verses kindly placed by him at my disposal: अथ समयः ॥

आदौ बभूव भुवि विक्रमभानुनामा
भूवल्लभान्यनृपसिद्धशिरोललाम ।
तत्प्राज्यराज्यसमयातिगतांतरिक्ष-
वेदान्विताब्धिविभुसंख्यशरत्सुतेषु (*Saṃv.* 1440) ॥
शाके रसोत्तरशतेषु गतेषु राम-
क्षोणीमितेषु (*Śaka* 1306) दयितेषु सहायितेषु ।
मास्यर्कतापविषमे किल शुक्लनाम्नि
रक्षोशरश्मिरमणीयचलक्षपक्षे ॥
तिथौ स्कंदाक्षिसंख्ये च भ्राजद्राजात्मजाहनि ।
शुभ ऋक्षे विशाखाख्ये योगे सति शिवाह्वये ॥
सुरपतिपुरधृतमुद्रे समुद्रे सकलकलाचंद्रे ।
श्रीनंदपद्मनगरे(!) पुण्यचयैरुल्लसद्भद्रे ॥
श्रीमन्मंगलभूमिपालतनये श्रीदुर्गसिंहे नृपे
राज्यं शासति शाश्वतं विजयिनि क्षोणींद्रतां तन्वति ।
तत्साचिव्यधुरंधरे सुचतुरे मन्त्रीश्वरे दातरि
व्यापारान्परिशीलयत्यनुदिनं श्रीकर्णसिंहे सति ॥
मन्येवं (l. मयैवं) सौम्यसमये विपाकः पूर्वकर्मणां ।
सारग्राहाभिधः श्रेष्ठस्तेनैवायं समुद्धृतः ॥
यादृग्ग्रंथेषु मे दृष्टं तत्तथैवोद्धृतं मया ।
सुसंबद्धमसंबद्धं प्रसीदंत्वत्र सूरयः ॥

Cp. Bhandarkar, Report, 1882-3, p. 63, and Cat. of Deccan Coll., p. 251 (where the work is called *Sārasaṃgraha*, as at fol. 5b of the present MSS.); Cat., p. 139 (*Sārasaṃgrāhaka*).

[GAIKAWAR.]

1768.

84a. Foll. 109; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1770 A.D.; fourteen lines in a page.

Karmavipāka, another work on expiatory rites to be performed with the view of averting evil influences, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha.*

It begins:

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।
त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 659 (transcribed from the present MS.), where a list of authorities is given.

It ends: शीतज्वरनाशे गुडूचीसमिधः । कन्यार्थं मधुक्ता लाजाः ॥ इति त्वरितरुद्रप्रयोगः ॥

इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ कर्मविपाकः समाप्तः ॥

Regarding the author, see above, no. 1464.

[H. T. COLEBROOKE.]

1769.

2700. Foll. 417, two of which (375 and 376) are wanting; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Vidhānamālā, a treatise on ceremonies to be performed with a view to averting evil influences, by *Nṛisiṃha Bhaṭṭa*.

It begins:

प्रणम्य लंबोदरमुत्तमानां संतोषदं सर्वपुराणदृष्टं ।
धर्मार्थकामव्यवहारसिद्धै करोमि शुद्धार्थविधानमालां ॥१॥

तत्रादौ पुष्पवतीविधानं निरूप्यते । प्रथमतौ दृश्यमानं रजः साध्वसाध्विति विविच्य साधुन[:] प्रतीकारः कथ्यते । ०

इति ० प्रथमर्तौ रजोजोषहरविधानं fol. 4*b*; ० विकृतिप्रसवजनितविघ्ननाशनविधानं 6*b*; ० यामलोत्पत्तिविधानं 8*a*, etc.; ० नवग्रहपीडाशमनविधानं 20*b*; ० वायसग्रहविधानं 21*a*; ० हस्तिपादग्रहपीडाशांतिविधानं 22*b*; ० कर्णग्रहपीडाशमनविधानं 23*a*, etc.;--० विवाहव्रतबंधेषु मातृरजोदोपजनितविघ्नहरविधानं। अथ पुण्याहवाचनं 411*a*.

It ends: इति स्वस्तिवाचनं॥ इति श्रीविधानमालायां श्रीमन्नृसिंहभट्टविरचितायां सर्वकामसिद्धिदं स्वस्तिवाचनाख्यं नाम विधानं २३९॥

प्रकरणानि द्विशतचत्वारिंशत्फलश्रुतिसहितं॥

समाहृतमिदं शास्त्रं सर्वशास्त्रार्थसंग्रहात्।
विधानमालिकाख्यं हि प्राणिनामुपकारकं॥ १॥
धर्मार्थकामशास्त्रेभ्यः संगृह्यालंकृतं मया।
उद्धृतं सर्वपुष्पेभ्यो यत्नस्यान्मधुमक्षिकं॥ २॥
ग्रंथस्यास्यानुरागेण मयानुग्रहणेन वा।
संतोषयंतु विद्वांसः सचेतांसि (l. स्व०) समंजसा॥ ३॥
वैराटे विषये ऽस्ति चंदनगिरेर्गव्यूतिमात्रे पुरं
देव्याः प्राक् सुमनोहरं वसुमतीतीरे ऽग्रहारो महान्।
तत्रत्यो ऽत्रिकुलोद्भवो गुणनिधिः श्रीमान्नृसिंहो द्विजश्
चक्रे शास्त्रमिदं नृणामुपकृतिं संधाय चित्ते निजे॥ ४॥
विधानमालां ग्रथितां मयात्र
गुणानुसंधानविराजमानं।
प्रमेयसारैः सुभगां पवित्रीं
कुर्वंतु कंठेषु निजेषु धीराः॥ ५॥

इति श्रीनृसिंहभट्टविरचिता विधानमाला समाप्ता॥ संवत् १७३२ समयनामकार्त्तिकसुदि ९ शनैश्वर समाप्त॥

[MACK. COLL.]

1770.

921. Foll. 192; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

A commentary on the preceding work (?by *Viśvanātha*, son of *Hari*). It begins:

यो धान्वंतरशास्त्रमर्थचतुरः कारुण्यरत्नाकर-
सौजन्यामृतपूर्णमानसलसच्छ्रीशंभुचित्तः सदा।
भूपालालिकलालनीयचरणद्वंद्वस्य सूनुर्हरेर्
भूविस्तारियशाः सदा जयति स श्रीविश्वनाथः सुधीः॥१॥
प्रणम्य लंबोदरम् ० २॥

विधानमालेति ग्रंथं नामधेयं तच्चान्वर्थं विधानानां मालेव मालापरंपरेत्यर्थः। विधानं विधिः। ०

The commentary is not quite complete.

It ends: इति श्रीविधानमालायां पितामहस्मृत्युक्तं सर्वद्विष्वेषु धर्मविवाहनधर्मचारिकाविधानं संपूर्णं। this section (236) ends at fol. 402*b* of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1771.

1745a. Foll. 40; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; good, old Devanāgarī handwriting; eleven lines in a page.

Lakshahoma-paddhati, a manual for the performance of the *Lakshahoma*, for the propitiation of the various planetary agencies, by *Kāśī Dīkshita*, son of *Sadāśiva Dīkshita*.

It begins: अथ लक्षहोमपद्धतिः॥ तत्र तावत् नानादेवतोद्देशेन वक्ष्यमाणनानामंत्रैः सर्वपापक्षयार्थं परमसुखप्राप्त्यर्थं क्रियमाणस्त्वेक[ः।] उक्तं च बृहत्पाराशरेण॥

अथातः संप्रवक्ष्यामि द्विजेंद्राः श्रूयतामिदं।
लक्षहोमविधिं पुण्यं कोटिहोमविधिं तथा॥० 22 *ślokas*

इति बृहत्पाराशरे शांत्यध्याये लक्षहोमविधिः॥ प्रायश्चित्तार्थं गायत्र्या लक्षहोमः कार्यः। गायत्र्या तिलहोमसहस्रे चैकः प्राजापत्य इति। ०

अथ पुण्याहवाचनं ० मातृकापूजा fol. 6*a*; इति नांदीश्राद्धं। अथ वरणं 9*a*; इति ऋत्विग्वरणं। ततो वास्तुपूजनं 10*a*; अथ अग्निध्यानं 22*b*, etc.

It ends: सर्वान्कामानवाप्नोति स्वर्गे लोके महीयत इत्यादि प्रागेव लिखितं॥ इति लक्षहोमपद्धतिः समाप्ता॥ इति श्रीयाज्ञिकसदाशिवदीक्षितसुतकाशीदीक्षितकृता लक्षहोमपद्धतिः समाप्ता॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1772.

2016. Foll. 6; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; worm-eaten and injured by wear.

[*Yati-*] *Ārādhanaprayoga*, a manual of rules and formulas for the propitiation of ascetics.

It begins: अथ यतीनां समाराधनप्रयोगः ॥ स च पार्वणश्राद्धानंतरं श्वः स--- स चैवं॥ कृतनित्यक्रियः मध्याह्ने षोडशाष्टौ चतुरो वा ब्राह्मणानाहूय कर्ता--- राचम्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य श्रीनारायणप्रीत्यर्थं ब्रह्मीभूत--रोः आराधनं करिष्ये॥ तदंगेक्षणं पाद्यं च करिष्ये॥० The *mantras* are accented.

Fol. 5*b*: अनेन ब्रह्मीभूतस्य गुरोः आराधनाख्येन कर्मणा तेन श्रीनारायणः प्रीयतां न मम ॥ ततः सुहृद्युक्तो भुंजीतेति ॥ यतीनां पुण्यतिथिसमाराधनप्रयोगः ॥ ततः प्राप्तदशमीमहालयतीर्थप्रयुक्तादिश्राद्धानि कुर्यात् ॥ ० 4 lines ॥ वसिष्ठः ॥

चतुर्विधानां भिक्षूणां ज्ञातिबंधुसुतादिभिः ।
एकादशे हि(? ऽह्नि) कर्तव्यं श्राद्धं तेषां तु पार्वणं ॥

इति आराधनप्रयोगः समाप्तः ॥ शके १७१९ पिंगलनामसंवत्सरे कार्त्तिकशुद्धपौर्णिमा मंदवासरे इदं पुस्तकं नेनोपनामेन गणेशात्मकप्रभाकरेण लिखितं ॥

On the front and back pages the treatise is called "*Yatīnām puṇyatithisamārādhanaprayoga.*" [Dr. John Taylor.]

1773.

1217b. Foll. 6; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; fourteen lines in a page.

Dānaphalavrata, a description of a ceremony to be performed, it seems, by unhappy wives who have become estranged from their husbands—like *Kuntī* (also called *Kusumāvatī* or *Pushpāvatī*) and *Damayantī*—or are in fear of losing their sons, like *Sumitrā*.

The names of these personages occur in a tale given (on the last three pages) in illustration of the preceding description, and ascribed to the *Padmapurāṇa*.

It begins: अथ दानाफलव्रतं (! thus always) ॥
संलिप्य गोमये भूमिं चतुरस्र[क]मंडलं (०लां) ।
तन्मध्ये ऽष्टदलं पद्मं शोभितं कर्णिकान्वितं ॥ १ ॥
प्राणायामत्रयं कृत्वा संकल्पं तु ततः परं ।
कलशं शंखपूजां च ततः पूजां समारभेत् ॥ २ ॥

तद्दक्षिणभागे त्रिकोणमंडलं कुर्यात् । तन्मध्ये गणपतिं पूजयेत् । ततो द्वारपूजा । पूर्वद्वारे वक्रतुंडाय नमः । एकदंष्ट्राय० दक्षिणे महोदराय नमः। गजाय· पश्चिमे लंबोदराय। विकटाय· उत्तरे। विघ्नराजाय · धूम्रवर्णाय · अग्रे वास्तुपुरुषाय। ऊर्ध्वभागे भारत्यै । अधोभागे रत्यै । मध्ये गणपतये ।

अत्रागच्छ गणाधीश इह स्थाने च याम्यहं ।
यावत्वां पूजयिष्यामि तावत्वां [सु]स्थिरो भव ॥ १ ॥
चतुर्भुजं महाकायं गजवक्त्रं सुदंतकं ।
शूर्पकर्णं त्रिनयनं ध्यायेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ २ ॥

ध्यानं गणपतये० आवाहनं । एकदंताय · आसनं । गजवक्त्राय · पाद्यं । ० -- ॥ अथारुणपूजा । ० --

अथ महालक्ष्मीपूजा fol. 1*b*; अथ तुलसीपूजा 2*a*; अथ सूर्यपूजा 2*b*; अथांगपूजा 3*a*; अथ पुष्पपूजा 3*b*; अथ अष्टोत्तरपूजा 4*a*; इति पूजाविधिः 115*a*.

Fol. 5*b*: अथ कथा ॥ ऋषय ऊचुः ॥
पितुर्गृहे वर्तमानं कुंती व्यासं ददर्श ह ।
नमः कृत्वा तु सद्भक्त्या पाद्यार्घाचमनादिकं ॥ १ ॥
दत्वा संप्रार्थितं व्यासं कुंती मुकुलितांजलिः ।
पतिपुत्रान्न(? त्र)मोक्षार्थं व्रतं ब्रूहि महामुने ॥ २ ॥

व्यास उवाच ॥
शृणु दानाफलं नाम व्रते(? व्रतं) सर्वव्रतोत्तमं ।
कैलासशिखरे रम्ये पार्वतीपरमेश्वरौ ॥ ३ ॥
व्रतानां सर्वदानानामुत्तमं ब्रूहि तद्व्रतं (! some [omission) ॥

श्रीशंकर उवाच ॥
साधु देवि त्वया पृष्टमुत्तमं सर्वतः शृणु ।
भूमौ तु भारते वर्षे पुण्ये च यमुनातटे ॥ ४ ॥ ० १२ ॥

स्त्रिय ऊचुः ॥
पुण्यव्रतमिदं देवि सौरं पापप्रणाशनं ।
सर्वसंपत्करं नृणां पतिपुत्रान्न(? त्र)मोक्षदं ॥ १३ ॥ ०

It ends:
तदा व्रतं कृतं सर्वं भूमौ दानाफलं (!) महत् ।
सुपुत्रांल्लभते कुंती त्वं कुरु व्रतमुत्तमं ॥
ये पठंतीदमाख्यानं शृण्वंति [प्र]श्रयान्विताः ।
सर्वपापविनिर्मुक्ताः यास्यंति परमां गतिं ॥ ५७ ॥

इति श्रीपद्मपुराणे उमामहेश्वरसंवादे दानाफलव्रतं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1774.

2129. Foll. 2; size 9¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; thirteen lines in a page.

Sahagamanavidhi, or *Satīvidhāna*, a short treatise (in 66 *ślokas*) on the rite of *Satī*, by *Govindarāja* (?). Rather incorrect.

It begins: श्रीकृष्ण उवाच ॥

अधान्यात् (?अधुना) संप्रवक्ष्यामि नारीणां परमो विधिः [(l. °मं विधिं) ।
भर्त्रा वैव (?सहैव) मरणं स्त्रीणां चैव प्रशस्यते ॥ १ ॥
गच्छते सत्यलोकं तु संयुक्ता पतिना (!) सती ।
सर्वदेवमयो यस्मात् सर्वतीर्थमयः पतिः ॥ २ ॥
नदीनां च यथा गंगा सुराणां च यथा हरिः ।
मुनीनां च परं ब्रह्म स्त्रीणां चैव तथा पतिः ॥ ३ ॥

It ends:

उत्तमा मध्यमा लोका ये वान्ये तत्र संस्थिताः ।
ते सर्वे हरिमुच्चर्ये करतालीं प्रदापयेत् (!) ॥ ६६ ॥

इति श्रीगोविंदपराज (!) विरचितसहगमनविधिः ॥ After which is added, by a different hand, सतीविधानं । Outside it is called संगमनविधि.

Perhaps it is an extract from a *Purāṇa* or some other work. [GAIKAWAR.]

1775.

1705b. Foll. 13; size 8 in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Nīlodvāhapaddhati, a manual for performing the ceremony of letting loose a bull, in connection with funeral rites.

It begins: अथ नीलोत्सर्गकाला उच्यंते ॥

ग्रहणाद्वितये पुंये (r. पुण्ये) तीर्थे चैवायनद्वये ।
विषुवद्वितये श्राद्धे मृताहेष्वष्टकासु च ॥ १ ॥

इति सूत्रकाराणां वाक्यं । यथा । कार्त्तिक्यां फाल्गुन्यां वैशाख्यां माघ्यां आश्वयुजि अष्टकासु चंद्रसूर्यग्रहणयोर्विषुवति उदगयने दक्षिणायने प्रेतस्यैकादशाहे इति कालाः ॥ तथा मत्स्यपुराणात् । आश्वयुज्यामषाढ्यां चैत्रवैशाखयोरपि । ०

It ends: अथ शांतिकोपहाराः ॥ इति श्रीनीलोद्वाहपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १६४८ वर्षे माघवदि ७ भौमे लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1776.

2938. Fol. 1; size 10¾ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī; 20 lines in all.

Hitasūtra, a string of 65 rules of conduct and moral maxims, prepared, for Ballantyne, by *Veṅkaṭ-rām*, on 10th July, 1860.

It begins: ओं धर्मोपादानं संतोषः श्रेष्ठः १ ॥ अशीलस्याचारो न भ्राजते २ ॥ क्षेमवतो नाल्पे दोषे नाशोऽस्ति ३ ॥ शाम्येत्पापं शीलं योऽधिगच्छेत् ४ ॥ वामाचारः पितुरप्यनिष्टः ५ ॥ आचार्यैस्साङ्गं कुर्वीत ६ ॥ मानित्वं मूर्खाणां मिथ्याचारः ७ ॥ ०

The sentences are divided into seven adhyāyas; viz. five of 10 each, and the last two of 9 and 6 resp. [J. R. BALLANTYNE.]

1777.

2316A. Foll. 65; size 13¼ in. by 4¾ in.; good Devanāgarī writing, of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Gotrapravaramañjarī, an exposition of the genealogies of the several *gotras*, and of the rules by which intermarriage is forbidden on account of community of ancestors invoked in the *pravara*, or invocation to *Agni*; by *Purushottama Paṇḍita*. It begins:

यज्ज्ञं यत्स्थं यदीयं जगदिदमखिलं यन्मयं यत्प्रधानं
यत्प्रेर्यं यन्निवासं स्थिरचरहृदयं यत्पुरा संप्रभूतं ।
यत्क्रीडावस्तुभूतं यदनुभवसुखं यत्स्वरूपानभिज्ञं
यत्स्वापं यत्प्रबोधं यदतिहितततमं ब्रह्म तस्मै नमोऽस्तु ॥ १ ॥
आचार्यान्वेदकल्पान्पर्यरिहितनिरतान् कल्पसूत्रप्रणेतॄन्
सर्वान्बोधायनादीन् प्रणिपतितजनत्राणशीलान् प्रण-
तत्सूत्रोपात्तगोत्रप्रवरसुमनसां मंजरीं तां करिष्ये [म्य ।
यज्ज्ञानात्कर्मकांडं फलति निजफलं ज्ञानकांडं च सर्वं ॥ २ ॥
मत्स्यं कूर्मवराहखंजनृहरीन् रामांश्च रामानुजान्
नत्वा द्वादश कल्किविष्णुसहितान् ब्रह्मावतारानिमान्
तत्तत्प्रात्त (l. प्रोक्त) पुराणभारतगताः स्मृत्यंतरोक्ताश्च ये
तैर्गोत्रैः प्रवरैश्च पूर्वगदितो बध्नाम्यहं मंजरीं ॥ ३ ॥

Under each of the eight *gotras*, the corresponding passages are generally quoted from *Baudhāyana*, *Āpastamba* and *Satyāshāḍhin*, *Kātyāyana* and *Laugākshi*, *Āśvalāyana* and the *Matsyapurāṇa*. This chapter ends fol. 52*a*, after which follow some chapters treating of intermarriage, and expiations of irregularities committed in this respect.

इति क्षत्रियवैश्यप्रवरकांडद्वयं fol. 53*b*; ० असंप्रज्ञातबंधूनां गोत्रप्रवरकांडं fol. 54*a*; ० गोत्रप्रवरतत्त्वज्ञानमाहात्म्यप्रतिपादनपरं सूत्रकांडं fol. 55*a*; ० मातृगोत्रविवाहप्रतिषेधयुक्तिकांडं fol. 57*a*; ० सार्ववर्णिकप्रवरकांडं fol. 58*b*; finally महाप्रवराध्यायपरिसमाप्तिगोत्रप्रवरकांडं ॥

[H. T. Colebrooke.]

1778.

1708. Foll. 60; size 9 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9–11 lines in a page.

Gotrapravaramañjarī.

[H. T. Colebrooke.]

1779.

2719. Foll. 30; size 8 in. by 4 in.; good, rather old, Devanāgarī writing; 11–14 lines in a page.

Pravaradīpikā, a similar treatise, by *Kṛishṇa* (*Śaiva*). It begins:

देवस्येशानसूनोः सुरगणमुकुटज्योतिरुद्योतितांघ्रेः
शुंडादंडः करोतु क्रकचविकसयन् श्यामलो मंगलं वः।
दंतो यस्यैकदेशे विकसितविपुलस्फाटिकस्तंभकांतिः
प्राप्तब्रह्मांडकोटौ हरिचरण इव व्योमगंगाप्रवाहः॥ १॥

स शिवः पातु वो नित्यं यत्प्रपंचमहोदधौ ।
उत्पद्यंते विलीयंते ब्रह्माद्या बुद्बुदा इव ॥ २ ॥

महालक्ष्मीं महामायां स्वकुलस्यैव देवता(०तां) ।
यस्याः स्मरणमात्रेण वाग्विलासो भवेद्ध्रुवं ॥ ३ ॥

परंपरात्मकं वंदे श्रीरामचरणांबुजं ।
यं नत्वा विवृणोत्कृष्णः(*r.* ष्ण०) प्रवरान् मुनिभाषितान् ॥४॥

मुनीनां नाम गोत्राणि वंशावतरणं तथा ।
प्रवराणां तथा साम्यमसाम्यं विस्तरादहं ॥ ५ ॥

The *gotra*-lists end fol. 13*b*: इति प्रवरदीपिकायां कृष्णशैवविवृतौ अगस्त्याष्टगणानां सप्तमुनीनां प्रवरविवरणं समाप्तं ॥

Then follow rules concerning intermarriage, compiled from various authorities, among which may be mentioned: *Kārikā*, fol. 23*b*; *Caturviṃśatimata*, 15*a*, 20*a*; *Pravaradīpa*, 26*a*; *Pravarapradīpa*, 17*b*; *Pravaravivaraṇa*, 23*a*; *Mañjarīkāra*, 17*b*, 28*a*; *Maṇḍana*, 22*b*; *Śrāddhakalpa*, 21*b*; *Śrībhaṭṭapādāḥ*, 28*a*; *Shaṭtriṃśanmata*, 20*a*; *Smṛiticandrikā*, 15*a*; *Smṛitimañjarī*, 14*b*; *Smṛityarthasāra*, 14*a*.

For another MS. of this work (anonymous), see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 434.

[Mack. Coll.]

1780.

2316B. Foll. 23; size 13 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gotrapravara-darpaṇa (or *-nirṇaya*), another treatise on the same subject, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa*, and grandson of *Nārāyaṇa*.

In the arrangement of the matter the author follows the *Pravaramañjarī*, which is much quoted by him.

The treatise begins:

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सूनुना ।
कमलाकरसंज्ञेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥
क्रियते विदुषां प्रीत्यै ग्रन्थानालोच्य सर्वशः ।

तत्र सगोत्राय दुहितरं न प्रयच्छेत् । असमानप्रवरैर्विवाह इत्यापस्तम्बगौतमाचार्यैः सगोत्रा समप्रवरा च निषिद्धा । तत्र सगोत्रस्वरूपमाह प्रवरमञ्जर्यां बौधायनः । ०

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. Colebrooke.]

1781.

1572d. Foll. 24; size 10½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing, of 1687 A.D.; eleven lines in a page.

Gotrapravaranirṇaya, another treatise on the same subject, by *Bhaṭṭa Raghunātha* (c. 1620 A.D.), son of *Bhaṭṭa Mādhava,* and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśa.*

It begins:

नत्वा गणेशं श्रीरामं सीतां लक्ष्मीं गुरूनपि ।
विश्वेश्वरं भैरवं च रघुनाथेन धीमता ॥
गोत्रप्रवरनिर्णीतिः समासेन वितन्यते ।
तद्भावे सति गोत्रादिपरिणीतिप्रसक्तितः ॥

It ends:

भट्टरामेशविद्वम्य[elsewhere ° रामेशसूर्यम्य-]सुत-[माधवसूनुना ।
भूतो ऽयं रघुनाथेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणनिपुणतमभट्टमाधवात्मजभट्टरघुनाथकृतो गोत्रप्रवरनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1782.

3200. Foll. 17; size 8 in. by 6¼ in.; excellent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pravaranirṇaya, by *Viśvanātha Deva,* son of *Śambhu Deva,* and younger brother of *Rāma Deva.*

It begins: ओं नमः श्रीजानकीजानये । नमो ब्रह्मणे । नमो महेशाय । नमो गणपतये । नम ऽआपस्तंबाश्वलायनबौधायनकात्यायनेभ्यः ॥ अथातो यज्ञश्राद्धमहादानपरिणयनाद्युपयुक्तं गोत्रप्रवरनिर्णयं व्याख्यास्यामः । तदेतद्ब्राह्मणं भवत्यार्षेयं प्रवृणीत ऽऋषिभ्यश्चैवैनमेतद्देवेभ्यश्च निवेदयत्ययं महावीर्यो यो यज्ञं प्रापदिति तस्मादार्षेयं प्रवृणीत ऽइति बंधोरेव नैत्यथो संतत्या इति चैकं वृणीते द्वौ वृणीते त्रीणि(r. त्रीन्) वृणीते न चतुरो वृणीते पंच वृणीते °

Iti Bhṛiguvaṃśapravaranirṇayaḥ, fol. 4b; *Aṅgirovaṃśa,* 9b; *Atrivaṃśa,* 11a; *Viśvāmitravaṃśa,* 12b; *Kaśyapavaṃśa,* 14b; *Vasishṭhavaṃśa,* 16a; *Agastivaṃśa,* 17a; then follow the *Kshatriya-* and *Vaiśya-pravarāḥ.*

It ends: ह्यामुष्यायणानां प्रथममुत्पादकप्रवरोच्चारणमनंतरं परिगृहीतप्रवर[ो]च्चारणमिति कात्यायनाश्वला[यना]दयः ॥ इति श्रीमच्छंभुदेवतनयरामदेवानुजश्रीविश्वनाथदेवविरचिते वर्णत्रयाणां प्रवरनिर्णयाः समाप्ताः ॥

The fly-leaf contains the following note:

Copied for me from a manuscript belonging to *Narasiṃhabhaṭ Grāmōpādhyāya* of Belgaum. The manuscript is not dated. It consists of 27 leaves about 9 in. long by 4⅜ in. broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library. 23rd August, 1878. [J. F. FLEET, Bo. C. S.]

E. TREATISES ON WORSHIP (DEVAPŪJĀ).

1783.

1269. Foll. 68; size 7 in. by 3⅜ in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1665; ten lines in a page.

Rudrapaddhati, a manual of directions and formulas for the performance of ceremonies to *Rudra,* in connection with the *Śrauta* ritual of the *Taittirīyas,* by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa,* son of *Rāmeśvara Bhaṭṭa.*

It begins:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः कृती ।
प्रणम्य रामं तनुते रुद्रानुष्ठानपद्धतिं ॥

तत्र तावद् यद्यप्यनेकासु यजुःशाखासु रुद्रः पठ्यते तथापि तैत्तिरीयशाखानुसारेण रुद्रप्रयोग उच्यते ॥ स्मार्तरुद्रप्रयोगस्य बौधायनसूत्रमूलकत्वेन बह्वृचादीनां च तत्र बौधायनं ग्राह्यं । बह्वृचादिभिर्देशवाक्यानुसारेण बौधायनीयानुरोधित्वादिति। इह च रुद्रानुष्ठाने त्रैवर्णिकानामेवाधिकारो न स्त्रीशूद्रानुपनीतानां ॥ तेषां वैदिकमंत्रयुक्तकर्मण्यध्ययनाद्यभावेन साक्षाद्वचनाभावेनाधिकारादिति ॥ अन्यत्र चैतद्विस्तरेण निर्णीतं ॥ तत्र रुद्रः पंचधा । रूपं । रुद्री । लघुरुद्रो महारुद्रो ऽतिरुद्रश्चेति । एकादश गुणवृद्ध्या । सर्वेश्च त्रेधा । जपरुद्रो होमरुद्रो ऽभिषेकरुद्रश्चेति । जपरुद्रो ऽपि द्वेधा । केवलजपात्मको होमात्मकश्चेति। होमाभिषेकयोस्तु केवलतदात्मकमेव। तत्र तावदक्षयकामः

श्रीरुद्रप्रीतिकामो वा उत्तरायणादौ ० प्राङ्मुख उपविश्याचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ममकायिकादिसर्वपापक्षयार्थं श्रीरुद्रप्रीत्यर्थं वामुकरुद्रमहं करिष्य इति संकल्पयेत्। पुत्रकामस्तु दीर्घायुःसुपुत्रसिद्ध्यर्थं महारुद्रमहं करिष्य इति। ०

ततो वास्तुपूजनं fol. 14*b*;--इति (रुद्र)होमप्रकारसंक्षेपः 53*a*; ततो वसोर्धारा fol. 58*a*; this is followed by the accented text of *Taitt. Saṃh.* V. 4, 8, followed by a figured *stotra*, इह स्वर्वैश्वानराय प्रदिशो ज्योतिर्बृहत् preceded and followed by a number of *stobhas*. Then follow the '*śreyaḥsampādana*' on the part of the priests to the sacrificer, and the bestowing of '*dakshiṇās*' by the latter.

It ends: दीना[न]नाथांश्चान्नादिना संतोष्य स्वयं सुहृन्मित्रादियुतः सोत्साहः संतुष्टो हविष्यं भुंजीतेति ॥ इति श्रीरामेश्वरभट्टात्मजनारायणभट्टसूरिणा काश्यां कर्मसज्ज्ञानतुष्ट्यै रुद्रानुष्ठानपद्धती रचिता समाप्तिमगमत् ॥ ० ॥ अथ रामेश्वरभट्टसूतनारायणभट्टोक्ता होमसंख्या ॥ तद्यथा। लघुरुद्रे अष्टाचत्वारिंशत्पक्षे दशांशेन ०

Then follow computations of the number of *homas* to the several *Rudras* to be performed in a year, and the measures of the respective *kuṇḍa* to be used.

The opinion of *Rūpanārāyaṇa* is several times referred to by the author.

Colophon: इति ० रुद्रपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १५८७ विश्वावसुनामसंवत्सरे कार्त्तिकवदि ५ तद्दिने जनार्दनपुरग्रामे कोनेरभट्टात्मजनृसिंहेन लिखितं ॥

For another copy of this work, see Rāj. Mitra, Notices of S. MSS., I., p. 100.

[H. T. Colebrooke.]

1784.

1986. Foll. 17; size 8¼ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rudra-Laghunyāsa, a manual of formulas, intended for certain ceremonies in honour of *Rudra*, or for *Rudra*-worship generally.

It begins: ओम् ॥ इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंꣳसिषद्विश्वे देवाः सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिꣳसीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासꣳ शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवंतु शोभायै पितरो ऽनुमदंतु ॥ ओं शांतिः शांतिः शांतिः ओम् ॥ नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ etc., the whole *Śatarudriya* (*Taitt. S.* IV., 5, 1-11); followed (on foll. 9*b*-14*a*) by *Taitt. S.* IV., 7, 1-11 (cp. no. 152, p. 21 of this catalogue). Down to the end of this section, marked रुद्र in the margin, the *mantras* are accented throughout.

Then follows a second section the leaves of which are marked ल० न्या० (the *Laghunyāsa* proper?), beginning (without accents):

ओम्। प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु ॥ पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु ॥ हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु ॥ बाह्वोरिंद्रस्तिष्ठतु ॥ जठरे अग्निस्तिष्ठतु ॥ हृदये शिवस्तिष्ठतु ॥ कंठे वसवस्तिष्ठंतु ॥ वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु ॥ नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु ॥ नयनयोः सूर्याचंद्रमसौ तिष्ठेतां ॥ कर्णयोरश्विनौ देवौ तिष्ठेतां ॥ ललाटे रुद्रास्तिष्ठंतु ॥ मूर्ध्न्यादित्यास्तिष्ठंतु ॥ शिरसि महादेवस्तिष्ठतु ॥ शिखायां चामुंडा तिष्ठतु ॥ पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु ॥ पुरतः शूली तिष्ठतु ॥ पार्श्वयोः शिवाशंकरौ तिष्ठेतां ॥ सर्वतो वायुस्तिष्ठतु ॥ ततो बहिः सर्वतो ऽग्निर्ज्वालामालापरिवृतस्तिष्ठतु ॥ सर्वेष्वंगेषु सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठंतु ॥ माꣳ रक्षंतु ॥ then accented: अग्निर्मे वाचि श्रितः ॥ वाꣳ हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहममृते ॥ अमृतं ब्रह्मणि ॥ वायुर्मे प्राणे श्रितः ॥ प्राणो हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहं ० ॥ अमृ ० ॥ सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः ॥--॥ चंद्रमा मे मनसि श्रितः ॥ ० ॥ दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः ॥ ० ॥ आपो मे रेतसि श्रिताः ॥ ० ॥ पृथिवी मे शरीरे श्रिता ॥ ० ॥ ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः ॥ ० ॥ इंद्रो मे बले श्रितः ॥ ० ॥ पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः ॥ ० ॥ ईशानो मे मन्यौ श्रितः ॥ ० ॥ आत्मा म आत्मनि श्रितः ॥ ० ॥ पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात् ॥ पुनः प्राणः पुनराकूतमागात् ॥ वैश्वानरो रश्मिभिर्वावृधानः ॥ अंतस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥ then without accents:

अथैनं सर्वशरीरꣳ स्पृशेत् ॥ आत्मानं श्रीरुद्ररूपं ध्यायेत् ॥
शुद्धस्फटिकसंकाशं त्रिनेत्रं पंचवक्त्रकं।
गंगाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितं ॥
नीलग्रीवं शशांकांकं नागयज्ञोपवीतिनं।
व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदं ॥ ० 5 more *ślokas*.

आ त्वा वहंतु हरयः सचेतसः श्वेतैरश्वैः सह केतुमद्भिर्वाताजवैर्बलवद्भिर्मनोजवैरायाहि शीघ्रं मम हव्याय शर्वो ३ ॥

स्वामिन्सर्वजगन्नाथ यावत्पूजावसानकं । [भव ॥
तावत्त्वं प्रीतिभावेन लिंगे(देवे marg.) ऽस्मिन्संनिधौ
निराकारो ऽपि पूर्णो ऽपि निर्गुणो ऽपि निरामया ।
मदनुग्रहमासाद्य भव त्वं भव मूर्तिमान् ॥
शांतो भव ॥ इति लघुन्यासः समाप्तः ॥ ध्यानं ॥
ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचंद्रावतंसं
रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नं ॥
पद्मासिनं समंतात् स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिं वसानं
विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं ॥

शके १७१६ ॥ आनंदनामसंवत्सरे भाद्रपदशुक्लत्रयोदशि इंदुवारश्रवणनक्षत्रप्रातःकाळतद्दिने इदं पुस्तकं रामचंद्रज्योतिषीन लिखितं ॥ विश्वेश्वरसुप्रसंन् ॥ पावसग्रामे न वास्तव्यं(!) ॥ विश्वेश्वरसंनिधं ॥ [Dr. John Taylor.]

1785.

2232. Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14 lines in a page.

Rudrabhāshya, a commentary, in 478 couplets, on the *Rudrādhyāya* (or *Śatarudriya*), by *Ahobala* (son of *Nṛisiṃha*), of the *Bhāskara* family (cf. no. 152).

It begins:

विश्वेश्वरं नतसुरासुरमौलिरत्नं
मंदारकुंदकुसुमावृतपादपीठं ।
भस्मावगुंठमहिकंठमुमोपकंठं
सोत्कंठमाश्रय मनः पटु नीलकंठं ॥ १ ॥
चेतोभृंग महेशपादयुगलं यद्विष्णुनेत्रार्चितं
तत्त्वं मौनि मनोमधुव्रततरव्राताश्रयं संश्रय ।
तत्पादाब्जमगण्यपुण्यविभवप्राप्यं ततो दुस्त्यजं
मा मा संत्यज मामको यदि तदा तत्रैव नित्यं वस ॥ २ ॥
संसारसागरसमुत्तरणप्रवीणः
श्रीमानहोबलमहाकविराजराजः ।
श्रीरुद्रभाष्यतरिमुज्ज्वलपद्यरूपां
चक्रे सदाशिवकृपासमुपात्तविद्यः ॥ ३ ॥
अहोबलः पूजितकालकालः
श्रीकालकालार्चितनीतकालः ।
श्रीरुद्रभाष्ये ज्वलचित्तमूलो
जयत्ययं शंकरदत्तशीलः ॥ ४ ॥
अहोबलो भास्करवंशभानुः
श्रीरुद्रमंत्रार्थविचारदक्षः ।
श्रीरुद्रभाष्यं तनुते नितांतं
प्रकाशयद्रुद्रमगाधभावं ॥ ५ ॥ ० ८ ॥
ब्रह्मचारिण इत्यादि महोपनिषदि स्फुटः ।
श्रीरुद्राध्यायमहिमा पुराणेषु स्मृतिष्वपि ॥ ९ ॥
श्रीरुद्राध्यायमध्यस्थमेकैकमपि नाम यत् ।
तदनंतमहापापमहावनहुताशनः ॥ १० ॥
न जाने गिरिजाजाने रुद्राध्यायजपात्परं ।
यज्जपादब्जजादीनां पदं पादतलीकृतं ॥ ११ ॥ ० १२ ॥
सृष्टिपालनसंहारान्यो भवत्याद्युपाधिमान् ।
करोति स महारुद्रः श्रीरुद्राध्यायदेवता ॥ १३ ॥
तस्य देवादिदेवस्य श्रुतिप्रोक्तं तनुद्वयं ।
तस्यैतेत्यादिवेदेन बोधितं खलु तद्द्वयं ॥ १४ ॥
तथा चोक्तं ।
तस्यैते तनवो(*r.* तनुवौ) घोरान्या शिवान्येति शिवरहस्ये।
तस्यैते तनवो(*r.* तनुवौ) देवा घोरान्या घोररूपिणी ।
शिवान्या सा यतः(?न्यायतः) साक्षाच्छिवदा शिवरूपिणी
नम इति । [॥ १५ ॥ ० १९ ॥
वागादिभिः समाराध्याधीनत्वात्सप्रसादनं ।
प्रह्वत्वापरपर्यायं नम[ः]शब्दार्थमीमहे ॥ २० ॥
ते रुद्र मन्यवे ।
ते सर्ववेदवेदांतप्रतिपाद्यस्य वस्तुनः ।
अमेयानंतकल्याणगुणाभेदसुरूपिणः ॥ २१ ॥
शक्तिक्रोधात्मिका शंभोः शांतिरूपा भवत्वियं ।
मा बाधिष्ट महेशस्य भक्तानिष्टमयीशतां ॥ २२ ॥
हे रुद्र ते तवायं यो मन्युः प्रज्वलनात्मकः ।
क्रोधो ऽनर्थादिमूलो ऽस्ति तादृशाय नमो ऽस्तु नः॥२३॥
रोदयत्यात्मविमुखानिति रुद्रः प्रकीर्तितः ।
रुत्संसाराभिदं(*r.* थं) दुःखं तद्विद्रावयतीति वा॥२४॥०२९॥
अग्रे ऽप्यस्तु नयत्येवमनुषंगो यथोचितं ।
उतो त इषव इति ।
उतो इत्यपि चेतयर्थे ते तवेषुः शरः स्मृतः ॥ ३० ॥
नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ।
सुवर्णाचलरूपाय धन्वने धनुषे नमः ॥ ३१ ॥
बाहुभ्यामुत बाहुभ्यामपि ते तव नो नमः ।
अनंतबाहुविक्षेपो वेदानामप्यगोचरः ॥ ३२ ॥ ० १२५ ॥
शशिपंजराय । शशिपवलितृणां तद्वज्जरः पिंजर इत्ययं ।
शशिपंजरो हरस्तस्मै नमः शशिपंजराय ते ॥ १२६ ॥ ०

It ends:

एकादशो ऽपि पापघ्नो ऽनुवाको विवृतो ऽखिलः ।
अहोबलेन सुधिया शिवसंतुष्टिहेतुना ॥ [४]७२ ॥ ०
व्याख्या श्रीमदहोबलेन रचिता श्रीभास्करीयेण या
श्रीरुद्रस्य मनोहरातिसुगमा संवीक्ष्य भाष्याणि सा ।
श्रीविश्वेशपदारविंदनिरतस्वांतातिसंतोषदा
व्याख्याकल्पलता मनोज्ञफलदा संशीलता(r. ०लिता) [सादरं ॥ [४]७४ ॥ ०
महेश त्वद्वारि(r. चि) स्फुरतु रुचिरा वागतितरां
ममैषा निर्दोषा जय जय महेशेति सततं ।
शिवा सैषा वाणी भवतु शिवदा मह्यमनिशं
महेशानाथं मां शरणद सनाथं कुरु विभो ॥ [४]७८ ॥
इति अहोबलेन विरचितं श्रीरुद्रभाष्यं समाप्तम् ॥

Besides the *Śivarahasya*, which is repeatedly referred to, no other authority is met with.

For the author's commentary on the *Mahimnaḥ Stava* in which the present work is mentioned, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 237.

[R. Johnson.]

1786.

353. Foll. 92; size 10 in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Rudra-paddhati, a description of mystic rites connected with the worship of *Śiva*, in the form of *Mahārudra*, composed, in Saṃvat 1515 (A.D. 1459), by *Paraśurāma*, son of *Karṇa*.

In its close imitation of the Vedic ceremonial it keeps clear of the indelicacies usually met with in Tantric writings; only passing allusions being made to the existence of a female deity, under the name of *Umā*.

The treatise begins:

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां वरदप्रदां ।
विप्रः परशुरामाख्यः कुरुते रुद्रपद्धतिं ॥ १ ॥
मुक्तिभुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्धधारिणं ।
सदानन्दमयं शान्तं शिवं वन्दे शिवप्रदं ॥ २ ॥
पूर्वाचार्यकृतीर्दृष्ट्वा स्मृतीश्चागमसंमतीः ।
हृद्यैः पद्यैर्मुनीन्द्रोक्तैः क्रियते रुद्रपद्धतिः ॥ ३ ॥
पञ्चाङ्ग[ञ्]पितुं रुद्रां(r. रुद्रान्) याजुर्वैद्यान्द्विजन्मनां ।
मन्द्धिधानां च मुग्धानां प्रबोधाय प्रबोधिनी ॥ ४ ॥ ०

(some 65 *ślokas*); इति जपप्रशंसा fol. 7*a*;

अथ मण्डपकुण्डादिसाधनं यज्ञसिद्धये ।
साधयेत्प्रथमं प्राचीं शङ्कुना वोडुनाथवा ॥ १ ॥

130 *ślokas*; इति ० मंडपकुंडलक्षणं fol. 19*a*;

अथ रुद्रस्य वक्ष्ये ऽहमितिकर्तव्यतां च तां । ०

177 *ślokas*; इति ० कर्तव्यता fol. 34*b*; इति ० देहशुद्धिः fol. 37*b* (33 *ślokas*); इति ० पीठपूजा fol. 48*a* (124 *ślokas*); अथ न्यासविधिरुच्यते ॥

अथाभिधास्ये रुद्राणां शान्तये गृहमेधिनां ।
पञ्चाङ्गानां विधानं तद् यत्कृतं हन्ति पातकं ॥

इति ० न्यासविधिः ॥ fol. 62*b* (178 *ślokas*).

नमस्ते षोडशर्चेन देवतावाहनं स्मृतं । ० (94 *ślokas*).

इति ० आहुतिपात्रलक्षणं । fol. 70*b*; अथ होमविधिः ॥

कृतरुद्रजपस्यान्ते होमं कुर्याद् दृशांशतः । ० 220 *śl.*

It ends:

आदौ जपप्रशंसोक्ता ततो मण्डपकुण्डकं ।
इतिकर्तव्यता पश्चाद् देहशुद्धिस्ततः परं ॥
पीठार्चा न्यास आहुत्याः प्रमाणं हवनं ततः ।
एतान्यनुक्रमेणाष्टौ प्रोक्तानि रुद्रपद्धतौ ॥
संवद्विक्रमभूपस्य पञ्चदशशते गते ।
पञ्चदशोत्तरे वर्षे जन्माष्टम्यां प्रकाशिता ॥
उदीच्यजातिविप्रेण कर्णपुत्रेण धीमता ।
कृता परशुरामेण महारुद्रस्य पद्धतिः ॥ २० ॥
इति यदिदमसूक्तं सूक्तमाहोस्विदुक्तं
तदपि मनसि धार्यं द्वेषतो न प्रहार्यं ।
तदपि(r. दधति) मुदमशोका बालकोक्तौ हि लोका
मदुपरि रमणीया मित्रता धारणीया ॥

इति होमविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीपरशुरामविरचिता रुद्रपद्धतिः समाप्ता ॥० संवत् १६७५ वर्षे मासपौषशुक्लद्वादशीवारशुक्र लिखितं प्राग्गौडज्ञातीयदवे श्रीपरमानंदनमहाकालेश्वरपुरे शुभं॥

[H. T. Colebrooke.]

1787.

1635a. Foll. 29; size 9⅜ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the latter part of the 16th century; ten lines in a page.

Rudra-paddhati, a shorter treatise on the same subject as the preceding one, and perhaps inspired by it, as the partial identity of the introduction might seem to indicate.

It begins:

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां च वरप्रदां ।
सर्वेषामुपकारार्थं लिख्यते रुद्रपद्धतिः ॥ १ ॥
भुक्तिमुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्धधारिणं ।
सदानंदमयं शांतं शिवं वंदे शिवप्रदं ॥ २ ॥

आदौ समासतो विनियोगः । तत्र जाबालश्रुतिः । किं जप्येनामृतत्वं गच्छति शतरुद्रियेणेति ॥ तथा रुद्राध्यायी मुच्यते सर्वपापैरिति श्रुतिः ॥ स्मृतिवाक्यैरपि जपहोमादौ शतरुद्रियस्य विनियोगः ॥ तत्र रुद्ररुद्रीमहारुद्रातिरुद्राणां लक्षणान्याह शातातपः । ०

Fol. 4*a*: युगानां त्रिप्ने(?*r.* त्रित्वे) जाते अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे ॥ श्रीमन्नृपतिविक्रमार्कसंवत्सराणां बार्हस्पत्यानुमानेन यथासंख्याधिकषोडशशतमे वर्षे। श्रीमत्शालिवाहनशाकात् संख्याकादधिकपंचदशशतमे वर्षे। अमुकनाम्नि संवत्सरे उत्तराशावलंबितश्रीमन्मार्तंडमंडले । अमुकऋतौ अमुकमासे । पक्षे । तिथौ । वारे । नक्षत्रे । योगे । करणे । अमुकस्थे चंद्रे । सवितरि । देवगुरौ । शेषेषु ग्रहेषु यथास्थाने स्थितेषु सत्सु । एवं गुणविशिष्टे पुण्ये देशे काले च । मम सभार्यस्य सपुत्रस्य क्षेमायुरारोग्यपरमैश्वर्यसुखप्राप्त्यर्थं ० अस्मिन्महारुद्राख्ये कर्मणि आचार्यादिऋत्विजां वरणमधुपर्कस्वस्तिवाचनान्यहं करिष्ये । इति संकल्पं कुर्यात् ॥ ०

Fol. 17*a*: इति महारुद्रपद्धतिः ॥ रुद्रविधानं ॥ अथ स्नात्वा सर्वोपद्रवनाशनं । छंदःपुरुषाय नमः । शरीरे न्यसेत् । गौतमभरद्वाजाभ्यां नमो नेत्रयोः । विश्वामित्रजमदग्निभ्यां नमः श्रोत्रयोः । वसिष्ठभरद्वाजाभ्यां नमो नासिकयोः । अत्रये नमो वाचि । गायत्र्यै छंदसे ऽग्नये नमः शिरसि । ०

It ends: विरूप १ विश्वरूप २ पशुपति ३ ऊर्ध्वलिंग ४ ॥ शेष १ तक्षक २ अनंत ३ वासुकी ४ शंखपाल ५ महापद्म ६ कंबल ७ कर्कोटक ८ ॥ इति रुद्रपीठदेवताक्रमः ॥

Acc. to the passage on fol. 4*a* (Saṃvat 16. ., Śāka 15 . .) the treatise seems to have been composed between A.D. 1578 and 1643; the writing of the MS. pointing to somewhere about the former date.

For the same treatise see Weber, Cat. Berl., no. 1283. [H. T. COLEBROOKE.]

1788.

91A. Foll. 52; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page; the last six leaves supplied by a different hand.

Rudrapaddhati, another manual of *Śiva* worship, by *Dīkshitānanta*, son of *Viśvanātha*.

It begins:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।
रुद्रकर्मविधातॄणां चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १ ॥
दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।
रच्यते सुखबोधाय रुद्रपद्धतिरादरात् ॥ २ ॥

श्रीकुलदेव्यै नमः ॥

सुमुखश्चैकदंतश्च पि[ङ्ग]लो गजकर्णकः ।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ १ ॥
धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥ ०

It ends: ब्रह्मणे भोजनमयुतहोमात्सहस्रगुणा अन्यत्सर्वं लक्षहोमवत् ॥

इति श्रीमद्यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दी[क्षि]तानंतेन विर----पका----संग्रहरुद्रानुष्ठानत्रिविधाग्रहमखपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1789.

1345A. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śiva-Liṅgapratishṭhā, or *Liṅgasthāpanavidhi*, a manual of rites to be performed at the setting up and inauguration of the *Liṅga*, by *Ananta*.

It begins:

अथ लिंगप्रतिष्ठा तत्र मूलवाक्यानि मात्स्ये ।
चैत्रे वा फाल्गुने वापि ज्येष्ठे वा माधवे तथा ।
माघे वा सर्वदेवानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् ॥ १ ॥ ०

[39 *ślokas;* after which:

इति शिवप्रतिष्ठाकालादिनिर्णयः ।

लक्ष्मीलालितपादाय लावण्यापूर्णसिंधवे ।
नतभक्ताभीष्टदात्रे नमस्ते शेषशायिने ॥ १ ॥
प्रतिष्ठाग्रंथनिचयान् विलोक्यादरमादितः ।
शिवलिंगप्रतिष्ठा श्रीमदनंतेन तन्यते ॥ २ ॥

तत्र तावदुत्तरायणे माघादिपंचमासेषु शुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीचतुर्दशीव्यतिरिक्ततिथौ कृष्णपक्षे ऽपि दशम्याः पूर्वमनिषिद्धतिथौ बुधगुरुकाव्यमंदानामन्यतमस्मिन्वारे ऽश्विनीरोहिणीमृगपुनर्वसुपुष्योत्तराहस्तस्वात्यनुराधाज्येष्ठाश्रवणमूलधनिष्ठारेवतीनामन्यतमस्मिन्नक्षत्रे ऽनुपदिष्टे ऽपि स्वदेवत्ये व्यतीपातादिवर्जिते भद्रादिवर्जिते ज्योतिर्विदुक्तग्रहबलवति सुलग्ने शिवादिप्रतिष्ठा कार्या । °

It ends: अग्ने नयेति प्रदक्षिणा त्रिचतुर्वसिहा(? त्रिश्चतुर्वा सिक्ता) ऽग्निम् । विश्वभुजे नमः । सर्वभुजे नमः । आत्मने नमः । परमात्मने नमः । इति नमस्कृत्य लिंगप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं द्वादश ब्राह्मणान् भोजयिष्ये देवं प्रणिपत्य प्रतर्पयेत् ।

यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिताः ।
तावत्त्वयात्र देवेश स्थेयं भक्तानुकंपया ॥

ततो नमस्कारनामकरणं तन्नाम्ना देवस्योत्तरपूजां कृत्वा आचार्याय गां दत्त्वा ब्रह्मणे वृषभं सदस्यायाश्वं ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दत्त्वा पूर्णतां वाचयेत्ततो मंपदेताग्निं(? मंत्रेणाग्निं) विसृजेत् ॥ इति बौधायनसूत्रोक्तलिंगस्थापनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1790.

1988a. Foll. 4; size $7\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Rudrapūjā, or *Mahādevaparicaryāvidhi*, a manual for the daily worship of *Rudra-Mahādeva*, by means of offerings of flowers and the recitation of Vedic *mantras*.

It begins: अथातो महादेवस्याहरहःपरिचर्याविधिं व्याख्यास्यामः ॥ स्नातः शुचिः शुचौ समे देशे गोमयेनोपलिप्य प्रतिकृतिं कृत्वाक्षतपुष्पैर्यथालाभमर्चयित्वा सह पुष्पोदकेन महादेवमावाहयेदों भूः पुरुषमावाहयाम्यों भुवः पुरुषमावाहयाम्यों सुवः पुरुषमावाहयाम्यों भूर्भुवःसुवः पुरुषमावाहयाम्यायातु भगवान्महादेव इत्यथ स्वागतेनाभिनंदति स्वागतमनुस्वागतं भगवते महादेवायैतत्स्वासनं कूर्ममास्तां भगवान्महादेव इत्यत्र कूर्चं ददाति भगवते ऽयं कूर्चो दर्भमयस्त्रिवृद्धरितसुवर्णस्तृणुपस्त्वेत्यत्र स्थानानि कल्पयत्यग्रतो ब्रह्मणे दक्षिणतः स्कंदाय विनायकाय पश्चिमतः स्थलायोत्तरत उमायै नंदिकेश्वराय स्थानं कल्पयामीति सर्वत्रानुपजत्येवं कल्पयित्वा यो रुद्रो अग्नाविति यजुषा पात्रमभिमंत्र्य °

It ends: भूर्भुवःसुवः पुरुषमुद्वासयामि प्रयातु भगवान्महादेव इति विसर्जयति लिंगस्यानेध्यावाहनोद्वासनवर्जमहरहः स्वस्त्ययनमित्याचक्षत इत्याह भगवान् बौधायनः । पंचदशः ।

प्रयातु भगवानीशः सर्वलोकनमस्कृतः ।
अनया पूजया तुष्टः पुनरागमनाय च ॥

The leaves are marked रु° पू°; and on the outer pages the tract is called बौधायनसूत्रोक्तरुद्रपूजाविधिः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1791.

1988d. Foll. 8; size $7\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Pārthiva(liṅga)pūjā, a manual for making *liṅgas* of earth, founded on the directions given in the *Baudhāyanasūtra*, the *Bṛihad-Vāśishṭha* and *Laiṅga(purāṇa)*.

It begins: अथ पार्थिवलिंगपूजाप्रकारविधिः ॥ अरण्यतडागनदीतीरादिशुद्धस्थानं अभिलक्ष्योक्तं ।

गत्वा स्थानं नमस्कुर्यान्मंत्रमेतं समुच्चरेत् ।
सर्वाधार धरादेव त्वद्रूपां मृत्तिकामिमां ।
लिंगार्थं तु प्रगृह्णामि प्रसन्नो भव मे प्रभो ॥
इति मंत्रेण मृत्तिका ग्राह्या । मृत्तिकाप्रमाणं ।
यावत्स्यादात्मनः शक्तिर्मृदं तावत्समुद्धरेत् ।
तदर्धं वाथ तस्यार्धं तदर्धं वा तदर्धकं ।
एवं पलद्वयान्न्यूनं न तु कुर्यात्कदाचनेति ॥

शक्त्यनुसारेण मृदमानीय तदुपरि आर्द्रतार्थं जलं दत्त्वा । ओं सद्योजातं प्रपद्यामीति(!) मंत्रेण मृदं हस्तेन गृहीत्वा °

It ends: यथाशक्ति मूलमंत्रजपं कृत्वा प्रदक्षिणानमस्कारान्कृत्वा ओं महादेवाय नम इति विसर्जयेत् । स्त्रीभिः शूद्रैश्च प्रणवरहितः शिवाय नम इत्येव सर्वत्र मंत्रः पठितव्यः ।

नमोऽन्तेन शिवेनैव स्त्रीणां पूजा विधीयते ।
विरक्तानां तु शूद्राणामेवं पूजा विधीयते ॥
इति सूतसंहितावचनात् ॥ इति पार्थिवपूजा समाप्ता ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1792.

1258c. Foll. 82; size 9 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; 7 or 8 lines in a page.

Śivapūjāsaṃgraha, a manual for worshippers of *Śiva*, by *Vallabhendra Sarasvatī*.

Very incorrect.

The MS. begins: ओं भशुंडुः(? भुसुंडः) कालाग्निरुद्रं भस्मस्नानविधिं ब्रूहीति होवाच। अथ प्रणवेन विमृज्य तद्भस्म प्रणवमंत्रितेन तु तेनैव दिग्बंधं कारयेत्पुनरपि तेनास्त्रमंत्रेणांगानि मूर्धादीनि उद्धूलयन् मलस्नानमिदं । अथ विधिस्नानमासाद्य पंचभिर्मंत्रैस्तत्क्रमादुद्धूल्य · ईशानेन शिरोदेशं · मुखं तत्पुरुषेण तु · उरोदेशमघोरेण गुह्यं वामदेवेन · ०

इति श्रीवल्लभेंद्रकृतभस्ममहात्म्यसंग्रहो नाम प्रथमोध्यायः fol. 20*b*; इति० भस्ममहात्म्यसंग्रहे द्वितीयोध्यायः fol. 41*b*; इति वल्लभेंद्रकृतशिवप्रसादमाहात्म्यसंग्रहे चतुर्थोध्यायः fol. 67*a*.

It ends:

यस्तु शंकरनिर्माल्यं पादेनाक्रमते नरः ।
षष्टिवर्षसहस्राणि तिर्यग्योनिषु जायते ॥

इति वल्लभेंद्रस[र]स्वतीकृ[त]शिवपूजसंग्रहे पंचमोध्यायः ॥ संवत् १७२४ नलनामसंवत्सरे दक्षिणायने कार्त्तिककृष्णत्रयोदश्यां शनौ श्रीमत्तुलसीविश्वनाभदत्तनूजेन वि०लेन लिखितो ऽयं ग्रंथः काश्यां ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1793.

1965. Foll. 16; size 6½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; European paper; nine lines in a page.

Śivapūjāpaddhati, a manual of *Śiva*-worship, by *Rāghavānandanātha*.

It begins:

श्रीमच्छिवषडर्णस्य नित्यानुष्ठानपद्धतिः ।
संक्षेपादुच्यते नत्वा मौलौ श्रीनाथपादुकां ॥

तत्र यथाविधि गुरोर्मंत्रदीक्षां लब्ध्वा श्रीशिवमुपासीत । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय स्वशिरसि श्रीगुरुं ध्यात्वा । ओं ऐं अमुकानंदनाथामुकी देव्यंबा गुरुश्रीपादुकां पूजयामि नम इति ०

इति ० संध्याविधिः fol. 3*a*; इति भूतशुद्धिः fol. 5*a*; इति मातृकान्यासः । अथ मूलऋष्यादिन्यासः fol. 6*b*; इति करांगन्यासः fol. 7*b*; इति गोलकन्यासः fol. 8*a*; इत्यंतर्यागः । अथ बाह्यपूजा fol. 9*a*; इति प्रथमावरणं fol. 12*b*, etc.; षष्ठावरणं fol. 13*b*.

It ends: अस्य षट्त्रिंशल्लक्षजपात्मकं पुरश्चरणं पायसाज्यसंमिश्रैः षट्त्रिंशत्सहस्रहोमः। शेषं गुरुतः शास्त्रतश्चावगंतव्यं ॥

राघवानंदनाथेन रुक्मिणीकांतसेविना ।
निर्मितापचितिः शैवी शैवानां सुखसिद्धये ॥

इति राघवरचिता श्रीशिवषडक्षरस्य संक्षिप्तपूजापद्धतिः समाप्ता ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1794.

1967B. Foll. 20; size 6½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; nine or ten lines in a page.

Śivapūjāprakāra, another treatise on the same subject.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय स्वेष्टदेवतावंदनं कृत्वा बहिर्गत्वा ऽवश्यकादिकं विर्वर्त्य स्नानं कुर्यात् । तच्चोक्तं शिवरहस्ये । ०

इत्यंतःस्नानविधिः । अथ भस्मस्नानं fol. 2*a*; इति भस्मधारणं fol. 3*a*; then follow prayers.

It ends:

शिवो दाता शिवो भोक्ता शिवः सर्वमिदं जगत् ।
शिवो जयति सर्वत्र यः शिवः सो ऽहमेव हि ॥

एवं तन्मयो भूत्वा यथासुखं विहरेदिति ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1795.

792. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing, somewhat difficult to read; 12–14 lines in a page.

Gopālapaddhati, a manual for the worship of *Kṛishṇa*, (? by *Dinakara*, son of *Nṛisiṃha*).

It begins:

श्रुतिमस्तकरत्नौघभाराजितपदांबुजे ।
व्रजवासिजनानंदे मुकुंदे रमतां मनः ॥ १ ॥

उत्तिष्ठन् शयनाद्ब्राह्मे मुहूर्ते मंत्रिसत्तमः ।
इंद्रनीलमणिश्यामं गोपरूपं हरिं स्मरेत् ॥ २ ॥

प्रातः स्मरामि सुखबोधतनुं तुरीयं
त्रय्या निरुक्तमपदं पदमिंदिरायाः ।
आमुक्तमुग्धमुनिमाविनि(? r. मानस)तोषवीजं
नंदात्मजं जनिमजस्य जगत्त्रयादेः ॥ ३ ॥

प्रातर्नमामि नमनीयतरं परं यद्
वागीशशंकरशचीपतिभृंगजुष्टं ।
गोगोपगोपललनासुलभं मुरारेः
पादांबुजं निजभयोद्भवनाशगंधि ॥ ४ ॥

प्रातर्नमामि नवनीरजचारुनेत्रं
बिंबाधरोन्नसुधाकरबिंबवक्त्रं ।
विद्युन्निपीतवसनावृतमेघगात्रं
गोपालमादिपुरुषं वसुदेवपुत्रं ॥ ५ ॥

प्रातर्बैलानुजमजं शयनोपविष्टं
निद्रांतरक्तनयनोत्स्मितगोपिजुष्टं
गोगोपहुंकृतिसुगीतिरवाभितुष्टं
सामैकघुष्टमनुचिंतय चित्तपुष्टं ॥ ६ ॥

प्रातः श्रये यदुवरं वरदं वरेण्यं
वृंदारकैर्नतमनंतसखं सखायं ।
दुःखापहं द्रुपदजाजयसज्जनानाम्
आनंदसिंधुमवधीरितधर्मबाधं ॥ ७ ॥

यः श्लोकपंचकमिदं मनुजो मुरारेः
पादारविंदमकरंदविनिष्ट(r. निविष्ट)चेताः ।
संकीर्तयेदथ शृणोति हरेः प्रगे ऽसौ
भूयात्परावरतनो(? r. धनो) भवतः कृपातः ॥ ८ ॥

इति पठन्नुत्थितो यथावच्छौचाचमनदंतधावनानर्हेदिन(? हर्दिवं)-द्वादशगंडूषजिह्वोल्लेखनरात्रिवस्त्रपरिवर्तनद्विराचमनानि विधाय शुचिदेशे कंबलाद्यासनं विस्तार्य गायत्र्यभिमंत्रिततोयेन प्रोक्ष्य ओं नमः पद्मासनायेति धेनुमुद्रां प्रदर्श्यासने उपविश्य ।

पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥

इति तर्जन्या भुवं स्पृष्ट्वा ।

अपसर्पंतु ये भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञयेति ॥ ०

It ends: पंचभावनानुसारेण देवं स्वहृदये उद्वास्य पंचांगानि न्यसेदिति सर्वपूजासु समानं ॥

अनावृतनिजानंदगोविंदाश्रमदेशिकैः ।
दर्शितेन यथा किंचित्सूचितं नातिविस्तरं ॥ १ ॥

दिनकृता दशार्णस्य भुक्तिमुक्तिफलावधेः ।
प्रीयतां तेन विश्वात्मा गोपगोपीजनेश्वरः ॥ २ ॥

इत्यों तत्सद्गोपालार्पणमस्तु ॥

गोपालस्य दशार्णस्य पद्धतिर्येन निर्मिता ।
तं कृपालुमहं वंदे नृसिंहं गुरुमीश्वरं ॥ १ ॥

संवत् १६६४ वर्षे पौषमासे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1796.

945b. Foll. 64; size 12 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing, of about 1730 A.D.; ten lines in a page.

Bhagavadbhaktivilāsa, a comprehensive work on the religious ceremonies of the *Vaishṇavas*, by *Gopāla Bhaṭṭa*.

This MS. contains only two chapters (*vilāsa*), viz. the 18th (*mūrtiprādurbhāva*) and 19th (प्रातिष्ठिक), but in the colophons these numbers have been altered to 1st and 2nd *vilāsas*.

The work has been published, with a commentary, Calcutta 1845.

[H. T. COLEBROOKE.]

1797.

945a. Foll. 43; size 12 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1770 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

Kṛishṇabhaktikalpavallī (also called *Bhaktimañjarī*, or *Haribhaktimañjarī*, at the end of chapters 1 and 2), a work on *Kṛishṇa* worship, in four chapters (*mañjarī*).

It begins: ग्रंथारंभे निर्विघ्नपरिसमाप्तिकामो ग्रंथकारः स्वेष्टदेवतां श्रीकृष्णचंद्रं प्रणमति । ब्रह्मसंहितायां श्रीब्रह्माणं प्रति श्रीशेषदेवप्रणीतेन(!) वचनं जानीते ।

चिंतामणिप्रकरसद्मसु कल्पवृक्ष
लक्षावृतेषु सुरभिरभिपालयंतं ।
लक्ष्मीसहस्रशतसंभ्रमसेव्यमानं
गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥
वेणुं क्वणंतमरविंददलायताक्षं
बर्हावतंसमसितांबुजसुंदरांगं ।
कंदर्पकोटिकमनीयविशेषशोभं
गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
आलोलचंद्रकलसद्वनमाल्यवंशी
रत्नांगदं प्रणयकेलिकलाविलासं ।
श्यामं त्रिभंगललितं नियतप्रकाशं
गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥ °

12 verses, after which: तदेवमिष्टदेवताप्रणामसुखेन नित्यं श्रीवैकुंठावस्थितश्रीकृष्णः श्रीमूर्तिरेव परमं तत्त्वं । °

Besides various *Purāṇas,* quotations are found from *Uktirahasya* [तत्र उक्तिरहस्ये यथा ।
ब्राह्ममुहूर्ते उत्थाय मन्त्री सुस्थिरमानसः ।
सेवेत मानमा(? मनसा) कृष्णं दिनं तद्वच्च यामिनीं ॥
भक्तिप्रदो मुक्तिदायी तथा काम्यफलप्रदः ।
चित्तानंदकरस्तत्र प्रकारः कथ्यते ऽधुना ॥
चिंतयेद्यामिनीं शेषचामीकरगृहोत्तमे ।
पर्यंके शयानं निद्रावशं परमपूरुषं ॥ °] fol. 33*b*; *Gautamīyatantra,* 27*b*; *Prabodhacandrodaya* [संमोहयंति मदयंति विडंबयंति निर्भर्त्सयंति रमयंति विषादयंति । ° *Pr.* I. 27], 7*b*; *Brahmasaṃhitā,* 1*b*; *Haribhaktikalpalatā,* 9*a*, 10*a*, etc.; *Haribhaktisudhodaya,* 3*a*, 5*b*, 6*b*, 20*a*.

Ch. I. treats of the nature and various grades of *Bhakti;* II. (beg. fol. 14*b*), of the efficacy of prayers addressed to *Krishṇa,* under his many different names; III., fol. 20*a*, gives a description of the *Vaishṇava* paradise, *Vaikuṇṭha,* and its delights; IV., fol. 33*a*, sets forth the means by which access is obtained to it, esp. certain symbolical practices.

It ends:

निर्मुक्तकाष्ठपाषाणतुल्यायामुक्तिवन्यया (विमुक्तकप°) ।
आनलरूपतास्याश्च न्यरसोरसभाग्भवेदिति (!) ॥
इति श्रीकृष्णभक्तिकल्पवल्ल्यां चतुर्थी मंजरी ॥

[H. T. Colebrooke.]

1798.

1174b. Foll. 40; size 13 in. by 5¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; 6–11 lines in a page.

Mantrabhāgavataryākhyā, or *Mantrarahasyaprakāśikā,* a treatise in four chapters, by *Nīlakaṇṭha,* son of *Govindasūri,* endeavouring, by interpretation of certain Vedic verses, to prove the Veda to relate to *Krishṇa.*

It begins:

सत्यं ज्ञानमनंतं यत्तद्विष्णोः परमं पदं ।
प्राग्नं मंत्रेषु गोपालविष्णोः कर्माणि पश्यति ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 734.

It ends:

वाक्यार्थे व्यासवाल्मीकी पदार्थे यास्कपाणिनी ।
रामकृष्णकथा मंत्रेगीयतो मम नायकौ ॥ १ ॥
एतच्छतद्वयमृचां रामकृष्णकथानुगं ।
व्याख्यातं भगवांस्तेन तुष्यतात्सात्वतां पतिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणमर्यादाधुरंधरचतुर्धरवंशावतंसगोविंदसूरिसूनोर्नीलकंठस्य कृतौ स्वोद्धृतमंत्रभागवतव्याख्यायां मंत्ररहस्यप्रकाशिकायां मथुराकांडश्चतुर्थः ॥ संवत् १८६२ मिति ज्येष्ठशुक्लपूर्णिमायां भौमवासरे मिदं पुस्तकं समाप्तं ॥ लिखितं शिवबालकचतुर्वेदीमिदं पुस्तकं ॥
मंत्रभागवतव्याख्याभिधं पुस्तकरत्नकं ।
भास्कराख्यस्य सुधियस्तेन तुष्यतुमापतिः ॥

On the outer page of the MS., and on the margin of the leaves, the treatise is called *Mantrabhāgavata.*

[H. T. Colebrooke.]

1799.

172. Foll. 335; size 12¼ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century (the last leaf by a more recent hand); twelve lines in a page.

Nityācārapradīpa, a compendium of *Vaishṇava* religious duties, by *Narasiṃha* (*Nrisiṃha*), son of *Murāri,* grandson of *Dharādhara Jaimini*(?), and disciple of (? his uncle) *Vighneśvara.*

It begins :

शाखाभिः सकलाभिरुक्तमहिमा नीलाद्रिमूलस्थितिः
पीनस्कंधधृतप्रसूनविभवः स्वानंदकंदोदयः ।
यः शोणाधरपल्लवो ऽथ विबुधैः सेव्यः श्रिया शोभितो
भक्तेभ्यो वितरन् फलं विजयते को ऽप्येष कल्पद्रुमः॥१॥

एकचूतविपिनस्य नायकं दर्शयन् क्षपितपुष्पसायकं ।
पुत्रभावगतसिद्धिनायकं संश्रये ऽभिमतसिद्धिदायकं ॥२॥

रूपं दधत्यतिमनोहरनारसिंहं
दैतेयदारणपरं पुरुषे पुराणे ।
श्रेयः समादिशतु सागरसंभवायाः
सानंदविस्मितससंभ्रमदृक्निपातः ॥ ३ ॥

कालिंदीपुलिने कदंबसुतरोर्मूले मनोजाशुचा(r. ज्ञशुचौ)
ज्वालाभिः कवलीकृतो ऽपि कथमप्याधाय धीरं मनः ।
स्वैरं वेणुमुदीरयन्नथ दृशा साकूतमालोकयन्
गोपस्त्रीपरिवेष्टितो दिशतु नः श्रेयः श्रियो नायकः॥४॥

अमत्सरः सत्समयप्रणेता कौत्सस्य वंशो वसुधावतंसः ।
प्रासादमीमांसकयज्ञयूपैर्येनोत्कलो भूषित एष देशः ॥ ५ ॥

प्रासादे स्वकृते हरिं परि[च]रन्नासीदमुष्मिन् कुले
मीमांसार्णवकर्णधारतरुणो मृत्युंजयः पंडितः ।
विद्याभिः सकलाभिरुज्ज्वलमतिर्यः शुद्धमुक्तावलि-
ग्रंथेनाखिलमेव पूतमकरोत्स्वीयं कुलं चेज्यया ॥ ६ ॥

अमुष्य पुत्रः किल गोपिनाथमिश्रो गुणैर्यस्य वशे वसंतौ ।
जलेशनारायणनामयोगात्पुत्रौ तु मित्रावरुणावुपेतौ॥७॥

अष्टाब्दे सुकविर्गते च नवमो(l. मे) तर्काब्धिपारंगमो
मीमांसाद्वयसत्प्रपंचरचनासंपूर्तिकृद् द्वादशे ।
जल्पैरल्पदिनैर्विजित्य विदुषो यः षोडशे वत्सरे
योगाभ्यासरतः पुराणपुरुषं नारायणः प्राविशत् ॥ ८ ॥

सिद्धेश्वरी दत्तवरा स्वतंत्रा
षड्वर्गिनी(!) यस्य कुले [ऽ]चलासीत् ।
कापीवने ऽहीनमखाग्निचेता
जलेश्वरः कृष्णपरायणो ऽभूत् ॥ ९ ॥

नरसिंहधनंजयाभिधावथ गंगाधरतोन्यखंडलः(!) ।
तनयाः किल वाजपेयिनो ऽस्य च मृत्युंजयपंचमास्त्विमे
[॥ १० ॥

अद्वैतागममुत्कले ऽवतरयन् संक्षेपशारीरके
कृत्वा वार्त्तिकमध्वरेषु निरतः षण्मासदीक्षाव्रती ।
मीमांसा यत एषु वृद्धिमगमत् काश्यां नृसिंहः सुर-
स्रोतस्विन्युदकैकजीवनविधियोगेन सिद्धिं गतः ॥११॥

देवानंदः सुतो ऽस्याजनि कृतचयनो यज्ञविद्याधुरीणो
वेदाभ्यासप्रयासात्परिपदिविजये यः कृतः पंडितेशः ।
नानादेशादुपेताः सुनिपुणमतयः संघशो यस्य शिष्या
मीमांसातर्कविद्याश्रुतिशिखरमतप्रौढिमध्यापयंति ॥१२॥

अनुजो ऽस्य च पुंडरीकयाजी
बलभद्रो विदितः श्रुतो न येन ।
सदृशः श्रुतिमौलिभट्टतंत्रे
किमु संवत्सरदीक्षया क्रतौ ॥ १३ ॥

अपरे [च] नृसिंहसूनव इह चत्वार उदारचेतसः ।
स्वकुलोचितविद्ययोर्जिताः सततं कृष्णकथापरायणाः॥१४॥

आनंदपुत्रा वसुतेजसो ऽष्टौ वसूत्तमाः किं वसुधामुपेताः ।
यदीयशिष्या अनवाप्तविद्या ये के ऽपि तल्लक्षणमांजतैव
सर्वे च पुत्रा विगतारिमित्रास् [॥ १५ ॥
ते वाजपेयादिमखैः पवित्राः ।
काले यथावद्विहिताग्निहोत्रा
महद्भिराशासितसच्चरित्राः ॥ १६ ॥

ते वामदेवाभिधवर्धमानौ
समाधवौ तौ भुवनेशवीरौ ।
धराधरस्यानु गदाधरश्च
रविश्च तेषामिह चाष्टमो ऽभूत् ॥ १७ ॥

धराधर[ा]ख्याप्रथितस्य जैमिनेर्
जगन्निवासैकजुषो दशात्मजः(? जाः) ।
गरिष्ठविघ्नेश्वरनामसंवृतो
वशिष्ठ एव व्यजनिष्ट पूर्वजः ॥ १८ ॥

मुरारिपीतांबरवासुदेव-
नारायणश्रीपतिकेशवाख्याः ।
चक्रेश्वरश्रीजयदेवकृष्णाः
स्वाचारविद्यास्तनया नवान्ये ॥ १९ ॥

मुरारिपूज्ञार्जितविद्ययोर्जितो
मुरारिरासीत्स्मृतिमौलिपारगः ।
निरंतरं श्रीनरसिंहसेवया
नृसिंहनामाजनि तस्य चात्मजः ॥ २० ॥

श्रीमद्विघ्नेश्वरगुरोः प्राप्तविद्येन तेन च ।
नित्याचारप्रदीपो ऽयं नृसिंहेन प्रणीयते ॥ २१ ॥

तत्र निमित्तोद्देशेन विहितं कर्म नैमित्तिकं। तन्मध्ये नियत-नैमित्तिकं यत्तन्नित्यमुच्यते । तत्र यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहुयात् । अहरहः संध्यामुपासीत । अहरहर्जुहुयादा काष्ठात् । अहरह-र्भूतेभ्यो बलिं च हरेत् । इत्यादि नित्यं । ०

The work, which shows some Tantric tendencies, is divided into two parts, the first of which, consisting of one chapter, *Ācārakalpa*, ends fol. 87*b*. The second part, consisting of three chapters (*bhāgakrityam*) has a separate paging (foll. 248).

This portion begins:

गोवर्धनोद्धरणकर्मणि संप्रवृत्ते
गोपेषु विस्मितससंभ्रमसत्वरेषु ।
ब्रह्मांडधारणनियंत्रितरोमकूपः
कृष्णो ऽपि सस्मितमुखो भवतः पुनातु ॥

अथ द्वितीयभागकृत्यं ॥ दक्षः ।

द्वितीये च तथा भागे वेदाभ्यासो विधीयते ।
वेदस्वीकरणं पूर्वं विचारो ऽभ्यसनं जपः ॥ १ ॥ ०

Ch. II. ends fol. 80*a* (of orig. pag.); III., fol. 195*a*.

It ends: षडंचे जप्त्वा ऊर्ध्वमन्यज्जपेदिति स्तोत्रानंतरं सहस्रनामादि जपेदित्यर्थः ॥

मध्याह्ने गोपालपूजायां ध्याने विशेषः ।

वंद्यं देवैर्मुकुंदं विकसितरविभिंदीवराक्षं
गोगोपीवृंदवीतं जितरिपुनिवहं कुंदमंदारभासं ।
नीलग्रीवाग्रपिच्छाकलतस(?)विलसत्कुंतलं भानुमंतं
देवं पीतांबरं तं यजतु च दिनमध्यमे ऽह्नो रमायै ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाग्निचिद्वाजपेयिनरसिंहविरचिते नित्याचारप्रदीपे चतुर्थभागकृत्यं समाप्तं ॥

The leaves are marked सिं० प्र० (*i.e.* सिंहवाजपेयीकृतप्रदीप acc. to the title given on the front and back pages).

Whatever the age of the work may be, it must be later than the middle of the 14th century, as the *Mādhavīya* is quoted at fol. 29*b*.

[H. T. Colebrooke.]

1800.

800a. Foll. 181; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the former half of the last century; eight lines in a page.

Sadācārasamgraha, a metrical treatise on the religious duties of a pious *Vaishṇava*, in nine chapters (*prakaraṇa*), largely compiled from *Purāṇas*, and here ascribed to *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*.

It begins:

श्रीमत्स्यकच्छपवराहनृसिंहकुब्ज-
रामाभिरामहलधृग्बुधकल्किरूपान् ।
एको हिताय जगतः स्थितिभंगसर्गान्
धत्ते स मामवतु वाचमलंकरोतु ॥ १ ॥

भूभारक्षपणार्थाय वैभवानां हिताय च ।
भक्तसंरक्षणार्थाय यो ऽवतीर्णो यदोः कुले ॥ २ ॥

तं नमामि परात्मानं जगन्मोहनविग्रहं ।
यस्य प्रसादलेशेन कीर्त्यते सारसंग्रहः ॥ ३ ॥

दुर्ज्ञेयत्वादनंतत्वात् दुष्प्राप्यत्वाद्विचक्षणः ।
सर्वतः सारमादद्यात्पुष्पेभ्य इव षट्पदः ॥ ४ ॥

तत्र प्रथमस्कंधे शौनकवाक्यं ।

मंदस्य मंदप्रज्ञस्य वयो मंदायुषस्य च ।
निद्रया ह्रियते नक्तं दिवा च व्यर्थकर्मभिः ॥ ५ ॥

अतः सप्तमस्कंधे प्रह्लादः । ०

I. *Dīkshāvidhānaprakaraṇa* ends fol. 11*a*; II. *snānādikriyāprakaraṇa*, fol. 43*b*; III. *pratimāśālagrāmalakshaṇaprakaraṇa*, fol. 58*b*; IV. *pūjāvidhāna*, fol. 95*a*; V. *śrībhāgavatamahimābhagavaddharmalakshaṇajīvasyasaṃsritivarṇana* fol. 113*a*; VI. *bhaktivibhāganāmamahimākīrtanavarṇana*, fol. 136*a*; VII. [*ekādaśī-*]*dvādaśīvratanirṇaya*, fol. 159*a*; VIII. *vārshikamahotsavaparvaṇi divyāvirbhāvavratavarṇana*, 170*a*. Chapter IX. (*vishṇubhaktivishayavarṇane vārshikaparvasu kriyāvidhānavarṇana*, acc. to Rāj. Mitra, Notices, I., p. 103) wants the end; a different hand having supplied (on a page pasted over the last one of the original MS.) a few lines with the (perhaps spurious) colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृते सदाचारसंग्रहनामको ग्रंथः समाप्तः ॥

In the MS. described by Dr. Rāj. Mitra, the author's name is not given.

[H. T. Colebrooke.]

1801.

1746b. Foll. 39; size 8½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, of about the middle of the last century; eleven lines in a page.

Pañcasaṃskāradīpikā, a manual of *Vaishṇava* rites of consecration (in accordance with the tenets of *Madhvācārya*), by *Vijayīndra Bhikshu*, pupil of *Surendra*.

It begins:

कल्याणगणपूर्णाय वल्लभाय श्रियः सदा ।
श्रीमध्वदेशिकेशाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ १ ॥

उर्व्यां सकर्णतां याति यद्गुणाकर्णने रतः(r. रतिः) ।
अर्णवगुणरत्नानां पूर्णबोधं तमाश्रये ॥ २ ॥

यस्य वाक्कामधेनुर्नः कामितार्थान् प्रयच्छति ।
सेवेत जययोगींद्रं कामवाणच्छिदं सदा ॥ ३ ॥

यो व्यासमुनिदावाग्निः सच्छास्त्रमहता सह ।
ददाह कुमतारण्यं प्रकाशये(l. शाय) तमाश्रये ॥ ४ ॥

श्रीसुरेंद्रगुरोः पादपद्मे रागस्य पीडनात् ।
रक्ते नखदलोपेते सेवे शिष्यालिशोभिते ॥ ५ ॥

मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।
क्रियते विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥ ६ ॥

ननु तापादयः संस्कारा [ना]नुष्ठेयाः तत्कर्तव्यतायां प्रमाणाभावात् । न तावच्छ्रुतिस्तत्र °

The five consecratory rites are names'-giving, the burning in (? of *Vishṇu's* attributes), the application of the sectarian marks (*paṇḍra*), the initiation into the mantra, and offering.

The handwriting is not very clear, and no ends of chapters are marked.

Fol. 2*b*: रामानुजीयैरानंदतीर्थीयैर्विष्णुस्वामिसंप्रदायिभिरन्यैश्च बहुभिस्तदनुष्ठानात् । °

It ends:

तापः पुंड्रं तथा नाम मंत्रो यागश्च पंचमः ।
अमी हि पंच संस्काराः परमैकांत्यहेतवः ॥

इत्यादि पंचरात्रोक्तं तेषां भगवद्भक्तिहेतुत्वमप्युपपन्नमिति न कश्चित्क्षुद्रोपद्रवः ॥

मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।
कृतेयं विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥

इति श्रीविजयींद्रभिक्षुविरचिता पंचसंस्कारदीपिका समाप्ता॥

On the outer page of the last leaf the title is given: पंचसंस्कारदीपिका विजयिंद्रतीर्थैरामचंद्रस्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1802.

2403b. Foll. 12; size 7½ in. by 5 in.; Bengali handwriting, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Vrindāvanapaddhati, a brief manual of daily observances for the use of Brāhmaṇical students of the *Vaishṇava* sect, in accordance with the tenets of the followers of *Vallabhācārya*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभानुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसंततिः ॥

अथ श्रीवृन्दावनपद्धतिः समासव्यासयोगतः । साधको ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय रात्रिवासस्त्यक्त्वाचम्य गुरुकुलं च नत्वा श्रीराधाकृष्णयोर्नामोच्चारणपूर्वकं शौचं गत्वा शौचं विधाय जलमृत्तिकया । °

Fol. 11*a*: श्रीश्रीमद्गोस्वामिपादानां॥ अथ क्रमदीपिकायां।°

Apparently incomplete. [R. JOHNSON.]

1803.

785b. Foll. 15; size 9¾ in. by 4 in.; plain Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

[*Vishṇumūrti-*] *Pratishṭhāvidhi*, a manual for the inauguration of images of *Vishṇu* and other deities; apparently part of a larger work, called *Vaishṇavadharmānushṭhānapaddhati* (or *Nṛisiṃhaparicaryā* ?), by *Kṛishṇadeva*, son of *Rāmācārya*.

It begins: सुवर्णादिप्रतिमासु तु प्रतिष्ठैव भगवदाविर्भावाद्विधितः प्रतिष्ठा कर्तव्या ।

बौधायनादिसन्मूलास्त्रैविक्रम्यादिपद्धतीः ।
वीक्ष्य वक्ष्यामि विष्ण्वादिचलार्चास्थापनाविधिं ॥

तत्र प्रतिष्ठाकाल उच्यते । उदगयनं माघादिपंचसु मासेषु शुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीचतुर्दशीव्यतिरिक्तायां तिथौ °

इति प्राणप्रतिष्ठा fol. 7*a*; इति चलार्चाप्रतिष्ठा fol. 9*a*.

Fol. 11*a*: इति संक्षिप्तचलार्चाप्रतिष्ठाविधिः ॥ इति वैष्णवधर्मप्रतिष्ठाचार्यश्रीरामाचार्यवर्यसुतकृष्णदेवविर[र]चितायां वैष्णवधर्मानुष्ठानपद्धतौ नृसिंहपरिचर्यायां नवमः पटलः ॥ प्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ऋग्यजुःसामानि छंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यदेवता । प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः °

Fol. 12*b*: इति प्राणप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः । अथास्यानुक्रमणिका । ° seven *ślokas*, enumerating the sixteen purificatory actions (*saṃskārāḥ*) required on these occasions, ending:

नवमूर्त्तिप्रतिष्ठायां संस्काराः षोडशोदिताः ।
अनेन विधिना कुर्वंल्लभते भक्तिमुत्तमाम् ॥

श्रीविष्णुभट्टात्मजरुद्रेण लिखितं ॥

The last four leaves, which are paged separately, are headed (though in a different hand) *Vishṇumūrttinyāsapratishṭhādharma*, beginning: अथ षोडश न्यासान्कुर्यात् ॥ ओं ब्रह्मरूपमकारं पादयोर्न्यसेत् । ओं विष्णुरूपमुकारं हृदये । ओं रुद्ररूपं मकारं ललाटे । ओं भूः पादयोः । ओं भुवो हृदये । ओं स्वः ललाटे । ओं अ तालुके । ओं आ मुखे । ओं इ ई नेत्रयोः । ओं उ ऊ कर्णयोः । etc., a great variety of symbols (such as planets, months, yugas, castes, rivers, clouds, etc.) brought in connection with particular limbs; प्राणप्रतिष्ठापूर्वकमंगन्यासः । ततो जीवन्यासः ° fol. 3*b*.

Fol. 4*b*: इति विष्णुमूर्त्तिप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः ॥

एवं न्यासक्रमो यस्तु न जानाति नराधमः ।
आचार्यो न स मंतव्यो निग्राह्यस्तस्करो यथा ॥

रात्रौ भूतबलिं दद्यात् । ° चतुर्भिः कलशैर्देवं शतवारमभिषिच्य भुवा द्यौरिति मंत्रेण तस्यां प्रतिमायां ॥ इति न्यासविधिः ॥ इति श्रीविष्णुभट्टात्मजरुद्रभट्टेन श्रीविष्णुमूर्त्तिप्रतिष्ठा परोपकारार्थं लिखिता ॥ संवत् १६७५ ॥

[H. T. Colebrooke.]

1804.

1747. Foll. 56; size 8½ in. by 3⅝ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śālagrāmaparīkshā, a treatise on *Śālagrāma* stones, describing their colour, shape and properties, and the places where they are found; by *Śaṅkara Daivajña*.

It begins:

नमस्कृत्य हरिं वंदे विश्वव्यापिनमीश्वरं ।
शालग्रामपरीक्षेयं प्रचक्ष्महे समासतः ॥ १ ॥

धर्मसंहितायां ।

हिरण्यगर्भो भगवानाद्यो नारायणः स्वयं ।
वज्रकीटप्रभुत्वात्स चचार वसुधातले ॥ २ ॥

The sacred stones are classified, according to the number of *cakras* they present, from one to twelve, then those which have more (*bahucakramūrti*), and finally those which have none at all (*acakramūrti*). The name is usually misspelt सालिग्राम.

Fol. 50*b*: इति एकचक्रमूर्तिवर्गः ।

एवं निरूपिते वर्गे लक्षणं हि यथा तथा ।
विचार्य यद्बुधैः सम्यक् क्षम्यतां मम साहसं ॥

इति शंकरदैवज्ञविरचिता शालग्राममूर्तिलक्षणपद्धतिः समाप्ता॥

Then follows another chapter, containing a sort of recapitulation of the first, beginning:

श्रीकृष्णगोपिकानाथं प्रणम्य जगतां प्रभुं ।
ग्रंथान्बहून्समालोच्य गृह्यते ऽत्र क्वचित् क्वचित् ॥

विष्णुना गरुडायोक्तं ।

शालग्रामशिलाभेदं ग्राह्याग्राह्यफलं तथा ।
द्वारमानं तथा(? तथा) क्षेत्रं मूर्तीनां लक्षणं ततः ॥

It ends:

श्रीवत्सलांछनोपेतो मालया परिवेष्टितः ।
शंकुशध्वजसंयुक्तो लक्ष्मीनारायणो हरिः ॥

इति सालिग्रामपरीक्षा समाप्ता ॥

कामासक्तो ऽथवाक्रुद्धः सालिग्रामशिलार्चनात् ।
भक्त्या वा यदि वाभक्त्या कलौ मुक्तिमवाप्नुयात् ॥

शिलाप्यामलकीतुल्या पूज्या सूक्ष्मैव या भवेत् ।
यथा यथा शिला सूक्ष्मा तथा स्यात्तु महत्फलं ।
तस्मात्तां पूजयेन्नित्यं धर्मकामार्थसिद्धये ॥

[H. T. Colebrooke.]

1805.

947b. Foll. 6; size 11¾ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śālagrāmaśilādānapaddhati, a short treatise, by *Bābā Deva*(?), on the different kinds of *Śālagrām* stones, and the ceremonies connected with their presentation to worshippers of *Vishṇu*.

It begins: श्रीरामो जयति जगत्त्रयैकहेतुः॥ अथ शालग्रामलक्षणं॥

द्वारमेकं चतुश्चक्रं वनमालाविभूषितं।
सुवर्णतालुं कृष्णाभं लक्ष्मीनारायणं विदुः॥ १॥

नानावर्णमनंतं च नागभोगेन चिह्नितं।
अनेकमूर्तिसंकीर्णं सर्वकामफलप्रदं॥ २॥

वर्तुलं वलयाकारं स्वर्णबिंदुविभूषितं।
तूणगांडीवमाश्रित्य श्रीरामसंज्ञकः(?॰कं) परं॥ ३॥

चक्रं च दृश्यते यत्र वाणतूणधनुर्धरः।
कौशल्यानंदनो रामस्तृतीयः परिकीर्तितः॥ ४॥

वैकुंठं स्वर्णपूर्णाभं चक्रमेकं तथांबुजं।
द्वारोपरि तथा रेखा गुंजाकारा सुशोभना॥ ५॥

श्रीधरं च तथा देवं वेष्टितं वनमालया।
कदंबकुसुमाकारं रेखापंचसमन्वितं॥ ६॥

॰ ३४॥ इति शालग्रामचक्रलक्षणं। fol. 3*a*; इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे गंडकीशिलामाहात्म्ये श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे शालग्रामस्तोत्रं संपूर्णं fol. 4*b*.

Fol. 5*a*: अथ शालग्रामदानं मदनरत्ने हरिवंशे॥

चतुःसागरपर्यंतां सशैलवनकाननां।
दत्त्वा यत्फलमाप्नोति शालग्रामात्तदश्नुते॥

शालग्रामशिलादानमतिदानं प्रकीर्तितं।
शालग्रामं तथा लिंगं यो ददाति कुरूद्वह।
मम लोकमवाप्नोति शिवदानप्रदानतः॥

पाद्मे। शालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमं। ॰

इति शालग्रामदानविधिः॥ अथ प्रयोगः। fol. 5*b*.

Colophon: इति बाबादेवीया शालग्रामशिलादानपद्धतिः समाप्ता॥ संवत् १८५८ समयनाममार्गशीर्षकृष्ण अष्टम्यां ८ सनिवासरे॥

[H. T. Colebrooke.]

1806.

1997. Foll. 65+9; size 8½ in. by 4 fair Devanāgarī writing (Europ. paper mar *'Giormagnani'*); nine lines in a page.

Mānasapūjā (or *Gaṇeśapūjā*), consisting directions for private devotional practic esp. relating to the worship of *Gaṇeśa*, w extracts from various *Purāṇas* bearing there

It begins: श्रीमन्महागणपतये हरिहरात्मकाय सि बुद्धिसहिताय गुरुभ्यो नमः॥

सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः॥
धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते॥

श्रीकृष्ण उवाच॥

एवं जीवं समुत्पन्नं ध्यायेत पुरुषोत्तमं।
अनंतादित्यसंकाशं वासुदेवं चतुर्भुजं॥ १॥ ॰ ११॥

इति श्रीवामनपुराणे कृष्णयुधिष्ठिरसंवादे मानसस्नानस्तो संपूर्णं fol. 2*b*; इति श्रीगणेशपुराणे श्रीकृष्णनारदसंवाद गणेशकवचं समाप्तं fol. 5*b*.

From fol. 7*b* directions for daily devotional practices: प्रातरुत्थाय त्वदमितोदारनामस्मृत्यनंतरं। नानास्वरूपधरं त्वामेव नमामि।

सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चित्स्वरूपिणे।
प्रातर्नमस्ते भगवन् विशुद्धब्रह्मरूपिणे॥ ॰ 27 *ślokas*.

इति प्रातःस्मरणं विधाय सूर्योदयात्प्राक् घटिकावकाशमवलंब्य गंगातीरमागत्यैकांतस्थानगमनोत्तरं मुखप्रक्षालनं विधाय स्वस्थमानसो भूत्वा यथाविधि।

ईशानेत्यादिमंत्रेण भस्मस्नानोत्तरं तथा।
गोमयस्नानमित्युक्तं गंधद्वारमनेन तु॥ ॰

इत्याचमनं 11*b*; इति पयःस्नानं। ॰ दधिस्नानं। ॰ घृतस्नानं 12*a*; इति मधुपर्कं 13*a*, etc.

इति श्रीभागवते दशमस्कंधे देवस्तुतिर्नाम सप्ततितमोध्यायः 39*a*; इति श्रीपद्मपुराणे गणपतिसहस्रनामस्तोत्रं 54*b*; इति गणेशस्तोत्रं 58*b*; इति गणेशाथर्वशीर्षस्तोत्रं 60*b*; this portion ends with another extract from some unspecified work.

The last section, separately paged (1–9), entitled *Mānasapūjā*, begins:

श्रीमत्कामाभिरामं सकलकविकलाकल्पवृक्षालवाली-
भूतं दृक्पाततापत्रितयततितमिस्रापहंतृप्रतापं ।
सद्विद्यासिद्धिबुद्धिप्रदमरुणरुचिं चित्सु कं संवहंतं
त्र्यक्षं चंद्रार्धचूडं सकलसुरनुतं भावये श्रीगणेशं ॥ १ ॥

सुरत्नालिभूपोल्लसद्बाहुदंडं ० ॥ २ ॥

हे भगवन् त्वत्कृपातो मद्बुद्धौ ० ॥ ३ ॥ ० ८ ॥

सुगमोपायभूतं पूजनं यदुक्तं तदेव वर्ण्यते । ०

It ends:

भक्तार्तिभीतिगाढांध्यध्वंसमार्तंड ते पदं ।
प्रपन्नो ऽस्मि भवारण्यभीतस्त्वं त्रातुमर्हसि ॥

मानसपूजा समाप्ता ॥ then follow two stanzas: श्रीमन्नजास्यपदसारसभृंगचेताः ० ॥ १ ॥ स्वप्नावभासममलं स्तवराजमेनं ० ॥ २ ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1807.

819A. Foll. 83; size $15\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; indifferent Bengalī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

Gaṅgāvākyāvalī, a treatise on the religious advantages of worshipping the river Ganges, of visiting it, and bathing therein etc., composed by *Vidyāpati*, under the patronage of *Viśvāsadevī*.

It begins:

स्वस्त्यस्तु वस्तुहिनरश्मिभृतः प्रसादात्
एकं वपुः श्रितवतो हरिणा समेत्य ।
तन्नाभिपङ्कजसहोत्थमृणाललीलाम्
आविष्करोति हृदि यस्य भुजङ्गराजः ॥

It ends:

कियन्निबन्धमालोक्य श्रीविद्यापतिसूरिणा ।
गङ्गावाक्यावली देव्याः प्रमाणैर्विमलीकृता ॥

इति समस्तप्रक्रियाविराजमानदानदलितकल्पलताभिमानभवभक्तिभावितबहुमानमहामहादेवीश्रीमद्विश्वासदेवीविरचिता गङ्गावाक्यावली समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७२९ ॥

Regarding the author, see Rāj. Mitra, Notices, III., p. 235. See also Aufrecht, Cat. Bodl., no. 708.

[H. T. COLEBROOKE.]

1808.

1059. Foll. 12; size $14\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; folded to half the length; written in the Bengalī character, about the end of the 16th century; 11 or 12 lines in a page.

Praṇavakalpa, a treatise on the nature and mystic import of the sacred syllable *Om*, ascribed to *Śaunaka*; with a commentary, by *Hemādri* (? from the *Caturvargacintāmaṇi*).

It begins: तत्र प्रणवप्रशंसा शौनकः ।

ओमिति ब्रह्मोमितीदमोमित्युद्गीथमक्षरं ।
प्रणवो हि परं ब्रह्म प्रणवश्चापरं स्मृतं ॥
एतेनैकतरं विद्वानुपासीनः प्रपद्यते ।

तथा च तैत्तिरीयश्रुतिः । ओमिति ब्रह्म ओमितीदं सर्वं ओमित्येतदनुकृतिर्ह स्म वा अप्योश्रावयेत्याश्रावयन्तीत्यादि । यद्ब्रह्म जगज्जन्मादिकर्ता स ओमिति शब्द एव न ततो भिद्यत इत्यर्थः । तथा इदं सर्वं विकारजातं ओंकार एव नान्यदित्यर्थः । तथा माण्डूक्योपनिषदि श्रूयते । ० -- ॥ तथा च शौनकः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रणवमात्रयात्मतां ।
त्रैविध्यं यद्विदित्वैव मोक्षमृच्छन्ति योगिनः ॥
त्र्यक्षरस्त्रिस्वरश्चैव त्रिमात्रश्च त्रिवर्णकः ।
त्रिस्थानश्च त्र्यवस्थश्च त्रिब्रह्मा त्रिमुखस्तथा ॥ ०

It ends:

अर्चनोपचारभूतहोमस्य संख्याविशेषमाह ।

अष्टाविंशतिमष्टौ वा हुत्वा पापात्प्रमुच्यते ।

अहन्यहनि देवार्चनसमये दध्यादीनामन्यतमेन अष्टाविंशतिमष्टौ वा आहुतीर्हुत्वा पापात्प्रमुच्यते ० एवं निष्कामस्य जपार्चनध्यानसमाधीन् कृत्वा फलमाह ।

क्रमेण नित्याभ्यासादधिकारीह मोक्षे ॥

एवं हि । नित्यं जपादेरभ्यासात्क्रमेण शनैः शनैः आत्यन्तिककाले विद्याकर्मबन्धध्वंसलक्षणे मोक्षे ऽधिकारीश्वरो भवति ॥ इति शौनकीयप्रणवकल्पः हेमाद्रिणा व्याख्यातः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 14*a*, ll. 6, 13, read, *Abhinava-Nārāyaṇendra* (अभिनव °).

... 42*a*, l. 10. The *Āśvalāyana(gṛihya)kārikās* are ascribed to *Kumārila-bhaṭṭa;* cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 14*a*.

... 67*a*, ll. 1, 2, read, *Rāmakṛishṇa* of Kāśī, son of *Konera* (son of *Prayāga-bhaṭṭa*, grandson of *Anantaśarman*), and paṇḍit to *Vijayasiṃha*. See p. 560*a*, note.

... 68*a*, l. 27, for अड्डे read अब्दे.

... 71*a*, l. 6, after 'cf.' insert, no. 293, above.

... 84*b*, l. 10 after, *Rāmacandra*, add, son of *Sūryadāsa*, and grandson of *Śaivadāsa*.

... 85*a*, l. 5 seq. This seems to be the continuation of no. 412.

... 87*a*, l. 20, for वतंसे read वसंते.

... 92*b*. The *Chandogapariśishṭa* is here erroneously ascribed to *Keśava Miśra*, on the strength of Colebrooke's statement, in the preface to his Digest (Misc. Ess., 2nd ed., I., p. 471, 'The *Chandoga-pariśishṭa* by *Keśava-miśra*,' a celebrated philosopher, and its commentary named *Pariśishṭa-prakāśa*, are works of great authority.'). The work is, in fact, identical with the *Karmapradīpa*, ascribed to *Kātyāyana* (*Dharmaśāstrasaṃgraha* I., pp. 603–644); and nos. 450 and 451 should accordingly have been given after nos. 460–463. See quotations at p. 521*a* of this Catalogue. Moreover, the *śloka* गोशालायां ° in the explanation of which the MS. is stated to terminate, would rather seem to belong to the *Vaśishṭha Chandogya-gṛihyapariśishṭa*, from which another quotation is given shortly before, fol. 130*b* तथा च वशिष्ठोक्तं छन्दोग्यगृह्यपरिशिष्टं । अथ वृषोत्सर्गविधिंव्याख्यास्यामः । कार्त्तिक्यां पौर्णमास्यां ° (see *Raghunandana's* Institutes, I., p. 299; गोशालायां ° ib., p. 301, where the work is called *Chandoga-pariśishṭa*). The last *śloka* of *Kātyāyana's* work occurring in the MS. (fol. 129*b*) is पर्वभिश्चैव गानेषु ° (*Dharmaś.*, last *śloka* of *khaṇḍa* 27, p. 641). But, unless *Nārāyaṇa's Prakāśa*, in the latter part of the work, confines itself to isolated glosses, there must here be considerable omissions, as the next preceding *śloka* (fol. 128*b*) is सकृदप्यष्टकादीनि ° (*Dharmaś.* 26, 15).

... 103*a*, l. 26, read, *Viśvanātha*.

... 137*b*, l. 6 (if indistinct), read, *Bāla*.

... 189*b*, l. 3, read, आसीत्कूर्मगिरौ.

... 226*a*, ll. 4, 16, 22; *b*, ll. 2, 6, 11, 21: for आर्त्ति ° we have probably to read आर्त्तं °; also *b*, l. 4, कौमुदेः श्रीहरेर्वाचस्पतेस्तस्य कुलोद्भवः ।

... 249*b*, l. 27, read, युद्धवीरो.

... 262*a*, l. 15, read, *Rāmānanda;* ib. 34, to *Bhaṭṭikāvya* add, *Sargas* 1–6.

... 271*b*, last line, add, Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 61, seq.

... 287*b*, l. 7, connect फणीतितटिनीनिकटे.

... 304*a*, l. 21, for A.D. 1740, read, A.D. 1684 (Saṃvat 1741).

Page 310*a*, l. 4 from bottom, read, *Harihara.*

... 318*b*, l. 2 from bottom, after *Śubhaṃkara,* add, son of *Śrīdhara.*

... 319*a*, l. 11, read, सङ्गीतकल्पवृक्षे.

... 324*b*, l. 22, add, Pischel, Gött. Gel. Anz., 1885, p. 766 seq.

... 330*a*, l. 11, for—son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā*—read, [son of *Soma*]. The work has been edited, together with *Vāmana's Kāvyālaṃkāra-Sūtravṛitti,* and the *Sarasvatī-kaṇṭhābharaṇa,* by *Anundoram Borooah* (1883); but neither this edition, nor Prof. Zachariae's review of it in the Göttinger Gel. Anz. (1884, p. 300 seq.)—where this *Vāgbhaṭa* is shown to be a different writer from the author of the *Alaṃkāratilaka* (no. 1157)—was accessible to the Editor at the time when those sheets passed through the press. The descriptions of nos. 1153–58, 1183–87, and 1231-32, recognizable by fuller details regarding the contents of the works, were drawn up by Dr. Haas; some of the initial and final verses having been added in the final redaction.

... 331*b*, l. 8, omit, 'author's.'

... 332*b*, l. 27, read, राहडस्य.

... 391*b*, l. 23. This recension of the *Likhita-smṛiti* is actually called *Dālbhyasmṛiti,* in a MS. described in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., p. 372.

... 417*a*, last three lines, the *Hṛidayanārāyaṇa* of *Rajk. Sarvadhikari's* enumeration seems purely imaginary and should be struck out; the line (acc. to Cat. no. 1500; Aufrecht, no. 718; Rāj. Mitra, V., p. 202) being:

Bhaveśa
Harasiṃhadeva
Darpanārāyaṇa (wife *Hīrā*)
Harinārāyaṇa *Candrasiṃha* (wife *Lakhimā Devī*)
|
? *Rūpanārāyaṇa*
| } cf. Cat. no. 1730.
(*Rāmabhadra*)

... 417*b*, note. The *Vācaspati,* who was the son of *Keśava,* and father of *Lakshmīdāsa,* acc. to Prof. Aufrecht, was an astronomer of that name. Prof. Aufrecht is also of opinion that there were at least two Jurists of the name of *Vācaspati.*

... 489*b*, l. 17, to, *Aṇahillapāṭaka* add—i.e. *Aṇhilvāḍ Pāṭan,* the Patan (on the Sarasvatī, in Baroda) of our maps.

... 527*b*, l. 23, separate नोपरि शीलितो.